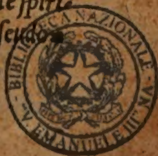
SECVNDA PARS EXAMINIS DECRETORUM Concilij Tridentini:

AVTORE MARTINO KEMNITIO.

1. Ioh. 4.

Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus num ex Deo ſint: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.

IN SECVNDA PARTE huius Examinis explicantur hi loci:

ILLVSTRIS PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO *Iohanni, Marchioni Brandenburgensi, Stetini, Pomeraniæ, Cassubiorum, Sclauorum, Silesiæ & Grossorum, &c. Duci, Burggrauio Noribergensi, & Rugiæ Principi, &c. Domino suo clementissimo:*

Gratiam salutem ac pacem à Deo patre, per Dominum nostrum Iesum Christum, unicum magistrum, autorem & consummatorem fidei nostræ.

LLVSTRISSIME Princeps ac Domine, Domine clemẽtissime: extat in epistola III. Augustini sententia, saluberrimam esse in Ecclesia, Conciliorum autoritatem. Quæ si intelligatur de legitimis & ueris con-

ciliĳs, ubi ipſa uox doctrinę cœleſtis, in Scripturis Propheticis & Apoſtolicis patefacta & conſignata, iudex eſt, & de controuerſiis pronunciat, omnino uerisſima eſt. Neq; enim Eccleſia Dei, motis præſertim de religione controuerſiis, talis cœtus eſt, ubi nulla fiat de controuerſiis ex uerbo Dei inquiſitio, nulla ſententiarum collatio, nulla dogmatum dĳudicatio: ſed quiſq; fingat & præſumat ſibi peculiarem, quam amplecti & tueri uelit, ſententiam. Sicut de ſuis Cyclopibus Silenus apud Euripidẽ inquit: Νομάδες ἀκούει δ᾽ οὐδὲν οὐδεὶς οὐδενός aut ſicut Ammianus de Iuliano apoſtata ſcribit, quòd conuocatis diuerſarum ſectarũ profeſſoribus, non præconis, ſed ſua ipſe uoce proclamarit, ut tantùm ciuilib. diſcordĳs ſopitis, religioni quiſque ſuæ, nullo uetante, tanquàm reginæ ſuæ ſeruiret intrepidus. Sed ideo Deus Eccleſiam uoluit eſſe κοινωνίαν, hoc eſt, communionem ſeu con-

consociationem, in qua multa & uaria ad ædificationem corporis sui distribuit dona: ut instituta de controuersiis inquisitione, doctiores in uerbo Dei, fontes & fundamenta ueræ sententiæ aliis ita præmonstrent, ut spiritu corda illustrãte, ipsi agnoscere & intelligere posint, quæ sententia ut orthodoxa sit amplectenda: quæ uerò opiniones, ut peregrinæ & falsæ sint fugiendæ & damnandę: ut ita errantes in uiam reuocentur, infirmi confirmentur, & turbatores puritatis fonticulorum ciuitatis Dei, non humanis præiudicijs, sed ipsa cœlesti uoce, in Scriptura consignata reprimantur, & nisi in uiam redeant, damnentur.

Hęc uerò Ecclesiastica iudicia, nõ habent autoritatem Prætoriam, ut definitionibus suis, ratione ordinis, loci, dignitatum & personarum, uel posint uel debeant fidelium conscientias constringere: sed hæc tota est autoritas definitionum Ecclesiasti-

carum, si illarum certa, firma & perspicua fundamenta, in Scriptura ita possunt monstrari, ut fideles agnoscere & iudicare posśint, esse non adulterinam uel alienam, sed ipsam ueri & boni pastoris nostri uocem. Hoc modo prima Apostolica synodus, Actorum decimoquinto, controuersiam de operibus legis, ex uerbo Dei definiuit. Et postea definitionem suam non obtruserunt Ecclesiis nuda autoritate, quasi Prætoria, sine explicatione fundamẽtorũ, & sine cõfirmatione ex uerbo Dei: sed ideo Iudas & Silas, cum decretis Apostolicæ synodi, misśi sunt ad Antiochenam Ecclesiam, ut dogmatum illorum rationes redderent, & uerbo Dei confirmarent. Acto. 15. Ita enim Ecclesia certa redditur, se non hominũ placita, sed ipsius Spiritus sancti iudicium amplecti & sequi. Talium Conciliorum uerè salu berrima est in Ecclesia autoritas: illis Ecclesia, tanquam uoci cœlesti,

meritò

meritò debet ſumma cum reuerentia obedientiam, iuxta dictum: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit. De huiuſmodi Concilijs, pius Imperator Martianus lege cauit, idq́ rectè: Ne quis in Synodo ſemel iudicata, & rectè diſpoſita, diſputando reuoluat: nec poſt ueritatem repertam, mendacium quærat. Quia uerò Scriptura affirmat, non omnes congregationes eſſe Cõcilia iuſtorum: ſed eſſe quędam Concilia impiorum, Pſalmo primo. quædam malignantium, Pſalmo uigeſimoſecundo. quędã uanitatis, Pſal. 26. teſtatur etiam, multa ſæpe in Concilijs impia decreta fuiſſe: ut in Concilijs Pontificum contra Micheam, Ieremiam, Chriſtum, & Apoſtolos. Chriſtianæ igitur prudentiæ & religionis, eſt, non ſtatim & temere ſine examine, ſine inquiſitione & dijudicatione, quæuis decreta quæ Cõcilij titulo circumueſtita, Eccleſiæ ꝓponũtur, amplecti & ſequi.

Si enim Concilij alicuius de dogma tibus definitiones, de quib. nec quęrimus, nec intelligimus, nec agnosci mus, an uerbo Dei cōsentaneæ sint, tantum propter nomen & autoritatem Concilij, tanquam ipsius Spiritus sancti uocem amplectimur: iam fides nostra non super fundamentū Prophetarum & Apostolorum, ipso summo angulari lapide Christo, de quo pater ę cælo clamauit, Hunc au dite, extructa est, Eph. 2. sed fluxæ & instabili arenæ humanæ autoritatis innititur. Scriptum autem est: Vniuersa uanitas, omnis homo. itē: Om nis homo mendax. Ideo Ecclesia nō tantum libertatem habet dijudican di, 1. Cor. 2. Spiritualis dijudicat omnia. & 1. Cor. 14. Cæteri dijudicent. sed habet seuerissima mandata Dei, 1. Ioan. 4. Nolite omni spiritui crede re, sed probate spiritus, num ex Deo sint. 1. Thes. 5. Omnia probate, & eius quod bonum fuerit, tenaces estote. Ioh. 10. Oues meæ uocem meam audi-

audiunt, alienam non ſequuntur. Matth. 7. Attendite ab illis pſeudoprophetis, qui in ueſtimentis ouium ad uos ueniunt.

Hac libertate uſus Hieronymus, non ueretur pronunciare: Spiritus ſancti doctrina eſt, Canonicis literis prodita: contra quam ſi quid ſtatuant, Concilia, nephas duco. Auguſtinus contra Creſconium lib. 2. cap. 21. Quia Paulus dicit, Eccleſiam ſubditam eſſe Chriſto: non igitur debet ſe Chriſto preponere, cum ille ſemper ueraciter iudicet, Eccleſiaſtici autẽ iudices, ſicut homines pleruncꝫ fallantur.

Nec uerò ad Conciliorum contumeliam pertinere exiſtimandũ eſt, ſi decreta illorum ad normam uerbi Dei exigantur & examinentur. Ipſa enim Concilia debent hoc Eccleſię, ut decretorum ſuorum rationẽ reddant, monſtratis certis, firmis & perſpicuis in Scriptura cauſsis & fundamentis, quibus conſcientiæ etiam il

lorum qui hæc per se inquirere & di iudicare nō possunt, ita erudiantur, ut agnoscant & intelligant, se nō hominum præiudicia, sed ipsius Spiritus sancti iudicium, cuius norma & regula in Scriptura consignata est, amplecti & sequi. Elegans & uera est Tertulliani sententia, quæ rectè huc accommodatur : Lex quæ se probari non uult, meritò suspecta est: & si non discussa & probata dominetur, improba est: cum nulla lex sibi soli conscientiam suæ iusticiæ debeat, sed eis à quibus obsequium expectat.

Ita in capitula Ephesini concilij, priusquam ab omnibus reciperentur & approbarentur, multi doctissimi uiri, inter quos etiam fuit Theodoretus sapiens appellatus, inquisiuerunt, examinantes ea ad normam Scripturæ, ne aliquid reciperent uel approbarent, de quo non possent certas & euidentes ex Scriptura rationes reddere & monstrare, quod

esset

eſſet uerbo Dei cõſentaneum. Nec Cyrillus detrectauit decreta illa declarare, & Scripturæ teſtimonijs cõprobare & confirmare.

Et quidem hanc curam Chriſtiani Imperatores, ad ſe etiam pertinere iudicarunt. Ita Conſtantinus ad ſynodum Tyri collectam, quæ iam decreta ſua promulgarat, ſcribit, apud Sozomenum libro ſecundo, capite uigeſimooctauo: Volo ut properanter ad reuerentiam meam ueniatis, ac geſtorum ueſtrorum rationem per uos ipſos reddatis. Socrates libro primo, capite trigeſimoquarto, uerba Conſtantini ita recitat: Oportet uos feſtinanter ad meam uenire pietatem, ut declaretis & oſtendatis, quàm diligenter, ſyncerè & rectè iudicaueritis, & cuncta geſſeritis. Et Cõſtantius apud Sozomenum libro 4. capite 16. ea conditione ſynodum indicit, ut poſtea ad aulam uenientes, quæ decreta eſſent exponerent: ut & ipſe Imperator

conſide-

consideraret, an secundum Scripturas inter se conuenissent: & de rebus agendis, quę optima uiderentur determinaret, &c.

Hęc propter Tridentinā synodū, quæ hoc ipso mense ante biennium absoluta est, recitare uolui. Sicut enim iniustè Pōtifex ab Ordinibus Germanici imperij postulauit, ut sine conditione, qualiscunque futura esset Decretorū ratio, Cōcilio se submitterent: ita nunc impiè flagitat, ut omnes sine necessaria dijudicatione, quæ consistit in inquisitione & examine, ad regulam ac normā uerbi Dei, quæ in Scriptura nobis consignata est, simpliciter amplectantur & sequātur Decreta, quæ in Tridētina synodo promulgata sunt: cū de singulis fermè quæ ad dogmata pertinent, ostendi posit, quòd non obscurè, sed quasi aduersa fronte repugnent & Scripturę, & puriori antiquitati.

Multum autem refert, extare ueras

ras & perſpicuas declarationes, ꝙ impia illa decreta Tridentinæ ſynodi, non ex petulantia, non odio ueritatis, non contentionis ſtudio, nec diſſentiendi libidine repudiemus & damnemus: ſed quòd eius rei habeamus ueras, iuſtas & grauiſsimas cauſas & rationes: quia ſcilicet Examen iſtorum Decretorũ, ad normã Scripturæ inſtitutũ, clarè & planè oſtendit, Decreta illa nihil aliud eſſe, quã deprauationem doctrinæ cœleſtis, patefactæ nobis in Scriptura, & cõfirmationem omnium errorum, ſuperſtitionũ, & abuſuum regni Pontificij: quorum emendatio, ad normam uerbi Dei à multis annis flagitata, promiſſa & expectata fuit: ſed fruſtra, & in uanum, ſicut iam res ipſa oſtendit. Hac de cauſſa, & in hũc uſum, data mihi ab Andradio Luſitano, (ſicut in prima parte explicaui) occaſione, inſtitui ſimplici orationis filo, Examen Decretorum & Canonum Tridentini concilij: & ſpero

ſpero plures fore, qui hac in re operam ſuam Eccleſiæ ſplendidius, eruditius & felicius præſtent. Ego qui aurum & gemmas non habeo, uel pilos ſaltem caprarum iuxta Hieronymi dictum, ad conſtructionem & conſeruationem tabernaculi Dei in terris, conferre uolui. Simpliciter autem doctrinam noſtrarum Eccleſiarum recitaui: & oſtendi, quomodo ad eius oppreſſionem, tanquam ad ſcopulum, Tridentina iacula in ſingulis uerbis directa ſint: contuli ſingula ad ſtateram Dominicam, quæ in Scriptura ſacra à Spiritu ſancto nobis præformata eſt. Pluſculum autem laboris inſumendum fuit in explicandis teſtimonijs ueræ & purioris antiquitatis, cuius falſa ſpecie & uano prætextu, multorum ſimpliciorum animos faſcinant & decipiunt. Et inter examinandum, mirabiles fraudes & inſidias in Decretis illis deprehendi, quæ ad pri-

mam inſpectionem non ſtatim ſe offerunt. Sed de toto hoc ſcripto, quod mediocri labore mihi conſtitit, ueræ Eccleſiæ Dei, & æquis lectoribus iudicium permitto: ſtudium enim & uoluntatem Deo probari, non dubito.

Veſtræ autem Celſitudinis nomini, illuſtriſsime Princeps, alteram hanc partem Examinis Decretorum & Canonum Tridẽtini Concilij, dedicare & inſcribere uolui. Complectitur enim explicationem illorum decretorum, quæ facta & promulgata ſunt non multo poſt illud tempus, cum anno Domini 1548. Ordines imperij, poſt propoſitam Chymeram formulæ interreligionis, cogerentur Decretis futuri Concilij ſine conditione ſe ſubmittere. Extat autem in publicis hiſtorijs ad ſempiternam memoriam, & à grata poſteritate magis celebrabitur, heroicum illud uerè Chriſtianæ conſtantiæ

exem-

exemplum, quòd periculosissimis temporibus, rebus ubiq; propter aduersariorum potentiam nutantibus, cum omnes fermè Augustanæ confessionis doctrinam profitentes, languidius & timidius agerent, Celsitudo uestra magno & excelso animo, publicè contestata est, se bona conscientia Decretum de interreligione laudare non posse, nec illud probare quod postulabatur, ut sine exceptione decretis futuri Cōcilij omnes se submitterent. Arbitratus itaque sum, non ingratam Cels. uestræ fore lectionem explicationis illorū decretorū, quæ post triste illud tempus exultantibus, atq; adeò passim triumphantibus aduersarijs, in Tridentino concilio promulgata fuerunt. Ita enim Cels. uestræ in memoriam reducetur imago tristissimi status Ecclesiarum illius temporis: & grato animo Cels. uestra agnoscet & celebrabit singulare illud beneficium Spiritus sancti, cuius ductu &

instinctu factum est, quòd Cels. uestra tunc in futura illa decreta noluit consentire. Et non dubito, propter Cels. uestrę illustre nomen, quod ex illo memorabili constantiæ exemplo, pijs omnibus celebre & gratū est, plures eo libentius hasce explicationes lecturos. Demissè itaque oro, ut Cels. uestra, animo beneuolo & uultu placido hasce explicationes, quas multi existimant Ecclesiæ non inutiles fore, suscipiat. Memini enim, Cels. uestram ante decenniū, lucubratiunculas quasdā mathematicas à me & flagitasse, & clementer suscepisse. Cumq; tunc subsidio nō cōtemnendo, Celsitudo uestra studia mea iuuerit: iudicaui æquum esse, ut publica aliqua significatione, animi mei gratitudinē, Celsitudini uestræ declararem. Deum patrem Domini nostri Iesu Christi oro, ut Spiritu suo sancto, Celsitudinē uestram, & omnes qui ad reipub. gubernacula sedent, gubernet: & in

Ecclesia, postremis hisce periculosissimis temporibus, lucē uerbi sui, peculiari suo beneficio accensam conseruet, nec Tridentinis insidijs & fraudibus extingui patiatur.

Brunsuigæ. 18. Decembris, anno Domini 1566.

Celsitudinem uestram

demissè & reuerenter colens,

Martinus Kemnicius.

EXAMEN SECVNDAE PARTIS DECRETORUM Concilij Tridentini, de Sacramentis, &c.

N *prima Apostolica Synodo Actorum 15. illa pars doctrinæ, de qua tunc, propter motas controuersias instituta erat* συζήτησις, *ex ipsis fontibus Scripturæ Propheticæ & prædicationis Apostolicæ (quæ postea, sicut Irenæus, inquit, per Dei uoluntatem, ut esset fundamentum & columna fidei nostræ, in literas relata est) ita explicabatur, ut monstratis firmis & perspicuis ueræ & sanæ sententiæ fundamentis, ratio redderetur, quare aliæ dissentientes & contrariæ opiniones, abijciendæ & damnandæ essent. Et ipsam quidem sententiam postea paucis & succinctis capitibus (quæ* δόγματα *Acto. 15. appellabant) comprehensam ecclesijs proponebāt, simul tamen etiam fundamenta, rationes & confirmationem suorum decretorum, prolixè & perspicuè explicabant: ut scilicet Ecclesiæ ex uerbo Dei constaret certa ratio, quid & quare amplectendum, quid fugiendum esset.*

Fecisse hoc Iudam & Silam Antiochiæ, testis est, Lucas Acto. 15. Et quod Paulus in Epistolis ad

Romanos & Galatas magno conatu & multis argumentis agit, idem ipsum in alijs Ecclesijs uiua uoce fecisse, non est dubium. Quod enim uerbis docebant (se scilicet non dominari fidei Ecclesiæ, 2.Cor.1. sed paratos se esse semper ad apologiam omni postulanti rationem.1.Pet,3.) idem facto & & exemplis comprobabant.

Hanc Apostolicam rationem ueteres etiam Patrum Synodi secutæ sunt, sicut historiæ Nicenæ, Constantinopolitanæ, Ephesinæ & Chalcedonensis synodorum utrunq; describunt, & decreta seu Canones, & quomodo controuersiæ in utramque partem disputatæ, & ex quibus tandem fundamentis, iuxta regulam Scripturæ determinatæ fuerint. Quanquam de multis alijs Synodis nudi tantum canones seruati sunt, neglecta uel suppressa explicatione causarum & fundamentorum, quæ res Ecclesiæ magis obfuit, quàm profuit. Quia enim intelligentia dictorum, Iuxta Hilarij sententiam, ex causis dicendi sumenda est, sæpe à posteris, Canones minus dextrè intellecti, sæpe uerò etiam à pia & natiua sententia, ad peregrina & adulterina dogmata stabilienda cõtorti sunt, & demum prætextu Tituli Canonum promiscuè par autoritas paulatim arrogata fuit, omnibus decretis & canonibus, sine inquisitione, siue haberent, siue non haberent, certa firma & perspicua uerbi Dei fundamenta. Et inde tandem extructa est Pontificia illa tyrannis,

tyrannis, quæuis decreta, & quosuis canones, pro libidine & pro imperio, sine ullis Scripturæ documẽtis, Ecclesiæ obtrudendi. Quæ ratio tandem in flagitiosam impudentiam, dignam fronte meretricis Babylonicæ desijt. Extant enim in publicis scriptis, & à multis notatæ sunt prodigiosæ Canonistarum uoces:

Quòd Papæ potestas sit absoluta, & eam habeat ut uult.

Quòd habeat uoluntatem pro ratione, in his quæ uult.

Quòd nemo debeat ei dicere, Cur ita facis?

Quòd sit supra ius: & extra ius omnia poßit.

Quòd poßit dispensare cõtra 4 prima Concilia: item contra uerba Euangelij, licet non contra mentem.

Quòd contra Epistolas Pauli poßit statuere, &c.

Ab hac uerò mõstrosa planè impudẽtia, Tridentina synodus initiò aliqua modestiæ significatione simulauit, se uelle discedere. In Quinta enim & Sexta seßionibus, speciem qualemcunque prætenderunt, quasi decreta sua, nõ Babylonica ista, de qua dictum est, autoritate, Ecclesiæ obtrudere: sed ex uerbi Dei fundamentis extruere & comprobare uellent. Sed quia experti erant boni patres, quantum laboris & molestiæ esset, etiam sine aduersarij alicuius contradictione, de fundamentis doctrinæ Pontificiæ, tractationẽ instituere: cum quidem

illa ipsa qualiscunq; de fundamentis uelitatio, infirmitatem, imò fœditatem & abominationem dogmatum in regno Pontificio, *plenius ostentaret.* Vbi *igitur ad 7 sessionem, in qua doctrina de Sacramentis pertractanda erat, uentum est, existimarunt labore illo, cum quidem* Pontificia *ista materia, ne speciem quidem iustæ inquisitionis sustinere posse uideretur, sibi supersedendum esse: solis enim & nudis anathematis pro iure priuilegiorum sedis* Romanensis, 2. Thess. 2. *facilius & tutius, quàm monstrãdis fundamentis, & reddendis rationibus rem posse peragi. Serò enim forsan recordati sunt eius, quod prudentia* Magistrorum *nostrorum* Parisiensium, *anno* Domini 1521. *contra* Lutherum *censuit, legem scilicet definiendi in ecclesia* Pontificia *hanc esse, ut quid sentiant paucis explicent rationibus cur ita definiãt, nullis scripto mandatis: qualis scilicet in foro ratio est in sententijs prætorijs.* Minus *igitur facilis & expedita erit ratio examinis in hac secunda parte.* Petendæ *enim erunt rationes & explicationes ex lacunis disputationum, quæ extant apud scriptores* Scholasticos & Pontificios. In *quibusdam sanè* Andradij *explicationes examen nostrum iuuare poterunt.* Sed *is non omnes locos pertractauit.* Spero *autem fore, ut quo est candore* Andradius, *qui dißimulare nescit, hac occasione plenius aliquando nobis explicet, quæ rationes in publicis deliberationibus,*

rationibus, & in priuatis Synodi congreßibus, de articulis sequentibus agitatæ fuerint: utile enim hoc futurum est, ad omnem posteritatem. Nec poterit hoc uel Andradius, uel reliqui qui Concilio isti interfuerunt, detrectare: extat enim illustre exemplum Cyrilli, in Ephesina Synodo, qui post editos canones non detrectauit, nec erubuit explicationes edere, in quibus ex uerbo Dei rationem redderet τῶν ἀναθεματισμῶν. Deo igitur bene iuuante & fortunante, ad examen reliquæ partis Decretorum concilij Tridentini accingemur.

DE VOCABVLO SACRAmenti: item de numero & descriptione Sacramentorum in nouo Testamento.

DECRETVM DE SACRAMENTIS Ecclesiæ, publicatum in sacrosancta Oecumenica & Generali Tridentina Synodo, Sessione VII.

AD consummationem salutaris de iustificatione doctrinæ, quæ in præcedenti proxima sessione, uno omnium Patrum consensu promulgata fuit, consentaneum uisum est, de sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis agere: per quæ omnis uera iusticia uel incipit, uel incœpta augetur, uel amissa reparatur.

Propterea sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in spiritu sancto legitimè congregata præsi-

præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæreses, quæ circa sanctissima ipsa Sacramenta, hac nostra tempestate, tum de damnatis olim à Patribus nostris hæresibus suscitatæ, tum etiam de nouo adinuentæ sunt, quæ catholicæ Ecclesiæ puritati & animarum saluti magnopere officiunt, sanctarum Scripturarum doctrinæ, Apostolicis traditionibus, atq; aliorum conciliorum et Patrum consensui adhærẽdo, hos præsentes Canones statuendos & decernendos censuit: reliquos qui supersunt ad cœpti operis perfectionẽ, deinceps diuino spiritu adiuuante editura.

Canon I.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo

Domino nostro instituta, aut uel plura uel pauciora quàm septem, uidelicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum septem non esse uerè & propriè Sacramentum, anathema sit.

EXAMEN.

Nostri in apologia Augustanæ cōfeßionis publicè profeßi sunt, se non magnoperè rixari de uocabulo Sacramenti, aut de numero, cum appellatio sit ἄγραφος: quæ etiam apud ueteres ab alijs aliter, modò latius, modò angustius accepta & descripta fuit: si modò hoc seruetur, ut res illæ, quæ in Scriptura, siue cum peculiaribus ritibus, siue absq; ritibus, habent mandatum Dei, & promißiones, retineantur: & quidem eo modo tractentur & usurpētur, sicut in uerbo Dei traditæ sunt: siue Sacramenta appellentur, siue non.

Secundò, ut ritus illi qui habent expressum mandatum Dei in Scriptura, & additam claram promißionem gratiæ, quæ noui Testamenti propria est, accuratè discernantur à reliquis rebus, quæ habent quidem mandatum Dei, sed non habent

bent peculiares et certos ritus diuinitus institutos. Habent etiam promißionem, sed non illam, quæ est de applicatione & obsignatione gratuitæ reconciliationis.

Tertiò, & ritus qui nō habent expressum mandatum & clarā promißionem gratiæ in Scriptura noui Testamenti, sed uel à patribus accepti, uel ab alijs hominibus instituti sunt discernantur à superioribus, de quibus iam dictum est.

Quartò, ut discrimen conseruetur inter promißionem gratiæ, quæ beneficia redemptionis in Euangelio promissa, solo & nudo uerbo offert, & applicat credentibus, & inter eandem, quando uestita est ritibus seu ceremonijs diuinitus in uerbo Dei institutis.

Si hoc modo prius de rebus ipsis, ex Scripturæ sententia, sana doctrina & necessaria differentia constitueretur, postea de uocabulo & numero Sacramentorum, remotis uocabulorum τῶν ἀγράφων pugnis, non difficulter conueniri posset.

Quando uerò per appellationem et numerum Sacramentorum, quæritur rerum ipsarum confusio & adulteratio, iam non est λογομαχία, sed necessarium certamen de rebus ipsis. Et frustrà imò insidiosè & perniciosè de uocabulis tentatur conciliatio, quæ cum periculo & deprauatione ipsarum rerum coniuncta est.

Hæc ideo sub ingressum huius disputationis recito,

recito, ne quis ſententiam Auguſtanæ confeßionis, quando dicit, non eſſe magnopere rixandum de uocabulo Sacramenti, aut de numero, ita deprauet, quaſi uelit, nos decretum Tridentinæ ſynodi, de ſeptem Sacramentis, eo modo ſicut ab ipſis proponitur & intelligitur, ſimpliciter ſine neceſſaria rerum ipſarum explicatione & diſtinctione, immò cum manifeſta confuſione & adulteratione rerum, recipere & approbare. Neceſſaria etiam in principio eſt hæc conteſtatio. Nos hac diſputatione illis rebus, quas Pontificij, præter Baptiſmum & Euchariſtiam titulo Sacramentorum inſignire ſolent (ut ſunt Miniſterium uerbi & Sacramentorum, Coniugium, Pœnitentia, Augmentum & Confirmatio donorum Spiritus ſancti, Conſolatio ægrotãtium, &c.) nullo modo, eam quam ex Scripturæ ſententia habent & habere debent, ueritatem, reuerentiam, dignitatem & utilitatem, uel imminuere, uel detrahere uelle, quando pugnamus, non eſſe uerè & propriè Sacramenta à Chriſto inſtituta, eo modo, ſicut Baptiſmus & cœna Domini uerè & propriè ſunt Sacramenta: imò hoc tantùm agimus, ut de illis rebus in Eccleſia ita ſentiamus & loquamur, ſicut Scriptura præſcribit & tradit: hoc enim modo habent & retinent ueram ſuam dignitatem.

Sed propius accedamus ad examen primi Canonis.

tionis, de numero Sacramentorum noui Testamenti. Habet autem tria membra. Primò enim sumit axioma illud quod uerißimum est: quia autoritas seu potestas instituendi Sacramenta, ut sint efficacia signa gratiæ, non est ullius creaturæ, sed solius Dei, qui gratiam illam operatur: ideo necesse esse, ut omnia quæ in nouo Testamento uerè & propriè Sacramenta esse debent, institutionem suam habeant à Iesu Christo Domino nostro: quia ipse est noui Testamenti sponsor, ad Hebræos septimo, & mediator, ad Hebræos 8. & duodecimo. Secundò mox attexit, sed sine omni probatione, talia Sacramēta in nouo Testamento nō esse plura, uel pauciora quàm septem: cum expreßio septenarij numeri, nec in Scriptura, nec in tota uera & puriori antiquitate demonstrari poßit. uera etiam Sacramenti iuxta Scripturam proprietas, nullo modo septem illis ex æquo cōuenire potest. Et certum est, sicut postea ostendemus, ueteres prout uocabulum Sacramenti uel strictius uel latius acceperunt, quosdam pauciora, quosdam plura quàm septem, numerasse Sacramenta. Ipsis etiam Pontificijs non ignotæ sunt disputationes eius, qui sub nomine Cypriani Sermonem de Ablutione pedū, & de Chrismate edidit. Item, Hugonis & Lombardi, qui sentiunt, non omnia illa quæ numerant septem Sacramentā, ab ipso Christo immediatè esse instituta. Tertiò dicit

præsens canon septem illa singula uerè & propriè esse Sacramēta. Sed quid quæso, fingere possunt: quomodo matrimonium uerè & propriè sit Sacramentum, sicut Baptismus & Eucharistia? Quódnam enim est à Christo institutum elementum, quod uerbum, quod accedat ad elementum, ut coniugium fiat Sacramentum? Quomodo per matrimonium, quod Syricius pontifex definit, esse secundum carnem uiuere, quod Deo placere non posit: quomodo, inquam, iusticia fidei per matrimonium uel incipit, uel augetur, uel reparatur, iuxta ipsorum Sacramenti descriptionem in Decreto positam? Durandus apertè dicit, matrimonium non esse Sacramentū, strictè & propriè dictum, sicut talia Sacramenta nouæ legis. Et hæc cum ita se habeant, tamen perfricta fronte & adducto supercilio, sine probationibus & documentis, tantum pro imperio decernunt: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis, non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura uel pauciora quàm septem: aut etiam aliquod horum septem non esse uerè & propriè Sacramentum, anathema sit.

Sanè si sola anathematum crepitacula, sine certis, perspicuis & firmis Scripturæ documentis, ad probationem dogmatum sufficiunt, & possunt articulos fidei facere, poterunt hoc modo Iudæi suas Thalmudicas, & Turcæ Alcorani traditiones,

nes, canonicas facere. Quid enim procliuius, quā cum probare non poßis, Anathema dicere: Sed ne terrore illo terreamur, Scriptura nos præmunit, cùm inquit, Maledicent illi, tu uerò benedicas.

Sed tota hæc disputatio aliquanto plenius examinanda erit. Operæprecium autem est, obseruare, quod apud ueteres Scriptores nullæ extant uel disputationes uel probationes de septenario Sacramentorum numero: sed tempore Hugonis & Lombardi ex Sorbona, in Ecclesiam inuecta est hæc opinio, quòd nec plura, nec pauciora sint in nouo Testamento sacramenta, quàm septem. Et Lombardus quidem cum aliàs ex patribus sua probare soleat, de septenario Sacramentorum numero, ne unam quidem ueterum sententiam allegat: Scholastici uerò scriptores, qui argumentis & rationibus tantùm non diffluunt, septenarium etiam Sacramentorum numerum argumentis & rationibus probare & confirmare, seriò laborant. Dignum est autem, perpetua memoria, ad omnem posteritatem propaganda, quibus rationibus & argumentis, septenarius Sacramentorum numerus à Scholasticis in Ecclesiā inuectus, & ex quibus fundamentis receptus fuerit. Compendium Theologiæ ex Scholasticorum sententia rationes, quòd nec plura, nec pauciora sint Sacramenta in nouo Testamento, quàm septem has reddit: Septem, inquit, sunt Sacramenta, se-

cundum

cundum septem diuersitates hominum in Ecclesia. 1. est Intrantium, ut Baptismus. secundũ, pugnantium, ut Confirmatio. tertiũ, uices resumentiũ, ut Eucharistia. quartũ, resurgentium, ut pœnitentia. quintũ, exeuntium, ut extrema unctio. sextũ, ministrantium, ut Ordo. septimũ, nouos milites introducentium, ut Matrimonium. Item Sacramenta, inquit, sunt septem, quia disponunt ad septem uirtutes habendas. Nam Baptismus est Sacramentum fidei, cõfirmatio spei, Eucharistia charitatis, pœnitentia iusticiæ, extrema unctio, perseuerantiæ seu fortitudinis, ordo prudentiæ, matrimonium temperantiæ. Alia etiam, inquit, est ratio numeri Sacramentorum. Ordinantur enim contra septem morbos spirituales, scilicet, triplicem culpam, & contra quadruplicem pœnam. Baptismus contra peccatum originale, Pœnitẽtia contra mortale, extrema Vnctio cõtra ueniale, Ordo contra ignorantiam, Eucharistia cõtra maliciam, Confirmatio contra impotentiam, Matrimonium contra concupiscentiam.

Aßignat etiam hanc rationem numeri septenarij, quod iuxta rationem medicinæ corporalis, quædam Sacramenta sunt curatiua, quædam conseruatiua, quædam præseruatiua, quædam melioratiua.

Sed quis non uidet, quàm infirmæ, immò quàm futiles sint hæ rationes, ad rem tantam comprobandam.

bandam. Si enim hæc ſunt documenta & firmamenta cauſſæ, ex ſimilibus, imò ex iiſdem rationibus, nullo negocio, uel plura uel pauciora quàm ſeptem demonſtrari poſſent Sacramenta: & propter illas ipſas rationes, ſi ad demonſtrationem huius rei ualent & ſufficiunt, neceſſe erit & ſub lege Moyſis, & ante promulgationem legis, nec plura nec pauciora, quàm ſeptem fuiſſe Sacramẽta. Neq; enim in nouo primùm Teſtamento cœperunt eſſe ſeptem uirtutes & ſeptem morbi ſpirituales.

Eiuſdem futilitatis ſunt reliquæ etiam rationes: ideo eſſe ſeptem Sacramenta nouæ legis, quia ſeptẽ ſunt ſigilla libri Apocal. 5. Item, ſeptem ſunt tubæ angelorum, Apocal. 8. ſeptem ſunt ſtellæ in dextera eius, qui ſimilis eſt filio hominis, & ſeptẽ ſunt candelabra, Apocal. 1. Septẽ panibus ſatiauit turbam, Matt. 15. Septem oculi ſuper lapidẽ, Zach. 3. Septem lucernæ in tabernaculo, Exo. 37. Sed ex hoc fundamento, eiuſdẽ conſequentiæ uigore D. Brentius ex alijs numeris in Scriptura poſitis, colligit eſſe & pauciora & multo plura ſacramẽta. Nec ſanè uideo, cur conſequentia argumentationis, in alijs etiam numeris in Scriptura annotatis, ualere non debeat, niſi forſan arbitrentur, ſe hoc acumine retundere poſſe uim illius conſequentiæ, quod Apoc. 1. ubi mentio fit ſeptem ſtellarum, Interpres utitur uocabulo Sacramenti. Quid ni igi-

tur firma sit demonstratio, septem esse Sacramenta, quia in illo loco, ubi usurpatur uocabulum Sacramenti, ponitur numerus septenarius. hæc enim sunt uerba Sacramentum septem stellarum, quæ sunt angeli septem Ecclesiarum. Ego uerò locum ipsis ostendam, unde multo magis propriè & luculenter, ex eadem scilicet copia demonstrari possit septenarius numerus Sacramentorum ecclesiæ Pontificiæ. De meretrice enim Babylonica, hoc est, de Antichristo, angelus ita loquitur, Apocal. 17. Ego dicam tibi Sacramentum mulieris & bestiæ, quæ portat eam, quæ habet capita septem, quæ sunt septem montes, super quos mulier sedet. Audis ibi utrunque & uocabulum Sacramenti, & numerum septenarium. Tota etiam pictura illius capitis non malè conuenit: Intelligenti satis.

Et hæ sunt demonstrationes, hæc fundamenta, quibus septenarius numerus Sacramentorum in Ecclesiam inuectus & receptus fuit à scriptoribus Scholasticis. Neque enim idoneis uel documentis ex Scriptura uel testimonijs ex uera antiquitate Scholastici septenarium Sacramentorum numerum probare, uel conantur saltem. Tam manifesta autem est demonstrationum harum futilitas, ut eius nunc pudeat ipsos etiam conductitios patronos regni Pontificij, qui aliquid frontis habent. Quia igitur in tanta Euangelij luce, ueteri-

bus

bus illis commentis uident, se non posse amplius homines dementare, noua nunc consarcinant perizomata, si forsan panniculis detritis & reijculis, nouo assumento, uel speciem aliquam induere posint.

Duobus *autem potißimùm argumentis ad stabiliendum septenarium Sacramentorum numerum, hoc tempore utuntur.* Primò *enim ex ueteribus quibusdam scriptoribus colligunt testimonia, quòd appellationem Sacramenti tribuerint non tantùm* Baptismo et Eucharistiæ, *sed prætereà etiam, quibusdam alijs ritibus & rebus: & hanc collectionem ita temperant, ne terminos septenarij numeri egrediantur.* Deinde *ex definitione Sacramenti idem probant per illam regulam, cui definitio conuenit illi etiam appellatio definiti rectè tribuitur.* De *singulis igitur ordine quædam annotabimus, ut ratio examinis, non tantum cum ueterum sophistarum nugis pugnet, uerùm etiam recentiorum rhetorum fucos detegat.*

Est *autem uocabulum Sacramenti ex lingua* Latina *communi & uulgari sumptum.* Varro*ni enim Sacramentum pignus est, quod litigantes ad* Pontificem *deponebant: & qui uicisset, pignus repetebat: qui uerò caussa cecidisset, eius pecunia in ærarium referebatur.* Alijs Latinis *scriptoribus Sacramentũ est iusiurãdum,*

ſeu obligatio, numinis & religionis interuentu cõfirmata. Vegetio eſt militare Sacramentum, quo milites duci aſtringuntur. Quæſtio autem eſt, quo modo & qua ratione uocabulum illud in Eccleſiæ ſermonem translatum, & ad ſigna gratiæ diuinitus inſtituta accommodatum ſit?

Vetus interpres in Hagiographis, ubi Græci habẽt myſteriũ, aliquãdo reddit, Sacramentũ: ut Tob. 12. Sap. 2. & 6. Et Danielis 2. & 4. ubi Chaldaicũ רָזָא Græci reddiderunt μυστήριον, tranſtulit, Sacramentum.

In nouo uerò Teſtamento ſæpe Græcam uocẽ myſterij reliquit, alicubi uerò reddidit, Sacramentum. Significat autem in genere id, quod arcanũ ſeu ſecretum eſt, ut Tob. 12. Sacramentum regis occultandum eſt.

Syrach: 27. Amici myſteria denudare. Iudith. 2. Habuit cum eis myſterium conſilij. Ita Paulus 2. Theſſ. 2. de Antichriſto loquens dicit. Iam operatur myſterium iniquitatis. Principaliter uerò, ſignificat arcanum & ſecretum uoluntatis conſilij ſeu propoſiti Dei, quod rationi naturaliter non eſt notum, ſed toti mundo abſconditum, niſi quantum diuinitus reuelatur.

Ita doctrina de redemptione & reconciliatione generis humani uocatur Myſterium, ſeu Sacramentum Dei, Col. 2. Myſterium Chriſti, Eph. 3. Myſterium Euangelij, Eph. 6. Myſterium fidei, 1. Tim. 3.

Incarnatio

Incarnatio filij Dei uocatur Sacramentum magnum pietatis, 1. Timoth. 3. Vocatio gentiũ uocatur Sacramentum uoluntatis Dei, Eph. 1. Doctrinam de resurrectione mortuorum, uocat Paulus Mysterium, 1. Cor. 15. Et conuersionem Iudæorum, Rom. 11. Ita Eph. 5. Coniunctionem Christi cum Ecclesia sua, uocat Sacramentum magnũ. In hac significatione usitatum est, uocabulum Sacramenti, non tantum in uersionibus Scripturæ, uerùm etiam in sermone Patrum, qui sæpe appellant Sacramentum diuinitatis, Incarnationis, Passionis. Tertullianus contra Marc. 4. totum Christianismum uocat religionis Christianæ Sacramentum.

Sed hæc generalis significatio, nec binarium, nec septenarium numerum Sacramentorum probat. Paulus enim talia Sacramenta, multo plura numerat: & 1. Cor. 13. inquit: Si sciero omnia mysteria. Descendamus igitur ad speciem, ubi significatio uocabuli Mysterij, seu Sacramenti, angustior est. Vocatur autem Græcè mysterium, quod Latinus interpres Sacramentum reddidit: quando res aliqua, uel uisio externa, præter speciem, quam externis sensibus ingerit, aliquid aliud significat. Ita uisio somnij Nabuchodonosor Dan. 2. uocatur Sacramentum. Et Apoc. 1. Visio septem stellarum significans angelos septem Ecclesiarum: et quòd septem candelabra sunt septem Ecclesiæ, uocatur

catur Sacramẽtum. Ita Apocal. 17. ubi angelus explicat, quid significent septem capita bestiæ portantis meretricem, inquit: Ego dicam tibi Sacramentum mulieris. Ita etiam coniunctio uiri & uxoris in coniugio, est Sacramentum coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Eph. 5. Huic etiam affine est, quod de significatione parabolarum Christus inquit: Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, reliquis autem in parabolis. Hæc significatio propius quidem aliquanto ad propositam quæstionẽ accedit: sed hoc modo, multo plura numeranda erunt Sacramẽta, quàm septẽ. Omnes enim figuras & allegorias, significãtes aliquid, Patres uocãt Sacramẽta. Tertullianus li. 5. cõtra Marcionem uocat Sacramenta figurarũ, & allegorias Sacramentorum, ubi de duobus Abrahæ filijs loquitur. Aduersus Iudæos uocat Sacramentum ligni, disputans de securi Elisæi, & de ligno Adæ. Ita Augustinus texens allegorias, uocat Sacramentum panis, Sacramentum piscium, Sacramentum numeri, &c. Nostra uerò quæstio est, quomodo et qua ratione uocabulum Sacramenti ad signa gratiæ noui Testamenti, qualia extra omnem controuersiam sunt Baptismus & Cœna Domini, translatum & accommodatum sit. Et in hac inquisitione aliquid operæ posui. Non autem deprehendi, quòd Scriptura appellationem mysterij seu Sacramenti tribuat baptismo uel cœnæ Domini: imò

neq

nec ordini, nec pœnitentiæ, nec impositioni manuum, Acto. 8. et 19. nec unctioni Apostolorum, Marci. 6. in Scriptura tribuitur appellatio mysterij uel Sacramenti. Eph. 3. Non ipsum ministeriũ seu ordo, sed quæ per ministeriũ annũciantur, sunt et uocantur Paulo iuxta generalẽ significationem, mysteria seu Sacramenta. Eph. 5. ubi de coniugio tractat Paulus, addit: Sacramentum hoc magnũ est. Sed ipse se explicat, magnum illud de quo loquitur Sacramentũ, non esse in cõiunctione coniugũ, sed in coniunctione Christi cum Ecclesia. Ita enim Ambrosius & Chrysostomus locum illum interpretantur, & Pauli uerba manifesta sunt: Sacramentũ hoc magnũ est: ego uerò dico in Christo et Ecclesia. Theodoretus ita interpretatur: Sicut Eua ex Adamo formata est, ita ecclesiam nasci ex Christo. Quòd si quis propter hãc significationẽ, quod sicut uir & uxor sunt in carnem unam, ita etiam Ecclesia sit caro de carne Christi, &c. contendat matrimonium in Scriptura uocari mysterium seu Sacramentum, non rixabimur de uocabulo. Latè enim illud patere, & multis alijs rebus, ratione signi tribui, iam exemplis ostendimus. Nostra uerò quæstio est de illa significatione, sicut Baptismus & cœna Domini, uerè & propriè sunt & uocantur Sacramenta.

Et usurpatio uocabuli Sacramenti in hac significatione, ut s. accõmodetur ad signa gratiæ effi-

cacia, qualia in nouo Testamento extra cōtrouersiam sunt Baptismus & cœna Domini, habet quidem aliquam affinitatem, cum illis Scripturæ exemplis, de quibus suprà dictum est: non tamen ex Scriptura, sed ex Ecclesiastica loquendi consuetudine sumpta est. Scriptura enim nusquam uel Baptismum uel Eucharistiam uocat mysteria uel Sacramenta. Hactenus ergo est appellatio ἄγραφος.

Quia uerò diligentia digna est piè eruditis, lo qui cum Ecclesia: non rixamur de uocabulo, sed hoc agimus, ne doctrina rerum, quæ in Scriptura tradita est, per uocabulum ἄγραφον turbetur & adulteretur. Considerandū igitur est qua ratione Ecclesiastici quidam scriptores, uocabulum Sacramenti ad signa gratiæ noui Testamenti accommodarint. Et ad hanc considerationem pertinet. Quomodo uocabulum illud alij latius, alij angustius, usurparint. ita enim manifestum euadet, ex Patribus quosdam pauciora, quosdam plura numerasse Sacramenta quàm septem.

Tertullianus, ex uulgari Latina lingua de Sacramento militari, uocabulum Sacramenti ad Baptismum hoc modo transferre uidetur. Ad martyres enim, de abrenunciatione quæ fit in Baptismo, & de reliquis interrogationibus ita inquit: uocati ad militiam in Sacramenti uerba respondimus, &c. Inde uerò postea tota actio nomen accepit, sicut inquit aduersus Praxeam: fides in

Patrem,

Patrem, filium & Spiritum sanctum, secundum Christianorum Sacramentum, &c. Potißima uerò ratio hæc est, Græci Baptismum & cœnam Dominicam uocant μυστήρια: quia sub elementis uisibilibus, offertur & exhibetur arcano modo gratia spiritualis, quæ sensibus non apprehenditur, & ratione non intelligitur; sed ex sola uerbi Dei reuelatione fide cognoscitur. Et appellatio mysteriorum in hac significatione, in uulgari Ecclesiæ sermone recepta & usurpata fuit, propter hanc etiam causam: quia ethnici peculiares illos ritus, quibus ad idololatricas religiones, suos initiabant, uocabant appellatione uulgò tunc trita, μυστήρια. Et inde Latini scriptores utrumq; uocabulum, & mysteriorum & Sacramentorum, in hoc usu transtulerunt in sermonem Ecclesiasticū. Extant enim Ambrosij scripta, De ijs qui initiantur mysterijs, & de Sacramentis.

In hoc uerò usu, antiquitas appellationem mysteriorum seu Sacramentorum, non extendit ad numerum septenarium, sed pauciora numerat. Vetustißimi enim talia mysteria seu Sacramenta, numerant duo tantum: Baptismum, & cœnam Domini. Hæc enim numerat & explicat Iustinus in Apologia 2. ubi describit ritus Ecclesiæ, siue in Palæstina, ubi natus fuit, siue in Italia. Romæ enim Apologiam scripsit. Horum meminit Irenæus. Itē Tertullianus lib. 1. & 4. contra Marcionem: & de

Corona militis. Quod enim libro de resurrectione carnis addit impositionẽ manuum, & unctionem, intelligit ceremonias tunc coniunctas actioni Baptismi, non peculiaria Sacramenta à Baptismo distincta: sicut postea ostendemus. Ita etiam Cyrillus Hierosolymitanus, ubi ex professò catecheses & μυσταγωγίας describit, tantum de mysterijs Baptismi & cœnæ Dominicæ concionatur. Quod enim de chrismate disputat, intelligit non peculiare Sacramentum, sed ceremoniam adiunctam actioni Baptismi: sicut postea in loco de confirmatione demonstrabimus. Extant Ambrosij libri, de ijs qui initiantur mysterijs: item sub eius nomine, aliquot libri de Sacramentis. Sed illi libri, cũ exprofessò explicationem doctrinæ de mysterijs seu Sacramentis Ecclesiæ polliceantur, tamen tantum de ritibus Baptismi & cœnæ Dominicæ tractationem cõtinent. Vetustissimi igitur scriptores Ecclesiastici, mysteria seu Sacramenta Ecclesiæ, non septenario numero definierunt: sed talia mysteria seu Sacramenta, agnoscunt tantum Baptismum & Eucharistiam. Qui uerò secuti sunt, paulatim quidem cœperunt numerum Sacramentorum latius extendere: sed tamen & ipsi non septẽ, sed pauciora numerant. Huius rei testis esse potest Dionysius ille, quem fingunt esse Areopagitam illum, qui ritus quos describit, ab Apostolis præceptoribus acceperit: quanquam in fine Ecclesiasti-

cæ hierarchiæ, ubi de Baptismo paruulorum disputat, satis manifestè se prodat. inquit enim: Sancti præceptores nostri, ex pristina traditione edocti, ad nos deriuarunt. Quam sententiam ita reddidit paraphrastes Vercellensis: Doctores nostri à suis senioribus eruditi, tradiderunt uisum esse sanctis Apostolis, &c. Is inquam Dionysius, quicunq; sanè sit, ubi ex professò Ecclesiasticam hierarchiam describit, inter mysteria seu Sacramenta Ecclesiæ, non numerat pœnitentiam, non matrimonium, non unctionem infirmorum, sed pro ea habet unctionem mortuorum: quam si nostri Pontificij in numerũ Sacramentorum receperint, nõ consistet numerus septenarius, sed excrescet in octonarium. Nec tantum uetustißimi, sed & his recentiores, numerum septenarium Sacramentorum ignorant. Gregorius enim, c. Multi secularium, expreßè tria tantum Sacramenta, quibus definitionem accommodat, numerat: Baptisma, Chrisma, Corpus & sanguinem Domini.

Quam eandem sententiam etiam Rabanus repetit. Paschasius de cœna Domini, inquit: Sunt autem Sacramenta Christi in Ecclesia catholica, Baptismus, Corpus quoque Domini & sanguis. Septenarium uerò numerum, in nullo ueterum scriptorum expreßè positum, ostendere possunt. Lindanus allegat sermonem Cypriani de Chrismate: sed scit, illũ non esse Cypriani γνήσιον.

Et

Et tamē nec incertus ille autor septē, sed pauciora numerat Sacramenta. Quæ igitur est Tridentico larū uel uæsania, uel impudēs futilitas, quod nō uerentur sine ullis documētis anathema dicere omnibus, qui pauciora quàm septem numerent noui Testamenti Sacramenta: cum uniuersus uetustißimæ antiquitatis chorus illud fecerit? Quòd si exceperint, uetustißimos illos scriptores nihilominus tamen honorificè sensisse & docuisse de ordine, de matrimonio, de pœnitentia, &c. etiamsi appellationem Sacramenti illis non tribuant: suo ipsorū iudicio causam nostram adiuuabunt, posse scilicet illarum rerum dignitatem, secundum Scripturæ sententiam conseruari, etiamsi non dicantur esse uerè & propriè Sacramenta: sicut est Baptismus, & Eucharistia. Quæstio uerò est hoc loco, an uetustißima Ecclesia (non autem uolo intelligi suppositititia Romanensium scripta,) Sacramentis seu mysterijs Ecclesiæ quæ uerè & propriè sunt Sacramenta, sicut est Baptismus & cœna Domini ca, septenarium numerum præfinierit: ostendimus autem, pauciora illos numerasse.

Pergemus iam ostendere, quosdam plura quàm septem numerasse. Augustinus enim primus fermè cœpit uocabulum Sacramenti, in hac quidem materia extendere, & latius usurpare quam antiquitas fecerat. Epistola enim 5. ad Marcellinum, de signis loquens, inquit: Quæ cùm ad res diuinas pertinent,

*tinēt, Sacramenta appellātur.*Et de Ciuitate Dei *lib.10.cap.5.inquit:Sacramentum sacrum signum est.*Et *contra* Faustum *lib.19.cap.11.externum Sacramentorum usum describens ait:*In *nullum nomen religionis seu uerum seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum uel Sacramentorum uisibilium consortio colligentur.* Vt *igitur* Augustino *aliquid sit Sacramentum, satis est, si rei alicuius diuinæ uel sacræ signum sit: præsertim si in publicis* Ecclesiæ *conuentibus, certis externis ritibus usurpetur: siue mandatum habeat à* Christo, *in nouo* Testamento, *siue ex ueteri* Testamento *sit sumptum, ut* Chrisma: *uel à uiris* Ecclesiasticis *excogitatum, ut signatio crucis.* Nec *refert* Augustino, *siue gratia per illud signum detur, siue tantum significetur, ut in matrimonio: item siue sit gratia reconciliationis, siue aliud aliquod donum spiritus, ut in ordinatione.* Hoc modo *& hac ratione,* Augustinus *alijs et pluribus etiam rebus tribuit appellationē* Sacramenti, *quàm antiquitas ante ipsum fecerat.* Ita *de bono coniugali cap.24. dicit, in ordinatis manere Sacramentum ordinationis.*Et *rationem appellationis addit lib.2.contra epistolam* Parmeniani, *cap.13. loquēs de baptismo & ordinatione: utrunq;, inquit,* Sacramentum *est, & quadam consecratione homini datur illud, cum baptizatur: istud, cùm ordinatur.*Et *contra literas* Petiliani, *lib.2.cap.104. dicit unctionem*

nem in genere uisibilium signaculorum sacrosanctum esse. Et mox quasi rationem reddens, addit, uisibile illud sanctum Sacramentum, discernendũ esse ab inuisibili unctione caritatis. Ita etiam matrimonium appellat Sacramentum. Et rationẽ explicat libro de bono coniugali, cap. 18. Sicut Sacramentum pluralium uxorum illius temporis, significauit multitudinem Deo subiectam, in terrenis omnibus gentibus: sic Sacramentum nuptiarum singularum nostri temporis, significat unitatem omnium nostrûm, subiectam Deo futuram in una cœlesti ciuitate. Hac uerò ratione, propter significationem rei sacræ, Augustinus plura numerat Sacramenta quàm septem illa, pro quibus Pontificij dimicant. Nã de peccatorũ meritis lib. 2. ca. 26. dicit catechumenos ante baptismũ, secundũ quendã modũ suũ, per signũ Christi sanctificari. Sicut & Dionysius baptizandis signũ crucis tribuit. Illud uerò signũ crucis, Augustinus cõtra Faustũ lib. 19. cap. 14. inter Sacramẽta numerat. Et in Ps. 141. Multa Sacramenta aliter atque aliter accipimus. Quædã, sicut nostis, ore accipimus: quædã per totum corpus accipimus: crucẽ uerò in frõte portamus. Rationẽ uerò quare appelletur Sacramentũ, mox explicat: Quia, inquit, in fronte erubescitur ipsam ignominiã quodammodo, & quam pagani derident, in loco pudoris nostri constituit, ne de cruce erubescamus. Item: Crux illa signũ est humi

litatis,

litatis, unde ſanatur tumor animæ. Et ſermone 19. de ſanctis inquit: In hac crucis figura, continetur Sacramentum. Et explicat, quòd in latitudine intelligatur dilectio proximi, &c. Addit etiam: Hoc Sacramento crucis, ſanctus Heliſæus Sunamitis filium, os ori, manus ſuas manibus eius applicans, orando ſuſcitauit. Eiuſdem uirtute Sacramenti, Moſes in deſerto bis petram uirga percußit. Videt lector, quàm latè Auguſtinus utatur uocabulo Sacramenti. Nam & in Pſ. 65. omnes ritus qui præter baptizationem in actione baptiſmi tunc temporis adhibebantur, uocat Sacramenta. inquit enim: in Sacramentis, & in Catechiſando, et in exorciſando, adhibetur prius ignis. Et mox rationē addit: Tranſiens per ignē & aquā, educeris in refrigeriū. Quarū enim rerū ſigna ſunt in Sacramētis, ipſæ res ſunt in illa perfectione uitæ æternæ. Manifeſtißimus uerò locus eſt lib. 2. de peccatorū meritis, ca. 26. Quòd catechumeni accipiūt, quāuis nō ſit corpus Chriſti, ſanctū eſt tamē, & ſanctius quàm cibi quibus alimur: quoniā Sacramentum eſt. Intelligit aūt εὐλογίαν, hoc eſt, panem benedictum, quem uocant, ſanctæ communionis uicariū. Et illum expreſſè dicit Sacramentum eſſe, ſed addit: Non ita ſicut Euchariſtia, Sacramentum eſt. Et hoc bene obſeruet lector. Et de ſymbolo ad catechumenos lib. 4. cap. 1. Omnia quæ in catechumenis ante baptiſmum aguntur, uocat Sacramēta.

Et enumerat exorcismos, orationes, cantica, insufflationes, cilicium, inclinationem ceruicum, humilitatem pedum, &c. Ita epistola 23. disputans de Baptismo, hoc est, de Sacramento fidei & corporis Christi, exempla addit de die Dominico, et die Paschæ, de quibus dicitur: Hodie Dominus resurrexit. Et explicat: Hos ipsos dies secundum illorũ quibus hæc gesta sunt, similitudinem nũcupamus: ut dicatur illo die fieri, propter Sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed iam olim factum est.

Bernhardus etiam in sermone de cœna Domini, multis contendit, ablutionem pedum esse Sacramentum remißionis peccatorum quotidianorũ. Et in benedictione salis circa Baptismum, Pontificia ecclesia ita orat, ut in nomine sanctæ trinitatis, efficiatur salutare Sacramentum ad effugandum inimicum, &c.

Hæc recitaui, ut ostenderem, quale fundamentum sit, cui septenarius Sacramentorum numerus superstruitur: quòd scilicet Augustinus, & alij quidam, pluribus ritibus seu rebus appellationem Sacramenti tribuant, quàm Baptismo & cœnæ Dominicæ. Ostendimus enim, numerum Sacramentorum hoc modo longe ultra septenarium progressurum, cùm pluribus ritibus seu rebus Augustinus appellationem Sacramenti tribuat. Et diligenter obseruandum est, quòd Augustinus licet

in usurpatione uocabuli Sacramenti aliquanto liberalior sit, quampluribus rebus accommodet, quàm ueteres ante ipsum fecerant: ut tamen ostēdat reliqua alia ratione dici Sacramenta, quàm sicut Baptismus & Eucharistia, plerunq; explicat, qua ratione dicantur Sacramenta: sicut in adductis exemplis ostendimus.

Et quando signum crucis uocat Sacramentū, illustri differentia illud distinguit à sanctificatione, quæ fit in Baptismo. Et emphases uerborum eius considerentur.

De peccat. meritis lib. 2. cap. 26. catechumenos secundum quendam modum suum, per signū Christi, & orationem manus impositionis sanctificari. Et dignum est obseruatione, Augustinum ita numerare plura Sacramenta, ut tamen primo, illustri, præcipuo, peculiari & distincto loco ponat Baptismum & Eucharistiam. ut de doctrina Christiana lib. 3. cap. 9. de Sacramentis noui Testamenti loquens: Pauca, inquit, pro multis, eaq; factu facilima, & intellectu augustissima, & obseruatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina: sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini. Et epistola ad Ianuarium 118. Dominus noster Iesus Christus in Euangelio, Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit:

uit: sicut est Baptismus, Trinitatis nomine conseruatus, communicatio corporis et sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis canonicis commendatur.

In Psal. 103. inquit: Munus Sacramentorum in Baptismo in Eucharistia, in cæteris sanctis Sacramentis quale munus est: si hoc modo Baptismus et Eucharistia secundum Scripturæ sententiam, à reliquis ritibus discernerentur. De appellatione Sacramenti, etiamsi alijs etiam rebus per quandam ἔνταξιν accommodaretur, facilè posset conueniri. neque enim λογομαχίας quærimus. Sed Pontificij simpliciter contendunt, reliquos etiam ritus qualescunque quos numerant, uerè & propriè esse Sacramenta, sicut est Baptismus & Eucharistia: ita enim decernit primus ille Canon, quem nunc tractamus.

Falsum autem esse ostendimus, quòd dictitant, septem, & non plura uel pauciora numerãda esse noui Testamenti Sacramenta. In tota enim uera antiquitate, nullum extat testimoniũ de septenario Sacramentorum numero, quodq; nec pauciora, nec plura numeranda sint. Et ne quidem unum proferre possunt, qui nusquam non, de consensu & suffragijs antiquitatis gloriantur. Nec ullius ueteris concilij autoritatem pro septenario hoc numero proferre possunt: nisi quòd ante centum plus minus annos, in Florentino concilio, unà cũ purga-

purgatorio & primatu Romani pontificis, septenarius, Sacramentorũ numerus apud Græcos tentatus, Armenis uerò obtrusus est: quod ipsum nouitatem septenarij numeri in Sacramentis ostendit. Armenis enim Bartholomæus Euangelium prædicauit: & sub Diocletiano, Armeni testimonium habent, quòd Christiani, & pietatis studiosi fuerint, apud Eusebium libro 9. capite. 7. Post mille uerò demum annos, & amplius, septenarium numerum Sacramentorum à Romano Pontifice primum accipiunt. Commentum igitur de septenario Sacramẽtorum numero, etiam antiquitatis ueris & firmis testimonijs destituitur. Præter Augustini enim exempla, quæ quomodo ipse intelligi uelit, iam ostendimus, ex uetustioribus nihil quod aliquid habeat roboris, proferre possũt: nisi quòd Dionysium, Areopagitæ exuuijs personatum, in scenam hanc producunt: qui tamen nec ipse septenarium numerum uel probat, uel confirmat, sicut suprà diximus.

Ex sermone etiã de ablutione pedũ, Cypriano inscripto, Lindanus gloriosè citat suffragiũ pro septenario Sacramentorũ numero. Sed primò nouit scriptũ illud nõ esse Cypriani γνήσιον sed falsò ipsi ascriptũ. Deinde q̃squis iste est autor, cũ recensere uelit Sacramenta, quæ & Christus ipse instituit, et quæ postea Apostoli, dictãte Spiritu sancto tradiderint, nõ septẽ, sed quinq; tantum numerat.

Et simul ostendit, crepitum potius quàm uerum anathema esse, quod Canon ille quem nunc examinamus, decernit: Si quis dixerit, non omnia ista septem Sacramenta à Christo ipso instituta esse, anathema sit. Expreßè enim hoc dicit Cyprianus ipsorum, in sermone illo quem allegant. Alexander ab Ales. parte 4. quæst. 8. artic. 2. disertè disputat, à Christo tantum duo esse instituta Sacramenta, Baptismum & Eucharistiã: idq; probat ex fluxione sanguinis, & aquæ, de latere Christi. Et quod 1. Io. 5. scriptũ est, tres perhibere testimonium in terris spiritum, aquam & sanguinem, reliquorum uerò Sacramentorum formam, Christum uoluisse ordinari per ministros Ecclesiæ: nominatim uerò confirmationem dicit nec à Christo, nec ab Apostolis, sed per concilium Meldense institutam esse, quæst. 24. membro 1. Petrus etiam à Soto, qui Tridenti in Concilio mortuus est, his ipsis uerbis utitur: Habemus totum Sacramentum confirmationis, Ordinis, Matrimonij & extremæ unctionis, & elementa, & uerba et effectus ex traditione Apostolica: non quòd negemus, in Scriptura esse nonnulla de ijs Sacramentis: sed omnia quæ ad integritatem eorum certa fide necessaria tenemus, cum in Scriptura non sint, necesse est Apostolicæ esse traditionis. Hæc ille. Etsi autem nõ ignoro, quid titulo traditionis intelligat: hoc loco tamen nobis sufficit, quòd fatetur elementa, uerba, ef-

ba, effectus, & integritatem quatuor Sacramentorum, ex Scriptura non posse probari. Prætextum *uerò* Apostolicarum traditionum, *huiusmodi cōmentis perspicuè detraximus in priore parte examinis.*

Fruantur igitur ipsi suo illo anathemate: Si quis dixerit septem illa Sacramenta non fuisse omnia à Christo *ipso instituta, anathema sit.*

Hoc primum est Pontificiorum *argumentum, ex uocabulo Sacramenti, & ex ueterum testimonijs: quod quàm sit firmum, ex ijs quæ hactenus diximus, manifestum est.* Intelligit *autē hinc lector non stupidus, quo consilio, & qua de caussa,* Tridentini *patres in hac disputatione maluerint nudis anathematis pugnare, quàm argumētis, & ostensione fundamentorum agere.*

Alterum argumentum, pro stabiliendo septenario Sacramentorum numero, sumunt ex loco à definitione. Et *sanè talia argumenta quæ ex definitione sumuntur, demōstrationis loco esse solent. Sed paulisper expendamus, quomodo definitionem Sacramenti tractent: an scilicet (quod dicitur) lapis ad regulam conformetur, an uerò plumbea regula ad lapidem inflectatur.* Apud Augustinum *aliquot extant descriptiones, quæ non tam rei definitiones, quàm uocabuli explicatiões sunt: ut quòd Sacramentum sit sacræ rei signum: item, inuisibilis gratiæ uisibilis forma. Sed hæ descri-*

ptiones ualde latè patent: plura enim quàm septem illa signa complectuntur, sicut ipsi Pontificij fatemur. Varijs igitur artificijs quæsitæ fuerunt tales limitationes definitionis Sacramenti, ut sinus eius redderetur nec angustior, nec latior numero septenario: sed ita concinnaretur, ut septem illa quæ uolebant esse Sacramenta, intra complexum suum reciperet.

Ex Gregorio cap. Multi secularium, *sumpserunt hanc definitionem: Sacramentū est, per quod sub tegumento rerum uisibilium, diuina uirtus secretius salutem operatur. Sed hæc uidebatur ad numerum septenarium non satis esse accommodata, quomodo enim iuxta hanc definitionem, matrimonium erit Sacramentum? Fabricatæ igitur sunt duæ aliæ. Altera est* Hugonis: *Sacramentum est corporale uel materiale elementum foris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, ex institutione significans, ex sanctificatione continens aliquam inuisibilem & spiritualem gratiam. Altera est* Lombardi: *Sacramentum est inuisibilis gratiæ, uisibilis forma: ita ut ipsius similitudinem gerat, & eius caussa existat. Sed & in his definitionibus non pauca desiderarunt. Quia enim docent, in Eucharistia annihilata substantia, tantum accidentia panis & uini remanere: uiderunt* Hugonis *definitionem non satis conuenire, quòd Sacramentum*

tum

tum sit materiale & corporale elementum. Item quia in matrimonio materiam Sacramenti fingunt esse uerba, consensum contrahentium exprimentia: uident nec Hugonis materiale elementum, nec Lombardi uisibilem formam, satis accommodata esse. Item si per gratiam intelligatur gratuita reconciliatio, remißio peccatorum, & acceptatio ad uitam æternam: uident quæri posse de gratia, quæ in matrimonio contrahentibus, & in ordinatione ordinatis conferatur. Etsi enim Richardus disputat, etiam per istos ritus conferri gratiam gratum facientem: reliqui tamen agnoscunt, hoc subsistere non posse.

Scotus igitur definitionem ita transformauit: Sacramentum est signum sensibile, siue sit uisibile, siue audibile, gratiam uel Dei effectum gratuitum, ex institutione diuina, efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis uiatoris. Sed & in hac definitione quosdam offenderunt particulæ de institutione diuina, & quòd Sacramenta sint ordinata ad salutem. Occam igitur aliã substituit: Sacramentũ est signum, significans efficaciter effectum Dei gratuitum.

Ecquid tam optime lector tibi uidetur? Num firmæ fortes et inuictæ sunt demõstrationes, quando hoc modo definitiones trãsformãtur, refundũtur et inflectuntur, donec proposito nostro, q̃ sine

documentis intelligendum præsumpsimus, congruant?

Idem certè est, ac si architectus æquabilitatem ædificij demonstrare uellet, & non lapides ad regulam accommodaret, sed econtrà regulam ad lapides transformaret & inflecteret. Nō igitur uim habet certæ & firmæ demonstrationis, quādo ex huiusmodi definitionibus, septenarius Sacramentorum numerus probatur. Et tamen qualescunque sunt illæ definitiones, multum faciunt negocij Scholasticis, ut terminos & limites Sacramentariæ prouinciæ in regno Pontificio defendant. Si enim signum, significans effectum Dei gratuitum efficaciter, est Sacramentum: quomodo non erunt Sacramenta, benedictio Monachorum, aqua benedicta, rosa benedicta, ensis benedictus, agnus Dei, benedictio herbarum, campanarum, imaginum, inunctio regalis, cōsecratio templi, cœmiterij, altaris, &c. Illa enim fiunt certis consecrationibus, & finguntur habere spirituales effectus. Aliquid quidem respondent Scholastici, alius aliud: sed tamen nec se ipsos expediunt, nec lectoribus satisfaciunt. Nisi quòd Gabrielis ingenuitas probatur, qui dicit aquam benedictam non esse Sacramentum, quia desit diuina institutio. Sed hac ratione etiam ex septenario numero, non pauca corruent. Quales igitur sint Pontificiorū definitiones in hac materia, manifestum est.

Sed

Sed inquiunt, se eadam libertate etiam nostras recentes angustiores definitiones non recipere. Quò igitur nos uertemus? quomodo, & ex quibus fundamentis demonstrabimus, quæ sint uerè & propriè Sacramenta noui Testamenti? Respondeo. Non dimicabimus de definitionibus, uel huius uel illius, uel ueteribus uel recentioribus: sed sumemus fundamentum, quod extra controuersiam & in confessò est apud omnes. Baptismus enim & Eucharistia, omnium confeßione uerè & propriè sunt Sacramenta. Inde igitur colligemus, quæ tanquàm substantialia requirantur, ut aliquid uerè et propriè sit Sacramentum noui Testamenti, hæc enim erit simplicißima & certißima demonstratio. Vt igitur aliquid sit uerè & propriè Sacramentum noui Testamenti, sicut est Baptismus, & Eucharistia, requiritur. 1. ut habeat externum aliquod materiale seu corporale & uisibile elementum seu signum, quod certo externo ritu tractetur, exhibeatur & usurpetur. 2. Vt elementum seu signum illud, & certus eius ritus habeat expressum mandatum diuinum, seu institutionem diuinam. 3. Vt institutum & mandatum sit in nouo Testamento. 4. Vt non ad tempus institutum sit, sed usq; ad consumationem seculi: sicut de Baptismo scriptum est: Et donec filius Dei redeat ad iudicium: sicut de Eucharistia Paulus inquit. Et hæc requiruntur ad elementum seu signũ

Sacramenti, in nouo Testamento. 5. Requiritur *ad Sacramentum, promißio diuina, de gratia, effe ctu seu fructu Sacramenti.* 6. Illam promißionem *oportet non simpliciter, nudè & per se tantum ha bere testimonium in uerbo* Dei, *sed oportet eam diuina ordinatione, annexã esse signo* Sacramẽti, *& eo quasi uestitam esse.* 7. Promißionem *illam oportet esse non de quibusuis donis* Dei, *siue cor poralibus siue spiritualibus, sed* promißionem *gra tiæ seu iustificationis: hoc est, gratuitæ reconcilia tionis, remißionis peccatorum, & in summa de to to beneficio redemptionis.* 8. *Et illa promißio in Sacramentis, non in genere tantum uel significa tur, uel annunciatur: sed uirtute* Dei *offertur, ex hibetur, applicatur, & obsignatur etiam singulis, qui fide Sacramentis utuntur.* Hæc *uera, mani festa, certa & firma sunt.* Hoc enim modo Baptis*mus & cœna* Domini, *uerè & propriè sunt Sacra menta noui* Testamenti. *Instituatur iam examen, an reliqua ex septenario numero, eo modo uerè & propriè sint Sacramenta, sicut* Baptismus *&* Eucharistia: *de quibus nulla est controuersia.* Et *quia per absolutionem, non in genere tantum an nunciatur remißio peccatorum, sed priuatim eti am singulis petentibus & credentibus peccata sol uuntur & remittuntur: hactenus & hoc modo conuenit cum promißionibus Sacramentalibus.* Vtq; *salutaris usus priuatæ absolutionis,* Eccle-

siæ

siæ ex sentētia uerbi Dei magis cōmēdetur: nostri sæpe testati sunt, se nō pugnare, sed libēter cōcedere, ut absolutio, quia habeat applicationē generalis promißionis, ad singulos ministerio hoc utētes inter Sacramēta numeretur. Sed tamē hoc certū est, Absolutionē nō habere ex diuina institutione certū externū elementū, signū aut ritū diuinitùs mādatū. Et etiamsi adhibeatur uel impositio manuum uel aliqs alius externus ritus: destituitur tamē certo, peculiari et expresso mādato Dei. Nec extat promißio, quòd per talē aliquem externum ritum Deus uelit efficax esse, ad applicationē promißionis Euangelij. Promißionem quidem habemus, quòd per uerbum uelit esse efficax in credentibus: sed ut aliquid sit Sacramentum, requiritur non nuda tantum promißio in uerbo, sed ut ordinatione seu institutione diuina sit uestita externo aliquo signo, seu ritu diuinitùs mandato. Tale uerò signum non est annunciatio, seu recitatio promißionis Euangelij: hoc enim modo, ipsa generalis prædicatio Euāgelij esset Sacramentū. est enim potētia Dei, per quā fit applicatio promißionis, in omnibus & singulis credentibus. Et ita nulla amplius esset differentia inter simplicem promißionem, & inter Sacramentum. In Baptismo certè, & in Eucharistia, annunciatio seu recitatio uerborum non est elementum seu signum Baptismi & Eucharistiæ. Absolutio igitur uerè et ꝓpriè

eo modo, sicut Baptismus & cœna Domini, nō est Sacramentum. Sed si quis addita hac explicatione & differentia, eam propter singularem applicationem promißionis uoluerit Sacramentum appellare: Apologia Augustanæ confeßionis profitetur, se non uelle pugnare.

Ordinatio, hoc est, legitima ad ministerium Euangelij uocatio, & publica eius uocationis declaratio & approbatio, habet mandatum in Scriptura: habet etiam promißionem, quòd Deus legitimè uocatos donis ad ministerium necessarijs uelit ornare. 2. Tim. 1. 2. Cor. 3. & quòd per ministeriū ipsorum uelit efficax esse: non in rebus corporalibus, sed sicut ministeriū spiritus est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Et propter multas caussas utile est, dignitatem ministerij, quam ex sententia uerbi Dei habet, in Ecclesia et ornare, quasi in illustri loco constituere, ad refutandos & phanaticos & Epicureos ministerij contemptores. Hoc modo, & in hanc sententiam Apologia confeßionis nostræ dicit, se non grauatim ordinē uocare uelle Sacramentum, modò discernatur à Baptismo & Eucharistia, quæ uerè & propriè sunt Sacramēta. Et propter hanc caußam Augustinus contra Donatistas, Ordinem uocat Sacramētum: sicut suo loco dicemus. Ordinatio igitur habet quidem promißionem de efficacia ministerij, ad salutem omni credenti: sed non habet promißionem,

quòd

quòd beneficium Euangelij personæ ordinati, per ipsum ordinationem, tanquàm organon diuinitùs ad hoc institutum, applicetur ad salutem. Multi enim accipiunt ministerium, quod efficax est in alijs credentibus: cum ipsi qui exercent ministerium, non sint filij Dei. *Apostoli etiam ritum impositionis manuum, qui illo loco & tempore in orationibus & benedictionibus uisitatus erat, liberè usurparunt.* Non *tamen docuerunt, ritum illum à filio* Dei *in nouo* Testamento *institutum, & expreßè mandatum esse: sicut de aqua in* Baptismo, *de pane & uino in* Eucharistia *extant mandata* Christi. *Posteri uerò ad ordinationem adhibuerunt chrisma, & multos alios ritus qui nec mandatum* Christi, *nec* Apostolorum *exemplum habent.* Efficacia *uerò & applicatio promißionis diuinæ, non est alliganda ad ritum aliquē, qui non habet mandatum seu uerbum* Dei. *Ordinatio igitur non est uerè & propriè* Sacramentum *eo modo, sicut* Sacramenta *sunt,* Baptismus *& cœna* Domini. Nam *& ritus ordinationis, & promißio ordinationis, deficiunt in proprietatibus illis, quæ requiruntur ut aliquid uerè & propriè sit* Sacramentum, *sicut* Baptismus *&* Eucharistia.

Coniugium Augustinus *tunc potißimùm* Sacramēti *appellatione ornauit, cùm cōtra* Hieronymi *immodestas criminationes, dißimulato* Hieronymi *nomine, ex uerbo* Dei *defendere uellet, esse sta*

tum

tum seu genus uitæ bonum, purum & sanctum. Et *quia similitudo quædam est coniunctionis Christi & Ecclesiæ, Augustinus appellationē Sacramēti, quam latè accipere & usurpare solet, facilè ipsi attribuit. ut uerò statueret, cōiugium uerè et propriè esse Sacramentū noui Testamenti; eo modo, sicut Baptismus & Eucharistia sunt Sacramenta, Augustino nūquam in mentem uenit. Primò enim non est in nouo primùm Testamento institutum sed statim initiò, creato genere humano.*

Et mysterium illud quod est in coniugio, non primùm cœpit tempore noui Testamenti. Veteres enim dicunt, illud mysterium seu Sacramentum esse, quòd ex latere Adæ dormientis formata est Eua, ut esset caro de carne Adæ. quanquam Augustinus aliud addat, de singularitate scilicet uxorum in nouo Testamento: sed & illud ipsum, teste filio Dei Matth. 19. ita fuit ab initio. 2. *Habet quidem piorum coniugium, Dei benedictionem & promißionem, quòd in concordia, caritate, castitate cohabitare poßint: sed hæc nō est promißio illa gratiæ iustificationis quæ noui Testamenti propria est. Nec coniugium, organon seu medium est, per quod Deus offerre, exhibere, & applicare uelit beneficia redemptionis: quod Sacramentorum proprium est. Et Eccius concedit, etiam infidelium coniugium esse Sacramentum.* 3. *Nullum planè externum elementum habet*

matrimonium

matrimonium, ſicut in Sacramentis requiritur. Ineptiæ enim ſunt, quòd fingunt materiam eſſe, quando uir dicit, Accipio te in meam: formam uerò, quando reſpondetur, Et ego accipio te in meum. 4. Nec inde ſequitur uerè & propriè Sacramentum, quia habet mandatum Dei, & benedictionem, & aliquid ſacri ſignificat. Hac enim ratione, plures aliæ res eſſent Sacramenta.

Quod ad confirmationem attinet: prima Apoſtolica eccleſia habuit promißionem, de effuſione uiſibilium donorum Spiritus, ſuper credentes. Quando igitur Apoſtoli ſuper ipſos orabant, adhibebant uſitatum tunc temporis in orationibus ſymbolum, impoſitionem manuum. Sed temporale donum illud fuit: deſijt enim, poſtquàm doctrina Euangelij ſatis confirmata erat. Vt uerò aliquid Sacramentum ſit, requitur ut habeat mandatum & promißionem Dei, non ad tempus, ſed uſque ad conſummationem ſeculi. Ludibrium uerò eſt, ritum illum ſine mandato Dei imitari: cum manifeſtißimum ſit, donum illud iamdudum deſiiſſe. Sed inquis: Certè habemus uniuerſales & perpetuas promißiones, de dono confirmationis & perſeuerantiæ, item de augmẽto donorũ ſpiritualiũ. Nos uerò hoc, quod plenißimum eſt conſolationis, non tantũ cõcedimus, ſed addimus præterea, diuinitùs

ordinata esse media, per quæ spiritus dona illa cõfert, cõfirmat, auget & conseruat: uerbũ scilicet, fidẽ, orationẽ, et exercitia donorũ: sicut in loco de confirmatione explicabimus. Sed cuius audaciæ est, ideo sine mandato & institutione Dei, peculiare Sacramentum comminisci? Multæ enim sunt promißiones, & uaria dona spiritus, ad quæ, non sunt diuinitus peculiaria Sacramenta, instituta. Illud uerò arbitror diuinitùs factum esse, quòd impositio manuum, in confirmatione non fuit retenta. Ita enim posset Apostolorum exemplum, aliqua saltem specie prætendi. Quia uerò commutata est in unctionem chrismatis, & signationem crucis, manifestius apparet esse Sacramentum sine institutione & mandato Christi: cuius etiam nullũ Apostolorum exemplum prætexi potest. Quòd enim unctio chrismatis, in ueteri Testamento habuit institutionem diuinam, non satis est ad constituendum Sacramentum noui Testamenti. aliàs enim Turcarum etiam circumcisio posset pro Sacramento defendi. Requiritur itaq; ut institutũ, et mandatum sit in nouo Testamẽto. Vbi uerò extat mandatũ in noui Testamenti Scriptura? Vbi exemplum, quòd abrogatis cæteris ueterum umbris, usus olei retinendus sit: & inde tot Sacramenta fabricanda? Vbi promißio, ad illinitionem chrysmatis dari Spiritum sanctum? Non igitur potest uerè & propriè esse Sacramentum noui Testamenti

ubi

ubi deest institutio, & expressum mandatum Christi.

Similis uerò ratio est de unctione infirmorum. Quod enim Marcus Apostolos, cum donum sanationis accepissent, factitasse scribit: idem Iacobus Ecclesiæ, tunc cum adhuc donum sanationis haberet, præscribit. Adhibebatur enim unctio olei, ut externum symbolum doni sanationis. Illud cùm desierit, manifestum est, usum etiam unctionis olei temporarium fuisse. Non enim extat uel mandatum, uel exemplum in Scriptura, ut in nouo Testamento ad aliud quàm ad donum sanationis adhibeatur. Marci. 6. Iacobi 5. Nunquid igitur Ecclesia planè nullam nunc habet consolationem pro ægrotis? Imò habet illa quæ Iacobus recitat: uerbum, fidem, orationem, &c. Illa enim habent mandatum & promißionem Dei, de perpetuo usu. De unctione uerò olei, separata à dono sanationis, & ad alium effectum sine uerbo translata, non habemus mandatum uel promißionem Dei in Scriptura noui Testamenti.

Sed de singulis illis, suo loco plenius dicendum erit. Hoc uerò loco, breuiter tantum ex certis & firmis fundamentis, rationes manifestas uolui ostendere, quare quinq; illa (Pœnitentia, Ordo, Coniugium, Confirmatio, & Vnctio,) nec debeãt, nec poßint, eo modo sicut Baptismus & Eucharistia, uerè & propriè dici noui Testamenti Sacramenta.

 menta.

menta. Quare uerò Pontificij tantoperè dimicēt, ut simpliciter, uerè & propriè Sacramentis annumerentur, suo loco de singulis annotabimus. Rebus ipsis uerò, quæ his uocabulis significamur, nihil detrahimus. Sentimus autem, eas non posse dignius aut rectius ornari & illustrari, quàm si secundum Scripturæ sententiam tradantur & explicentur. id quod fieri potest, etiamsi non tribuamus illis appellationem Sacramenti, eo modo, sicut Baptismo tribuitur. Imò peregrinæ opiniones & corruptelæ, quas sub titulo Sacramentorum Pontificij rebus illis affinxerunt, non possunt solidè & perspicuè refutari, nisi operculum illud tollatur, & doctrina de rebus illis, simpliciter ita explicetur, sicut in Scriptura tradita est. Sed hæc suis locis plenius & commodius explicabuntur.

Nequaquàm autē noui aliquid hac disputatione in Ecclesiam inuehimus. Antiquitas enim, licet uocabulo Sacramenti, uariè (sicut ostendimus) luserit: omnes tamen, quando incidunt in historiā, quomodo ex latere mortui Christi profluxerit sanguis & aqua, dicunt Ecclesiæ Sacramenta illa esse: aquam scilicet in Baptismo, & sanguinem in Eucharistia. Augustinus de symbolo ad catechumenos libro 2. cap. 6. dicit hæc esse Ecclesiæ gemina Sacramenta. Et de Ciuitate Dei libro decimoquinto, capite uigesimosexto. Inde Sacramenta promanarunt, quibus credentes initiantur.

tur. Tractatu in Ioh. 9. *Mortuo Christo, lancea percutitur latus, ut profluant Sacramenta, quibus formetur* Ecclesia. Idem *in* 40. Ps. *De latere Christi, Ecclesiæ Sacramenta profluxerunt.* Beda ex Augustino in 19 caput Iohannis: *Aperuit latus, ut illic quodammodo ostium uitæ panderetur, unde Sacramenta* E clesiæ *manauerunt: sine quibus ad uitam, quæ uerè est uita, non intratur.*

Chrysostomus super illum locum dicit, ex ambobus illis Ecclesiam *constitutam esse: & addit, hinc mysteria, hoc est, Sacramenta ortum habere: quòd scilicet aqua et sanguis ex Christi latere profluxit.* Idem *dicunt reliqui* Patres, *explicantes illum locum* Iohannis. *Et ipsi Pontificij, in* Ecclesiis *suis canunt:* Hinc *salutis Sacramenta emanãt, in aqua & sanguine.*

Nec *ociosam* λογομαχίαν, *sed necessarium certamen esse hanc disputationem, uel unicum hoc documentum satis ostendit, quòd in res ipsas (ut est doctrina* De *pœnitentia,* De *ministerio uerbi,* De *coniugio,* De *confirmatione & incremento donorum spiritus,* De *consolatione ægrotorum) loco simplicis sinceritatis, quam secũdum uerbum* Dei *habere & retinere debebant, inuecta sunt multa accessoria, peregrina, falsa & impia: hac potißimum occasione, quòd titulum Sacramenti, uerè & propriè tueri posse non uidebantur,*

uidebātur, si in illa plana simplicitate, qua in Scriptura res illæ traduntur, relinqueremur. Et aduersarij propterea tam pertinaciter de numero Sacramentorum dimicant. Vident enim ritus & opiniones, quæ præter & contra uerbum Dei, ex hominum traditionibus, in res illas inuecta sunt, non posse plausibiliori specie excusari, retineri & defendi, quàm sub pallio, titulo & prætextu appellationis Sacramenti. Vt igitur rebus illis, genuina puritas & simplicitas ex uerbo Dei restitui, & restituta conseruari poßit: neue posteritati occasio detur, à simplicitate illa rursus discedendi, & eius loco, peregrina & adulterina affingendi: utilis et necessaria est illa disputatio, an reliqua quinque, quæ Pontificij numerant, uerè & propriè sint Sacramenta, eo modo, sicut Baptismus & cœna Domini.

DE

DE DIFFERENTIA SA- cramentorum ueteris & noui Testamenti.

Canon 2.

Si quis dixerit, ea ipsa nouæ legis Sacramenta, à Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit.

Examen.

Deus uoluntatem suam de mysterio redemptionis generis humani, de gratuita reconciliatione, & acceptatione credentium ad uitam æternam per fidem, propter uictimam filij Mediatoris, *omnibus temporib. ab initio mundi, dato certo uerbo patefecit.* Addidit *etiam uerbo, diuina sua institutione, certa quædam externa signa, quibus promissionem iusticiæ fidei luculentius obsignaret & cõfirmaret.* Non *igitur noui* Testamenti *tempore primùm cœpit institutio et usus* Sacramentorum: *sed* Patres *tempore ueteris* Testamenti, *imò etiam ante promulgationem legis, sua quædam diuinitùs in hunc usum instituta habuerunt signa seu* Sacra-

menta, quæ fuerunt sigilla iusticiæ fidei. Rom. 4. *Iam uerò cum idem sit* Deus, *idem mediator, eadem gratia, iusticia, promißio, fides, salus, &c. tamen externa illa signa seu sigilla aliquando mutata sunt, alijs diuina institutione in locum ipsorũ substitutis: prout subinde illustrior redditus fuit modus patefactionis: qui primùm fuit quasi lucerna in loco obscuro ardens, postea successit lucifer, donec tandem nocte præterita, exortus est sol iusticiæ. Ita Patriarcharum signis successit institutio circumcisionis: & abrogata demum circumcisione, successerunt per institutionem filij* Dei, *Sacramenta noui Testamenti. Quia uerò illa signorum mutatio, hæreticorum, & præcipuè* Manichæorum *cauillationibus exagitabatur: cœptum est non inutiliter quæri & disputari de conuenientia seu similitudine, & de differentia Sacramentorum ueteris & noui Testamenti. Et res ipsa per se, sicut fundamenta in Scriptura traduntur, plana est. Sed appellatio Sacramenti, nunc latiùs, nunc angustius usurpata, reddidit illam doctrinam aliquo modo perplexam. Postea disputationes Scholasticorum de opere operato, omnino eam turbarunt & subuerterunt. Quæ etiam disputationes* Luthero *occasionem præbuerunt, ut in libro de captiuitate* Babylo*nica, inciperet diligentius ex Scripturæ fundamentis inquirere, de similitudine & differentia*

Sacramentorum ueteris & noui Testamenti. *Ne uerò Andabatarum more in tenebris pugnemus, monstrandus est status huius disputationis.*

Plana autem, atque (uti arbitror) extra controuersiam, inter aduersarios Pontificios & nos sunt hæc capita: Iustis, qui fuerunt tempore ueteris Testamenti, à Deo propositam, exhibitam, datam & collatam fuisse gratiam, iusticiam, salutem, & uitam æternam, propter futuram uictimam filij Mediatoris. Saluatos enim fuisse iustos tempore ueteris Testamenti, ex Scriptura certissimum est. Nemo autem saluatur sine gratia Dei. Illa uerò propter solum benedictum semen promittitur & datur. Est & hoc extra controuersiam, non aliam fuisse gratiam, neque etiam aliam fidem qua saluati sunt iusti, tempore ueteris Testamenti, quàm nunc tempore noui Testamenti. Habemus enim eundem spiritum fidei. 2. Corinth. 5. Gratia etiam qua iustificatus est Abraham, & qua saluatus est Dauid, exemplum est iustificationis & saluationis omnium temporum. Rom. 4. Restabit igitur quæstio, quomodo, hoc est, per quod medium instrumentum seu organon, Deus tēpore ueteris Testamenti proposuerit, exhibuerit, dederit & contulerit credentibus gratiam ad salutem. Certum autem est, patres illos

habuisse uerbum promißionis, de benedictione propter futurum semen.

Habuerunt etiam externos quosdam ritus, diuina institutione huic promißioni gratiæ additos & annexos.

Et uerbum quidem promißionis, an Pontificij permittere uelint, fuisse tale medium seu organon tempore ueteris Testamenti, non planè scio. De Sacramentis certè, quibus promißio illa gratiæ diuina institutione annexa fuit, hoc loco disputatur. Et apud ueteres quidem Ecclesiasticos scriptores, de circumcisione, quæ fuit Sacramentum ueteris Testamenti, axioma hoc uulgatum & certum est: Infantes, tempore ueteris Testamenti, per circumcisionem liberatos fuisse à peccato originali. Beda etiam ex Patribus, sententiam hanc quæ Scholasticis scriptoribus nõ ignota est, citat: Sacramenta ueteris Testamenti, suo tempore custodita, uitã conferebant æternam. Longobardi uerò tempore, in quæstionem uocari cœpit hæc sententia. Et Hugo quidẽ, qui circa illa tempora fuit, ualde obscurè & ambiguè disputauit (sicut Gabriel recitat) ut eadem sit salus iustorum in ueteri & nouo Testamento. Ideo Sacramenta ueteris Testamenti iustificasse indirectè & ex cõsequenti, quasi mediantibus noui Testamenti Sacramentis, per ea significatur. Longobardo uerò Scholastici tribuunt hanc opinionem, quòd per Sacramenta ueteris

ris Testamenti, Deus nulla planè ratione contulerit gratiam credentibus, etiam quando in fide & caritate usurpata fuerunt. Quia censuit, ea imposita fuisse tantum in onus & seruitutem, non in iustificationem.

Hisce Hugonis & Longobardi disputationibus, proiectum fuit in mediũ, μῆλον ἔριδος: quod certatim & auidè arripuit populus Scholasticorum. Et fabricata opinione operis operati, hoc discrimen commenti sunt inter Sacramenta utriusq; Testamenti, quòd per illa tantummodò significata, non autem exhibita seu collata fuerit gratia, etiam ritè suscipientibus: per hæc uerò, gratia & significetur & conferatur, etiamsi in suscipiente nullus existat bonus interior motus.

Sed quia alij ex ipsis uiderunt absurdum esse, si dicatur, iustis in ueteri Testamento non fuisse collatam gratiam: finxerunt igitur, Sacramenta ueteris Testamenti contulisse gratiam non ex opere operato, sed ex opere operante: hoc est, per modũ meriti, ex suscipientis deuotione, quod ita declarant: Omnem actum uirtutis, caritate formatum, dicunt meritorium esse: usum uerò Sacramentorum ueteris Testamenti, dicunt fuisse actum obedientiæ. Data enim fuerunt præcepta de huiusmodi Sacramentis, & ideo usum eorum dicunt fuisse impletionem præcepti: & propterea ratione uirtutis obedientiæ, per modum meriti, fideles tunc

in usu Sacramentorum accepisse gratiam. Hæc uerò sententia directè, & quasi aduersa fronte pugnat cum Paulo, qui Rom. 4. exprofessò docet & confirmat, circumcisionem non iustificasse Abrahamum ex opere operante, seu per modum meriti: sed fuisse sigillum seu obsignationem iusticiæ fidei, cuius proprium est, ut beatitudo sit eius hominis, cui Deus secundum gratiam, credenti non operanti, imputat iusticiam sine operibus. Rom. 4. Et quid quæso sani ab istis hominibus, de salutari Sacramentorum usu expectes, qui gratuitam promissionem qua gratia offertur & exhibetur, & fidem qua promissio accipitur, ex Sacramentis proscribunt: hoc est, qui ipsa Sacramenta ex Sacramentis tollunt, & ex Dei actione faciunt nostrum opus, ex gratia meritum, ex promissione præceptum? Et tamen istas Scholasticorum opiniones, concilium Florentinum confirmare non ueretur, inquit enim: ueteris Testamenti Sacr menta non caussabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant: nostra uerò & gratiam continent, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Quid uerò audio? Num iustis, tempore ueteris Testamenti, uirtute futuræ passionis Christi, non data fuit gratia? An uerò tantum habuerunt præfigurationem, fore ut post natum Christum

primùm

primùm daretur gratia, illis qui post consummatam passionem Christi credituri essent? Passio certè Christi, meritum illud est, propter quod gratia data fuit & olim, & adhuc datur. Neque enim uerum est, ueteres olim per uirtutem futuræ passionis Christi, sine certo aliquo medio seu organo, quo illa offerretur & applicaretur, iustificatos esse: nos uerò per Sacramenta, siue uirtute passionis Christi iustificari.

Hæc ideo hoc loco annotaui, ut lector admonitus, intelligat quæ sit Helena *illa, pro cuius restitutione secundus hic* Canon *dimicat. Vt autem ad explicationem eò commodius transeamus, consideret lector hoc artificium, quòd illi qui nunc sunt conducticij* Pontificiæ *caussæ aduocati, ut amoliantur suspicionem nouitatis, non utuntur in hac quæstione* Scholasticorum *argumentis: quia animaduertunt, qualia illa sint: sed* Augustini *autoritate, opinionem illam tueri conãtur ex quadã eius sententia, quæ extat in enarratione* Ps. 73. *Sacramenta noui* Testamenti, *dant salutem: Sacramenta ueteris* Testamenti, *promiserunt saluatorem. Sed si rectè & diligenter expẽdatur, quomodo* Augustinus *in loco allegato quæstionem illam disputet, non tantùm liquidò constabit quæ fuerit ipsius sententia, uerumetiam monstrabuntur uera fundamenta ex quibus quæstio hæc*

rectè

rectè explicari & dijudicari poterit. Non autem promiscuè de omnibus figuris & signis ueteris Testamenti disputamus, sed de illis, quibus uerbum promißionis gratiæ annexum fuit. Multæ enim fuerūt in ueteri Testamēto figuræ & umbræ, quæ aliquid sanè de mysterio incarnationis, redemptionis et iustificationis significarūt: nō aūt omnes adiunctā habuerūt expressam promißionē diuinam, quòd per illa signa Deus offerre, applicare & obsignare uellet promißionem iusticiæ fidei singulis, fide illis ritibus utentibus. Quædam uerò non tantum significarunt, uerumetiam adiunctam habuerūt promißionem, quòd per illa signa in uerbo, Deus iusticiam fidei offerre, applicare, obsignare & confirmare uellet, in singulis fide promißionis, signis illis utentibus: quale signum, extra omnem controuersiam fuit Circumcisio. Duplicia igitur fuerunt signa ueteris Testamenti: quædam tantum fuerunt significatiua, quædam uerò simul etiam fuerunt uirtute promißionis, exhibitiua seu obsignatiua gratiæ. Augustinus uerò omnia illa signa, aliquando una & eadem appellatione Sacramenti comprehendit. Quando igitur figuras & umbras, quæ sunt signa tantū significatiua, uocat Sacramenta, tunc dicit in Ps. 73. De discrimine ueteris & noui Testamenti, Sacramenta non eadem, promissa non eadem. Et illud declarat, Promissa non eadem: quia promissa terra Canaan,

naan, regnum temporale, felicitas terrena. Sacramenta non eadem: quia alia sunt Sacramenta salutem dantia; alia Saluatorem promittentia. Sacramenta noui Testamenti, dant salutem: Sacramenta ueteris Testamenti, promiserunt Saluatorem. Nunquid autem dicemus Augustinum sensisse, Patres in ueteri Testamento tantum terrena promissa habuisse, & prorsus destitutos fuiße promißione spirituali, de iusticia coram Deo, salute & uita æterna? Aut Patribus in ueteri Testamento non fuisse datam salutem? Certè nemo sanus, Augustino manifestè falsam hanc sententiã tribuere audebit, quam multis in locis ipse refutat. In promptu igitur est colligere, quid Augustinus in illo loco uelit. Collationem enim, seu potius mutuam relationem, indiuiduam connexionem instituit inter promissa & Sacramenta: ut qualia sint promissa, talia etiam sint Sacramenta: & quidem ex promißis sumendum esse iudicium de Sacramentis. Et hoc fundamentum diligenter obseruetur. Iam uerò inquit: In ueteri Testamento, fuerunt quædam promissa terrena seu temporalia politiæ Mosaicæ, et illis promißis etiam Sacramenta quædam fuerunt adiuncta: Cõcludit igitur Augustinus, sicut ipsa promissa terrena, figuræ fuerunt spiritualium promißionum, ita etiam Sacramenta illarum promißionum, significasse futuram οἰκονομίαν Saluatoris. Manifestum igitur

est,

est, Augustinum primò ibi loqui de signis, quæ tantum sunt significatiua, quæ non annexam habuerunt spiritualem promissionem. Deinde etiam inter ipsas spirituales promissiones, in ueteri & in nouo Testamento, Augustinus tale facit discrimen, quòd in ueteri Testamento sint promissiones Christi uenturi, in nouo uerò sit annunciatio Christi exhibiti.

Non minus autem promissio de futuro semine benedicto, in ueteri Testamento fuit potentia Dei ad salutem omni credenti, quàm annunciatio de Christo exhibito in nouo Testamento. Et ex hoc fundamento, de discrimine scilicet promissionis gratiæ in utroque Testamento, Augustinus differentiam sumit & constituit, inter Sacramenta quæ promissioni gratiæ, in utroque Testamento uoce diuina annexa fuerunt. inquit enim: Cum ergo iam teneas promissa, quid quæris promittentia Saluatorem, iam habens? Hoc uerò, est quod dico te tenere promissa: non quòd iam acceperimus uitam æternam, sed quia iam uenit Christus, qui per prophetas prænunciabatur. Et hanc differentiam in multis alijs locis repetit & explicat. Iste igitur locus Augustini, quo fermè solo nituntur Pontificij, nihil ipsis patrocinatur, quasi tempore ueteris Testamenti planè nulla fuerint Sacramenta, per quæ Deus in uerbo obtulerit, exhibuerit & obsignarit gratiam: cum certum sit,

pro-

promißionem gratiæ tunc annexam fuisse certis quibusdam ritibus seu Sacramentis. Augustinum enim diuersum sensisse, postea ostendemus. Nunc tantum obiectionem, quam ex Augustini loco Pontificij formant, remouere & explicare uolui.

Quæ uerò ex Scriptura obijciuntur, facilè explicari possunt, si seruetur Hilarij regula, ut intelligentia dictorum sumatur ex caußis dicendi. Scriptura enim de Sacramentis ueteris Testamenti, sæpè non loquitur quid sint per se, hoc est, ex institutione diuina: ut scilicet sunt sigilla promißionis gratiæ & iusticiæ fidei: sed reprehendit & refutat falsas opiniones, quas homines externis illis ritibus, neglecta promißione & fide, affingebant. Non enim docebant, fidem in Sacramentis, tanquàm in uerbo uisibili, debere apprehendere promißionem de redemptione per filium mediatorem futura, propter quē Deus credentes iustificat: sed sepulta promißione, & abolita uera fide, fingebant se ex merito & dignitate operum, quæ in externis illis ritibus exercebant, iustificari. Contra hanc opinionē Paulus pugnat, de circumcisione disputans, Rom. 2. Gal. 5. Et in epistola ad Hebræos ostendit, solius Christi sanguinem habere uirtutem emundandi conscientiam à peccatis. Quod igitur Patres sub ueteri Testamento iustificati sunt, hoc affirmat factum

esse.

eße, non uirtute ſanguinis pecudum, aut reliquarum luſtrationum: ſed quòd ſub illis figuris & umbris, fides aliud obiectum intuita ſit & apprehenderit, promißionem ſcilicet de futura uictima filij Dei *mediatoris.* Hoc *enim eſt, quod agit per totā epiſtolam ad* Hebræos : *ubi ſimul oſtendit illorum rituum antiquationem ſeu abrogationem, cū ipſorum complementum, Chriſtus ſcilicet exhibitus ſit, & alia Sacramenta inſtituerit.*

Hiſce *igitur quæ et ex Scriptura et ex Auguſtino obijci ſolent, explicatis, tota res plana erit. Idē enim* Deus *eſt, & in ueteri & in nouo Teſtamento, iuſtificans & circumciſionem & præputium.* Idem *eſt Chriſtus heri, hodie, & in ſecula: propter quem & iuſtificati ſunt, & iuſtificantur credentes, & in ueteri & in nouo* Teſtamento. Eadem *eſt ſubſtantia (ut ſic dicam) promißionis, eadē fides, eadem gratia, eadem iuſticia, eadem ſalus et uita æterna in Chriſto, & propter Chriſtum: qui in ueteri Teſtamento promittebatur uenturus, & in nouo annunciatur exhibitus.* De *his capitibus nulla eſt, nec eße poteſt controuerſia. Quæſtio uerò in eo uerſatur, quo medio, inſtrumento & organo* Deus *utrobiq; uti uoluerit ad offerenda, exhibenda, & obſignanda illa beneficia: & quòd in nouo Teſtamento uerbum* Euangelij *ſit potentia* Dei, *ad ſalutem omni credenti, non eſt dubium.* Certum *eſt & hoc, Chriſtum ad hunc uſum inſtituiſſe*

fuisse Sacramenta noui Testamenti, ut per illa tanquàm per uisibile uerbum, offerret, exhiberet & obsignaret credentibus beneficia Euangelij. Iam de ueteri etiam Testamento extra controuersiam est, planè illam ipsam ibi fuisse rationem uerbi seu promißionis. Quæro autem, an in ueteri Testamento, promißio gratiæ tantum nuda sine Sacramentis fuerit proposita populo Dei? Inuenio autē Gen. 17. promißionem fœderis, Ero Deus tuus, & seminis tui post te: diuina institutione uestitam esse (ut sic dicam) ritu seu Sacramento circumcisionis. Video etiam Paulum, Rom. 4. signum circumcisionis uocare sigillum seu obsignationem iusticiæ fidei. Vnde Patres rectè sentiunt, infantes sub lege per circumcisionem liberatos fuisse à peccato originis. Et Beda eruditè colligit à contrario, eos qui in populo Israelitico accipiebant circumcisionem, ut sigillum iusticiæ fidei, coniunctos fuisse per hoc Sacramentum Ecclesiæ populi Dei, & consignatos fuisse in fœdus & communionem beneficiorū Christi Mediatoris. Deus enim dicit: Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, exterminabitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Cohærent igitur hæc, & manifesta sunt: 1. quòd iusti in ueteri Testamento eundem habuerint Christum, eandem acceperint gratiam & iusticiam ad salutem & uitam æternam, quam credentes in nouo Testa-

mento accipiunt & habent. 2. Iustos in ueteri Testamento habuisse non tantum nudam promissionẽ gratiæ, sed illi promissioni, etiam diuina institutione annexos fuisse certos quosdam externos ritus, quæ Sacramenta uocantur. Et inde consequitur, 3. *quòd scilicet iusti in ueteri Testamento, non tantum per nudam promissionem gratiæ, propter uenturum* Messiam: *uerumetiam per Sacramenta, quæ diuina institutione promissioni illi annexa erant, quale extra controuersiam est circumcisio, non minus acceperint beneficia illa Euangelij, ad salutem necessaria, quàm nos in nouo* Testamento. Atq; ideo Paulus, Col. 2. *permutatis uocabulis circumcisionis &* Baptismi, *significat:* Nos *qui in nouo* Testamento *per* Baptismum *habemus expoliationem corporis peccatorum carnis, accepisse et habere idem, quod circumcisi sub ueteri* Testamento, *per circumcisionem acceperunt.* Sicut *enim circumcisio fuit sigillum iusticiæ fidei,* Rom. 4. *ita* Baptismus *est stipulatio bonæ cõscientiæ erga* Deum, *per resurrectionem* Christi. 1. Pet. 3. Et *medium seu organon, quo exhibebatur & obsignabatur iustitia fidei, fuisse sub ueteri* Testamento *non nudam tantùm promissionẽ, sed & signum eius circumcisionem: institutio circumcisionis,* Gen. 17. & *locus* Pauli, Rom. 4. *clarissimè ostendunt.* Et 1. Cor. 10. *ubi tractat historiam de* Manna, & *de aqua ex petra profluente, di-*

cit,

rit, Patres eandem escam spiritualem manducasse, & eundem spiritualem potum bibisse. Et disertè nominat Christum, qui est heri, hodie, & in secula. Hebr. 13. Et hunc Pauli locum Augustinus confert cum Baptismo & cœna Domini, tractatu 26. in Iohan. explicans concionem Christi de Manna, & inquit: Sacramenta illa fuerunt in signis diuersa: in re quæ significatur, paria sunt. Et tractatu quadragesimoquinto. In signis diuersis, fides eadem, sicuti in diuersis uerbis: quorum alterum prænunciat Christum uenturum, alterum annunciat Christum uenisse.

Et contra Faustum Manichæum, multis argumentis agit, in diuersis signis, Sacramentis seu ritibus utriusque Testamenti, res non esse diuersas, sed easdem. Nā libro decimonono, capite decimoquinto mouet quæstionem: utrum tantum profuerit antiquis iustis, fides passuri & resurrecturi Christi, quantum nunc prodest fides passi et resuscitati? An ipsa effusio sanguinis agni Dei, quæ facta est pro multis in remissionē peccatorū, aliquid utilitatis & purgationis dederit etiam his, qui hoc futurum credentes, antequam fieret, ex uita migrauerant? Et istam sanè quæstionem eo loco non definit. Alibi uerò, manifestè ex uerbo Dei affirmat, iustos ueteris Testamenti, quantælibet fuerint sanctitatis,

non tamen eos saluos fecisse nisi fidem Mediatoris, qui in remißionem peccatorum, sanguinem suum fudit. Hæc enim sunt eius uerba.

Iam obseruet lector, quæ inde argumenta Augustinus texat. Dicit enim cap. 14. In hac uita nemo potest esse iustus, nisi qui ex fide uiuit. Gratia enim, iusticia, salus, uita æterna, fide accipienda sunt. Addit autem: Antiqui iusti, qui Sacramentis illis intelligebant, uenturam prænunciari reuelationem fidei: ex illa, licet adhuc operta & abscondita, munere tamen pietatis intellecta, etiam ipsi uiuebant. Agnoscit lector connexionem argumentorum. Antiqui iusti acceperunt remißionem peccatorum propter Christum Mediatorem: remißio uerò peccatorum non nisi fide accipitur: fides uerò antiquorum, obiectum habuit, non nudũ tantum uerbum, uerumetiam Sacramenta illius temporis: & ex illa fide, in Sacramentis munere pietatis intellecta, iusti uiuebant. Hæc omnia sunt Augustini.

Quis igitur iam dicet, fidem antiquorum in Sacramentis illius temporis nihil accepisse: cum Augustinus affirmet, ipsos fide illa, in Sacramentis intellecta uixisse? Cap. 16. confert uerbum & Sacramenta: Si inquit, eadem res aliter enunciatur facienda, ut de Christo passuro, resurrecturo, &c. aliter enunciatur facta, ut de Christo passo, resuscitato, &c. quid mirum, si alijs mysteriorum

ſignaculis, paßio & reſurrectio Chriſti futura promißa eſt, alijs iam facta annunciatur? Quid enim ſunt aliud quæq; corporalia Sacramenta, niſi quædam quaſi uerba uiſibilia ſacroſancta? Hæc Auguſtinus.

Si igitur concedimus, per uerbum promißionis in ueteri Teſtamento oblata & exhibita fuiſſe à Deo *credentibus, gratiam & ſalutem: quomodo Sacramentis illud adimemus, quæ nihil aliud ſunt quàm uiſibilia uerba? ut eadem ſit ratio, & idem uſus uerbi & Sacramentorum.*

Et *cap.* 14. *Correlatiua facit, ſicut fidẽ & uerbum ſeu promißionem, ita etiam fidem & Sacramenta. quod ergo fides accipit, hoc* Deus *per uerbum & Sacramenta offert & exhibet.* Verba *Auguſtini hæc ſunt:* Tunc *ergo occulta erat fides. nam eadem credebant, eadem ſperabant omnes iuſti & ſancti etiam temporum illorum: & promißiua erant illa omnia Sacramenta, omniſq; ritus ille ſacrorum: nunc autem reuelata eſt fides.*

Et *cap.* 16. *inquit: Aduerſus calumnioſam imperitiam* Fauſti *demonſtrare ſuffecerit, quanto errore delirent, qui putant ſignis Sacramentiſq; mutatis, etiam res ipſas eſſe diuerſas, quas ritus propheticus prænunciauit promißas, et quas ritus* E*uangelicus annunciauit impletas: aut qui cenſent, cum res eædem ſint, non eas alijs Sacramentis annunciari debuiſſe completas, quàm his quibus ad-*

huc complendæ prænunciabantur.

Tota igitur res, de collatione Sacramentorum ueteris & noui Testamenti, planißima est, si tantũ adhibeatur illa distinctio, quam Lutherus tradit De captiuitate Babylonica: quòd scilicet quædam figuræ ueteris Testamenti tãtum fuerunt signa significatiua, non autem annexum habuerũt uerbum promißionis gratiæ. De illis signis hoc loco non disputamus. Fuerunt autem etiam in ueteri Testamento signa quædam, quæ ex institutione diuina, annexum habuerunt uerbum promißionis gratiæ: quod uerbum fidem exigit, quæ gratiam accipiat. Et de illis ueterum Sacramentis manifestißimum est, quòd ex institutione diuina, eundem habuerint usum & finem, quem Sacramenta noui Testamenti. Vnum enim & eundem Christum, in uerbo promißionis, Sacramentis illis annexo, credẽtibus proposuerũt: eadẽ fuit fides, quæ & in uerbo promißionis, & in Sacramentis quæ promißioni gratiæ annexa erant, eandem gratiam, iusticiam, remißionem peccatorum, salutem & uitam æternam quæsiuit & accepit, sicut nunc in nouo Testamento. Et hactenus similitudo seu conuenientia est inter Sacramenta ueteris & noui Testamenti.

Nulláne autẽ differentia est? nullúmne discrimen inter Sacramenta ueteris & noui Testamenti? Est omnino illustre discrimen, sicut Augusti-

rijs in locis demonſtrauit. 1. in ipſis ſignis, ſeu ritibus externis. Cum enim Chriſtus ſua incarnatione impleuiſſet ea quæ ueterum Sacramentis ſignificata & promiſſa fuerant, mutata & abrogata ſunt uetera illa Sacramenta, & per inſtitutionem Chriſti Mediatoris, alia in ipſorum locum ſubſtituta. Alijs enim ritibus, inquit Auguſtinus contra Fauſtum libro decimonono, capite decimoſexto, res annunciari debuerunt completæ, quàm his quibus adhuc complendæ prænunciabantur.

2. Sacramenta ueteris Teſtamenti, fuerunt prænunciatiua uenturi Chriſti: noui uerò Teſtamenti, annunciatiua ſunt exhibiti Chriſti: ſicut inquit Auguſtinus in Pſalm. 73. Et tractatu in Iohannem 45. item contra Fauſtum lib. 19. cap. 13. Et cap. 14. inquit: Illa in ueteri Teſtamento, fuerunt promiſsiones rerum complendarum: hæc in nouo Teſtamento, ſunt indicia completarum. Et idē omnino diſcrimen Auguſtinus conſtituit, inter uerbum gratiæ ſub ueteri de uenturo, & in nouo Teſtamento, de exhibito Chriſto. Tractatu in Iohannem 45. Et contra Fauſtum lib. 19. cap. 16. Sicut igitur in diuerſis uerbis, ita etiam in ſignis diuerſis, non eſt diuerſa, ſed eadem fides, inquit Auguſtinus. Idem ergo etiam Chriſtus, eadem gratia, ad eandem iuſticiam, eandem ſalutem, &c.

Obſeruandum autē eſt hoc diſcrimē, quòd idē

Christus, licet aliter uerbo & Sacramentis in ueteri Testamento uenturus prænunciatus fuerit, et mysterium redemptionis complendum: aliter uerò uerbo & Sacramentis in nouo Testamento, Christus annuncietur exhibitus, & mysteriũ redemptionis impletum: uirtus tamen incarnationis & redemptionis Christi eadem est, eadem etiam gratia ad salutem necessaria: quam Deus non minus tempore ueteris Testamenti proposuit, quàm in nouo: quam etiam ueterum fides non minus certò, accepit in uerbo & Sacramentis, quàm nunc in nouo accipitur. Hæc distinctio inter ipsam incarnationem ac redemptionem, & inter uirtutẽ eius seu gratiam nõ rectè obseruata, decepit Scholasticos. quãdo enim in Augustino legunt, res quæ in ueteri Testamento significatæ et promissæ fuerunt, in nouo redditas & exhibitas esse: hoc intelligunt non de ipsa incarnatione, & de opere redemptionis, sed de gratia & salute, quæ propter Christum donatur & exhibetur: cùm certissimum sit, exhibitionem & collationem gratiæ & salutis propter Christum, non minus fuisse tempore ueteris Testamenti, quàm in nouo.

Quando igitur Augustinus dicit, in uerbo & Sacramentis ueteris Testamenti, fuisse ueritatem promittentem, in nouo exhibentem: in ueteri significationẽ promittentem, in nouo res redditas: hoc intelligit de incarnatione Christi, & de opere redemptionis,

demptionis, non autem de uirtute eius, & de gratia: quam certè iustis in ueteri Testamento exhibitam esse, nemo negare potest, qui ipsos saluatos esse concederit.

Tertium discrimen Augustinus ita describit, De doctrina li.3.cap.9. Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatē noui populi colligauit.

Et contra Faustum lib.19.cap.13. Prima Sacramenta cum suo aduentu Christus impleuisset, ablata sunt, & alia sunt instituta: uirtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Et in Psal.73. Mutata sunt Sacramenta: facta sunt faciliora, salubriora, feliciora. Num uerò ideo ueteris Testamenti Sacramenta, omnino nec salubria, nec felicia erunt, quia noui Testamenti Sacramenta prædicantur salubriora & feliciora? Aut quia Sacramentorum noui Testamenti prædicatur uirtus maior, & utilitas melior: nū ideo planè nulla erit uirtus, aut nulla omnino utilitas Sacramentorum ueteris Testamenti? Certè quæ secundum magis & minus comparantur, licet gradu differant, in uno tamen & eodem genere conueniunt. Felicitatem igitur, utilitatem, uirtutem et salutem, Augustinus Sacramentis ueteris Testamenti eo ipso tribuit, quòd prædicat noui Testamenti Sacramenta feliciora, salubriora, uirtute maiora, & utilitate meliora. Et hoc libenter da-

mus: sicut modus reuelationis in nouo Testamento illustrior est, lux fidei maior, & mensura gratiæ uberior: ita etiam per Sacramenta noui Testamēti, gratiam Christi luculentius, plenius, perfectius & uberius dispensari credentibus. Nunc enim consummato redemptionis mysterio, figuris successit ipsa ueritas, Heb. 9. umbris corpus, Col. 2. Filius Dei enim etiam ante suam incarnationē fuit iusticia & salus credentium, Isaiæ. 45. & in ipsis inhabitauit, 2. Cor. 6. Nunc uerò postquā incarnatus est, Deus & homo Ecclesiæ suæ adest, & in credentibus habitat. In humana enim carne, quam filius Dei assumpsit, habitat iam tota plenitudo diuinitatis: ut ex eius plenitudine, omnes accipiamus gratiam pro gratia. Col. 2. Iohan. 1. Illud tempore ueteris Testamenti nondum erat factum, sed futurum promittebatur & credebatur. Quòd si igitur promissio, de futura incarnatione & redemptione, potentia Dei fuit ad salutem credentibus, sub ueteri Testamento: maior certè, uberior & plenior erit gratia, postquàm in nouo ipsum complementum rerum illarum factum est in Christo, qui ut Deus & homo credentibus se communicat.

Hoc igitur modo, noui Testamenti Sacramenta differunt à ueteribus, non tantum quia ceremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi: sed discrimen est aliud longè illustrius, sicut iam diximus. Pontificij

tificij uerò hisce differentijs non sunt contenti, sed simpliciter uolunt, Deum per ueteris Testamenti Sacramenta, etiam quæ uerbum promißionis annexum habuerunt, nullam gratiam exhibuisse & contulisse credentibus. quod manifestè falsum esse, sola circumcisio ostendit. Caussa uerò principalis, quare dogma illud Scholasticorum, de differentia Sacramentorum utriusque Testamenti, tantopere urgeant, hæc est, quòd opinionem operis operati, quomodocunque defendere & stabilire conantur. Sed de opere operato dicendum erit in examine 8. Canonis.

DE DIFFERENTIA SACRAmentorum inter se.

Canon. 3.

Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita eße inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.

Examen.

Huius Canonis examen paucis absoluemus. Cũ enim aliàs, omnia et singula fulmina suorũ anathematũ, peculiariter in nostrarũ Ecclesiarũ capita

uibrare soleant: ab huius certè tertij Canonis trisulco fulmine, laus Deo capita nostra omnino libera sunt. Ita enim fulminant: Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.

Nos uerò nequaquam ij sumus, qui sentiamus, uel doceamus, septem illa quæ ipsi numerant Sacramēta, ita esse inter se paria, ut sicut Baptismus & Eucharistia, eodem etiam modo, seu pari ratione, reliqua quinq; quæ numerant, uerè & propriè sint Sacramenta. Hoc ipsum enim est, quod in examine primi Canonis egimus: etiamsi de appellatione Sacramenti non pugnemus, sicut & ueteres uariè ea usi sunt: omnino tamen discernēdas esse res illas, quæ ex institutione diuina adiunctos habent certos externos ritus, ab illis rebus, quæ habent quidem mandatum Dei, sed non certos externos ritus uoce diuina mandatos: & ab illis etiā ritibus qui habent expressum mandatum Dei, & annexam uoce diuina promißionem gratiæ seu beneficij redemptionis, sicut est Baptismus & Eucharistia, discernendos esse reliquos ritus qui undecunq; accepti sunt, certè non habent expressum mandatum Dei, nec promißionē uoce diuina annexam, de applicatione & obsignatione gratuitæ reconciliationis. Atq; ideo contendimus, ritus illos ab hominibus acceptos, nullo modo eodem loco habendos, aut in parem dignitatis gradum sub-

leuandos

leuandos esse, sicut priores illos, qui uoce & mandato filij Dei instituti sunt. Immenso enim interuallo distant, & in Ecclesia discernenda sunt filij Dei instituta, ab hominum inuentis. Ab omni igitur crimine & accusatione Canon iste nos absoluit. Dicit enim anathema illis, qui fingunt septem illa quæ ipsi numerant Sacramenta, ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius.

Sed hæc forsan ioco quis dici arbitretur. Neq; enim uerisimile est, Tridentinos patres in tertio hoc Canone, tam terribiliter detonare de dispari 7. Sacramentorum dignitate, ideo quasi nostram sententiam probare, & quidem sub uinculo anathematis cõfirmare uoluerint: nec ideo sanè, quasi nec obliquè, nec leuiter, sed anathematis seueritate notare & damnare uoluerint Scholasticorum disputationes, qui fingunt, sicut Baptismum & cœnã Dominicam, eodem etiam modo, et pari ratione, reliqua quinq; uerè & propriè esse Sacramenta. Quo igitur consilio, & quo sensu fabricatus est tertius iste Canon? Dicam tibi. Veteres illas contumelias repetere & stabilire uoluerunt, dignitatem scilicet chrismatis in confirmatione, quamuis nec mandatum Dei, nec promißionem filij Dei habeat, multò tamen præstantiorem & ampliorẽ esse, quàm ipsius Baptismi, licet expressum habeat mandatum Dei, & certißimam promißionem, uoce filij Dei annexam. Ratio uerò (si

Dis

Dis in Romanorũ pantheo placet) hæc est, quòd Baptismus administrari potest, etiam ab ijs qui sunt in simplicibus sacerdotum ordinibus, imò in necessitate etiam à laicis: sicut Hieronymus inquit contra Luciferianos. Confirmationis uerò administrationem, solis Episcopis reseruari ipsis placuit. Addunt & hanc rationem, quòd Baptismus tantum sit Sacramentum initiationis: per confirmationem uerò, conferatur perfectio gratiæ & gloriæ. Ritum etiam ordinationis dicunt Sacramentum esse, præeminentia nobilitatis & perfectionis (utor ipsorum uerbis) dignius & præstantius quàm Sacramentum Baptismi. Quia, inquiunt, ordo constituit hominem in gratia, gradu & statu dignitatis (hoc est, pinguium præbendarum, & regalium prælaturarũ) quod Baptismus non facit. Atq; ita cum in primo Canone, ea quæ non habent Dei mandata, sed sunt ab hominibus inuenta, diuinis institutis æquassent: iam in tertio Canone, postulant ea in sublimiorem dignitatis gradum extolli & collocari, quàm quæ ipse filius Dei in nouo Testamento sua uoce instituit, & Ecclesiæ commendauit. Vsq; adeò uerum est, quòd eum qui semel uerecundiæ fines transiit, oporteat gnauiter impudentem esse.

Est & hoc unum ex mysterijs huius tertij Canonis, quòd dignitas Sacramenti Ordinis, non potest ferre honorabile, sanctum & castum coniugi

uni:

um: licet et ipsum nominent Sacramentum. Tanto enim dignius est Ordinis Sacramentum, Cõiugio, quòd facilius pati secum potest centum prostibula, successiuè tamen (sicut inquit Coloniensis quidam) quàm unam legitimam coniugem. Si qua uerò præterea alia tertius hic canon mysteria continet, ea uel Andradius, uel alius quispiã nobis pandet. Quòd uerò ad rem ipsam attinet, quæ sit Sacramentorum quæ Scripturæ testimonium habent, seu conuenientia seu differentia, non potest simplicius & rectius constitui & explicari, quàm si unumquodq; ex sua institutione, & ex promissione quã ex uoce diuina annexã habet, iudicetur. Nõ malè enim huc quadraret, quod in decreto suo dicunt, per Sacramẽta iusticia fidei uel incipit uel incepta augetur, uel amissa reparatur. Sed hæc plenius explicare, non est huius loci: tantum enim examen decretorum & canonum Tridentini concilij instituimus.

DE

DE NECESSITATE Sacramentorum.

Canon 4.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua: & sine eis aut eorum uoto, per solam fidem, homines à Deo gratiam iustificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.

Examen.

Principiò artificium compositionis in hoc Canone considerandum est: in singulis enim fermè dictionibus, peculiares latent insidiæ. Indifferenter de omnibus suis, quæ numerant, Sacramentis prædicant, quòd sint ad salutē necessaria. Quòd enim addunt (licet omnia singulis necessaria non sint) intelligunt de ordine & coniugio. Reliquos uerò ritus, ut confirmationis, extremæ unctionis, auricularis confeßionis, satisfactionis, &c. uolūt simpliciter esse Sacramēta ad salutem necessaria. Et quod præcipuè obseruandum est, neceßitatem Sacramentorum opponunt iustificationi per solā fidem.

fidem. Atqui ea quæ ad salutem necessaria sunt, distinguenda sunt: ut Christus promerens, Pater donans, organa seu Sacramenta uerbi & Sacramentorum, per quæ Spiritus sanctus beneficia illa noui Testamenti offert, applicat, obsignat, auget & confirmat in credentibus: et demum fides, quæ beneficia illa apprehendit & accipit. Singula hæc suo modo, & in suo gradu, ad salutem nostram ordinata sunt. Et sicut non sequitur: Sacramenta ad salutem sunt necessaria: ergo non solus Christus, suo merito nobis eam acquisiuit: ita etiam nō sequitur: Sacramenta ad salutem sunt necessaria: ergo non per solam fidem, gratiam iustificationis accipimus. Neq; enim quisq; sanus, iustificationem per solam fidem, ita unquàm intellexit, quasi à iustificatione excludatur gratia Dei, meritum Christi, & ministerium uerbi & Sacramentorum. Imò fides in iustificatione quærit, apprehendit, & accipit gratiam Dei, propter meritum filij mediatoris: & quidem hæc quærit & accipit in ministerio uerbi & Sacramentorum, per quod medium, scit Spiritum sanctum uelle efficacem esse. Quærere uerò apprehendere & accipere illa beneficia, Scriptura affirmat, solius fidei proprium esse. Manifestum igitur est, qualis sit sophistica, necessitatem Sacramentorum opponere iustificationi per solam fidem. Ego uerò arbitror, architectos. IIII. huius Canonis, aliud spectasse

hac antithesi, inter necessitatem Sacramentorum ad salutem, & inter iustificationem per solam fidem. Neq; enim necessitatem Sacramentorum eo tantum referunt, quòd sint caussæ instrumentales, per quas à Deo nobis offeratur & exhibeatur gratia iustificationis: sed loquuntur de adipiscenda, seu accipienda gratia iustificationis: & hoc nolunt soli fidei tribui, sed adiungunt necessitatem Sacramentorum: hoc est, intelligunt nostrum opus, quod in susceptione Sacramentorum facimus, ita ut fides non sola, sed unà cum dignitate seu merito illius nostri operis, accipiat gratiã iustificationis. Et propterea nominant Sacramenta nouæ legis, ut sit mutua relatio legis & nostrorum operum, in ipso etiam Sacramentorum usu: ideo etiam uotum nominant, hoc est, pollicitationem certi operis, ad accipiendã iustificationis gratiam. Quis igitur iam neget, patribus Tridentinis defuisse ingenium, cum in tam paucis uerbis, tam multas & uarias insidias occultare potuerint? Nõ potest autem eius quæstionis quæ in IIII. hoc Canone proponitur, uera explicatio tradi, nisi prius ex insidijs illis nos euoluamus. Quando igitur de necessitate Sacramentorum disputatur, non est quæstio de ritibus humana autoritate institutis, sed de ijs quæ uerè & propriè sunt Sacramenta: scilicet de Baptismo, & cœna Domini. Et in illis Sacramentis non est quæstio de magica aliqua efficacia,

ficacia, absolutè hærente in ipsis externis elementis: nec de dignitate, aut meritò nostri alicuius operis: sed quòd sint media seu organa, per quæ Deus *offert, & fides accipit gratiam & salutem.*

Quæstione hoc modo formata, explicatio nō erit difficilis: quæ multa utiliter monebit, & uerā reuerentiam erga Sacramenta in animis nostris excitabit. Pendet *autem ex consideratione doctrinæ, quare* Deus *promissioni* Euangelij *adiecerit Sacramenta?* Deus *enim, qui satisfactionem filij sui mediatoris ordinauit, ut esset meritum & acquisitio salutis nostræ: qui etiam ordinauit, ut fides esset quasi manus nostra, qua quæramus, apprehendamus & accipiamus gratiam* Dei *in Christo: idem* Deus *etiam certum medium seu organon ordinauit, per quod beneficia filij mediatoris, ad salutem nostram uelit offerre & exhibere, ut fides habeat & sciat certum medium, in quo quærere & accipere possit gratiam & salutem.*

Tale *ergo medium seu instrumentum* Dei, *est uerbum* Euangelij *prædicatum, auditum, cogitatum, & fide apprehensum.* Ro.10. Fides *iustificās ex auditu, auditus per uerbum* Dei. Rom.1. Euan*gelium est potentia* Dei, *in salutem omni credenti.* Iohan.5. Amen *dico uobis, qui uerbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, &c.* Iam *uerò cum* Deus *per uerbū offerat*

& exhibeat, fides etiam in uerbo apprehendat & accipiat non dimidiatum & insufficiens aliquid, sed gratiam quæ ad salutem necessaria est, ita ut Euãgelium sit potentia Dei, ad salutem omni credenti: oritur quæstio, quis sit Sacramentorum usus, aut propter quas causas Deus externos Sacramentorũ ritus, sua institutione adiecerit promissioni Euangelij. Et sunt quidem non pauci homines, partim phanatici, partim prophani, qui et sentiunt & clamitant, superfluum & non necessariũ esse Sacramentorum usum. Piorum etiam animi sæpe huiusmodi cogitationibus tẽtantur: Cùm uerbo Deus omnia quæ ad salutem necessaria sunt, offerat & exhibeat: cumq; fides, illa in uerbo inuenire & apprehendere poßit: quid opus sit Sacramentis? poße igitur sine salutis dispendio, usum Sacramentorum negligi.

Et talibus sanè, siue tentationibus, siue phanaticorum clamoribus, rectè ex uerbo Dei opponitur: Sacramenta quæ Deus ipse, ut essent salutis nostræ adminicula, instituit, nullo modo iudicanda esse uel inutilia, uel superflua, quæ securè negligi & contemni poßint. Rectè enim Augustinus dicit contra Faustum lib. 19. cap. 11. Sacramentorũ uis inenarrabiliter ualet plurimùm: & ideo contempta, sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine qua non potest perfici pietas. Sed hæc ex uerbo Dei diligenter explicanda sunt, ut & do-

ctrina

ctrina rectè intelligatur, & uerus Sacramentorũ usus ornetur, & seriò ametur. Quod igitur ad Deum attinet, uerbo promißionis offert & exhibet illam suam gratiam, quæ ad salutem necessaria est: ita ut fides in illo obiecto seu medio, inueniri poßit, quicquid ad salutem est necessarium.

Et quidem (sicut Chrysostomus inquit) si angeli essemus, nullo præterea signo nobis opus esset. Sed carnalis infirmitas fidem impedit, turbat, distrahit, & debilitat. Arduum enim & difficile est, ijs quæ in uerbo proponuntur, licet non appareant, tamẽ firma animi persuasione inhærere. Heb. 11. Imò contra spem in spem credere. Rom. 4. cum quidem in hac uita, mens semper sensuum adminicula quærat. Præterea fides etiam, quando statuit promißionem Dei in genere ueram esse, angitur tamen de hac præcipuè quæstione: An priuatim etiam ad me pertineat? Deus igitur qui diues est in misericordia, ut diuitias bonitatis suæ nobis ostenderet, & commendaret, non uno tantum modo, per nudum scilicet uerbum, gratiam suam nobis exhibere uoluit: sed infirmitatem nostram uoluit: certis adminiculis subleuare, institutis scilicet, & promißioni Euangelij annexis Sacramentis, hoc est certis signis, ritibus seu ceremonijs, in sensus incurrentibus: ut illis commoneret, erudiret, & certos nos redderet, quòd foris in specie uisibili geri cernimus, illud intus uirtute & poten

tia Dei in nobis effici. Sicut enim uerbum incurrit in aures, & ferit corda: ita ritus Sacramentorum incurrit in oculos, ut moueat corda, ut non dubitemus, Deũ nobiſcũ agere, & uelle iuxta uerbũ in nobis efficacẽ eſſe ad ſalutẽ. Verbo enim, & externis à ſe inſtitutis ſignis, ſolet cũ hominib. agere. Præterea mens humana nõ tantũ per ſe non nouit promiſsionem de gratuita reconciliatione, uerumetiam quando illa uerbo nobis reuelatur, licet pia mens eam non auſit in genere mendacij arguere, fides tamen, in tentationibus præſertim, difficulter illam, ut priuatim ad me etiam pertinentem, apprehendere & retinere poteſt. Deus igitur Sacramenta inſtituit, ut eſſent externa & uiſibilia ſigna, & pignora gratiæ et uoluntatis Dei erga nos: quibus illuſtri uiſibili teſtimonio teſtificetur, quòd promiſsio ad ſingulos illos pertineat, qui fide eam in uſu Sacramentorum amplectuntur. Et hoc modo Sacramenta ſunt externa uiſibilia teſtimonia applicationis, gratuitæ promiſsionis Euangelij. Eius enim uox generalis eſt: fides uerò & uſus Sacramẽti, applicãt eã ad ſingulos credẽtes. Hoc modo Sacramẽta, quoad nos, ſunt ſigna confirmantia fidem erga promiſsionem Euangelij: quo ad Deum, ſunt organa ſeu inſtrumẽta, per quæ Deus in uerbo, ſua potentia & operatione, gratiã promiſsionis Euangelicæ credentibus, exhibet, applicat, obſignat, confirmat, auget & cõſeruat.

seruat. Non autẽ alia est gratia quæ in uerbo promißionis, & alia quæ in Sacramentis exhibetur: nec alia est promißio in uerbo Euangelij, alia in Sacramẽtis. Sed eadẽ est gratia, unũ & idẽ uerbũ nisi quòd in Sacramẽtis, per signa diuinitùs instituta, uerbũ quasi uisibile redditur (sicut Augustinus loquitur) propter nostrã infirmitatẽ. Fides igitur in Sacramẽtis, nõ aliã quærit gratiã q̃ in uerbo: nec sine promißione, præter aut extra promissionẽ, in Sacramẽtis quærit gratiã. Verbum enim promißionis, est obiectũ illud quod fides in Sacramẽtis intuetur: & in illo apprehẽdit ea, quæ uerbo in Sacramẽtis promittuntur, offerũtur, & exhibentur. Ita Eph. 5. Paulus inquit: Mundans Ecclesiã lauacro aquæ in uerbo. Hæc doctrina ornat dignitatẽ Sacramentorũ, & exuscitat uerã reuerentiã erga usum Sacramentorũ: & ex his fundamentis sumitur explicatio quæstionis propositæ. Quæ enim piæ aures, prophanas illas uoces uel ferre, uel admittere possent, Sacramẽta esse superflua, quæ securè contemni, & sine dispendio salutis negligi possint? cũ ex uerbo Dei cõstet, Deũ illa ad subleuandã infirmitatẽ nostrã instituisse: utq; diuitias bonitatis suæ, ad procurãdã salutẽ nostrã ostẽderet, instituisse ipsum talia organa seu instrumẽta, in quibus uirtute & operatione Spiritus sancti, fides nostra quamuis languida & infirma, gratiã apprehẽdere, & obsignatã retinere posset, ad

ſalutem & uitam æternam. Neceſſaria igitur ſunt Sacramenta & ratione infirmitatis fidei noſtræ, cui huiuſmodi adminiculis opus eſt: et ratione inſtitutionis diuinæ. quæ enim Deus hoc cõſilio, & in hunc finem inſtituit, ut per ea credentibus exhibeat, applicet & obſignet beneficia mediatoris ad ſalutem: ea certè nec inutilia, nec ſuperuacanea, ſed neceſſaria ſunt.

Et hoc ſenſu non inuiti concedimus, Sacramenta ad ſalutem eſſe neceſſaria, tanquàm cauſſam inſtrumentalem: ſed tamen addenda eſt hæc declaratio, non tam præciſam eſſe neceßitatem Sacramentorum ad ſalutem, ſicut eſt fidei & uerbi. Sine fide enim, nemo poteſt ſaluari: & ſine uerbo, nulla poteſt eſſe uera fides. Rom. 10. Qui igitur uerbum Dei non habet, is quia non poteſt fidem concipere, non poteſt ſaluari. Qui uerò ex auditu uerbi, ueram & iuſtificantem fidem iam habet: is licet fide acceperit reconciliationem, Sacramentorum tamen uſum nullo modo contemnet, propter caußas iam expoſitas: aut ſi contemnit, fides non eſt uera, non enim retinet eßentialem ſuam proprietatẽ, quæ conſiſtit in mutua relatione uerbi & fidei: ut ſcilicet fides uerbum promißionis, ubicũq; Deus ſua inſtitutione illud proponit, quærat et apprehendat. Sed ſi quis ex auditu uerbi, habeat ueram fidem in Chriſtum: & non concedatur ipſi facultas, ut poßit Sacramentis iuxta inſtitutionem

tutionem diuinam uti: in tali certè casu, nō est statuenda præcisa necessitas Sacramentorum ad salutem: ut propterea salus illis denegetur, quibus non datur facultas utendi Sacramentis, licet fide in uerbo apprehendant Christū mediatorem. Latroni enim in cruce, Christum in uerbo promissionis fide apprehendenti, certò promittitur paradisus: licet nō daretur ipsi facultas, ut posset baptismum accipere. Ita qui in deserto nati fuerant, per annos 40 non sunt circumcisi, propter continuas peregrinationis iactationes, quæ facultatem circumcisionis accipiendæ non concedebant. Iosue 5. Et tamen non est dubium, quosdam ex illis per 40 illos annos in deserto mortuos fuisse: quos nemo damnauerit, si Deo fide in promissionem de uenturo Messia reconciliati fuerunt. Rectè igitur Augustinus inquit, contra Donat. lib. 4. ca. 22. Latronis exemplum etiam atq; etiam considerās, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex Baptismo deerat, posse supplere: sed etiam fidem, cōuersionemq; cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi, in angustijs temporum succurri non potest. Neq; enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorū suorum: nec quia credidit passus est: sed dum patitur, credidit. Quantum itaque ualeat, etiam sine uisibili Sacramento Baptismi (id quod ait Apostolus: Corde creditur ad iusticiam, ore autē

confeßio fit ad salutem) in illo latrone declaratũ est: sed tunc impletur inuisibiliter, cũ mysterium Baptismi, *nõ contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.* Cap. 23. Latro ille non tamen *omnino, sine sanctificatione* Baptismi *quæ corporaliter adhibetur, fuit: quia nõ eius accipiendæ uoluntas defuit, sed nõ accipiendæ neceßitas affuit.* Cap. 24. In *illo latrone quod ex* Baptismi *Sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas: quia non superbia uel contemptu, sed neceßitate defuerat.*

Cap. 25. Cum uerò ex uoluntate defuerit, reatu hominem inuoluit: neq; enim ullo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, *cũ* Dei *Sacramentum contemnitur.* Et hoc est quod Longobardus *dixit, gratiam* Dei *non esse alligatam Sacramentis.*

Obseruet autem lector, in autoribus non tantũ uidendum esse quid dicatur, sed principaliter, ex quibus fundamentis id quod dicitur extruatur. De *articulo neceßitatis in latrone non baptizatò, idem dicit* Cyprianus *quod* Augustinus: *sed fundamenta longè sunt diuersa.* Cyprianus *sentit, latronis paßionem, uicem* Baptismi *suppleuisse:* Augustinus *uerò rectius sentit, fidem cordis apprehendentem* Christum, *iustificasse & saluasse latronem, cum articulus neceßitatis* Baptismum *excluderet. Ita uetustas de articulo neceßitatis,* cum

cum credentes priusquàm baptizari possent, uel ad martyrium raperentur, uel morte præoccuparentur, uenustè distinxit Baptismũ fluminis, flaminis & sanguinis. Illud uerò postea ita deprauarunt, quasi dignitas operis & meriti in martyrio tanta sit, quæ uirtuti sanguinis Christi in Baptismo æquetur, & eius uicem supplere poßit. Item Baptismum flaminis interpretati sunt, quòd tanta poßit in aliquo contrito satisfactio & caritas esse, ut dignitas eius, uicem uirtutis baptismi supplere poßit. Hæc non tantum peregrina, sed omnino falsa & impia fundamenta sunt: nostrorum scilicet operum merita, æquare uirtuti Baptismi. In hac igitur exceptione articuli neceßitatis, monstrandi sunt conscientijs ueri fontes consolationum: qui certè non sunt, ut nostra opera uice Baptismi Deo opponamus, sed ut fides apprehendens uerbum promißionis, etiamsi articulo neceßitatis à Baptismo excludatur, nihilominus certò statuat, se accipere & poßidere Christum, gratiam Dei, & uitam æternam. Euangelium enim, Dei est potentia, ad salutem omni credenti.

Porrò adscribam locum Augustini, ex eodem libro, cap. 22. qui illustrabit hanc quæstionẽ: An scilicet Sacramenta sint superflua? Verba hæc sunt: In Cornelio & amicis eius, posset uideri superfluum, ut aqua etiam tingerentur, in quibus iam donum

donũ erat Spiritus sancti: quod nõ nisi baptizatos alios accepisse, sancta Scriptura testatur. Baptizati sunt tamen: & in hoc facto Apostolica extat autoritas usq; adeò nemo debet in quolibet prouectu interioris hominis, si fortè ante baptismum, usq; ad spiritalem intellectum pio corde profecerit, contemnere Sacramentum: quod ministrorũ opera corporaliter adhibetur, sed per hoc Deus hominis consecrationem spiritaliter operatur. Nec ob aliud existimo munus baptizandi, Iohanni fuisse attributum: nisi ut Dominus ipse qui dederat, cum serui Baptismum non spreuisset accipere, dedicaret humilitatis uiam: & quanti pendendum esset suum Baptisma, quo ipse Baptizaturus erat, tali facto apertißimè declararet. Videbat enim tãquam peritißimus medicus salutis æternæ quorundam non defuturum tumorem: qui cũ intellectu ueritatis, & probabilibus moribus ita profecissent, ut multis Baptizatis, uita atq; doctrina se præponere minimè dubitarent, superuacaneum sibi esse crederent baptizari: quando ad illum mentis se habitum peruenisse crederent, ad quem multi baptizati adhuc ascendere conarentur.

Hæc Augustinus.

DE

DE EFFICACIA ET VSV Sacramentorum.

Canon 5.

Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, anathema sit.

Canon. 6.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis, non continere gratiam quam significant: aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ uel iusticiæ: et notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.

Canon. 7.

Si quis dixerit, non dari gratiam per huiusmodi Sacramenta, semper et omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi

inefficacem & irritum, quia tales suis benedictionibus & consecrationibus non poßint aquæ talem uirtutem conferre, quæ in animam influat & agat. Ex hac etiam imaginatione, orta fuit praua illorum opinio, qui apud Augustinum de Ciu. lib. 21. ca. 25. liberationem ab igne æterno promiserunt omnibus, sine uera fide habentibus Sacramentum Baptismatis et corporis Christi, quomodolibet uixerint, & in quacunq; hæresi uel impietate fuerint. Illa uerò opinio, quòd in ipsis Sacramentorum elementis, gratia essentialiter contineatur, sicut medicina in pixide, ita ut uirtus Sacramentorum sit uel essentia, uel qualitas, siue completa siue incompleta, hærens incorporalibus Sacramentorum elementis, etiam inter Scholasticos scriptores, non fuit omnibus probata: ut Bonauenturæ, Richardo, &c. Fuerunt præterea, qui uirtutem Sacramentorum in ipso opere, quo Sacramenta uel celebrantur uel suscipiuntur, constituerunt: ita ut Sacramenta dicerentur conferre gratiam ex dignitate, & merito operis, quod exercet uel ille qui celebrat, uel qui suscipit. Sed hæc opinio ex diametro pugnat cum uera ratione Sacramentorum: quæ sunt actiones, in quibus non nos nostrum aliquid offerimus, sed in quibus Deus sua beneficia nobis offert & exhibet, & uult illa ut à se donata, à nobis accipi.

Nostro

etiamsi ritè ea suscipiant, sed aliquando & aliquibus, anathema sit.

De efficacia Sacramentorum, quomodo seu qua ratione offerant, exhibeant, applicent & obsignent gratiam inter Scholasticos scriptores uariæ fuerint disputationes. Quidam enim, ut Alensis, Thomas, Durandus, &c. senserunt, ipsis externis, Sacramentorum elementis, per uerbum conferri uirtutem quandam supernaturalem, quæ nõ sit relatio seu ordinatio Dei, quòd per Sacramẽta, tanquã per caussas instrumentales. Deus efficacia spiritus, uelit conferre gratiam: sed quæ sit uirtus supernaturalis & spiritualis, absolutè hærens in corporalibus Sacramentorũ elemẽtis, per quã influãt et agant in animã, siue effectiuè siue dispositiuè. Addũt tamẽ, ut ostẽdant, nec se nec alios qđ dicunt intelligere, esse ens incompletũ, quod per se non sit in aliquo ex decem prædicamentis.

Hugo etiam dicit, Sacramenta noui Testamenti ideo prius sanctificari, consecrari, seu benedici, ut ex sanctificatione (quæ scilicet ex consecratione, in ipsis Sacramentorum elementis cõtenta & inclusa insit) cum applicantur, sanctificent: scilicet, sicut quando emplastrum applicatur uulneri. In hac imaginatione etiam Cyprianus hæsit: qui Baptismum ab hæreticis & malis ministris datum, ideo pronunciauit inutilem,

inefficacem

Nostro uerò tempore quidam, dum hasce Pontificias opiniones uehementius refutare uoluerunt, nimium deflexerunt in sinistram partem. Disputarunt enim, Sacramenta nihil aliud esse quàm signa & notas Christianæ professionis, quibus à Iudæis & paganis discernamur. In quo usu, quondam apud gentes fuerunt mysteria Cereris, & similes initiationes.

Quidam censuerunt, Sacramenta tantum esse Christianæ societatis symbola, quibus ad mutuam communicationem officiorum excitemur & obstringamur: sicut quondam in fœderibus faciendis mos erat, unà uesci ex rebus sacrificatis. Alij in usu Sacramentorum nihil aliud spectari uoluerunt, quàm solas allegorias seu significationes Christianæ mortificationis, regenerationis, uiuificationis, spiritualis alimoniæ, &c. Sunt qui uideri uolunt de Sacramentis honorificè sentire: & tamen docent Sacramenta tãtum esse signa gratiæ, iam antea, ante & extra usum Sacramentorum collatæ & exhibitæ, ita ut per Sacramenta Deus nihil conferat & exhibeat illis qui fide Sacramentis utuntur: sed quòd tantũ sint signa gratiæ, aliàs & alio modo antè collatæ.

Huic affinis est & illorum opinio, qui existimant, usum Sacramentorum tantum per modum commonefactionis, excitare fidem: quæ alibi & alio modo, non in uero Sacramentorum usu, quæ-

rat

rat & accipiat gratiam: sicut talis cõmonefactio, à picturis etiam sumi potest. Has opiniones ideo recensui, ut ex antithesi uera sententia rectius intelligatur: præcipuè uerò ideo, quia uideo Pontificios, in suis de hac quæstione disputationibus, phanaticorum opiniones insidiosè commiscere cum nostrarum Ecclesiarum confeßione: cum tamen Apologia Augustanæ cõfeßionis sententiam suã, ex uerbo Dei extructam, disertè se iungat à phanaticorum prophanis opinionibus.

Manifesta enim sunt Scripturæ testimonia: quæ ut negari non possunt, ita eludi non debent. Tit. 3. Baptismus uocatur lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti. Eph. 5. Tradidit semetipsum pro Ecclesia, ut illã sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo, &c. Ioh. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Acto. 2. Baptizetur, unusquisq; in remißionem peccatorum. Acto. 22. Baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Iesu. 1. Pet. 3. loquẽs de aqua, per quã Noe cũ suis in arca seruatus fuit, inquit: ᾧ, id est, qua aqua, arcæ antitypon, nunc nos saluos facit, baptisma scilicet: non quòd sit depositio sordium carnis, sed quia est stipulatio bonæ conscientiæ erga Deum, per resurrectionem Christi. Rom. 6. Quotquot Baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius Baptizati sumus: ut sicut complantati sumus

similitudini mortis eius, ita etiam resurrectionis simus. Gal.3. Quotquot Baptizati estis, Christum induistis. Marci 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.*

Hæc manifestißima testimonia, quæ disertè Sacramētis efficaciam tribuunt, & qualis ea sit, explicant, non sunt per tropos peruertenda à simplici & genuina significatione, quam propria uocabulorum significatio præbet. Et ita *ueteres hæc testimonia, simpliciter sicut sonant, intellexerūt.* Augustinus *enim contra* Faustum *lib.19.cap.11.de Sacramentis inquit:* Quorum *uis inenarrabiliter ualet plurimum: & ideo contempta, sacrilegos facit. impiè quippe contemnitur, sine qua non potest perfici pietas.* Cap 13. *Sacramenta noui Testamenti esse uirtute maiora, utilitate meliora. Cap. decimosexto.* De *corporali* Baptismi *actione, & de sono uerborum promißionis, inquit:* Hæc *omnia fiunt & transeunt, sonant & transeunt: uirtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet: et donum spiritale quod per ista insinuatur, æternū est.* In Leuit. *quæst.*84. Dominus *dicit:* Ego *sanctifico* Aaronem. & Moysi *dicit: Sanctificabis eum.* Quomodo *ergo et* Moyses *sanctificat, &* Dominus? Non enim Moyses *pro* Domino, *sed* Moyses *uisibilibus Sacramentis per ministerium suum,* Dominus *autem inuisibili gratia per* Spiritum *sanctum: ubi est totus fructus, & omnis*

utilitas

utilitas etiam uisibilium Sacramentorum.

Tractatu in Iohan. 80. Quare non ait Christus, Mundi estis propter Baptismū quo loti estis: sed ait, Propter uerbum quod locutus sum uobis? Nisi quia et in aqua uerbum mundat. Detrahe uerbum: & quid est aqua, nisi aqua? Accedit uerbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipsum tanquàm uisibile uerbum. Et mox: Vnde ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? nisi faciente uerbo: non quia dicitur, sed quia creditur.

Has sententias adscripsi: quia non tantum tribuunt Sacramentis uirtutem seu efficaciam, sed simul etiam explicant, quomodo seu qua ratione, Sacramenta dicantur conferre gratiam, sicut iam ostēdemus. Non autem agimus de ritibus, sine expresso uerbo Dei institutis: quibus humana temeritas efficaciā spiritualē, æqualē, imò maiorē & præstantiorē quàm ipsis Dei institutis tribuit: sed quæ uerè & propriè sunt Sacramenta, quæq; promissionē gratiæ diuina uoce annexā habent. Et appellatione Sacramēti, intelligimus nō externa tantum elemēta, & uisibiles ritus: sed omnia illa quæ ad rationem Sacramenti pertinere, suprà in explicatione primi Canonis, diximus, præcipuè uerò promissionem de exhibitione & applicatione gratiæ. Nō obscura autē, nec difficilis est explicatio, si adhibeatur necessaria illa distinctio, quō

tum est aliud nomen,&c. Acto.4.Et gloriã meam alteri non dabo.Isai.48.Deus saluans non est præter me:ego sum,& non est alius.Isai.45.

Quo igitur modo Baptisma nos saluos facit, 1.Pet.3? Quomodo est lauacrum regenerationis, Tit.3? Hoc uerò Paulus simpliciter declarat, cum Ephesiis cap.5.inquit: Mundans Ecclesiam lauacro aquæ in uerbo.Et Augustinus idem colligit ex illa Christi sententia: Mundi estis propter uerbũ meum,quod locutus sum uobis.Rectè ergo Apologia Augustanæ confessionis dicit, eundem esse effectum,eandem uirtutem,seu efficaciam,& uerbi & Sacramentorum,quæ sunt sigilla promißionum:quæ ideo etiam Augustinus uocat uerba uisibilia.Sicut igitur Euangelium,est potentia Dei ad salutem omni credenti:non quòd magica quædam uis characteribus,syllabis,aut sono uerborum inhæreat,sed quia est medium,organon seu instrumentum, per quod Spiritus sanctus efficax est, proponens,offerens,exhibens, distribuens & applicans meritum Christi, & gratiam Dei, ad salutem omni credenti:ita etiam Sacramentis tribuitur uirtus seu efficacia: non quòd in Sacramentis extra seu præter meritum Christi,misericordiam patris,& efficaciam Spiritus sancti,quærenda sit gratia ad salutem:sed Sacramenta sunt caussæ instrumentales,ita quòd per illa media seu organa, pater uult gratiam suam exhibere,donare,appli-

care: filius meritum suum communicare credentibus: Spiritus sanctus efficaciam suam exercere, ad salutem omni credenti.

Hoc modo manet Deo gloria sua, ut gratia nō alibi quæratur quàm apud Deum patrem: preciū seu caussa remißionis peccatorum, & uita æterna non alibi quæratur, quàm in morte & resurrectione Christi: efficacia regenerationis ad salutem, non alibi quæratur quàm in operatione Spiritus sancti. Sacramenta uerò, illa beneficia in uerbo nobis proponunt, offerunt, et exhibent, & obsignant: atq; ita ducūt nos ad Christum, ad gratiam Dei, ad efficaciā Spiritus. Quia enim Deus, in ijs quæ ad salutem nostram pertinent, per certa media uult nobiscum agere: & hunc usum ipse ordinauit, & instituit uerbum promißionis Euangelij: quod aliquando simpliciter per se, siue nudū proponitur, aliquando uerò uestitum, seu uisibile factum, certis à Deo institutis ritibus seu Sacramentis. Verbum igitur & Sacramenta monstrāt nobis, ubi fides debeat quærere, & ubi poßit inuenire Christum mediatorem, Patrem & Spiritum sanctum: ita ut nobiscum agant, exhibeant, applicent & obsignent beneficia quæ Christus promeruit, & de quibus Euangelium concionatur. Et in usu Sacramentorum, fides non quærit aut respicit essentialem aliquam uirtutem seu efficaciā inhærentē ipsis externis Sacramētorū elemētis: sed in promis-

promißione quæ annexa est Sacramento, quærit, apprehendit, & accipit gratiam patris, meritum filij, & efficaciam spiritus.

Hæc est simplex, plana, & uera sententia, de efficacia Sacramētorum. Et obseruet lector, quòd Scriptura utrunq; affirmat, & Baptismum saluos facere, 1. Pet. 3 & Deum saluare per lauacrum regenerationis, Tit. 3. Item, Baptismus abluit peccata, Acto. 22. & Christus mundat Ecclesiam lauacro aquæ in uerbo, Eph. 5. Deinde obseruetur & hoc, quàm accuratè Scripturæ uerba posita sint, ut, Petrus dicit, Baptisma nos saluos facere, et esse stipulationem bonæ conscientiæ erga Deum: sed addit, per resurrectionem Christi. Paulus uocat lauacrū regenerationis sed illud ita declarat: Deus secundum misericordiā suam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis. Vnde uerò Baptismus habet, quòd est lauacrum regenerationis? Respondet: Est lauacrum regenerationis Spiritus sancti. sicut & Christus dicit Iohan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, &c. Quomodo uerò? Per Iesum Christum saluatorem nostrū, ut ipsius gratia iustificati, hæredes simus uitæ æternæ. Baptizamur enim in mortem Christi, ut resurrectionis eius simus partcipes, Rom. 6. Christum induimus quando Baptizamur, Gal. 3. Ille ipse enim qui tradidit semetipsum pro Ecclesia sua, uirtutem seu efficaciam sanctificandi & mundandi eam,

dat & imprimat gratiam, ad ſalutem, etiam non credentibus ſeu accipientibus: ſicut quidam opinati fuerunt, etiam uetuſtis temporibus: ſicut Auguſtinus recitat de Ciuitate lib. 21. cap. 25. Sed ſicut de uerbo Paulus dicit: Euangelium eſt potentia Dei, ad ſalutem omni credenti. Et Heb. 4. Non profuit illis ſermo non admixtus fidei. Ita de Sacramētis, quia ſunt uerba uiſibilia, & ſigilla promiſsionis, Chriſtus dicit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. Imò Paulus addit: Qui indignè manducat, iudicium ſibi manducat. Et inde intelligi poteſt diſputatio de ſententia illa, quæ olim etiā in Scholis uſitata fuit: Non Sacramentum, ſed fidem Sacramenti iuſtificare. Neq; enim ſenſus eſt, fidem ita iuſtificare, ut non accipiat gratiam, quam in uerbo & Sacramentis Deus offert & exhibet: uel quòd gratiam accipiat, ſine medio aut organo uerbi & Sacramentorum. Obiectum enim fidei eſt uerbum & Sacramenta: imò in uerbo & Sacramentis, uerum fidei obiectum eſt Chriſti meritum, gratia Dei, & efficacia ſpiritus. Et fides ideo iuſtificat, quia illa in uerbo & Sacramentis apprehendit & accipit. Et hoc ſenſu ſicut fides uerbi, ita etiam fides Sacramenti dicitur iuſtificare.

Quando igitur fidei tribuitur iuſtificatio, nō excluditur auditus uerbi, & uſus Sacramentorū

ſed ut fides iuſtificet, oportet eam in uerbo & Sacramentis Chriſtum apprehendere. Oppoſita autem fuit hæc ſententia, illorum opinionibus, qui fingebant in uſu Sacramentorum, ex opere operato, etiam illos accipere gratiam ad iuſtificationem & ſalutem, qui ſine pœnitentia & fide Sacramentis uterentur.

Tota igitur hæc doctrina, de efficacia & uſu Sacramentorum, plana eſt. Quod enim contra hanc ſententiam obijcitur, quod Baptiſmus contulerit Cornelio, qui gratiam accepit & habuit ante Baptiſmum, Acto.10. Item quæ fuerit efficacia & uirtus circumciſionis in Abrahamo, qui iuſticiam fidei habuit ante circumciſionem, Rom.4. eſt quidem talis quæſtio, quæ contentioſis ingenijs præbet materiam exagitandi ſimplicem & ueram ſententiam: ſed ſi in timore Dei, ſimplex ueritas quæratur & ametur, explicatio huius quæſtionis non erit difficilis, ſed illuſtrabit totam hanc doctrinam. Ab exemplis enim illis extraordinarijs, non ſumenda eſt regula generalis de efficacia Sacramentorum: illa enim ſumi debet ex inſtitutione Sacramentorum, & ex promiſſione quæ illis annexa eſt. Non ergo ſequitur nullam aliam rationem circumciſionis, quàm quæ in Abrahamo iam iuſtificato fuit, eſſe in illis qui octauo die circumcidi iubentur, ideo ut ita in fœdus recipiantur: neque enim natura ſunt filij fœderis

deris, qui ex circumcisis parentibus nascuntur. Paulus enim Ephes.2.pronunciat, non tantum gentes, sed & nos qui ex circumcisis parentibus nati sumus, eramus natura filij iræ. Ita quia in Cornelio, peculiari exemplo sanctificatio spiritualis præcessit Baptismum: non sequitur, reliquos iuxta promissionem non Baptizari in remissionem peccatorum, aut Deum non saluos nos facere per lauacrum regenerationis & renouationis. Et hæc distinctio, non est recens commentum. Nam & Augustinus contra Donatistas libro quarto, capite uigesimoquarto, tale fermè discrimen constituit, inter circumcisionem Abrahæ, & quam Isaac octauo die accepit: item inter Baptismum Cornelij, & infantium. Nec tamen ociosa fuit circumcisio in Abrahamo, & baptizatio in Cornelio, quasi nuda tantum signa fuerint. Gratiam enim Deus in hac uita, non semel ita confert & exhibet, ut statim sit absoluta & consummata: ita ut dum in hac uita sumus, Deus nihil amplius uelit exhibere & conferre, & homini nihil amplius opus sit à Deo accipere, sed Deus semper donat, & homo semper accipit, ut magis magisq; plenius & perfectius Christo coniungamur, remissionem peccatorum, seu reconciliationem firmius teneamus: utq; inchoata in nobis beneficia redemptionis, conseruentur, confirmentur, crescant & augeantur. Illa uerò

Deus

ſcat, augeatur & conſeruetur. Ita *promißio Sacramentis annexa, manet ſemper & uniuerſaliter uera & efficax, in ijs qui fide iuxta inſtitutionem* Sacramentis *utuntur.* Et *hoc primitiua* Eccleſia *ſignificare uoluit, quando adultos recens baptizatos ſtatim à* Baptiſmo *deduxit ad communionem corporis & ſanguinis* Domini. Reconciliatio *quidem* Dei, *& remißio peccatorum, quomodocunq; confertur, eadem eſt et plena, quod ad* Deũ *attinet.* Quia *uerò magna eſt noſtra infirmitas, et* Deus *diues eſt in miſericordia: non igitur uno tantum modo, ſed per media quæ ad hũc uſum inſtituit, uult gratiam ſuam exhibere, conferre, applicare et obſignare: & ad obedientiam fidei pertinet, ijs medijs uti, ſicut à* Deo *inſtituta & ordinata ſunt.* Ita *firma manet ſententia, quòd* Sacramenta *non ſint ocioſa uel nuda ſigna: ſed quòd* Deus *per Sacramenta, credentibus gratiam ſuam, ſeu beneficia* Euangelij *offerat, exhibeat, conferat applicet & obſignet.* Vniuerſalis *enim & exhibitiua eſt promißio, quæ Sacramentis uoce diuina annexa eſt, ſi fide accipiatur.*

His *ita explicatis, examinabimus iã tres propoſitos canones.* Quintus Canon *ſic habet: Si quis dixerit, Sacramenta propter ſolam fidem nutriendam inſtituta eße, anathema ſit.* Lutheri *propoſitio eſt, in libro de captiuitate* Babylonica: *Omnia Sacramenta ad fidem alendam, inſtituta eſſe.*

Hanc

Hanc cum damnare uelint, obseruet quæso lector, quàm insidiosè agant. Lutherus *hoc reprehendit in doctrina* Pontificia, *quòd cùm multa de Sacramentorum uirtute, & de opere operato disputent, nullam mentionem fidei faciant in usu Sacramētorum: imò quòd doceant, Sacramenta sine bono motu cordis, hoc est, sine fide conferre gratiam, & quidem quòd ipsam etiam fidem iubeant dubitare de gratia Sacramētorum, hoc est, de reconciliatione seu remißione peccatorum.* Lutherus *uerò contrà ex uerbo* Dei *docet, ut Sacramenta ad salutem prosint utentibus, omnino requiri fidem, quæ gratiam illam accipiat, quæ in promisſione Sacramenti offertur.* Sacramentum *enim est uisibile uerbum: & præcipuum in Sacramento, est promißio gratiæ, quæ institutioni externi ritus, uoce diuina annexa est.* Inter *uerbum uerò promißionis, & inter fidem, mutua & tam arcta est siue cōnexio, siue relatio, ut nec promißio sine fide, nec fides sine promißione homini prosit. imò cum fides sit necessarium organon, ad accipiendam gratiam quam* Deus *offert & exhibet: & cum in hac infirmitate languida fides nec facilè, nec certò, nec firmiter apprehendere & tenere poßit promißionem in nudo uerbo propositam,* Deus *instituto certo ritu, illam quasi uisibilem fecit: idq; in actione cum singulis utentibus, ut fides in applicatione facilius, certius & firmius ap-*

us apprehendat & teneat promißionem. Hoc sen-*su Lutherus dicit, Sacramēta instituta esse ad excitandam, alendam, confirmandam, augēdam & conseruandam fidem, ut in promißione siue nuda, siue Sacramentali ritu uestita, apprehendat et accipiat gratiam & salutem.*

Hanc *uerißimam doctrinam, quæ est ipsißima* Scripturæ *sententia*, Pontificium *conciliabulum, non simpliciter uult damnare, sed anathematizare.* Verentur *autem ipsarum aurium in pijs iudicium, si apertè anathema dicunt huic doctrinæ.* Ideo *truncatam* Lutheri *propositionem insidiosè ita ponunt, quasi sentiat, Sacramenta non esse instituta, ut sint organa seu caussæ instrumentales, per quas* Deus *gratiam offerat, exhibeat, applicet & obsignet credentibus: sed hunc solū tantum eße usum Sacramentorum, ut tanquam picturæ & spectacula externa, commonefactione fidem excitent, & nutriant: ipsa autem fides in usu Sacramentorum, nihil accipiat, sed speculatione sua alibi circumuagetur.* Quam *prophanam sententiam*, Lutherus *in Sacramentarijs, seriò & semper improbauit.* Sed Tridentini, *dißimulata uera* Lutheri *sententia, quintum hunc Canonem insidiosè ita posuerunt, ut sycophantico artificio*, Lutheri *disputationem de mutua inter Sacramentum*

& fi-

nem attinet, si qui sunt qui sentiunt, Deũ per promißionem Sacramentis annexam, tantum illudere hominibus, ita ut etiamsi ritè quis ea suscipiat, non tamen semper & omnibus qui fide Sacramentis ritè utuntur, exhibeat gratiam: neminem in pietate sanum esse arbitror, qui à prophana illa sententia non abhorreat.

Sed insidiæ latent in his uocibus: Si ritè ea suscipiant. Studiosè enim cauent, ne fidem nominēt: sed ut humanas deuotiones & dispositiones, quibus homo se dignum reddat, cui Deus Sacramenti gratiam conferat, stabiliant, dicunt: Si quis legitimè ea suscipiat. Et sanè seriò concionamur ex Paulo: Probet seipsum homo: qui enim indignè manducat, iudicium sibi manducat. Requiri igitur in adultis legitimā dispositionem, ut dignè accipiantur Sacramenta, non est dubium. Illam uerò uerbum Dei ita describit Acto. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; in remißionem peccatorum. Acto. 8. Si credis, potes baptizari. Mar. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Pontificij uerò, ueram interiorem pœnitentiam non admodum uel curant, uel urgent in usu Sacramentorum: sed alias dispositiones, ex hominum traditionibus proponunt, & illis promittunt collationem gratiæ. Hæ falsæ & impiæ persuasiones dum taxantur, clamitant Pontificij, nos negare gratiam Dei dari per Sacramenta, etiamsi ritè

quis ea suscipiat. Sed insidiosam sophisticen lector iam intelligit.

DE OPERE OPERATO.

Canon. 7.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis, gratiam ipsam, non ponentibus obicem non conferre, &c. anathema sit.

Canon 8.

Si quis dixerit, per ipsa nouæ legis Sacramenta, ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promißionis ad gratiam consequendã sufficere, anathema sit.

EXAMEN.

Hæc tandẽ est illa Helena, cuius introducẽdæ, ornandæ & stabiliendæ gratia, præcedẽtes canones omnes cõstituti sunt: ut scilicet cõmentũ Scholasticorum, & quidem ipsorum uerbis, stabiliatur & retineatur: Sacramenta noui Testamenti, utentibus conferre gratiam, ex opere operato, etiamsi in suscipiente non adsit bonus interior motus, modò non

do non ponat obicem. Dogma uerò illud, nouum esse & peregrinum, ipsa uerborum forma satis indicat. neq; enim seruat Apostolicam ὑποτύπωσιν sanorum uerborum, de qua Paulus concionatur 2. Tim. 1. ut: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. item: Baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Iesu. &: qui indignè manducat, iudicium sibi manducat.

Commentum igitur illud de opere operante, in Sacramentis quæ sunt actiones Dei, per quas gratiam suam quam fide uult accipi, offert & exhibet, intrudit opinionem nostri operis: & quidem operati, sine bono aliquo interiori motu suscipientis: idq; facit peregrinis uerborum monstris, & Scripturæ, & antiquitati ignotis. Et res ipsa de qua disputatur, adeò est plana & manifesta, ut inter ipsos Pontificios, qui præcipui uideri uolunt, ut Gropperus & alij, à dogmatis illius fœditate nimium crassa abhorreant. Fingunt enim iniuriam fieri doctoribus Scholasticis, quasi opinione operis operati, docuerint, Sacramenta alicui conferre gratiam, sine fide gratiam accipiente: sed dicunt, nihil aliud ipsos disputatione de opere operato, & de opere operante uoluisse, quàm Sacramentorum ueritatem non esse ex ministri operantis dignitate seu merito æstimandam, sed ex Dei autoris

institutione, potentia et operatione. Ipse enim est, qui per externū ministeriū Baptizat: ut Sacramenta dicantur ualere nō ex opere operantis ministri, sed ex opere operato: ita quòd ministri malitia nō impediat ueritatem, integritatem & effectum Sacramentorum, si modò administrentur iuxta institutionem, uerbum & mandatum Domini: ut idem sit quod de Consecr. dist. 2. c. utrum, ex Augustino citatur: Nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in uerbo efficitur creatoris, & uirtute Spiritus sancti. Alfonsus dicit, opinione operis operati, omne meritum suscipientis, ab efficientia Sacramentorum excludi: ita ut Sacramentorū ueritas non pendeat ex fide suscipientis, nec Sacramentum efficaciam suam mutuetur à fide suscipientis.

Σοφὸν γὰρ δίχα φάρμακον νοσοῦντος ἐν αὐτῷ λόγῳ, iuxta Euripidis dictū. Si enim hoc uellent Pontificij, quando de opere operato disputant, quia sententia uera est: nulla esset controuersia. neque enim de modo illo loquendi, odiosè uellemus dimicare: aut certè diceremus illud Augustini: Mentē teneat, linguam corrigat. Sed nec olim Scholastici omnes hoc senserunt, licet quidam fermè ita disputent: & ne nunc quidem Pontificij hoc uolunt, quando pro opinione operis operati dimicant: sed longè aliud monstrum, sub exoticis illis

uerbis

uerbis alitur, & Ecclesiæ obtruditur. Prius igitur explicandum est, quid sibi uelit opinio operis operati: deinde facilis erit refutatio. Scholastici igitur communiter omnes, inter Sacramenta ueteris & noui Testamenti, hanc ponunt differentiam: q̃ hæc cõferant gratiã ex opere operato, illa uerò ex opere operante. Iam si quæras, quid intelligant ꝑ opus operãs, cui opus operatũ opponunt: ex circumcisione simplicissimè hoc intelligi poterit. Illam enim affirmant gratiam contulisse non ex opere operato, sed ex opere operante. Extra omnẽ uerò controuersiam, circumcisio in ueteri Testamento, etiam iuxta Scholasticorum sententiam deleuit peccatum originale: non ex dignitate & merito ministri circumcidentis: nam & mulieres hoc fecerunt, Exo. 4. 2. Machab. 6. sed ex institutione, potentia & operatione Dei. Nec dici poterit, maliciam ministri impediuisse ueritatem & effectum circumcisionis: quando iuxta institutionem Dei, administrabatur & suscipiebatur. Sed (ex opere operante) intelligunt, quòd in adultis requirebatur bonus motus, seu deuotio interior in suscipiente: & huic opponunt opus operatũ. Manifestum igitur, & certum est, Scholasticos per opinionem operis operantis & operati, non intellexisse hoc, quod (sicut suprà dictum est) Gropperus & alij interpretantur. Verba enim quibus se explicant, manifesta sunt. Gabriel (qui omnium

ſententiariorum diſputationes & opiniones in unum collegit) diſt.1.quæſt.3.lib.4.his uerbis Scholaſticorum ſententiam explicat: Sacramentum dicitur cõferre gratiam ex opere operato, ita quòd ex eo ipſo quòd opus illud, puta Sacramentum, exhibetur, niſi impediat obex peccati mortalis, gratia confertur utentibus, ſic quòd præter exhibitionem ſigni, foris exhibiti, non requiritur bonus motus interior in ſuſcipiente. Ex opere o*perante uerò Sacramenta dicuntur conferre gratiam, per modum meriti: quòd ſcilicet Sacramentum foris exhibitum, non ſufficit ad gratiæ collationem: ſed ultra hoc requiritur bonus motus ſeu deuotio interior in ſuſcipiente, ſecundũ cuius intentionẽ, confertur gratia tãquam meriti cõdigni uel congrui, præciſè, & nõ maior propter exhibitionẽ Sacramenti.* Petrus de Palude, diſt.1.quæſt.1. *in 4.Sententiarũ, Scholaſticorũ ſententiã ibi explicat: In Sacramentis nouæ legis nõ per ſe requiritur, quòd homo ſe diſponat: ergo per ipſum Sacramentum diſponitur. & ſic probabile eſt, in omni Sacramento nouæ legis, quod iuſtificat ex opere operato, Item: Et, ſi dicatur opus operatum nõ eſſe à Sacramento, ſed à Deo in Sacramento, uel cũ Sacramento, iſtud nõ ualet: quia ita Sacramentum nouæ legis, non diſtaret à Sacramento ueteris legis: quia oportebat etiam in ueteri lege, diſpoſitionẽ in paruulis fieri à Deo.* Relinquitur ergo, quòd

quòd Sacramenta nouæ legis, causent gratiam, & iustificent ex ipso opere operato. (Lector obseruet antithteses, quibus explicat opinionem operis operati.) Et postea instituit probationem, quòd Sacramenta nouæ legis, habeant uim inhærentẽ & insitam, ad conferendam & causandam gratiã ex opere operato. Illam uerò uim, seu uirtutẽ causatiuam gratiæ, dicit in Baptismo esse in aqua & in uerbis: in Confirmatione & Ordine, esse in uerbis & ministro, uel charactere Episcopali: in Pœnitentia, esse in ministris, & uerbis absolutionis, & in Satisfactione iniuncta à sacerdote: in extrema Vnctione, esse in ministro, uerbis, unctione, & oleo, &c. Marsilius in 4. Senten. quæst. 2. art. 2. Baptismum Iohannis considerare possumus dupliciter: uno modo, quo ad opus operatum, quod erat exterior corporis ablutio: alio modo, quo ad deuotionem sucipientis. Tunc est conclusio respõsalis, quòd Baptismus Iohannis, quo ad opus operatum, non contulit gratiam. Et ideo non fuit Sacramentum: quia id solum propriè dicitur Sacramentum, quod ex opere operato, confert gratiã.

Mensingerus citat ex Alberto, super 6. caput Iohannis: Opus operans, est opus elicitum à uirtute: Opus operatum, est perfectio externi operis, sine motu interno. Et Mensingerus addit. Quia sancti in ueteri Testamento, fide accipiebant gratiam in usu Sacramentorum: oportet

ergo noui Testamenti Sacramenta, maioris esse efficaciæ, ut conferant gratiam ex opere operato, etiamsi non accedat opus operans suscipientis: hoc est, fides seu deuotio interior.

Non ignoro autem, quosdam de opinione operis operati, paulò aliter disputare: sed nunc tantum ostendere uolui, nostros non falsò Scholasticis tribuere sententiam illam. Quomodo enim ipsi inter se sententiam suam, de opere operato intelligant & explicent, non meis, sed ipsorum uerbis exposui. Et uulgi opiniones testantur, quomodo doctrina illa de opere operato in Papatu tradita, accepta & intellecta fuerit. Existimant enim abundè sibi de salute prospectum, externa exhibitione & susceptione Sacramentorum, quicquid fiat de pœnitentia & fide. Præcipuè uerò hæc persuasio regnat in dicendis & audiendis mißis, ex quibus effectum gratiæ sibi pollicentur: ex administratione et spectaculo externi operis, etiamsi non accedat bonus motus interior. Nec uerò de uulgi tantum erroribus loquimur, sed ita in Scholis tradiderunt de Missa. Thomas in 4. Senten. dist. 12. quæst. 2. Eucharistia in quantum est Sacramentum, habet effectum in homine uiuente: sed in quantum est sacrificium habet effectum in alijs pro quibus offertur, in quibus non præexigit uitã spiritualem in actu, sed in potentia. Petrus de Palude dist. 12. Quando Missa pro alio celebratur,

tur, etiam mortale, quod est in alterius conscientia, delet: non per modum Sacramenti, quod solū prodest suscipienti: sed per modum Sacrificij, ex merito Christi, quo sibi uenia impetretur, id est, gratia contritionis. Vnde nec maius donum potest homo homini facere, quàm sibi Missam dare, aut pro eo celebrare. hoc enim est singulare in hoc Sacramento, quod pro alio potest offerri & suscipi. non sic autem de alijs, &c. Gabriel 12. *dist. Sacramentum* Eucharistiæ, *in ratione Sacramenti non tantum prodest his à quibus sumitur, sed etiam alijs pro quibus offertur.* Et addit: Nec *solùm fructificat in bonis & iustis, sed etiam in peccatoribus pro quibus offertur, ut à peccatis conuertantur, &c.*

Et nostri seculi scriptores, qui in regno Pontificio fulciēdo, columnæ uideri uolunt, opinionem operis operati hoc argumento declarare & confirmare solent, quòd Baptismus paruulis conferat gratiam, qui tamen per ætatem credere non possint. Et de pædobaptismo quidem, suo loco dicendum erit. Nunc satis est ostendisse, quòd opinionem operis operati, disertè opponunt fidei, in illis qui sacramentum suscipiunt: quasi eadem sit ratio paruulorum & adultorum. quod Augustinus disertè negat, lib. 4. cap. 24. De Baptis.

Quid igitur in regno Pontificio significet, & quomodo intelligenda sit opinio operis operati,

manifestum est. Gropperus lectorem in re manifesta turbare conatur hoc sophismate. Scholastici enim duplex statuunt opus operans: primò scilicet in ministro celebrante, seu administrante Sacramentũ. Ita Gabriel in canonem Missæ, lect. 26. dicit: Missa ualet uno modo ex opere operante, hoc est, ex merito personali personæ celebrantis: propter quod cõfert Deus petita à sacerdote, eis quibus orationẽ et Missæ sacrificiũ applicat. Alio modo ex opere operato, hoc est, ex ipsa cõsecratione, oblatione & sumptione: nõ habendo respectũ ad personalẽ sanctitatẽ, aut meritũ sacerdotis, etc. Deinde uerò cõstituunt etiã opus operans, in illo qui Sacramento utitur: bonũ scilicet motũ interiorem, ut deuotionẽ seu fidẽ suscipientis. Vtriq; uerò operi operanti opponunt opus operatum, alio atq; alio respectu. Sed Gropperus hoc fortiter dissimulat, & quasi alteri tantum, in ministro celebrante opponatur, clamitat fieri Scholasticis iniuriam, quasi opinione operis operati docuerint, ad efficacem & salutarem usum Sacramenti non requiri in suscipiente bonum motum interiorem, hoc est fidem: cum dogma hoc in ipsorum scriptis, sicut ostendimus, extet: & in persuasione de Missæ efficacia, opinio illa non in uulgi tantum animis hæreat, sed in doctorum etiam scriptis tradatur.

Sed excipit Alphonsus, non statim toti Pontificiæ

tificiæ ecclesiæ debere tribui, si quid unus aut itē alter disputauit: cum contrà proferri poßint, qui aliter senserint. Vt igitur extra omnem controuersiam certò constet, quid Pontificia ecclesia per opus operatū intelligi uelit: nec opus sit, illud inter blattas & tineas anxiè exquirere: inspiciamus, quid cœtus Pontifici iuratus, Tridēti de opere operato decreuerit. Et primò cū nō ignorent, inter ipsos Pontificios multos quæsiuisse mitigationes Scholastici istius dogmatis, atq; alios aliter opus operatū interpretari: ipsi simpliciter tantū approbant & cōfirmant opinionem operis operati, nulla addita declaratione, qua explicationem operis operati siue probent, siue improbent. Omnes igitur Scholasticorum disputationes & opiniones de opere operato, qualescunq; sunt, in genere probant & confirmant.

2. Si lector quærat: An Tridentina congregatio probet Gropperi, & quorundam aliorum interpretationem seu mitigationem opinionis de opere operato, quam suprà recensuimus: res non est obscura. Quòd enim mentione operis operati, non uelint intelligi hanc sententiam, Sacramentorum ueritatem & efficaciam, non pendere ex ministri siue dignitate siue indignitate: manifestè ostendunt. de illa enim sententia, postea peculiarem Canonem, duodecimum scilicet, condiderunt. Aliud igitur

absq; omni dubitatione, in VIII. Canone intelligunt per opus operatum. 3. Quid uerò intelligant per antithesin, planè & perspicuè ostēdunt. Duo enim hæc inter se opponunt, opus operatū, & fidem, quæ in promißione Sacramentis annexa, accipit gratiam. Sentiunt igitur, per nouæ legis Sacramenta, ex opere operato ita conferri gratiam, ut non opus sit, fide oblatam illam gratiam recipere. Scholastici enim dicunt, præter exhibitionem signi foris exhibiti, non requiri bonū motum interiorem in suscipiente. hæc enim sunt uerba Gabrielis. Sed iterum cōsideret lector, quòd uerba in posteriori parte, VIII. Canonis, insidiosè ita posuerunt, quasi nostra sententia, qui opinionem operis operati impugnamus, hæc sit, solam fidem diuinæ promißionis, ad gratiam cōsequendam ita sufficere, ut non opus sit usu uerbi & Sacramentorum: uel solam fidem ita sufficere, ut nō opus sit, Deum gratiam suam per uerbum & Sacramenta credentibus offerre & exhibere.

Huiusmodi sophismatis ruinosam, & uerbo Dei demolitam opinionem operis operati, fulcire, aut potius incrustare coram imperitis conantur: cum manifestæ extent nostræ explicationes, diuersum testificantes, sicut in explicatione VI. Canonis annotauimus. Sed id quod res est, uerentur: si opinio operis operati, sicut à Scholasticis tradita est, nuda proponatur, ipsam propositionē

afferre

afferre secum refutationem. Est enim demonstratio inuicta, promissionem gratiæ, quæ ita annexa est Sacramentis, quòd ideo Augustinus uocat Sacramentum uisibile uerbum, adeò requirere fidē, ut sermo auditus non prosit, nisi sit commixtus fidei eorum qui audiunt. Heb. 4.

Et de Sacramentis, expressa sunt Scripturæ testimonia: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur: imò manducat sibi iudicium, qui indignè manducat. Contra hæc manifesta testimonia, Pontificij defendunt opinionem operis operati: quòd scilicet per Sacramenta ita conferatur utentibus gratia, ut non requiratur bonus motus interior in suscipiente. Imò cum docent, fidem debere dubitare de gratia, planè inuertunt omnia. Incredulos sine fide fingunt per externum Sacramētorum usum, accipere & habere gratiam: in credentibus uerò, ipsam fidem in usu Sacramentorum iubent dubitare, an accipiat & habeat gratiam. Sed hæc sunt euidentissima, ut non sit opus pluribus uerbis. res enim ipsa, Ecclesiæ filijs se declarat. Et ipsi Pontificij scriptores iam tergiuersantur, nec manifestè audent suscipere defensionem huius axiomatis, quòd usus Sacramentorum, sine fide saluet suscipientes. Præterea est hæresis iamdudum ab Augustino damnata. De Ciui. lib. 21 ca. 25. eos damnari non posse, qui Sacramenta Christi perceperint, in

quacunq;

quacunq; hæresi uel impietate fuerint. Videntur autem Scholastici(ut & hoc obiter addam)occasionem disputationum de opere operato inde sumpsisse,quòd Augustinus tradit contra Donatistas lib.3.cap 14.Non interest,cum de Sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat & quali fide imbutus sit ille qui accipit Sacramentum.Interest quidem plurimum, ad salutis uiam: sed ad Sacramenti quæstionem,nihil interest.Fieri enim potest,ut homo integrum habeat Sacramentum,& peruersam fidem.Et postea: Manifestum est.fieri posse,ut fide non integra integrum in quoquã maneat Baptismi Sacramentum. Idem etiam disputat errorem in fide,eius qui Baptizatur,utilitatem quidem Baptismi, quod ad salutis uiam attinet,excludere: Sacramentum tamen illi non deesse,ne si conuertatur repeti oportere. tũc enim demum, cum fides uera facta fuerit, Sacramentum prius susceptum uires suas exerere.libro quarto capite decimoquinto.Et lib.5.cap.8.dicit: Indignè quis sumens Dominicum Sacramentum, non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutem accipit,nihil acceperit. Corpus enim Domini,& sanguis Domini nihilominus erat,etiam illis quibus dicebat Apostolus:qui manducat indignè,iudicium sibi manducat. Hæc non satis cõsiderantes Scholastici, finxerunt,non tantum ipsum Sacramentum, uerumetiam gratiã & uirtutem

uirtutem Sacramentorum accipi & haberi sine fide, ab impœnitentibus & incredulis, cùm Augustinus ubiq; inculcet, aliud esse Sacramẽtum, aliud uirtutem Sacramenti. Imò in locis iam allegatis dicit, illos qui sine uera fide, ipsum quidem Baptisma accipiant & habeant, non tamen accipere & habere remißionẽ peccatorũ: quæ certè est gratia & uirtus Baptismi. Et lib. 5. cap. 8. inquit; Remißio peccatorũ nõ consequitur Baptisma, nisi nõ solũ legitimũ, sed etiam legitimè habeatur. Et contra Cresconium lib. 1. cap. 25. cũ tractaßet dictũ Pauli, Qui indignè mãducat: Ecce quemadmodũ obsunt diuina & sancta malè utentibus. Et cõtra epistolã Parmeniani, lib. 2. ca. 6. Vnum & idem sacrificium, propter nomen Domini quod inuocatur, & semper sanctum est, & tale cuiq; fit, quali corde ad accipiendum acceßerit. qui enim manducat et bibit indignè iudicium sibi manducat & bibit. Nõ ait, alijs: sed, sibi. Qui ergo manducat dignè, & bibit, gratiã sibi mãducat & bibit. Hæc Augustinus. Nullo modo igitur Augustinus sẽsit, sine bono motu cordis, aut sine fide conferri, accipi & haberi gratiam Sacramentorum.

Ita quod Augustinus inquit, epist. 23. Paruulus etiamsi fidem nondum habeat in cogitatione, non ei tamẽ obicẽ contrariæ cogitationis opponit: unde Sacramẽtũ eius salubriter percipit. Ex hac Augustini sentẽtia de paruulis, Scholastici fecerunt

regulam

regulam generalem: ad accipiendam gratiam Sacramentorum ad salutem, non necessariam esse fidem, uel bonum motum cordis interiorem: sed sufficere, ut non ponas obicem. Obicem autem uocāt peccatum mortale, uel propositum eius: quale est homicidium, libido. Incredulitatem uerò, seu infidelitatem, non uolunt esse tale obstaculum, quod impediat, quo minus gratia Sacramentorum ad salutem accipiatur. Sed huic dogmati & Scriptura, & Augustinus ipse contradicit: sicut quædam eius loca notauimus. De paruulorum uerò Baptismo, postea suo loco dicemus. Nūc tantū obiter mōstrare uolui, ex quibus Augustini locis non rectè acceptis, nec satis diligenter consideratis, Scholastici occasionem sumpsisse uideantur disputationis de opere operato. quod tamen uocabulum, nec apud Augustinum, nec apud quenquam ex ueteribus extat.

DE CHARACTERE.

Canon. 9.

Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddā spiritua-

spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.

EXAMEN.

Magna & ardua res est, anathema alicui dicere: hoc est, denuntiare quòd præcisus & exclusus sit ab omni gratia seu misericordia Dei in Christo Iesu, & quòd diris sit deuotus ad sempiternum exitium. Caussam igitur propter quam alicui anathema dicatur, oportet esse non leuem, nec dubiã, sed grauißimam & certißimam. Iam uerò Tridentini, simpliciter anathema dicunt omnibus, qui nõ ut articulum fidei, probant & amplectũtur Scholasticorum recens & incertum commentum, de Charactere indelebili. Paucis igitur annotabimus, qualis, quàm grauis scilicet, quàm uetus, quàm certa & firma sit illa opinio. Illa enim consideratio ostendet, quanta leuitate, imò quanta futilitate, Tridentina synodus ludat anathematis. Olim iactatum fuit apophthegma, Reges ludere pactis & iuramentis, sicut pueri astragalis ludere solẽt. Nunc rectius dicitur, Pontificia conciliabula anathematis ludere, non secus atq; pueri astragalis ludunt.

Quia uerò Gabriel disputationes Scholasticorum de charactere, in unam summã, dist. 6. quæst. 2. in 4. Sententiarum, collegit: breuiter quædam inde annotabo. inde enim manifestum erit, quid sit

propter hanc opinionem alicui anathema dicere. Dicunt igitur, sicut hominibus certi status, datur quandoque certus ornatus, uel signum in corpore uel ueste quibus cognoscuntur esse illius status siue sectæ: ita etiam per Sacramenta, quibus homo ponitur in certo statu, dicunt imprimi immediatè à Deo quoddam spirituale signum in anima suscipientis Sacramentum, quo cognoscatur suscipiens esse in tali statu. Et huic characteri, multa & uaria tribuunt. Primò enim dicunt esse signum gratiæ inexistentis, uel quæ inexisteret, nisi poneretur obex.

2. signum configuratiuum, seu aßimulatiuum Christo. per characterem enim fingunt suscipientem ascribi familiæ Christi. 3. signum distinctiuum ab alijs, characterem non habentibus. 4. signum dispositiuum, ad gratiam Sacramenti gratum facientem. 5. signum rememoratiuum, per quod suscipiens reducitur in memoriam Sacramenti suscepti. 6. signum obligatiuum ad obseruantiam diuinæ legis, sicut habitus religionis obligat portantem ad obseruandam legem illius ordinis. Ponunt etiam, characterē esse indelebile aliquid in anima, reddens Sacramentum per quod imprimitur, initerabile. Per tria igitur Sacramenta, Baptismum scilicet, Confirmationem & Ordinem, dicunt imprimi talem characterē: sed ita, ut character Ordinis sit sextuplex specie. Atq; ita numerus

merus characterũ, superabit ipsum numerũ Sacramentorũ septenariũ. Arduæ autẽ apud ipsos sunt disputationes, unde sit indelebilitas characteris: deinde etiã de quidditate characteris, an sit relatio, an uerò qualitas absoluta, & in qua specie qualitatis. Dicũt aũt posse esse & in prima, & in secũda, & in tertia specie qualitatis: itẽ, posse etiã poni in prædicamẽta relationis & paßionis. De subiecto etiã in quo poni debeat character, uariæ sunt opiniones: an ponẽdus sit in essentia animæ, an uerò in potẽtia: itẽ an in potẽtia cognoscẽte, an uerò in potẽtia uolẽte. Disputatur præterea, an circumcisio impresserit characterẽ. itẽ an Baptismus sanguinis & flaminis, imprimãt characterẽ: an etiã animæ Christi, in Baptismo impressus sit talis character. Et demum descriptiones characteris tales tradũtur: Character, est signũ spirituale, à Deo solo animæ impreßum, in susceptione Sacramẽti initerabilis, manẽs indelebiliter de lege cõmuni: uel, est signũ impreßũ animæ, quod est præuiũ gratiæ, in susceptiõe Sacramẽti initerabilis. itẽ character est quædã potestas spiritualis, ad agendũ uel recipiendum aliquid in Ecclesia. Hæc fermè est sylua præcipuarũ quæstionũ & opinionũ de charactere. Gabriel igitur & dicit et probat, uocabulũ characteris, in hac quidẽ significatiõe et sentẽtia, nec in Scriptura, nec in uetustis Ecclesiasticis scriptorib. extare: ita ut nec ipse Lõgobardus characteris

mentionem faciat, in tali quidem significatione & sententia. Quod enim Longobardus dicit, eos qui ab hæreticis, seruato charactere Christi, baptizati sunt, non esse rebaptizãdos: intelligit formã uerborum Baptismi, à Christo traditam. Deinde quod ad rem ipsam attinet, addit Grabiel: Nec rationem necessariam demonstrare, nec euidentem autoritatem Patrum probare, ponendum esse talem characterem, sicut dictum est. Sentẽtias enim quæ ex Dionysio, Augustino, Damasceno & Longobardo, de charactere adducuntur, ferè, & magis pertinenter ad mentem autorum, exponi de ipso Baptismi Sacramento, aut de forma Sacramentali quàm de aliquo realiter animæ impresso, sicut de charactere dicũt. Et declaratis illis Patrum sententijs, concludit: Patet ergo, quòd neque autoritates sacræ Scripturæ, neq; sanctorum Patrum cogunt ponere characterem, ad hunc intellectum, in quo accipitur à recentioribus doctoribus. Rationem etiam dicit nullam esse necessariã, quæ demonstret, esse seu imprimi talem characterem. Omnia enim quæ attribuuntur characteri, æquè possunt solui sine charactere, sicut cum charactere. Omnia enim operatur Sacramentum ipsum, sine charactere. Item illa quæ characteri tribuuntur, inueniuntur in Eucharistia, & in cæteris quæ non imprimunt characterem. Et tandem concludit, omnes rationes quæ adducuntur, esse persua-

persuasiones, non procedentes ex necessarijs. Et sub finem inquit: Omnia quæ de charactere dicuntur, pro magna parte uoluntaria sunt, & modica ratione fulcita. Illã etiã rationem, quæ præcipuè mouit Scholasticos ad ponendum characterem, quòd scilicet Baptismus non est iterandus, ostendit Gabriel, non esse necessariã. in quit enim: Initerabilitatis Sacramentorum principalis ratio, non est characteris impreßio, sed sola diuina institutio. Et minus manifestum est, characterem esse, quàm Baptismum non posse iterari. hoc enim, à tempore institutionis Baptismi fuit certum: illud uerò, ne hodie quidem euidẽter certum est. Vnam uerò solam dicit autoritatem esse, quæ aliquid faciat pro charactere: quòd scilicet extra de Baptismo & eius effectu, cap. Maiores, Innocentius tertius uideatur de impreßione characteris in Baptismo loqui. Sed & illum ipsum locum dicit Grabiel posse aliter intelligi, cum quidem etiam glossa ibi tale nihil dicat de charactere. Sed sit sanè hæc una prima & sola autoritas, qua opinio characteris, & Scripturæ & ueteribus ignota, Ecclesiæ obtrusa est. Ex autore certè colligi potest, quale sit dogma. Ille enim innocentius est, qui Decretales edidit: ut correctio principum in secularibus, referatur ad Papam: ut ille Imperator sit, quem Papa coronari iusserit. Hic est, qui contra Philippum Imperatorem, alium curauit creari Othonem: cui

adeò fauit, ut nulli Archiepiscoporum pallium dare uoluerit, nisi cum Papa contra imperatorem sentiret. Et ita exitialia bella in imperio concitauit. Postea uerò ipsum Othonem, etiam fulmine excommunicationis ab imperio proturbare molitus est. Hic est qui dixit: Aut Pontifex Philippi diadema regium, aut Philippus Pontifici insigne Apostolicum adimat. Vt iusto dolore Vrspergensis exclamet: Habes Roma quod sitisti, decanta Canticum: quia per maliciam, non religionem orbem uicisti. Ille igitur talis, sit sanè post natum Christum annis 1200. autor noui commēti de charactere: quod & Scripturæ, & ueteri Ecclesiæ ignotum fuit. Operæprecium uerò est, & hoc addere, quomodo Gabriel respondeat ad hanc sententiam, quam uidet posse obijci: Theologus nihil debet ponere, cuius necessitas non apparet ex fide. Ita autem inquit: Credita quæcūq; probantur, aut ex Scriptura, aut per determinationē Ecclesiæ, etiamsi illud determinatè non habeatur ex Scriptura: quia non potest errare Ecclesia: in his quæ fidei sunt. Quia uerò opinio de charactere ne quidem Ecclesiæ determinationem certā & expressam habet: respondet igitur Gabriel: Theologus potest aliquid ponere tanquàm probabile, quod est consonum Scripturæ, & determinationi Ecclesiæ, & in nullo contrarium, licet non posit euidenter & necessariò deduci ex his quæ sunt fidei. Vn

de

de in proposito magis uidetur consonare determinationi Ecclesiæ, ponere characterem, quàm eius oppositum, & ita communiter schola Theologorum tenet. Et tandem inquit: Cui non placet hæc solutio, quærat aliam.

Et hæc cum ita se habeant, lector ex uno hoc canone colligat & æstimet, quantum fidei & autoritatis tribuendum sit Tridentinæ congregationi Romano Pontifici iuratæ: quòd de recenti cõmento, & Scripturæ & Antiquitati ignoto, quod nec autoritate, nec ulla ratione nititur, non aliter ac de certißimo & firmißimo fidei articulo decernunt. Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signũ quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit. Nihil addam. Cum enim unicus hic canon satis ostẽdat, quid, quale & quantũ, conciliabulũ hoc sibi sumat lector admonitus, rẽ tantò diligentius secũ cõsiderabit & perpẽdet.

A recenti uerò illa, dubia & incerta opinione, de impreßione characteris, ideo decet ueram Christi Ecclesiam alieniorem esse, quia labefactat fundamentũ dogmatis: cuius certitudo, propter cõscientiarũ consolationẽ, omnino necessaria est. In doctrina enim, quòd Baptismus legitimè iuxta Christi institutionẽ collatus, nõ sit iterãdus, et propter quas caußas nõ sit iterandus, de re magna agitur:

quo scilicet fundamento, qua certitudine, & quo firmamento consolatio illa nitatur, quòd pactum gratiæ, quod in Baptismo Deus nobiscum iniit, perpetuum sit, quod seruare uelit, etiamsi ab eo discedamus, si modò in uera pœnitentia per fidem ad illud redeamus.

Hanc tantam rem, atq; adeò necessariam, à uera & solida petra institutionis dimouent, & fluxæ arenæ superædificant: ut scilicet non sit certior consolatio, quàm certum est talem, sicut ipsi comminiscuntur, characterẽ animæ imprimi per Baptismũ. Atqui q̃ recens, incerta & infirma sit opinio de charactere, ipsis Scholasticorũ uerbis iã ostẽdimus. Sed forsan ideo à fundatissimo cõsolationis huius firmamento, qd' in Scriptura extat, discesserunt, & aliud lubricũ & cõmentitiũ substituerũt: quia fingunt, lapsis post Baptismum, nõ esse amplius utile & ratum illud fœdus gratiæ, in quod per Baptismum recepti fuerant, quia dissolutum & fractum sit: sed ad secundã tabulã, nostrã scilicet contritionem & satisfactionem esse confugiendum: ut per illam ex pelago perditionis, ad portum salutis enatemus: sicut Decretum de pœnitentia ostendet. Sed uera fundamenta doctrinæ, de nõ iterãdo Baptismo, in XI. canone de Baptismo explicanda erunt. Illud uerò quod Baptismi proprium est, ut scilicet non iteretur, postea ad Confirmationẽ: & ad suos Ordines transtulerũt: & de

& de illorum præcipuè charactere, magis quàm de ipso Baptismo, digladiantur & præsumunt. In reliquis uerò Sacramentis, disputant de impressione ornatus cuiusdam, qui similis fermè sit charactери: de quo tamen ornatu inter ipsos nondum cõuenit. Forsan autem tam pertinaciter Deus ipsos sinit dimicare, pro tuenda opinione characteris in Cõfirmatione & Ordinibus, ut manifestum sit, apud quos sit & reperiatur character ille, cuius multa fit mentio, Apoc. 13. 14. 15. 16. 19 & 20.

DE MINISTRIS SAcramentorum.

Canon 10.

Si quis dixerit, Christianos omnes in uerbo & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.

EXAMEN.

Verba quæ in hoc Canone damnant, excerpserunt ex Lutheri libello, de Captiuitate Babylonica. Sed & uerba mutilarunt, & sententiam deprauarunt, ut Lutheri doctrinam inuisam redderent imperitis, quasi perturbatrix esset omnis diuini,

& humani ordinis in Ecclesia. Sed Lutherus nunquam sensit, quemuis Christianum promiscuè, sine legitima uocatione uel posse, uel debere sibi arrogare uel usurpare ministerium uerbi, & administrationem Sacramentorum in Ecclesia: imò Pontificijs uel stertentibus, uel ferro tantum & flamma disputantibus, Lutherus contra uarias Anabaptistarum sectas, ex uerbo Dei monstrauit, neminem debere, etiamsi sit doctissimus, ministerium uerbi & Sacramentorum in Ecclesia usurpare, sine peculiari & legitima uocatione. Et Ecclesiam seriò admonuit, ne permittat illos ministeriũ uerbi & Sacramentorum exercere, qui non habent legitimæ uocationis testimonia: quia scriptũ est, Quomodo prædicabũt, nisi mittantur? Rom. 10. Non mittebam prophetas, & ipsi currebant. Ierem. 23.

Et cum per totum mundum Lutheri scripta, sonora uoce clamitent, illustratam ab ipso esse doctrinam Scripturæ de legitima uocatione ministrorum uerbi & Sacramentorum, mirari aliquis posset, quare in hoc canone, mutilata & deprauata Lutheri uerba, dißimulata ipsius sententia, damnare uoluerint. Sed urit ipsos, quòd Lutherus in illa disputatione attingit supercilium, imò uerius tyrannidem, quæ in regno Pontificio arrogatur, & mitris Episcoporum, & rasuris sacrificulorum. Persuasione enim corporalis unctionis, rasuræ, ue-

stium,

stium, &c. laicos tanquam porcos & canes præ se contemnebant: imò hoc prætextu, quiduis in uerbo & Sacramentis, quasi pro imperio & potestate mandabant, mutabant, addebant, &c. Et quidē etiam opus operatum, hoc est, integritatem, ueriritatem & efficaciam Sacramentorum, ex parte constituebant in charactere, quem fingebant in ordinatione imprimi: sicut suprà ex Petro de Palude notauimus. Contra has tyrannicas persuasiones, Lutherus ex uerbo Dei docuit, Christum claues, hoc est, ministerium uerbi & Sacramentorum, tradidisse & commendasse toti Ecclesiæ: nō autem ita, ut quisq; suo arbitratu, & priuata temeritate, sine legitima uocatione, ministerium illud arriperet & usurparet: sed quòd postquam desijt immediata uocatio, mittat Deus ministros uerbi & Sacramentorum, per uocationem & electionē Ecclesiæ, si fiat iuxta uerbi sui præscriptum: ita ut summa potestas uerbi & Sacramentorū sit penes Deum: deinde ministerium sit penes Ecclesiam, ut per quā Deus mediatè uocat, eligit, & mittit ministros: tertiò deinde penes illos, qui à Deo per Ecclesiam legitimè electi & uocati sunt, ut penes ministros, quibus mandata est usurpatio seu administratio ministerij uerbi & Sacramentorum.

Hac distinctione, quæ uera & plana est, Lutherus reprimere uoluit superciliam sacrificulorum: qui illa persuasione inflati erant, quasi

quaſi ſoli poteſtatem meram & mixtam haberēt in uerbo & Sacramentis, ita ut Sacramenta ualerent propter impreſſam ipſis, neſcio quem characterem ordinis. Et *ne reliqua* Eccleſia *uel tacito gemitu dicere auderet, Quid facitis? prætendebāt* Eccleſiam *reliquam nullam planè habere poteſtatem in uerbo & Sacramentis.* Hoc *ulcus quia* Lutherus *attigit, & ex uerbo* Dei *ſectionem adhibuit, illud uerò eſt, quòd* Pontificios *cum dolore poſt tot annos hodie adhuc urit, & malè habet.* Et *hæc eſt cauſſa, quare ex illa* Lutheri *diſputatione, uerba quædam mutilata & deprauata, in hoc canone citare & damnare uoluerunt.*

Obliquè *uerò, & quaſi aliud agentes, hoc axioma petunt:* Neminem, *etiamſi legitimè iuxta præſcriptum uerbi* Dei, *ab* Eccleſia *electus & uocatus ſit, niſi ab* Epiſcopo *aliquo unctus & raſus ſit, habere ullam poteſtatem in uerbi & Sacramentorum adminiſtratione: & Sacramenta ab illis adminiſtrata, non eſſe uera & efficacia.* Has *inſidias lector intelligat, occultatas in hoc canone.*

Quod *uerò ad ipſam ſententiam decimi huius canonis, ſicut uerba poſita ſunt, attinet, planè & clarè reſpondeo.* Si *qui exiſtimant, cuiuis* Chriſtiano *promiſcuè, ſine peculiari & legitima uocatione, permiſſam eſſe poteſtatem uſurpandi & exercendi miniſterium uerbi &* Sacramentorum *in* Eccleſia: *eos iure & meritò damnari.* Pugnāt *enim*

contra

contra regulam diuinam: Quomodo prædicabũt, nisi mißi fuerint? itẽ: Currebant, & ego nõ mittebã eos. item contra regulã Pauli: Vt omnia ordine & decenter fiant in Ecclesia. Casum uerò necessitatis, Ecclesia semper excepit: ut testatur Hieronymus aduersus Luciferianos, & Augustinus ad Fortunatum. Sed quæ sit legitima & diuina uocatio ad ministerium Ecclesiæ, postea in loco de Ordine explicandum erit.

DE INTENTIONE.

Canon. 11.

Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.

EXAMEN.

Huius canonis examen liquidò monstrabit, Pontificios in conciliabulo Tridentino congregatos, hoc sibi propositum habuiße, non ut in recentioribus Scholasticorum commentis, quæ post meliora tempora Patrum, sine Scripturæ autoritate, & sine antiquitatis testimonio, in Ecclesiam irrepse-

irrepſerunt, aliquid ad normam uerbi Dei corrigant: ſed ut omnes opiniones, quæ hactenus in regno Pontificio agitatæ fuerunt, qualeſcunq; etiã ſint, quoſcunq; habeant autores, etiamſi nec Scripturæ, nec antiquitatis idonea hbeãt teſtimonia, ſimpliciter retineantur & ſtabiliantur: idq; ut facilius fiat, non argumentis & rationibus, ſed nudis anathematis pugnatur. Multum ſiquidem ipſorum intereſt, ne uel ſpecies aliqua mutationis, in præſenti forma regni Pontificij admittatur: id quod fieri iudicaretur, ſi uſitatis Scholaſticorum opinionibus, correctionem aliquã ex regula Scripturæ adhiberent. Illud igitur tam ſollicitè cauẽt, ut in hoc canone, ſicut & in pleriſq; alijs, ipſos Scholaſticorum terminos repetere & retinere uoluerint. Et niſi quis nudæ aſſeuerationi, ſine Scripturæ documentis, & antiquitatis teſtimonijs aſſentiatur, ſtatim fatua ſuorum anathematum crepitacula expediunt.

Et illud quod dixi, in undecimo hoc canone manifeſtiſsimum eſt. Dogma enim illud, quod ad ueritatem Sacramenti, neceſſaria ſit talis intentio miniſtri, quæ non tantum reſpiciat ipſum actum conferendi Sacramenta, iuxta formam inſtitutionis, ſed quæ reſpiciat etiam finem Sacramenti, ut ſcilicet intentione ſua miniſter uelit illud fieri, propter quod Sacramentum inſtitutum eſt: illud inquam dogma, in Scriptura nullum habet

be fundamentum: imò pugnat cum ueritate Sacramentorum, quam Scriptura tradit niti non moribus, fide uel intentione ministri, sed institutione Dei, si eius forma seruetur. Tota etiam uera & purior antiquitas ignorat periculosam, imò perniciosam illam opinionem Alensis, quòd Sacramentum non sit uerum & efficax, si minister maliciosè subtrahat interiorem suam intentionem, etiamsi in actione seu administratione seruet formam institutionis. Iucundũ autẽ & utile forè arbitror, si proponatur consideratio, quomodo quæstio illa apud ueteres disputata fuerit, & quomodo sensim inclinatio fieri cœperit, donec progressu temporis, dogma Pontificium de necessitate intentionis ministri, inde exculptum sit. Augustinus igitur de Baptismo lib. 7. ca. 53. mouet has quæstiones: 1. Si quis fallaciter, hoc est, animo simulato in Ecclesia accipiat Baptismum. 2. Si quis in mimo cum fide accipiat. 3. Si quis ab eo qui non est Baptizatus, accipiat Baptisma. 4. Si tradens Baptismum in Ecclesia fallaciter agat.

Et de his quæstionibus Augustinus primùm in utranque partem disputat. ita enim inquit: An quantum ad ipsos quidem attinet homines, plurimùm distat inter eum qui fide Baptismum accipit à mimo, & qui animo simulato in Ecclesia Baptismum accipit: ad ipsius autem Sacramenti integritatem, nihil interest.

Si enim nihil interest ad integritatem Sacramẽti, in ipsa Catholica, utrum id aliqui fallaciter an ueraciter agant, cum hoc idem utriq; agant: quomodo extra Ecclesiam intersit, non uideo, quando ille qui accipit, non simulatione palliatus, sed religione mutatus est. An plus ualent ad confirmandũ Sacramentũ illi ueraces inter quos agitur, quàm ad frustrandũ illi fallaces à quibus agitur, et in quibus agitur: & tamen si postea prodatur, nemo repetit. Sed nobis tutum est in ea non progredi, aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali concilio cœpta, nullo plenario concilio terminata sunt, &c. Et mox subiungit: Veruntamen si quis fortè in eo me concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio uersaretur, non præcedentibus talibus quorum sententias sequi mallem, urgeret ut dicerem quid ipse sentirem: si eo modo affectus essem quo eram cum ista dictarem, nequaquam dubitarem, habere eos Baptismum, qui ubicunq; & à quibuscunq; illud, uerbis Euangelicis consecratum, sine sua simulatione, & aliqua cum fide accepissent, &c. Item præteritis maiorum statutis non dubito, etiam illos habere Baptismum, qui quamuis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, uel ubi putatur esse Ecclesia, ab eis in quorum societate id accipitur, de quibus dictũ est: Ex nobis exierunt. Vbi autem neq; societas ulla esset ita credentium, neq; ille qui acciperet ita

crederet,sed totum ludicrè & mimicè & iocula-riter ageretur: utrum approbandus esset Baptismus qui sic daretur,diuinum iudicium, per alicuius reuelationis. Oraculum, oratione implorandum esse censerē:ita sanè,ut post me dicturos sententias,si quid iam exploratum et cognitum afferrent,humiliter expectarem.Hæc Augustinus, pro solita sua uerè Christiana modestia, usq;adeò autem ex institutionis ueritate & certitudine, non ex hominum,siue dantium siue accipientiū, quacunq; uel qualitate uel intentione, uult metiendā esse ueritatem & integritatem Sacramentorum, ut ne quidem de inimica seu ioculari actione pronunciare ausit.

Longobardus postea suo tempore indicat illā quæstionē, de ludicra uel ioculari Baptizatione, ut cùm aliqui in balneum uel in flumen merguntur,in nomine Trinitatis, ita disputatum fuisse à sapientibus, ut uisum fuerit non esse Baptismum, quia non intentione Baptizandi illud geratur. Et addit: Nam & in hoc,& in alijs Sacramentis, sicut forma est seruanda,ita & intentio illud celebrandi,est habenda. Intelligit autem Longobardus intentionem,de ipso actu Baptizandi, non de fine & effectu Baptismi. Mox enim subiungit illā Augustini sententiam: Illud te non moueat, quòd quidam non ea fide paruulos ad Baptismum ferunt,ut per spiritum ad uitam regenerentur æter

k nam

nam: sed eos putant hoc remedio, temporalem accipere sanitatem non enim propterea illi non regenerantur, quia nec ab illis hac intentione offeruntur. Et hæc quidem Longobardi sententia, de intentione celebrandi actione Baptismi, nihil aliud uult, quàm institutionem seruandam esse, ut sit uerum Sacramentum. Non enim hoc uult institutio Baptismi, ut fiat uulgaris aliqua lotio, uel quæ ex professò nihil aliud sit, quàm uel ridiculus lusus, uel mimica subsannatio, uel prophanatio institutionis cum recitatione uerborum: sed requirit, ut peculiaris instituatur actio, et quidem illa actio quam Christus instituit. Et hoc sufficit ad seruandam institutionem. Quid uerò in corde de illa actione sentiat is qui administrat Baptismũ, hoc ad ueritatẽ siue integritatẽ Baptismi nõ pertinet: neque hoc uoluit Longobardus. Notum etiam est iud ciũ episcoporũ de facto Athanasij. Qui puer ludens in littore maris, Episcopũ se esse finxit, & more Episcopi pueros ludentes tinxerat in nomine Trinitatis. Quam historiam describit Sozom: lib. 2. cap. 17. & Ruffinus in 10. li. Eusebij, cap. 14.

Et illa sententia etiam post Longobardi tempora mansit. Innocentius enim (sicut allegat Angelus in Summa) sensit, ad ueritatem seu integritatẽ Baptismi, nõ necessariò requiri quid minister sciat, sentiat uel credat, de Baptismi uel substãtia uel effectu: imò si contrariũ credat, & existimet esse

deceptionem

deceptionẽ Baptiſmũ, tamen uerũ eſſe, modò iuxta institutionẽ Baptizet. Ita etiam nõ requiri, tam quã neceſſariũ ad ueritatẽ Baptiſmi. ut baptizans uel ſciat qđ ſit Eccleſia, uel ut gerat in mẽte facere quod facit Eccleſia: imò ſi contrariũ gereret in mente, hoc eſt, nõ faceret quod facit Eccleſia: ſi tamẽ illud faciat, hoc eſt, ſi formã institutionis ſeruet. Diſputat igitur, hoc tantũ requiri, ut miniſter baptizans intendat, uel ſaltẽ ut appareat, quòd uelit ſeu inſtituat nõ lauare tãtũ, ſed Baptizare. Hac uerò ſentẽtia, Scholaſtici nõ cõtenti, lõgè ulterius in hac diſputatione progreſsi ſunt. Docuerũt enim ad ueritatẽ Baptiſmi requiri nõ tantũ formã institutionis, uerumetiam intentionẽ miniſtri: eamq́; nõ tantũ reſpectu actus Baptizãdi, ut obiecti, ſed etiã reſpectu effectus Baptiſmi, qui eſt eius finis & terminus. Ideo tria ponũt: Baptizationẽ, uerba & intentionẽ: & illa tria ſentiũt ſimul requiri ad ueritatẽ ſeu integritatẽ Baptiſmi, ita ut neutrũ ſine altero ſufficiat. Quia uerò animaduerterunt, hac ratione omnino dubiũ & incertũ reddi Baptiſmũ, uarias excogitarunt diſtinctiones, quibus illis incõmoditatibus mederẽtur: aliam ſcilicet eſſe intentionem ſpecialem, quæ uult & intendit illud fieri, propter quod inſtitutus eſt Baptiſmus: aliam eſſe generalem, quæ uult & intendit illud fieri, quod Eccleſia in Baptiſmo intendit, licet Baptizans illud uel ignoret uel non credat. Et hanc

rursus distinguunt in actualem, habitualẽ, & uirtualem. Dicunt igitur, *ad ueritatem* Baptismi *requiri intentionem ministri, respectu effectus* Baptismi *generalem & uirtualem, faciendi quod facit & credit* Ecclesia. *Si uerò minister, apud se nõ intenderet quod* Ecclesia *intendit, sed quod hæresis intendit, non esset uerum* Baptisma. *Sed hisce uarijs distinctionibus conscientiam cum dubitatione luctantem, nihil releuari, ipsi fatentur. Cùm enim alterius interior intentio, mihi non poßit esse nota: si illa tamen neceßaria sit ad ueritatem* Baptismi, *necesse erit baptizatum semper manere dubium de sui* Baptizatione: *& ita nunquàm poterit certus esse de salute sua.* Respondet *autem* Alensis, Baptizandum *committẽdum esse ministro, qui non sit suspectus, sed* probatus *in fide: & ita poße haberi uehementem præsumptionem, quæ* Saluti *adulti cum propria intentione sufficiat.* Nã *si fortè minister subtraheret interiorem suam intentionem, non esset quidem uerum* Sacramentũ: *saluaretur tamen adultus* Baptismo *flaminis, hoc est, sua pœnitentia & charitate, sine* Baptismo. Sed *si in* Baptismo *paruuli, minister subtraheret intentionem, & ita paruulus non esset uerè* Baptizatus: *quærunt igitur, si ante usum rationis decederet, an damnandus esset?* Et *respondent* Alexander & Thomas, *in illo casu piè posse supponi, sine præiudicio tamen, quod summus sacerdos suppleat,*

at quod deficit Sacramēto. Et Gabriel addit: Hoc est bene notandum, quia est ualde consolatorium. Sed quare non retinent uera fundamenta consolationis: ut scilicet ueritas Sacramentorum æstimetur, non ex ministri incerta intentione, sed ex ueritate & certitudine diuinæ institutionis? Addūt tamen, si summus sacerdos non suppleat illud, non accusari posse insticiam diuinam, etiamsi paruulo Baptizato quidem iuxta institutionem Christi, sed sine ministri intentione, non remittat peccata. Hæc fermè sunt, quæ de intentione, in administratione Sacramentorum apud Scholasticos disputantur: quæ quo minus à nobis fingi uiderentur, ipsorum uerbis ex Gabriele describere uolui: ut lectores commonefacti sciant & cogitent, quibus de rebus in hisce Tridentinis decretis & canonibus agatur: ne quis existimet, nullam subesse ueram et grauem caussam, quare illis assentiri nec uelimus nec poßimus, nec etiam salua fide & bona conscientia debeamus. Cum enim ex hac recitatione constet, quæ de hac quæstione sit Scripturæ, quæ ueteris Ecclesiæ sententia, quæ Augustini modesta ἐποχὴ, quæ mediæ ætatis disputationes: quæ uerò recentiorum sint opiniones, fidei certè, & salutis certitudini periculosißimæ: coit iam Tridentina congregatio, datura specimen eius emendationis, quæ titulo Concilij per multos annos promissa, & à Christiano orbe expectata fuit. Quid au-

tem quæso decernit de illis recentibus Scholasticorum opinionibus? an intentio ministri talis, sicut ipsi tradunt, ad ueritatem Sacramenti necessaria sit? Ita inquit Canon undecimus: Si quis dixerit, in ministris dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, saltē faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit. Audis ipsas uoces Scholasticorū repeti, & opiniones ipsorū non argumentis, sed anathemate confirmari. Non igitur uel Scripturam, uel antiquitatem curant: neq; hoc sibi propositū habent, ut opiniones, quæ sine Scripturæ autoritate, & sine ueris antiquitatis testimonijs per recentiores Scholasticorū disputationes, in Ecclesiam inuectæ sunt, ad normā Scripturæ, & antiquitatis conformitatem, corrigantur: sed ut simpliciter omnia, quæcunq; & qualiacūq; sunt, quæ quoquo modo in regno Pontificio, usitata et recepta fuerunt, unde etiam cunq; habuerint originem, sine minima uel suspicione emendationis & correctionis, retineantur & stabiliantur. Neq; hoc prætereundum est, quare opinionem illam de intentione, tam diligenter & seriò defendant: ut quod antiquitas ignorauit, de quo Augustinus asseuerationem suspendit, illud iam sine documentis, sola anathematis interminatione, tanquàm certißimus fidei articulus, credendum obtrudatur. Dogma uerò de dubitatione, est Helena illa. In V I. enim sessione, ca. 9. sanxerunt, nemini

peccata

peccata dimitti, qui in fiducia & certitudine remißionis peccatorũ, iuxta promißionẽ acquiescit. Nullum enim scire posse certitudine fidei, cui non poßit subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Et huius dogmatis Iesuitæ reddunt hanc rationem: quia promißio nõ loquatur de me aut de te, sed sit generalis: & fides sit generaliũ pronunciatorũ. Iam uerò in actione Sacramentorũ, promißio gratiæ nõ in genere proponitur, sed applicatur ad singulos, fide Sacramentis utentes: & quidem ideo instituta sunt, ut illã applicationẽ ad singulos obsignẽt, cõfirmẽt & certificẽt. Quia igitur uidẽt uerũ et salutarẽ Sacramentorũ usum, directè & aduersa fronte pugnare cõtra dogma de dubitatione: uarios cuniculos agũt, ut solidã, certã et firmã cõsolationẽ, quæ credẽtibus in usu Sacramẽtorũ proponitur, quantũ in ipsis est, labefaciẽt, subruant & euertãt. Et ad hũc finẽ tẽdit etiã hic Canõ. Si enim ueritas et efficacia Sacramẽtorũ ex diuina institutiõe pẽdere doceatur, animaduertũt, fidẽ in usu Sacramentorũ habere cõsolationis & certitudinis portũ tutũ, ancorã firmã, et petrã incõcußã. Vt igitur hæc eneruẽt, infringãt & subuertãt, fingũt ad ueritatẽ Sacramẽtorũ, præter diuinã institutionẽ, reqri etiã ministri intẽtionẽ: ita ut etiamsi Sacramẽta iuxta institutionẽ Christi ritu legitimo administrẽtur, si minister interiorẽ suã intẽtionẽ uel nõ adferat, uel subtrahat Sacramẽta

non sint uera, nec efficacia. Cum uerò alterius cogitatio, & interior intentio, mihi nunquam nota, & certò perspecta esse poßit: consequitur hinc, suspensum, dubium & incertum esse & manere, quicquid fidei in Sacramentis ad consolationem proponitur.

Hanc Pontificiorum machinationem, lector in undecimo hoc Canone diligenter expendat. non enim de lana caprina rixæ sunt, quando de intentione disputatur: sed de re magna, & de consolatione quæ conscientijs necessaria est, agitur: an scilicet fides, ueritatem & efficaciam Sacramentorum quærere & constituere debeat in ueritate Dei instituentis, & in uirtute Dei promittentis, et iuxta promißionem in actione Sacramentorum operantis: an uerò diuina illa ueritas & uirtus suspendenda sit ab hominis ministri cogitatione, fide & intentione? Scriptura certè tradit, administrationẽ quidem Sacramentorum ut iuxta institutionem administrentur, commendatam esse ministris, tanquam caussæ instrumentali: uirtutem uerò & operationem ueritatis & efficaciæ Sacramentorum, esse actionem & munus ipsius, & quidem solius Dei. Pater enim saluat per lauacrum regenerationis, Tit. 3. Christus mundat & sanctificat Ecclesiam, per lauacrum aquæ in uerbo, Eph. 5. Baptismus est lauacrum regenerationis & renouationis, non ministri, sed Spiritus sancti, Tit. 3.

&

& sicut Paulus Phil.1.tradit & affirmat, uerbum Euangelij quando ita prædicatur sicut diuinitus patefactum est, uerum esse, & uirtutem Dei esse, ad salutem omni credenti: et iamsi ille qui annunciat, uel non adferat, uel subtrahat intentionem: hoc est (sicut Paulus loquitur) si non bona uoluntate, non animo puro & sincero, nec ex dilectione, sed per inuidiam, ex cõtentione, & per prætextũ prædicet. Eadem certè ratio esse debet etiam in Sacramento, quod est uerbum uisibile: ut fides statuat, Sacramentum uerum esse, & habere ueram efficaciam, quando iuxta institutionem administratur quicquid minister uel cogitet, uel credat, uel intendat, modò institutionẽ Christi in administratione seruet. Sicut enim quando ipsa Euangelicæ prædicationis puritas uitiatur & deprauatur, iã non est uerum Euangelium, nec uirtus Dei ad salutem credenti: ita quando in actione seu administratione Sacramẽtorum, ipsa institutio mutatur, mutilatur, aut deprauatur, tunc certum est nõ esse uerum Sacramentum. Verbum enim institutionis accedens ad elementum, facit Sacramentum. Hæc sententia simplex, uera & certa est, præbens conscientijs utilem, firmam & necessariam consolationem, quam eripi nobis non patiamur: & pertinet ad gloriam Dei, ne ipsius ueritas, ex hominis ministri intentione, quæ nobis nec nota nec certa esse potest, æstimetur: & ne fides hæreat in homi-

ne ministro, sed nitatur ueritate & uirtute Dei, instituentis & promittentis.

Distinctæ autē, & multū diuersæ sunt duæ hæ quæstiones 1. quid ad ueritatem & integritatem Sacramenti requiratur, et necessarium sit. 2. Quid à ministro requiratur, ut quantū ad suam personam, fidelis & bonus sit: quo animo, qua fide, intētione & deuotione Sacramēta tractare debeat, ne (sicut Paulus inquit) alijs prædicans & ministrās, ipse reprobus efficiatur. Ministrū enim, qui animo prophano, irrisorio, negligenti & irreuerenti, Sacramenta tractat, peccare nō est dubium. Sed hæc ministri uitia, si tamen Sacramenta iuxta Christi institutionem administret, non possunt Dei ueritatem irritam facere. Non enim ad substantiam & ueritatem Sacramēti pertinet uel qualitas, uel fides, uel deuotio ministri. Hanc distinctionem Longobardus lib. 4. dist. 5. elegantissimis Augustini sententijs illustrat. Ego dico inquit Augustinus, & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse per quos baptizatur, iustos oportet esse tāti iudicis ministros. Sint ministri iusti, si uolunt: si autem noluerint esse iusti qui sedent in cathedra Moysis, securum me facit magister meus Christus, de quo Spiritus sanctus dicit: Hic est qui baptizat. item: Quos baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Si quis ergo baptizauit, ebriosus, homicida, adulter, si Christi erat Baptismus, Christus baptizauit. Nō

nec eo

timeo adulterum, nec ebriosum, nec homicidam: quia columbā attendo, per quā mihi dicitur: Hic est qui baptizat. Itē, Baptismus talis est, qualis est ille in cuius potestate datur: non qualis ille est, per cuius ministerium datur. Et alio loco: Habent ergo non modò boni, sed etiam mali, ministerium baptizandi: sed neutri potestatem Baptismi. Ministerium enim dedit Christus seruis: sed potestatem sibi retinuit. Et rationem addit, quare hanc potestatem non dederit seruis: Ne scilicet seruus in seruo spem poneret.

Ex Isidoro etiam Longobardus citat: Non hominem qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiā Baptismi, licet Paganus sit qui baptizat.

Canon. 12.

Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modò omnia essentialia quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, seruauerit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema sit.

De huius Canonis sententia, nulla est inter nos cōtrouersia. illā.n. nostri ex Scripturæ fundamētis cōtra Anabaptistas, errorē Donatistarū renouantes

uantes, strenuè defenderunt. & delicia Donatistarum solidè refutarunt. Nibil igitur hoc loco addā. *Ea enim potißimùm, quæ in Concilij huius Decretis controuersa sunt, examinare instituimus.*

DE RITIBVS IN ADMINISTRAtione Sacramentorum.

Canon 13.

Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus, in solenni administratione Sacramentorum adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque Ecclesiarum pastorem mutari poße, anathema sit.

EXAMEN.

Principiò lector obseruet, quàm callidè posita sint uerba in hoc Canone. Omnes enim ritus, qui sub Papatu in administratione Sacramentorum adhiberi consueuerunt, appellant receptos & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus: cum non ignorent, plerosq; ex illis, nec semper à tempore Apostolorum

stolorum, nec ubiq; in omnibus Ecclesiis recepto & usitatos fuisse. Sciunt etiam, multos ex uetusti simus ritibus, per posteros abolitos, et in nouos cō mutatos esse. Cumq; non ignorent, quam libertatē uerbum Dei, Ecclesiæ in huiusmodi ritibus concedat: insidiosè adduns, non debere hoc fieri pro lubito, per quemcunq; Ecclesiarum pastorem. Et sanè ordinis & decori gratia, etiā in externis adiaphoris, non est cuiuis, sine Ecclesiæ iudicio & cōsensu permittendum, ut ex petulantia, pro libidine quiduis uel omittat, uel permutet. Sed longè aliud est quod Canon iste parturit: Pontificem scilicet solum, cum mitrata infulata & cornuta sua cater ua, posse pro libito ueteres, & quidem Apostolicos ritus omittere, & in nouos commutare: & illis deinde Ecclesiam ita obligari, ut minister etiamsi formam institutionis diuinæ, legitimè seruet, atrociter tamen & mortaliter peccet, si quid ex Pontificijs ritibus omittat. Econtrà uerò, quando minister tantum Pontificijs ritibus seruit, etiamsi cœnā Dominicam una sui parte mutilet, & totā actionem Sacramenti in diuersum genus sacrificij trāsformet, nihil quicquàm peccare, sed cultum Deo gratißimum præstare fingitur. Et tandem summa eò redit, ut in administratione Sacramentorū, maior habeatur ratio rituum qui ab hominibus inuenti & recepti sunt, quàm ceremoniarum quæ ipsa filij Dei uoce institutæ & mandatæ sunt: id

quod

quod mutilatio cœnæ Dominicæ tantũ nõ clamat. Hoc igitur est, quod XIII. hic Canõ machinatur, ut Ecclesiæ semel in uniuersum, pars illa Christianæ libertatis tollatur: ut nisi prælatis Pontifici is ita uideatur, in huiusmodi ritibus ne minimum quidem liceat uel omittere, uel mutare: etiamsi ex uerbo Dei deprehendantur, uel ædificationi non seruire, uel citra impietatem seruari non posse. Quia uerò nõ tam malè audiunt, quin ad aures ipsorũ totius fermè orbis iustißimæ querelæ peruenerint, de superstitione & abusu quorundã rituum, de moderãda & corrigenda onerosa multitudine, et præcipuè de impijs opinionibus, quæ ex humanis cõstitutionibus & inueterata cõsuetudine, postremis potißimũ tẽporibus, in administrationem Sacramentorũ irrepserunt: iudicarũt in Cõcilio, eius rei mentionẽ aliquã esse faciendã. Nũ uerò spem aliquã ostendunt moderationis, leuationis & emendationis in ritibus istis Pontificijs, & annexis superstitiosis opinionibus. Nihil profectò minus. Quin execrandum anathema dicunt, nisi quis omnes illos ritus, cum opinionem illarũ appendicibus, credat esse illius catholicæ Ecclesiæ ritus, quam Nicænum symbolũ definit esse Apostolicam: & pronunciãt peccatũ esse, si uel minimũ in istis ritibus omittatur uel mutetur. Sibi tamẽ solis, in hoc genere plenã potestatem, quia illa antehac sæpe usi sunt, constituendi, omittendi, addendi &

di & mutandi reseruant.

Vt autem ad rē ipsam accedamus, utq; ea quæ in genere ad hanc disputationē, de ritibus in administratione Sacramentorū pertinent, simpliciter & ordine explicari poßint, breuiter quædam de præcipuis capitibus annotabo: qui scilicet ritus mandatum & testimonium habeāt in uerbo Dei: qui postea à patribus, & quo consilio additi sint: quomodo à prima origine cœperint degenerare: & quæ sit regula Christianæ libertatis, in usu talium rituum in Ecclesia.

Quando ergo quæritur, an administratio Sacramentorum, sine certis & peculiaribus quibusdam externis ritibus fieri debeat? Responsio plana & manifesta est. Ipsa enim appellatio & definitio Sacramēti, hoc cōplectitur, ut adsit ibi uisibile & externū aliquod elemētū, ad quod uerbū accedere oportet: utq; tota actio certo modo, & peculiari ceremonia diuinitùs instituta tractetur & administretur. Illud uerò, quomodo fieri debeat, certo & manifesto uerbo Dei, in Scriptura expreßū, & Ecclesiæ præformatū est: ut s. illa signa et illa uerba usurpētur, quæ in institutione cuiusq; Sacramēti, Deus ipse instituit & præscripsit: & quidē eo modo tractētur & usurpētur, sicut institutio ordinat et præcipit. Hi ritus substātiales & necessarij sunt, in administratione Sacramentorū: sunt enim ipsius institutionis executio. Deinde

ex Scriptura non obscurè colligitur, ecclesiam Apostelicam in administratione Sacramentorum sollicitè hoc seruasse, ne essent muta spectacula: sed ut doctrina de substantia, usu & efficacia Sacramentorum, præsentibus, & Sacramenta suscepturis, fideliter ex uerbo Dei, & lingua ipsis usitata & nota proponeretur & explicaretur: utq; illi qui usuri erant Sacramentis, rectè instituti, diligenter admonerentur de legitima & salutari Sacramentorum susceptione. Ita historia Actorum, & Paulus 1. Cor. 11. administrationem Baptismi et cœnæ Dominicæ describit, ex illis fundamentis institutionis. Prædicate Euangelium: item, Qui crediderit. &: Hoc facite in mei commemorationem: Annunciate mortem Domini: Pbobet se homo, &c. Adhibitas etiam fuisse preces & gratiarum actiones, ex ipsa Sacramẽti institutione sumptas, Scriptura manifestè testatur. Institutio enim testatur, Christum gratias egisse: & illud Ecclesiæ faciẽdum mandauit: Hoc facite. Et Paulus inquit: Mortem Domini annunciate. Item Act. 22. Baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Iesu.

Et fundamenta quidem Scriptura ostendit, unde sumi debeant explicationes, exhortationes, preces & gratiarum actiones: ex institutione scilicet, et ex doctrina de Sacramentis, sicut in uerbo Dei traditur. Non autem præscribit, conceptis uerbis certam formam: sed hoc pro ratione circumstantiarum,

tiarum, ad ædificationem liberum permittit, modò fundamentum seruetur. Hæc sunt, quæ in administratione Sacramẽtorũ principaliter obseruanda & exigẽda sunt: quæ scilicet in institutione præscripta sunt, quæq; habent testimonium & exemplum Scripturæ: ut omnia fiant decenter, ordine, et ad ædificationem.

Expendatur autem hoc loco, quàm iniqui exactores sint Pontificij. Pro humanis enim suis ritibus, in administratione Sacramentorum, ita pugnant, ut ne unius quidem illarum ceremoniolarũ omißionem, sine peccato & sine periculo anathematis liberam permittant. Eorũ uerò quæ in administratione Sacramentorũ, diuinitùs mandata sunt, quæq; Scripturæ testimonium & exemplum habent, nullo modo tam diligentem habent rationem: imò rigidi isti humanorum rituum exactores, liberum sibi permittunt in ijs quæ Scripturæ mandatum & testimonium habent, quandolibet aliquid omittere, addere, mutare, &c.

Institutio enim loquitur de usu calicis. & Paulus addit: Hoc facite donec ueniat. Pontificij uerò calicem ex administratione cœnæ Dominicæ, pro sua libidine tollunt: & quando ipsis uidetur, quibus etiam uidetur se illum reddere posse, & uerbis gloriantur, & nunc re ipsa ostendunt. In suo Canone ex uerbis institutionis expungunt hæc uerba: Pro uobis traditur. Ecõtrà uerò, alia quæ-

dam super addunt & infarciunt in ipsam institutionem: ut eleuatis in cœlum oculis, item mysterium fidei, &c. Et Bonauentura libro quarto distinctione octaua quæstione secunda quærit utrum sequendum sit, cum canon aliter habeat, quæ uel Euangelistæ, uel Paulus: scilicet, Hic est calix sanguinis mei. Respondet autem, Euangelistas & Paulum tantum historiam narrare: formam uerò consecrationis à Romana Ecclesia sumendam esse. Atq; ideo potius uerba Canonum quàm uel Euangelistarũ uel Pauli sequẽda et usurpanda esse. Et hi sunt, qui non tantum quiritantur, sed mox anathemata sua uibrant, si in ipsorum ritibus uel minutulum aliquid siue omittatur, siue mutetur.

Notorium & manifestum est, in regno Pontificio, in administratione Sacramentorum, uel planè negligi commonefactiones & exhortationes de uero & salutari Sacramentorum usu: uel lingua peregrina, & populo ignota, ita tractari, ut populus inde ædificari non poßit. Multæ usurpantur preces quæ institutioni & doctrinæ Sacramentorum non sunt conformes: & si quid in illis boni est, sollicitè tamen cauetur, ne illud à populo uel exaudiatur: uel intelligatur. Ideo enim præter peregrinam linguam, secretam murmurationem Canonis instituerunt, ne fortè populus ad preces & gratiarum actiones

poßit

poßit Amen dicere. 1. Corinth. 14. Hæc opponenda sunt illis, qui de obseruatione & conformitate humanorum rituum, in administratione Sacramentorum, non tantum plausibiliter concionantur, sed anathematis suis terribiliter fulgurant. Verè enim colant culicem, & camelum deglutiunt, Matthæi uigesimotertio, Relinquentes enim mandatum Dei, tenent traditiones hominum. Mar. 7. Imò propter traditiones suas, mandatum Dei transgredi non uerentur. Matt. 15.

Si iuxta normam Scripturæ, ad ædificationem Ecclesiæ, legitima reformatio rituum in administratione Sacramentorum quæreretur, principaliter ratio habenda esset eorum quæ in institutione Sacramentorum, ab ipso Deo præscripta sunt, quæq; habent Scripturæ testimonium & exemplum: ut si quid peregrini illis intermixtum inueniretur, resecaretur: si quid uel omissum, uel mutatum esset, restitueretur. Hæc esset uera, pia, solida & salutaris reformatio. Sed purulentum hoc Pontificij corporis ulcus, ne attingunt quidem in hoc Canone: imò si quid horum inueterato abusu receptum sit, illud iubent pro approbato Ecclesiæ catholicæ ritu haberi, & sub anathemate prohibent, ne quid mutetur.

Et hæc sunt, quæ in administratione Sacramentorum, Scripturæ testimonium & exemplum habent. Et post Apostolorum quidem tempora, in primitiua Ecclesia, aliquandiu mansit Euangelica & Apostolica illa simplicitas, quòd in administratione Sacramentorum, illi tantum ritus adhibiti fuerunt, qui habent Scripturæ mandatum & exemplum. Postea uerò paulatim alia quædã superaddi cœperunt, consilio primùm nec malo, nec impio: ut scilicet externis ritibus, in sensus incurrentibus, fidelibus, & præsertim rudioribus in Ecclesia, dignitas Sacramentorum magis commendaretur, & à contemptu uindicaretur: utq; uirtus, operatio & usus Sacramentorum, in ipsa actione luculentius explicaretur, & ob oculos proponeretur. In illis etiã addititijs ritibus, habita fuit ratio eorum, quæ uisa fuerunt seruire ad conseruationẽ ordinis & decori, in illis cõuentibus, ubi celebranda erat administratio Sacramentorum. Illa uerò duplicia fuerunt: constabant enim uel uerbis, uel ritibus & gestibus. Verbis dico constare: ut sunt exhortationes, preces, gratiarum actiones, lectiones ex Scriptura de Sacramentis, confeßio fidei, interrogationes, et concepta quædam uerba, quibus doctrina de usu & efficacia siue Baptismi, siue cœnæ Dominicæ explicatur, & quasi ob oculos ponitur: ut exorcismus, abrenunciatio, &c. Non autem contenti fuerunt, commonefactionem

nem doctrinæ de Sacramenti cuiusq; dignitate, de usu & efficacia, in ipsa Sacramentorum administratione, uerbis saltem proposuisse: sed ut commonefactio illa tenacius sensibus & memoriæ imprimeretur, & fortius animum moueret, uerbis illis cœperunt addere certos quosdam ritus & gestus. Et quidem quæ olim uerbis & doctrina proponebantur, postea in multas figuras demutari cœperunt: ut quod olim uerbis monebant & docebãt, Baptismũ esse φωτισμόν, et postea successit grandis moles Paschalis cerei. Et tamen illorum rituũ principiò magna fuit parcitas, postea uerò paulatim cumulari cœperunt: ita ut tandem in theatricum ferme apparatum, ceremoniæ illæ abierint. Et ut non prorsus sanè damnetur ueterum illud cõsilium: nimis tamen hoc rigidè & magnificè exaggerant ceremoniarum magistri & exactores, quasi sine illis nec ueritas, nec dignitas, nec efficacia Sacramentorum consistat.

Quia uerò hoc tempore, omnes etiam non uetustißimi ritus, tanquam necessarij, sub anathematis denunciatione, conscientijs imponuntur: cum quidem manifestè constet, in quẽ tristem abusum pleraq; talia degenerarint: ualde multa diligenter consideranda sunt in hac disputatione de ritibus, qui à ueteribus, in administratione Sacramentorum instituti & usurpati feruntur. Primùm enim ritus illi non habent institutionem & manda

tum Dei: ideo longè alio, & inferiori loco collocandi sunt, quàm ceremoniæ in ipsa diuina institutione præscriptæ. II. Cum ipse filius Dei, Sacramenta ita instituerit, ut ea certis à se institutis ritibus præceperit administrari: ualde ardua est quæstio, an hominibus permissum sit, alios prætere a, & quidem multos & uarios ritus, quocunq; consilio superaddere: quasi ceremoniæ illæ quæ in administratione Sacramentorum diuinitus institutæ sunt, non satis sint uel idoneæ, uel sufficientes.

Certè quibus ritibus Sacramenti cuiusq; substantiam & administrationem Deus constare uoluit, illos ipse uerbo suo instituit & præscripsit. Et institutioni diuinæ sicut nihil detrahendum, ita etiam nihil addendum est. Quod uerò prætenditur, per illos ritus ab hominibus additos, multa piè & utiliter significari, moneri & doceri: ad illud responderi potest, figuras proprias esse ueteris Testamenti: quæ uerò in nouo Testamento Christus moneri & doceri uoluit, non umbris, sed luce uerbi tradi & proponi uoluit. Et de uerbi, nõ autem de figurarum ab hominibus inuentarum efficacia, habemus promissionem: quos uerò ritus uerbo adhiberi uoluit, eos ipse instituit. III. Ritus illi ab hominibus instituti, iudicantur plus decori afferre administrationi Sacramentorum, & dignitatem illorum magis commendare, quàm ceremoniæ quæ in institutione Sacramentorum, ab

ipso

ipso Deo præscriptæ sunt: ita ut simplicitas institu tionis diuinæ, existimetur nō satis habere decori, nec respondere dignitati Sacramentorum. Quæ imaginatio ex superadditis illis ritibus orta, impia est, & necessariò taxanda. Decorum enim & dignitatem Sacramentorum, ex uerbo Dei æstimare debemus. Et quidem utile est, ut in ipsa administratione Sacramentorum, discrimen extet inter diuinas actiones, quarum decorum & dignitas in uerbo consistit: & inter theatricas mundi pompas, quæ suo se splendore commendant sensibus. Ideo enim tā paucos, & tam simplices ritus, filius Dei in nouo Testamēto instituit. IIII. Multitudo, splendor et pompa humanorū illorū rituū, obruit & obscurat ceremonias, diuinitùs in administratione Sacramentorū præscriptas & mandatas. Occupat enim sensus & animos, ut uel nulla, uel exigua habeatur ratio eorū, quæ habent institutionē & mandatum Dei. V. Ritus illos superadditos paulatim, nō permiserunt esse signa cōmonefacientia de doctrina, sed singulis attribuerunt peculiarē quandā efficaciā & operationem, sine uerbo & promißione Dei: imò ipsam Baptismi efficaciā et operationē, cœperūt partiri et distribuere inter ritus illos ab hominib. superadditos, ita ut ualde parū relictū fuerit ipsi actioni Baptismi, q̄ habet institutionē et ꝓmißionē diuinā. Apud uetustißimos quidē, & puriores scriptores legimus,

quòd ritus illi aliquid significarint & monuerint, de doctrina Sacramentorum in uerbo Dei comprehensa. Montanistæ uerò primùm cœperunt illis tribuere spiritualem efficaciam & operationem: sicut uidere licet apud Tertullianum & Cyprianum. Et licet illæ opiniones in uera Ecclesia tunc reprobarentur, seminaria tamen hæserunt etiam in posterorum disputationibus. Quoties enim apud ueteres occurrit, per exorcismum & exufflationem expelli spiritum immundum à baptizandis, ita ut à Sathanæ captiuitate liberi sint, priusquam Baptismum accipiant: item per impositionem manus Episcopi, & per unctionem post Baptismum, primùm dari Spiritum sanctum: quòd si colligātur, quæ posteri singulis suis ritibus non significatiuè, sed effectiuè cœperunt tribuere: uel nihil, uel certè ualde parum remanebit ipsi Baptismi actioni, quæ habet institutionem & promissionem diuinam. Et quale hoc sit, ex consecrationibus, seu potius execrationibus unguenti, salis, cerei, &c. æstimare licet. Et hæc profectò necessariò sunt taxanda, quando de uetustis ritibus disputatur. VI. Vulgi persuasio ad integritatem, ueritatem & efficaciam Sacramentorum, fermè æquè necessarios facit ritus ab hominibus inuentos, & qui ab ipso Deo instituti & mandati sunt. In hac opinione hæsit olim Cyprianus. Et quidem Cornelius Romanus episcopus censuit, Baptismum licet

iuxta

iuxta Christi institutionem administratum, in Nouato tamen non habuisse ueram efficaciam, propterea quòd propter morbum reliqui ritus, ante & post ipsam actionem Baptismi adhiberi consueti, ipsi defuerint. Et hæc quidem opinio postea fuit correcta, sicut notat Longobardus: hæsit tamen, & adhuc hæret in multorum animis. Tridentini uerò, ubi sub anathematis denũciatione obseruationem illorum rituum, conscientijs imponunt, ne uerbulo quidem huius meminerunt. VII. Liberæ fuerunt horum rituum obseruationes in Ecclesia: neq; enim in omnibus Ecclesiis, similes & ijdem fuerunt tales ritus: sæpe etiam ex antiquißimis ritibus, quidã abrogati & omißi sunt: ut prægustatio lactis, mellis & uini, cuius meminit & Tertullianus & Hieronymus. Quidã mutati sunt, & alij de nouo instituti, prout iudicatum fuit facere ad ædificationem Ecclesiæ. Illam enim non turbulentam licentiam, sed piam & salutarem libertatem, in Ecclesiasticis huiusmodi ab hominibus institutis ritibus, Ecclesia usurpauit & seruauit: quod libera desuetudine abrogauit, omisit & mutauit, etiam uetustißimos tales ritus: quando pro ratione circunstantiarum, non multum ad pietatẽ momenti amplius habere iudicabantur: aut quando caussa propter quam instituti & obseruari cœperant, uel sublata, uel mutata erat, & ita commutatione temporum, ad ædificationẽ utiles esse

desierant: aut quando ab ipso fine & usu, ad quē initiò instituti fuerant, deflexerant, & in abusionem uel superstitionem degenerarant. Nostri uerò aduersarij, suaues sunt reformatores: qui ubi exprofessò disputationem de huiusmodi ritibus instituerūt, ne uerbo quidem meminerunt de necessarijs illis commonefactionibus: sed tantum anathematis suis conscientias grauare conantur, ut uel umbra saltem quorumcunq; talium rituum, qui in Romana ecclesia consuetudinis aliquā praescriptionem habere uidentur, religiosè seruentur, etiamsi nullam nunc ueram habeant obseruationis caussam, nullum salutarem finem & usum, ad aedificationē: sicut talia multa sunt in Canone Missae, et in Ceremonijs Baptismi, tempore Paschae et Pentecostes. VIII. Est & hoc cōsiderandū, quòd in unum chaos cōmiscent recentiora instituta (ut de cereo Paschali) cum uetustis ritibus, & illos rursus confundunt cum diuinis institutis. Nam super additos illos ritus non relinquunt in ordine illarum ceremoniarum, quae à uiris Ecclesiasticis, ordinis, decori & aedificationis gratia institutae sunt: sed ex suppositiitijs quibusdam scriptis, conquirunt commēticia testimonia, ritus illos ab Apostolis esse traditos & per consequens esse uel à filio Dei, uel à Spiritu sancto institutos & praeceptos: ut ita in administratione Sacramentorum, par sit autoritas, & aequa efficacia eorum quae à

Deo

Deo instituta, testimonium & mandatum habent uerbi Dei, et quae sine Scripturae testimonio ab hominibus quomodocunq; tradita sunt.

Haec breuiter recitaui, ut lector admonitus cõsideret, quàm multiplices & perniciosas insidias, generalitas huius XIII. Canonis, sub uenerando antiquitatis, & Ecclesiae catholicae titulo inuoluat & occultet. Quia uerò augusta & ueneranda apparet antiquitatis canicies, in ipsis etiam huiusmodi ritibus, ita ut uel petulantia, uel superbia esse uideatur, uel contemnere, uel abrogare, uel mutare illa quae ueteribus probata feruntur: inuidiosis igitur uerbis uoluerunt Ecclesias nostras perstringere, cum aiunt: Si quis dixerit, approbatos Ecclesiae catholicae ritus aut contemni, aut pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunq; Ecclesiarum pastorẽ mutari posse. Sed quae sit Ecclesiarum nostrarum sententia, facilis est declaratio ex his quae annotauimus. In administratione enim Sacramentorum, distinguimus, & discernendos esse docemus ritus. Sunt enim primò ritus quidam, qui in institutione mandati, atq; ita in administratione Sacramentorũ necessarij & substantiales sunt. In illis affirmamus nihil esse omittendũ, mutandũ uel abrogandũ. Secundò, sunt in administratione Sacramẽtorũ quaedam, quae habẽt testimonia & exempla Scripturae: quae scilicet primam Apostolicam ecclesiam in ad-

in administratione Sacramentorum seruasse, in Scriptura legimus: ut explicationes doctrinæ Sacramentorum, exhortationes, preces, gratiarum actiones, &c. Illa etiam & seruamus, & docemus diligenter esse seruanda: ita tamen ut doctrinæ Sacramentorum sicut in Scriptura traditur, sint cõformia. non enim muta & ociosa spectacula sunt Sacramenta, sed instituta sunt, ut & fidem confirment, & promissionem uerbi clarius proponant. Tertiò, sunt alij quidam ritus, qui non habent Scripturæ uel mandatum, uel testimonium, sed à uiris Ecclesiasticis superadditi sunt. Et ne illos quidem in uniuersum omnes uel abijciendos, uel damnandos esse censeo: sed qui in uerbis & interrogationibus consistunt, quæ cum Scriptura consentiunt, & de doctrina Sacramentorum utiliter aliquid monent & explicant, liberè possunt retineri: sicut apud nos in administratione Baptismi, retinetur exorcismus, abrenunciatio, confessio fidei, &c. In ijs uerò quæ consistunt in ritibus seu gestibus, seruetur ea libertas quam Scriptura concedit, & uera Ecclesia semper usurpauit in huiusmodi humanis traditionibus: ut scilicet illa retineantur & usurpentur, quæ nihil admixtum habent impietatis & superstitionis, item quæ non ociosos lusus habent: sed uel ordini, uel decoro Ecclesiastico seruire, uel utili & pia commonefactione, ædificationem populi promouere possunt. Postremò, quæ

ipsa

ipsa substantialia Sacramentorũ illustrant, nõ aũt obruunt, uel obscurant, nec transformãt in actionem planè diuersam: sicut fit in sacrificio Missæ. In ijs uerò, quæ ex Ecclesiasticis ritibus retineri posse docemus, seruemur illa quæ suprà diximus: ut scilicet ea illustri discrimine discernantur ab illis, quæ habent Scripturæ uel mandatum, uel testimonium, ne illis ullo modo exæquentur, multo minus præferantur. Nõ tribuatur illis, spiritualis aliqua efficacia, sine promißione diuina: nec quæ propria sunt Sacramentorum, ad tales ritus uel ex toto, uel ex parte transferantur. Nec sentiendum est, tales ritus ad integritatem & ueritatẽ Sacramentorum pertinere, multo minus ad hoc necessarios esse, sed habeantur pro ritibus adiaphoris: qui si ad ædificationem utiles esse desinãt, & à salutari fine & usu in superstitionem & abusum degenerent, uel corrigendi, uel mutandi, uel exemplo æneï serpentis, abrogandi & prorsus tollendi sunt. Illi etiam qui retinentur, debent tamen sicut sunt, manere ritus adiaphori: ut scilicet non fiant laquei conscientiarum, sed sine opinione neceßitatis, liberè seruẽtur, ita ut extra casum scandali poßint omitti, uel Ecclesiæ ordinatione & consensu mutari uel abrogari. Neq; enim priuatim cuiusuis petulantiæ hoc permittendum est. Si uerò legitimè hoc fiat, utile est in huiusmodi adiaphoris, exemplo libertatem ostendere: ita tamen,

ut

in administratione Sacramentorum seruasse, in Scriptura legimus: ut explicationes doctrinæ Sacramentorum, exhortationes, preces, gratiarum actiones, &c. Illa etiam & seruamus, & docemus diligenter esse seruanda: ita tamen ut doctrinæ Sacramentorum sicut in Scriptura traditur, sint cõformia. non enim muta & ociosa spectacula sunt Sacramenta, sed instituta sunt, ut & fidem confirment, & promissionem uerbi clarius proponant. Tertiò, sunt alij quidam ritus, qui non habent Scripturæ uel mandatum, uel testimonium, sed à uiris Ecclesiasticis superadditi sunt. Et ne illos quidem in uniuersum omnes uel abijciendos, uel damnandos esse censeo: sed qui in uerbis & interrogationibus consistunt, quæ cum Scriptura consentiunt, & de doctrina Sacramentorum utiliter aliquid monent & explicant, liberè possunt retineri: sicut apud nos in administratione Baptismi, retinetur exorcismus, abrenunciatio, confessio fidei, &c. In ijs uerò quæ consistunt in ritibus seu gestibus, seruetur ea libertas quam Scriptura concedit, & uera Ecclesia semper usurpauit in huiusmodi humanis traditionibus: ut scilicet illa retineantur & usurpentur, quæ nihil admixtum habent impietatis & superstitionis, item quæ non ociosos lusus habent: sed uel ordini, uel decoro Ecclesiastico seruire, uel utili & pia commonefactione, ædificationem populi promouere possunt. Postremò, quæ

ipsa

ipsa substantialia Sacramentorū illustrant, nō aūt obruunt, uel obscurant, nec transformāt in actionem planè diuersam: sicut fit in sacrificio Missæ. In ijs uerò, quæ ex Ecclesiasticis ritibus retineri posse docemus, seruentur illa quæ suprà diximus: ut scilicet ea illustri discrimine discernantur ab illis, quæ habent Scripturæ uel mandatum, uel testimonium, ne illis ullo modo exæquentur, multo minus præferantur. Nō tribuatur illis, spiritualis aliqua efficacia, sine promißione diuina: nec quæ propria sunt Sacramentorum, ad tales ritus uel ex toto, uel ex parte transferantur. Nec sentiendum est, tales ritus ad integritatem & ueritatē Sacramentorum pertinere, multo minus ad hoc necessarios esse, sed habeantur pro ritibus adiaphoris: qui si ad ædificationem utiles esse desināt, & à salutari fine & usu in superstitionem & abusum degenerent, uel corrigendi, uel mutandi, uel exemplo ænei serpentis, abrogandi & prorsus tollendi sunt. Illi etiam qui retinentur, debent tamen sicut sunt, manere ritus adiaphori: ut scilicet non fiant laquei conscientiarum, sed sine opinione neceßitatis, liberè seruētur, ita ut extra casum scandali poßint omitti, uel Ecclesiæ ordinatione & consensu mutari uel abrogari. Neq; enim priuatim cuiusuis petulantiæ hoc permittendum est. Si uerò legitimè hoc fiat, utile est in huiusmodi adiaphoris, exemplo libertatem ostendere: ita tamen, ut

ut omnia fiant ordine, decenter, et ad ædificationem, iuxta Pauli regulam. Nec damnandæ sunt Ecclesiæ, propter dißimilitudinem in huiusmodi ritibus: aut si in illorum omißione uel mutatione, libertate sua iuxta dictam Pauli regulã utantur.

Hæc sunt ut uerißima, ita etiam æquißima, de ritibus in administratione Sacramentorum: sumpta enim sunt ex doctrina Scripturæ de rebus adiaphoris. Sed hisce quantumuis æquis conditionibus, nõ patiuntur sibi satisfieri Pontificij: aliàs facilè de summa rei, quod ad ritus attinet, transigi & conueniri posset. Poterit igitur hinc lector conijcere, quid in XIII. Canone hoc agant, quærant, & moliantur Pontificij.

DE BAPTISMO.

Canon. 1.

De Baptismo Iohannis.

Si quis dixerit, Baptismum Iohannis habuisse eandem uim cum Baptismo Christi, anathema sit.

EXAMEN.

In omnibus controuersiis, ea quæ necessarium usum

usum habent, in exercitijs pœnitentiæ, fidei & pietatis, discernēda sunt ab alijs disputationibus: in quibus opinionum diuersitas, uel etiam leuis quædam hallucinatio, non infert iacturam fidei & saluti. Ita de Baptismo Christi, quo nunc Ecclesia noui Testamenti baptizat, multa quorum necessarius usus est utiliter possunt dici, quid sit, quæ sit eius efficacia, quomodo ritè dispensetur & suscipiatur, quis sit eius per totam baptizati hominis uitam usus, &c. Disputatio uerò de Iohannis Baptismo, non æquè est necessaria. nemo enim nunc uel baptizatur, uel baptizatus est Iohannis baptismo: sed tantum quæstio est de ceremonia temporis, iamdudum præteriti, & quidem exigui. Iohanne enim in uincula coniecto, Baptismus eius desiit. Detentum autem fuisse in carcere ultra integrum annum, series historiæ Euangelicæ non obscurè indicat. Ergo non per totum sesquiannum durauit Baptismus Iohannis. Non igitur anathemate statim iugulandi erant, qui de hac quæstione, collatis Scripturæ sententijs, paulò aliter quàm ueteres quidam disputant: si id fiat salua ueritate doctrinæ, de pœnitentia, fide & pietate.

Nec sanè ignotæ nobis sunt ueterum de Baptismo Iohannis disputationes: sed nec inter se omnino consentiunt, nec diuersum sentientes damnant.

Cyprianus

Cyprianus Iohannis *baptiſmo tantum exterius la uacrum tribuit.* Et Longobardus *inquit:* Ibi Iohan *nis tantum operatio uiſibilis erat, exterius lauan tis, nō inuiſibilis gratia* Dei *uirtutis operantis interius.* Item *dictus eſt* Baptiſmus Iohānis, *hoc eſt, hominis: quia nihil ibi gerebatur, quod nō ageret homo.* Illud Gabriel *ex* Scholaſticorum *ſententia ita explicat: in* Baptiſmo Iohannis *nihil aliud fuiſſe factum, quàm illud quod totum* Iohannes *operabatur, exteriore ſcilicet corporis lotionem, ita ut nec pœnitentiam, nec remiſsionem peccatorum contulerit.* Et *gloſſa de conſecra. diſt.* 4. *cap. aliud eſt:* Et *non regenerabantur, dicit,* Deum *per* Baptiſmum Iohannis, *non operatum eſſe uel pœnitentiam, uel remiſsionem peccatorum: ſed appellari* Baptiſmum *pœnitentiæ, quia prædicarit pœnitentiam.* Non *autem dicendum eſſe* Baptiſmum *remiſſionis peccatorum, quia illam* Iohannes *nec dederit, nec docuerit.* Hæc *ſunt* Gabrielis *uerba, qui textum* Marci *ita diſcerpit:* Iohannes *erat baptizans, & prædicans* Baptiſmum, *ſcilicet non ſuum, ſed futurum* Chriſti, *qui eſſet* Baptiſmus *pœnitentiæ & remiſsionis peccatorum.* Chryſoſtomus *uerò expendens illa uerba* Iohannis, Matth. 3. Ego *baptizo uos aqua in pœnitentiam: dicit,* Baptiſma Iohannis *nō habuiſſe quicquam amplius, quàm ut populum ad pœnitentiam duceret. non enim dixit,* In *aqua remiſsionis: ſed pœnitentiæ.* Et *poſtea*

dicit:

dicit: Baptiſma Iohannis nō habebat remiſsionem peccatorū: hoc enim munus illius Baptiſmatis erat, quod Chriſtus inſtituit. Ita Chryſoſtomus. Et quidem Auguſtinus etiam ſæpius ita loquitur. qui tamen diligentius expendens hoc quod Iohannes Marci 1. & Luc. 3. de Baptiſmo ſuo prædicauit, quòd eſſet Baptiſmus pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. Non audet ſimpliciter Baptiſmo Iohannis derogare remiſsionem peccatorum. Et tamen eam non ſimpliciter illi tribuit. Sed cum ex argumento Donatiſtarum, Anabaptiſmum ſuum facto Pauli, Actor. 19. defendere conantium, aliter ſibi elabi poſſe non uideretur, mediam hanc ſententiam tandem amplexus eſt. ita enim inquit contra Donatiſtas, lib. 5. ca. 10. Credo Iohannē ita baptizare in aqua pœnitentiæ in remiſsionē peccatorum, ut ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, re ipſa uerò in Domini baptiſmo id fieret: ſicut reſurrectio quæ in fine expectatur, ſpe in nobis facta eſt: quia ſimul nos excitauit, & ſimul ſedere fecit in cœleſtibus. Item, ſpe ſalui facti ſumus Nam & ipſe Iohannes cum dicat: Ego quidem baptizo uos in aqua pœnitentiæ, in remiſsionem peccatorum: Dominum uidens, ait: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et tamen hāc ſuam ſententiam Auguſtinus non proponit ut neceſſarium dogma, nec damnat ſi quis diuerſum ſentiat. ita enim inquit cap. 11. Ne quiſquam con-

tendat, etiã in Baptiſmo Iohannis dimiſſa eſſe peccata: ſed ſecundum aliquam ampliorem ſanctificationem, eis quos Paulus denuò iußit, Actor. 19. baptizari, per Baptiſmum Chriſti remißionem eſſe collatam, non ago pugnaciter. Ita etiam contra literas Petiliani lib. 2. cap. 37. liberum permittit, ſi quis ſententiam meliorem & certiorem afferat: ita enim inquit: Cauſſa & ratio Baptiſmi Iohannis, ſiue iſta ſit quam expoſui, ſiue alia melior certiorque reddatur: illud tamen manifeſtum eſt, alium fuiſſe Baptiſmum Iohannis, alium Chriſti.

Et Ambroſius de Spir ſancto. lib. 1. cap. 3. diſputans quomodo duodecim illi qui negabant ſe ſcire Spiritum ſanctum, Actor. 19. baptizati fuerint Iohannis Baptiſmo, ita inquit: Iohannes in remißionem peccatorum, in aduentum Ieſu, non in ſuo baptizauit nomine. Et ideo Spiritum neſciebant, quia nec Baptiſmum in Chriſti nomine, ſicut Iones baptizare ſolebat, acceperant. Iohannes enim licet non baptizaret in ſpiritu, tamẽ & Chriſtum prædicabat, & ſpiritũ. Ergo iſti quia nec in Chriſti nomine, nec cum fide ſpiritus baptizati fuerãt, nõ potuerunt Baptiſmatis accipere Sacramentũ. Baptizati ſunt igitur in nomine Ieſu: nec iteratũ in his eſt Baptiſma, ſed nouatum. unum enim Baptiſma. Vbi autem non eſt plenum Baptiſmatis Sacramentũ, ibi nec principiũ, nec ſpecies aliqua Baptiſ-

matis

matis æstimatur: plenũ aũt est, si Patrẽ, Filiũ & Spiritũ sanctũ fatearis. Veterũ igitur disputationes de Baptismo Iohannis, non idẽ omnes sentiũt: & teste ipso Augustino, nõ sunt tanquàm articuli fidei: à quib. diuersum sentire, piaculũ sit anathemate dignũ. Nõ potest autem obscurum esse, quid piè sentiendũ sit, si sepositis paulisper ueterũ opinionibus, ex ipsa Iohãnis Baptistæ historia res acuratius consideretur & expendatur. Regula enim certißima & firmißima est, de Sacramentis iudicandum esse ex uerbo, cui ceremoniæ Sacramentorũ, mandato & institutione Dei, adiunctæ & annexæ sunt. Extra cõtrouersiam autem est, Iohannem missum fuisse & ad prædicandum, & ad baptizandũ. utrunq; enim describitur Ioh. 1. Hic uenit, ut testimonium perhiberet de lumine. Ego uox clamantis. Item: Misit me baptizare. Baptismus igitur Iohannis, non fuit muta lotio: sed Deus illam ceremoniã uoluit adiunctã & annexã esse uerbo seu prædicationi, quã sonabat & profitebatur Baptista. Quale igitur fuit uerbum, seu doctrina, talis etiam fuit Baptismus in ministerio Iohannis. Nũ uerò doctrina & profeßio eius fuit, de deponendis per externam ablutionem corporis sordibus? Nequaquã: sed prædicauit pœnitẽtiã arguẽdo peccata, & proponẽdo cõminationes de ira Dei, et igni inextinguibili. Nũ uerò hæc sola et tota fuit doctrina Baptistæ? Nullo mõ: Matthæus

enim cap.3.inquit: Venit Iohannes prædicans, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Et Marcus cap.1.dicit, uocem illam clamantis, esse initium Euangelij Iesu Christi, filij Dei. Ioh.1 & 3. extant dulcißimæ conciones Baptistæ, de persona & officio Christi mediatoris. Acto.19. docuit de fide in Christum. Marci 1. prædicat de remißione peccatorum. sicut & Lucæ 1. Zacharias ministerium Iohannis describit: Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remißionem peccatorum eorum. Ioh. 3. uox Baptistæ est: Qui credit in filium, habet uitam æternam. Docuit etiam de Patre, de Filio, & de Spiritu sancto, Ioh.1 & 3. Postea uerò etiā de fructibus pœnitentiæ docuit, Lu.3 & Matthæi 3.

Pergamus iam in inquisitione: an scilicet Baptismus Iohannis fuerit obsignatio partis tantum doctrinæ ipsius, an uerò ad totam ipsius doctrinā pertinuerit? Et hoc quidem ab omnibus conceditur, quod Iohannes ipse dicit: Ego baptizo uos aqua, in pœnitentiam. Matth.3. item: Baptizauit populum Baptismo pœnitentiæ. Acto.19. &: Qui baptizabantur ab eo, cōfitebātur peccata sua. Mar. 1. Num uerò tantummodo in pœnitentiam, sine fide Christi, & remißione peccatorum baptizauit? Certè talis pœnitentia simpliciter est res ethnica: imò est ministerium mortis, iræ Dei, & blasphemiarum. Et Paulus Acto.19. disertè affirmat,

mat, Iohannem ita baptizasse baptismo pœnitentiæ, ut simul doceret eos quos baptizabat, credere in Christũ Iesum. Marcus etiã & Lucas aßeuerant, Iohannẽ de suo Baptismo prædicasse, quòd esset Baptismus non solius & nudæ tantum pœnitentiæ, sed pœnitentiæ in remißionẽ peccatorum. Nec phrasis (in remißionem peccatorum) remissionem detrahit Baptismo Iohãnis. Nã et in pœnitentiã scribitur baptizasse, & tamen fuit baptismus pœnitentiæ. Marci 1. Acto. 19. Et eadẽ phrasis usurpatur etiam de Christi Baptismo, Actor. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; in remißionem peccatorũ. Accedit huc, quod Matth. 3. Iohannes ipse affirmat, eos qui petebant Baptismum suum, hoc quæsiuisse, ut effugerent uenturã iram Dei. Ita enim excipit Pharisæos & Sadducæos, uenientes ad Baptismum suum: Quis submõstrabit uobis fugere à uentura ira? Et Lu. 7. illi qui baptizati erant baptismo Iohannis, dicuntur iustificasse Deum: qui uerò ab eo non erant baptizati, dicuntur spreuisse consilium Dei contra semetipsos. Quem locum Ambrosius ita interpretatur: iustificatur Deus per Baptismum. qui enim peccat, & confitetur Deo peccatum, iustificat Deum, credens ei, ab eoq; sperans gratiã. Et li. 2 de Sacramẽtis pulchrè illud explicat, q. Baptismus uocatur cõsiliũ Dei. Et Beda intelligit illud consiliũ Dei, qđ per paßionẽ & mortem Christi saluare decreuit.

Et hæc cum manifestè ita se habeant, profectò non satis circumspectè olim dictum est à quibusdã ueteribus: & nunc illustrata hac disputatione, nec rectè nec uerè à Pontificijs asseueratur, Baptismũ Iohannis fuisse sine agnitione Trinitatis, sine fide in Christum, & sine remissione peccatorum. Nec uerum est, Deum tunc per Baptismum Iohannis nihil operatum fuisse in credentibus: cum ipsa etiam pœnitentia, sit donum Dei. Actor. 5. & 10. 2. Tim. 2. Falsum etiam est, credentes in ministerio uerbi & Baptismi Iohannis, nihil spiritualium donorum accepisse. fides enim in Christum non tantum post passionem Christi, uerumetiam ante, iustificauit credentes: hoc est, accepit gratiam, reconciliationem, remissionem peccatorum, & salutẽ. Et de uerbo quidem prædicationis suæ, Baptista affirmat Ioh. 3. Qui credit in filiũ, habet uitam æternã. Et Ioh. 1. tribuitur Baptistæ hoc testimonium. De plenitudine eius, omnes nos accepimus, gratiam pro gratia. Eandem uerò etiam fidem in Christum Iesum, Iohannem in Baptismo suo proposuisse illis quos baptizabat, Paulus disertè affirmat Acto. 19. Si qui igitur baptizati Baptismo Iohannis, in illa fide uel mortui sunt; uel si mortui fuissent priusquam Iesus, per discipulos suos inciperet baptizare: nemo sanè illos rectè damnauerit, quasi sine gratia Dei, & sine remissione peccatorum decessissent.

Et

Et hactenus quæstio illa de Baptismo Iohannis, si sepositis uel ueterum uel recentiorum præiudicijs, ex uerbo Dei expendatur & dijudicetur, plana & manifesta est. Difficilior uerò, & obscurior est altera pars quæstionis: an scilicet Baptismus Iohannis, planè idem sit cum Baptismo Christi, qui per ministros Christi exhibiti administratur: an uerò ab eo alius planè, & diuersus sit?

Et quidem ualde urgentia sunt argumēta, non statuendam esse diuersitatem inter Baptismum Iohannis & Christi. Vtrobiq; enim, sicut probauimus, eadem est doctrina, idem uerbum, eadē promissio, eadem fides, eadem remissio peccatorum, & idem ritus baptizandi. Et Paulus Eph. 4. per gradationē ostendit, in nouo Testamento, ubi unū est corpus, unus spiritus, una spes uocationis, unus Dominus, unus pater, una fides: ibi etiam unū esse Baptisma. Maximè uerò mouet hoc argumentum, quòd suauissima est consolatio, nos qui membra sumus, Baptismum habere, unum, eundem, & cōmunem cum Christò capite nostro: qui nostrum Baptismum contactu sanctissimæ suæ carnis sanctificauit, sicut Patres loquuntur: & illustri patefactione certos nos reddidit, etiam nostro Baptismo, gratia & efficacia sua adesse patrem, filium, & Spiritum sanctum: ibi effundi spiritum, ibi sonare uocem gratiæ & beneplaciti patris. Hæc omnia, quæ dulcissimas præbent consolationes

tolluntur & pereunt, quando Baptiſmus Iohannis, quo certè Chriſtus ipſe baptizatus eſt, toto genere diuerſus & alius ſtatuitur à Baptiſmo Chriſti. Paulus dicit primo Corinth. duodecimo, nos omnes in unum corpus baptizatos eſſe. Sequeretur autem, nos non eſſe unum corpus, cum Chriſto & cum Apoſtolis, ſi toto genere diuerſus eſt Baptiſmus Iohannis et Chriſti. Chriſtus enim baptizatus eſt Baptiſmo Iohannis. Et Apoſtolos, ſi non omnes, aliquos ſaltẽ, & primos illos quorum Ioh. 1. metio fit, baptizatos fuiſſe baptiſmo Iohannis, nullum eſt dubium. Ieſus enim neminem manibus ſuis, ſiue externo miniſterio baptizauit, ſed ad hoc uſus eſt miniſterio diſcipulorũ Ioh. 4. quos ipſos certè Baptiſmo caruiſſe, nemo affirmabit. Apocrypha uerò & incerta commenta Euodij & Euthymij, in quibus Ieſus ipſe ſuis manibus dicitur Petrum & Mariam baptizaſſe, quia pugnant cum expreſſo teſtimonio Iohannis Euangeliſtæ, meritò non curamus. Non igitur uel poteſt uel debet Baptiſmus Iohannis, à Chriſti baptiſmo, ut toto genere diuerſus, uel prorſus alius, ſeparari. Rurſus uerò etiam Auguſtinum, qui ſentit alium fuiſſe Baptiſmum Iohannis, alium Chriſti, uideo habere aliquas non contemnendas rationes. Vt enim de loco Acto. 19. quo Auguſtinus præcipuè nititur, iam non dicam: certè non leue eſt hoc argumentum, cum Chriſtus per diſcipulos

cœpiſſet

cœpisset baptizare, imò cum post ascensionē Christi, per totum orbem baptismo Christi baptizaretur, semper tamen ipsa appellatione, distinctus fuit Iohannis Baptismus à Christi Baptismo. Neq; enim nomine ministrorum, appellatus fuit Baptismus Petri, Iohannis, Iudæ, Pauli, &c. sicut Baptismus Iohannis constanter ubiq; ita appellatur. Et series historiæ Euangelicæ ostendit, Baptismum Christi per suos discipulos, successisse post Iohannis Baptismum. Nec dici potest, uel Petrum, uel alium Christi discipulum baptizasse Baptismo Iohannis. Scriptura enim aliter loquitur. Ipse etiam Iesus Ioh. 4. legitur fecisse discipulos, non recipiendo tantum eos qui à Iohanne baptizati erant, sed ipse per discipulos baptizando eos quos in numerum suorū recipiebat. Nec uerisimile est, illos tantum Christo se adiunxisse, qui non fuerant prius à Iohanne baptizati: imò Iohannes suo Baptismo populum præparauit Domino, ut Christo se adiungerent: illos uerò Christus per discipulos baptizasse legitur, Ioh. 3. & 4. Et Iohannes Baptismum tunc desiisse, non est dubium, cum nemo amplius baptizaretur Baptismo Iohannis, sicut Augustinus tractat. 4. in Iohannem ostendit. Aliquid igitur discriminis esse inter Baptismum Iohannis & Christi, tota antiquitas consensit, & ipsa Scriptura insinuat. Sed de ratione discriminis disputatio est. Augustinus cōtra Donatistas lib. 5.

cap.10. dicit, quosdam ita distinxisse, quòd Iohannis Baptismus prorsus non habuerit remißionem. Sed hæc opinio, Augustino nō omnino probatur. Dicit igitur, se credere baptizatis à Iohanne, in spe, remissa fuisse peccata: in Christi uerò baptismo, reipsa dimitti. Sed mox subiungit, se non agere pugnaciter, si quis discrimē ita constituat, q in Iohannis Baptismo dimissa quidē fuerūt peccata, sed in Christi Baptismo, secundū aliquā ampliorē sanctificationem, collatam esse remißionē. Et lib. 2 contra literas Petiliani, ca. 37. rationem discriminis eruditè ex discrimine patefactionis uerbi de Christo colligit. Habuit enim uetus Testamentum, baptismum in Mosen, 1. Cor. 10. habuit etiam circumcisionem: quæ erant Sacramenta, prænunciantia rem futurā, hoc est, uenturum Meßiam. Nostri temporis Sacramenta, sunt annunciationes exhibiti Christi, qui iam uenit. Inter hæc medium fuit Iohannis ministerium, qui docendo & baptizando, Meßiæ non à longè uenturo, sed iam uenięti præibat. Ideo enim dicitur angelus mißus ante faciē Christi. Et Iohannes de Christo inquit: ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος: qui post me, tanquā apparitorem suum, uiam paratam iam ingreditur, & uenit. Apostoli uerò annunciabant Christum iam uenisse. Hoc modo iuxta discrimen patefactionis, Augustinus nō incōmodè distinguit inter Baptismum Mosis, imò inter ipsam etiam circumcisionē: inter

inter Baptiſmum Iohannis, & inter Baptiſmum Chriſti. Sed ſicut iuxta Auguſtinum, Iohannes omnium præcedentium proximus Chriſti annunciator fuit, cui ſoli conceſſum fuit & prænunciare abſentem, & uidere præſentem: ita propius etiam conuenit, nec tam longè differt Baptiſmus Iohannis, à baptiſmo Chriſti, ſicut uel Moſis Baptiſmus, uel Circumciſio, à Baptiſmo Chriſti. Hac collatione Baptiſmi Moſis ſeu Iudaici in ueteri Teſtamẽto, Baptiſmi Iohannis et Baptiſmi Chriſti, utuntur etiã Baſilius de Baptiſmo, cap. 2 Nazianzenus oratione in ſancta luminaria. Cyrillus in Iohannem lib. 2. ca. 58. confert purificationes legales, Baptiſmũ Iohannis & Baptiſmũ Chriſti: & diſcrimen uult ſumi ex poſtrema concione Baptiſtæ ante captiuitatẽ, quæ extat Iohan. 3. Et cap. 57. inquit, Iohannis Baptiſmũ fuiſſe introductorium ad perfectionẽ, & uim præparationis obtinuiſſe. Sicut aũt nõ ſequitur, circumciſos nõ habuiſſe remiſsionem peccatorũ, propterea quia differẽtia eſt inter circumciſionẽ et Baptiſmũ Chriſti: ita multò minus Baptiſmo Iohãnis, q propius ad nouũ Teſtamẽtũ acceſsit imò q initiũ fuit noui Teſtamẽti: ideo derogãda eſt remiſsio peccatorũ, ut diſcrimẽ aliqd' ſit inter Iohannis Baptiſmũ et Chriſti Baptiſmũ. Sed quale diſcrimẽ eſt inter uerbũ de Chriſto uẽturo, de ueniente & de exhibito: talis etiam differentia eſt inter circumciſionem, Baptiſmũ Iohannis

& Christi Baptismum. Doctrina autem de Christo, licet quo ad modum patefactionis, discrimen aliquod sit: tamen quo ad substantiam fuit eadem, & effectus eosdem habuit in credentibus, omnib. temporibus, siue tempore ueteris Testamenti, siue tempore Iohannis Baptistæ, siue post Christum exhibitum, licet in gradibus differentia aliqua constitui poßit. Qualis igitur uerbi, talis etiam ratio est circumcisionis, Baptismi Iohannis, & Apostolorum. Nec nimium subtiliter hæc sunt discernenda. Si enim subtilitates consectari libeat, hac ratione etiam discrimen constitui posset inter Baptismum Apostolorum quem dederunt ante paßionẽ & resurrectionem Christi, & inter eum quem postea dederunt. Hanc sententiam iudico esse simplicißimam. Conuenit enim dictis Scripturæ, & nihil derogat Baptismo, uel Iohannis, uel Christi: retinet etiã cõsensum ueteris Ecclesiæ. Tertia uerò quæstio difficillima est: an scilicet illis qui Iohannis baptismo baptizati erant, necessarium fuerit, postea etiam Christi Baptismum qui à discipulis ipsius administrabatur, suscipere: an uerò postquàm Christus iam reuelatus & exhibitus prædicabatur, suffecerit ipsis, quòd à Iohanne baptizati fuerãt? Augustinus sentit, post Baptismum, Iohannis, necessariam fuisse susceptionẽ Baptismi Christi. Et huius sententiæ ratio non leuis est. Illis enim qui circumcisi erant in uenturum Christum, licet

iam

iã habebant signũ circumcisionis, quod erat sigillũ iusticiæ fidei, hoc est, remissionis peccatorũ: necessarium tamen fuit, Iohannis Baptismum suscipere. Luc. 7. Si enim in uenturum Christum ita crederent, ut Deo per Iohannis ministerium patefacienti, Meßiam iam esse in uia nollent credere, & consilium eius in Baptismo Iohannis spernerent: certè fidem suam, inanem & falsam redderent. Eadem etiam ratione, qui à Iohanne baptizati, credebant Meßiam iam esse in uia, & uenire, si postea nollent credere prædicationi de Christo iam exhibito: eorum certè fides non esset uera. Ex nostris enim Iudæis quidam credunt Meßiam adhuc uenturum: quidam credunt ipsum natum esse, sed nondum regnum inchoasse: & tamen uana & falsa est ipsorum fides, quia in Christum exhibitum nolunt credere. Erat autem Baptismus discipulorum Christi, obsignatio doctrinæ de Christo, qui iam non amplius expectandus esset uenturus in carnem: nec tantum credendus, quòd in uia esset, & ueniret, sed quòd iam uenisset, & exhibitus est. Hac ratione post Baptismum Iohãnis suscipiẽdus uidetur fuisse Christi Baptismus qui per discipulos ipsius administrabatur, in obsignationẽ doctrinæ & fidei de Christo iam exhibito. Longobardus uerò, ex aliorum ueterum sententia diuersum sentit: eos scilicet qui à Iohanne baptizati fuerant, si crederent Patrem, filium & Spiritum sanctum,

ctum, & spem salutis ponerent non in Iohanne, sed in Christo, non fuisse iterum aqua baptizatos. Qui uerò Iohannis Baptisma, falsa impia doctrina deprauarunt (id quod uelle uidetur historia Acto.19.) illos censet postea baptizatos fuisse Baptismo Christi. Et hanc sententiã manifestè tuetur Ambrosius, de Spiritu sancto lib.1.cap.3. sicut sententiam eius suprà adscripsimus. Et ego quidẽ, licet ab Augustini sentẽtia, in eo quidẽ quem explicaui sensu, & ea qua dixi ratione, non admodum abhorreã: uideo tamẽ Scripturã nõ nimiũ uel curiosè, uel scrupulosè illud obseruasse. Nã Acto. 18. Apollo sciebat tantũ Baptisma Iohãnis: & is quidẽ assumitur, & diligentius instituitur in uia Domini: nõ tamẽ legitur denuò aqua baptizatus. Nec primi Apostoli, qui à Iohanne baptizati fuerũt, leguntur secundò aqua baptizati fuisse. Imò sequeretur, ipsi Baptistæ necessariũ fuisse, cũ Christus iam ministeriũ suũ inchoasset, ut à discipulis Christi aqua baptizaretur. si præcisè & uniuersaliter necessariũ fuisset, quod Augustinus disputat. Rursus uerò quãdo Apostoli faciũt discipulos Christi, Ioh.3. & 4. & postea, cũ semel baptizant tria milia, Actorum secundo, nec diu pòst, quinque milia, Acto.4. nõ leguntur curiosè & scrupulosè inquisiuisse, ne quis fortè in turba illa Iohannis Baptismo baptizatus esset, quẽ nefas esset denuò aqua baptizari. Relinquatur igitur hæc quæstio in

medio

medio,ut quæ in utramq; partem rationes habet: cũ quidẽ nostris tẽporibus,eius usus nõ sit admodũ necessarius. Vtrã enim quis sententiã amplectatur uera & necessaria fundamenta retineri possunt. His ita expositis,manifestum erit, quomodo sentẽtiæ quæ ex Scriptura opponi solẽt, rectè & dextrè explicari poßint. Ipse.n. Iohannes inquit: Ego baptizo uos in aqua ad pœnitẽtiã: q uerò post me uẽturus est, baptizabit uos spiritu sancto, & igni. Et quia utitur futuro tpe, βαπτίσει: uidetur insinuare, Christũ baptizare spiritu: nõ in præsenti, per ipsius s. Iohãnis Baptismũ: sed post Iohannem demũ baptizaturũ spiritu, per suorũ s. discipulorũ ministeriũ. Sed nõ potest certior esse interpretatio huius dicti, quàm quæ ab ipso Christo et Apostolis tradita est. Nã Acto. 1. post resurrectionem, paulò ante ascẽsionẽ, Christus repetit illã Iohãnis sentẽtiã. & cũ iã ultra trienniũ, per ministeriũ Apostolorũ baptizasset: affirmat tamẽ, nondũ impletũ esse illud quod Iohãnes dixerat: Ipse baptizabit uos Spiritu sancto. Et quidẽ ad Apostolos, qui certè spiritũ regenerationis et renouationis iã acceperant, inquit: Vos baptizabimini Spiritu sancto, nõ post multos hosce dies. Id quod in die Pentecostes impletum est, effusis admirandis & uisibilibus donis Spiritus sancti. Et Petrus Acto. 11. recitãs quomodo in Corneliũ talia dona effusa eßẽt priusquã aqua in nomine Iesu baptizaretur, inq̃t:

Recordatu

Recordatus sum uerbi Domini, sicut dicebat: Iohannes quidem baptizauit aqua, uos autem baptizabimini Spiritu sancto. Manifestum igitur est ex interpretatione Christi & Apostolorum, de quo Baptismo spiritus, uerba illa intelligenda sint. Et quidem ipse Baptista ideo addit uocabulum ignis: ut ostēdat se loqui de manifesta illa donatione spiritus, quæ in specie ignis die Pentecostes cœpit. Et si ita intelligatur, uerum est, talem Baptismum spiritus non fuisse in Iohannis baptismo. Baptista enim nullum signum fecit, Ioh. 10. imò Baptismus spiritus, non fuit ante ascensionem Christi, etiam cum Christus per ministerium Apostolorum baptizaret, Ioh. 7. Non ergo sequitur ex illa sententia Matth. 3. Baptismum Iohannis prorsus uacuum & destitutum fuisse gratia patris, efficaciá Christi, & operatione Spiritus: imò quando Christus à Iohāne baptizabatur, tunc certè in Iohannis Baptismo admirabili, & manifesta patefactione ostensa fuit gratia patris, & manifesta donatio spiritus.

Et hæc quidem quæ negari non possunt, contrà aduersarios contentiosos sufficere possunt. Non inuitus tamen concedo, in illa sententia, Christum baptizare spiritu, amplius aliquid contineri, quàm solam manifestationem admirabilium illorum & conspicuorum donorum spiritus. Illa enim symbola fuerunt, testificantia de interiori efficacia

Christi,

Christi, de inuisibili donatione et operatione spiritus. Et Christus nõ dicendus est desiisse baptizare spiritu, postquàm uisibilia illa dona desierunt.

Affirmo autem, illam etiam interpretationem non spoliare Baptismum Iohannis, omni spirituali efficacia. Series enim & contextus historiæ, in Luca & Iohanne, ostendit & occasionem, & ueram sententiam illius dicti. Lucas scribit, populum ex admiratione autoritatis personæ Baptistæ, deuenisse in illam opinionem, Iohannem forsan esse Messiam: ita ut Baptismum ipsius, de quo ipse prædicabat, esse baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, existimarent efficaciã illam habere ex uirtute personæ Baptistæ, & propter externam actionem quam baptizando exercebat. Id quod Iohannes euangelista clarius explicat, ubi scribit legatos Hierosolymitanos expostulasse cum Baptista: Quare ergo baptizas, si nõ es Christus? Hoc enim obijciebant, ipsum nec debere nec posse baptizare in remissionem peccatorum, si non esset Christus. Ad refutandam igitur illam uulgi persuasionem, & hanc pharisæorum obiectionem, Iohannes discrimen facit, primò inter suam personam, et Christi personam: deinde inter suum externum ministerium, & inter spiritualem efficaciam Christi. Ille, inquit, potentior me est, quia ante me fuit, & è cœlo est, super omnes, quia filius unigenitus. Ego minister sum

terrenus, de terra, non dignus ut calciamenta ipsi soluam. Ego sum uox clamantis, & baptizo aqua: hoc est, externum ministerium uerbi & Baptismi habeo, exerceo, & adhibeo. Ille uerò fortior est: hoc est, ipsius est uirtus, potentia & efficacia. Ille enim per ministeriũ est efficax: nã per eum, & propter eum datur remißio peccatorũ, reconciliatio, Spiritus, & uita æterna. Ita enim Baptista disertè explicat, quomodo Christus sit πρῶτος, cum inquit: Ex plenitudine eius omnes nos accepimus, gratiam pro gratia. per Christum enim gratia & ueritas facta est. Hæc non efficium ministri. siue sit Petrus, siue Iudas, siue Iohannes Baptista aut euangelista. Ideo necesse est discerni personam & efficaciam Christi, à ministris & externo ipsorum ministerio: ita tamen, ut externum etiam ministerium sit Christi, & per illud doceatur esse efficax. Non autem talem facit antithesin Iohannes. Ego baptizo aqua, sine remissione peccatorum, et sine spiritu: ille uerò baptizabit aqua & spiritu. Christus enim suis manibus neminem aqua tinxit, Ioh. 4. Nec dici potest, Apostolos ipsos per se dedisse Spiritum sanctum, quando baptizabant: hoc enim solius Christi proprium est: sed qui efficax fuit per ministerium Petri & Pauli, eius etiam fuit illa efficacia, quæ in Iohannis ministerio fuit. neq; enim inefficax fuit ministerium Iohannis, quem Angelus prædicit multos conuersurum

conuerſurum ad Deum. Atque ideo Iohannis 1. uox patris ad Iohannem Baptiſtam de Chriſto loquitur, non in futuro, ſed in præſenti: Ipſe eſt qui baptizat ſpiritu. Et ne illa Chriſti efficacia prorſus tollatur ex miniſterio Baptiſtæ, in ipſo Iohannis Baptiſmo Spiritus ſanctus corporali ſpecie columbæ deſcendit ſuper Chriſtum: ut ex plenitudine eius omnes acciperent, non tantum qui poſtea à diſcipulis Chriſti baptizandi erant: Sed Iohannes loquitur in præterito, etiam priuſquam Chriſtus inciperet per miniſterium ſuorum diſcipulorum baptizare: Nos inquit, omnes ex plenitudine eius accepimus. Baptiſtæ enim eſſe illa uerba, Origenes rectè cõtendit. Et hoc eſt quòd Matthæi tertio, Baptiſta inquit: Ego opus habeo ut à te baptizer. Non autem loquitur de Baptiſmo aquæ: ita enim Chriſtus non baptizauit, Ioh. 4. intelligit ergo Baptiſmum ſpiritus. Atq; ita Baptiſta fatetur, ſe à Chriſto Baptizatum eſſe ſpiritu: qui tamen aqua, nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis baptizatus eſt. Licet non negem, efficaciam poſtea ampliorem & illuſtriorem fuiſſe in externo miniſterio ipſius Chriſti & Apoſtolorum. Minimũ enim in regno cœlorũ, Chriſto ſcilicet iã reuelato, ipſe pronunciat maiorẽ eſſe Baptiſta. Mat. 11. Nihil igitur aliud ſibi uult, illa de qua diſputamus Baptiſtæ ſententia, quàm quod Paulus pluribus explicat de ſuo etiam miniſterio, 1. Cor. 3. & 4. Ego plantaui

Apollo rigauit: sed Deus incrementũ dedit. Itaq; neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat: sed qui incrementum dat, Deus. Et tamen inquit: In Christo Iesu per Euangelium ego uos genui. item: Ministri sumus, per quos credidistis. Et planè eodẽ modo de Baptista inquit Iohannes apostolus: ut omnes crederent per ipsum. Non igitur sine efficacia spiritus fuit ministerium Baptistæ: credere enim est donum Spiritus.

Alter locus, qui in hac disputatione plurimum iactatus fuit à Donatistis, quo etiam Augustino multũ negocij fecerunt, est historia Acto. 19. Quæ narrare uidetur, discipulos quosdam credentes, qui confitebantur se in Iohannis Baptisma baptizatos, iussos esse à Paulo baptizari in nomine Domini Iesu. Sed nec ille locus certò, manifestè & necessariò probat, omnibus qui uero Iohannis Baptismo legitimè baptizati erant, necessarium fuisse iteratò aqua baptizari à discipulis Christi: multo minus hoc probat, Iohannis Baptismum fuisse in credentibus, sine remißione peccatorum. Ex locis enim obscuris, ambiguis & controuersis, nihil potest probari. Varijs autem modis locus ille ab interpretibus explicatur. Quidã ut Anabaptistas commodius refutent, contendunt, duodecim illos non fuisse bis aqua tinctos, primum à Iohanne, & postea à Paulo: sed semel tantum fuisse in aqua baptizatos. Et ex illis quidam Baptismi uocabulum

in priori

in priori parte sententiæ, nō pro tinctione aquæ, sed pro institutione & doctrina accipiunt: sicut totum ministerium Iohānis, appellatur Baptismus Act. 18. Apollo tantum sciebat & docebat baptisma Iohannis. ut sensus sit, In quid baptizati estis: hoc est, Qua doctrina imbuti & initiati estis. Et illi sentiunt, duodecim istos fuisse quidem institutos doctrina Iohannis, non autem baptismo eius baptizatos, sed postea semel tantum in nomine Iesu baptizatos. Alij uocabulū Baptismi in priori parte historiæ, propriè accipiunt: in altera uerò parte accipiunt uocabulum Baptismi metaphoricè, pro admirandis & conspicuis illis donis spiritus, quæ Christus uocabulo Baptismi appellat, cū inquit Acto. 1. Baptizabimini spiritu. Et illorū sententia est: fuisse illos Baptismo Iohannis baptizatos, non autem postea aqua à Paulo tinctos: sed particulam καὶ, sicut alibi sæpe, ita etiam hic esse ἐξηγητικὴν. Baptizati sunt in nomine Iesu: hoc est, cum Paulus imposuisset ipsis manus, uenit spiritus super eos. Sed utraq; explicatio habet aliquid coacti, non ubiq; seruans & simplicitatem & perspicuitatem textus. Quidam igitur cōsiderantes particulam μὲν, cuius redditio est particula δὲ illud πρῶτον, His auditis baptizati sunt in nomine Iesu, non accipiūt, ut sint uerba Lucæ historici, de duodecim illis, sed ut sit continuus cōtextus orationis Paulinæ, hoc sensu. Iohannes quidem baptizauit

Baptiſmo pœnitentiæ, fide in uenturum Chriſtũ: ἀκούσαντες δὲ, hoc eſt, qui uerò audiuerunt (illam ſcilicet Baptiſtæ doctrinam de fide in Chriſtum) baptizati ſunt in nomen Domini Ieſu: hoc eſt, idem fuit, ac ſi ab Apoſtolis baptizati eſſent. Et Græcus contextus illam explicationem facilè patitur & admittit. Sententia etiam huic ualde cognata, extat in Gloſſa quæ uocatur Interlinearis, licet uerba illa accipiat eſſe Lucæ hiſtorici: cum ſcilicet duodecim illi audirent, nihil diſtare inter miniſterium Iohannis & Apoſtolorum, niſi quòd Iohannes in uenturum eum quem Apoſtoli ueniſſe teſtabantur, baptizaſſet: ſtatim id receperunt, non rebaptizati: ſed audita hac declaratione, Baptiſmus Iohannis ipſis fuit baptiſmus in nomen Domini Ieſu. Iohannes enim ita baptizauit, ut iuberet credere in Chriſtum Ieſum. In ipſius igitur nomen baptizati ſunt, quos Iohannes baptizauit. Sumpta autem eſt illa gloſſa ex Ambroſio de Spiritu ſancto, libro primo, capite tertio, cuius integram ſententiam ſuprà adſcripſimus. Diſputat enim de uero & legitimo Baptiſmo Iohãnis, nõ de duodecim illis, quos ſentit adulterinũ Baptiſma, ſub Iohannis nomine accepiſſe. Et hæc explicatio pulchrè conuenit cum eo, quod ſub finem 18 capitis de Apollo ſcribitur: quem quia tantum Iohannis Baptiſma ſciebat, acuratius quidem in uia Domini inſtituerunt: aqua autem ipſum rur

ſus

ſus baptizaſſe non leguntur, ſed plenius inſtitutũ, diſcipulis commendarunt, ut pro Christiano ſuſciperetur. Hæc ſententia Gloſſæ, ualde ſimplex & commoda eſt: & Longobardus etiam diſputat, eos qui ſpem non ponebant in ceremonia illa Iohannis, ſed credebant in patrem, filium & Spiritum ſanctum, non fuiſſe poſtea iteratò aqua baptizatos à diſcipulis Chriſti. Quod autem obijci poteſt, ſine Spiritu ſancto non eſſe uel gratiam Dei, uel remiſſionem peccatorũ, & illos duodecim quamuis Iohannis Baptiſmo baptizati dicuntur, tamen primùm per impoſitionem manuum, Spiritum ſanctum accepiſſe: non difficilis eſt reſponſio. Ipſe enim Lucas explicat, ſe appellatione ſpiritus intelligere cõſpicua illa dona eius, ſicut accipitur Ioh. 7. Aut ſi ſimpliciter accipiatur, ſequetur, ne in Chriſti quidem Baptiſmo datum eſſe Spiritum ſanctum. Nam poſt baptiſmum Chriſti cum Paulus manus ipſis imponeret, ſcribuntur accepiſſe ſpiritum.

Sunt tamen, quibus uidetur contextus hiſtoriæ omnino hanc reddere ſententiam, quòd duodecim illi primùm fuerint Iohannis Baptiſmo baptizati, & poſtea à Paulo in nomẽ Ieſu baptizati. Et Ambroſius quidẽ illã ſententiam ita explicat in 3. ca. ad Galat. Sentit enim, duodecim illos in adultero Baptiſmate, ſub nomine Baptiſmi Iohãnis, fuiſſe nõ tinctos, ſed ſordidatos: quos ideo Paulus in

Trinitatis nomine baptizari præceperit. Idem etiam disputat lib. 1. cap. 3. de Spiritu sancto. Et ad hanc interpretationem posset illud accommodari, quòd non simpliciter confitentur se baptizatos esse Iohannis baptismo, sed εἰς ἰωάννου βάπτισμα. Quid enim phrasis illa ualeat, mox explicatur, ubi dicuntur baptizari εἰς τὸ ὄνομα Iesu. idem enim est, quod Rom. 6. Paulus dicit: Quotquot in Christum baptizati sumus, in mortem ipsius baptizati sumus. Et 1. Cor. 1. Non estis baptizati in nomen Pauli. Ex confeßione etiam ipsorum, & ex Pauli responsione colligi uidetur, ita ipsos fuisse baptizatos, ut nec Spiritum sanctum sciuerint, nec in Christum crediderint, sed in illa ceremonia Iohannis spem posuisse uideantur: ut fuerit quædam κακοζηλία, imò manifesta deprauatio et adulteratio Baptismi Iohannis. Atq; ita ambæ historiæ, nō malè cohærebunt. Apollo baptizatus, uero & genuino Iohannis Baptismo, non rursus tingitur aqua, sed plenius instituitur: duodecim uerò illi, quia non magis baptizati erant, quàm qui pharisæorum Baptismo tincti erant, Mar. 7. non rebaptizati, sed uerè primùm à Paulo baptizati sunt. Hanc sententiam etiam Longobardus amplectitur & sequitur. Augustinus uerò sentit, duodecim illos uero Iohannis Baptismo baptizatos, & tamen postea etiam à Paulo baptizatos. Censet enim alium esse Iohannis Baptismum, alium Christi:

sti: ita ut qui Iohannis Baptismum habebat, illi postea etiam necessarium esset, Baptismum Christi suscipere. Et hanc tamen suam sententiam defendit à rebaptizatione. Anabaptismus enim, est unius & eiusdem Baptismi iteratio. Ad hanc sententiam uidetur facere, quod Lucas ipsis tribuit testimonium, quòd fuerint discipuli, hoc est Christiani, sicut tunc appellabantur: et Paulus ipsis tribuit fidē, cū inquit, πιστεύσαντες. Inde ex recentioribus etiam quidam sentiunt, nihil esse incommodi, si duodecim illi accipiantur primùm Iohannis Baptismo baptizati, & postea à Paulo, in nomē Christi Domini baptizati. Iohannes enim sicut prædicabat, ita etiam baptizabat in Christum uenturū, Acto. 19. Apostoli uerò docebant Christum exhibitum: et huic doctrinæ adiunctum habebant symbolum, baptismum scilicet Christi. Sicut igitur Iohannis discipulis necessarium erat, prædicationem Apostolorum de Christo exhibito suscipere: ita si symbolum Apostolicæ isti doctrinæ coniunctum suscepisse dicantur, nihil est incommodi & nulla est rebaptizatio: nec damnatur prior Baptismus, Iohannis scilicet, sicut Anabaptistæ faciunt. Et quod textus dicit, Baptizatos in nomē Christi Domini: idem est ac si diceret, in nomē Christi exhibiti. Deus enim Iesum crucifixum, fecit Christum, & Dominum, Acto. 2.

Has uarias interpretationes historiæ Acto. 19.

ideo recensui, ut ostenderem, non esse sufficientē caussam, cur qui unam sententiam amplectitur, diuersum sentiētes statim anathemate damnet: utq; Pontificijs telum hoc cui non parum fidunt, excuterem, quomodocunq; enim historia illa accipiatur, non potest inde certa, euidenti & necessaria consequentia concludi, in Baptismo Iohannis nullam fuisse efficaciam, & credentes ibi nec gratiam, nec remißionem peccatorum accepisse. Eadē enim ratione sequeretur, uel circumcisos non fuisse baptizandos, uel nullam fuisse circumcisionis efficaciam in credentibus,

Canon. 2.

Si quis dixerit, aquam ueram & naturalem non esse de neceßitate Baptismi: atque ideo uerba illa, Domini nostri Iesu Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.

Canon. 3.

Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Pa-

tris

triset Filij & Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse uerum Baptismum, anathema sit.

Canon. 4.

Si quis dixerit, Baptismum liberũ esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.

Quæ in tribus hisce canonibus traduntur, partim sunt extra controuersiam, partim antea sunt explicata. Ad celebrandum enim Baptismum, necessariò requiri aquam, nemo nunc (quod ego quidem sciam) in dubium uocat. Et quia Baptismus est lauacrum aquæ in uerbo, Eph. 5. ideo & Iohannes & Apostoli, non alios liquores, sed aquã elementarem ad Baptismum acceperunt: eamq́; non prius peculiaribus exorcismis consecratam, sed sine discrimine simplicem, uulgarẽ, & ubiq; obuiam. Verbo enim institutionis, in ipsa actione accedente ad elementum aquæ, iudicarunt uerè consecrari & sanctificari Baptismum, ut sit lauacrum regenerationis Spiritus sancti. Non igitur improbatur nobis, quod secundus Canon dicit, aquam ueram & naturalem esse de necessitate Baptismi. Hoc enim modo ipsi conceaunt

& con-

& confirmant, benedictionem fontis (ſicut uocant) ſiue aquam conſecratã non eſſe de neceßitate Baptiſmi. Et multæocioſæ quæſtiones de aquis diſtillatis, de humoribus mixtis, de niue, de glacie &c. ita præcidũtur. Quod ad locũ Ioã.3. attinet, ſi quis in eo uocabulum aquæ, ita ad metaphoram detorquet, ut uel doctrinam de Baptiſmo conuellat, uel ſentiat, Sacramentum Baptiſmi poſſeßiuè aqua celebrari: is meritò improbatur. Aliàs non ignoramus, Baſilium ita locum illum interpretari, ut aqua intelligat ſignificari in Baptiſmo mortificationem, ſpiritu uerò uiuificationem. Quod IIII. Canon de Baptiſmo, qui etiam ab hæreticis, ſeruata forma inſtitutionis datur, decernit: nos etiam docemus, ſicut antiquitas doctrinæ huius fundamenta contra Donatiſtas, in Scriptura eruditè monſtrauit. De intentione uerò dictũ eſt in explicatione Canonis XI. ſicut & de neceßitate Sacramentorum dictum eſt in IIII. Canone, de Sacramentis in genere. Nihil igitur addam, ſed ad alia in quib. explicatione aliqua opus erit, tranſeamus.

Canon. 3.

Si quis dixerit, in eccleſia Romana, quæ omnium Eccleſiarum mater eſt, & magiſtra, non eſſe ueram de Baptiſmi

ptiſmi Sacramento doctrinam, anathema ſit.

EXAMEN.

In aliquot Canonibus ſequentibus, boni patres ſumpſerunt ſibi propoſitiones aliquot, truncatim excerptas ex Lutheri libello, De captiuitate Babylonica: non refutandas, ſed (quod facilius eſt) ſine argumentis damnandas. Lutherus igitur qui concedit, Sacramentum Baptiſmi, inter multas & uarias humanorum rituum pompas, tamen quo ad materiam & formam, etiam in Pontificia eccleſia illibatum manſiſſe, ualde grauiter cōqueritur, doctrinam de uſu & uirtute Baptiſmi, pertinente ad totam Chriſtiani hominis uitam, in regno Pontificio partim ſilentio ſepultam, partim deprauatā eſſe. Cum enim Scriptura, in doctrina de ſalutari uſu Baptiſmi, præcipuè duo hæc urgeat & inculcet, promiſsionem ſcilicet ſalutis, quæ ceremoniæ Baptiſmi, uoce diuina annexa eſt: & fidē, quæ promiſsionem illam apprehendit, amplectitur, retinet & conſeruat: conqueritur Lutherus, in tot immenſis librorum quæſtionum & ſummarum plauſtris de Baptiſmo, uix tamen alicubi huius promiſsionis & fidei mentionem fieri: ſed in ipſorum locum inuectā eſſe in Eccleſiam, opinionem operis operati. Cumq; uſus & uirtus Baptiſmi,

mi, per totam Christiani hominis uitam durare debeat: Pontificij docent, per peccatum post Baptismum commissum, uirtutem Baptismi amitti, et quasi irritam fieri: ita ut in illis qui postea pœnitentiam agunt, nullus sit usus Baptismi: sed alia accipienda sit tabula, qua ad portum salutis uehamur: nostra scilicet contritione, confeßione & satisfactione. Hanc Babylonicam Ecclesiæ captiuitatem Lutherus deplorat, quòd doctrina de salutari usu & uirtute Baptismi, in regno Pontificio obruta & sepulta iaceat, traditionibus & opinionibus uotorum religionum, operum, satisfactionum, peregrinationum, indulgentiarum, sectarum, &c. Monstrata uerò ex uerbo Dei uia & ratione, optat & consulit, ut necessaria huic doctrinæ, uera et genuina sua puritas restituatur. Hæc est Lutheri querela. Et nūc quidē post tot annos, Tridentina synodus purulento huic corporis sui ulceri, gladio spiritus secto, uideri uult medicas uelle adhibere manus. Arrigat uerò diligēs lector aures, quam nobis proponant formam emendationis. Conqueruntur pij, multas non sanas opiniones de usu & uirtute Baptismi, in Romanam ecclesiā irrepsisse: & summis uotis hactenus optarunt, ut aliquando institueretur instauratio ueræ & sanæ doctrinæ, ex limpidis Christi & Apostolorū fontibus, in uerbo Dei patefactis. Et Tridentina quidem congregatio prolixè promittit, se coijsse ad

elimandos errores, & extirpandas hæreses, quæ circa Sacramenta pullularunt. Sed postquàm ad rem ipsam uentum est, dum omnium animi expectatione suspensi tenentur, ipsi præteritis uiuis fontibus, partim recẽtes fodiunt cisternas, partim exoletas nobis monstrant lacunas: ut scilicet seposita norma & regula Scripturæ, ea sola & simpliciter censeatur uera esse de Baptismi Sacramento doctrina, quam Romana, hoc est Pontificia ecclesia tenet & seruat. hæc scilicet tota est reformatio. Redeas nunc Luthere, & ex uerbo Dei accuses Põtificiã ecclesiã, deprauatæ doctrinæ de usu & uirtute Baptismi. Didicerunt enim per cõpendiũ respondere, ex fallacia illa, quã Aristoteles petitionem principij, Scholæ, nugationem uocant.

Respondet igitur totalis Tridentina synodus, unico ualde cõpendiario axiomate: in ecclesia Romana ueram esse de Baptismi Sacramẽto doctrinã. Atqui hoc ipsum est de quo quæritur, & cõtrouertitur. Quòd si ex uerbo Dei ipsis ostendas uitia & corruptelas doctrinæ de usu & uirtute Baptismi, ipsi gladio spiritus obuertũt umbonẽ suorum anathematum. Si uerò quæras, quare potius ex consuetudine Pontificiæ ecclesiæ, quàm ex norma Scripturæ dijudicari uelint doctrinam de Baptismo: imò quare ea quæ à Scriptura dissident, & cum ea pugnant, obiecta sola suæ ecclesiæ autoritate, tanquam Gorgonis capite defendere & tue-

& tueri uelint: rationem hanc reddunt, quòd Romana ecclesia sit mater & magistra omnium ecclesiarum. Quorum prius falsum, alterum uerò blasphemum est. Neq; enim Romana ecclesia genuit Hierosolymitanam, Syriacas, Græcas, & orientales ecclesias: sed potius ab illis genita est. Magisterium uerò fidei, nemini debetur, nisi uni Christo. Ad ipsos enim Apostolos dictum est Matt. 23. Vos nolite uocari Rabbi: unus enim magister uester est Christus. Modestius aliquãto esset, etiamsi si falsò affirmarent, ideo in Romana ecclesia esse ueram de Baptismi Sacramento doctrinam, quòd teneat & seruet ea, quæ de Baptismo à Christo et Apostolis in uerbo Dei tradita sunt. Sed patribus uisa fuit magis compendiaria uia, ut nudè & simpliciter, sub anathematis interminatione promulgarent, quæcunq; in Pontificia ecclesia, de Baptismo traduntur, ideo esse uera, quia ipsa sit omnium ecclesiarum mater & magistra, cui uni competat præcipiendi autoritas, reliquis uerò omnibus tantum incumbat obediendi necessitas. Quare igitur compendiarium & uerè Pontificium hunc Canonem, non statim in principio loci de Baptismo, quasi in acie collocarunt: ita enim compendio debellatum fuisset. Intelligat igitur lector, tantum pro forma (quod dicitur) factum esse, quòd à die Ianuarij 13. usq; ad 3. Martij, quotidianos suos congressus instituerunt: quasi ad normam Scripturæ

exami-

examinarent doctrinam de Sacramentis in genere, & de Baptismo: cum quidem hoc αἴτημα potius quàm dogma, sibi ab initio propositum haberent: Si quis dixerit, in ecclesia Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est & magistra, non esse ueram de Baptismi Sacramento doctrinam, anathema sit.

Sed quid, inquis, facies, si nolis huic Canoni simpliciter assentiri: Num Baptismum qui in Pontificia ecclesia datur, damnabis? uel pronũciabis, eos non rectè & uerè baptizatos esse, qui Baptismum à Pontificijs datum acceperunt? Aut certè, si hoc facere non potes, concedas necesse est, ueram esse doctrinam de Baptismo, quæ in Pontificia ecclesia traditur. Mihi sanè nõ est dubium, architectos huius Canonis, eo consilio uerba ita posuisse, ut si quis non simpliciter omnia, quæcunq; de Baptismo in Põtificia ecclesia tradũtur, approbet, proclametur Anabaptista esse, qui censeat neminem sub Papatu rectè & uerè baptizatum esse: aut si hoc nolit, cogatur simpliciter totum Papatũ probare. Sed ex cornutis illis laqueis facilè nos euoluemus. Opponimus enim huic dilemati, XII. ipsorum Canonem, de Sacramentis in genere & 4. Canonem de Baptismo. Verum quidem est, quia principalis pars ministerij est doctrina: quòd ideo quando uera doctrina deprauatur, & prauæ opiniones stabiliuntur, ipsum ministerium mutatur

& quòd illorum ministerium, qui doctrinam corrumpunt, ideo relinquendum sit, quia scriptū est: Cauete à pseudoprophetis. item: Vocem alienorū non audiunt, sed fugiunt ab ea. Simul tamen & hoc uerum est, partem ministerij, ut Sacramenti alicuius administrationē, aliquando poßideri et iā ab his, qui in alijs materijs graues errores amplectuntur: imò sæpe habent, administrant, & dant uera Sacramenta illi etiam, qui ipsis Sacramentis assuunt falsas aliquas opiniones, modò substantialia, quæ ad materiam & formam iuxta institutionem pertinent, seruent: sicut exemplum de circumcisione Caiphæ, scribarum & pharisæorum, manifestè testatur. Nullo modo autem sequitur, quia uera fuit circūcisio quæ à pharisæis dabatur, ideo etiam ueras fuisse omnes opiniones, quas præter & contra uerbum Dei, non tantum alijs articulis doctrinæ, uerùm ipsi etiam, circumcisioni, traditionibus suis assuebant. Hoc igitur exemplum ostendit ueram explicationē argumenti illius, quod specie aliqua obijci potest.

Canon. 6.

Si quis dixerit, baptizatū, non posse, etiam si uelit, gratiā amittere, quantumcunque peccet, nisi nolit credere, anathema sit.

EXAMEN.

Augustinus de Ciuit. Dei lib. 21. recitat & refutat phanaticas quorundam disputationes, promittentiũ liberationẽ ab igne æterno, uel omnib. hominibus, uel eis tantũ qui Christi baptismate abluti, et corporis eius sanguinisq; participes facti fuerint, quomodolibet uixerint, in quacunq; hæresi uel impietate fuerint: uel certè illis solis, qui post accepta Sacramenta, externã professionẽ catholicam retinent, licet pessimè uiuant. Hasce opiniones Augustinus rectè & meritò damnat & refutat. pugnant enim cum illa Pauli sententia, sæpius repetita, 1. Cor. 6. Gal. 5. Eph. 5. & Col. 3. Qui talia agunt, regnum Dei non hæreditabunt.

Et in nostris Ecclesiis ex uerbo Dei duriter arguũtur, et seriò damnãtur, si q uel uoce, uel uita et factis profitentur, Baptizatis ita cõferri & dari gratiã, hoc est reconciliationem & salutem, ut simul accipiant priuilegium turpitudinis: hoc est, ut liberè & impunè possint & ausint se in quantiscunq; sceleribus uolutare, & nihilominus in medio ipsorum scelerum proposito, habeant & retineant gratiam. Sicut enim fide accipitur & retinetur gratia: ita incredulitate, ex qua sequuntur mali fructus, hoc est, peccata uastantia conscientiã, amittitur & excutitur. Qui. n. nõ crediderit, cõdẽnabitur. Et baptizatis Paulus cõcionatur, cũ inquit: Qui talia agũt, regnũ Dei nõ possidebũt.

Si secundum carnem uixeritis moriemini. Et propter hæc uenit ira Dei, super filios incredulitatis. Fidem uerò nequaquam docemus esse propositũ abijciendi gratiam, & excutiendi Spiritum sanctum. Nec sentimus, fidem iustificantẽ cõsistere in sola historica noticia, aut externa professione articulorum fidei. Multo minus docemus, ueram & iustificantem fidem, esse Epicuream in impœnitentia & proposito scelerum persuasionem, de gratia & salute: sicut in priori parte Examinis, plenius hæc sunt explicata. Nequaquam igitur agnoscimus, nostrarum Ecclesiarum esse doctrinam seu sententiam, quæ eo sicut iam dixi sensu, in VI hoc Canone rectè damnatur.

Sed inquis: Lutheri hæc propositio est, quæ totidem fermè uerbis extat in libello eius De captiuitate Babylonica. Ego uerò animaduerti, insidiosè Canonem hunc ita esse fabricatũ, ut uel imprudentes Lutherum damnaremus: uel si defendendã susciperemus illam propositionem, coràm toto orbe plausibili specie nos traducere possent, quàm profligatè flagitiosa & blasphema sit nostra doctrina. Sed benè res habet. Præclarum enim est Iureconsulti dictum, inciuile esse, lege non tota perspecta, ex aliqua eius particula pronunciare. Et Lutherus rectè dixit, sceleratum esse, cũ noueris pium & sanum esse alicuius sensum, ex uerbis incommodè dictis statuere errorem. In sensu enim,

ſu enim, non in uerbis eſt hæreſis: ut rectè dixit Hieronymus, à ſuis calumniatoribus exagitatus. Norunt autem ipſi Pontificij, Lutherum in eo loco non diſputare uel defendere Epicuream illam opinionem: quæ (ſicut in principio dixi) quia cum uerbo Dei pugnat, rectè & meritò damnatur. Lutherus uerò in illo ipſo loco diſertè affirmat, baptizatos per peccata conſcientiam uaſtantia, deſerere promiſſionem gratiæ Baptiſmi, à fide & ueritate eius deficere, item excidere ex uirtute & fide Baptiſmi. Longè aliud igitur Lutherum eo in loco agere non ignorant. Et tamen ex media diſputatione, mutilatam & truncatam propoſitionem excerpunt: ut quibus integra diſputatio non eſt nota, uel qui præcedentia & ſequentia non cõſiderant, exiſtiment Lutheri doctrinam tam craſſè & palpabiliter impiã et flagitioſam eſſe. Quale uerò hoc artificium ſit, ſiue quis ſophiſticum, ſiue ſycophanticum potius appellare uelit, manifeſtum eſt. Conſideret autem lector Tridentinam technam. Lutherus enim in illo loco acriter inſectatur Pontificiorum corruptelam: qui docẽt, per peccata quæ poſt Baptiſmum committũtur, ipſam Baptiſmi nauim illidi, & in tabulas diſſolui: hoc eſt, uim uirtutem ſeu gratiam Baptiſmi, prorſus amitti & irritam fieri, ita ut in uera pœnitentia, fides ad eam reuerti & redire nullo modo & nullo unquàm tempore poſsit: ſed iam circumſpicienda

 ſit

ſit alia tabula, noſtræ ſcilicet cõtritionis & ſatisfactionis, cuius uirtute ad portum ſalutis uehamur. Hanc doctrinam, quæ gratiam & uirtutem Baptiſmi, tantum ad unicum illud momentũ, quando baptizamur, reſtringit. ita ut per totam uitam poſtea nullus eius uſus ſit, Lutherus oſtendit falſam & impiam eſſe. Et ex uerbo Dei, ueram ſententiam in his uerbis explicat: Sicut ſemel ſuper nos, lata diuina promißione Baptiſmi (Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit) uſq; ad mortem ueritas eius perſeuerat: ita fides in eandẽ nunquam debet intermitti, ſed uſque ad mortem ali & roborari, perpetua memoria promißionis eiuſdem in Baptiſmo nobis factæ. Quare dum à peccatis reſurgimus, ſiue pœnitemus, non facimus aliud, quàm quòd ad Baptiſmi uirtutem & fidem unde cecideramus reuertimur, & ad promißionem tunc factam redimus, quam per peccatum deſerueramus. Semper enim manet ueritas promißionis ſemel factæ, nos extenta manu ſuſceptura reuerſos. Et plenè confortabitur cor pœnitentis, & ad ſpem miſericordiæ animabitur, ſi conſideret diuinam promißionem ſibi factam: quam impoßibile eſt mentiri, adhuc integram & non mutatam, nec mutabilem ullis peccatis eſſe, ſicut Paulus dicit 2. Tim. 2. Si non credimus, ille fidelis manet, ſeipſum negare non poteſt. Et mox ſubijcit, gratiam & ſalutem Baptiſmi, per

peccata

peccata sequentia non ita amitti, ut in uera pœnitentia, per fidem nullus ad eam pateat reditus. Si enim redeat fides in promissionem diuinam, baptizato factã, in momento absorbentur peccata per eandem fidem: imò per ueritatem Dei, quia seipsum negare non potest. Et tandem de secunda tabula, contritionis & satisfactionis nostræ concludit: Vanitas uanitatum, & afflictio spiritus, quicquid extra fidem, ueritatis Dei laboratur. Hæc Lutherus.

Hanc uerò sententiam proposuerunt sibi Tridentini Patres condemnandam. Cogitarunt autem, si explicatè proponerent quid uellent damnare, fore ut piæ aures, ne in ipsa quidem Pontificia ecclesia, in tanta uerbi luce, damnationem sententiæ, quæ uera & plenissima est, necessariæ consolationis, ferre non possent. Hoc igitur artificium inuenerunt, ut scilicet ex illa Lutheri disputatione excerptam propositionem, quæ truncatim proposita, longè aliud sonat, damnarent: & hoc modo quasi aliud agentes, totam illam disputationem quæ ipsos admodum urit, anathemati subijcerent.

Et hoc lector diligenter notet. Fallacia enim est in uocabulo amissionis gratiæ Baptismi: quam amissionem per peccata contra conscientiam fieri, & nisi agatur pœnitentia, manere

non est dubium. Sed ipsi amißionem ita intelligũt; quòd licet quis post lapsum pœnitentiam agat, tamen etiam per fidem, nullo unquàm tempore, ad gratiam in Baptismo promissam redire poßit. Ego sanè principiò, cum Canonem illum semel atque iterũ perlegissem, sophisma illud non animaduertebatur: cuius tamen consideratio, multa in hoc Canone monet.

Canon. 7.

Si quis dixerit, baptizatos per Baptismum ipsum solius tantum debitores fidei fieri, non autem uniuersæ legis Christi seruandæ, anathema sit.

EXAMEN.

Vt eò facilius quid sibi Canõ hic uelit, aperiatur, primùm simpliciter dico, si qui uel sentiunt uel docent, baptizatos per Baptismum tantum debitores fieri solius fidei, hoc est, historiæ noticiæ articulorum fidei, & externæ profeßionis: ita ut peculiari priuilegio, prorsus exemptos se esse arbitrentur subiectione & obedientia mandatorum Dei: utq; liberum & arbitrariũ sibi esse existiment, siue obsequi mandatis Dei, siue ea uiolare, & securè peccatis indulgere posse: illos affirme

mo iure damnari. Sunt enim in ipsum Baptismum blasphemi, quasi sit priuilegium turpitudinis: & pugnant cum doctrina Pauli, Rom. 6. Absit, ut in peccato maneamus. Consepulti enim sumus cum Christo, per Baptismum in mortem: hoc sentientes, quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultrà non seruiamus peccato: sed sicut Christus resurrexit à mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, &c. Rom. 8. Debitores sumus, non ut secundum carnem uiuamus. Rom. 13. Nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis. 1. Iohā. 4. Et nos debemus mutuò nos diligere. Num uerò hac sententia quæ uera est, patientur sibi Pontificij satisfieri à nobis in hoc Canone? Sanè non arbitror. Aliud enim est quod in hoc Canone cudunt, quàm prima fronte se offerat.

Promißio Baptismi offert & confert gratiam Dei, Tit. 3. remißionem peccatorum, Acto. 2. stipulationē bonæ conscientiæ erga Deum, 1. Pet. 3. regenerationem spiritus, Tit. 3. ingressum regni cœlorum, Iohan. 3. salutem, Marci 16. hæreditatē uitæ æternæ, Tit. 2. 3. per & propter mortem & resurrectionem Christi, Rom. 6. 1. Pet. 3. Et hæc beneficia Deus uult fide à nobis accipi, iuxta dictum Christi: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. Nostri igitur ex hoc fundamento docent, ut

promißio & gratia illa Baptiſmi nobis ſit rata et firma, non pendere eam ex conditione legis à nobis impletæ, ſed requiri tantum fidem, qua gratuita illa, beneficia, quæ nobis propter Chriſtum donantur, ad nos recipiamus. Fides enim accipit promißionem Baptiſmi, Marci decimoſexto. Lex uerò non eſt ex fide, Galat. 3. Et fides perpetuò maneret incerta, promißio etiam nec rata nec utilis eſſe poſſet, ſi penderet ex conditione legis à nobis impletæ. Qui enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt: Gal. 3. Ideo ex fide, ut ſecundum gratiam firma ſit promißio: Rom. 4.

Hanc doctrinam in ſeptimo hoc Canone uellicant Pontificij: & expreßè quidem non audent dicere, efficaciam Baptiſmi pendere ex conditione impletæ à nobis legis: nec tamen dißimulant quid uelint. Mutuantur enim ex 5. capite ad Galatas illam phraſim: Qui circumciditur, debitor eſt uniuerſæ legis faciendæ. Atqui hæc Paulus non de uero & principali uſu circumciſionis dicit, quam Rom. 4. tradit fuiſſe ſigillum iuſticiæ fidei, cui opponit iuſticiam legis, & opera: ſed ex pſeudoapoſtolorum opinione de circumciſione, tanquam noſtro opere dicit hoc conſequi. Addit autem: qui ea opinione circumciditur, ut fiat debitor uniuerſæ legis ſeruandæ, ad promerendam gratiam & ſalutem, ei Chriſtum nihil prodeſſe, euacuatum eſſe à Chriſto, et gratia excidiſſe. Hæc

conferan-

cōferātur ad uerba VII. huius Canonis, quibus affirmatur, Baptiſmū debitores facere uniuerſæ legis Chriſti ſeruandæ. Obliquè igitur huc eunt, gratiā Baptiſmi nō ſola fide accipi, ſed ad hoc requiri etiam obſeruationem mandatorum Dei. Et ad ſtabiliendum hoc dogma, duplici ſophiſmate utūtur: quorum prius eſt. In Baptiſmo abrenunciamus ſathanæ, & operibus eius: & fit ibi obligatio ad mortificationem peccati, & ad nouitatem uitæ ut liberati à peccato, ſeruiamus Deo. Rom. 6. Ergo non ſolius tantum fidei conditio requiritur, ſed & impletionis mandatorum Dei. Nos uerò illa non negamus, quæ Paulus Rom. 6. de Baptiſmo ſcribit, quæq; in formula abrenunciationis in actione Baptiſmi proponi ſolent: ſed reſpondemus per diſtinctionem quam Paulus tradit Tit. 3. ubi Baptiſmum uocat lauacrum regenerationis & renouationis. Principalia autem beneficia Baptiſmi ſunt: gratia, remiſſio peccatorum, adoptio, acceptatio ad ſalutem, & ad hæreditatem uitæ æternæ: ad quæ conditio noſtrorum operum non requiritur: dantur enim propter meritum filij mediatoris. Sed illa beneficia Chriſtus affirmat fide accipi, Marci 6. Poſt accepta uerò illa beneficia, ſequitur donum renouationis, Tit. 3. & illa obligatio, de qua Paulus Rom, 6. concionatur. Ita enim expreſſè inquit: Liberati à peccato, ſerui facti eſtis Deo ad iuſticiam. Et Titum tertio, dicit

regene-

regenerationem præcedere, & renouationem sequi. Nouitatis uerò obiectum, esse mandata Dei, nemò dubitat. Quæ igitur re ipsa differunt, necessariò etiam in docendo discernenda sunt.

Alterum sophisma est. Quia manifestißimum est, nos baptizari non in Mosen, sed in Christum: hoc est. Non in legem, sed in Euangelium. Pro Euangelio igitur, nominant, Legem Christi: ut eò facilius confundere poßint promißionem gratuitæ reconciliationis propter Christum, quæ fide accipitur, cum doctrina de mandatis Dei, quæ nostrũ obedientiam requirunt.

Ita in singulis Canonibus, singula uerba referta sunt Pontificijs technis & artificijs: quæ rectè euoluisse, præcipua pars est explicationis & refutationis.

Canon. 8.

Si quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ ecclesiæ præceptis, quæ uel scripta uel tradita sunt, ita ut ea obseruare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere uoluerint, anathema sit.

Canon. 9.

Si quis dixerit, ita reuocandos esse

homines

homines ad Baptismi suscepti memoriam, ut uota omnia quæ post Baptismum fiunt, ui promissionis in Baptismo iam factæ, irrita esse intelligant quasi per ea et fidei quàm professi sunt detrahatur, & ipsi Baptismo, anathema sit.

EXAMEN.

Hos duos Canones coniunxi. Vterq; enim sententiam quam damnat, sumpsit ex Luthero, de captiuitate Babylonica: & explicationis fundamenta in utroq; Canone eadem sunt. Et obseruet lector, qui sint progressus Concilij. In VII. Canone, gratuitæ promissioni misceri uolebant mandata Dei, de nostris operibus: & fidei misceri uolebāt nostram obseruationem mandatorum Dei. Iam in hisce duobus Canonibus, ipsis Dei mandatis, contendunt admiscenda esse hominum præcepta: & obligationi ad diuina mandata, adiungi uolunt uota humanarum traditionum: ut ita in Baptismo, nihil relinquatur sine fermento sincerum & incontaminatum.

Quod autem ad VIII. Canonem attinet, Lutherus ita disputat: Quando per Baptismum à

Deo

Deo in filios adoptati, & in familiam ipsius recepti & ascripti sumus, tunc nos ad obedientiam Deo præstandam obligari: sed iuxta ipsius mandata, non secundum traditiones & mandata hominum. Post institutionem enim Baptismi, Christus Matth. 28. addit: Docentes eos seruare omnia quæcunq; ego præcepi uobis. Et Paulus Rom. 8. tractans obligationem Baptismi ad nouam obedientiam, inquit: Liberati à peccato, serui facti estis Deo. Et normam obedientiæ ibidem explicat, cum inquit: Obedistis ex corde, in eam in quam traditi estis formam doctrinæ. Illas uerò sententias, Scriptura ostendit exclusiuè esse intelligendas, quod attinet ad conscientiam, & ad cultum Deo præstandum (neq; enim de politicis & œconomicis constitutionibus iam loquimur) Iacobi 4. Vnus est legislator, potens & saluare & perdere. Col. 2. Si mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc decretis mundi tenemini, iuxta mandata & doctrinas hominum? Sed per Baptismum complantati facti sumus similitudini mortis Christi. Romanorum sexto, Ergo Baptismus ita obligat ad mandata Dei, ut nolit nos traditionibus iuxta mandata & doctrinas hominum subijci. 1. Cor. 7. Siue seruus sis, siue liber, es libertus & seruus Christi: precio empti estis. nolite fieri serui hominum. Et familiæ suæ Deus insonat. Ezech. 20. In præceptis patrum uestrorū

nolite

nolite ambulare, sed in meis præceptis ambulate: ego enim sum Iehoua Deus uester. Matth. 15. Frustra colunt me mandatis hominum. Ex his fundamentis Lutherus liberè & rectè cõcludit: Quia Deus in domo sua magna, quæ est Ecclesia, sibi soli uendicat ius & autoritatem gubernandi uerbo suo conscientias familiæ suæ, imò liberorum suorum: & quia in Baptismo, ad huius patrisfamiliàs obedientiam nos obligauimus, qui etiam conscientias nostras ab omnibus humanis traditionibus, mandatis & doctrinis liberauit & absoluit, sicut Scripturæ sententiæ manifestè testantur: ideo nec papam, neque ullum hominum habere ius unius syllabæ constituendæ super conscientiam Christiani hominis. Quicquid uerò aliter fit, tyrannico spiritu fieri, contra libertatem Ecclesiæ. Christianorum enim conscientijs, nihil ullo iure posse imponi legum, siue ab hominibus, siue ab angelis. Num uerò hæc sententia Christianos absoluit à debita obedientia politici magistratus? Nequaquam. Expreßè enim loquitur de illis, quæ conscientiæ imponuntur. Et ipsa obedientia politico Magistratui debita, uerbo Dei mandata & sancita est. Num uerò nulla debet esse, uel reuerentia, uel autoritas ministerij Ecclesiastici? Omnibus modis. Sed non ita, ut habeant imperium siue merum, siue mixtum in Ecclesia: sed ut habeant

ministerium.

ministerium. Quando igitur afferunt doctrinam, uocem & uerbum Dei: *tunc non hominibus, sed ipsi* Deo *præstamus obedientiam. Quando uerò conscientijs aliquid proponunt, extra, præter aut contra uerbum* Dei: *tunc* Baptismus *commonefacit nos & nostræ obligationis, ad obedientiã uerbi diuini: commonefacit nos etiam libertatis nostræ, à mandatis, doctrinis & traditionibus hominum. Quid uerò, si ecclesia de rebus indifferentibus aliquid statuat, quod ad ordinem, decorum & ædificationem faciat?* Respondeo. *Si constitutiones pugnant cum uerbo* Dei, *aut quando assuuntur impiæ opiniones: tunc simpliciter interdicta est obedientia. Quando uerò res sunt adiaphoræ, & sine impijs opinionibus proponuntur: tunc ualet regula* Pauli, 1. Cor. 14. *Omnia fiant decenter, ordine & ad ædificationẽ. Caritas etiã exemplo* Pauli, *in obsequium fratrum infirmorum, multa talia quæ sine læsione cõscientiæ fieri possunt, facit. Et tamen salua conscientiæ libertate, sine opinione necessitatis, talia seruanda sunt. Hæc ideo breuiter repetiui, quia uideo insidias strui quando quæritur, An baptizati prorsus liberi sint ab omnibus humanis constitutionibus.*

Lutherus igitur ex obligatione Baptismi *fortissimè argumentatur cõtra humanas traditiones, contra doctrinas & mandata hominum in ecclesia, quibus conscientias baptizatorum uolunt gubernare,*

bernare, obstringere & illaqueare. Et admodum dolet Pontificijs uulnus illud, quod Lutherus hoc telo, omnibus ipsorum traditionibus & decretis inflixit. illum enim suum dolorem non potuerunt in VIII. hoc Canone dißimulare. Nihil uerò afferunt, quo firmißima & manifestißima illa fundamenta refutare uel conentur saltem: sed tantum anathema dicunt. Nos uerò flagitamus, ut prius ostendant, fundamenta illa uana et falsa esse: interim usurpabimus illud Hieronymi dictum: Quicquid ex Scriptura canonica autoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur qua probatur.

Eadem ratio est IX. Canonis. Nam & illa sententia quæ ibi damnatur, sumpta est ex Babylonica captiuitate Lutheri: & continet fundamentum ualde euidens & forte, contra Pontificia uota. In ueteri enim Testamento, uerbum Dei disponebat rationem uotorum, de quibus rebus & quomodo fieri possent: in nouo uerò Testamēto, Christus & Apostoli nihil nobis præscripserunt de peculiaribus uotis. Sed in Baptismo, ex præscripto uerbi Dei, fit generalis professio, uotum seu promißio, qua nos Deo subijcimus, & obligamus ad obedientiam. Ad professionē igitur Baptismi, rectè & meritò exigenda sunt omnia Christianorū uota, quæ legitima censeri debent. Regula autem et norma uoti, quod in professione Baptismi emittimus, est sententia illa Christi, Matth. 28. Docen

tes eos seruare, quæcunque ego præcepi uobis. & Rom. 6. Liberati à peccato, serui facti estis Deo, traditi in formam doctrinæ Apostolicæ. Col. 2. Si mortui estis cum Christo ab elementis mūdi, quid adhuc decretis mundi tenemini, iuxta mandata et doctrinas hominum? Et hæc cum ita se habeant, cōqueritur Lutherus, baptizatorū cōscientias onerari, implicari infinitis alijs uotorum legibus, ab hominibus constitutis. quædam enim sunt uota religionum, quædam peregrinationum, quædam aliorum operum, & illis legibus & opinionibus uotorum, queritur & fidei & Baptismo detrahi. Quasi enim ipsum Baptismi uotum non satis sit uel præstans, uel sufficiens, conquiruntur & cumulantur alia: quibus cōscientiæ ita occupantur, ut et memoria Baptismi obruatur, et dignitas eius extenuetur. Disputatur enim, et statuitur, opus intra tale uotū factū, esse præstantius, & infinitis præmijs præferendū, quàm si extra tale uotū simpliciter ex diuino mandato fieret. Addunt alij, ingressum religionis esse uelut nouum Baptismum: quod deinceps liceat toties renouari, quoties ab integro propositū religionis renouatur. Et inter hos strepitus opinionū de uotis, uix quisquā Baptismū suum recordatione dignatur. Leges etiam, uincula & laquei uotorū, pugnāt cùm libertate à mādatis & doctrinis hominū, in quā per Baptismū collocamur, Col. 2. Et quia in Baptismo abundè, &

dè, & plusquam poßimus implere uouimus, sat eti am negotij habituri, si per totam uitam huic uni intenderemus: censet igitur Lutherus, satius esse, ut sublatis & omißis alijs uotis, quæ nec Dei man datum, nec Scripturæ exemplum habent, omnes Christiani reuocentur ad Baptismi uota. Hæc est Lutheri disputatio. Quid uerò simplicius, quid cla rius, quid uerius, quid utilius dici posset? Sed seriò malè habet Pontificios, ex simplici fundamento Baptismi, tam euidenter, tam solidè, & tam po tenter eneruari & euerti omnia uota Pontificia. Et quia in examine uotorum, tantopere sibi timēt à regula & norma professionis Baptismi, ut qua animaduertunt omnia sua uota iugulari: prolixū igitur IX. hunc Canonem opposuerunt. in quo ta mē sollicitè cauēt, ne ex Scriptura uel suā sententi am confirment, uel cōtraria argumēta refutent: sed quod ipsos urit, simpliciter tamū unico ana thematis uocabulo repellunt. Agnoscit autem le ctor, fundamenta ex profeßione Baptismi, firmio ra et euidentiora esse, quam quæ pijs animis, quo rum pedibus lucerna est uerbum Dei, tam leuiter excuti poßint. Satis igitur est monuisse, quid sit, quod clementes istos Dei miseratio ne patres, tamopere in duobus hisce canonibus com mouerit.

Canon. 10.

SI quis dixerit, peccata omnia quæ post Baptismum fiunt, sola recordatione et fide suscepti Baptismi uel dimitti, uel uenialia fieri, anathema sit.

EXAMEN.

Principiò considerandum est, quæ & qualis sit sententia illa, quam in X. hoc Canone damnant Pontificij: deinde non obscurum erit uidere, quo artificio illud faciant. Lutherus igitur de captiuitate Babylonica, inter cætera, in doctrina Pōtificia reprehendit & hāc periculosam, falsam & perniciosam opinionem, quod finxerunt, gratiam Baptismi, ualere tantum ad remißionem peccatorū præteritorum, uel quæ Baptismi tempus in homine inuenit: ita ut si post Baptismum aliquis in peccatum labatur, etiamsi pœnitentiam agat, & uera fide ad promißionem gratiæ & reconciliationis, propter meritum Christi in Baptismo sibi oblatā, datam, communicatam, applicatam & obsignatā redeat: nihil tamen amplius ad reconciliationem sibi prosit, gratia promißionis Baptismi. Sed quia per lapsum gratia Baptismi ita sit amissa, ut fracta & illisa prorsus exciderit, & irrita facta sit, etiamsi in seria pœnitentia per ueram fidem peccator

catot

cator ad fœdus illud reuertatur, quod in Baptiſmo Deus nobiſcum pepigit: ideo in pœnitentia, de peccatis poſt Baptiſmum cōmiſsis, fidem quærere debere expiationem & reconciliationem, non in gratia illius promiſsionis, quæ in Baptiſmo nobis oblata, communicata & obſignata eſt: ſed alia circumſpicienda, quærenda & tentanda eſſe media, per quæ conſequamur gratiam, reconciliationem, & remiſsionem peccatorum.

Huic opinioni (inquit Lutherus) præbuit occaſionem, periculoſum illud Hieronymi dictum: ſiue malè poſitum, ſiue malè intellectum, quo pœnitentiam appellat, ſecundam poſt naufragium tabulam. Hinc enim in peccatis poſt Baptiſmum, de prima tabula ſeu naue deſperantes, uelut amiſſa, ſecundæ tantum incipiunt niti & fidere tabulæ, hoc eſt, propriæ contritioni & ſatisfactioni. Hinc nata fuerunt uotorum, religionum, operum, ſatisfactionum, peregrinationum, indulgentiarum & ſectarum infinita illa onera, & de ijs maria illa librorum, quæſtionum, opinionum, traditionum humanarum, &c.

Hæc uerò opinio falſa, periculoſa & pernicioſa eſt: id quod ex doctrina Baptiſmi, certò & liquidò oſtendi poteſt. Chriſtus enim ipſe actionem Baptiſmi affirmat non tantum reſpicere uel præteritum tempus, uel tantum illud momentū, quando adminiſtratur Baptiſmus: ſed utitur certè futuro tem-

ro tempore, cum inquit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Et dignum est obseruatione, quomodo Scriptura efficaciam Baptismi, ad omnia tempora, præsens, præteritum & futurum extẽdat in credentibus. Paulus enim Tit. 3. inquit: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Petrus uerò scribẽs illis, q diu antè baptizati fuerãt, de suo & illorũ Baptismo inquit 1. Pet. 3. *Baptisma nos saluos facit.* Et rationem addit: *Quia est bonæ conscientiæ stipulatio erga Deum, per resurrectionem Christi:* Quæ certè est ratio salutis omnium temporum, siue dum baptizamur, siue post Baptismũ, uel breui uel diu. Et Paulus Tit. 3. cum de præterito dixisset, *Saluos nos fecit:* ne ad præteritum tempus tantum restringatur, addit: *Per Iesum Christum, saluatorem nostrũ: ut ipsius gratia iustificati, hæredes efficiamur, secundũ spẽ, uitæ æternæ.* Et Eph. 5. dicit, Christũ Ecclesiã lauacro aquæ in uerbo mundare & sanctificare, ut sistat eam sibi gloriosam, sine macula & ruga. Id quod in altera demum uita perfectè implendũ, Augustinus multis in locis tradit. Virtutem igitur, efficaciam & operationem purgationis & sanctificationis Baptismi, Scriptura affirmat per totam Christiani hominis uitã durare & ualere: id quod Paulus manifestius, & quidem multis uerbis tradit Rom. 6. Et pactũ gratiæ, seu fœdus pacis, quod in Baptismo Deus nobiscum inijt, non præteritum

tantum tempus, uel momentum illud, quo baptizamur, respicit: sed æternum est fœdus, sicut inquit Isa. 54. *In misericordia sempiterna misertus sum tui.* Montes *enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit miserator tuus* Dominus. Neq; *uerò hac conditione initum est fœdus illud pacis, inter* Deum *& inter nos, in* Baptismo: *ut si inde per peccata exciderimus, ita dissoluatur et frãgatur, ut etiamsi in uera pœnitẽtia p fidẽ ad illud redeamus:* Deus *tamen illud amplius seruare, ratũ & firmum esse pœnitentibus nonuelit.* Hominum *enim incredulitas, fidem* Dei *euacuare non potest.* Rom. 3. *Si nõ credimus, ille fidelis permanet: negare seipsum nõ potest.* 2. Tim 2. *Et dulcißima extat descriptio* Ierem. 3. Vulgò *dicitur:* Si *dimiserit uir uxorem suã, & recedens ab eo duxerit uirum alterum: nũquid reuertetur ad eam ultrà? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamẽ reuertere ad me, dicit* Dominus. *Ergo saltem amodò uoca me, pater meus, dux uirginitatis meæ tu es. Ecce locuta es, & fecisti mala. Et dixi cum fecisset hæc omnia, Ad me reuertere: & non est reuersa. Et dixit* Dominus *ad me:* Vade, *& clama, & dices:* Reuertere *auersatrix* Israel, *& assumam uos, &c.* Hanc *consolationem ad fœdus* Baptismi *rectè accõmodari, ostendit exemplũ à coniugio sumptũ,* Eph. 5.

Et ne qua sit dubitatio Paulus Galatas post Baptismum lapsos, reuocat & reducit ad gratiam promißionis Baptismi, cap. 3 sicut etiam Corinthios, 1. Cor. 12.

Natura etiã promißionis gratiæ in Baptismo, idem cõprobat. Gratia enim Baptismi, promittit salutem per Iesum Christum, saluatorem nostrũ: ut ipsius gratia iustificati, hæredes simus uitæ æternæ. Tit. 3. Atqui hæc generalis est ratio iustificationis, post quemcunq; lapsum. Ita 1. Pet. 3 Baptisma est stipulatio bonæ conscientiæ erga Deũ, per resurrectionem Christi. Et certè in pœnitẽtia post quemcunq; lapsum, fides hoc quærit, ut conscientia Deo reconcilietur: idq; propter mortẽ & resurrectionẽ Christi. Hæc uerò substantialia sunt, in promißione Baptismi: quæ semel in Baptismo ita nobis offertur & obsignatur, ut sit perpetuũ sigillum, & testimonium, nos admissos & receptos esse in communionem & participationem beneficiorum Christi, & gratiæ Dei, ad remißionẽ peccatorum, salutem & uitam æternam, si promißionem fide apprehendamus & teneamus, iuxta dictum: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. Vt non incommodè ueteres Baptismum uocarint primam ianuam in Ecclesiam, & ad regnum Dei. Inde enim certi sumus, nos habere & aditum & reditum ad beneficia Euangelij: quia in eius commu-

communionem, per Baptismum collocati sumus.

Hoc igitur extra controuersiam est, quòd agentibus pœnitentiam, patet per fidem aditus, imò reditus ad gratiam Dei, in Christo Iesu. Illud uerò nihil aliud est, quàm pœnitentes & posse & debere redire ad promißionē gratiæ Baptismi. Baptismus enim est solennis obsignatio, & perpetuum testimonium, propositam & donatam nobis esse communionem & participationem beneficiorum Christi, si credamus: nam qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Est autem uera fides, non tantum quando in ipsa actione Baptismi apprehendit promißionem gratiæ, uerumetiam quando post Baptismum eam retinet: imò quando post lapsum, in pœnitentia rursus promißionem illam apprehendit, uera est fides. Et manet quod Christus inquit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

Neq; uerò sensus est, neminem per quæcunque peccata posse amittere gratiam Baptismi. Docemus enim, si illi qui conuersi fuerant, admittant actiones contra conscientiam, ipsos unà cum fide à se excutere gratiam & Spiritum sanctum. Sed nō ideo ipsa uirtus & efficacia Baptismi euertitur. Sicut enim aliquis potest naui excidere, ipsa manente incolumi: ita ex arca Baptismi, multi temerè in mare perditionis prosiliunt, & pereunt: & hi sunt, qui deserta promißionis fide, in peccatum

ſeſe præcipitāt: nauis uerò ipſa permanet integra. Et ſi per gratiam Dei, is qui exciderat, ad nauim reuerti poteſt, non aliqua alia noua tabula, ſed ſolida ipſa naue unde exciderat, feretur ad portum ſalutis. Num uerò iterum baptizandus eſt qui lapſus fuerat, ut ita ad arcam Baptiſmi reuertatur? Non hoc dicimus: ſed lapſus, doctrina legis inuitatur, & ducitur ad pœnitentiam: proponitur ipſi doctrina Euangelij, de gratia Dei in Christo: & credenti, miniſterio clauium peccata ſoluuntur ſeu remittuntur per nomen Chriſti: inuitatur ad cœnam Dominicam, ubi accipit nouum Teſtamentum in ſanguine Chriſti. Hæc uerò non eſt diuerſa, alia & noua tabula, poſt fractam & diſſolutam arcam Baptiſmi: ſed eadem eſt promißio, idem meritum Chriſti, eadem gratia Dei, eadem fides. Vna enim eſt fides, ad Epheſios quarto. Et Baptiſmus eſt perpetuum teſtimonium & ſigillum, nos ad illa beneficia habere aditum & reditum, per fidem, poſt quemcunq; lapſum, non ſepties, ſed ſeptuagies ſepties.

Prædicatio igitur pœnitentiæ, annunciatio Euangelij, miniſterium clauium, & uſus cœnæ Dominicæ, non proponunt nobis, poſt lapſum etiam, aliam & nouam tabulam, ad reconciliationem cũ Deo & ad ſalutem, diuerſam ab ea quæ in Baptiſmo nobis per promißionem Dei oblata, donata et obſignata fuit: ſed tantum ſunt media, per quæ uel

in gra-

in gratia Baptismi confirmamur, uel ad eam post lapsum reuertimur. Hæc simplicia, uera, utilia, & manifesta sunt. Et ita Augustinus etiam docet, De nuptijs & concupiscentia lib. 1. cap 33. Quod Paulus ait Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ, in uerbo, &c. sic accipiendum est, ut eodem lauacro regenerationis, & uerbo sanctificationis, omnia prorsus mala hominum regeneratorũ mundemur atq; sanemur: non solũ præterita peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptismo, sed etiã quæ posterius humana ignorantia, uel infirmitate contrahũtur. Non ut Baptismus quoties peccatur, toties repetatur: sed quia ipso quod semel datum sit, ut nõ solum antea, uerumetiã postea, quorumlibet peccatorum, uenia fidelibus impetretur.

Et hæc est illa doctrina, quã Tridentini patres obliquis, seu potius malignis oculis, & toruo supercilio aspexerũt. quando decimum hunc Canonem condiderunt. Obseruet autem lector, cum ex Pontificijs scriptoribus multi expreßè totã hanc doctrinam damnent, & contrariam sententiã defendant: quòd tamen Tridentina congregatio nõ ausit disertè et expreßè hoc facere: uerita forsan, si nõ propriæ cõscientiæ, at saltẽ piorũ auriũ in hac Euangelij luce iudicium. Tanta est uis ueritatis. Nec tamen uisum ipsis fuit, doctrinã illam uel approbare, uel sine atro calculo dimittere. Inuẽtũ igitur fuit hoc artificiũ, ut per calumniam aliter quàm

quàm à nostris traditur, sententiam illam, recitarent: ut ita sub illo operculo, doctrinam quam impugnant, damnare possent, & uetera sua commenta stabilire. Dicunt igitur *anathema illis, qui docent peccata quæ post* Baptismum *committuntur, sola recordatione suscepti* Baptismi *dimitti: hoc est, qui sine pœnitentia in sceleribus perseuerant & pergunt, illis si tantum perfunctoriè & historicè recordētur, se aliquādo baptizatos esse, tali recordatione, peccata dimitti: & quidem sola recordatione, ut non opus sit pœnitentia, & ministerio clauium. Itē, omnia peccata quantumcunq; atrocia, sola epicurea recordatione suscepti* Baptismi, *fieri uenialia: hoc est, ut in illis securè et impunè perseuerare poßint baptizati. Ita* Tridentini. *Sed nostri has sententias non agnoscunt.* Et *ne cauillentur, nos aliquid occultare:* Epicureas *& flagitiosas illas opiniones, si quis ita uel sentit, uel docet, sonora uoce damnamus.* Non *igitur hoc, sed longè aliud est quod ipsos urit: quod quia apertè non audent, sophistica hac peruersione status damnare uoluerunt.* Et *hoc lector diligenter secum expendat.*

Canon. 11.

Si quis dixerit, uerè & ritè collatū Baptismum iterandum esse illi, qui apud

pud infideles fidem Christi negauerit, cum ad pœnitentiam cõuertitur, ana thema sit.

EXAMEN.

In illa sententia consentimus: Neminem uerè, ritè, & legitimè baptizatum, post quemcunq; lapsum, aut etiam post abnegatam in persecutione ueritatem, iteratò esse baptizandum, quando ad pœnitentiam conuertitur, & Deo cupit reconciliari. Sed quando quæritur, quæ sint caußæ & rationes, quare legitimum Baptisma non sit iterandum, ibi diuersæ reperiuntur sententiæ. Quidam enim qui sentiunt, Baptismi nauem seu arcam peccatis illisam, ita frangi, ut baptizato nullus postea eius sit usus, etiamsi rursus conuertatur: iudicarũt aliquoties posse repeti & iterari Baptismũ. Marcion enim ex contortis quibusdam Euangelij locis, finxit tertiò posse uni & eidem Baptismũ iterari. Secuti sunt postea alij, qui censuerunt, quia quotidie peccamus, quotidie etiam iterandũ esse Baptismum: qui inde dicti fuerunt ἡμεροβαπτισταί. Iudicarunt enim, pœnitentiam agentes non esse prohibendos à remedio salutis, quod Christus instituit. Et quia prior Baptismus, per peccatum factus sit irritus: ideo iterandũ esse, ne peccator pœnitens careat illa promißione: Qui crediderit, & baptizatus

baptizatus fuerit, saluus erit. Et Pontificij *quidem ab illa opinione, quòd arca Baptismi per peccatum frangatur, & prorsus dissoluatur, nõ sunt alieni: sed tamen non censent iterandum esse Baptismum. Si quæras rationem? proferunt recens & incertum commentum, de impreßione characteris: & pœnitenti, quia irritus factus sit* Baptismus, *proponunt non hanc uiam ad reconciliationem cum* Deo, *ut in pœnitentia per fidem redeat ad fœdus pacis, & pactum gratiæ, quod propter Christi meritum, in Baptismo Deus nobiscum iniji: sed alia ipsi proponunt remedia, ad recuperandam gratiam* Dei. *Vtraque igitur explicatio, in examine huius Canonis necessaria est.*

1. *Baptismum non esse iterandum, siue post lapsum, siue post abnegationem, quando peccator ad pœnitentiam conuertitur.*

2. *Ostendamur etiam ex uerbo Dei, ueræ & graues causæ, quare in peccatore baptizato, agente post lapsum pœnitẽtiã, Baptismum iterare nec liceat, nec necesse sit. Caußæ autem seu rationes præcipuæ hæ sunt.* 1. *Pactum gratiæ, & fœdus pacis quod in Baptismo initur & obsignatur, nõ est momentaneum, nec fundatum est super arenã uulgaris regulæ:*

Frangenti fidem, fides frangatur eidem:

sed est perpetuum, ita ut per pœnitentiam ad illud redire poßimus: sicut in præcedentis Canonis exa-

mine

mine ostendimus. Non igitur opus est, Baptismum iterare. Deus enim perpetuò fidelis manet in suo illo pacto. Et si iteraretur Baptismus, fieret iniuria fidei ipsius Dei: quasi nostra infidelitas, Dei fidē euacuare posset. 2. *In institutione Eucharistiæ, Christus addit: Quotiescunq; hoc feceritis. De pœnitentia etiam inquit: Non dico septies, sed septuagies septies. De Baptismo uerò Scriptura nō tradit, ut quoties lapsi fuerimus, toties iteratò baptizemur. Et de Sacramentis iudicandum est ex uerbo Dei.* 3. *Nullū habemus in Scriptura exemplum, semel uerè baptizatos: quando post lapsum ad pœnitentiam conuersi fuerunt, iteratò fuisse baptizatos. Sed Corinthijs & Galatis lapsis, Paulus proponit promißionē & consolationē Baptismi prius suscepti, 1. Cor. 6. & 12. Gal 3. Sicut igitur in ueteri Testamento, post circumcisionē, lapsos quando pœnitentiā egerunt, nō legimus iterū circumcisos fuisse, sed quòd per pœnitētiā redierint ad fœdus circumcisionis, quod perpetuum erat. Eadem ratio est Baptismi in nouo Testamento, qui in locum circumcisionis succeßit.* 4. *Augustinus in Iohannem tractatu 11. & 12. hanc urget rationem. Sicut generatio carnalis una est, ita etiam regeneratio spiritualis una est. Sicut uterus non potest repeti, sic nec Baptismus: semel nascimur, semel renascimur. qui uerò peccatis uel infirmantur, uel moriuntur, illi*

uel sanantur, uel resuscitamur. Hæ rationes certæ: firmæ & perspicuæ sunt. Præter has, quædam etiam aliæ in disputationibus ueterum recitantur ut quod Augustinus alibi inquit: Sicut semel Christus crucifixus est, sic Baptismus iterandus nõ est. Vna enim morte sua omnes redemit, ut amplius mori non oporteat. Quod uidens Ecclesia, intellexit non iterandum Baptismum. Solet etiam huc accommodari, quod Christus inquit Ioh. 13. Qui lotus est, non indiget lauari nisi pedes, sed est mũdus totus. Quidam etiam locum Heb. 6. interpretantur de non iterando Baptismo, cum inquit: Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, rursus renouari, &c. Baptisma enim uocat Paulus renouationem: & ueteres nocarunt φώτισμα illuminationem. Accommodatur etiam huc locus Eph. 4. Vnum Baptisma. Sed una est, etiam fides: quæ tamen post lapsum repetitur. Eucharistia uocatur unus panis: & tamẽ scriptũ est, Quotiescũq;. &c. Priora igitur fundamenta, certiora & firmiora sunt. Doctrina enim hæc, de non iterando Baptismo, ita tradenda est, ut non tantum disputetur, nõ esse iterandum, sed monstrentur fontes consolationum: quòd etiam post lapsum, quando rursus conuertimur, licet non iterum baptizemur, tamẽ reditum & receptum habeamus ad fœdus pacis, & pactum gratiæ, quod in Baptismo nobiscum initum & obsignatum est. Et propterea uolui hæc de

expli-

explicatione XI. Canonis, hoc loco addere.

Canon. 12.

Si quis dixerit, neminem eſſe baptizandum, niſi ea ætate qua Chriſtus baptizatus eſt, uel in ipſo mortis articulo, anathema ſit.

De hac ſententia, olim antiquis temporibus uaria fuerunt diſputata: ſed nulla nunc hac de re eſt controuerſia. Breuiter itaq; reſpõdeo, nos huic Canoni non inuitos ſubſcribere. atq; utinam omnes tales eſſent.

Canon. 13.

Si quis dixerit, paruulos eo quòd actum credendi non habẽt, ſuſcepto Baptiſmo, inter fideles computandos non eſſe: ac propterea cum ad annos diſcretionis peruenerint, eſſe baptizandos: aut præſtare omitti eorum Baptiſma, quàm eos non actu proprio credentes, baptizari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.

EXAMEN.

Multis & magnis contentionibus & turbis, agitata est ab Anabaptistis quæstio de Baptismo infantium: & utile est monstrari, explicari, sæpius repeti & inculcari uera, certa, firma & illustria fundamenta ex uerbo Dei, quòd & quare infantes sint baptizandi. Et in nostris Ecclesiis Pædobaptismus, diligenter & eruditè, refutatis Anabaptistarum opinionibus, defensus & confirmatus est. Faciunt autem & Tridentini patres, huius certaminis mentionem: sed cum explicare deberent fundamenta, quare in paruulis non differendum sit Baptisma, donec ad annos discretionis peruenerint, & quare postea non sint rebaptizandi, qui in infantia baptizati sunt: ipsi prætérita necessaria hac declaratione, litem mouent, quàm tamen non explicant, de fide infantium baptizatorum. cum fundamentum, quod & quare Baptismus etiam ad paruulos pertineat, non sit difficilis & obscura illa disputatio, an & quomodo infantes credant. Alia sunt magis illustria & firma fundamenta, ex quib. ueteres Baptismũ paruulorũ probarunt. Allegarunt sanè traditionẽ, hoc est, testimonium primæ & purioris Ecclesiæ, quòd inde ab Apostolorũ temporibus, uniuersalis & perpetua fuerit cõsuetudo in Ecclesia, etiã paruulis dare Baptismũ. Sed nõ sola uel traditione, uel uniuersali consuetudine ita nituntur ueteres, quasi propter titulum

traditionis,

traditionis, recipiendus sit Baptismus paruulorũ, licet nullo Scripturæ testimonio probari & confirmari possit: sed traditionem & consuetudinem illam ostendunt niti certis, firmis, aptis & consentaneis Scripturæ testimonijs. Christus enim disertis uerbis de infantibus (Lucas enim uocat τὰ βρέφη, quæ in ulnis adhuc ferebãtur) pronũciat: Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere illos: talium enim est regnum cœlorum.

Non autem ita infantium est regnum cœlorũ, sicut angelorum, qui sine peccato sunt: in peccatis enim concipimur & nascimur, Ps. 51. Quod natũ est ex carne, caro est: Ioh. 3. Caro uerò regnũ Dei nõ potest possidere, 1. Cor. 15. Eramus natura filij iræ, ad Ephesios 2. Roman. 5. Per unius delictum in omnes homines in cõdemnationẽ. Ergo necesse est, ut infantes à peccato, ira Dei, & damnatione liberentur, si debent hæredes fieri regni cœlorũ. Nemo aũt à malis illis liberari potest, & ad regnũ cœlorum peruenire, nisi per gratiã Dei, propter meritum Christi mediatoris. Iam Christus paruulos disertè uocat, & uult admitti ad communionem suorum meritorum. inquit enim: Sinite eos uenire ad me. Et de patris etiam uoluntate affirmat: Non est uoluntas coram patre uestro in cœlis, ut pereat unus de pusillis istis: illam autem suam gratiam, Deus non sine medijs offert, exhibet, donat et applicat: sed in hunc usum, certa

instituit & ordinauit media, seu organa. Et *ministerium in* Ecclesia *ideo instituit, ut media illa seu organa offerant & applicent omnibus illis ad quos pertinet promißio* Euangelij, *de gratia Dei, & salute æterna.* His *axiomatis, quæ certa, firma & manifesta sunt, ita constitutis, facilè erit de quæstione proposita cõstituere.* Quia *enim* Deus *uult, infantes non perire, sed affirmat, ad illos etiam pertinere regnum cœlorum: & illorũ beneficiorum donationem & applicationem, uult per certa à se instituta media seu organa, uerbi scilicet &* Sacramentorum *fieri.* Necesse *igitur est, ut ex medijs illis diuinitùs institutis, aliquod sit quod ad infantes etiam pertineat.* Neq; *enim in nouo* Testamento *angustior, parcior & malignior est gratia* Dei. *quàm in ueteri fuit, ubi circumcisio etiam ad infantes pertinebat.* Ordine *igitur consideremur media applicationis in nouo* Testamento.

Et *nuda quidem, aut sola prædicatione pœnitentiæ & remißionis peccatorum, cum infantibus agi non posse, manifestum est. illa enim requirit auditum,* Rom.10. *cogitationem, mediationem,* Ps.119. *intellectum,* Matth.13. *quæ in infantibus non inueniuntur.* De *cœna* Domini, Paulus *inquit:* Probet *se ipsum homo. item:* Dijudicet *corpus* Domini *id quod infantibus tribui non potest.* Et *cœnam suam* Christus *instituit pro illis, qui iã facti sunt ipsius discipuli.* In *ueteri etiam* Testa-

mento

mento infantes 8. die circumcidebantur, ad esum uerò agni tūc admittebātur, quando interrogare poterant: Quæ est ista religio? Exod. 12. Superest igitur ex medijs applicationis in nouo Testamento, Sacramentum Baptismi.

Et quæstio est, an per Baptismum infantibus regnum cœlorum applicari & obsignari possit & debeat, cum per prædicationem uerbi & Eucharistiam illud fieri non possit. Recitabo *autem ex Scriptura argumenta, quæ non obscurè hoc confirmant.*

1. Christus de infantibus inquit Matth. 19. Talium est regnum cœlorū. Sed nemo potest intrare in regnum cœlorum, nisi renatus fuerit. Iohan. 3. Baptismus uerò est lauacrum regenerationis. Tit. 3. Oportet igitur infantes baptizari, ut renascantur, & ita in regnum cœlorum, iuxta Christi promissionem introire possint. imò Christus inquit: Nisi quis acceperit regnum Dei, uelut paruulus, non intrabit in illud. Marci. 10. Adultis uerò nemo negat, quo minus renascantur ex aqua & spiritu, ut introeant in regnum cœlorum. Iohā. 3. Ergo nec infantibus negandum est. Adulti enim accipiunt regnum Dei, sicut infantes, iuxta Christi sententiam.

2. Non est uoluntas patris cœlestis, ut infantes pereant. Matt. 18. Ergo uult eos saluare. Deus uerò saluat non sine medijs, sed per lauacrum re-

generationis. Tit. 3. Sunt igitur baptizandi infantes.

3. Qui habet peccata, ei ne pereat, necessaria est remißio peccatorum. Illa autem cõfertur, per media diuinitùs ad hoc ordinata. Iam Acto. 2 Petrus inquit: Baptizetur unusquisque in remißionẽ peccatorum. Ergo infantibus ne pereant, dandus est Baptismus in remißionem peccatorum.

4. Christus uult & iubet infantes sibi offerri, & ad se adduci, Matt. 18. Non autem possumus corporaliter & uisibiliter Christo, in ulnas infantes ponere. De Baptismo uerò Paulus inqt: Quotquot baptizantur, Christum induunt. Gal. 3. Et Rom. 6. Qui in Christum baptizantur, in mortem eius baptizantur: consepeliuntur cũ ipso, & insititij fiunt ipsi. Rom. 6. Quia igitur non est dubium infantes esse ad Christum adducendos (hoc enim ipse fieri & uult & iubet) & tantum quæstio est, quomodo hoc fieri poßit. Scriptura uerò mõstrat certam rationem, quomodo poßimus infantes eò adducere, ut Christum induant, per Baptismũ scilicet. Sequitur ergo, uoluntatem & mandatũ Christi esse, ut baptizentur infantes, hoc est, sibi adducantur: & pronunciat, talium qui ad se adducuntur, esse regnum cœlorum.

5. Christus uult infantibus benedicere, Mar. 10. hoc est, ipsis communicare sua merita, ad salutem. hæc enim uera est benedictio. Gen. 22. Gal. 3.

Eph. 1.

Eph.1. Baptismus uerò est medium, seu organon per quod fit communicatio beneficiorum Christi. Nam per Baptismum Christus mundat & sanctificat. Eph.5. Baptizamur in mortem eius. Rom.6. Baptisma saluat per resurrectionē Christi. 1. Pet. 3. Infantes igitur sunt baptizandi, ut ipsis communicetur benedictio, hoc est, participatio meritorum Christi.

6. Christus cū inquit, Sinite eos uenire ad me: uult infantes fieri sua membra, hoc est, Ecclesiæ membra, cuius ipse caput est. Illi enim qui ad Christum ueniunt, sunt uera membra Ecclesiæ. Ioh. 6. Sed baptizamur in unum corpus. 1. Cor. 12. Et Christus Ecclesiam suam sanctificat, & mundat lauacro aquæ in uerbo. Eph.5. Sunt ergo infantes baptizandi, ut fiant membra Ecclesiæ, ubi caput est Christus.

7. Pro quibus Christus se tradidit, ut eos glorificet, illos sanctificat, & mundat lauacro aquæ in uerbo. Eph.5. Sed pro infantibus etiā mortuus est: quia pro omnibus mortuus est. 2. Cor.5. Heb. 7. Et talium est regnū cœlorū, Matt.19. Ergo & infantes sanctificat, & mūdat lauacro aquæ, in uerbo.

8. Bonum est Augustini argumentum, qui ex circumcisione colligit, infantes in nouo Testamēto baptizandos esse. Baptismus enim successit in locum circumcisionis. Col.2. Et idem est fœdus pacis et pactū gratiæ, utrobiq;. Et quia illius fœderis

ratio, quod ad infantes attinet, Apostolis ex ratione circumcisionis iam nota erat: ideo Christus contentus fuit generali mandato, de Baptismo: nec opus iudicauit, de infantibus peculiariter aliquid præcipere. Nam nec fœmellarum peculiaris fit mentio, sed sententiæ Matt. 28. Marci 16. utuntur genere masculino: & tamen ex caussa, ratione & fine institutionis, rectè iudicatur etiam fœminas baptizandas.

9. Vniuersale mandatum est, de baptizandis omnibus qui non sunt condemnandi, sed saluandi: Matt. 28. Marci 16. Sed inter eos quos Deus non uult perire, sed saluari, sunt etiam infantes. Matt. 18. Ergo mandatum baptizandi, pertinet etiam ad infantes.

10. De tempore noui Testamenti, uaticinatur Isaias cap. 49. non adultos tantum fore membra Ecclesiæ, sed inquit: Ad populos exaltabo signum meum, & afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humeros portabunt. Et Acto. 2. Cum Petrus dixisset: Baptizetur unusquisq; in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti: addit, Vobis est promissio illa, & liberis uestris. Ita Acto. 16. & 1. Cor. 1. legũtur baptizatæ totæ domus, hoc est, integræ familiæ: ad quas certè infantes etiam pertinent.

Hæ demonstrationes ex Scriptura, sunt certæ & firmæ, infantes non esse probibendos à Baptis-

mo.

mo. Deinde accedit uniuersalis consuetudo Ecclesiæ catholicæ, quæ iam inde ab Apostolorũ temporibus, semper etiam infantibus Baptismum communicauit. Fundamentum igitur pædobaptismi, non est difficilis, & obscura illa disputatio de fide infantium. Sed inter argumenta, quæ post constitutam ueram sententiam opponi & obijci solent, illa sunt præcipua, quòd scilicet in institutione Baptismi, bina illa coniunguntur, 1. docere & baptizare. 2. credere & baptizari. Neutrum autem, uel doceri uel credere, uidetur infantibus conuenire. Et ad prius quidem respondetur: uerum & certum est, Christum coniungere doctrinam seu uerbum, & Baptismum. Nõ enim uel uulgaris uel muta est lotio, Baptismus: sed est lauacrum aquæ in uerbo. Eph. 5. Et est obsignatio promissionis Euangelij. Baptismus igitur esse nec potest, nec debet sine uerbo, sicut Augustinus inquit: Tolle uerbum ex Baptismo, & quid erit aqua, nisi aqua? Vbi igitur uerbum Euangelij nec prædicatum nec susceptum est, ibi non debet Baptismus administrari siue adultis, siue infantibus. Baptismus enim est obsignatio doctrinæ Euangelij. Non autem sequitur inde, infantibus denegandum esse Baptismum. Est enim pars doctrinæ Euangelij, quòd etiam infantes pertineant ad promissionẽ noui Testamenti. Acto. 2. ad Ecclesiam, Isa. 49. & ad regnum cœlorum, Matth. 19. Igitur & illa pars doctrinæ, per

Baptismum obsignanda est in infantibus.

Et pædobaptismus non est balneum, sine uerbo, sed est lauacrum aquæ in uerbo: scilicet promißionis de gratia patris, de mundatione filij, & sanctificatione spiritus, per & propter meritum Christi mediatoris. Connexio igitur uerbi & Baptismi est, seruatur & manet etiam in pædobaptismo: & ita satisfit institutioni. Si uerò quis instet, Baptismũ nõ tantũ debere esse lauacrũ aquæ in uerbo, sed etiã docendos esse eos qui baptizantur: respõdeo. Idẽ etiam in institutione circumcisionis fuit, unde simplicißimè potest hæc obiectio explicari. Deus enim Gen. 17 prius docet, Abrahamũ, priusquàm circumcidatur. Et nõ est dubiũ, ipsum Abrahamũ præmisisse doctrinã, priusquam Ismaelẽ & reliquos domesticos circũcideret: sicut inquit Deus Gen. 18. Scio quòd præcepturus sit filijs suis & domui suæ, ut custodiant uiã Domini. Et utrunq; præceptũ erat in ueteri Testamẽto, ut filios suos & docerẽt, Deut. 4. 6. et 11. et circumciderent, Gen. 17. Et in adultis quidẽ doctrina præcedebat, & circumcisio sequebatur: Gen. 17. Paruuli uerò iubentur circumcidi octauo die, Gen. 17. doceri uerò iubentur, quando possunt interrogare: Quid sibi uolũt testimonia hæc? Deut. 6. Et tamen fuit circumcisio in uerbo, etiam quando paruuli octauo die circumcidebantur, licet postea primùm pueri facti docerentur. Et Deus ipse iudicauit,

nit, institutiõi suæ satisfieri, etiamsi in paruulis nõ posset præcedere institutio: modò circumcisio fieret in uerbo, & institutio suo tẽpore sequeretur.

Hæc explicatio ualde euidens est, non tantum propter similitudinem circumcisionis & Baptismi, sed præcipuè quia in nouo Testamento, eo loco est Baptismus, quo in ueteri fuit circumcisio. Col.2. Et quia illud ex ratione, circumcisionis, Apostolis tunc notissimũ erat: ideo Christus de Baptismo paruulorũ nihil peculiariter tradidit, sed cõtentus fuit generali mãdato, de baptizandis omnibus, qui saluãdi essent. Ex Apostolorũ etiã scriptis illud colligi uidetur. Paulus Ephes.6. scribens Christianis parentibus, quomodo educare debeãt liberos suos, qui eo ætatis iã peruenerunt, ut possint parentibus obedire, præcipit de institutione Domini: non autem addit, postea primùm esse baptizandos. Ita etiam Iohannes cap.2 prioris epistolæ, Christianam institutionem distribuit, 1. pro patribus 2. pro iuuenibus 3. pro pueris 4. pro paruulis, quos uocat παιδία, quando scilicet primùm possunt doceri. non autem addit, tunc primùm & postea esse baptizandos. Paruulos igitur suos primũ in ulnis adduxerunt Christo, ut fierent filij Ecclesiæ, iuxta uaticiniũ Isai.49. Luc.18. & postea suo tempore secuta est institutio Christiana. Atq; ita iudicarunt satisfieri institutioni Christi, de docendo & baptizando.

Alte

Alterum uerò argumentum propriè pertinet ad explicationē huius XIII. Canonis, quē nūc tractamus: Quia scilicet Christus coniungit, credere & baptizari: an & quomodo infantes qui baptizantur, credant. Et ego sanè, qui simplicitatem amo, etiamsi nec intelligam, nec explicare possim, quomodo infantes qui baptizantur, credant: iudico tamen, sufficere firmißima illa testimonia suprà explicata, infantes esse baptizandos. Neq; enim ab illis propterea discedendum est, si nō possim uel intelligere, uel explicare, quomodo credāt infantes: exigit tamen explicatio huius Canonis, ut de disputatione illa quædam dicantur. Sunt igitur Scripturæ sententiæ: Qui non crediderit, condemnabitur. Qui non credit, iam iudicatus est. Qui incredulus est filio, ira Dei manet super illum: omnis autem qui credit in eum, non perit, sed habet uitam æternam. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Sine fide impoßibile est placere Deo, &c. Iam quia infantes qui baptizantur, non pereunt, sed illorum est regnum cœlorum: quæstio est, an infantes qui baptizantur, dicendi sint credere uel non credere, habere fidem uel nō habere, an inter fideles uel infideles numerandi sint. Et quidam simpliciter disputant, omnes illas & similes Scripturæ sententias, tantum ad adultos pertinere, non autem ad infantes, quos sentiūt gratia quidem Dei saluari, sed sine fide; nec tamen

men

men uolunt, infantes baptizatos inter incredulos numerari. Coguntur itaq; sine Scripturæ authoritate, fingere medium aliquod inter fidem & incredulitatem, inter fideles & incredulos. Huic uerò opinioni assentiri non possum. Scripturæ enim sententiæ de fide, uniuersales sunt. Et immediatè contraria sunt, fides & incredulitas. fideles & infideles. Nec ad illum locum, ubi Baptismus gentibus communicandus instituitur, conuenit talis interpretatio: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. hoc est, qui adulti fuerint: infantes uerò, quæ maxima pars est eorum qui nunc baptizantur, non credunt: & tamē cum sine fide baptizantur, non condemnantur sed saluantur.

Simplicior igitur, uerior & sanior est Augustini sententia, qui de uerbis Apostoli, Sermone 14. post allegatam Christi sententiam. Qui non crediderit, condemnabitur: interrogat Pelagianum: ubi ponis paruulos baptizatos? Profectò in numero credentium. Nam ideo & consuetudine Ecclesiæ antiqua, canonica, fundatissima, paruuli baptizati fideles uocantur Inter credentes igitur paruulos baptizatos numerabis: nec iudicare ullo modo aliter audebis, si non uis esse apertè hæreticus. Et hanc sententiā Augustinus alibi sæpe repetit.

Sed iam oritur quæstio multò difficilior & & obscurior, quomodo infantes credāt: siue, qualis

lis sit fides paruulorum. De adultorum enim fide, res est non obscura. Est enim & oritur ex auditu, cogitatione, meditatione & apprehēsione uerbi prædicati: est assensio in mente, fiducia in uoluntate, qua cor erigitur et quietatur. Credēs scit se credere: uult, et conatur fidē retinere, et subinde crescere: luctatur cū dubitatione, diffidētia & trepidatione: exerit efficaciam suam signis, & testimonijs externis, &c. Si ergo quæritur, an infantes qui baptizantur, hoc omnino modò credant: an hæc prorsus sit ratio fidei in paruulis baptizatis? Augustinus respondet negatiuè. inquit enim epistola 23. paruulum, etsi nondum fides illa quæ in credentium uoluntate consistit, iam tamen ipsius fidei Sacramentū fidelem facit. Ibidem fidelis uocatur, nō ad rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo.

Tractatu in Ioh. 80. Et contra Donatistas lib. 4. cap. 24. dicit, paruulos baptizatos nondum posse corde credere ad iusticiam, & ore cōfiteri ad salutē. Epist. 57. ad Dardanū inquit: Scire diuina paruulos, qui nec humana adhuc nouerint, si uerbis uelimus ostēdere, uereor ne ipsis sensibus nostris facere uideamur iniuriā, quando id loquēdo suademus, ubi omnes uires officiumq; sermonis, superat euidentia ueritatis, &c.

De peccat: meritis lib. 1. cap. 19. dicit, paruulos baptizatos nondum habere sensum fidei. Et hoc

est,

est, quod in usitata quæstione dicitur: An paruuli actu credant. Quæ quæstio si hoc modo ut Augustinus explicat, intelligatur, manifestum est, quid sit respondendum. Nec tamen ideo dicendum est, paruulos baptizatos, quia non possunt eo modo actu credere, sicut adulti: propterea ipsos nullo modo credere, aut nulla ratione illis posse fidem dari à Deo. Sic enim nesciūt Spiritū sanctū, quāuis sit in eis (inquit Augustinus) sicut nesciunt & mentē suā, imò uitam suam: nec tamen ideo dicendum est, ipsos nec mentem nec uitam habere. Laborat igitur Augustinus, ut aliquo modo ostēdat, quomodo paruuli dum baptizantur, credant: ne lusus sit, quando qui infantem ad Baptismum offerunt, rogati respondent: Credit. Et in multis sanè locis disputat, paruulos baptizari aliena fide, uel parentū, uel gestantium & offerentium, uel totius Ecclesiæ. Sermone 14. de uerbis Apostoli: epist. 23. 57. 105. Contra Donatistas libro quarto, capite 24. &c.

Et hoc quidam ita interpretantur, quasi nulla planè sit Dei actio, nulla fiat operatio Spiritus sancti in paruulo dum baptizatur: sed alius baptizetur, alios uerò credat: & aliena illa fides paruulo, in quo Spiritus sanctus nihil planè operetur, imputetur ad iusticiā & salutem. Sed hæc sententia, Scripturæ nō est consentanea. Hoc quidem uerum est, aliena fide impetrari sæpe alijs corporalia beneficia:

beneficia:ut in historia Cananææ. Potest & hoc aliena fides oratione aliquando impetrare, ut impius per gratiam Dei conuertatur, illuminetur & propria fide donetur. Nemo autem ipse carens et destitutus fide, potest iustificari & saluari alterius fide. Iustus enim sua fide uiuet, Rom. 1. Credenti fides imputatur ad iusticiam, Rom. 4. Nusquam autem Scriptura tradit, alterius fidem, si ego sim sine fide, mihi imputari ad iusticiam.

Et existimo Augustinum non hoc sensisse, quòd Spiritus sanctus in paruulis, dum baptizantur, planè nihil operetur. His enim uerbis sententiam suam explicat Epist. 57. Dicimus ergo, in Baptizatis paruulis, quamuis id nesciant, habitare Spiritum sanctum. Sic enim eum nesciunt, quã uis sit in eis, quemadmodum nesciunt & mentem suam, cuius in eis ratio, qua uti nondum possunt, ueluti quædam scintilla sopita est, excitanda ætatis accessu. Et cum ostendisset, in quibusdam etiam adultis, hoc nescientibus habitare Spiritum sanctum: addit: Habitare autem ideo & in talibus dicitur, quia in eis occultè agit, ut sint templum eius: id quod postea perficit in proficientibus, & proficiendo perseuerantibus.

Et de Peccat: meritis lib. 1. ca. 33. Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos, nisi inter fideles? sicut uniuersæ ubiq; Ecclesiæ clamat autoritas. Ergo inter eos qui crediderunt: hoc enim eis acquiritur per

per uirtutem Sacramenti, & offerentium re-spponsionem.

Ibidem cap.25. *Paruuli per Sacramẽtum, quod ad hoc diuinitùs institutum est, in credentium numerum transeunt.*

Et ca.19. inquit: *Totum hoc in spe fit, ui Sacramenti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Ecclesiæ.*

Et epistola 23. quomodo paruulus, qui baptizãdus offertur per officium alienæ uoluntatis, regenerari poßit, ita explicat: *Non est scriptum: Nisi quis renatus fuerit ex parentum uoluntate, aut ex offerentium, uel ministrantium fide: sed nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. Aliena igitur fides offert paruulum ad Baptismum, & ibi aqua forinsecus exhibet Sacramentum gratiæ: spiritus uerò intrinsecus operatur beneficium gratiæ. Regenerans ergo spiritus in maioribus offerentibus, & paruulo oblato renatoq;, communis est. Et per hanc societatem unius eiusdemq; spiritus, prodest offerentium uoluntas paruulo oblato.* Hæc sententia manifestè ostendit, Augustinum non sensisse, paruulos baptizatos regenerari aliena fide, uel parentum, uel offerentium, uel Ecclesiæ: sed quòd aliena fides, quæ statuit, promißionem Euangelij etiam ad paruulos pertinere, offerat paruulũ ad Baptismum: in quo donetur paruulo Spiritus sanctus, operans intrinsecus, & occultè, in paruulo.

Sicut in alia quadam sententia, quam Alensis citat, Augustinus inquit: Fides datur & nutritur in Baptismo. Hanc simplicißimè iudico esse Augustini sententiam: & ita Lutherus etiam eam explicat. Nam de captiuitate Babylonica disputans, an paruuli poßint habere fidem? respondet: Hic dico quod omnes dicunt, fide aliena eorum qui offerũt eos, paruulis succurri. Et hoc mox declarat: Sicut uerbum Dei potens est, dum sonat, etiam impij cor immutare, quod non minus est surdum & incapax, quàm ullus paruulus: ita per orationem Ecclesiæ offerentis & credentis, paruulum existimat in Baptismo, fide infusa mutari, mundari, & renouari, &c.

Et quomodo hoc simplicißimè intelligi poßit, explicatur in formula concordiæ, inter Theologos Saxoniæ & superioris Germaniæ, anno Domini 1536. constituta: quòd scilicet, quando dicimus infantes credere, aut fidem habere, non sit imaginandum, infantes intelligere aut sentire motus fidei: sed reijcitur error illorum qui imaginantur, infantes baptizatos placere Deo, & saluos fieri, sine actione aliqua Spiritus sancti in eis: cùm Christus clarè dicat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. Et semper cum remißione peccatorum datur Spiritus sanctus. Nec quis potest Deo placere, sine Spiritu sancto: Rom. 8. Cum ergo certũ sit, infantes baptizatos esse membra Ecclesiæ, & pla-

& placere Deo: certũ & hoc eſt, Spiritũ ſanctum in eis efficacem eſſe: & quidem ita efficacẽ, ut regnũ cælorũ, hoc eſt gratiam Dei, & remiſſionem peccatorũ accipere poſſint. Christus enim expreſſè hoc affirmat, Marci 10. Amen dico uobis, niſi quis acceperit regnũ Dei ſicut paruulus, nõ intrabit in illud. Paruulis igitur qui Chriſto offerũtur, nõ tantũ offerri & donari regnũ Dei, uerũ etiam eos accipere illud, ex hac Chriſti ſententia certum eſt. Animalis aũt homo nõ accipit illa quæ ſunt ſpiritus. 1. Cor. 2. Ergo oportet Spiritũ ſanctũ in infantibus qui baptizantur, efficacem eſſe, & operari, ut regnũ Dei quod in Baptiſmo offertur & donatur, accipere poſſint, ſuo quodãmodo, nobis nec ſatis cognito, nec explicabili. Effunditur aũt ſpiritus regenerationis, & renouationis, in eos qui baptizantur: Tit. 3. Ergo & in infantes effunditur. Et licet nec ſatis intelligamus, nec uerbis explicare poſſimus, qualis ſit illa Spiritus ſancti actio & operatio in infantibus qui baptizãtur: eſſe tamẽ, & fieri ex uerbo Dei, certum eſt. Illam autem actionem ſeu operationem Spiritus ſancti: in infantibus uocamus fidem, & dicimus paruulos credere. Illud enim mediũ ſeu organon, quo regnũ Dei quod in uerbo & Sacramẽtis offertur, accipitur, Scriptura uocat fidẽ: & credẽtes dicit accipere regnũ Dei. Et qdẽ Mar. 10. Chriſtꝰ affirmat, adultos ita accipere regnũ dei, ſicut paruuli illud accipiũt.

Et Matth.18.inquit: Qui scandalizauerit unũ ex pusillis istis qui in me credunt. Et inter pusillos istos, etiam παιδίον puerulum numerat. Praeterea circumcisio in genere uocatur signaculum iusticiae fidei, Rom.4. Quòd si infantibus circumcisis tribuitur iusticia fidei: ergo etiam ipsa fides illis tribuitur. Hanc iudico esse simplicißimam sententiam, de difficilima & obscurißima illa quaestione: quòd scilicet infantes in Baptismo, non fiãt sancti & salui, sine actione & operatione aliqua Spiritus sancti in ipsis. Accipere enim ipsos regnũ Dei, ipse filius Dei affirmat: id quod sine operatione Spiritus sancti, fieri non potest. Et Spiritum sanctum in infantibus, nondum ratione utentibus, hoc efficere posse, licet modus et ratio à nobis nec comprehendi, nec explicari poßit, non est dubiũ: sicut manifesto exemplo in Iohanne baptista, ostendit. De eius enim exultatione angelus inquit: Replebitur Spiritu sancto, adhuc in utero matris. Singulare sanè illud exemplum, non facit regulam communem: ostendit tamen, Spiritum sanctum etiam in infantibus operari posse.

Scholastici uerò & Pontificij scriptores, quaestionem hanc per se obscuram & difficilem, uarijs suis disputationibus magis adhuc intricatam reddiderunt. Quidam enim disputant, in Baptismo, in pueris nondum ratione utentibus, nullas infundi uirtutes, nec secũdum actum, nec secun-

dum

dum habitum,nec secundum radicem: sed in adulta demum ætate,quam infra 30 annum constitunt,eas conferri: uel si in infantia moriantur, & baptizati sint, in separatione animæ à corpore, uirtutes illis conferri. Alij disputant, in Baptismo conferri nec habitus,nec actus uirtutum,sed radicem earum, quæ sit gratia. Alij radicem illam faciunt characterem Baptismi: & eius radicis ramos progressu ætatis fieri habitus uirtutum,ex quibus sequantur suo tempore actus. Tertij opinantur,in paruulis baptizatis infundi habitus uirtutum,non autem actus, seu quo ad usum. Relinquuntur autem illæ opiniones in medio,in constitutione Innocentij de Baptismo, cap. Maiores. Clemens uerò postea,in concilio Viennensi,postremam opinionem probabiliorem iudicauit. Quid uerò Tridentini nostri? Primùm anathemate damnant, si quis dixerit paruulos qui baptizantur, habere actum credendi. Quòd si intelligant actum credendi, sicut suprà in Augustini sententia explicauimus, non pugno.

Si uerò hac particula simpliciter negare uolunt,in paruulis qui baptizantur, omnem actionē & operationem Spiritus sancti: certè contradicendum est. De habitu fidei, nullam faciunt mentionem. Opinio igitur illa, quæ in Viennensi concilio probabilior iudicata fuit, Tridentinis patribus ita sordet, ut nullam eius mentionem facere

 dignentur:

dignentur: cũ quidẽ ex professò, de infantib. tractatio instituta sit in hoc. XIII. Canone. Et tamẽ nõ sentiunt, paruulos sine fide baptizari: sed dicunt, ipsos in sola fide Ecclesiæ, baptizari. Quod si ita intelligunt, sicut uerba sonant, quòd in Baptismo, in paruulis, nulla prorsus fiat diuina actio seu operatio Spiritus sancti: falsum esse ostendimus. Sed uideo, totum hunc Canonẽ studio quodam ambiguè & prolixè esse positum. Volui igitur totam disputationẽ simpliciter explicare. Videntur enim doctrinam nostrarum Ecclesiarũ, de fide infantiũ obliquè uoluisse perstringere, ut scilicet axioma illud obtineant: Sacramenta conferre gratiã, sine fide utentis. Si uerò Canonẽ illũ, tantum Anabaptistarũ opinionibus opposuerunt: sciunt, nos ab Anabaptistarum secta alienissimos esse.

Canon. 14.

Si quis dixerit, huiusmodi paruulos baptizatos, cũ adoleuerint, interrogãdos esse, an ratũ haberi uelint, quod Patrini eorũ nomine, dũ baptizarentur, polliciti sunt: & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos: nec alia interim pœna ad Christianã uitam cogẽdos, nisi ut ab Eucharistiæ, aliorumq́

aliorumq́ Sacramentorũ perceptione arceantur, donec resipiscant, anathema sit.

Sententia quæ in hoc Canone taxatur, Erasmo tribuitur: & quidẽ, si tantũ exigeret ab adultis publicã & liberã confeßionẽ eius fidei, in quã paruuli baptizati sunt, nihil haberet incõmodi: formula etiã interrogationis excusari posset. extat enim, & quidẽ fermè durioribus uerbis, Iosue 24. Optio uobis datur: eligite hodie quod placet, &c. Sed tamẽ sicut in hoc Canone sẽtẽtia illa recitatur, nolim eam defendere. Illis enim qui in infantia baptizati sunt, cũ adoleuerint, nõ libera proponẽda est optio, utrũ ratũ habere uelint quod in Baptismo ipsorũ actũ fuit: quasi pactũ gratiæ, & fœdus pacis, quod paruulis Baptismo offertur, & obsignatur, tunc primùm incipiat ratũ fieri, quãdo cõsensus uoluntatis adultæ accesserit. Ex hoc enim prauo fundamento, Anabaptistæ simpliciter sustulerũt & damnauerũt pædobaptismũ. Sed cõmonefaciẽdi sunt tales paruuli baptizati, cũ adoleuerint, quale pactum gratiæ, & fœdus pacis, Deus in Baptismo cũ ipsis inierit, & qua promißione gratitudinis, ad obedientiam se uicißim Deo, cũ abrenunciatione Sathanæ obligauerint: et seriò exhortandi sunt, ut pro illo ingenti beneficio, Deo gratias agãt: in fœdere illo pacis maneãt, et obligationi

illi,

illi, mortificatione peccati & inchoatione nouæ uitæ satisfacere studeant: idq; uoluntariè & ex animo faciant. aut si ex ingratitudine, à fœdere illo, & ab obligatione illa discesserunt, ut pœnitentiam agant, & ad fœdus redeant, stipulatæq; obedientiæ se rursus subijciant. Secus uerò facientibus proponendæ & exaggerandæ sunt seuerissimæ cōminationes iræ et indignationis diuinæ: quibus clauis ligans, retinendo & alligando peccata, excōmunicationem addere debet. Hæc enim sunt arma militiæ nostræ. 2. Cor. 10.

Coactionem uerò ad fidem, quæ per externam uim, & corporales pœnas fiat, Ecclesia Christi ignorat: quæ tantum habet gladium spiritus. Politico uerò magistratui alter, corporalis scilicet gladius, à Deo commendatus est: quo, si pius est, uti potest & debet, sicut ad reliqua scelera, ita etiam ad publicas, externas & notorias blasphemias, præcipuè si seditio accesserit, puniendas: sicut Deus, lata peculiari lege, Magistratui populi Israel hoc præscripsit & mandauit, Deut. 13. Sed Tridentini mitissimi patres, ideo forsan non sunt contenti gladio spiritus, sed alia præterea pœna cogere uolunt discedentes à pacto Baptismi, ut semper in promptu habeant paratas faces, quibus accendere possint & rogos & funesta bella, si quis non in omnia ipsorum placita iurare uelit.

DE

DE CONFIRMATIONE.

Canon. 1.

Si quis dixerit, Cõfirmationem baptizatorum ociosam ceremoniam esse, & non potius uerum & proprium Sacramẽtum: aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesim quandam, qua adolescentiæ proximi, fidei suæ rationẽ coram Ecclesia exponebant, anathema sit.

Canon 2.

Si quis dixerit, iniurios esse Spiritui sancto, eos qui sacro Confirmationis chrismati uirtutem aliquam tribuũt, anathema sit.

Canon. 3.

Si quis dixerit, sanctæ Cõfirmationis ordinarium ministrum, non esse solum Episcopum, sed quemuis simplicem sacerdotem, anathema sit.

EXAMEN.

Vt tota diſputatio de Confirmatione, breui & commodiori ordine explicari poßit, primò recitabimus, quæ ſit Pontificiorũ doctrina, & ſententia de Confirmatione. 2. oſtendemus, quomodo illa Pontificiorũ doctrina & ſententia, Scripturæ uel cõſentiat, uel repugnet. 3. dicemus quædam de ſententijs, quæ ex ueterum ſcriptis pro Confirmatione allegantur. Poſtremò Canones examinabimus: et repetemus, quomodo Eccleſiæ noſtræ iudicent ritum Confirmationis piè, & cum fructu ad ædificationẽ poſſe in Eccleſia obſeruari & uſurpari. Primùm igitur quæ ſit Pontificiæ eccleſiæ de ſua Confirmatione doctrina & ſententia, ex ipſorũ ueteribus & recentioribus ſcriptoribus, in unam ſummam, quàm fieri poterit breuißimè colligam: & quidẽ ipſorum uerbis, ut maiorem fidem habeat narratio, recitabo. Sicut ergo uera Sacramenta, qualia ſunt Baptiſmus & cœna Domini, habent certam materiã & peculiarẽ formam (ita enim uerbum cuiuſq; Sacramenti proprium appellant:) ita etiã Confirmationi ſuæ, certam deputant materiam, ſcilicet oleũ: & illud nõ ſimplex, nec uulgare, neq; quale eſt oleum ſanctificatum, quod uocant catechumenorum & infirmorum: ſed chriſma, hoc eſt, oleum oliuæ cum balſamo, certa proportione ſeu δόσει mixtum. Nec uerò ſimpliciter tantum requirunt mixturam olei

balſami, ſed oportet chriſma illud recens eſſe: hoc eſt, ſingulis annis, certo anni die ab Epiſcopo, pro certis & præſcriptis exorciſandi & benedicendi formulis conſecratum eſſe: aliàs enim non putatur eſſe Sacramentum. Formam uerò Confirmationis, tradunt eſſe hæc uerba: Signo te ſigno crucis, & cõfirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Et ipſam Confirmationem definiunt eſſe inunctionem ſiue illinitionẽ chriſmatis conſecrati, quæ fiat ab Epiſcopi pollice, in fronte hominis baptizati: non in ipſa actione Baptiſmi, ſed poſtea in peculiari Sacramento, per modum ſeu figuram crucis, cum pronunciatione illorum uerborum: Signo te ſigno crucis, &c. In ipſa uerò actione, adduntur conceptis uerbis aliæ etiam orationes: & dicitur, Pax tecũ. Et poſt illam delibationem, Epiſcopus pollice primùm chriſmatum, tota deinde manu, alapã in faciẽ cædit. Frons uerò unguẽto delibuta, panno albo qui ſeptimo pòſt die deponitur, circumcingitur, ne recens unctio uel defluat, uel deleatur. Et tandem commendatur ſuſceptoribus. Hæc eſt actio Confirmationis.

VI Præcipuum uerò caput huius controuerſiæ illud eſt, quomodo de efficacia huius ſuæ Cõfirmationis loquãtur. Et nõ poteſt breuiori cõpendio, tota illa diſputatio proponi, nec rectius intelligi, quàm ſi hoc conſideretur, quòd in hac illorum doctri-

doctrina, perpetua est antithesis Baptismi & Cõfirmationis: ita ut quicũq; effectus tribuuntur Cõfirmationi, eo ipso denegentur & detrahãtur Baptismo. Quomodo enim & quare Sacramentum Confirmationis fingant excellentius, dignius & maius esse, quod maiori reuerentia uenerandum & tenendum sit (hæc enim sunt ipsorum uerba) quàm ipse Baptismus: partim sumunt ex ratione ministri, per quem perficitur & administratur, quem oportet Episcopum esse: præcipuè uerò sumunt illud ex effectibus, qui sunt præstantiores quàm ipsius Baptismi. Recitant igitur ex Apocryphis, & commenticijs uetustißimorum Romanorum pontificum scriptis, tales sententias. Vrbanus dicit: Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur. Et pergit Confirmationi tribuere has operationes spiritus: ut scilicet efficiamur spirituales. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: ut cor dilatetur ad prudentiam & constantiam: ut sapiamus bonum malumq; discernere, maliciæ repugnare, prauis cupiditatibus resistere: ut amore uitæ æternæ succẽsi, mentem à terrenis ad superna & diuina erigere ualeamus. Hæc Vrbanus. Et meminerit lector, statum disputationis hũc esse, quid Confirmatio conferat, quod Baptismus non habeat. Clemens ipsorum dicit, baptizatum

per

per Confirmationem demum percipere septifor mem gratiam Spiritus sancti: & aliter perfectum Christianum esse nequaquam posse, nec sedem habere inter perfectos, etiamsi baptizatus fuerit, nisi sit chrismate ab Episcopo consignatus. hæc Clemẽs. Septiformẽ aũt gratiam spiritus intelligunt, sicut solent numerare septem dona spiritus. In Cõfirmatione enim, sic inter alia orat Episcopus super confirmandum: immitte in eum Spiritum sanctum tuum, septiformis gratiæ tuæ paracletum, de cœlis: spiritum sapientiæ & intellectus, spiritũ consilij & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis: & imple eũ spiritu timoris tui: & signa eum signaculo crucis sanctæ, propiciatus: & spiritum sanctum non amittat, in uitam æternam.

Et ex Cypriani quodam suppositicio sermone de chrismate hæc uerba transsumunt: Ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus sanctus, prout uult, singulis distribuit & largitur. Ex huius unctionis beneficio, & sapientia nobis, & intellectus diuinitùs datur: consilium & fortitudo cœlitùs illabitur: scientia, & pietas, & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo uncti, cum spiritualibus nequitijs colluctamur: ne fœtoribus spurijs imbui poßimus, qui balsami spiritualis odore fragramus.

Accommodant etiam ad suam confirmationẽ, quod Cyprianus habet epist. 12. lib. 1. Vngi quoque

necesse

necesse est eũ qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, esse unctus Dei, & habere in se Christi gratiam poßit. Et lib. 2. epist. 1. *Tunc demum planè sanctificari, & esse filij Dei possunt, si utroque Sacramento, Baptismi scilicet & impositionis manuum nascantur.* Semper autem meminerit lector, *fieri antithesin inter efficaciam* Baptismi, *& inter uirtutem* Confirmationis: *ut ea quæ Confirmationi tribuuntur, in* Baptismo *dari & accipi negētur.* Ita conciliũ Laodiceũ canone 48. inquit: *Oportet baptizatos post* Baptismũ, *sacratißimum chrisma percipere, et cœlestis regni participes fieri.* Cornelius apud Eusebiũ li. 6. ca. 46. dicit, *Nouatũ licet baptizatus fuerit, tamē qa signaculo chrismatis postmodũ consumatus nō fuerit, ideo non potuisse unquã* Spiritũ *sanctũ consequi.* Melchiades de Consecra. dist. 5. *Spiritus sanctus in* Baptismo *pulchritudinē tribuit ad innocentiã, in cōfirmatione augmentũ præstat ad gratiã: in* Baptismo *regeneramur ad uitã, post* Baptismũ *cōfirmamur ad pugnã: in* Baptismo *abluimur, in cōfirmatione roboramur.* Hoc Gropperus *in prouinciali cō*cilio Coloniensi *ita explicat:* In Baptismo *filij* Dei *renascimur, & cœlestis hæreditatis promißionē accipimus: sed ut hanc retineamus, pupillis tutore opus est.* Quare *nō satis est, in* Baptismo *accipere spiritum innouantem, nisi & per confirmationis* Sacramentum, *accipiamus spiritum tuentem, ac*

defen-

defendentem. Nam quatenus Spiritus ſanctus in confirmatione datur, paracletus eſt: qui regenerati, in Chriſto, & cuſtos & cõſolator & tutor eſt. Rabanus de Conſecra. diſt. 5. In Baptiſmo Spiritus ſanctus deſcendit ad habitationem Deo cõſecrandam: in unctione uerò confirmationis, Spiritus ſanctus cum ſeptiformi ſua gratia, & omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ & uirtutis, uenit in hominem: hoc eſt in domum ipſam, quæ per Baptiſmum conſecrata eſt, inquit Durandus. Qui etiam addit, per Baptiſmum animam Chriſto deſponſari, per confirmationem uerò ditari & dotari. itẽ, per Baptiſmum uulnera ſanari, per confirmationem uerò plenitudinem gratiarum conferri. Addit etiam: Poſt confirmationem ad confirmatum dici, pax tecum. Et hoc ita explicat: Nouus homo, qui ſecundum Deum creatus eſt, dignus eſt ſalutari: interim uerò cum erat uetus, non erat ſalutandus, ſed tantum erat pro eo orandum. Semper autem meminerit lector, antitheſin eſſe inter Baptiſmum & Confirmationem. Conciliũ Aurelianenſe, De Conſecr. diſt. 5. Nunquã erit Chriſtianus, niſi in confirmatione epiſcopali fuerit chriſmatus. Et gloſſa dicit, paruulum baptizatum, & non chriſmatum, habiturum minorem gloriam, quàm qui etiam confirmatus fuerit. & addit, hoc tunc ſaltem concedendum eſſe, ſi ponatur, paruulo in Baptiſmo conferri gratiam. Et hoc lector

bene

bene obseruet: posse scilicet gratiam in uniuersum detrahi Baptismo, & referri ad chrisma. Concilium Turonense præcipit, sacrum chrisma circumspectè esse custodiendum. Et addit rationem: Ne, inquit, illud unde Christo incorporamur, & unde omnes fideles sanctificamur, aliquis infidelis tangat. Compendium Theologiæ inquit: Confirmatio animam & corpus armat. Animam quidē, per impressionem characteris, contra pusillanimitatis uitium: corpus uerò per clypeum crucis, contra insultus dæmonum: contra timorem in confessione nominis Christi audaciam præstat, pugnantem coronat: quod notatur uitta, quæ circa caput confirmati ligatur.

Gerson citat ex Hugone: Quid prodest, si per Baptismum à lapsu erigeris, nisi etiam per confirmationem ad standum confirmeris? Et iam colligat se lector, expendatq; secum. Si hæc omnia, quæ hactenus ipsis Pontificiorum uerbis recitauimus, Baptismo detrahuntur, quàm egenum, nudū & miserum relinquatur Baptismi Sacramentum. Sed paulisper sustine bone lector: audies enim iuxta Danielis uaticinium, os loquens adhuc grandiora & magis horrenda. Ita enim in Pontificali inter cætera Episcopus orat, super balsamum: Clementiam tuam deposcimus ut huic unguento spiritualem gratiam largiendo, plenitudinem sanctificationis infundas: ut quicunq; baptismate renati,

nati, isto fuerint liquore peruncti, corporum atq; animarum benedictionem plenißimam consequamur.

Et quando balsamo oleum miscetur, Pontifex inter cætera ita orat: Sanctæ trinitatis perfectione benedicat, & benedicendo sanctificet: concedatq;, ut qui exterius inde perunctus fuerit, ita interius liniatur, quòd omnibus sordibus corporalis materiæ carens, se participem regni cœlorum effici gratuletur. Itē: ut fias omnibus qui ex te ungendi sunt, in adoptionem filiorum per Spiritum sanctum. Et in præfatione Pontifex ita inter reliqua canit: Creaturæ huius pinguedinem sanctificare tua benedictione digneris, & sancti Spiritus ei admiscere uirtutem, cooperante Christi filij tui potentia: ut sit his qui renati fuerint ex aqua & spiritu, Chrisma salutis, eosq; uitæ æternæ partici pes, & cœlestis regni faciat esse consortes. Itē: Hæc commixtio liquorum, fiat omnibus ex ea per unctis, propiciatio, & custodia salutaris in secula seculorum Item: ut fias in adoptionem carnis & spiritus, his qui ex te ungendi sunt, in remißionem peccatorum: ut efficiantur eorū corpora, ad omnem gratiam spiritualem accipiendā sanctificata.

Post consecrationem chrismatis, cantores canunt inter cætera hūc uersum: Corde natus ex pa rentis, aluum implens uirginis, pande uitam, claude mortem, consecrato chrismate. Semper autem

repetenda est illa commonefactio, esse antithesin inter Baptismum & Confirmationē:ut quod Confirmationi tribuitur, illud eo ipso Baptismus uel habere, uel conferre negetur.

Hæc fermè sunt mysteria traditionum de Confirmatione, apud Pontificios: quæ ipsorum uerbis recitaui, ne quis uel fingi arbitretur, uel inuidiosius ad prægrauandam aduersariam partem, exaggerari clamitet. Animaduertit autem hinc lector, non de re uel leui uel nihili, certamen esse, quando de Confirmatione cum Pontificijs disputatur.

Plenius etiam ex hac narratione intelligetur, quid duo primi Canones de Confirmatione, complexu suo inuoluant & occultent. Et cognito uero disputationis statu, diligentius considerabuntur fundamenta, de quibus uel in confirmatione, uel in refutatione disputatur.

Secundò uidendum iam est, quæ & qualia huius suæ sententiæ habeant & afferant fundamenta. Multa enim, & reuera magna sunt, quæ confirmationi suæ tribuunt. Et Andradius meus prolixè rethoricatur. Cum tanta sit humanæ naturæ infirmitas, ut præsentis mortis metus, nos facilè de fide deijcere atq; deturbare possit: quid si igitur Christus hoc Sacramētū instituit, illi sanguinis sui uim & potentiam impressit, ut fidem nobis in sacro lauacro collatam firmaret, perficeret, atq; uelut i altissimis radicibus defigeret: quo mentis, tanta hac

Spiritus

Spiritus sancti uirtute, confirmatas & roboratas, neq; periculi tempestas, neque honoris aura posset à fidei cursu, uel spe uel metu dimouere? Nos igitur qui sumus, qui diuinæ sapientiæ leges imponere, infinitam eius bonitatem, abditissimaq; ipsius consilia, nostro iudicio, tanquam norma quadam metiri uolumus: ut ea solùm Christo beneficia accepta referamus, quæ nobis necessaria arbitramur: quæ uerò comprehendere non possumus, illa nefariè abijciamus, aspernemur, cõculcemus. Ita Andradius.

Gropperus etiam declamitat, post Baptismũ, tanquã post transitũ mare rubrum, ingrediendũ esse uastum huius mund. desertum: in quo cum hostibus, & internis & externis, carne scilicet, mundo & diabolo, priusquã in terrã repromissionis perueniamus, sine intermissione dimicare oporteat: quorũ hostiũ impetus tantus est, ut meritò quis hanc initurus luctã, terreatur, & abiectis Baptismi thesauris desperet: nisi interim agnoscat, Christũ redemptorẽ aduersus hosce insultus, alia parasse remedia, quibus luctantibus nobis subueniret cumq; inter hæc principem locũ obtineat Sacramentum Confirmationis, magnæ esse & temeritatis & arrogantiæ, remedium illud tam utile & tam necessarium, repudiare uelle. Ita ille.

Nos uerò ô boni, nequaquã ij sumus, qui pericula ab hostibus illis, carne s. mundo & diabolo nobis

imminentia, uel ignoremus, uel cōtemnamus. Nec sanè nostris uiribus, ipsorum insultus nos excipere & declinare, atq; ita in fide persistere & perseuerare posse cōfidimus. Sed scimus & fatemur, necessariam nobis esse gratiam & confirmationem Spiritus sancti, qui indesinenter & indeclinabiliter (sicut Augustinus loquitur) nos ducat, regat, confirmet, roboret, confortet & cōseruet. Scimus etiam, & fatemur, Spiritum sanctum efficacem esse in credentibus, non ἀμέσως sed per certa media uel organa diuinitùs ad hoc instituta. Et huiusmodi medijs, reuerenter atq; peculiari cum animi gratitudine utendum esse, sedulò docemus & monemus. Scimus uerò & hoc, non priuato arbitrio nobis fingenda, uel humana autoritate instituenda esse talia media, quibus Spiritus sancti efficaciam tribuamus et alligemus. In hac igitur quæstione, quæ sint illa media per quæ credendum sit, Spiritum sanctum uelle efficacem esse, ante omnia petimus ex uerbo Dei nobis monstrari, expressũ mandatum & promißionem diuinam. Quando enim illa habemus, tunc scimus medijs illis, utpote diuinitùs institutis, reuerenter esse utendum: scimus etiam, quid illis tribuendum sit.

Ad rhetoricas igitur declamationes Andradij & Gropperi, simpliciter respondeo. Fateor baptizatos, in hac uita in magnis uersari periculis spiritualibus: in quibus omnino ipsis necessaria sit

gratia,

gratia, gubernatio & confirmatio Spiritus sancti. Fateor etiam, Spiritum sanctum hæc efficere & operari per certa media, tanquam per organa diuinitus ad hoc instituta. Quare omnino huiusmodi medijs reuerenter utendum esse affirmo. Sed addo: non humano, uel nostro uel aliorum iudicio metiendum, sed ex uerbo Dei petendum, discendum, & monstrandum esse, quæ sint illa media. Quòd si qua nobis proponuntur talia media, quæ ex certis, firmis & perspicuis Scripturæ testimonijs non habent nec diuinum mandatum institutionis, nec promißionem efficaciæ: opponimus dictum Christi: Oues meæ uocem meam audient, alienam uerò fugient. & scriptum est: Non assumes nomen Domini Dei tui in uanum. Non autem nulla Christus instituit media, ad conseruationem & confirmationem gratiæ in Baptismo collatæ. Inuenimus enim in Scriptura, Spiritum sanctū in Baptismo in nos opulentè effundi: ut non in illo tantum momento quando tingimur, in nobis operetur, sed ut in gratia Baptismi perpetuò nos conseruet, guberne t, confirmet, roboret, donec aliquā do Deo, in altera uita, sistamur sine macula. Eph. 5. Discimus etiam ex Scriptura, uerbo confirmari animos discipulorum: Acto. 14. 15. & 18. Et in hunc usum institutum esse scimus Sacramentum Eucharistiæ, ut spiritualis uita, in quam per Baptismum renati sumus, in nobis conseruetur, confir

metur & roboretur, iuxta dictum: Qui manducat me, uiuet ipse propter me. Hisce medijs, quæ habent Scripturæ testimoniū, docemus, in lucta aduersus spirituales hostes, ad confirmationem utendum esse, auditu, meditatione, fide, lucta & oratione. Sed quid, inquiunt, si præterea Christus etiā Sacramentum Chrismatis ad confirmationem instituisset? Respondeo. Si necessarium iudicasset, sine dubio instituisset. Et si de institutiõe, hoc est, de mandato Christi et promißione, ex uerbo Dei certi redderemur, grato animo illud amplecti uellemus. Sed hæc ipsa est quæstio, quæ in controuersia posita est: quam nisi liquidò ex certis, firmis & perspicuis Scripturæ testimonijs nobis probauerint, non patiemur nos à promißione Baptismi, à uerbo & Eucharistia, à fide et oratione, quæ media testimoniū habent uerbi Dei, abduci ad humanas adinuentiones, quamcūq; speciē habeant, siue antiquitatis, siue autoritatis. Ille enim solus potest Sacramentum instituere, qui potest Sacramento spiritualem efficaciam tribuere: sicut Scholastici rectè dicunt. Auscultemus igitur, quæ & qualia pro suo Chrismate ex uerbo Dei fundamenta & argumenta nobis proferant Pontificij. Ante trecentos [illegible]tem annos, Alexander Alensis parte 4. quæst. 24. membro 1. publicè disputauit, Sacramentum confirmationis Pontificiæ nec institutū, nec dispensatum fuisse uel à Christo, uel ab Apostolis,

stolis, qa in Scriptura hoc nõ legatur: & quia nec Christus, nec Apostoli usi sint illa materia & illa forma: dicit igitur, post mortem Apostolorum, Sacramentum illud ab Ecclesia in concilio Meldensi institutum. Et hanc *sententiam sequitur etiam* Bonauentura, *qui addit lib. 4. dist. 7. quæst. 2. ideo materiam Confirmationis necessariò prius debere esse consecratam, quia Christus illam non instituerit, atq; propterea nullam ei uim dederit, sicut aquis* Baptismi. *Alij disputarunt, Sacramentũ illud Chrismatis non quidem à Christo, sed ab Apostolis esse institutum.* Thomas *uerò cum suis, quia uidet quantum sit incommodi, obtrudere aliquid Ecclesiæ titulo Sacramenti, quod nec institutionem, nec mandatum, nec promißionem Christi habeat: fingit igitur Christũ instituisse & materiam illã, & formam confirmationis: addidisse etiã mandatum & promißionem de efficacia, planè ita sicut suprà illa descripta est. Quia uerò fateri cogitur, nec Christũ nec Apostolos illã siue materiã siue formã usurpasse, ulterius fingit, Christum ita instituisse, ut nec ipse nec Apostoli illa materia et forma uterentur: sed ut cessantibus sensibilib. Spiritus sancti signis, tũc demum in Ecclesia usurparetur linitio Chrismatis, & forma illa uerborum: & indubitatò tunc adfuturum effectum illum, sicut tradunt, & credi uolunt Pontificij. Sed cum eò* Thomas *uenit, ut illa quæ tanta cum*

asseueratione dicit, probet, fatetur nullam in Scriptura literam extare, quod, quando, ubi, & quomodo Chrismationem illam Christus instituerit. Sed quia Iohannes cap. 20. inquit, Christum multa signa fecisse, quæ non sint omnia scripta: ideo etiam credendum esse, Chrismationem planè eo modo sicut Pontificij fabulantur, à Christo institutā esse, licet probari hoc non poßit. Egregia uerò fundamenta. Agnoscit Thomas, necessariam esse diuinam institutionem, ad hoc ut aliquid sit uerè & propriè Sacramentum: atq; ideo necessarium esse, si confirmatio debet Sacramentum esse, ut habeat institutionem Christi. Sed quia illā nec ostendere, nec probare potest, fingit, & tanquam ἄιτημα *postulat, quod inprimis probandum erat: cum potius inuertere debuisset argumentum: quia institutio Chrismatis non potest ex uerbo Dei ostendi & probari, ideo non esse uerè & propriè Sacramentum. Sicut Gabriel quærit, quare unctio quæ fit in ipsa actione Baptismi, & ante & post tinctionem, non sit peculiare Sacramentum. Et reddit hanc rationem, quia non habeat institutionem diuinam.*

Hanc igitur infirmitatem & frigiditatē Thomisticæ probationis, animaduertentes Pontificij, quòd ita iudicari possent habere Sacramentum Confirmationis, sine uerbi Dei cōfirmatione: sparserunt, & Ecclesiæ obtruserunt apocrypha, incerta, ue-

ta,uetustati ignota,suppositicia, fictitia, & commenticia aliquot scripta, quæ uetustißimis quibusdam Romanæ ecclesiæ Episcopis,qui pietatis constantia,partim etiam martyrio celebres fuerunt, tribuerent. In illis clemens fabulatur, se doctrinā illam de chrismate,à beato Petro accepisse: & cæteros etiam Apostolos, præcipiente Domino ita docuisse. Sed Eusebius scribit,Clementis scripta, excepta unica ad Corinthios epistola,suo iam tēpore adulterata fuisse: atq; ideo Gelasius, distinctione 15.illa inter apocrypha reijcit. Inde'ne igitur diuina institutio Chrismationis probabitur? Sed inquiunt:Fabianus martyr ille Christi,in epistola,quæ ipsi nūc tribuitur,affirmat prædecessores suos à sanctis Apostolis accepisse:qui idem etiam tradiderint in Romana,Antiochena, Hierosolymitana et Ephesina ecclesia,quòd Christus in ultima cœna cum discipulis pedes lauisset, Chrismatis consecrationem tradiderit & docuerit,sicut in Pontificali ea describitur.Sed non tantum incertum est testimonium illud, utpote ex apocrypho & adulterino scripto:sed mendacium est(neq; enim possum aliter appellare)& quidem toti uetustati etiam,quæ admiratrix fuit unctionis,ignotū.

Tertullianus enim de Baptismo dicit,unctionē non ex Christi institutionē,sed ex pristina disciplina ueteris Testamēti sumptam esse. Sermo de ablutione pedum qui Cypriano tribuitur, Chrisma

numerat inter ea quæ non Christus ipse, sed Apostoli per Spiritum sanctum instituisse existimentur. Et in sermone de Chrismate, affirmat, unctionem Chrismatis ex ceremonijs ueteris Testamenti reliquam mansisse.

Basilius etiam dicit, nullum extare λόγον γεγραμμένον de inunctione Chrismatis. Ignorauit igitur illam Fabiani epistolam.

Audit igitur lector, quod etiam diligenter expendet, quæ, qualia, quàm certa & firma argumenta & fundamenta diuinæ institutionis, habeat Pontificiorum confirmatio. Considerabit & hoc lector, quomodo præsumptæ suæ opinionis, undecunque conquirant qualiacunque suffragia. Primò enim ostendimus quomodo Scholastici disputarint. Secundò recensuimus, quomodo ex apocryphis & suppositicijs scriptis conati sint confirmationem suam confirmare, & quàm feliciter. Quia uerò adulterinis hisce & suppositicijs præsidijs, luce uerbi Dei, hoc est gladio spiritus, deiectos se intelligunt: Tertiò igitur tandem ex Scriptura emendicare incipiunt suffragia quædam, quæ uel in speciem præsumptæ opinioni, aliquo modo obducere poßint. Audiamus uerò & illa, qualia sint, & quid efficiant. Christus (inquiunt) Apostolis post Baptismum promisit uirtutem spiritus: Lucæ uigesimoquarto, Actorum primo, & illam promißionem die Pentecostes,

ſtes, miſſo in ſpecie linguarum ignearum Spiritu ſancto impleuit. Apoſtoli etiam Baptizatis manus impoſuerunt, qui ita acceperunt Spiritum ſanctum: Act.8.& 19. Ergo nunc in Eccleſia Chriſmate, ſicut in Pontificali deſcribitur conſecrato, linienda eſt frons baptizatorum, cum forma illa uerborum quæ ſuprà deſcripta eſt: & ſequentur effectus ſuprà recitati. Immane uerò, quanto plus eſt in hac forti concluſione, quàm in præmiſſis. Audio, & lego quod ſcriptum eſt Actorum. 1. 8. & 19 Inuenio autem uiſibilia dona ſpiritus: ut miraculum linguarum & alia, in prima eccleſia baptizatis collata fuiſſe per impoſitionem manuum. Habuerunt igitur de his donis promiſſionem. Et cùm Ananias Actorum nono, Paulo manus imponeret, ut repleretur Spiritu ſancto, dicit ſe ad hoc à Deo miſſum eſſe. Habuerunt igitur Apoſtoli eius quod faciebant & mandatum, & promiſſionem. Et ſi effuſio illorum ſenſibilium donorum adhuc in Eccleſia duraret, rectè adhiberetur etiam impoſitio manuum, quæ & ad orationes adhiberi ſolebat: & præcipuè quando per manus Apoſtolorum fiebant miracula, Acto.5. Sed miracula illa iamdudum deſiiſſe in Eccleſia, extra controuerſiā eſt. Temporariū igitur, nō uniuerſale et perpetuū fuit illud quod de Apoſtolis ſcribitur Act.1. 8.et 19. De illis.n.Sacramētis, quæ perpetuò in Eccleſia durare debēt, et quorum uſus uniuerſalis eſt,

S.riptu-

Scriptura addit has notationes, usq; ad consummationem seculi, Matth. 28. Item, Donec ueniat, 1. Cor. 11. Baptisate omnes, Matth. 28. In unum spiritum omnes potati sumus, 1 Cor. 12. Legimus autem ipsis Apostolorum temporibus, non omnibus baptizatis manus ab Apostolis impositas fuisse, nec omnes accepisse uisibilia illa dona spiritus: quibus tamen necessaria dona confirmationis, incrementi, & perseuerantiæ non defuerunt. Nam Acto. 11. ad Antiochenos mittitur Barnabas, qui sine impositione manuum, uerbo Dei ipsos adhortatur ad constantiam & perseuerantiam in accepta gratia. Et huic exhortationi Deus sua benedictione adfuit. Ita uerbo Dei confirmant animas discipulorum, ut in accepta gratia perseuerent & crescant: Acto. 14. 15. & 18.

Incumbit igitur Pontificijs hæc probatio, ut ostendant mandatum Dei, quod illud Apostolorũ factum, Acto. 8. & 19. usq; ad cõsummationem seculi, donec Christus ad iudicium ueniat, in Ecclesia imitandum, usurpandum & frequentandum sit. Nulla enim sanctorum exempla imitanda sunt, de quibus non extat uerbum & mandatum Dei, ad nos etiam pertinens. Monstranda etiã est promißio de efficacia, si illud quod Apostoli tunc fecerunt, imitati fuerimus. Neutrum uerò ostendi et probari potest. Qualis igitur sit consequentia, à facto illo Apostolorum, ad Pontificiam confirmationem,

tionem,manifestum est, uel ex hoc exemplo. Balthasar *prius fermè inter Anabaptistas, ita argumentabatur: Christus infantibus qui sibi adducebantur, benedictionem conferebat, non Baptismo,sed impositione manuum, Marci* 10. Ergo *& nos non debemus infantes baptizare, sed tantum manus ipsis imponere: & ita confertur ipsis benedictio. Sed nos de Baptismo habemus mandatũ & promissionem* . *Non igitur sine mandato & promissione,illud quod Christus quidem fecit,nobis uerò faciendum non mandauit, imitari debemus,& relinquere illud de quo habemus manifestum uerbum* Dei,*complectens uniuersam* Ecclesiam *omnium temporum.* Ita *Christus Apostolis Baptizatis insufflando dedit Spiritum sanctum,* Ioh.20.*Quare igitur ex nostro flatu non facimus peculiare Sacramentum? Si dixeris, quia non habemus mandatum & promissionem* Dei: *idem & nos ad Apostolorum exemplum respondemus. Quod enim* Pontifex *inhalando in Chrismatis pinguedinem fingit se imitari illud,cum Christus insufflando dixit,* Accipite *Spiritum sanctum:non tantum ridiculum, sed magicum, superstitiosum & blasphemum est.*Operæprecium *tamen est considerare,quàm liquidò,quàm certò, & quàm acutè,*Pontificij *Chrismationem suam ex historijs illis,*Acto.1.8 *&* 19.*probare satagant. Si enim in confirmatione sua uel ignem adhiberent,uel impositionem*

positionem manus retinerent, aliqua esset externa species conuenientiæ, licet coniuncta cum κακοζηλίᾳ, quia destitueretur mandato Dei. Nunc uerò Chrismationem suam ex historijs illis confirmare uolunt. Arbitror autem diuinitùs factũ esse, quod non est retenta impositio manuum, in Pontificia confirmatione, sed substituta ei est Chrismatio: ut Ecclesia, animaduersa palpabili differentia, inter impositionem manuum & Chrismationem in fronte, non tam facilè seduci posset allegatione illarum historiarum, Actor 1. 8. & 19. Sed iam arrige aures optime lector: magnum enim & insigne audies acumen. Acto. 1. externum elementum est ignis, in specie dissectarum linguarum. Acto. 8. & 19. est impositio manuũ usq; adeò uerò idẽ est elementũ, seu eadem materia, etiam in Pontificiorum confirmatione, ut in illis historijs, dicatur fundamentum institutionis habere. Quomodo uerò illud? Miraberis scio, ubi audieris. Igni in Pentecoste, respondet in Pontificia confirmatione, oleum. Qua ratione? Quia oleum nutrit ignem. Sed idem facit etiam baculus quercinus, fumo bene induratus. Speciei linguarum respondet balsamum, quia est odoriferum. Sed quid linguæ seu gustui commune est cum odoribus? Num lingua odoramur? Sed hæc forsitan dictitata sunt inter homines, qui quatuor tantum sensus agnoscunt: quibus scilicet gu-

stus

stus & odoratus in idem recidunt. Sed mane bone lector, nondum habes omnia. Desideras enim forsan impositionem manuum, cuius fit mentio Actorum octauo, & decimonono. En tibi illam. Quia enim in Pontificia ecclesia sequi idem est quod præcedere, ideo Episcopus percutiens confirmatum in maxillam post confirmationem, repræsentat impositionem manuum in Actis, quæ tunc præcessit donationem spiritus. Quid uerò audio? Est'ne igitur manus imponere, alapis aliquem in faciem cædere? Quando igitur Christus dicit, super ægrotos manus imponent: sensus erit, Decumbentes alapis bene cædent, & tunc peius habebunt. Quid uerò sunt, si hæc non sunt professa uerbi Dei ludibria? Non autem finxi hæc, sed ex Durando descripsi: quæ nostra etiam tempestate, Fridericum Nauseam publicè repetere & confirmare non puduit. Et talis quidem est materiæ confirmationis probatio, ex Scriptura. Consecrationem uerò, seu potius excantationem Chrismatis, qualis in Pontificali describitur, ne ulla quidem syllaba, ex Scriptura probare conantur: quia ne in speciem quidem illud facere possunt. Quid uerò de forma Confirmationis, Signo te, &c. Nunquid ex Scriptura probari potest, uel Christum instituisse, uel Apostolos usurpasse illam formam uerborum? Certè ne fingi quidem

hoc

hoc poteſt: imò nec in uetuſtis ſcriptoribus, nec in canonibus forma illa uerborum expreſſa eſt, niſi quod poſteri uideneur eam fabricaſſe, imò adulteraſſe ex Ambroſij ſententia. De his qui initiantur, cap. 7. Quod enim ſacerdos poſt Baptiſmum ibi dicit: Signauit te Deus pater, confirmauit te Chriſtus Dominus, & dedit pignus ſpiritus in corde tuo. illud poſtea Pontificius delibator, ad ſuũ Chriſma tranſtulit: Signo te, confirmo te Chriſmate ſalutis, &c. Et inde fit, quòd in ipſis Pontificalibus, non eadem eſt illa forma. Gabriel enim recitat, quoſdam pro Chriſmate ſalutis, dicere Chriſma ſanctificationis. Gerſon habet hanc formam: Firmo te ſigno crucis, & chriſmate, &c. Tam ſcilicet certa ſunt omnia.

Materia igitur & forma Confirmationis, nulla in Scriptura habet, uel apparentia ſaltem fundamenta ſeu teſtimonia. Liberatius igitur & prudentius illi fecerunt, qui ſimpliciter quod res eſt faſſi ſunt, Pontificiam eccleſiam non ex Scriptura, ſed extra & præter Scripturam habere confirmationis ſuæ & materiam & formam. Magis enim ludibrio exponitur, quàm probatur Papiſtica confirmatio, quando eius probatio hoc modo uel tentatur ſaltem ex Scriptura.

Supereſt igitur quæſtio de promiſſione efficaciæ. Hîc uerò fucum facere conantur imperitis. Dicunt enim, licet ſenſibilia & miraculoſa illa dona ſpi-

na spiritus, Acto.1.8. & 19. iam desierunt. Vniuersales tamen & perpetuæ sunt promißiones, de gratia confirmationis, de dono perseuerantiæ, de conseruatione & augmento donorum spiritualium, de corroboratione per spiritum aduersus carnem, mundum & diabolum, &c. Et his recensitis statim attexunt: Quicunq; cum Pontificali non exclamauerit, Aue sanctum Chrisma: illum omnes illas promißiones conuellere, & proculcare. Nos uerò dulcißimas illas promißiones, de necessarijs donis & subsidijs spiritus, post Baptismum, toto pectore amplectimur, et earum fiducia cum hostibus spiritualibus luctamur, & Deum inuocamus. Hoc uerò loco quæstio est, non de ipsis promißionibus, quas in uerbo Dei extare certum est: sed quæstio est, an illas promißiones Deus uelit, ad delibutionem Pontificij chrismatis alligatas esse, ita ut tunc & per illud medium, efficacia illa spiritus detur, quando Episcopus chrismate Pontificaliter excantato, frontem, additis certis uerbis, & una bona alapa inungit. Hoc est quod quæritur, quodq; ex Scriptura, ne una quidem litera probari potest. Non enim sequitur: In Scriptura extat promißio. Ergo fabricãdum est humano arbitrio Sacramẽtum, per quod promißio illa applicetur. Quæ enim talia Sacramenta, per quæ promißionum applicatio fieri deberet, Christus in nouo Testamento haberi uoluit: ea ipse sua uoce instituit,

tuit, & in Scriptura Ecclesiæ promulgauit. Sed inquiunt: Apostoli tamen habuerũt peculiare externũ signũ, impositionem scilicet manuũ, per quã conferebatur Spiritus sanctus, Acto. 8. & 19. Et nemo dicere audebit, Apostolos hoc fecisse sine mandato & promißione diuina. Est ergo in nouo Testamento peculiare Sacramentum institutum, & ordinatum ad conferenda dona cõfirmationis. Efficax enim signũ gratiæ, est definitio Sacramẽti. Respõdeo: ut aliquid sit Sacramẽtũ Ecclesiæ, reqritur uniuersalitas (ut sic loquar) mãdati et promißionis diuinæ, cõplectẽs oẽs ministros, & omnes fideles omniũ temporũ in nouo Testamẽto. Christus. n. insufflãdo dedit Spiritũ sanctũ, Ioh. 20. Sudaria et umbræ Apostolorũ sanarũt infirmos. Quare uerò inde nõ facimus Sacramẽta uniuersalia, nisi quia nos nõ habemus mandatũ de imitatione: nec si imitari uoluerimus, promißionẽ de efficacia habemus? Idẽ ergo & hoc loco requirimus, ut ostẽdatur nobis mandatũ generale, omnibus temporibus, ab omnibus ministris in Ecclesia illud faciendũ esse, quod Apostoli Acto. 8. & 19. fecerunt. Apostoli enim multa habuerũt peculiaria priuilegia, reliquis Ecclesiæ ministris nõ imitanda. Nec ipsi Apostoli, impositionẽ manuũ uoluerũt esse ordinariũ & generale mediũ, sine quo gratia confirmationis nõ cõferretur à Deo. multi enim gratiam confirmationis acceperunt, sine imposi-

tione

tione manuũ: ut Antiocheni, Acto. 11. Sed Apostoli illo ritu uisibilia dona spiritus, ut donũ linguarũ, contulerũt: quæ miracula iam in Ecclesia desiisse, manifestũ est. Et si maximè ritus ille Apostolorũ esset (quod tamen non est) Sacramentũ uniuersale: qua autoritate Pontificij, abolita Apostolica impositione manuũ, delibutionẽ incantati Chrismatis substituere potuerunt, & ad illam alligare promissiones? Chrismatis enim institutio in nouo Testamento, ex Scriptura ostendi & probari nõ potest. Num uerò nulla planè sunt media, per quæ Deus conferre uelit dona confirmationis & perseuerantiæ? Sunt omnino diuinitùs ordinata, certa siue organa, siue media, per quæ spiritus sanctus dona illa uult conferre, confirmare, augere & conseruare uerbum: scilicet Eucharistia, fides, oratio, lucta, exercitium acceptorum donorum mẽtis. Inter hæc uerò, crucifactionẽ Pontificij chrismatis non legimus.

Planißimum igitur iam factum est, nec materiam, nec consecrationẽ materiæ, nec formam, nec effectus Pontificiæ confirmationis, ullum certum, firmum, perspicuum & idoneum habere Scripturæ testimonium. Verißimè itaq; dicitur, Pontificios totum Sacramentum suæ confirmationis, habere sine Scripturæ testimonijs & fundamentis. Relegat autem iam lector, ea quæ Pontificij suæ confirmationi tribuunt: sicut illa suprà ipsorum

uerbis recitauimus, & cogitet quanta sit audacia, & quanta temeritas, ne durius nunc appellem, talia, tot & tanta tribuere materiali pinguedini sine mandato, sine testimonio & promißione uerbi Dei.

Accedit uerò præterea, quòd non tantum est sine uerbo Dei: uerumetiam contra uerbum Dei pugnat illa Chrismatica Pontificiorũ cõfirmatio. Quando enim alicui uel materiæ uel actioni tribuitur efficacia aliqua, siue corporalis siue spiritualis, quam non habet uel ratione Physica, uel ex mandato, institutione & promißione diuina: hoc reuera est uel superstitiosum, uel magicum: & si absq; mandato Dei adhibeatur nomen diuinum, peccatum est contra secundum præceptum: & eo grauius peccatum est, quo excellentiores effectus illi rei, sine mãdato & promißione Dei tribuuntur. Ad hoc axioma conferatur consecratio chrismatis, quæ in Pontificali extat, & exhorrescet lector. Neq; enim quicquam releuatur illa Pauli sententia, 1. Tim. 4. Sanctificatur creatura per uerbum Dei, & orationem. Nõ enim loquitur ibi de quauis creaturarũ transmutatione, per uerbum & orationem tentanda. Si enim totum Euangelium Iohannis legeretur, & totum Psalterium recitaretur super urticam ne ureret, aut super ouum ut fieret globus bombardacius, nihil efficeretur: sed excepto dono miraculorum, quæ

per

per uerbũ & orationẽ fiunt, duplex est sanctificatio creaturarum, per uerbum prior, de qua Paulus in illo loco loquitur, quod usus earũ redditur sanctus, ut nihil sit reijciendum, sed cum gratiarũ actione, bona conscientia, in eo usu ad quem creatæ sunt, usurpari poßint à credentibus & agnoscentibus ueritatem. hæc enim sunt Pauli uerba. Alter est, quando uirtute uerborum institutionis diuinæ, aqua sanctificatur ut sit Baptismus: panis & uinum sanctificantur, ut sint Eucharistia corpóris & sanguinis Domini. Neutro uerò modo fit consecratio Chrismatis, destituitur enim diuina institutione: nec natura ad hos effectus creatum est, uel oleum, uel balsamum.

Illud uerò præcipue in hac disputatione consideretur, quod in priori membro ostendi, quòd pleraq; omnia quæ Pontificij suæ confirmationi tribuunt, manifestè derogant dignitati & uirtuti ipsius Baptismi. Quæ enim Chrismati tribuuntur, ea ex antithesi Baptismo detrahuntur. Si enim Baptismus illa conferre crederetur, quorsum opus esset illinitione Chrismatis: ut sine iniuria & contumelia Sacrosancti Baptismi, Pontificia doctrina de Chrismate, recipi & approbari non poßit. Colligantur itaq; hæc in breuem tabellam, quæ suprà fusius sunt explicata. Baptismus nõ efficit nec Christianos, nec plenè Christianos: sed hoc perficit confirmatio. In Baptismo non datur Spiri-

tus ſapientiæ intellectus, conſilij, fortitudinis, ſcientiæ, pietatis, timoris, &c. ſed hoc fit in Confirmatione. Spiritus ſanctus, quo reſiſtamus cupiditatibus, mundo & diabolo, non datur in Baptiſmo: ſed in Confirmatione. Baptizati non poſſunt in ſe gratiã Chriſti habere, niſi ungantur: nõ ſunt plenè filij Dei, qui baptizati ſunt, ſi nõ ungantur. Baptiſmus non facit regni Dei participes: ſed hoc facit Confirmatio. In Baptiſmo non accipimus ſpiritum tuentem, defendentem, gubernantem, roborantem. In Baptiſmo tantum præparatur habitatio Deo, non autem uenit uel pater, uel filius, uel Spiritus ſanctus in domum ſuam: ſed hoc primùm fit per confirmationem. Baptiſmus non confert plenitudinem gratiarum: ſed hoc facit Confirmatio, per Chriſma Chriſto incorporamur, & inde ſanctificamur, &c. Hæc ſunt Pontificiorum uerba. Integræ enim ſentẽtiæ in primo membro ſunt recitata. Ex altera uerò parte ſcribantur Scripturæ ſententiæ de Baptiſmo. Marci 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ro: 6. In mortem eius baptizati ſumus, conſepulti cum illo, per Baptiſmũ in mortem. Si enim cõplantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus, ſcientes quòd uetus noſter homo ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati. 1. Cor. 12. In unum corpus baptizati ſumus. Gal. 3. Quotquot baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Ioh.

3. Qui

3. Qui renatus fuerit ex aqua & spiritu, intrabit in regnũ cœlorum. Eph.5. Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eã lauacro aquæ in uerbo, ut exhibeat sibi gloriosam Ecclesiã sine macula &c. Tit. 3. Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos opulentè per Iesum Christũ: ut ipsius gratia iustificati, hæredes simus uitæ æternæ. 1. Pet. 3. Baptisma nos saluos facit, quo fit, ut cõscientia bene respondeat apud Deum, per resurrectionem Christi.

Hæc inter se conferantur: & manifestũ erit, Pontificiam doctrinam de Confirmatione, cũ insigni iniuria & contumelia Baptismi coniunctam esse. Et quis non sperasset fore, ut in Concilio, si nõ omnia talia, aliqua saltem, si non corrigerentur, saltem mitigarentur. Sed quæ sit mẽs Tridentina, tres illi Canones de Confirmatione, inuoluentes & approbantes omnes & Scholasticorum & monachorum opiniones de Confirmatione, abundè testantur. Consideretur uerò & hoc, quòd ipsa actio Baptismi pugnat cum Pontificiorum opinionibus de Confirmatione. Dicunt enim, in Baptismo non dari Spiritum sanctum, ad pugnam contra diabolum. Sed in actione Baptismi, multis uerbis & exigitur & fit abrenunciatio Sathanæ. Dicunt in Baptismo non dari spiritum tuentem & defendentem. Atqui Baptista in ipsa actione orat:

Qui te regenerauit, custodiat te in uitam æternam, &c.

Sicut igitur in primo membro explicauimus, qualem Confirmationem Pontificij in sua Ecclesia habeant, agnoscant & intelligant: ita iam liquidò ostendimus, quale illud Sacramentum sit, si ad Scripturæ normam exigatur: quod omnino fieri necesse est. Nam sicut inquit sententia Bedæ, quæ citatur 8. quæst. 1. ca. Nec sufficere: Nobis sacris literis unica est credendi pariter & uiuendi regula præscripta.

Tertiò, quædam etiam de illis sententijs dicenda sunt, quæ ex ueterum scriptis ad stabiliendam Pontificiam Chrismationē cumulari solent. Hæc uerò disputatio nihil præiudicare uel debet uel potest illis fundamentis, quæ ex perspicuis & solidis Scripturæ testimonijs, in secundo membro ostendimus. Rectè enim & uerè dicit Augustinus, contra literas Petiliani lib. 3. cap. 6. Si quis de quacunque re quæ pertinet ad fidem, uobis annunciauerit, præterquàm quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema sit: siue sit Episcopus, siue Apostolus, siue etiam angelus de cœlo. Sacra enim Scriptura doctrinæ nostræ regulam figit, inquit De bono uiduitatis, ca. 1. Ideo conclu dit ca 3. de unitate Ecclesiæ: Quicquid attulerint, & undecunq; attulerint, audiamus potius, si oues eius sumus uocem Pastoris nostri. Non ergo audiamus

mus: Hæc ego dico, hæc tu dicis: sed, Hæc dicit Dominus.

Ne tamen in uniuersum contemnere & conculcare uideamur ueteris Ecclesiæ iudicia: reuerenter enim ueneramur antiquitatis caniciem: sed ea moderatione, qua ipsi hoc fieri uoluerunt, sicut in priori parte huius examinis, ipsorum Patrum uerbis hoc ostendimus. Quædam igitur dicemus de illis sententijs, in quibus ueteres mentionem faciunt Chrismatis: quas omnes Pontificij ad suam illam confirmationem, sicut eam in primo membro descripsimus, detorquent.

Quia uerò dißimiles sunt illæ ueterum sententiæ, ut explicatio eo sit planior & expeditior, ad cumulum illum sententiarum adhibebimus distinctionem, quæ ex ipsa rei natura sumpta, manifesta erit.

Primò enim præcipuæ sententiæ, quæ de Chrismatione allegantur, sumptæ sunt ex scriptis, quæ partim ab ipsa ecclesia Romana, inter apocrypha relata sunt: partim ueræ antiquitati prorsus sunt ignota. supposititia igitur & commenticia esse, non est dubium: ut sunt Decretales ueterum quorundam Romanorum pontificum. de quibus quid etiam Cusanus Cardinalis iudicet, in priori Examinis parte notauimus. Ita etiam magnificè solent in hac disputatione citare sermonem Cypriani de Chrismate, quem tamen constat esse ψευδε-

πίγραφον. De illis igitur sententijs multum dispu tare, nihil attinet. Commonefaciendus tamen obi ter est lector, qualis sit illa caussa, ad cuius proba tionem tot apocrypha, suppositicia & commen ticia suffragia emendicari necesse sit, &c.

2. *Quædam sententiæ de unctione Chrismatis, ex schola Montanici paracleti prodierunt. Ex professò enim Montanicum est, quod Tertullianus de Baptismo inquit, eos qui baptizantur in aquis, non consequi Spiritum sanctum, sed in aqua mundatos, sub angelis tantum præparari Spiritui sancto: qui demum postquàm egreßi sint de lauacro, per benedictã unctionẽ, et impositionẽ manus aduocetur & inuitetur. Hanc sententiã Hieronymus multis uerbis ex Scriptura refutat, in dialogo aduersus Luciferianos. Scriptura enim manifestè affirmat, Spiritum sanctum effundi, & quidem opulentè effundi, per lauacrum regeneratio nis & renouationis, Tit. 3. Renascimur enim ex aqua & spiritu, Ioh. 3. Christus lauacro aquæ in uerbo sanctificat & mundat Ecclesiam, Ephes. 5. Ex Tertulliano uerò magistro suo Cyprianus hausit, quod lib. 2. Epist. 1. ita discerpit sententiã Christi, Ioh. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiri tu, quòd Baptismo tantum aquam tribuit: Spiritũ sanctum uerò tribuit unctioni & impositioni manuum. Et addit, non posse esse filios Dei, si non utroq; Sacramẽto nascantur, lauacro scilicet aquæ*

im

in uerbo, & unctione Chrismatis. Non igitur multum nos mouebit altera Cypriani sententia, lib. 1. Epist. 12. ubi asseuerat, necesse esse ungi eũ qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate habere in se Christi gratiam poßit, &c. Constat enim, ex qua schola, Montani scilicet, sententiæ illæ prodierint. Et profectò falsum est, baptizatum non habere in se gratiam Christi, sed eã demũ accepto externo chrismate donari. Illæ enim & Tertulliani & Cypriani sententiæ, ne illã quidẽ distinctionem agnoscunt: qui Baptismo tribuunt Spiritum regenerationis, & gratiã remißionis, Chrismati uerò spiritũ & gratiã cõfirmationis: sed simpliciter, & in genere, gratiã Christi & Spiritũ sanctũ Baptismo detrahũt, & ad unctionẽ Chrismatis referũt. Ideo etiã posteritas coacta fuit, sententias illas mitigare. Quæ igitur præterea aliæ, inter sententias de Chrismate, in primo membro recitatas, Montani scholam resipiant, ex hac commonefactione iudicari potest. Non ergo sine iudicio patiamur nos à Scripturæ sententia dimoueri, quando inueteratis abusibus & erroribus, antiquitatis titulus obducitur & prætenditur. Quale enim illud sit, ex hoc loco æstimari potest.

3. Sed tamẽ quidã etiam probati scriptores ex Patribus, in suis libris, unctionis mentionẽ faciũt: nempe sicut alias multas ceremonias, quæ suo tempore in actione Baptismi, sine mandato diuino,

ex

ex Ecclesiastica traditione, usitatæ fuerunt, recensent & describunt. Non autem efficaciam illam quā Scriptura Baptismo tribuit, ei uel detrahūt, uel partiuntur inter tales ceremonias et ipsum Baptismum, sicut Pontificia confirmatio facit: sed dicunt, istis superadditis signis significari & declamari, ipsam Baptismi efficaciam. Vnctionem uerò adhibuerunt, quia in Orientalibus præsertim locis, multus et uarius erat usus olei, unguenti, & unctionis: sicut etiam usus ibi fuit osculi, quòd ad declarationem fraternæ charitatis translatum fuit in Ecclesiam, pro circumstantijs illorū locorum. Inepte autem faceret, qui ideo ex osculo facere uellet uniuersale & necessarium Sacramentum. Ita de unctione Augustinus lib. 15. de Trin. ca. 26. dicit: Inuisibile donum gratiæ, significatur uisibili unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia.

Ita contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 104. disputans de Psalmo 132. dicit: Vetus sacerdotium in figura corporis Christi, quod unitatis compage fit, saluam habebat unctionem. Et illam explicat significare sanctificationem spiritualem, & fragrantiam amoris spiritalis. Postea de Chrismate addit: Et in hoc unguento Sacramentum Chrismatis uult interpretari, et interpretationem illam non reijcit. Et de singulis huiusmodi ceremonijs, ex ueteribus ostendi posset, quid de usu, operatione & efficacia ipsius Baptismi, per ceremonias

nias illas significare uoluerint. Nec obstat, quod Augustinus illam unctionem olei seu chrismatis, aliquādo Sacramentū uocat. Nam & catechisationem & exorcisationem, & ignem in actione Baptismi uocat Sacramenta in Psal. 65. Et de symbolo ad Catechumenos libro quarto, capite primo. Omnia Sacramenta quæ aguntur in uobis exorcismis, orationibus, canticis, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, &c. Quiquid enim sacræ alicuius rei signum est, Augustinus solet Sacramētum appellare: sicut in examine primi Canonis, de Sacramentis ostendimus.

Hæc uerò de Vnctionis & reliquarum ceremoniarum significationibus, longissimè absunt ab illa sententia, de qua Pōtificij in sua cōfirmatione dimicant. Obseruet igitur lector, non statim probari Pontificiam confirmationem, quādo in aliqua ueterum sententia, mentio fit Chrismatis. Non enim de uocabulo, nec de significatione seu commonefactione potissimùm, sed de re ipsa, seu de efficacia, quam Pontificia confirmatio Chrismati, eo modo sicut in primo membro explicatum est, tribuit, disputatio est. Et hæc obseruatio ostēdet, pleraq; ueterum testimonia, licet mentionē faciant Chrismatis, nihil tamen patrocinari pontificiæ confirmationi. Aliud enim est loqui de significatione ceremoniarum aliud de efficacia & operatione.

4. Sed obijciunt, ueteres tamen Chrismati sæpe plus

pe plus aliquid tribuere, quàm solam significationem. Respondeo: Apocrypha, supposititicia & cõmenticia scripta, quæ falsò ueteribus quibusdam tribuuntur, iure, & meritò non recipimus. Nec Tertulliani & Cypriani, qui hac in parte nõ obscurè Montanizant, autoritate premi uolumus. Nec recentiorum opinionibus, ut Rabani, Durandi, Gersonis, &c. Scripturæ præscribi æquum est. De uera igitur & puriori antiquitate restat inquisitio. Et licet nõ ignorẽ, alios aliter loqui: hoc tamẽ affirmare nũ dubito, in uera & puriori antiquitate nõ posse ostẽdi, Pontificiã illã antithesin, inter Baptismũ & Chrismationẽ, quæ præcipuos effectus Baptismo adimit & derogat, & Chrismatiõi tribuit: sicut suprà ipsis Põtificiorũ uerbis, antithesis illa explicata est. Hic uerò est status huius disputationis, ut ex ueris probatæ antiquitatis scriptoribus ostendant, non quòd mentionẽ faciant olei, Chrismatis, unctionis, &c. hoc. n. nõ ignoramus: sed quòd Baptismo detrahẽda, Oleo uerò, Chrismati & unctioni, talia tot & tãta tribuẽda esse docuerint, & ex uerbo Dei probarint: sicut Põtificij suæ Chrismationi tribuũt, & tribui uolũt: quorũ uerba ꝓpterea suprà adscripsi. Et hoc est quod dico, & scio ex ueris probatorũ Patrum scriptis ostẽdi & probari nõ posse. Extra, De sacra Vnctione, cap. Vngitur. ostẽdit Innocẽtius, fuisse antiquitùs quosdã, qui unctiones illas reprehenderent.

benderent. ita enim inquit: Nec Iudaizat Ecclesia, *cũ unctionis celebrat* Sacramentũ : *sicut antiqui mentiuntur, qui neq; Scripturas, neq;* Dei *nouere uirtutẽ.* De Cyrillo *uerò* Hierosolymitano, *cuius catecheses nuper editæ sunt, quædã breuiter dicẽda sunt. ille enim præcipuus iã cogitur esse* Pontificij *chrismatis patronus.* Et *nõ iniquè sanè uolumus de* Cyrillo Hierosolymitano, *cuius historia nobis nõ est ignota iudicare: si tamen* κατηχήσεις *illæ, quæ recens editæ sunt ipsius* γνήσιαι & *incorruptæ sunt.* Illam *tamen libertatẽ nobis* Pontificij *non eripient, quàm in examinandis & dijudicandis omnium Patrum scriptis, Augustinus sæpius inculcat,* Ecclesiæ *datam esse: ut scilicet ad normã* Scripturæ *exigantur.* Et Hieronymus *dicit,* Cyrillum *hunc in adolescentia conscripsisse* κατηχήσεις. Ruffinus *addit, ipsum aliquando in fide, sæpius in confeßione uariasse.* Non *igitur canonica est scriptoris huius autoritas. Sed uideamus quid de* Vnctione *dicat.* In *secunda igitur catechesi dicit.* Exorcisatum *hoc oleum tantam uirtutem consequitur, ut non modò ardentia peccatorũ uestigia expurget, uerumetiam omnes uisibiles dæmones repellat.* A *qui hoc oleo* Cyrillus *ungit baptizandos ante* Baptismum. *Si igitur ante* Baptismum *& peccata, & ipsa peccatorum uestigia per oleum iam expurgata sunt: quomodo mox dicit,* Baptismum *esse peccatorum ablutionem, conciliare*

liare adoptionem, & donum Spiritus sancti? Sed explicat se, cum inquit: Illud oleum, symbolum est pinguedinis Christi nobis communicatæ, & quòd diabolica operatio in nobis deleta sit, scilicet in Baptismo & per Baptismum: cuius efficaciæ Baptismi, symbolum & significatio est, oleũ. Quòd si quis hanc explicationem, ex ipsius autoris uerbis sumptam, recipere nolit: is faciet Cyrillum pugnantem, & secum, & cum ipsa Scriptura, quòd expurgationem peccatorum detrahat Baptismo, & tribuat oleo ante Baptismum. In tertio catechesi, in principio dicit, eos qui in Christum baptizati Christum induerunt, participes & consortes factos esse Christi. Et Chrisma gerere imaginem Spiritus, quo Christus corporaliter unctus fuit: hæc tanquam symbola, admonentia de efficacia Baptismi, tollerari possunt. Sed mox attexit Cyrillus iste, siue sit γνήσιος, siue suppositicius: Sicut panis Eucharistiæ, post spiritus sancti inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi: sic & hoc unguentum, postquàm iam consecratum est, non amplius est nudum unguentum sed est charisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti, per ipsius diuinitatem energiam habet, ut corpus quidem eo perungatur, anima uerò uiuifico spiritu sanctificetur. Et mox: Huius sancti chrismatis dono accepto, meritò appellamini Christiani. Antequam enim hæc gratia uobis donata esset,

ta esset, non eratis propriè digni eo nomine, &c. Sed ipse Cyrillus ex Scriptura confirmat: Baptismum non tantum esse ablutionem peccatorum, uerumetiam adoptionem filiorum, & donum spiritus sancti conciliare. Et quia baptizati Christũ induerunt, affirmat ipsos per Baptismum participes & consortes factos esse Christi. Quomodo igitur ea quæ ipse, etiã teste Scriptura affirmat, Baptismi propria esse, purgationem scilicet peccatorum sanctificationem spiritus, & participationem Christi, Cyrillus ille mox Chrismati tribuit? Ego simpliciter ita interpretor, quòd intelligat chrisma esse symbolum, significans & admonens, quæ sit Baptismi uirtus & efficacia: non quòd illam uirtutem uelit uel Baptismò detrahere, uel eã partiri inter Baptisma & inter Chrisma. Quòd si hanc explicationem nolint recipere Pontificij, facient Cyrillum aduersa fronte pugnantem cum ipsa Scriptura. Christiani enim efficimur & sumus, non ab externa aliqua pinguedinis delibutione, sed à Christo Domino nostro: quem in Baptismo induimus, quem in uerbo apprehendimus, ut fide in cordibus nostris habitet. Neq; enim Antiochiæ primùm appellati fuerunt Christiani, inde quòd externa aliqua oleæ pinguedine deliniti & delibuti fuerint. Si igitur extra & contra Scripturam, Cyrilli huius autoritas urgeatur: respondemus uerbis Augustini, Epist. 19. Non ideo putan

u dum

dũ eſſe, aliquid uerũ eſſe, q̃a Patres ita ſenſerint: ſed ſi ꝑ autores Canonicos, q̃ à ueritate nõ abhorreat, perſuadere poßint. Ex literis igitur Canonicis, omnium aliorum ſcripta conſiderare debemus: & quod in illis cum diuinarum Scripturarũ autoritate nõ congruit, cũ pace eorũ & ſalua honorificentia, quæ illis debetur hominibus, reſpuere & improbare poſſumus: licet incomparabiliter inferiores ſumus ipſis Patribus. Epiſt. 111. & cõtra Creſconiũ lib. 2. ca. 32. idq́; fit ſine ulla contumelia Patrũ, iuſto iudicio, & nulla temeritate, inquit Auguſtinus cõtra Donatiſtas lib. 7. cap. 20. Et ad Victorem lib. 2. Expendámus igitur paucis, an Cyrillus illam ſuam ſententiam ex Scriptura canonica nobis perſuadere poßit: conatur enim illud. ita aũt inquit: Moſes ſummũ ſacerdotẽ primũ lauit aqua, poſtea unxit unguento: & ita dictus fuit Chriſtus Domini. Ergo qui in nouo Teſtamento uolunt Chriſtiani fieri, eos oportet habere ueritatẽ eius, quod antiquis in figura cõtigit. Veritatẽ aũt dicit hanc eſſe, de qua Iohannes cõcionatur, 1. Io. 2. Vos unctionẽ habetis à ſancto, & noſtis omnia: unctio quã accepiſtis ab eo, maneat in uobis. Itẽ: Vnctio eius docet uos de omnib. Et hactenus quidẽ non malè colligit Cyrillus: ſed quòd inde ſuũ externũ exorciſatũ Chriſma ſtabilire conatur, nulla planè conſequentia cohæret. Certißimũ enim eſt, Iohannẽ loqui nõ de externa aliqua pinguedi

nis

nis delibutione, sed de spirituali, interiori & inuisibili unctione spiritus. Et quia in nouo Testamento, ipsam ueritatē habemus, non est redeundū ad figuras ueteris Testamēti, sine mandato Christi. Ex illis igitur Scripturæ locis, Chrisma Cyrilliū nequaquā probatur. Altera uerò probatio quam affert, hæc est. Isaiæ 25. Græci textum ita reddiderunt: Et faciet Dominus Sebaoth omnibus gentibus in hoc mōte: uinū bibent, læticiā bibent, unguento ungentur. Et addit: Trade hæc omnia gentibus. uoluntas enim Domini super omnes gentes. Et inde Cyrillus uult confirmare, mandatū & uoluntatē Dei esse, ut in Ecclesia noui Testamenti, omnes gentes chrismate ungantur. Sed oro lectorem, ut tantum expendat, qualis sit hæc probatio. Primùm enim Isaias in sua lingua, sententiā illam ita non habet, sed inquit: Dominus Zebaoth faciet omnibus populis in monte isto conuiuium pinguium, conuiuium fæcium, de pinguedinibus medullatis, & fæcibus defæcatis. Et tollet Dominus in monte isto faciem inuolucri, quod expansum est super omnes gentes. Isaias igitur planè nihil dicit de unctione tradenda gentibus. Deinde textus ipse explicat, quòd hæc sint allegorica: & quomodo intelligenda sit illa allegoria, ostendit: inquit enim: Præcipitabit mortem in sempiternum, & auferet lachrymam ab omni facie, & opprobriū populi sui auferet de uniuersa terra. Quomodo

igitur ex allegorica sententia, probari potest externa delibutio materialis chrismatis? Postremò si corporaliter sententia illa accipienda esset, eadem ratione sequeretur etiam, fæcibus (forsan ut in lupercalibus) & pinguedine medullarum liniendos esse baptizatos. Videt igitur lector, quales, quàm frigidæ, quàm coactæ, contortæ & peregrinæ sint illæ probationes. Et Augustini regula est: Non maiorem debere esse autoritatem in sententijs Patrum, quàm quales earum probationes ex Scripturis canonicis proferunt.

5. Magna est dissimilitudo & diuersitas, inter chrisma de quo ueteres loquuntur, & inter cõfirmationem, sicut illa apud Pontificios seruatur. Et tres differẽtias quæ maximè illustres sunt, breuiter annotabo: ut & hoc manifestum fiat, ne ex Patrum quidem probatorum ueris scriptis, probari aut stabiliri Pontificiã, sicut illa nunc seruatur, confirmationem. Primò enim quod ad materiam (sicut loquuntur) uel ad externum signum attinet, ueteribus usurpata fuit impositio manuum, quæ adhuc Hieronymi & Augustini ætate in usu fuit. Iam uerò apud Põtificios, impositio manuum in Confirmatione prorsus abolita est. Quomodo igitur idem potest Sacramentum esse: nisi forsan rusticis persuasuri sunt, inflictionem alapæ idem esse quod impositionem manuum. Tertullianus meminit tantum olei. Clemens etiam Alexandrinus,

nus, & Basilius tantum olei meminerunt. Sed Pontificij contendunt, si oleum non sit balsamo mixtũ, non esse uerum Sacramentum. Et licet ex Scholasticis quidã disputent, solum oleum esse de necessitate: concilium tamen Florentinum decernit, materiam confirmationis debere esse chrisma, ex oleo & balsamo confectum. Ideo ne hanc quidem materiam à ueteribus habent. Et nescio, an ex probatis ueterum scriptis, de mixtione balsami aliquid possint proferre. Natiuum certè balsamum unà cum ipsis arboribus iam defecisse constat. Perijt igitur ex rerum natura, ipsa materia confirmationis, quam Pontificij requirunt. Neq; enim facticium balsamum, locum eius implere potest: sicut nec aqua facticia, materia esse potest Baptismi: nec uinum facticium, materia Eucharistiæ. Cyrillus baptizatos post Baptismum Chrismate inungit, primùm in fronte, secundò in auribus, tertiò in naribus, quartò in pectore. Ambrosius de his qui initiantur, cap. 6. baptizato post Baptismũ inungit caput, ut inde defluat unguentum. Pontificij uerò tradunt, chrismationem in sola fronte debere fieri: & si fiat in uertice, in pectore, in auribus, in naribus, &c. etiamsi eadem adhibeatur materia & forma, non esse Sacramentum confirmationis. Videt igitur lector, quanta sit dissimilitudo & diuersitas inter ueterum sententias, & inter Pontificiam confirmationem, quod ipsam ma-

teriā attinet. Et quando multas cumulant sententias ex ueteribus, opponenda ipsis est hæc diuersitas. Quicquid enim de chrismate ex ueteribus declamitarint, tamen non habent illud Sacramentū, de quo antiquitas loquitur. Non enim eadem est materia, sed uarijs mutationibus alia & diuersa. Secundò, apud ueteres inunctio Chrismatis non fuit peculiare Sacramentum, aliud diuersum & distinctum à Sacramento Baptismi. Sed sicut uarias habuerunt ceremonias, antecedentes intinctionem Baptismi: ita etiam uarias habuerunt ceremonias post tinctionem, connexas tamen & coniunctas ipsi actioni Baptismi. Et administrationem Baptismi definierūt, non tantū mersione siue tinctione, sed & ceremonijs antecedentibus, & quæ mox cōtinuo actu intinctionē sequi solebāt: ita ut actio Baptismi, illis subsequentibus ritibus absolueretur, & perficeretur. Et hoc manifestū est in omnibus ueterū locis, ubi ritus illi describuntur. Ipse etiam Dionysius & Damascenus, unctionē nō separant à Baptismo, sed habēt unctionem & ante Baptismum & mox post Baptismū.

Tertullianus dicit: Ex ea die qua baptizati sumus lauacro quotidiano, per totam hebdomadam abstinemus. Illud hodie Pontificij docent seruandum esse, non post Baptismum, sed post confirmationem. Fuisse igitur olim unam, eandem & continuam actionem, quæ nunc in duo Sacramenta di-

scerpta

est, uel hinc manifestum est.

Antididagma Coloniensiũ quærit, quare presbyter baptizatum ungat chrismate, cum postea in Confirmatione eo liniendus sit? Et ex gestis Pontificum recitat, Siluestrum constituisse, ut propter periculum mortis inexpectatæ, presbyter baptizatum chrismaret: ne propter absentiam Episcopi, sine confirmatione de hac uita migraret. Si autem præsens esset Episcopus, ungeretur ab ipso.

Ostendit & hæc narratio, Chrismationẽ olim fuisse coniunctam & connexam ipsi actioni Baptismi. Postea ut numerus Sacramentorum augeretur, auulserunt eam ab actione Baptismi: atque ut fieret inde peculiare Sacramentũ, uoluerunt inter Baptismũ & delibutionẽ, intercedere spacium aliquod temporis, annos scilicet 12 uel 15. sicut tradit glossa de Consecrat. dist. 5. ca. ut Ieiuni. Durandus ex Rabano censet baptizatum confirmari non posse, nisi ad minimum post septem dies, post Baptismũ, propter septem scilicet dona spiritus. Longè igitur aliud & diuersum fuit unctio ueterum post Baptismũ, & chrismatio Pontificia in Confirmatione. Alterũ igitur ex altero nec cõfirmatur, nec stabilitur. Et iam iudicet lector, quantum ponderis habeant suffragia illa, quæ ex ueteribus pro sua confirmatione Pontificij conquirunt. De diuersis enim non est idem iudicicium. Si igitur probatio ualere deberet,

oporteret planè idem esse et ueterum unctionem, & Pontificiam confirmationem. Tertiò, *effectus quos Pontificij hodie suæ confirmationi tribuunt, illos ueteres ipsi* Baptismo *adscribunt.* Clemens *enim lib.1.pædag.ca.6.dicit* Baptismum *uocari, 1.gratiam qua remittantur peccata, 2.illuminationem per quam id quod diuinum est perspicimus, 3. perfectionem cui nihil desit.* Et *addit: Absurdum est,* Dei *uocari gratiam quæ non sit perfecta, et undiquaq; plena.* Tincti *igitur, inquit, illuminamur, illuminati in filios adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et *hæc omnia* Clemens *tribuit efficaciæ* Baptismi Cyprianus *li.4.epist.7.* Diabolus *in* Baptismo *fide credentis excluditur & opprimitur.* Hilarius *contra* Arrianos: *Sacramento* Baptismi, *uerè filius* Dei *unusquisq; perficitur.* Basilius: In Baptismo *homo hæres constituitur cœlestium bonorum.* Idem: In Baptismo *professi sumus, quod mortui simus peccato & mundo.* Gregorius Nissenus: Baptismus *docet, ne uitiorum reliquias sequenti post fidem uitæ immisceamus.* Chrysostomus *in 6. ad* Rom. Non *ad hoc tantum ualet* Baptismus, *quòd priora delicta delet, sed quòd & ad futura cauenda munit.* August. *lib.1.de moribus* Manichæorum, *ca.35.* In *illo sacrosancto lauacro inchoatur renouatio hominis, ut proficiendo perficiatur.* Hesichius *dicit,* Baptismum *conterere*

diabo-

diabolum: & huc accommodat illud Psalmi: Tu contribulasti capita draconum. Hæc testimonia lector conferat ad ea quæ Pontificij Baptismo detrahunt & suæ confirmationi tribuunt. Inde enim manifestum erit, quàm bene consentiat Pontificia confirmatio, cum ueteri Ecclesia. Frustra igitur uetustatis suffragijs illam ornare conantur, cũ tanta sit dißimilitudo & diuersitas. Hæc de ueterum sententijs, prolixius aliquanto annotaui, ut fucum illum quem confirmationi suæ ex ueterum testimonijs faciunt, detraherem: utq; clarè ostenderem, Pontificiam illam chrismationem non tantum Scripturæ fundamentis, uerumetiam ueræ antiquitatis idoneis testimonijs destitui. Neq; enim statim Pontificia confirmatio probatur & stabilitur, ubi in ueterum scriptis mentio fit olei, chrismatis & unctionis. Atq; ideo ostendẽda fuit diuersitas. Video enim Pontificios sibi mirè placere, cumulandis huiusmodi sententijs. 6. Adijciam & hanc obseruationem. Cum olim una, continua & coniuncta actio fuerit Baptismi, unctionis & impositionis manuum: qua occasione & ratione primùm cœperit diuelli et disiungi, donec tandem peculiare, distinctum & separatum Sacramentũ, quod sua antithesi Baptismum longè superaret, ex chrismatione factum est? Deprehendi autem triplicem potißimùm fuisse occasionẽ. 1. Quando ab hæreticis, uel in schismate uero Baptismo

baptizati ad Ecclesiam redibant, tunc non rebaptizabantur: sed uel impositione manuum, uel unctione Chrismatis recipiebantur. Huius rei frequens est mentio in disputationibus ueterum de cõtrouersia Cypriani. Ita etiam sancit conciliũ Laodicense, Can. 7. Qui à Nouatianis redeunt, doceantur symbolum fidei: & uncti sacro chrismate, sic mysterijs communicent. Arelatense Can. 8. Si ad Ecclesiam aliqui de hæresi Arriana uenerint, interrogent eos nostræ fidei sacerdotes symbolũ. Et si præuiderint, in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum eos baptizatos, manus eis tantum imponant, ut accipiant Spiritum sanctum. Ita Leo epist. 77. Qui apud hæreticos baptizatus est, nõ rebaptizetur: sed Spiritus sancti inuocatione, per manuum impositionem confirmetur, quia Baptismi tantum formam, sine sanctificatione accepit. Hæc Leo. Non autem idem ritus fuit ubiq; id quod etiam Gregorius testatur de Consecra. 4. cap. Ab antiqua. Narrat enim, Occidentem per manus impositionem, Orientem per chrismatis unctionem recipere eos qui apud hæresin rectè baptizati ad Ecclesiã redibant. Num uerò ideo hoc factũ fuit, quasi Baptismus per se sit sine sanctificatione, & sine Spiritu sancto? Certè Eph. 5. sanctificatio expreßè tribuitur Baptismo. Et opulẽta effusio Spiritus, Tit. 3. Sed qui baptizatus fuit, nõ habẽs ueram fidẽ, nõ potuit accipere Spiritũ sanctũ, & sanctificationem

cationem Baptismi: illa enim fide accipimus. Sed quā lo postea ad uerā fidē conuertebatur, tūc demū rectè & salutariter apprehēdebat promissionē Baptismi: atq; ita sanctificationē Baptismi, antea oblatā quidē, sed non acceptā, tūc primū fide uera accipiebat: idq; ut fieret, inuocabatur super eū Spiritus sanctus: cui inuocationi adhibebatur symbolū impositionis manuū, sicut Augustinus inquit, nihil aliud esse manuū impositionē, quàm orationem super hominē. li.3 cōtra Donatistas ca. 16. Et ca.1. quæst.1. c. Paulianistæ, extat hæc sententia: Dum ab eis baptizātur, qui in hæresi uel schismate eis cōmunicant, Sacramentum quidem Baptismi ab eis accipiūt, uirtutem uerò nō consequuntur: quam sine fide nullus cōsequi potest. sicut Dominus in patria sua, nō poterat facere ullū signū, propter incredulitatem ipsorum. Augustinus contra Donatistas 5. ca.2?. Manus impositio si nō adhiberetur, ab hæresi uenienti, tanquā extra omnē culpam esse iudicaretur: propter caritatis aūt copulationē, manus hæreticis correctis imponitur.

2. occasio fuit, quando in necessitate aliquis, uel à catechumeno, uel à laico baptizatus erat: tunc ut Baptismus ille tanquam uerus & legitimus approbaretur & cōfirmaretur, ductus fuit baptizatus ad Episcopū. Ita cōciliū Elibertanū, inqt Can. 38. fidelē, & in necessitate catechumenū posse baptizare, ita ut si ille q sic baptizat9 fuit supuixerit

ad

ad Episcopum eum perducat, ut per manus impositionem perfici poßit. Ita historia de Nouato apud Eusebium lib. 6. ca. 33. ostendit, illis qui decumbentes in lecto baptizabantur, non adhiberi potuisse reliquos tũc usitatos ritus: quos tamen ne quid omitteretur, postea recuperata ualetudine subsequi uolebant, sicut & Athanasii historia recitatur 1. quæst. 1. c. Spiritus sanctus. 3. ratio & occasio illa fuit, quam Hieronymus describit in dialogo aduersus Luciferianos. Narrat enim, suo tempore Ecclesiarum consuetudinem fuisse, ut ad eos qui in minoribus urbibus, per presbyteros & diaconos baptizati erant, Episcopus ad inuocationem Spiritus sancti, manum impositurus excurreret. Et fuit absq; dubio bona & utilis consuetudo, ad retinendam & conseruandam doctrinæ et fidei puritatem, quòd Episcopus eos qui ab alijs baptizati erant, ipse de doctrina & fide interrogabat & examinabat: & quando intelligebat eos rectè credere, & legitimè baptizatos esse, uerbo eos confirmabat: & impositis super ipsos manibus, Spiritum sanctum i sis inuocabat, ut in fide illa perseuerarent. Sed & ex hac consuetudine, & ex more recipiendi eos qui ab hæresi ad Ecclesiã reuertebantur, iam tum Hieronymi tempore, imò longè antè, non uulgus tantum, sed & Episcopi quidam finxerant hanc opinionem, quasi Baptisma ipsum esset sine Spiritu sancto: qui tunc primùm

daretur

daretur & acciperetur, quando Episcopus ad inuocationem Spiritus sancti, manus baptizatis imponeret. Hãc uerò opinionem, quæ tamen est Tertulliani presbyteri, Cornelij papæ, & Cypriani episcopi, Hieron. seriò & grauiter refutat. Et probat, Baptisma non esse, sine Spiritu sancto: quia nulli hominum, sine Spiritu sancto peccata dimittantur: anima etiã in Baptismo non purgetur sordibus, sine Spiritu sancto.

Quærit autem Hieron. cum Spiritus sanctus in uero Baptismate tribuatur, quare in Ecclesia baptizatus, per manus Episcopi dicatur, accipere Spiritum sanctum. Et ibi quidem locus fuisset dicendi, sicut Pontificij iam dicunt, in Baptismo tantum dari Spiritum sanctum ad regeneratione͂, ad reliqua uerò necessaria dona, Spiritum sanctũ non dari uel accipi in Baptismo, sed illud demum fieri in Episcopali cõfirmatione. Sed Hieron. hoc non dicit: simpliciter autem respondet, hanc obseruationem descendere ex ea autoritate, quòd post ascensũm Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit. Mox uerò quomodo hoc intelligi uelit, subiungit, cum inquit: Et multis in locis idem factitatum reperimus, ad honorem potius sacerdotij, quàm ad legis necessitatem: alioqui si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus sanctus defluit, lugendi sunt qui in uinculis aut in castellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos

conos baptizati, antè dormierunt, quàm ab Episcopis inuiserentur. Hæc Hieronymi explicatio diligenter obseruanda est: præbet enim lucem ad intelligendas multas historias, & sententias ueterum, de accipiendo Spiritu sancto, per impositionem manuum Episcopi. Et hinc etiam intelligi potest, quomodo Ecclesiastica illa cõsuetudo postea magis magisq; degenerarit, assutis subinde nouis ritibus & opinionibus. Tandem enim extincta luce doctrinæ, ex illo quod ad honorem Episcopatus, non ad legis necessitatem factum, quodq; in illis qui ab hæresi reuertebantur seruatum fuerat, fabricatum est peculiare & uniuersale Sacramentum, pro omnibus baptizatis: & additæ sunt opiniones, manifestè derogantes dignitati & uirtuti Baptismi, quæ suprà recitatæ sunt. Et hæc sunt, quæ dixi ex ueteribus probari non posse. Nam et Augustinus contra Donatistas lib. tertio, cap. 16. quærit, quare Spiritus sanctus in sola catholica, per manus impositionem dari dicatur. Et respondet, non de illis quæ Pontificij suæ confirmationi tribuunt, sed inquit: Hoc intelligi maiores nostri uoluerunt, quod Apostolus ait: Caritas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum. Ipsa enim est caritas, quam non habent qui ab Ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt. Itẽ. Quis nunc hoc expectet, ut hi quibus manus ad accipiendum Spiritum sanctum imponitur, repentè incipiant

cipiant linguis loqui? Sed inuisibiliter & latenter per uinculum pacis, eorum cordibus diuina caritas inspirari intelligitur, &c.

Expreßè autè loquitur de hæreticis et schismaticis reuertètibus. Quomodo uerò per manus impositionem caritas inspiratur? Respondet Augustinus: Manus impositio quid aliud est, quàm oratio super hominē: ergo non sicut Baptismus, repeti nō potest. Et Gratianus de illa Augustini sententia 1. q. 1. c. Arrianos, inquit: Ex eo q̃ manus impositio iterari præcipitur, Sacramentum non esse ostenditur. Quæcunq; igitur ex ueteribus citantur, longè alia & diuersa sunt, quàm Pontificia cōfirmatio, sicut illa suprà descripta est.

His ita explicatis, facile & planum erit examen Canonum de Confirmatione. Quod enim primus Canon damnat talem confirmationē, quæ cōsistat in catechesi, & profeßione fidei puerorum, hanc habet sententiā & rationē. Nostri sæpe ostēderunt, ritum Confirmationis, remotis inutilibus, superstitiosis, & cum Scriptura pugnantibus traditionibus, piè & ad Ecclesiæ ædificationem, iuxta Scripturæ cōsensum, hoc modo posse usurpari, ut scilicet illi qui in infantia baptizati sunt (talis enim nunc est Ecclesiæ status) cum ad annos discretionis peruenissent, diligenter in certa & simplici catechesi doctrinæ Ecclesiæ instituerentur. Et cum initia mediocriter percepisse uiderentur, postea

Episcopo

Episcopo & Ecclesiæ offerrentur: atq; ibi puer in infantia baptizatus, Primò breui & simplici commonefactione admoneretur de suo Baptismo: quòd scilicet sit baptizatus, quomodo, quare, & in quid sit baptizatus, quid in illo Baptismo tota Trinitas ipsi contulerit & obsignarit, fœdus scilicet pacis, & pactum gratiæ: quomodo ibi facta sit abrenunciatio sathanæ, professio fidei, & promissio obedientiæ. Secundò, puer ipse coram Ecclesia ederet propriam & publicam professionem huius doctrinæ & fidei. Tertiò, interrogaretur de præcipuis Christianæ religionis capitibus, ad singula responderet: aut, si quid minus intelligeret, rectius erudiretur. Quartò, admoneretur, & hoc professione ostenderet, se dissentire ab omnibus ethnicis, hæreticis, phanaticis & prophanis opinionibus. Quintò, adderetur grauis & seria exhortatio ex uerbo Dei, ut in pacto Baptismi, & in illa doctrina & fide perseueraret, et proficiendo subinde confirmaretur. Sextò, fieret publica precatio pro illis pueris, ut Deus Spiritu suo sancto illos in hac professione gubernare, cōseruare & confirmare dignaretur. Ad quam precationem, sine superstitione adhiberi posset impositio manuum. Nec inanis esset ea precatio: nititur enim promissionibus de dono perseuerantiæ, & gratia confirmationis.

Talis ritus confirmationis, ualde multum utilitatis

litatis ad ædificationem iuuentutis & totius Ecclesiæ conferret: esset etiam consentaneus & Scripturæ, & puriori antiquitati. In Apostolica enim impositione manuum, factam fuisse exploratione doctrinæ, & professionem fidei, manifestè testatur historia Acto. 19. De exhortatione etiam ad perseuerantiam, & de confirmatione per uerbũ, in semel suscepta doctrina & fide, extant Apostolicæ ecclesiæ exempla, Acto. 14, 15. & 18. Et adhibitam fuisse publicam precationem, testatur historia Acto. 8. Ita de exploratione & professione doctrinæ & fidei in confirmatione, loquuntur canon Laodicenus 7. Arelatensis 8. sicut suprà notauimus. Atq; ideo canon Aurelianensis perfectam ætatem requirit in confirmando. Nec malè huc conuenit, quod Dionysius in fine Ecclesiasticæ hierarchiæ scribit de magistro catecheseon, cui pueri in infantia baptizati tradebantur instituendi: ut ad professionem fidei, abrenunciationem sathanæ, & pollicitationem obedientiæ Dei, in Baptismo factam, præstandam & seruandam, doctrina & exhortationibus inducerentur.

Hæc in colloquio Ratisponẽsi, Anno 1541 proposita fuerunt. Sed Eccius nomine Pontificiorũ simpliciter & superbè omnia illa reiecit, affirmans in confirmatione non expectandum esse usum rationis. Sensit igitur, tunc esse adhibendam, quando nec commonefactio de suscepto Baptis-

mo, nec exploratio doctrinæ, nec professio fidei, nec exhortatio ad perseuerantiam, in pueris locum potest habere. Et ita dictum est à nostris, si hæc ex ritu confirmationis tollantur, etiamsi nihil contineret superstitionis, esse tamen tantum ociosam ceremoniam. Et ex hac narratione lector intelligit, quid primus hic Canon de Cõfirmatione sibi uelit, unde sit sumptus, & quò respiciat, quando meminit ociosæ ceremoniæ, catecheseos, & professionis fidei. Multi cogitarunt, etiamsi reliqua usitata in sua confirmatione Pontificij retinere uellent, fore tamen ut catechesin, explorationem doctrinæ, professionem fidei, commonefactionem de suscepto Baptismo, & exhortationem de perseuerantia adiungerent, ut ita speciem aliquam pietatis haberet. Sed hæc omnia manifestissimæ utilitatis, anathemate primi Canonis obliquè iugulantur. Volunt enim esse tale Sacramentum, quod ex opere operato, propter chrismatis uirtutem, conferat gratiam maiorem quàm quæ sit Baptismi.

Miretur autem aliquis, quare Pontificij in sua Confirmatione, illa tolerare nolint. Sed ratio est, quia hoc modo cõfirmatio nihil aliud esset, quàm cõmonefactio de suscepto Baptismo: & esset corroboratio in gratia, quæ in Baptismo collata est. Illud uerò Pontificij nolunt, sicut suprà ostensum est: atq; propterea hæc quæ diximus, ex sua con-

firmatione

firmatione exterminant,licet ualde insidiosè posita sint uerba Canonis(Non tantum esse catechesin & professionem fidei) cum tamen plerumq; talem ætatem in confirmatione deligant,ubi planè nullus potest locus esse catechesi,explorationi, professioni & exhortationi.Vsq;adeò nullam, uel manifestißimè utilem emendationem,homines isti uel tollerare possunt,uel admittere cogitãt.Quia igitur nihil quod æquum est,ab illis obtineri potest,dicimus quod res est:Confirmationem sicut illa in regno Pontificio usurpatur,& suprà descripta est,non tantum ociosam esse ceremoniam,sed multis uanis,superstitiosis & impijs opinionibus & traditionibus contaminatam: id quod hactenus satis demonstratum est. Quod secundum Canonẽ attinet: Qualem & quantã uirtutem suo Chrismati,sine ullo mandato & promißione diuina tribuant,& quanta sit iniuria & cõtumelia Baptismi,illam uirtutẽ Baptismo detrahere,& ad Chrisma quod nullũ omnino habet uerbũ Dei, transferre,hactenus multis ostensum est. Sed ad hæc omnia,solo anathematis strepitu respondent. Notet autem lector,quòd Chrismati non tantũ significationẽ & commonefactionem aliquam de efficacia Baptismi,sed uirtutem spiritualẽ & diuinã peculiarẽ et distinctã à Baptismo tribui uelint:ita ut sicut in Eucharistia aliquis iudiciũ sibi põt mãducare & bibere,ita sentiũt,attrectationẽ Chrismatis

minus reuereri, supremam indignationē Dei, & plus quàm gehennam incurri. Sicut Viennæ quondam faber Episcopus clamitauit, fundamenta orbis tantum non collapsura, cum minister deferens ampullam chrismatis, calceos æstu in itinere torrefactos, pinguedine ex ampullæ orificio exundāte & superfluente, ex simplicitate quadam perunxisset.

Tertius Canon illinitionem chrismatis in Confirmatione, solis Episcopis sub anathematis interminatione uendicat. Respondeo autem id quod Lutherus dicit, de captiuitate Babylonica: Quales sunt Episcopi, tale etiam uolunt habere ministerium. Quia enim prædicationem uerbi, & administrationem uerorum Sacramentorū, à se ad alios inferiores reiecerunt: ne tamē ipsi nihil quod agerēt haberēt, delibutionē chrismatis, ut minimè laboriosam & molestam inuenerunt: cum ad legitimum Episcopi munus obeūdum, pleriq; sint, sicut illustris quondam adolescens, in collegio ipsorū, cùm recitanda essent Pauli uerba (Sicut estis azymi) cecinit, Sicut estis asini. Consideret autem lector, quanta sit hominum istorum leuitas & prodigalitas in profusione anathematum. Scriptura ignorat discrimen episcopi & presbyteri. Hieronymus dicit: Quicquid huius fit, magis ad honorē sacerdotij, quàm ad legis necessitatem fieri. Notum etiam est, quòd concilium Toletanum primū,

Cano. 20.

Cano.20.statuit, absente Episcopo, presbyterum posse Chrismare. Et addit, ad illud usq; tempus, quibusdam in locis presbyteros chrisma confecisse. Notum est etiam, quod Gregorius dist.95.c. peruenit. presbyteris concedit, ut in frontib. chrismate tangere debeant baptizatos. Nec ignorant, quomodo Canonistæ, quomodo Alexander, Thomas, Richardus, hanc quæstionem ex illo Canone disputent. Et tamen anathema dicunt, si quis simplicem sacerdotem dixerit posse ministrum esse confirmationis. Anathema igitur erit etiam omnis Episcopus, qui oues suas non ipse Chrismate confirmarit. Canones enim uolunt, neminem aliũ, sed Episcopum ipsum debere chrismare. Extrà de sacra unctione. Atqui quæ ætas proximorum annorum, in Episcopatibus pinguiusculis meminit, Episcopum ipsum singulas suas oues chrismasse? Excogitatum enim est ludibrium suffraganeorum. Coëmit siquidem aliquis Episcopatum, in Turcia puta Sidonium, Tripolitanum, Bethleemiticum: & iuramento se obstringit, se gentes illas ad fidem conuersurum. Cumq; uix iter ingressus est, mox reuersus conqueritur de difficultate & impoßibilitate: ibi Pontifex absoluit illum à iuramento. Quia uerò tamen habet titulum Episcopi, sed sine Ecclesia: per talem laruam, nostri Episcopi postea in suis diœcesibus confirmationem, ordinationes, consecrationes, & huius farinæ alia

perficiunt. Atq; sic egregiè scilicet satisfit Canonibus, quando ficticius & laruatus suffraganeus, alienas oues signat, ipso Episcopo interim iuxta morem suum, sua agente. Et tamen non ueremur in tali etiam casu, anathemata crepare. Quid igitur est, si hoc non est uniuersam religionem ludibrio habere?

SESSIONES CONCILII TRIdentini sub Iulio tertio.

Non opus esse iudico, repetere historiam, quomodo concilium Tridentinum sub Paulo III. conflato funesto in Germania bello primùm Bononiam translatum, postea morte Pauli III. interceptum: & quomodo mox sub Iulio III. cum uiderentur sibi de tota Germania triumphasse, continuandum & prosequendum rursus indictum fuerit. Illa enim Sleidanus in sua historia copiosè & fideliter annotauit: ubi etiam lector inueniet, quæ interea in armatis Imperij comitijs, de Concilio acta & decreta fuerũt, quæq; postea insecuta sunt.

His igitur ad suos autores, unde peti & possunt & debent, reiectis: nos eorum quæ sub Iulio III. decreta sunt, examen ea ratione quam in præcedentibus seruauimus, prosequemur.

DECRE-

DECRETVM DE SANCTISſimo Euchariſtiæ Sacramento, publicatum in tertia Seſsione Tridentina, ſub Iulio papa III. die 11. Octobris, 1551.

Sacroſancta œcumenica & generalis Tridentina ſynodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, præſidentibus in ea, eiſdem ſanctæ ſedis Apoſtolicæ legato & nuncijs, etſi in eũ finẽ, nõ abſque peculiari ſcilicet ductu & gubernatione cõuenerit, ut uerã & antiquã de fide & Sacramentis doctrinã exponeret, & ut hæreſibus omnibus, et alijs grauiſsimis incõmodis, quib. Dei Eccleſia miſerè nunc exagitatur, & in multas & uarias partes ſcinditur, remediũ afferret: hoc præſertim iã inde à principio in uotis habuit, ut ſtirpitùs cõuelleret Ziɀaniã execrabiliũ errorũ & ſchiſmatũ, quam inimicus homo his noſtris calamitoſis tẽporibus, in

doctrina fidei, usu & cultu sacrosancta Eucharistiæ superseminauit: quã alioqui Saluator noster in Ecclesia sua tanquam symbolũ reliquit, eius unitatis & caritatis qua Christianos omnes inter se coniunctos & copulatos esse uoluit. Itaq; eadẽ sacrosancta synodus, sanam & syncerã illã de uenerabili hoc & diuino Eucharistiæ Sacramẽto doctrinam tradens, quam semper catholica Ecclesia ab ipso Iesu Christo, Domino nostro, et eius Apostolis erudita atq; à Spiritu sancto, illi omnem ueritatem indies suggerente, edocta retinuit, & ad finem usq; seculi conseruabit: omnibus Christi fidelibus interdicit, ne posthac de sanctissima Eucharistia, aliter credere, docere aut prædicare audeant, quàm ut est hoc præsenti decreto explicatum atq; definitum.

DE

DE REALI PRAESENTIA Domini nostri Iesu Christi in Eucharistię Sacramento, & de Consecratione. Cap. I.

Principiò docet sancta synodus, & apertè ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacramento, post panis & uini cõsecrationẽ, D. N. Iesum Christũ, uerũ Deum atq; hominẽ, uerè, realiter ac substantialiter, sub specie illarũ rerũ sensibilium cõtineri. Nec enim hæc inter se pugnãt, ut ipse Saluator noster semper ad dexterã Patris in cælis assideat, iuxta modũ existendi naturalẽ: & ut multis nihilominus alijs in locis, Sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit: ea existendi ratione, quam etsi uerbis exprimere uix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustra

ta, assequi possumus, & cōstantissimè credere debemus. Ita enim maiores nostri oẽs, quotquot in uera Christi Ecclesia fuerũt, qui de sanctissimo hoc Sacramento disseruerũt, apertissimè professi sunt: hoc tã admirabile Sacramẽtũ, in ultima cœna redemptorẽ nostrũ instituisse, cum post panis uiniq́ benedictionem, se suũ ipsius corpus illis præbere, ac suũ sanguinẽ disertis ac perspicuis uerbis testatuss est. Quæ uerba à sanctis Euangelistis cõmemorata, & à diuo Paulo postea repetita, cũ propriam illã & apertissimã significationẽ præ se ferant, secundũ quã à Patribus intellecta sunt: indignissimum sanè flagitium est, ea à quibusdam contentiosis & prauis hominibus, ad ficticios & imaginarios tropos, quib. ueritas carnis & sanguinis Christi negatur, cõtra

uniuersum

uniuersum Ecclesiæ sensum detorqueri: quæ tanquam columna & firmamentum ueritatis, hæc ab impijs hominibus excogitata commēta, uelut satanica detestata est, grato semper & memore animo, præstantissimum hoc Christi beneficium agnoscens.

Canon. 1.

Si quis negauerit, in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento contineri, uerè, realiter & substantialiter corpus & sanguinem, unà cum anima & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum: sed dixerit, tantummodo esse in eo, ut in signo, uel figura, aut uirtute anathema sit.

De præsentia corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, in sacrosancta sua cœna: siue de uero & genuino sensu uerborum cœnæ, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus: uehemens & uerè tristis est hoc tempore controuersia in Ecclesia: quibusdam contendentibus,

uerba

uerba illa non esse accipienda in eo sensu, quem simplex, propria, genuina, & in Scriptura usitata ipsorum significatio præbet: sed per troposeò esse detorquenda, ut uera & realis præsentia substantiæ corporis & sanguinis Christi, ex cœna ipsius tollatur & submoueatur longius, quàm cœlum distat à terra. Et in cœna Dominica, apud nos in terris, relinquatur tantùm uel signum & figura procul absentis, & longè à nobis remoti corporis & sanguinis Christi: uel Christus dicatur in cœna sua præsens esse, tantum secundum diuinam suam naturam, præbens & exhibens communicantibus, non ipsam substantiam, sed uirtutem tantum & uigorem corporis & sanguinis sui, non præsentis, sed procul absentis, & à cœna longius remoti, quàm aspectabile hoc cœlum distat à terra. Ego uerò ab illorum opinionibus fateor me dissentire: simpliciter uerò & apertè profiteor, me amplecti & probare illarum Ecclesiarum sententiam, quæ agnoscunt & docent ueram & substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi in cœna, in eo sensu quem uerba cœnæ, simplici, propria, usitata & genuina sua significatione præbent. Et in hac sententia, utriusque partis argumentis diligenter consideratis, acquiesco. Neque enim sine periculo animæ fieri potest, si quis ludat fingendis opinionibus in expositione uerborum cœnæ. Scriptum

enim

enim est, eos qui non dijudicant illud corpus Domini, quod uerba cœnæ ibi affirmant exhiberi & accipi, manducare sibi iudicium. Dijudicatio autem ritè fieri non potest, si à uero & genuino sensu uerborum (Hoc est corpus meum) aberretur. Non igitur quæuis opiniones, de expositione horum uocabulorum temerè sunt amplectendæ, sed diligenter inquirenda & consideranda sunt fundamenta: ut non præsumptas nostras opiniones in uerba illa ingeramus, sed ut ipsa uerba & repetitiones cœnæ, quæ in Scriptura extant, ostendant & præbeant nobis ueram & genuinam interpretationem & sententiam: idq; non obscuris & ambiguis coniecturis, sed perspicuis, certis & firmis indicijs & testimonijs, ut gloriari poßimus, nos mentem Christi tenere, 1. Cor. 2. Quia uerò Scriptura non est priuatæ interpretationis, 2. Pet. 1. simplex illa reg[illegible]n est certißima, tutißima & firmißima: quòd scilicet eadem doctrina & sententia in diuersis Scripturæ locis, ideo repetita est, ut ipsius Spiritus sancti interpretatio, ex illa collatione locorum inquiri & deprehendi poßit. Et quando Spiritus sanctus in Scriptura sententiam aliquam, aliter quàm sicut uerba simpliciter & propriè sonant, intelligi uoluit, illud uel in eodem, uel in alio loco non obscurè explicauit & ostendit. Iam uerò descriptio cœnæ, à diuersis scriptoribus, & quidem diuersis temporibus

poribus repetita, extat in Scriptura. Nulla autem reperiuntur indicia, simplicem, propriam, usitatam & genuinam significationem illorum uerborum (Hoc est corpus meum) esse deserendam. Offerunt se autem multæ manifestæ ostēsiones, eam sententiam esse retinendam, quam simplex, propria, & Scripturæ usitata uerborum significatio præbet: sicut in peculiari libello, plenius hoc à nobis demōstratum est. Et hæc sententia in nullum fidei articulum impingit. Certum enim est, quia in humana natura Christi, tota plenitudo diuinitatis habitat corporaliter: & per ascensionem humana natura in Christo exaltata est, super omne nomen quod nominatur, siue in hoc siue in futuro sæculo: ideo Christum corpore suo posse adesse ubicunq; uoluerit, & facere quodcunq; uoluerit. Præsentia igitur corporis Christi in cœna, non pugnat cum articulis fidei, uel de ueritate humanæ naturæ, uel de ascensione Christi. Habet etiam hæc sententia perpetuum consensum ueteris, ueræ & purioris Ecclesiæ: & plena est dulcißimarum consolationum: quæ omnes, stabilita absentia corporis & sanguinis Christi, conscientijs eripiuntur. Sed hæc in repetitione sanæ doctrinæ de præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna, iusta tractatione explicauimus. Non igitur opus esse iudico, ut integra controuersiæ huius tractatio hoc loco repetatur. Hæc pauca uerò

ideo

ideo hoc loco annotare uolui, ut ostenderem, meam confeßionem coniunctam esse cum illis Ecclesiis, quæ à Sacramentariorum opinionibus alienæ sunt, & sententiam de uera & substantiali præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna, iuxta simplicem & genuinam uerborum institutionis proprietatem amplectuntur & profitentur. *De primo igitur capitulo, & primo Canone quod attinet ad præsentiam substantiæ corporis & sanguinis Christi in cœna, nihil amplius iã disputabo, ne rationem examinis prætergrediar. Duo tamen adhuc in explicatione huius capituli expendenda sunt. Primum quod uerbo, continendi, uidetur definire uelle modum præsentiæ corporis & sanguinis Christi in cœna. Nos uerò præsentiam ipsam, quia testimonium habet uerbi Dei, simpliciter credimus: de modo uero præsentiæ quia uerbo Dei reuelatus non est, iudicamus non esse disputandum. Non igitur definimus certum modum illius præsentiæ, sed eum humiliter commendamus sapientiæ & omnipotentiæ Dei. Non statuimus Physicam seu Geometricam, crassam & carnalem rationem præsentiæ. Non disputamus de locali inclusione: nec de descensione, uel ascensione corporis Christi. Et breuiter, non sentimus corpus Christi in cœna adesse modo aliquo, seu ratione naturali huius seculi.*

Fundamen-

Fundamentum etiam præsentiæ corporis Christi in cœna, Lutherus monuit, non esse collocandum in disputatione de ubiquitate, sed in ueritate uerborum institutionis. Nec Transsubstantiationem pro articulo fidei recipimus, de qua postea dicendum erit. Sed sicut uerba cœnæ docent, simpliciter credimus illam præsentiam: modum uerò & rationem non definimus, sed sapientiæ Christi ueracis & omnipotentis commendamus.

Alterum quod obseruandũ dixi, est illud quod mentionem faciunt consecrationis panis & uini, & tamen, quæ & qualis illa sit, non explicant: cum tamen constet, à multis petitum fuisse à patribus Concilij, ut inter tam uarias disputationes & opiniones, certam formam consecrationis Eucharistiæ definirent & determinarent.

Quidam enim disputant, in tacita murmuratione quatuor horum uerborum super panem (Hoc est corpus meum) consistere consecrationem: ita ut nec ea quæ in institutione præcedunt, nec quæ sequuntur, ad consecrationem uel pertineant, uel requirantur: sed in syllabis & literis quatuor illorum uerborum, ea sit uis & ἐνέργεια, ut si à sacerdote super panem pronuncientur, poßint substantiam panis conuertere in corpus Christi.

Quidam, ut Thomas, alia etiam quædam ex

uerbis

uerbis institutionis, ad consecrationem requiri & pertinere contendunt. Extat libellus Bessarionis, in quo prolixè disputat hanc quæstionẽ: An consecratio fiat per uerba institutionis, an uerò per uerba Canonis: uel an utraq; simul ad consecrationem necessaria sint. Et Colonienses in suo antididagmate, seriò & multis contendunt, eos uehementer insanire, qui existimant panem & uinum consecrari in corpus & sanguinẽ Christi per uerba institutionis, si non adhibeantur etiam uerba & preces Canonis. Et inter Pontificios multi publicè scribunt, illas Ecclesias, quæ non adhibito Papistico canone, uerbis institutionis Christi in cœna utuntur, non habere uerum corpus & sanguinem Christi, sed tantum panarium Sacramentum, sicut Lindanus inquit.

Disputatur etiam, an ad consecrationem Eucharistiæ, necessaria sit, altaris, sacerdotis, uasorũ, uestium, & reliquæ missalis panopliæ Pontificalis consecratio.

Inter has tam diuersas opiniones, Tridentini patres à multis requisiti, noluerunt se interponere: sed simpliciter sine declaratione, nominãt consecrationem panis & uini. Et quo consilio illud fiat, lector expendat. Res autem per se plana est: Quidam enim Papisticam consecrationem ita reiecerunt, ut fingerent, etiam sine uerbis institutionis, posse celebrari cœnam Dominicam. Quod

manifestè falsum est. Certissimum enim est, Sacramentum non esse sine uerbo, sicut Baptismum Paulus uocat lauacrum aquæ in uerbo, Eph. 5. Et Augustini sententia rectè habet: Accedat uerbum ad elementum, & fit Sacramentum. item: Tolle uerbum ex Baptismo: & quid erit aqua nisi aqua? Nullo modo igitur Eucharistia esse potest, sine adhibitione uerbi. Si enim ex Eucharistia tollatur uerbum, nihil aliud erit panis quàm panis. Et inde Augustinus contra Faustum, lib. 20. cap. 13. inquit: Noster panis & calix, certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non Sacramentum religionis. Hoc fundamentum firmissimum est, ex definitione Sacramenti. Illa uerò adhibitio uerbi ad elementum, in Sacramentis, uocatur ueteribus sanctificatio: uulgus uocat consecrationem. Paulus ex descriptione Marci, nominat benedictionem, cum inquit: Poculum benedictionis cui benedicimus; 1. Cor. 10. Quòd si iam quæritur, quódnam sit uerbum illud benedictionis, quo accedēte ad panem & uinum, fiat Sacramentum corporis & sanguinis Domini. Certè hoc extra controuersiam est, sicut unumquodq; Sacramentum habet certum aliquod uerbum Dei, sibi proprium et peculiare: ita etiam Eucharistiam habere certum, proprium & peculiare uerbum, ipsam scilicet diuinam institutionem.

Existimo

Existimo uerò, apud illos qui non censent humana diuinis esse uel æquanda, uel præferenda: & hoc extra dubitationem esse, impiè eum facere, quicunque benedictionem, sanctificationem, siue consecrationem Eucharistiæ, uerbis diuinæ institutionis derogat, & ad preces Canonis, qui ab hominibus ex corrupto & integro, imò ex quàm plurimis corruptis, consarcinatus est, transfert. Nec sanè partienda est illa siue benedictio, siue consecratio inter Dei uerbum, & inter uerba ab hominibus tradita. Non enim quoduis uerbum, sed Dei uerbum requiritur ad Sacramentum. Et uerbo Dei, ut sit igne probatum, nihil est addēdum: Prouerb. 30. Præcipuè uerò testamento filij Dei, nihil est superaddendum: Gal. 3. Et breuiter, Christus iußit nos in actione Eucharistiæ, facere quod ipse fecit. Non autem mutam ipse actionem exercuit, sed dixit. Et quid dixerit, in Scriptura, quantum Spiritus sanctus nobis necessarium esse iudicauit, traditum est. Vetus igitur Ecclesia, licet alijs etiam exhortationibus & precationibus in administratione Eucharistiæ usa est: simpliciter tamen, & rectè sensit, sermone Christi, hoc est, uerbis institutionis diuinæ, fieri benedictionem, seu consecrationem Eucharistiæ.

Locus uerò omniū clarißimus extat apud Ambrosium de Sacramento lib. 4. cap. 4. Cū enim dixisset, panē esse corpus Christi consecratione: mox

quærit, quibus uerbis et cuius sermone benedictio illa fiat. Respondet autem, uerbis & sermone Domini Iesu: & addit, differentiam esse, inter reliqua quæ in illa actione dicuntur, quæ uel sunt precationes, uel Eucharistiæ: illa uerò dicit, non pertinere ad consecrationem seu benedictionem Eucharistiæ. Sed quando iam consecrandum & conficiendum est Sacramentum, tunc dicit, sacerdotem iam non suis amplius, sed Christi uerbis uti. Quæ uerò illa Christi uerba sint, cap. 5. disertè explicat, recitans uerba institutionis. Et nota est Gregorij sententia, qua affirmat morem Apostolorum fuisse, ut ad Dominicam solummodo orationem hostiam consecrarent. Falsum igitur est, quod Lindanus Basilio tribuit, consecrationem Eucharistiæ fieri uerbis non scriptis. Nam cap. 27. de Spiritu sancto, Basilius loquitur non de uerbis consecrationis, sed de uerbis, quando panis Eucharistiæ & poculum benedictionis, hoc est, facta iam benedictione ostenditur.

Iustinus etiam dicit, sacerdotem diu multumq; precari & gratias agere: sed non in hunc finem, ut ita fiat cõsecratio Eucharistiæ. Addit enim, præpositum gratias agere ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ: hoc est, quòd mysteria illa nobis à Christo instituta & tradita sint. De ipsa uerò consecratione inquit, cibum Eucharistiæ, gratiarum actione sacrari, δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ: hoc est,

eſt, per precationem uerbi, quod ab ipſo Chriſto traditum eſt. Quale autem illud uerbum ſit, Paulus à Chriſto ſe accepiſſe affirmat, 1. Cor. 11. Et Iuſtinus ipſe ſe explicat, dicit enim, illud eſſe uerbū, quod Euangeliſtæ in Commentarijs ſuis de inſtitutione cœnæ, literis conſignarunt.

Irenæus dicit: Quando mixtus calix, & fractus panis percipit uerbum Dei, fit in Euchariſtia corporis & ſanguinis Domini. Et quòd uerbum inſtiutionis intelligat, explicat cum inquit, panem terrenum accipere uocationem Dei, ſcilicet quando de pane Chriſtus pronunciat: Hoc eſt corpus meū. Ita Ambroſius de his qui initiantur myſterijs, cap. 9. dicit, Sacramentum illud non hominis benedictione, ſed ſermone Chriſti confici.

Et Chryſoſtomus in homilia de proditione Iudæ, quæſtionem illam pulcherrimè explicat: non hominem ſcilicet eſſe, qui nobis res in menſa Dominica propoſitas ſanctificet, ut ſint corpus et ſanguis Domini: ſed eundem Chriſtum, qui primam ſuam cœnam ſanctificauit, etiā nunc noſtram cœnam Dominicam ſanctificare. Licet enim uerba per os ſacerdotis proferantur, Sacramenta tamē, gratia & uirtute Dei ſanctificari. Chriſti enim, nō ſacerdotis uerbum eſt: Hoc eſt, corpus meum. Et per illud propoſita ſanctificantur.

Deinde inſtituit collationem inter hoc uerbum Chriſti, & inter uerbum illud, Creſcite & multi-

plicamini: quod semel dictum, perpetuam in articulo creationis habent efficaciam. De Consecrat. distinct. 2. cap. Vtrum in figura, Augustinus dicit: Reliqua omnia quæ sacerdos dicit, aut clerus chori canit, nihil aliud esse quàm laudes & gratiarũ actiones, aut certè obsecrationes, & fidelium petitiones. Sacerdotem uerò consecraturum assumere uerba Euangelistarum. Et Thomas 2. quæst. 83. artic. 4. multis disputat, consecrationem solùm in uerbis Christi cõfici: reliqua uerò in Canone, pertinere ad præparationem sumentium. Vera igitur benedictio seu consecratio Eucharistiæ, consistit in uerbis institutionis ipsius filij Dei, per quæ ipse nobis hodie, & usq; ad finem seculi consecrat & sanctificat panem & uinum: ut illam nominationem, quam natura non habent, ex gratia et uirtute diuina percipiant, ut scilicet sint corpus & sanguis ipsius.

Obseruet autem lector, quòd inter Pontificios pleriq;, cum non possent in uniuersum uerba institutionis, ex consecratione Eucharistiæ proscribere, magnam tamen eius partem resecarunt: ita ut exceptis 4. illis uerbis, Hoc est, corpus meum: reliqua in institutione nihil ad consecrationem uel pertineant, uel faciant. Et hoc ideo ita disputant, ut ex consecratione, exterminatis uerbis illis: Dedit illis dicens: Accipite, comedite, &c. possent extra usum habere Sacramentum. Sed Paulus traditurus

diturus Corinthijs, quomodo possent nõ uulgarẽ, sed Dominicã cœnã celebrare, totam & integrã institutionẽ recitat & præscribit. Iustinus faciens mentionẽ uerbi à Christo traditi, quo Eucharistia cõsecretur, refert se ad descriptionẽ institutionis, quæ apud Euangelistas extat. Emissenus De conse cra. dist. 2. cap. Quia corpus. dicit sacerdotem in sanctificatione ita dicere: Accipite, hoc est, corpus meum: & bibite, hic est sanguis meus. Ita etiã Ambrosius de Sacramẽtis lib. 4 cap. 5. Et breuiter in omnibus uetustis liturgijs, non 4. tantũ uerba, sed tota & integra institutio in sanctificãdis mysterijs recitatur. Duo igitur iã mõstrata sunt. 1. nõ prece hominis, sed uerbo institutionis sanctificari siue cõsecrari Eucharistiã. 2. non mutilandã esse institutionẽ, sed totam esse adhibendã ad benedictionẽ Eucharistiæ, et eius administrationẽ. 3. Est & hoc explicandũ, recitationẽ illorum uerborum nõ ita adhiberi, sicut magi sua carmina conceptis uerbis recitant: puta de Ioue Elicio, aut de luna cœlo deducenda: ui scilicet, & uirtute literarum & syllabarum, si certo modo recitentur & pronuncientur: sed sicut in prædicatione Euangelij, Paulus affirmat Christum ipsum per os ministrorũ loqui: Rom. 15. 2. Cor. 13. & Deum exhortari per nos, 2. Cor. 5. Ita in actione Eucharistiæ, minister loco Christi legatione fungitur, qui ipse ibi adest: & per ministri os, uerba hæc sonat: Hoc est, corpus

meum, hoc facite, &c. & per illud suum uerbum efficax est. Non igitur minister homo, sua cõsecratione & benedictione, panem & uinum facit corpus & sanguinem Christi: sed ipse Christus, uerbo suo in hac actione adest: & institutionis suæ uerbo, quod per os ministri pronũciatur, efficit ut panis sit corpus suum, & poculum sanguis suus: planè eo modo, sicut ipse est qui baptizat, licet per ministrum, & uerbo suo efficit, ut baptismus sit lauacrum regenerationis & renouationis. Adhibemus igitur recitationẽ uerborum institutionis, tanquã ordinationẽ, mandatum, promißionem, & priuilegiũ mediatoris nostri Christi Domini: ut admoneamur, & certi reddamur, quid in cœna Dominica sit & faciendum & credendũ. Conuenimus enim ut accipiamus, edamus & bibamus: non panem cibariũ, aut uulgare poculum: sed illum panẽ qui est corpus Domini, & illud poculum quod est sanguis noui Testamenti. Sed natura panis, nõ est corpus Christi, nec uinũ sanguis eius: nec ulla creatura, sed solus filius Dei, uirtute & omnipotentia sua efficere potest, ut panis sit ipsius corpus, & uinum sanguis ipsius. Illud autem in prima cœna effecit per uerbum, dicens: Hoc est, corpus meum. Recitantur igitur in nostra Dominica cœna, uerba institutionis, non tantum historicè: sed ut Ecclesiæ ostendatur, Christum ipsum per uerbum, iuxta suum mandatum & promißionem, in actione

cœna

cœnæ adesse, et potentia illius uerbi, exhibere uescentibus suum corpus, & suum sanguinem. Ipse enim est qui distribuit, licet per ministrũ: ipse est qui dicit, Hoc est, corpus meũ: ipse est qui per hoc suum uerbum efficax est, ut panis sit corpus, & uinum sanguis ipsius. Hoc modo et inde certi sumus & credimus, nos in cœna Domini uesci nõ uulgari pane et poculo, sed corpore et sanguine Christi.

Ita Dionysij sacerdos, inchoaturus administrationem Eucharistiæ, præmittit tanquam priuilegium, hæc uerba: Tu dixisti, Hoc facite in mei commemorationem.

Ambrosius de Sacramẽtis lib. 4. cap. 5 pulchrè distinguit uerba institutionis. Quædam enim sunt Euangelistarũ uerba, quæ tamen non ut historica tantũ recitãtur, sed sunt tanquam priuilegiũ, quid nos in actione cœnæ Dominicæ facere debeamus, ut Accepit panem, benedixit, fregit, dedit discipulis, &c. alia uerò sunt Christi uerba, quorum uirtute panis est corpus Christi, & uinũ sanguis eius. ut: Accipite, comedite, bibite: Hoc est, corpus meũ, hic est sanguis meus. Hoc autem interest inter consecrationem, & historicam recitationem uerborum. Quando enim institutio recitatur, & non facimus quod Christus in cœna & fecit, & faciendum iußit: tunc non est consecratio, sed tantum historica recitatio. Quando uerò uerba recitamus, & facimus quod iußit: tunc uerbis illis benedici-

mus pani & poculo. Non ignoro, *quæstionem hanc à multis uariè disputari: quibusdã ad ipsum opus consecrãtis, hoc est, ad externam tantum recitationem uerborum, sicut illa fit à ministro respicientibus, ut ex cõsecratione fermè magicũ quiddam faciant: quibusdam uerò ipsum uerbum planè tollentibus ex* Eucharistia, *alijs tantum historicam narrationem institutionis, sine accommodatione ad præsentem in nostra* Dominica *cœna actionem retinentibus.* Sed *hanc quam exposui, iudico esse simplicissimam & ueram sententiam de benedictione, seu consecratione* Eucharistiæ: *quæ rectè tradita, utilis est & ad erudiendã & ad confirmandam fidem.* Pontificiorum *uerò sententiam, de consecratione* Eucharistiæ, *non possumus simpliciter recipere.* Disputantes *enim de uerbo, per quod fiat benedictio seu consecratio* Euchari*stiæ, uel ipsam institutionem maxima sui parte mutilant, sicut suprà dictum est, quasi exceptis 4. uerbis, reliqua in institutione nihil uel pertineant uel faciant ad sanctificationem: uel traditiones humanas assuunt uerbo* Dei, *quasi per uerba institutionis, non poßit fieri consecratio, nisi adhibeantur etiam ea quæ in* Canone Missæ *consarcinata sunt.* Atque *ita totum* Sacramentum Eucharistiæ, *quantum in ipsis est, reddunt incertum.* Petrus *enim* Comestor *dicit, uerba institutionis non esse uerba benedictionis: quia ignotum sit, quibus uerbis*

bis Christus in benedictione Eucharistiæ usus sit. Sed contrarium affirmant Ambrosius & Chryso stomus. Proclus quidã fingit, Apostolos intra diem Ascensionis & Pentecostes, composuisse Canonẽ, ut esset forma consecrationis. Sed Gregorius asserit, Apostolos non usos Canonica illa prece, sed ad Dominicam solummodo orationem hostiam consecrasse. Ita omnino dubia & incerta est Canonica illa benedictio. Incertum igitur etiã erit Sacramentum, quod Canonica illa prece consecrari dicunt. Nos uerò quando uerbis Christi in institutione tribuimus benedictionem, habemus certum & firmum fundamentum. Præterea ipsam consecrationẽ seu sanctificationem, Pontificij tribuunt partim etiam operi sacerdotis: & quidẽ non tantum externæ recitationi uerborũ, sed & alijs sacrificuli gestibus, ut expansioni, complicationi, eleuationi, & gesticulationi manuũ, inclinationi ceruicis, conuersioni corporis, transpositioni libri, cruciformationibus, et alijs similibus: præcipuè uerò cõsecrationi sacerdotis, altaris, uasorũ, uestiũ, etc.

Hæc meritò & necessariò taxantur, ut ostendi poßint uera fundamenta, quibus maximum hoc mysterium nititur: quòd scilicet credimus, in cœna Dominica non uulgarem panem, & commune uinum, sed corpus & sanguinem Domini adesse, exhiberi & accipi.

DE

DE RATIONE INSTITVTIOnis huius sanctissimi Sacramenti. Caput 2.

Ergo Saluator noster, discessurus ex hoc mundo ad patrē, Sacramentū hoc instituit. In quo diuitias diuini sui erga homines amoris uelut effudit, memoriā faciēs mirabiliū suorū: & in illius sumptione, colere nos sui memoriā præcepit, suamq́ annūciare mortē, donec ipse ad iudicandū mundū ueniat. Sumi autē uoluit Sacramentum hoc, tanquā spiritalem animarū cibum, quo alantur & confortentur uiuētes uita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipse uiuet propter me. & tanquā antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur. Pignus præterea id esse uoluit futuræ nostræ gloriæ, &

perpe-

perpetuæ felicitatis: adeoq; symbolum unius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuiq; nos tanquã membra, arctißima fidei, spei & caritatis connexione astrictos esse uoluit; ut idipsum omnes diceremus, neque essent in nobis schismata.

Canon. 5.

Si quis dixerit, uel præcipuum fructum sanctißimæ Eucharistiæ, esse remissionẽ peccatorũ, uel ex ea non alios effectus prouenire, anathema sit.

EXAMEN.

Vtilißima est, simplex et uera ex uerbo Dei explicatio doctrinæ, de fine, usu et fructu, siue de uirtute & efficacia Eucharistiæ. Hac enim doctrina, animi excitantur ad crebriorem usum huius Sacramenti: accenditur in ipso usu fides inuocatio, & gratiarum actio: conscientia deniq; credentis, ex hac doctrina dulcißima consolatione confirmatur, ad se etiam, in hac tanta carnis infirmitate pertinere, sibi certò communicari, firmiter donari & obsignari totum thesaurum omnium beneficiorum,

ciorum, quæ Christus mediator traditione sui corporis, & effusione sui sanguinis nobis acquisiuit. Ostendit etiam hæc doctrina, quia uarijs huius uitæ calamitatibus subiecti sumus, quale pignus habeamus futuræ aliquando nostræ liberationis, immortalitatis & gloriæ. De re magna igitur disputatio est: & omnino necessarium est, doctrinæ huius synceritatem, sicùt ea in uerbo Dei tradita est, ita conseruare, ne uel additionibus uel detractionibus adulteretur.

Iterum uerò cõmonefaciendus est lector, quod sit κρινόμενον, seu quis sit uerus status controuersiæ inter Pontificios & inter nos de hac doctrina. Tridentini enim dogmatistæ, non satis explicatè declarant id quod in controuersia positum est: cùm tamẽ non ignotum sit, quid hoc loco damnare uelint. Quintum siquidem Canonem ita constituerunt, quasi hic sit status controuersiæ, quòd nos remißionem peccatorum ita tribuamus fideli sumptioni Eucharistiæ, ut negemus alios etiam effectus ex illa sumptione prouenire ad credentes: cũ longè aliud sit, quod damnare uolunt. Vt igitur explicatis illis quibus Pontificij sperant se iudiciũ lectoris uel turbare, uel saltem remorari posse: planè & perspicuè ostendatur, quid illud sit quod in doctrina nostra, de fine & fructu Eucharistiæ sugillare & damnare uolunt. Breuiter Patrum uerbis & sententijs recitabo reliquos illos Eucharistiæ

stiæ effectus, de quibus Canon iste loqui uidetur: quos Eucharistiæ nos nullo modo detrahimus, sed docemus, fidem in sumptione debere reuerenter considerare, & cum gratiarum actione amplecti omnes diuitias, & totum thesaurum beneficiorũ, quæ Christus mediator traditione sui corporis, & effusione sui sanguinis, Ecclesiæ suæ acquisiuit. Quia enim in Eucharistia accipimus illud Christi corpus, quod pro nobis traditum est, & sanguinẽ noui Testamenti, qui in remißionem peccatorum effusus est: quis neget, credentes ibi percipere thesaurum omniũ beneficiorũ Christi? Accipiũt enim illud, in quo peccata remittũtur, in quo mors abo letur, in quo uita nobis cõmunicatur, quo nos sibi Christus, tanquam membra adiungit, ut ipse in no bis, & nos in ipso simus. Pulchrè enim dixit Hilarius: Hæc accepta & hausta, faciunt ut & Christus in nobis, & nos in Christo simus. Cyrillus inquit: Quando carnem Christi in mystica benedictione, fide manducamus, hinc uitam habemus in nobis, illi carni coniuncti, quæ uita effecta est: ut non solùm anima per Spiritum sanctum in beatã uitam ascendat, uerumetiam terrestre hoc corpus, cibo illo ad immortalitatem reducatur, resuscitandum in nouißimo die In Eucharistia igitur accipimus pignus certißimum & præstantißimum reconciliationis nostræ cum Deo, remißionis peccatorum, immortalitatis, & futuræ glorificatio-

nis,

nis. Et reuera diuitias diuini sui erga homines amoris, in hoc Sacramento Christus opulenter effundit. Illud enim corpus quod pro nobis in mortem tradidit, dat nobis in cœna sua in cibum: ut ex eo tanquam solido, diuino & uiuifico cibo uiuamus, alamur, grandescamus, confortemur, atq; adeò in ipsum conuertamur, ab eo nunquam separandi: sicut Augustinus piè dicit, in persona Christi: Non tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me. Est sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, memoria paßionis eius recolitur, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Et elegans est Ignatij sentẽtia, quæ extat in epistola ad Ephesios: ubi Eucharistia uocat φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον. Hoc est: Pharmacum immortalitatis, antidotum ne moriamur, sed uiuamus in Deo, per Iesum Christum, remedium per auermutationem, & depulsionem malorum purgans.

Nec incommoda est Bernhardi sententia, in qua dicit: Corpus Christi est ægris medicina, peregrinantibus uia: debiles confortat, ualentes delectat, languorem sanat, sanitatem conseruat: per hoc fit homo mansuetior ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior.

Cyprianus

Cyprianus dicit:eos quos exhortamur ad prælium,non inermes & nudos esse relinquendos,sed protectione sanguinis & corporis Christi muniendos.Ad hoc enim fit Eucharistia,ut poßit accipientibus esse tutela.Idoneus ergo esse non potest ad martyriũ,qui ab Ecclesia non armatur ad prælium:& mens deficit,quam non accepta Eucharistia erigit & accendit.

Chrysostomus inquit: Si qui fimbriam uestimẽti eius tetigerunt,rectè conualuerunt: quanto magis corroborabimur, si totum illum in nobis habeamus? Sedabit ille in nobis sæuientem membrorum nostrorum legem, perturbationes animi extinguet,morbos omnes depellet,ab omni casu nos eriget,& inimici potestate deuicta,ad ueram pietatem concitabit,atq; adeò in se ipsum conformabit. Idem inquit,in priorem ad Corinthios:Ipsa mensa,animæ nostræ uis est,nerui mentis,fiduciæ uinculum, fundamentum, spes, salus,lux,uita nostra.Si hinc hoc sacrificio muniti migrabimus, maxima cũ fiducia sanctũ ascendemus uestibulũ.

Ambrosius de his qui initiantur mysterijs, ca. 8.Ista esca quam accipis, uitæ æternæ substantiã subministrat.

Et in Lucam inquit:Corpus Christi edimus,ut uitæ æternæ poßimus esse participes.

Basilius in Asceticis dicit,proprium esse eorũ qui sumunt Eucharistiam, ut memoriam continu-

mus nos diligendo, unam fidem, unam spem, & individuam caritatem tenendo. Et sicut Cyprianus inquit: Quibus unus est panis, unum est corpus, et omnium unum cor, & anima una, uni Christo adhærens.

Hæc ex Patrum sententijs breuiter repetere uolui: ut lectori ostenderem, non hunc esse statum controuersiæ, de quo hoc loco Pontificij nobiscũ dimicant, quasi ipsi magnificentius sentiant & loquantur de fine, fructu, uirtute & efficacia sumptionis Eucharistiæ: aut quasi nos de remißione peccatorum, in sumptione Eucharistiæ ita loquamur, ut alios effectus Eucharistiæ denegemus & detrahamus. Ideo enim nostram confeßionem adiunxi sententijs ueterum, ex uerbo Dei sumptis & extructis: ut coram tota Ecclesia palàm fiat, nos dignitati, uirtuti & efficaciæ Eucharistiæ nihil quicquam detrahere. Et mirum est, Pontificios hoc modo insidiosè uoluisse transponere statum: cum aliàs irasci & indignari soleant, nos dignitatem & efficaciã Eucharistiæ, ex uerbo Dei magis extollere & ornare, quàm ipsorũ Missæ, satisfactionibus, indulgẽtijs, & similib. uenarũ nundinationibus cõmodum & utile sit. Cũ igitur hæc enumerata diligẽtius in nostris Ecclesiis, quàm apud Põtificios doceãtur: nũ in hac parte doctrinæ consensus est, ita ut nihil habeãt quod in nostra doctrina damnent? Certè non sine caußa, anathemata

sua in V. Canone expediunt. Quid uerò illud sit, obliquè notant cum damnant: Si quis dixerit, uel præcipuum fructum sanctißimæ Eucharistiæ, esse remißionem peccatorum. Sed inquis: Forsan eos notant, qui de remißione peccatorum, in sumptione Eucharistiæ ita disputant, ut reliquos eius effectus omnes prorsus negent & tollant. Illos igitur nominent. nobis cum tali opinione, nihil est commune, qui sentimus in usu Eucharistiæ, fieri in credentibus applicationem & obsignationem omnium beneficiorum Christi mediatoris. Sed aliud est, de quo boni illi patres dimicant, quod in secundo capitulo ita explicant, Eucharistiam esse antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, hoc est à peccatis uenialibus: à mortalibus uerò non liberemur per antidotum Eucharistiæ, sed tantum præseruemur. Et est illud quod Colonienses Iesuitæ ex Scholasticis clarius explicant, cum dicunt: Leuia quidem & minora peccata Eucharistiam delere, aliquando etiam grauia quædam: illa scilicet, quorum memoria confitentibus nobis exciderit. tunc enim Sacramenti uirtutem supplere, quod ignorantia desiderabat. Mortalia autem peccata, uero usu Eucharistiæ non deleri. Hoc igitur est caput illud, quod in doctrina nostra reprehendunt & damnant: quòd scilicet docemus, filiũ Dei in Eucharistia, dato suo corpore & sanguine, tanquam pignore seu sigillo certißimo & præstantißimo,

stantißimo testari, se singulis fide hoc Sacramento utentibus, communicare applicare, & obsignare beneficia sua, quæ traditione sui corporis, & effusione sui sanguinis Ecclesiæ acquisiuit. Et inter illa beneficia, dicimus præcipuum & primarium locum obtinere remißionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, receptionem in gratiã, & acceptationem ad salutem & uitam æternam: non quòd reliqua Christi beneficia, ab Eucharistiæ fructu excludamus: sed quia hæc sunt quasi fundamenta omnium reliquorum Christi beneficiorum, quæ nobis conferenda sunt. Neq; hoc facimus priuata aliqua speculatione aut temeritate, sed ipse filius Dei, Eucharistiam nominat nouum Testamentum. Et Ieremias affirmat, in nouo Testamento comprehendi hoc pactum: Propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius. Et quidẽ in ipsa institutione, Christus expreßis uerbis nominat remißionem peccatorum. Cogitet autem lector, quid sit, remißionem illam in nouo Testamento, de quo uerba cœnæ loquuntur, cum Iesuitis restringere tantum ad leuia et minora peccata: quasi sanguis Christi, in Eucharistia acceptus, non habeat uim delendi peccata mortalia & grauiora: sed illa dignitas & uirtus tribuenda sit nostris satisfactionibus, indulgẽtijs, missæ sacrificio, & reliquis ueniarum negociationibus. Operæprecium enim est, expendere, quare

Pontificij contra hoc caput doctrinæ nostræ tam pertinaciter dimicent. hæc enim cōsideratio, multa monebit: & ostendet caussas grauißimas, quare contradicendum sit.

Primùm igitur, remißionem peccatorū grauiorū & mortaliū, quæ post Baptismū cōmissa sunt, docent quærendā & impetrandā esse nostra contritione, cōfeßione, satisfactiōe, sacrificio Missæ, & alijs modis. Vident autem, totam illam ueniarū structurā collapsuram, si remißio illa & reconciliatio quæratur in corpore & sanguine Christi. Ne tamē nihil tribuant Eucharistiæ, loquuntur de uenialibus: hoc est (sicut Iesuitæ interpretantur) de leuioribus & minutioribus peccatis. Vt igitur satisfactiones suas, & reliquas ueniarum nundinationes retineant, acerbè dimicant, in uero usu Eucharistiæ, non fieri applicationem remißionis peccatorum. Secundò: ut dogma de dubitatione remißionis peccatorum retineant, damnant ipsam etiam obsignationem remißionis peccatorum in Eucharistia: Iesuitæ enim Colonienses manifestè ostendunt, se dogma illud improbare, quòd credentes, qui fide hoc Sacramento utuntur, eius sumptione confirmentur, & certi reddantur de recōciliatione cum Deo, de remißione peccatorum, &c. Et rationem aßignant, quia illud pugnet cum doctrina Pontificia, de dubitatione. Quia igitur uident, uerum et salutarē Eucharistiæ usum quasi aduersa

aduersa fronte expugnare Pontificium dogma de dubitatione: ne conscientijs ullam certam & firmam consolationem, de fiducia & certitudine remißionis peccatorum relinquant, contendunt, in usu Eucharistiæ nec applicationem nec obsignationē reconciliationis, seu remißionis peccatorū, in singulis fide hoc Sacramento utentibus fieri.

Tertiò docent, multos quidem præstantes & insignes esse effectus Eucharistiæ: eos uerò in usu Eucharistiæ illis tantum cōtingere, qui ab omnibus grauioribus peccatis antè liberi, immunes, puri & sancti sunt: secus uerò dispositos, iudicium sibi manducare, & grauißimam offensionem Dei incurrere, eo quòd non pro dignitate, hæc sacrosancta mysteria contingant. Ita fermè Andradius etiam loquitur. Econtrà uerò docent, Missam esse sacrificium propiciatorium, ad delenda quæuis peccata mortalia & grauißima: idq; ex opere operato, sine aliquo peccatoris uel negocio, uel periculo. Hoc modo & hac uia, experti sunt, homines à crebriori usu Eucharistiæ absterreri, & ad quotidianas Missarū nundinationes cupidius inuitari. Hoc aucupium nollent amittere: ideo talem fecerunt partitionē, quòd sacrificio Missæ tribuant remißionē omniū peccatorū: in uero autē Eucharistiæ usu, leuiora tantū & minutiora delicta tradunt deleri: idq; tamē nō fieri sine magno periculo, nisi quis ab omnibus grauioribus peccatis

antè immunis, purus & sanctus sit. Hæc consideratio uerum est examen secundi capituli, & V. Canonis.

Nũ uerò nostra sentẽtia est, in uero usu Eucharistiæ, remißionem peccatorum accipere etiam eos, qui grauißimorum scelerum sibi cõscij sunt, si non deponant, sed retineant propositum malefaciendi, si non afferant timorem Dei, siue pœnitentiam & fidem, sed scientes perseuerent in delictis contra conscientiam? Nullo sanè modo ita docemus. Seriò enim monentur apud nos homines, eos qui non agunt pœnitentiam, sed perseuerant in delictis contra conscientiam, manducare & bibere sibi iudicium, ita ut rei fiant corporis & sanguinis Domini. Cumulatur enim offensio Dei inde, quòd in impœnitentia Eucharistiã sumunt, contumelia afficiunt corpus & sanguinem Domini. In his igitur quibus manducatio illa prodesse debet, necessaria est pœnitentia seu timor Dei, expauescens cogitatione peccati & iræ Dei aduersus peccata, & deponens propositum malefaciendi: necessaria etiam est fides, petens & accipiens remißionem peccatorum in promißione. Inde uerò Andradius texit tale argumentum, quod existimat esse insolubile. Qui agit pœnitentiam, & credit Euangelio, accipit & habet remißionem peccatorum. Sed utiliter accessurum ad communionem, oportet afferre pœnitentiam & fidem. Habet

bet igitur remißionem peccatorum, ante commu nionem. Nemo uerò illud uel quærit, uel accipit, quod iam antè habet.Ergo in uſu Euchariſtiæ nec quæritur,nec accipitur remißio peccatorum.Sed tota hæc imaginatio,oritur ex ignorantia doctrinæ,de uero & ſalutari uſu Sacramentorum. Vnicum enim eſt fundamentum reconciliationis cum Deo,& remißionis peccatorum:Chriſtus ſcilicet mediator,cum ſua obedientia & merito.Illum uerò pater proponit fidei apprehendendum & accipiendum ad remißionem peccatorum, & in uerbo & in Sacramentis. Eſt autem reconciliatio cũ Deo,& remißio peccatorum,non ſicut color ſeu qualitas,hærens immobiliter,indiuulſè & inſeparabiliter in ſubiecto; ut ſemel accepta, non opus ſit amplius,de ea cogitare.Sed fidei perpetua actio, & quotidianum exercitium in hac uita eſt, Chriſtum magis magisq; & firmius apprehendere,in eo manere & perſeuerare,ne remißio peccatorum amittatur,ſed ut firmius & certius retineatur:imò in hac carnis noſtræ deprauatione,inter tam uarias diaboli inſidias,& mundi ſcandala,nullum momentum eſt,in quo non opus ſit nobis quærere, apprehendere & complecti gratiã Dei,reconciliationem & remißionem peccatorũ.

Præterea in tentationibus, mens de hac quæſtione præcipuè angitur.Cum promißio loquatur in genere,an etiam ego qui credo, habeam re-

missionem peccatorum? an uerè, certò & firmiter eam habeam? Solicita etiã est pia mens, ne sibi eripiatur uel excutiatur. In hũc igitur usum Deus, qui diues est in misericordia, quam opulentè super credentes effundit, præter uerbum instituit etiam usum Sacramentorum. Relinquimus autem & tribuimus & uerbo, & cuiq; Sacramento, quod cuiusq; proprium est. Per Baptismũ in Christo renascimur: renati, uerbo & Eucharistia alimur: lapsi, per pœnitentiam & fidem ad promissionem gratiæ reuertimur, & eius fide propter mediatorem Deo rursus reconciliamur. Et tamen ab hoc etiam usu, Eucharistia, quæ continet fundamentũ remissionis peccatorũ, corpus scilicet & sanguinẽ Christi nõ excluditur. Filius Dei enim in Eucharistia, præstantissimo & certissimo pignore, exhibitione scilicet corporis & sanguinis sui, testatur se singulis, fide hoc Sacramento utentibus, certò communicare, applicare & obsignare remissionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, & reliqua sua beneficia, quæ traditione sui corporis, & effusione sanguinis sui, Ecclesiæ ita acquisiuit, ut uerbo & Sacramentis offerrentur, & fide acciperentur. Atq; ita fides, in usu Eucharistiæ, habet de remissione peccatorum, firmam consolationis, fiduciæ & certitudinis suæ anchoram: habet etiam efficax antidotum, ad erigendã & sustentandam languidam fidem in luctu & ten-

tationibus,

tationibus, contra diffidentiam, dubitationem, pusillanimitatem & desperationem. In uero etiã usu Eucharistiæ, filius Dei testatur, se credentes sibi ut membra inserere, ut gestet, sustentet, gubernet & uiuificet eos: ut magis magisq; ipsi coniungantur, & firmius in ipso perseuerare poßint, & accepta beneficia retinere. Hanc dulcem, utilem & necessariam consolationem & confirmationem fidei, conantur Pontificij Ecclesiæ eripere, quando ex fructibus & effectibus Eucharistiæ, expungunt applicationem, & obsignationem remißionis peccatorũ. Nec uerò noui aliquid nostra hæc sententia adfert. In omnibus enim ueterum liturgijs, extant precationes, ut sumptio corporis, & sanguinis Domini fiat nobis in remißionem omnium peccatorum. Res igitur de qua in secundo capitulo, & V. Canone controuersia est, ualde magni momenti est, propter conscientiarum consolationem. Nam & reliquos Eucharistiæ effectus quos recitant, tradunt illis tantum contingere, qui suis præparationibus à peccatis grauioribus immunes, liberos, puros & sanctos se reddiderunt. Sed hæc septimo capitulo de præparatione, plenius explicanda erunt.

DE

DE EXCELLENTIA SANctiſsimæ Euchariſtiæ ſuper reliqua Sacramenta. hoc eſt: An uera ſit regula illa, Sacramenta extra uſum diuinitùs inſtitutum, non habere rationē Sacramenti. Cap. 3.

Commune hoc quidem eſt ſanctiſſimæ Euchariſtiæ cum cæteris Sacramentis, ſymbolum eſſe rei ſacræ, & inuiſibilis gratiæ formam uiſibilem. Verùm illud in ea excellens & ſingulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm ſanctificandi uim habent, cū quis illis utitur. At in Euchariſtia ipſa, ſanctitatis auctor ante uſum eſt. nondum enim Euchariſtiam de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cùm uerè tamen ipſe aſſirmaret, corpus ſuum eſſe quod præbeat. Et ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit,

ſtatim

ſtatim poſt conſecrationem, uerũ Domini noſtri corpus, uerumq́ eius ſanguinem, ſub panis & uini ſpecie, unà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere: ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub uini ſpecie, ex ui uerborum: ipſum autem corpus ſub ſpecie uini & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamq́ ſub utraq; ui naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui iã ex mortuis reſurrexit, non amplius moriturus, inter ſe copulantur: diuinitatem porrò, propter admirabilem illam, eius cum corpore & animæ hypoſtaticam unionem. Quapropter uerißimũ eſt, tantundem ſub altera ſpecie, atq; ſub utraq; contineri: totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpe cie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte: totus item ſub

ui-

uini specie, & sub eius partibus existit.

Canon. 3.

Si quis negauerit, in uenerabili Sacramento Eucharistiæ, sub unaquaque specie, & sub singulis cuiusque speciei partibus separatione facta, totum Christũ contineri, anathema sit.

Canon. 4.

Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento nõ esse corpus & sanguinẽ Domini nostri Iesu Christi, sed tantũ in usu dum sumitur: nõ aũt antè uel pòst & in hostijs seu particulis consecratis, quæ post communicationẽ reseruantur uel supersunt, non remanere uerum corpus Domini, anathema sit.

EXAMEN.

Titulus pollicetur explicationem, quæ sit excellentia Eucharistiæ super reliqua Sacramenta. Et quidem quòd Eucharistia dignior & excellentior sit matrimonio, & reliquis quæ Pontificij Sa-

cramentis

cramentis annumerant, non opus est disputare. Inter illa enim quæ nō sunt eiusdē generis, ne collatio quidem instituenda est. Hoc uerò utiliter explicaretur, cum ad distributionem, applicationem et obsignationem beneficiorum Christi mediatoris, diuinitùs instituta & ordinata sint hæc organa seu media, uox Euangelij, & usus Sacramentorū, ut sunt Baptismus & cœna Dominica: cumq; thesaurus, qui in prædicatione Euangelij, in Baptismo, in Eucharistia fide accipiendus offertur & proponitur, sit Christus mediator, cum omnibus suis beneficijs: quæ sit uel differentia, uel qui gradus, inter hæc organa seu media? Sed de his utilibus explicationibus non sunt solliciti Tridentini patres. Pro Scholasticorum uerò traditionibus stabiliendis & retinendis, acriter dimicant. Tradunt autem isti, Eucharistiam excellere reliqua Sacramenta, 1. in significando: 2. in significato: 3. In continendo. Et hæc ita explicant, quòd in reliquis Sacramentis, tantum sit gratia accidentalis & creata: in Eucharistia uerò sit Christus ipse autor, sanctificatio, & fons omnis gratiæ. 4. in modo continendi: quòd scilicet reliqua non sint Sacramenta, nisi in usu: & sanctificādi uim habeant, nō nisi in ipso usu. Eucharistia uerò sit Sacramētū, et cōtineat corpus et sanguinē Christi, durabiliter et pmanēter, etiā extra usum. Et de priorib. quidē tribus gradib. Tridētini nihil

disputant:

disputant: ideo forsan, quia animaduertũt quàm absurdum sit, Christum ipsum, omnis gratiæ & sanctificationis fontem & autorem, ex Baptismo proscribere, & eius loco accidentalem & creatam gratiam in aqua hærentem substituere: cum Scriptura manifestè testetur, Christum ipsum lauacro aquæ in uerbo mundare Ecclesiam, Eph. 5. Et Paulus affirmat, Gal. 3. Quotquot Baptizati estis, Iesum induistis. Pro illa uerò opinione, quòd Eucharistia sit Sacramentum, & contineat Christum, etiam extra usum illum ad quem diuinitùs instituta est, tanquam pro aris & focis dimicant. Et monendus est lector, quas huius sui certaminis caußas habeant. Cœnam Dominicam, ab aliquot iam annis, in regno Pontificio transformarunt in actiones planè diuersas ab eo usu, ad quem Christus illam instituit. In Missa enim, recitatis super panem & uinum uerbis consecrationis (quæ ita uocant) Sacramentum circumstantibus non distribuitur, à populo non accipitur, non manducatur, non bibitur: sed Deo patri, pro delendis & uiuorum & mortuorum peccatis, certis sacrificuli gestibus & precatiunculis offerri fingitur. Panis super quem uerba illa pronunciata sunt, nõ ad manducationem distribuitur: sed asseruatur, reponitur, includitur, circumgestatur: & homines persuadentur, se ibi accensis luminaribus, genu flexione, & alijs uenerationis & adorationis ritibus et

gestibus

gestibus, peculiarem & eximium cultum Christo præstare: & quidem excellentiorem, quàm si panis ille benedictus, iuxta institutionem acciperetur & manducaretur. Ostensio Eucharistiæ usurpatur contra tempestates, incendia, morbos, & quæuis pericula: item pro omnis generis benedictione impetrãda. Hos posteriores usus, à Christo in uerbis institutionis nõ esse præscriptos & mandatos, ipsi Pontificij negare non possunt. Priorem etiam non habere fundamentum in uerbis institutionis, postea de Missa demonstrabimus. Hæc omnia, & his similia refutantur & euertuntur unica illa, & uerißima & firmißima regula: Sacramenta extra usum diuinitùs institutum, non habere rationem Sacramenti. Et propterea huic regulæ adeò sunt infesti: propter illam enim damnandam, III. caput, & IIII. Canonem posuerunt. Vident enim, omnia illa quæ extra usum diuinitùs, institutum Eucharistiæ affingunt, non posse retineri, defendi & stabiliri, nisi damnata uerißima illa regula, dogma Scholasticorum pro articulo fidei Ecclesiæ obtrudatur: quòd scilicet ueritatis uerbis consecrationis super panem, etiamsi usus ille quẽ Christus instituit nec adsit, nec accedat, existimetur tamen Christus Deus & homo, in illo pane, quacunq; ratione tractetur, adesse, contineri, & durabili coniunctione permanere, non minus & non aliter, quàm in ipsa exhibitione & manduca-

tione diuinitùs instituta. Hac enim opinione posita, humana cogitatio mox affingit alios usus, & instituit alias Eucharistiæ actiones, quā sicut Christus in uerbis institutionis præscripsit. Et iudicantur tunc, illa non tantum bona conscientia fieri posse, sed omnino fieri debere. Siquidem etiam extra usum in uerbo institutum, Christus cum corpore & sanguine suo ibi adesse docetur, nec minus nec aliter quàm in ipso usu. Habent igitur Pontificij causas ad stabiliendum regnum suum, satis magnas & graues, quare pro dogmate isto, tanquam pro aris & focis strenuè dimicandum sibi proposuerint: sublato enim hoc fulcro, non minima pars regni ipsorum, sponte collapsura esset. Animaduertunt autem, se in hac causa, similitudine reliquorum Sacramentorum, uehementer premi & angi. Si enim uerba institutionis Baptismi, super aquam pronuncietur, & non sit uel fiat actio baptizationis, nec adsit qui tingatur: non esse Sacramentum Baptismi ipsi fateri coguntur. Nec si aqua illa includatur, circumgestetur, uel ostentatur, dicendum est, ibi Christum, Patrem & Spiritum sanctum ita adesse, sicut in actione Baptismi tota Trinitas adest. Hoc ipsi etiam Pontificij fatentur. Ne uerò idem in Sacramento Eucharistiæ, cum irreparabili regni sui detrimento concedere cogantur, comminiscuntur hanc esse excellentiam Eucharistiæ, super reliqua Sacramenta, quòd etiā

extra

extra usum ibi adsit, & cõtineatur Christus Deus & homo, eo planè modo, sicut in ipso usu adest. Et hæc quidem est communis & pertinax ipsorũ asseueratio. Cumq; hactenus tantum repetitiones Scholasticæ theologiæ, sola anathematum adiectione amplificatas et firmatas, in his decretis audierimus: nunc, quod Dij ipsorum bene uortant, axioma illud, non uerbis tantum repetere, sed & probare, & quidem ex uerbis institutionis conantur. Arrigat igitur lector aures, ne perpetuò dicãt homines, Tridentinũ conciliũ sine fundamẽtis & probationibus, solis asseuerationibus & anathematis agere. Ita autem aiunt: Nondum Eucharistiã de manu Domini Apostoli susceperant, cũ uerè tamen ipse affirmaret, corpus suũ esse quod præbebat. Nos uerò conditionẽ illam accipimus, ex uerbis institutionis totam hanc controuersiam dijudicandã esse. & quomodo dijudicatio illa fieri debeat, ipsi Pontificij nobis uiam monstrant: quãdo ex uerbis Baptismi probant, aquã Baptismi extra usum diuinitùs institutum, non habere rationẽ Sacramenti. Vocatur enim Baptismus, lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, Tit. 3. Ipse Christus cum uirtute mortis & resurrectionis suæ ibi adesse scribitur, Gal. 3. Ephes. 5. Ro. 6. 1. Pet. 3. Sed quia institutio utitur uerbo significante actionẽ, Baptizate eos: itẽ, Quotquot Baptizati estis, Gal. 3. Baptizemini, Act. 2. ideo extra-

usum illum, & extra illam actionem, etiamsi uerba institutionis millies super aquam, quauis intentione pronuncientur, tamen non est Sacramentum Baptismi: nec dicendus est Christus in aqua illa adesse, sicut in Baptismo adest. Et posset forsan quis obijcere: sicut aquæ thermarum habent & retinent peculiarem suam uirtutem, etiamsi nemo ibi lauet: neq; enim ab usu lotionis, thermæ uirtutem accipiunt, sed illam antè habent: ita etiam lauacrum aquæ in uerbo, esse lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, etiamsi nemo sit qui baptisetur: cum uirtutem illam accipiat & habeat à uirtute uerbi, non ab illis qui baptizantur. Sed rectè respondetur ex institutione, Baptismum sanè uirtutẽ suam non mutuari ab usu eorum qui baptizantur, sed ab efficacia uerbi diuini: esse tamẽ ordinationem Dei, in institutione ita patefactam, ut Baptismus sit actio: & quòd in illa actione, seu in illo usu, sit tale Sacramentum, sicut mandatũ & promissio diuina, in institutione illud describit. Extra uerò illum usum, aut si Baptismus transformetur in actionem aliam, & diuersam ab ea quæ institutione præscripta est, nõ erit Baptismus. Institutio enim inquit: Baptizate eos. Quòd si extra illum usum, uerba institutionis super aquã pronuncientur, non faciunt, Sacramentum: sed magis est prophanatio nominis diuini, si aqua uerbis institutionis sanctificata, non accommodetur ad

eum

eum usum, quem institutio præscribit, aut si transferatur ad aliam actionē, quàm quæ in institutione mandata est. Hæc de Baptismo ut certa sunt, ita à Pontificijs ut arbitror non negantur. Hoc uerò κριτήριον, ex uerbis institutionis Sacramentorū sumptum, ad hanc etiam controuersiam de Eucharistia accommodabimus: ut manifestum euadat, an uerum sit quod Pontificij contendunt, Eucharistiā hoc proprium & peculiare habere, quòd extra usum, & extra illam actionem quæ institutione præscripta & mandata est, habeat rationem Sacramenti, non minus atq; in ipso uero usu. Si itaq; in institutione Eucharistiæ, tātum hæc uerba extarent: Accepit panem, gratias egit, & dixit: Hoc est corpus meum: tunc aliquid dicerent Pontificij. Sed institutio inquit: fregit, hoc est, distribuit: dedit discipulis, & iußit ut acciperent, ut comederēt & biberent. Hæc uerba certè extra omnem controuersiam, actionem significant, & quidem expreßè utitur uerbo faciendi. inquit enim, Hoc facite: quod scilicet in prima hac mea cœna factum est. Si igitur iuxta est institutionem iudicandum est, erit Sacramentum Eucharistiæ, certa quædam actio: & consistet in usu, non minus quàm Baptismus. Imò consideret hoc lector: In institutione Baptismi, unicū tantum est uerbum, significans actionem (Baptizate eos) & tamen quàm fortiter demonstret & conuincat, Baptismum extra illum

usum diuinitùs institutum, non esse Sacramentum, iam ostensum est. In Eucharistiæ uerò institutione, non unum aliquod tale uerbum est, sed aliquot ordine ponuntur, quæ manifestißimè actionem significant: Accepit, gratias egit, fregit, dedit discipulis, dixit: Accipite, comedite, bibite, hoc facite. Iam quærimus, si super panem & uinum pronuncientur hæc uerba: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus: & non fiat distributio: nemini detur, non sit qui accipiat, comedat & bibat: quærimus inquam, an ibi seruetur institutio Christi? Et manifestum est, quod non. Secũdò quærimus, An ibi sit uerum Sacramentum Eucharistiæ, ubi non seruatur institutio Christi? Certè quia institutione sanctificantur Sacramenta noui Testamenti, manifestum & certum est, ubi non seruatur institutio, ibi non esse Sacramentum. Iam autem intelligit lector, id quod suprà annotauimus, quare Pontificij tam solicitè disputent: Non totam institutionem, sed tantum particulam illam: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus: pertinere ad sanctificationem Eucharistiæ. Ita enim sperant se posse obtinere, quòd extra usum diuinitùs institutum, panis sit & maneat corpus Christi. Sed Christus cum inquit, Hoc facite: totam institutionem, non tantum particulam aliquam intelligit. Paulus etiam cum mentionẽ fecisset benedictionis Eucharistiæ prima, ad Co

rinthios

rinthios 10. mox capite 11. monstraturus, quomodo liceat non uulgarem, nec priuatam, sed Dominicam cœnam celebrare, totam institutionem cœnæ recitat & describit. Veteres etiã in sanctificatione Eucharistiæ, non particulam aliquam, sed totam institutionem adhibuerunt. Et illud est uerbum, quo accedente ad elementum, iudicarunt fieri Sacramentum. Quando igitur uerba institutionis pronunciantur super panem & uinum, & nõ adest uel accedit usus ille, siue actio illa quæ in institutione non tantum præscripta, sed mandata est: omnino ueritas cogit, ut sentiamus et dicamus, ibi non adesse Christum cum suo corpore & sanguine, eo modo sicut in uero usu cœnæ iuxta uerbum suum adest. Illa enim differentia inter Baptismum & Eucharistiam, de qua Pontificij laborãt, quòd scilicet Baptismus in usu, Eucharistia uerò etiam extra usum sit Sacramentũ, ex uerbo Dei nec ostendi, nec probari potest. Sicut enim in institutione Baptismi, sunt uerba, significantia usum et actionẽ: ita etiam in institutione Eucharistiæ, talia sunt uerba: imò quia plura talia uerba sunt in institutione Eucharistiæ, argumenta multo fortius & firmius cõcludunt de Eucharistia, quàm de Baptismo, quòd extra usum diuinitùs institutum nõ sint uera Sacramẽta. Est igitur cœna Dominica, actio quædam, habẽs certum usum, in institutionẽ præscriptũ & huic actioni, quã filius Dei per ministe-

rium exercet, annexa est promißio illa, de qua uerba institutionis loquuntur. Quando uerò extra illum usum, transformatur in aliam, & diuersam actionem ab ea quæ in institutione præscripta & mandata est, licet uerba super panem & uinum pronuncientur, non magis erit Sacramentũ, quàm sicut de Baptismo suprà dictũ est: imò est prophanatio uerbi & nominis diuini, uerba institutionis super panem & uinum pronunciare, & interim usum de quo institutio loquitur, ut scilicet distribuatur, edatur & bibatur, hoc est, ipsum sensum institutionis expungere, aut in aliud genus peruertere.

Hæc certè sunt manifestißima. Obseruabit autem lector, quòd Tridentini non audent dicere, quod tamẽ & sentiunt & intelligunt, Eucharistiã extra usum diuinitùs institutũ, esse Sacramentũ, in quo sit corpus et sanguis Domini: sed dicunt, ante usum et post usum. quæ quia aliquid ambiguitatis habere uidentur, iudicarunt se sub illis inuolucris, omnia ea quæ extra usum diuinitùs institutum, in tractationem sanctißimæ Eucharistiæ irrepserunt stabilire, defendere & retinere posse. Quid enim (inquiunt) num Christus non prius pronunciauit hæc uerba (Hoc est corpus meum) quàm solicitè obseruasset, Apostolos omnes, & singulos benedictum, exhibitum & acceptum panem, dentibus iam premere & manducare? Aut si de pane illo

super

super quo gratias egerat, tūc cum illū exhibebat, priusquam Apostoli eum manducarēt, dixit: Hoc est corpus meum: num tam diu falsa fuit propositio illa donec Apostoli inciperent manducare: ut tunc primum manducatio Apostolorum, propositioni illi tribueret ueritatem? Et notato in margine cap. Luc. 22. affirmant Apostolos nondum suscepisse de manu Domini Eucharistiam, cum uerè ipse affirmaret, corpus suum esse quod præbebat. Lucas enim non addit hæc uerba: Accipite, manducate, & bibite: sed dedit panem, & dixit: Hoc est corpus meum. Ad posterius autem argumentum primò respondebo, institutionem scilicet cœnæ Dominicæ, dijudicandam esse ex collatione descriptionum, quæ in 4. locis Scripturæ extant. Perperam igitur faciunt, qui ex descriptione Lucæ colligere uolunt, Christum ita dedisse discipulis panē, ut eo siue planè non uterentur, siue quomodolibet uterentur, tamen additam esse & manere ueritatem illam: Hoc est corpus meum. Matthæus enim, Marcus & Paulus describunt, Christum disertis uerbis prius mandasse, ut pane illo quem dabat, uterentur: & quidem præscripsisse modum, quo pane illo uti deberent: Accipite scilicet, et manducate. & tūc addidisse illa uerba: Hoc est corpus meum. Et Marcus in descriptione alterius partis, dicit: Et biberunt ex eo calice omnes, & dixit in eis: Hic est sanguis meus. Nec tamen sen-

tentia est, panem benedictum qui distribuitur, qui exhibetur, & quem Apostoli de manu Christi susceperunt, nõ esse corpus Christi: sed tunc primùm fieri corpus Christi, quando incipit manducari. Tota enim actio institutionis connexa est, & ad totam illam actionem pertinent hæc uerba: Hoc est corpus meum. De illo igitur pane qui benedicitur, qui frangitur seu distribuitur, qui exhibetur, qui accipitur & manducatur: de illo inquam pane Christus dicit, Hoc est corpus meum. Et Paulus fracto pani hoc tribuit, quòd sit communicatio corporis Christi, prima Corinth. 10. In uerbis etiam institutionis inquit: Hoc est corpus meũ, quod pro uobis frangitur. hoc est: quod distribuitur in cœna, est corpus Christi. Christus igitur Deus & homo, in tota illa actione cœnæ à se instituta, præsens adest, & exhibet uescentibus corpus & sanguinem suum. Ipse enim est qui per ministerium benedicit, qui distribuit, qui exhibet, qui dicit: Accipite, manducate: Hoc est corpus meum. Sicut Chrysostomus inquit in 26. Matthæi. Non sunt humanæ uirtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit. ipse nunc quoque operatur, ipse perficit: ministrorum ordinem nos tenemus: qui uerò hæc sanctificat, & transmutat, ipse est. Hæc sunt simplicia, uera, & ex uerbis institutionis manifesta. Vsus enim in hac disputatione rectißimè definitur tota seu integra illa actione, quæ

quæ in uerbis institutionis præscribitur & mandatur. Quando igitur panis iuxta institutionem accipitur, benedicitur, distribuitur, exhibetur & accipitur: illa actio non rectè dicitur esse uel ante, uel extra usum cœnæ, qui integra actione institutionis definitur. Sed Tridentini de sola manducatione loquuntur. & quia ante illam manducationem, Christus Deus & homo, in actione cœnæ, quando panis benedicitur, distribuitur, exhibetur & accipitur, adest, præbens uescentibus cum pane & uino corpus & sanguinem suum: inde Tridentini conantur hoc extruere, Christum Deum & hominem, in Eucharistia etiam ante usum cum suo corpore & sanguine ita adesse, ut recitatis uerbis institutionis super panem & uinum, etiamsi reliqua actio quæ in institutione præscripta & mandata est, ut scilicet distribuatur, exhibeatur, accipiatur & manducetur, per aliquot dies, imò per aliquot uel menses uel annos non sequatur, cogatur tamen Christus interea cum suo corpore & sanguine, in pane & uino illo, durabili cõiunctione permanere: et quidem ita, ut interea sacrificio Missæ, repositione, circumgestatione, ostensione, adoratione & quæ his coniuncta sunt tractetur.

Hæc uerò sunt, quæ institutioni non sunt consentanea, imò quæ cum illa pugnant. Actionem enim, cœnæ institutio ita præscribit: Accipere

panem

panem & uinum, benedicere, distribuere, exhibere, accipere, manducare: & addere illud uerbum Christi, Hoc est corpus meũ, Hic est sanguis meus. & hæc facere in ipsius commemorationem. Non autem uel iußit, uel permisit, ut actionẽ illam discerpamus aut diuellamus in aliquot uel dies, uel menses, uel annos: sed illud nos facere iußit, quod & uerbo & exemplo suo nobis præscripsit. Non autem panem ita benedixit, ut promiserit, si post aliquot menses uel annos primum distribuatur & manducetur, interea tamen corpus suum perpepetuò pani affixum fore: sed accepit panem, benedixit, fregit, dedit discipulis, & dixit: Accipite, mãducate, Hoc est corpus meum, &c. Et suo exemplo monstrauit distributionem, exhibitionẽ, sumptionem & manducationem nõ differendam esse in aliquot dies, menses uel annos. Descriptio enim institutionis narrat, statim factam fuisse exhibitionem, sumptionem & manducationem.

Hæc tam sunt manifesta ac certa, quæ nullo artificio eludi poſſunt, modò firmiter teneamus illud fundamẽtum, institutionem esse normam & regulam, ex qua & secundum quam, omnes tales quæstiones & disputationes dijudicãdæ sunt. Vtrumq; igitur ex hoc fundamento, clarißimè demonstratur: 1. Benedictionem Eucharistiæ, & promißionem præsentiæ corporis & sanguinis Christi, non debere diuelli & distrahi ab usu illo, qui in instituione

tione præscriptus & mandatus est. De benedicto enim pane qui distribuitur, accipitur & manducatur, Christus affirmat: Hoc est corpus meum. 2. Non esse quocunq; prætextu instituendum, addendum, amplectendũ alium usum Eucharistiæ, quàm qui in uerbis institutionis præscriptus & mandatus est. Quomodo enim Christus Ecclesiam suam, usq; ad finem seculi Eucharistia uti uoluit: illud & in ultima cœna Apostolis tradidit, & post ascensionem ad Paulum repetiuit. Illa uerò & traditio & repetitio, descripta extat. Et ne hominis quidẽ testamento aliquid superordinatur, Gal. 3. Multo minus igitur hoc faciendum est, in testamento filij Dei. Hæc simplicißima & manifestißima fundamenta conuellunt, diruunt & subuertunt duas nõ postremas regni Pontificij columnas: quòd scilicet recitatis uerbis institutionis super panem, etiã extra usum diuinitùs in institutione ordinatum et mandatum, Christus Deus & homo, durabili coniunctione sit & permaneat in pane, nõ aliter atq; ibi adest in uero usu: & quòd præter seu extra illum usum, qui habet testimonium & mandatum institutionis, liceat alio modo & alio usu tractare Eucharistiam, utpote per modum sacrificij, repositionis, circumgestationis ostensionis, & quæ his coniuncta sunt. Ambrosius uerò 1. Corinth. 11. indignos dicit illos intelligi à Paulo, qui Sacramentum hoc uel aliter celebrant, quàm à Christo institutũ

est,

est, uel aliter illud accipiunt quàm ab ipso traditum est. Ideo uetustas, licet hoc non iudicabat necessarium, ut semper in omni synaxi, tota communitas, uel omnes præsentes simul communicarent: hoc tamen iudicabat, Missam non esse legitimam & perfectam, nisi essent aliqui, qui simul cum sacerdote communicarent. Hoc est: *ut Sacramentum* Eucharistiæ, *non tractaretur extra usum distributionis & sumptionis.* De Consecratione distinctione 2. cap. peracta. Canon Apostolorum 10. Antiochenus 2. Chrysostomus in primo capite ad Ephes. serm. 3. Durandus in rationali libro quarto, cap. primo inquit: *Illa est legitima Missa, in qua sunt sacerdos, respondens, atque communicans: sicut ipsa precum compositio euidenti ratione demonstrat.*

Gabriel Biel in Canonem lectu. uigesimumsextum, *Christus postquā corpus suum consecrauit, non sistebat in consecratione: neq; dedit discipulis, ut ipsum honorificè conseruarent: sed dedit in sui usum, dicens:* Accipite, & *manducate.* Et Lect. 38. *dicit, ideo patres formæ cōsecrationis addere hæc uerba,* Accipite & edite. *Cassander citat ex* Humberto *episcopo, non esse perfectam uel Missam, uel commemorationem Christi, quam esse discipulis suis tradiderit, nisi panis benedictus mox frangatur, & statim distribuatur.*

Quod uerò apud Iustinum, peracta in cœtu Eccle-

Ecclesiæ communione, Diaconus partes aliquas defert ad absentes, & ad ægrotos: item quòd apud Eusebium ad Episcopos hospites Eucharistia mittitur: nihil patrocinatur Pontificijs. Ibi enim Sacramentum manet in usu: defertur enim & mittitur, ut distribuatur, exhibeatur, accipiatur & manducetur. Quòd uero quidam distributam, exhibitam, & acceptam Eucharistiam leguntur non statim manducasse, sed in cistulis, orarijs, &c. asseruasse, & nescio quid asseruato huic pani tribuisse: nihil nos mouere debet. Non enim quæstio est, quid aliquis ante nos (ut ex Cypriano uerba mutuemur) fecerit, sed quid ille qui ante omnes est, & prior fecerit, & faciendum nobis mandarit. Nam & illa consuetudo, priuatim asseruandi Eucharistiam extra usum, publicis conciliorum constitutionibus postea abrogata & prohibita est.

Addit autem IIII. Canon, etiam post usum in Eucharistia, hoc est, in pane & uino, esse corpus & sanguinem Domini. Quid autem hoc sit, expendendum est. Christus instituit, ut panis & uinum in cœna Dominica sint media, seu organa per quæ uult uescentibus præbere & communicare corpus & sanguinem suum: ut non tantum per fidem & spiritum, sed & naturali seu substantiali participatione, sicut ueteres loquuntur, sit & maneat in credentibus illisq; subinde

ſubinde magis magisq; uniatur. Poſt uſum igitur benedicti panis & uini in cœna Dominica, nō diſputādum eſt de unione panis & corporis Chriſti: ſed tradenda eſt ex uerbo Dei dulciſſima conſolatio, de coniunctione Chriſti, Dei & hominis, nō cum pane iam manducato, ſed cum anima & corpore credentium, ut nos ſibi inſertos tanquam ſurculos geſtet, ſeruet, uiuificet & gubernet. Sed oppreſſa & ſepulta utiliſſima hac doctrina, gloſſa de Conſecrat. diſt. 2. olim tradidit: Quàm citò ſpecies dentibus teritur, tam citò in cœlum rapitur corpus Chriſti: ne ſcilicet qua conſolatio, credentibus inde relinquatur. Tridentini uerò patres nunc ſuauem illam gloſſæ cantilenam non repetunt: & tamen de coniunctione Chriſti, Dei & hominis, cum credentibus poſt uſum cœnæ nihil dicunt, ſed diſputant, corpus Chriſti eſſe in pane, etiam poſt uſum. Et forſan reſpexerunt, ad pudendas illas Pontificias cautelas, quæ in ipſa etiam excrementa inſtituunt inquiſitionem. ſi enim ſpecies aliquo modo dignoſci poſſunt, inſaniūt ibi adhuc affixum hærere corpus Chriſti. Et ego ſanè arbitrarer, ipſos (poſt uſum) intelligere illud, quod in IIII. Canone ſequitur, in particulis conſecratis, quæ poſt communionem ſuperſunt & reſeruantur, remanere corpus Chriſti. Sed quomodo (poſt uſum) dici poteſt de illis particulis, ad quas uſus nondum acceßit, hoc eſt, quæ non ſunt diſtributæ,

acceptæ

acceptæ & manducatæ? Ipsa etiam coniunctio, qua utuntur in IIII. Canone, significat duo distincta & diuersa ab ipsis intelligi, quando dicunt, 1: in pane Eucharistiæ etiam post usum esse corpus Christi: 2. in particulis post communionem residuis, remanere corpus Christi. Sed hæc posterior controuersia. Pertinet ad VI. capitulum, & ad VII. Canonem. Porrò tractatur etiam in tertio, hoc capitulo & in III. Canone, quæstio de concomitantia, qua totus & integer Christus sit sub quauis specie, ita ut tantundem contineatur & accipiatur sub altera specie, atq; sub utraq;. Sed hæc pertinent ad disputationem, quæ peculiari loco postea explicanda erit, de communione sub una specie. Ideo hāc partē ad illū locū reijciemus.

DE TRANSVBSTANTIAtione. Cap. 4.

Quoniam autem Christus redemptor noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, uerè esse dixit: ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idq; nunc denuò sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis & uini, conuersionem fieri toti-

us ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ uini in ſubſtantiam ſanguinis eius: quæ conuerſio, conuenienter & proprie à ſancta catholica Eccleſia, Tranſubſtantiatio eſt appellata.

Canon 2.

Si quis dixerit, in ſacroſanctæ Euchariſtiæ Sacramento, remanere ſubſtantiam panis & uini, unà cum corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti: negaueritq́ mirabilem illam & ſingularem cõuerſionem totius ſubſtantiæ panis & corpus, & totius ſubſtantiæ uini in ſanguinem, manentibus duntaxat ſpeciebus panis & uini: quam quidem conuerſionem, catholica Eccleſia aptiſsimè Tranſubſtantiationem appellat, anathema ſit.

EXAMEN.

Est & trāsubstantiatio, una ex columnis regni Pontificij: pro qua fulcienda & stabilienda, cur tantopere laborent, lectori in primis considerandum est. Non autem haec est caussa, quasi uera & substantialis praesentia, exhibitio & sumptio corporis & sanguinis Christi, in Dominica coena nō possit aliter doceri, retineri, credi, & confeßione exprimi: hoc enim fieri posse, ipsi in II. *Canone concedunt: sed ut sacrificium Missae, asseruatio, circumgestatio, adoratio panis, & quae his extra usum diuinitùs institutum coniuncta sunt, retineantur & stabiliantur, ideo tam pertinaciter de Transubstantiatione dimicant. Inter caeteras enim caussas Transubstantiationis, expressè has recitant: ne alia substantia quàm Christi, in Eucharistia uel adoretur, uel Deo patri offeratur: utq; durabilis sit praesentia corporis Christi in Eucharistia, etiam extra usum.*

Sicut autem ipsum uocabulum Transubstantiationis, & nouitatem & peregrinitatem dogmatis satis ostendit: ita utile est obseruare, quādo potißimùm disputari coeperit opinio transubstantiationis: quae nunc pro articulo fidei, sub anathematis denunciatione, Ecclesiae obtruditur. Veteres igitur simpliciter mentionē faciunt mutationis & cōuersionis elementorū, in coena Dominica: quam ita intelligūt et explicant, ut post sanctificationē,

iam non ſit communis panis, et uulgare poculum, ſed ſit Euchariſtia: quæ duabus rebus conſtet, terrena & cœleſti, uiſibili et inuiſibili: ſicut Irenæus & Auguſtinus loquuntur. Damaſcenus poſtea, Theophilactus, & alij, cœperunt magis hyperbolicè de transformatione elementorum in cœna Domini concionari. Longobardi uerò primùm tempore, unà cum Scholaſtica theologia, in Gallia cœptum fuit diſputari de modo illius conuerſionis, an ſit formalis, an ſubſtantialis, an uerò alterius generis. Et fuiſſe uarias & diuerſas de hac quæſtione illo tempore opiniones, Longobardus recitat lib. 4. diſt. 11. & 12. Et quidem nihil certi tunc de hac quæſtione in Eccleſia definitum & determinatum fuiſſe, Longobardus manifeſtè indicat, cum inquit: Definire non ſufficio. Et ſui quidem ſeculi uarias opiniones ita deſcribit: Quibuſdam uidetur, quidam concedunt, alij dicunt, alij tradunt. Ante ſua uerò tempora quæ fuerit multorũ ſententia, ita deſcribit: Alij putauerũt, ibi ſubſtantiam panis & uini remanere, & ibidem corpus Chriſti eſſe & ſanguinem.

Hoc igitur modo ſparſis ſeminarijs, cum omnes ſcholæ diſputatione illa feruerent, Innocentius III circa annum Domini 1200. in Lateranẽſi concilio, modum conuerſionis, antea in Eccleſia non definitum, primus determinauit, & dogmati nouo, nouam etiam indidit & accommodauit appellationem:

pellationem: corpus scilicet & sanguinem Christi, in Sacramento altaris, sub speciebus panis & uini ueraciter contineri, transsubstantiatis pane in corpus, & uino in sanguinem, potestate diuina. Hæc enim sunt uerba concilij Lateranensis lib. 1. Decretalium, cap. firmiter. Illam uerò sententiam Innocentius repetit De celebrat. Missarum, cap. cum Martha. Et in libro de officio Altaris, fusius eam explicat: panem scilicet ita fieri carnem, ut desinat esse panis, quia materia panis & uini mutetur in substantiam carnis & sanguinis, nō quòd ex pane uel uino materialiter formetur caro & sanguis, nec quòd aliquid adijciatur corpori Christi, sed quia panis transsubstantietur in corpus. Ibidem uerò Innocentius dicit: Fuerunt qui docerent, quòd sicut post consecrationem uera panis remanent accidentia, sic & uera panis substantia: quia sicut subiectum non potest subsistere sine accidentibus, sic accidentia non possunt existere sine subiecto: quia accidentis esse, non est aliud quàm inesse. Sic panis & uini substantijs permanentibus, ad probationem illorum uerborum corpus & sanguis Christi ueraciter incipiant esse sub illis, ita quòd sub eisdem accidentibus, utrumq; uerè suspicatur, panis & caro, uinum & sanguis: quorum alterum probat sensus, reliquum credit fides. His uerbis Innocentius recitat sententiam quæ multorum fuit, ante Lateranense suum Concilium. Di-

cit enim: Fuerunt, &c. Et licet ipse diuersum & sentiat & statuat, transeunte scilicet substantia, remanere accidentia, & esse sine subiecto: non tamen sicut Tridentini faciunt, anathemate alteram illam sententiam damnat. quod lector diligenter obseruabit. Idem etiam inquit: An totum in totũ, an totale transeat in totale, nouit ille qui facit. Tridentini uerò patres, simpliciter diuersum sentientibus anathemata denũciant. Hæc igitur Tridentina anathemata, adeò sunt recentia, ut ne Innocentij quidem ætate, in rerum natura fuerint.

Post Lateranensi uerò concilium, Scholastici cupidè arripuerunt idoneam hanc materiam, ad acuenda & exercenda spinosa ingenia. Disputant enim: An accidentia quæ post annihilatã panis & uini substantiam, eadem numero remanẽt: innitantur uel corpori Christi, uel aeri, circumstanti: an uerò per se stent, nulli subiecto inhærentia, ita ut sine subiecto cohæreant? Quidam disputarunt, transeunte forma panis, remanere materiam, sicut materia alimenti fit sub forma nutriti. Alij, transeunte materia remanere formam panis. Cõmuniter uerò senserunt, totam substantiam panis, transire in corpus Christi. Quæsitum etiam fuit, an materia panis conuertatur in materiam corporis Christi, & forma in formam: an uerò iuxta Anaxagoræ chaos, quodlibet cõuertatur in quodlibet. Item, an substantia panis, resoluatur in præ-

iacentem

iacentem materiã: an uerò in nihilum redigatur. Innocentius quærit: An aqua quæ uino miscetur, simul cum uino transubstantietur: an uerò maneat circumfusa corpori Christi. Prolixæ sunt disputationes. quomodo accidentia illa quibus nulla subest substantia, poßint agere & pati, ut nutrire, corrumpi: & quomodo ex eis poßit aliquid generari. Item, An annihilata substantia panis, iterum poßit eadem numero redire. Quid mus rodẽs panẽ, comedat. Has & similes portentosas disputationes, qui nerui & fructus sunt dogmatis de Transubstãtiatione, ueteri Ecclesiæ prorsus ignotas fuisse certißimum est. Et tamen nunc pro articulis fidei, sub anathematis interminatione proponuntur.

Scotus Cameracensis, & alij, disertè fatentur, nec uerbis Scripturæ, nec symbolis fidei, nec ueterum sententijs cogi nos ad dogma Transubstantiationis: & sine transubstantiatione posse doceri, retineri & credi, & ueram præsentiã, & efficaciã corporis & sanguinis Christi in Eucharistia: minus etiã absurdarũ quæstionũ habiturã doctrinã de Eucharistia, si absq; transubstantiatione remanere ponatur substantia panis & uini, unà cũ corpore & sanguine Christi, nisi conciliũ Lateranense diuersum statuisset. Fundamentũ igitur primũ & principale dogmatis de Transubstantiatione, collocãt in solo Laterañẽsis cõcilij decreto.

Postea uerò ad ornandum illud Concilij decretũ fucos quosdam ex Scriptura & Patribus conquirunt. Durandus non uult improbari aut damnari illam sententiam, quòd remanente substantia panis, uerè & substantialiter adsit in Eucharistia corpus Christi. Tridentini uerò fabricantes nunc nouos fidei articulos, decernere non uerentur. Si quis dixerit, in Eucharistia remanere substantiam panis & uini, unà cum corpore & sanguine Christi, anathema sit. Hæc de initijs & progressu disputationis de trãsubstantiatione obseruare, utile est, sed ad rem ipsam accedamus. Nostri igitur nunc Pontificij in tanta luce Euangelij non audent illud dicere, quod Scotus, Cameracensis, & alij quidam Scholastici non obscurè significarunt, Transubstantiationem Lateranensis concilij autoritate potißimùm niti. Sed duo ponunt ualde speciosa fundamẽta: 1. aiunt uerba institutionis, Transubstantiationem panis & uini et stabilire, & omnino flagitare: deinde affirmant, semper in Ecclesia Dei persuasum fuisse, fieri talem transubstantiationem. Et quidem si hæc duo quæ magna asseueratione affirmant, rectè perspicuè & firmiter probarent: æquum, iustum, & omnino necessarium esset, ut ipsis adsentiremus, & nostra sententia cederemus. Videbimus igitur, quomodo Transubstantiationem suam primùm ex Scriptura probent: deinde de ueteris etiam

Ecclesiæ

Ecclesiæ cõsensu dicemus. Tria aũt præcipua sunt argumenta, quæ ad probãdam Transubstantiationem, ex Scripturæ uerbis nectunt. Andradius meus texit tale argumentum. Scriptura affirmat, apud Deum non esse impoßibile omne uerbum. Ergo credenda est Transubstantiatio, etsi naturæ uires ac modum, humanumq; captum lõgo interuallo superet. elegans enim & uera est Augustini sententia: Cum Deus aliquid facit quod nos inuestigare non possumus, ratio facti, est potentia facientis. Sed plana est ad hoc argumentum responsio. Non enim quia Deus omnipotens est, ideo quicquid nobis uisum fuerit, sine uerbi ipsius testimonio, ipsi tribuere debemus. Tertullianus inquit: Potuisset Deus hominem uolatilem facere: sed non quia potuit, ideo & fecit. Scriptura igitur tradit hanc regulam: Omnia quæcunq; uoluit, fecit. Voluntas autem Dei, in rebus fidei ex uerbo ipsius discenda & iudicanda est. Et quando de uoluntate Dei, ex uerbo certo constat, tunc ualet argumentum ab omnipotentia. Ideo significanter angelus loquitur, cum affirmat omne uerbum, hoc est, quicquid in uerbo patefecit, apud Deum non esse impoßibile. Transubstantiatio igitur prius ex uerbis Christi clarè probanda & ostendenda est: & tunc intellectum nostrum libenter Spiritu sancto adiuuante, captiuabimus in obsequium Christi. Sed illam probationem, ut iam ostendemus,

stare non possunt. Frustra igitur de omnipotentia Dei concionantur. Secundò, alij propius ad rem ipsam accedunt, & ita argumentantur: uulgaris panis, & commune genimen uitis fuit, quod Christus accepit, quādo cœnā suā uoluit instituere. Sed post benedictionē, de pane & uino illo pronūciat: Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus. Illa de uulgari pane & de cōmuni uino, nec possunt dici, nec debēt credi. Ergo necesse est, per benedictionē factam esse mutationē aliquā: & quidem talē, ut corpus uerè prædicari poßit de pane, & sanguis de uino. Necesse igitur est, ponere transubstantiationem. Respondeo. Concedimus cum Irenæo, panem post benedictionem in Eucharistia, non amplius esse communem panem, sed Eucharistiā corporis Christi: quæ duabus iam rebus constet, terrena hoc est pane & uino, & cœlesti, hoc est corpore et sanguine Christi. Hæc certè magna, miraculosa, & uerè diuina est mutatio, cū antea simpliciter tantū esset uulgaris panis, & cōmune poculum: quòd iam post benedictionē, cū pane & uino illo, uerè & substantialiter adest, exhibetur & accipitur corpus & sanguis Christi. Concedimus igitur fieri mutationē aliquā: & quidē talē, ut de pane uerè prædicari poßit corpus Christi. Sed consequentiā negamus, quòd ideo ponenda sit talis transubstantiatio, qualē Pontificij docent. Nam sicut in scholis loquuntur, à non distributo

ad distributum, non ualet consequentia. Aliqua fit mutatio in pane Eucharistico: ergo fit Transubstantiatio. Talis enim tantum mutatio necessaria est, ut Eucharistia, iuxta Irenæi dictum, duabus rebus constet, terrena scilicet, & cœlesti: id quod sine transubstantiatione fieri potest. Illud enim quod Christus in institutione cœnæ suæ spectauit, præsentia scilicet, exhibitio et sumptio corporis & sanguinis sui, potest doceri, credi & retineri, etiamsi portentum Transubstantiationis, sine Scripturæ testimonio, & sine antiquitatis cõsensu, Ecclesiis non obtrudatur. quod etiam IIII. hic Canon quem tractamus, non obscurè cõcedit. Nec nostrum est, Christo præscribere certum modum præsentiæ corporis sui in cœna, quem ipse uerbo suo expressè, certò & manifestè non patefecerit: sed sufficit credere, adesse ibi, exhiberi & accipi corpus & sanguinem Christi: modum uerò præsentiæ, ipsius sapientiæ & omnipotentiæ commendemus. Tertium argumentum est, quo nisi certò & clarè probetur Transubstantiatio, probari eam ex Scriptura non posse, ipsi fatētur. Est autem tale. Si in Eucharistia remaneret substantia panis & uini, unà cum corpore & sanguine Christi, dixisset: Hic est panis, hoc est uinum: & cum istis, in istis, uel sub istis est corpus & sanguis meus. Iam uerò dicit: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Et si particula

demonstra-

demonstratiua denotet substantiam panis & uini, cum duo disparata sint, panis & corpus Christi, uinum & sanguis: alterum de altero prædicari non potest. Vt igitur uera sit prædicatio, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus: constituenda est in uerbis illis propositio identica, quam ita uocãt, quando subiectum & prædicatum de una & eadem re loquuntur ut particula demonstratiua denotet non substantiam panis, sed solam substantiã corporis Christi. Sed hoc cõstituere, cõsistere nõ potest, nisi substantia panis, quã Christus in manus suas accepit, per benedictionem annihilata desierit, & transubstantiata sit: ut nihil aliud ibi, per particulam Hoc, notetur et designetur, quàm sola substantia corporis Christi. Propositio igitur illa: Hoc est corpus meum: omnino stabilit & flagitat transubstantiationem. Hæc est tota & satis longa tela illius argumenti, quod aliquam pro stabilienda transubstantiatione speciem habere uidetur. Sed talem illam, gladio spiritus feliciter dissoluemus, aut potius præcidemus. Principiò autem hoc notandum est, quòd de propositione illa, Hoc est corpus meum, iuxta regulas prædicabilium non aliter disputant, ac si Eucharistia esset physicum aliquid cuius ratio iuxta communẽ cursum ac modum naturæ se haberet. Sed quia Sacramentum est super naturale, cœleste & diuinum: ideo non rectè fit, quòd fides eius à Pontificijs in

hac

hac disputatione, exigitur ad regulam Aristotelis 6. Metaphysicorum, de compositione extremorum in propositione affirmatiua, quod ipsi de propositione identica interpretantur. Ideo enim cōminiscuntur annihilationem, seu trāsubstantiationem panis, ut propositio illa. Hoc est corpus meū, quadrare poßit ad regulam illā Aristotelis. Quale uerò in tanta hac cōtrouersia fundamentū hoc sit, per se manifestum est. In Scriptura enim, quando duæ res seu substantiæ, diuina ordinatione peculiari modo uniuntur, & præsertim quando res cœlestis & inuisibilis cum re terrena & uisibili adest & exhibetur: usitatum est inquam in Scriptura, quòd tunc altera prædicatur de altera. Et ad ueritatem talis prædicationis, non requiritur uel annihilatio uel transubstantiatio alterius reis sed tantum significatur duarū illarum rerū, quæ subiecto & prædicato notantur, unio & præsentia. Ita Scriptura, explicatura unionem diuinæ & humanæ naturæ in persona Christi, non dicit, In hoc homine est Deus: sed Deus est homo: & Filius hominis est Filius Dei uiui. Nec necesse est alteram naturam, uel humanam uel diuinam, quia disparatæ sunt, uel annihilari uel substantiari, ut propositioni, quæ aliàs ad regulas prædicabilium non congruit, sua constet ueritas: sed tantum significatur unio duarum naturarum, prædicatio autē est non uulgaris, sed inusitata: quia ipsa unio non

fit

sit ratione aliqua naturali huius seculi, sed est supernaturalis, cœlestis & diuina Nec sanè personalem statuimus unionem panis & corporis, uel talem, qualis est diuinæ & humanæ naturæ in persona Christi: sed similitudine illa quæ tota antiquitas de Eucharistia usa est, declaramus hanc propositionem, de qua hoc loco controuersia est. Et hoc exemplum manifestè ostēdit, tertium illud Pontificiorum argumentum ex uerbis institutionis, nequaquam satis certò, perspicuè & firmiter probare aut stabilire transubstantiationem. Aliàs enim eadem consequentia, etiam in persona Christi ponenda esset transubstantiatio alterius naturæ. Ita Ioh. 20. Christus insufflans in discipulos, inquit: Accipite Spiritum sanctum. Num uerò, quia non dicit, cum uel sub hoc flatu accipite Spiritum sanctum, ideo ponenda erit transubstantiatio corporalis flatus? Imò cum illo flatu simul adfuit, datus fuit à Christo, & acceptus ab Apostolis Spiritus sanctus: nec opus fuit transubstantiare columbam, ut uera esset propositio, quòd Baptista affirmat se uidisse Spiritum sanctum descendere super Christum. Sicut de uisibilibus illis speciebus, quibus uel ipsa diuina maiestas, uel angeli, præsentiam suam manifestarunt, disputatū quidem fuit apud ueteres: nemo tamen ausus fuit, inde facere articulum fidei, quòd species illæ sint tantum accidentia, quæ sine substantia aut subiecto aliquo, subsi-

subsistant & cohæreant. Progrediente arca dicebat Moses, Exurgat Iehoua: nec tamen opus fuit transubstantiatione ligni uel auri in arca. Sed Scriptura ita loquitur, quia ibi de peculiari modo præsentiæ diuinæ maiestatis, ex uerbo & promissione ipsius constabat. Imò in uulgari lingua usitatæ sunt tales prædicationes. Quando enim loquimur de dolio & uino, de marsupio & pecunia, de fasciis & infante, dicimus, Illud est uinum quod amicus tibi mittit. Accipe pecuniam quam tibi debeo: Affer infantē uteri mei. Et nemo ita desipit, ut fingat uel annihilationem uel transubstantiationem dolij, marsupij, fascium, & similium. Sed quando significare uolumus, duas res coniunctas simul adesse, simul exhiberi & accipi, tunc ita etiam in uulgari sermone loquimur. Manifestum igitur est, longam illam tertij huius argumenti telam, nequaquam probare, stabilire aut flagitare transubstantiationem illam, de qua Pontificij dimicant: imò argumentum illud, iuxta ipsorum etiam placita, satis consistere nō potest. Si enim uolunt, particulam demonstratiuam Hoc, ita denotare solum corpus, ut nequaquam sensus sit, Cum hoc aut sub hoc est corpus meum: nec dicere poterunt, sub speciebus panis esse corpus Christi. Aut si propositio illa, Hoc est corpus meum, potest hanc ipsorū interpretationē ferre, sub speciebus panis continetur corpus Christi: ergo

nihil

nihil concludit argumentum illud, ideo ponendã esse Transubstantiationem, quia Christus non dixit: Sub hoc est corpus meum. eadem enim ratione, ponenda esset etiã Transaccidentatio, sicut Lutherus inquit: ne diceretur, sub specie panis. Et *adhuc fortius urgebo aduersarios. Tradunt enim per uerba illa,* Hoc *est corpus meum, fieri transubstantiationem, ita ut ad primum nõ esse illius propositionis(utor enim ipsorum uerbis) substantia panis annihiletur, & desinat & incipiat ibi esse corpus Christi. Ergo quando sacerdos dicit,* Hoc: *nondum est transubstantiatus panis, nondum etiam adest corpus Christi. falsum igitur erit, iuxta ipsam Pontificiorum doctrinam, particulam* Hoc, *denotare solam substantiam corporis Christi: ita ut cum dicitur,* Hoc, *iam annihilata substantia panis esse desierit.* Bonauentura *in 4. Sententiarum, dist. 8. quæst. 1 quærit quid demonstret pronomen hoc? Et recitat quosdam dixisse, uerba illa teneri materialiter: atq; ideo non esse quærendũ, quid significent. Alij dixerunt,* Hoc, *id est, significatum per hoc, quod est conuertendum in corpus meum, est corpus meum. Ipse uerò Bonauentura inquit: Quia uerbum accedit ad elementum, ideo per particulam* Hoc, *nõ demonstrari corpus Christi, sed substantiam panis, sub accidentibus: atque esse orationem singularem, quæ nõ significet identitatem, sed conuersionem operatiuam:* Hoc *est corpus:*

corpus: id est, hoc totum ad prolationem uerbi, transit in corpus. Richardus de *sancto* Victore, *di cit esse demonstrationem mixtam:* Hoc, id est, *illud in quod transubstantiabitur, hoc est corpus meū. ut si ego de cibo quem sumpturus essem, dicerem:* Hoc, *id est, illud in quod iste cibus est transmutandus, est corpus meum.* Talia portenta interpreta*tionum, gignit dogma transubstantiationis. Usq; adeò perspicuè & certò scilicet, ex uerbis institutionis illud probatur, ut ad ea ne accōmdari quidē poßit, nisi mirabilibus modis illa torqueantur & crucifigantur. Sed ne ipsi quidem* Pontificij, *hisce argumentis ex* Scripturæ *uerbis sumptis, transubstantiationem satis confirmatam, munitam & tutam esse animaduertunt.* Andradius *enim post mediocrem uelitationem,* Transubstantiationem *collocat inter illas res, quæ nullis* Scripturæ *sacræ testimonijs apertè definitæ & explicatæ sunt.* Nos *igitur ad totam hanc disputationem, rectè accommodamus uerißimum illud axioma:* Nihil *pro articulo fidei* Ecclesiæ *proponendum esse, quòd non ex manifestis, certis & firmis* Scripturæ *testimonijs, apertè ostendi & probari potest.*

Præter *hoc uerò, quòd ex uerbo* Dei, *transubstantiatio manifestè & certò probari & ostendi non potest, habemus etiam simplicem & manifestam* Scripturæ, *de hac quæstione sententiam.* Accepit *enim* Iesus *panem, benedixit, fregit, dedit discipulis.*

ſcipulis. Et de illo quod accepit, quod benedixit, quod fregit, quod diſcipulis dedit, de illo inquã dixit: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meũ. Et ne dubium ſit, an particula demonſtratiua denotet illud quod Ieſus acceperat, panem ſcilicet & poculum: Lucas & Paulus, in deſcriptione alterius partis, manifeſta adiectione diſertè hoc expreſſerunt: Accepit poculum, benedixit, dedit illis. & addit: τοῦτο τὸ ποτήριον, Hoc poculum. Et Paulus. 1. Corinth. 10. ſicut de altera parte inquit, Poculum cui benedicimus, eſt cõmunicatio ſanguinis Chriſti: ita etiam de priori parte inquit, Panis quem frangimus, eſt cõmunicatio corporis Chriſti. Diſertè igitur declarat & exprimit, quid particula Hoc in utraq; parte denotet: panem ſcilicet, & poculum. Et cum haſce Scripturæ explicationes habeamus: quare non inhæremus ſimplicitati ueritatis? ut quid libet nobis, eam labyrinthis diſputationum de Tranſubſtantiatione exagitare?

Præterea, poſt benedictionem ſeu conſecrationem, in ipſo uſu Paulus appellat panem: idq; non ſemel, ne incogitanter excidiſſe exiſtimes: ſed quater uel quinquies, 1. Cor. 10. Panis quẽ frangimus: De uno pane participamus. 1. Corin. 11. Quoties manducabitis hunc panẽ: Qui manducauerit hũc panem indignè: Probet ſeipſum, et ſic de pane illo edat. Hæc argumenta ſunt perſpicua, firma, et ualde urgẽtia. Ideo Pontificij uarijs modis conantur

oſtendere

ostēdere specimē artificij illius sophistæ, de qua antiquitas olim prouerbium: κεῖται, ὃ κεῖται. hoc est: cū in terrā prostratus iam iacēret, tamen circūstantib. persuadere conabatur, se nō iacēre, sed erectū fortiter stare. Ita cum Paulus in ipso usu, & post consecrationem, quinquies nominet panē: ipsi tamē Ecclesiæ præstigias transubstantiationis obijcere conantur, quòd nō remaneat, nec adsit ibi substantia panis. Sed aiunt, in Scriptura extare exempla, ubi substantijs mutatis, & in aliud conuersis, prior tamē appellatio retinetur, designās nō quid iā sint, sed qd ante cōuersionē fuerint. Ita Exod. 7. uirga Aaronis cōuersa in colubrū, etiā post cōuersionē uocatur uirga. Homo uocatur terra, quia ex terra formatus est. Mulier uocatur os ex ossib. uiri. De aqua quæ in uinū cōuersa erat, dicit Euāgelista: Cum gustasset aquam uinū factam. Ergo hoc modo etiā pani Eucharistico, etiamsi transubstantiatus esset, tribui posset appellatio panis: nō quòd panis esset, sed quòd fuisset. Responsio autem simplex & plana est. In allegatis exemplis uirgæ, terræ, ossis, aquæ Scriptura disertis uerbis apertè testatur, res illas in aliud mutatas & conuersas esse, ita ut nec substantia nec forma prior remanserit, sed speciem illarum rerum in quas mutatæ scribuntur, retulerint. Ita Ioannis 2. non simpliciter nominatur aqua, sed quæ iam facta erat uinum. Si idem de Transubstantiatione pa-

nis in Eucharistia, tam apertè ex Scriptura ostendi & probari posset, tropum illum quem res ipsa flagitaret, non inuiti concederemus. Cum uerò nulla extet perspicua, certa & firma probatio transubstantiationis, in Scriptura: quæ dementia esset, à proprietate uerborũ discedere? & quãdo Paulus quinquies panem nominat, spectrum seu præstigias panis, accidentia scilicet sine subiecto cohærentia credere? cum Baptismo sine transubstantiatione aquæ, ea tribuamus quæ Scriptura de illo tradit. Eccius intelligit appellatione panis apud Paulum, non substantiam panis, sed accidentia sine substantia: hoc est, non panem, sed inane spectrũ panis. Sed ne ipsis quidem Pontificijs φάντασμα illud satisfacit: ideo aliam rimam quærunt, qua ex claritate uerborum Pauli elabantur. Quia enim לחם omne genus alimenti significat, dicunt Paulum Eucharistiam appellare panem: non quòd ibi substantia panis remaneat unà cum corpore Christi, sed quia corpus Christi sit spirituale alimentum interioris hominis. Sed hæc omnia locum haberẽt, si perspicuè, certò & firmiter iam demonstrata esset transubstantiatio panis: tunc enim rectè ad metaphoram confugeremus, sicut Io. 6. ubi Christus expreßè dicit, se non loqui de pane externo seu materiali, & tamen appellat se panem. Econtrà uerò, institutio expreßè describit panem materialem, ante benedictionem. Cumq; sine aperta testificatione

ſtificatione tranſubſtantiationis, Paulus etiam poſt ſanctificationem, retineat appellationem panis: meritò in una & eadem ſignificatione, propria ſcilicet & genuina uocabulum illud retinemus. Si enim tropis in deſcriptione cœnæ Dominicæ ita lubeat ludere, ut in eadem oratione panem mox propriè, mox cum lubuerit metaphoricè interpretemur: quid ni eandem etiam licentiam concedamus Sacramentarijs, in uocabulo corporis & ſanguinis? Aut eâdem ratione, cum Chriſtus ſcribitur accepiſſe panem, quia facta iam uulgari cœna illud fecit, dicemus ipſum non panem materialem accepiſſe, ſed ſpirituale alimentum, hoc eſt, ſeipſum: atq; ita panem prorſus à tota actione cœnæ exterminabimus. Tutiſsimum igitur eſt, propriã ſignificationem uocabuli panis retinere, & ante & poſt conſecrationem: cum nulla euidens Scripturæ ratio, metaphoram in illo loco uel flagitet, uel confirmet.

Reliqua enim omnia quæ adferunt, infirma & incerta ſunt: id quod etiam Lanfrancus fatetur. Diſputans enim, quare etiam poſt benedictionem appelletur panis? adfert quidem uſitata illa, uel quia ex pane conficitur, & accidentia panis retinet: uel quia animam ſatiat. Agnoſcens autem, illa infirma & incerta eſſe, addit: uel alio aliquo modo, qui à doctoribus comprehendi poteſt, à nobis non poteſt. Quanto uerò ſimplicius eſt: Scriptura etiã

post benedictionem appellat panem. Quare uerò panis appelletur, Patres ex analogia similitudinis Sacramēti declarāt: scilicet quia satiat, alit, sustentat, cōfirmat: quæ sunt proprietates non accidentiū, sed ipsius substātiæ panis. Item, quia est massa ex multis granis confecta: ita unum efficimur corpus, quia ex uno pane participamus, 1. Cor. 10. & una massa efficimur cum Christo, inquit Chrysostomus. Hæc certè nō accidentibus, sed substantiæ panis conueniunt. Sed dicat quis: Quare ita cōtendamus, an substantia panis in Eucharistia uel remaneat, uel nō remaneat: cum thesaurus Eucharistiæ, sit non panis materialis, & uinum uulgare, sed uera & substantialis præsentia, exhibitio et sumptio corporis & sanguinis Christi? Neq; enim ideo testamenti nomine celebratur Eucharistia, ut frustulum panis, & haustum uini ibi accipiamus: illa enim in nostris ædibus cōmodius & abundantius accipere possemus, 1. Cor. 11. sed quia ibi est cōmunicatio corporis & sanguinis Christi. Quid igitur de substātia panis solliciti sumus, an maneat, an uerò desinat? Respondeo: nullo modo pari momēto censemus panē & corpus Christi. Et Lutherus semper dixit, se in tota hac disputatione magis spectare præsentiā corporis & sanguinis Christi in cœna, quàm præsentiā panis & uini. Sed quia trāsubstantiatio pro articulo fidei, sub pœna anathematis proponitur, necessariò contradicendum est. De

singulis

ſingulis enim quæ ad Sacramentorum rationem pertinent, non aliter docendum et credendum eſt, quàm uerbum Dei nobis præſcribit. Nec recipiendum aliquid eſt pro articulo fidei, quod ex certis, perſpicuis & firmis Scripturæ teſtimonijs oſtendi & probari nõ poteſt. Præterea, quia filius Dei certa quædam externa media inſtituit & ordinauit, per quæ & ſe & ſua beneficia credentibus uult cõmunicare: illa media agnoſcere, retinere, & ita uſurpare debemus, ſicut à filio Dei inſtituta ſunt. ita enim, & non aliter Deus ordinario modo uult nobiſcum agere. Cumq; in Euchariſtia inſtituerit, ut panis & uinum eſſent talia media, per quæ nobis corpus ſuum & ſanguinem, & cum illis omnia beneficia noui Teſtamenti, in cœna ſua uult communicare: illa igitur media non ſunt abijcienda ex uſu cœnæ Dominicæ. neque enim ἀμέσως uoluit corpus & ſanguinem ſuum in cœna nobis communicare. Opinio etiam tranſubſtantiationis, ſimplicitatem fidei, portentoſis & non neceſſarijs labyrinthis quæſtionum turbat: & ab eo quod in cœna Dominica præcipuum eſt, homines abducuntur, ut hæreant in cogitatione & admiratione tranſubſtantiationis.

Eccleſia igitur per nullũ Scripturæ locũ perſpicuè, certò & firmiter uel perſuadetur, uel cogitur ad ponendam & credendã tranſubſtantiationem: ſed magis cõſentaneũ eſt ſimplicitati uerbi Dei, in

Euchariſtia remanere ſubſtantiam panis & uini, unà cum corpore & ſanguine Chriſti.

Et hac ſimplicitate, multæ ocioſæ & portentoſæ quæſtiones præciduntur. Seruatur etiam ita in Euchariſtia, id quod ad ſubſtantiam omnium Sacramentorũ pertinet: ut ſcilicet duabus rebus conſtent, materia & forma, re terrena & cœleſti. Verbum enim accedens ad elementum, non annihilat elementum, ſed facit Sacramentum. Et ſi in Euchariſtia, in ea re quæ externa & uiſibilis eſt, ludificamur, ita ut uidentes, tangentes & guſtantes panem, imò quod Scriptura affirmat eſſe panem, tamen non panem, ſed ſola accidentia ſine ſubiecto, hoc eſt ſpectrum & præſtigias panis accipiamus: qualis erit fidei confirmatio, tam certò nos, inuiſibili & cœleſti modo, iuxta uerbum accipere corpus & ſanguinem Chriſti, quàm certò panem & uinum accipimus? Perit etiam per tranſubſtantiationem, analogia ſigni et rei, quæ eſt in Sacramentis. ſicut Auguſtinus inquit; Si Sacramenta earum rerum quarum Sacramenta ſunt, ſimilitudinẽ non haberent, Sacramenta non eſſent. Vt in Baptiſmo, ſicut aqua exterius mundat: ita Chriſtus lauacro aquæ in uerbo mundat Eccleſiam. In Euchariſtia, ſicut panis materialis alit, ſuſtentat, confirmat: ita corpus Chriſti, eſt alimentum ſpirituale noui ſeu interni hominis. Sicut panis eſt ſubſtantia, ex multis granis coacta: ita unum corpus efficiuntur, qui

de uno

de uno illo pane Eucharistiæ participant. Hæ significationes omnes intercidunt, si substantia panis in Eucharistia annihiletur, & in eius locum præstigiæ accidentium, sine subiecto cohærentium substituantur. Et hæc de Scripturæ sententijs.

Porrò ualde superbè gloriantur Pontificij, se pro opinione suæ transubstantiationis habere consensum totius antiquitatis, & testimonia Ecclesiæ omnium temporum. Tridentina enim congregatio capite quarto affirmat, semper hoc in Ecclesia Dei persuasum fuisse. Andradius uerò tragicè declamitat, hunc esse consensum totius Ecclesiæ, omnium ætatum, omnium gentium & populorũ, qui unquam Christianum nomen professi sunt, ita ut nullum aliud fuerit unquam Ecclesiæ iudicium. Satis pol gloriosa & audax est asseueratio: qua profectò non uterentur, nisi uel frontem perfricuissent, uel nos omnes haberent pro truncis & stipitibus, seu (ut ipsi loqui solent) pro bestijs, quibus prorsus ignota sit totius antiquitatis historia. Sunt igitur quædam dicenda de sententia ueteris Ecclesiæ, quod ad hãc de transubstantiatione quæstionem attinet, ut impudentia perfrictæ frontis retegatur. Cumulant autem multas ueterum sententias, in quibus illi dicunt, panem appellari, credi et esse corpus Christi: de pane fieri corpus Christi: panem mutari, commutari seu transmutari in corpus Christi, seu ut fiat & sit corpus Chri-

sti: creaturas conuerti in substantiam corporis & sanguinis Christi: panem & uinum transire in diuinam substantiam. Et singulis illis sententijs sua addunt epiphonemata, Ecclesiam omnibus temporibus, sine ambiguitate semper docuisse & credidisse transsubstantiationem panis & uini, sicut illa à Pontificijs traditur.

Sed respondebimus, id quod æquissimum est: ut scilicet ipsi ueteres sint uerborũ suorum optimi et certissimi interpretes. Veteres dicunt, in Eucharistia fieri mutationem seu conuersionem panis & uini. Hoc Pontificij interpretantur de annihilatione & transsubstantiatione elementorũ: nos mutationem Sacramẽtalem intelligimus: cum scilicet antea tantum esset communis panis, & uulgare uinum, quod accedente uerbo Christi, non solùm panis & uinum, sed simul etiam ibi in Eucharistia corpus & sanguis Christi adsit, exhibeatur, & sumatur. Sed nec nostra sanè, nec Pontificiorum interpretatio sit authentica. Audiamus potius ipsos ueteres, quomodo illa & sua & ueteris Ecclesiæ uerba interpretẽtur, & intelligi uelint. Monstrabimus autem aliquot argumentis, ueteres licet nominent mutationem & conuersionem, tamen non intellexisse transsubstantiationẽ illam, de qua Pontificij dimicant.

Primò enim Longobardus expreßè affirmat, libro 4. distinct. 11. ne suo quidẽ tempore definitum

extitisse

extitisse in Ecclesia, qualis sit illa mutatio seu conuersio, de qua ueteres loquuntur, an sit formalis, an substantialis, an uerò alterius generis. Falsum igitur est, uel ipso Longobardo teste, quòd Pontificij affirmant, esse dogma Catholicum, panem Eucharistiæ per annihilationem & transubstantiationem mutari & conuerti.

Secundò, habemus testimonium, quod ipsos etiam Pontificios, omni exceptione maius esse debet. Gelasius enim, Romanus pontifex, annis post Christum natum plus minus quingentis, in libro de duabus Naturis in Christo, aduersus Eutychen & Nestorium dicit, panem & uinum Eucharistiæ, in diuinam transire, sancto Spiritu perficiente substantiam, corporis scilicet & sanguinis Christi. Et certè hæc uerba uidentur fortiter sonare pro stabilienda transubstantiatione. quod enim transit in aliam substantiam, & quidem Spiritu sancto operante, certè uidetur non manere in priori sua substantia. Sed Gelasius ipse, suā & ueteris Ecclesiæ sententiam disertè & apertè explicat, quomodo mutationem seu cōuersionem panis et uini in Eucharistia intelligi uelint: idq; tribus modis. 1. Ita transeunt in substantiam corporis & sanguinis Christi, ut tamen esse non desinat substantia uel natura panis & uini. Secundò, transeunt in diuinam substantiam, permanente tamen pane & uino in sua proprietate naturæ.

3. Sicut

3. *Sicut in Christo, duæ naturæ ex quibus constat, propriè permanent.* 4. *Ideo uerò dicũtur transire in diuinam substantiam, quòd per ea diuinæ efficiamur consortes naturæ, communicato nobis corpore & sanguine Christi.* Hæc est interpretatio Gelasij, quomodo uetus Ecclesia intellexerit, panem & uinum in Eucharistia mutari seu conuerti in corpus & sanguinẽ Christi. Et Contarenus in colloquio Ratisponensi, 1541. obstupuit, cum uideret tam aperto & perspicuo testimonio, quod luce meridiana clarius est, Pontificiam transsubstantiationem, ex Romani pontificis sententia refutari. Et tamen non uerentur nunc gloriari de perpetuo consensu Ecclesiæ omnium temporum, quod ad dogma transsubstantiationis attinet.

Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, dicit per cõsecrationẽ de pane & ex pane fieri corpus Christi. Sed mox explicat se, quòd nõ intelligat annihilationem & transsubstantiationem panis: inquit enim: *Si tanta uis est in sermone Domini Iesu, ut inciperent esse quæ non erant: quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud conuertantur?* Lanfrancus hoc testimonium nõ potuit aliter eludere, quàm quòd dixit, uerba illa non reperiri in libris Ambrosij. Sed quia hoc non consistit, Petrus Sotus dicit Ambrosij sensum esse, quòd maneant, in aliud scilicet mutata, ut si aqua mutata in uinũ, dicatur manere. Sed Ambrosius duo distincté di-

ctè dicit. Vt ſint quæ erant, & in aliud conuertantur. Ipſe igitur ſui interpres eſt, quòd intelligat talem conuerſionem panis & uini, ut ſint quæ ante conuerſionem erant, & adijciatur illa gratia, ut ſimul etiam ibi adſit corpus & ſanguis Chriſti: ſicut Theodoretus & Heſichius loquuntur.

Theodoretus, qui & Epheſinæ ſynodo interfuit, & in Chalcedonenſi laudatus fuit, in primo dialogo, cuius titulus eſt ἄτρεπτος, ſumit illa principia, quæ in confeſſo tunc erant in Eccleſia, & apud Catholicos & apud Eutychianos. Dicit igitur, Chriſtum ideo pani tribuere appellationem corporis, ut qui communicant myſterijs, non attendant ad naturam eorum quæ in Euchariſtia uiſibilia ſunt, ſed credant illi tranſmutationi quæ ex gratia facta eſt. Audis Theodoretum dicere, non eſſe attendendam ad naturam uiſibilium, ſed credendam tranſmutationem: nominat enim μεταβολὴν. Ne uerò tranſmutationem illam interpretaretur quis de Tranſubſtantiatione, mox diſertè explicat ſe, qualem tranſmutationem intelligat. dicit enim: Chriſtus uiſibilia ſymbola, appellatione corporis & ſanguinis honorauit, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προστεθεικώς: Hoc eſt, non tranſmutans ſymbolorum naturam, ſed naturæ ſymbolorum adijciens gratiam: ut ſcilicet ſimul ſint etiam corpus & ſanguis Chriſti. Habes interpretationem, quid

quid uetuſtas in Græca eccleſia intellexerit per tranſmutationem panis & uini in Euchariſtia: quòd ſcilicet non ipſa natura panis & uini mutetur, ſed quia illi adijciatur gratia. Et in ſecundo dialogo qui dicitur ἀσύγχυτος, clarius adhuc explicat ueteris Eccleſiæ ſententiam. Eutychianus enim ita argumentatur: Sicut panis & uinum aliud ſunt ante conſecrationem, poſt conſecrationem uerò tranſmutantur, & aliud fiunt: ita etiam corpus Chriſti poſt aſſumptionem, tranſmutatum eſſe in diuinam eſſentiam. Reſpondet autem Orthodoxus: Illis ipſis retibus quæ tetenderas, captus es. Myſtica enim ſymbola poſt ſanctificationẽ, οὐκ τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως: hoc eſt, non immutantur ut propriam ſuam naturam amittant. Vocabulo enim ualde ſignificanti ἐξιστάμενα uocantur, quæ naturam ſuam non ſeruant, ſed immutantur, corrumpuntur, intereunt, & in aliud degenerant. Ita uocatur οἶνος ἐξεστηκώς, uinum corruptum. Addit præterea Theodoretus: μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τοῦ εἴδους, hoc eſt: Symbola illa poſt ſanctificationem, manent in priori ſua ſubſtantia, forma & ſpecie. Adeoq́; & uidentur & palpantur, ſicut & antea: intelliguntur autem quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur.

Habemus igitur certam & perſpicuam interpretationem, quomodo ueteres ſuam & to-

tius antiquitatis sententiam explicent, quid intelligi uelint, quando loquuntur de transmutatione & conuersione panis & uini in Eucharistia: quòd scilicet ipsa substantia & natura panis & uini, nec mutetur, nec desinat: sed quòd permaneat in Eucharistia, non tantum forma & species panis & uini, sed ipsa prior substantia & proprietas naturæ. hæc enim sunt ueterum uerba. Mutationem autem intelligunt, cum antea esset tantum communis panis, & uulgare uinum, quòd nunc simul ibi etiam adest, exhibetur & accipitur corpus & sanguis Christi. Quando igitur Pontificij cumulant ueterũ sententias de transmutatione & conuersione: opponatur ipsis hæc ueterum interpretatio, quæ fuerit sententia & Orientalis & Occidentalis ecclesiæ.

Et quia illã non ignorant, cogitet lector, quàm ingenuè agant, quòd contra mentem ueterum, ipsorũ phrases ad commentũ suæ transubstantiationis detorquent. Tridentinum concilium affirmat, dogma Pontificiæ transubstantiationis semper in Ecclesia Dei persuasum fuisse. Sed hoc falsißimum esse, & Latinæ & Græcæ ecclesiæ testimonijs manifestißimis iam ostendimus.

Tertiò, uetustas duas res diuersorũ generũ agnoscit et cõfitetur in Eucharistia. Ita Irenæus dicit, panẽ fractũ & calicẽ mixtũ, postquam percepit uoca-

uocationem Dei, non amplius esse communem panem, sed Eucharistiam corporis et sanguinis Christi. Num uerò ita, ut annihilata panis substantia prorsus desierit? Non utemur coniecturis, sed audiamus ipsum Irenæum explicantem se. mox enim subijcit, Eucharistiam constare duabus rebus: terrena, pane scilicet & uino: & cœlesti, corpore scilicet & sanguine Christi. Panem igitur Eucharistiæ non esse communem panem, Irenæus ita interpretatur: Cum antea tantum esset una res, terrena scilicet, iam sit Eucharistia, constans duabus rebus, pane & corpore Christi, uino & sanguine Christi. Et hæc Irenæi interpretatio ostendit, quomodo Ecclesia intellexerit id quod postea Augustinus dixit, De uerbis Domini serm. 28. Ante Christi uerba, quod offertur panis dicitur: ubi Christi uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus Christi appellatur. Sed ut minus relinquatur dubitationis, audiamus ipsum Augustinum uerba sua interpretantem. in libro enim Sententiarum Prosperi, de Consecrat. 2. dicit: Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus probare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, uisibili elementorũ specie, & inuisibili Christi carne & sanguine. Et obseruet lector, Põtificij appellationẽ speciei opponũt naturæ, substãtiæ et ueritati elemẽtorũ panis et uini. Et ubicũq; in ueterib. legũt speciẽ panis et uini, mox transub-

transubstantiationem suã affingunt. Sed quid Ecclesia intellexerit, quando nominat species panis & uini, Augustinus nobis explicabit. Subiungit enim in illa sententia, cum nominasset speciem elementorum, & corpus Christi: Sicut Christi persona constat ex Deo & homine, cum ipse uerus sit Deus, & uerus homo: Quia omnis res illarum rerum naturam & ueritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesiæ, duobus, Sacramento & re Sacramenti: id est corpore Christi. Manifesta est explicatio, quòd Augustinus duas res in Eucharistia agnoscat. Et per speciem intelligit non accidentia sine substantia, sed naturam & ueritatem rerum, hoc est elementorum, ex quibus conficitur Eucharistia. Hæc enim sunt eius uerba. Delectata autem fuit antiquitas, appellatione speciei, propterea quòd Baptista Lu. 3. narratur uidisse Spiritum, corporali specie columbæ, descendere super Christum. Et hanc interpretationem speciei, ex Augustino in hac materia, lector diligenter obseruet.

Hesichius etiam duas substantias simul agnoscit in Eucharistia, quam definit simul esse panẽ & carnem, uinum & sanguinem. Ita enim inquit lib. 20. in Leuit. ca 8. Propterea carnes cum panibus comedi præcipiẽs, ut nos intelligeremus, illud ab eo mysterium dici, quod simul panis & caro est.

Quartò, usitatißima est uetustis scriptoribus similitudo, qua inter se conferunt Eucharistiam, quæ duabus rebus constat, & unionem duarum naturarum in persona Christi. Et quidem in certamine cõtra Apollinarẽ & Eutychen, Chrysostomus, Theodoretus & Gelasius, ex Sacramẽto Eucharistiæ probant humanã naturã in Christo, per unionẽ, nõ eße absorptã uel trãsmutatã in diuinã: sed duas ueras, distinctas & integras esse naturas in Christo, sicut Eucharistia duabus rebus cõstat, & duabus conficitur. Illa uerò argumentatio Eutychen magis confirmasset quàm refutasset, si tũc dogma transubstantiationis in Ecclesia notũ & receptũ fuisset. Et hoc argumentum uel solũ, firmißimè probare posset, transubstantiationẽ ignotã esse ueræ et puriori antiquitati: nec uideo, quid Pontificij uel fingere poßint ad eludendã argumenti huius claritatẽ. Ita ergo & Iustinus, in descriptione cœnæ Dominicæ, nominat μεταβολὴν: sed mox subijcit similitudinem duarum naturarũ, in persona Christi. Gloriosè solent Pontificij iactare Cypriani sententiam, ex sermone de cœna Domini: qui tamen an Cypriani sit, nõ satis certò constat. Ita autem habet sententia: Panis iste quẽ Dominus discipulis suis porrigebat nõ effigie, sed natura mutatus, omnipotentia uerbi factus est caro. Et Pontificij statim uolunt, ne dubitandũ quidẽ esse, Cyprianũ fuisse transubstantiatorẽ. Sed ip

se

se uerborũ suorũ optimus est interpres. Mox enim subiungit, quomodo mutationẽ illam intelligi uelit, inquiens: Sicut in persona Christi, humanitas uidebatur, & latebat diuinitas: ita Sacramento ui sibili ineffabiliter diuina se infundit substantia, ut esset religioni circa Sacramẽta deuotio. Sicut ergo in Christo duæ integræ sunt & manẽt naturæ, ita mutatio panis de qua Cyprianus loquitur, non abolet substantiam panis.

Quintò: *Irenæus* Emissenus, et Ambrosius, *mutationem panis* Eucharistici, *conferunt cum renouatione renatorum, & cum mutatione credentiũ in Christũ, ut cum ipso fiant una maßa. Atqui renouatio non facit annihilationem & transubstantiationem naturæ humanæ: nec absorbetur nostra substantia, quando Christus apud Augustinũ inquit: Sed tu mutaberis in me.*

Ita Ambrosius *lib.* 4. *de Sacramẽtis, ca.* 4. *cum multa de mutatione panis disseruisset, subijcit: Tu ipse eras, sed eras uetus creatura: postquam consecratus es, noua creatura esse cœpisti. Emissenus ue*rò De Consecrat. *dist.* 2. *ca.* Quia *corpus. apertius similitudinẽ hãc explicat. Cum enim dixisset, Christum uisibiles creaturas, uerbo in substantiã corporis & sanguinis sui cõuertere:* Pontificij *statim exclamãt, esse ipsißimã transubstantiationẽ. Emissenus uerò interpretatur seipsum: Ostensurus enim non esse nouum aut impoßibile, qđ in Christi*

 substan-

ſubſtantiam, terrena & mortalia conuertuntur, inquit: Te ipſum qui in Chriſto es regeneratus interroga. Dudum alienus à uita, peregrinus à miſericordia, intrinſecus mortuus exulabas: ſubitò ſalutaribus myſterijs initiatus, in corpus Eccleſiæ non uidendo, ſed credendo tranſilijſti, & de filio perditionis adoptiuus Dei *filius factus es.* Num *uerò per tranſubſtantiationem illa fiunt?* Audi *quid ſubijciat* Emiſſenus: *Cum idem atq; ipſe eſſes, multo alter fidei proceßionibus extitiſti? in exteriori nihil additum eſt, & totũ in interiori mutatũ eſt. Sicut igitur credentes tranſeunt in corpus Chriſti, & efficiuntur una maßa cum ipſo, ſine tranſubſtantiatione: ita etiam ueteres intelligunt conuerſionem panis & uini in cœna* Dominica, *ut nõ opus ſit tranſubſtantiatione.*

Irenæus *inquit: Sicut* Euchariſtia *conſtat duabus rebus, ita corpora noſtra, percipientia* Eucha*riſtiam, non ſunt corruptibilia, ſpem immortalitatis habentia.* Et *tamen nondum facta eſt transfiguratio corporis noſtri,* Philipp. *tertio, ſed ſpem habemus.* Non *igitur probatur hinc transformatio panis.*

Sextò. Ne *Florentini quidem concilij temporibus, ante annos centum & amplius, uniuerſalis* Eccleſiæ, *omnium gentium & populorũ conſenſu approbatum & receptum fuit dogma de tranſubſtantiatione. In ultima enim ſeßione, inter articulos in*

los in quibus Græca ecclesia à Romana dissentiebat, 4. loco ponitur de Diuina transmutatione panis in Eucharistia. Et cũ conficiendæ essent literæ unionis, disertè & expreßè exceptus fuit, etiã cõcedente Romano pontifice, articulus ille de Diuina transmutatione panis in Eucharistia, quam Latini tunc docebant. Falsa igitur est gloriatio de uniuersali cõsensu Ecclesiæ omnium ætatum, omnium gentium & populorum, quod ad dogma de Transubstantiatione attinet. Nam & duce centũ annos, sicut hæc historia indicat, nondum subiecti fuerunt anathemati, qui Transubstantiationis opinionem non receperunt uel approbarunt. Planè nouum igitur & recens est anathema II. Canonis, in 3. hac seßione. Atq; ita satis perspicuè, ut arbitror, monstratũ est, ueterem & puriorem Ecclesiam, nihil quicquam suffragari Pontificio dogmati de Transubstantiatione.

De recentioribus enim, quorũ ætate, magna iam doctrinæ inclinatio fieri cœperat, ut de Damasceno, Theophilacto, Richardo, Hugone, Longobardo, & similibus, nihil disputamus, quando de antiquitatis sententia quæstio est. Hoc igitur exemplum ostendit, quàm uana sit Pontificiorũ gloriatio, quando in omnibus suis disputationibus, plenis buccis subinde iactitant, uniuersalem consensum totius Ecclesiæ omnĩũ ætatum, omnium gentium & populorum à suis partibus stare.

Nec uerò opus est, singulas ueterum sententias excutere, quomodo enim uerba sua, de hac materia intelligi uelint, ex ipsorũ interpretatione iam didicimus.

Ambrosius de Sacram. lib. 4. cap. 5. dicit, post consecrationẽ nihil aliud quàm carnem & sanguinem Christi, credendum esse. Nec malè hoc dicit. Quia enim fides est eorum quæ non apparent & uidentur: non igitur opus est fide, ut intelligamus, quòd panis quem oculi uident, adsit ibi. Sed corpus Christi, ibi adesse, fides sola ex uerbo discit. Hanc distributionem, cum scilicet duæ res sint in Eucharistia, alteram sensibus, alteram fide apprehendi, Augustini sententia clarè docet: Quod uidetis, inquit, in altari, panis est & calix, quod etiã oculi uestri uobis renunciant: quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus, calix est sanguis.

Sæpe etiam ueteres eò respiciunt, quòd cœna Dominica sit actio, non terrestris, sed cœlestis, pertinens ad regnum cœlorum, de quo Euangelium concionatur: in qua quærimus non cibum perriturũ, sed alimentũ spirituale noui hominis. Sæpe igitur de altera tantum parte, de corpore scilicet & sanguine Christi, magnificè concionantur: & uolunt corda sursum esse eleuanda, nec attendendũ ad terrena elementa panis & uini, sed ad Christũ Deum & hominem, qui in cœna illa adest, & præ

bet uescentibus corpus & sanguinẽ suum: sicut econtrà sæpe de elementis Eucharistiæ disputantes, de signis, figuris & symbolis loquuntur. Sicut autem Sacramentarij non rectè faciunt, qui propter posteriores has ueterum sententias, substantiã corporis & sanguinis Christi ex cœna Dominica proturbant: ita neq; Pontificij, priores sententias rectè detorquent ad annihilationẽ & transubstantiationem elementorum. Alibi enim ueteres distinctè loquuntur, de duabus illis rebus ex quibus Eucharistia constat, ut Origenes in 15. Matth. disputans panem Domini non ex natura sui hoc habere ut sanctificet, inquit: Quod materiale est in pane Domini, in uentrem trãsmittitur: & in secessum eijcitur: quod uerò est per obsecrationem & uerbum Domini, animæ prodest, iuxta fidei portionem. Non itaque materia utilis est, sed uerbum quod adijcitur, animæ prodest. Hæc Origenes.

Chrysostomus uerò ad illud respiciens, quòd cœna Dominica est mysterium supernaturale, cœleste et diuinũ, inq͂t: Nũ uides panẽ? nũ in secessum uadit? Absit. Item: Nõ de manu hominis, sed Seraphim accipis corpus Christi. His uerbis Chrysostomus, sicut nec externũ ministeriũ, ita nec elemẽta ex actione cœnæ Dominicæ uult abijcere: sed uult nos nõ hærere, uel in manu ministri, uel in elemẽtis panis & uini, sed mentẽ eleuare ad ea de quib.

uerbum loquitur. Sicut igitur ex hac Chrysostomi sententia non sequitur, externũ ministeriũ sacerdotis exhibentis Eucharistiam, tollendum esse, & expectandum aduentum Seraphim: ita nec Transubstantiatio inde concludi potest, Videri enim in Eucharistia panem & uinum, & sensus ipsi, & tota antiquitas testantur.

DE CVLTV ET VENERAtione, huic sanctißimo Sacramento adhibenda. Cap. 5.

Nullus itaq; dubitandi locus relinquitur, cum omnes Christi fideles, pro more in catholica Ecclesia semper recepto, latriæ cultum, qui uero Deo debetur, huic sanctißimo Sacramento in ueneratione adhibeant. Neq; enim minus est adorandum, quod fuerit à Domino, ut sumatur, institutum. Nam illum eundem Deum, præsentem in eo adesse credimus, quem pater æternus introducens in orbem terrarum dicit:

Et

Et adorẽt eum omnes angeli Dei. quẽ Magi procidentes adorauerũt. quem deniq; in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse, Scriptura testatur.

Declarat præterea sancta synodus, piè & religiosè admodum in Dei Ecclesia inductum fuisse hũc morem, ut singulis annis peculiari quodam & festo die, præcelsum hoc & uenerabile Sacramentum, singulari ueneratione ac solennitate celebraretur: utq; in processionibus, reuerenter & honorificè illud per uias & loca publica circumferretur. Aequissimum est enim, sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari ac rara quadã significatione gratos & memores testentur animos, erga communem Dominum & redemptorem, pro tam ineffabili, & planè diuino beneficio, quo

mortis eius uictoria & triumphus repræsentatur. Ac sic quidem oportuit uictricem ueritatem de mendacio & hæresi triumphũ agere: ut eius aduersarij, in conspectu tanti splendoris, & in tanta uniuersæ Ecclesiæ læticia positi, uel debilitati & fracti tabescant, uel pudore affecti & confusi aliquando resipiscant.

Canon 6.

Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitũ Dei filium, non esse cultu, latriæ etiam externo adorandum, uenerandum: neque in processionibus, secundum laudabilem & uniuersalem Ecclesiæ sanctæ ritũ et consuetudinẽ, & solenniter circumgestandũ: uel nõ publicè ut adoretur, populo proponendũ, & eius adoratores esse idololatras, anathema sit.

EXAMEN.

EXAMEN.

Principiò ostendendum est, quid sit quod in V. hoc capitulo, & VI C. none in cõtrouersiam positum est. Quædam enim extra controuersiam sunt, quæ non inuitus cõcedo. Nam Christum Deũ & hominem esse adorandum, nemo nisi Arrianus negat. Et quidem humanam etiam eius naturam, propter unionem cum diuinitate, esse adorãdam, nemo nisi Nestorianus in dubium uocat. Cum enim pater æternus primogenitum introduceret in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli. Sicut & Matthæus manifestè testatur. cap. 28. Apostolos in Galilæa Christum adorasse. Constat etiam, adorationem Dei non esse alligatam uel loco uel tempori, Ioh. 4. & 1. Tim. 2. Semper igitur & ubiq; adorãdus est Christus. Si ergo credimus, Christum Deum et hominẽ, in actione cœnæ suæ, peculiari modo præsentiæ & gratiæ adesse, ita quòd ibi uerè & substantialiter exhibeat uescentibus corpus & sanguinem suum: quibus uult se ita nobiscum coniungere, ut singulis fide sumentibus, hoc preciosissimo pignore applicet & obsignet dona noui Testamẽti, quæ traditiõe sui corporis, & effusione sui sanguinis Ecclesiæ acquisiuit: si hæc, inquã, uerè & ex animo credimus, fieri nec potest nec debet, quin fides Christũ in illa actione præsente, ueneretur & adoret. Ita Iacob. Gen. 28. Moses Exo. 34. Elias 3. Reg. 19. non habebãt sanè

peculiare

peculiare mandatũ, ut in illis locis Deũ adorarẽt: ſed quia habebant generale mandatum, ut Deum ubiq; adorarent: & certi erant, Deum ſub externis & uiſibilibus illis ſymbolis, uerè adeſſe, & peculiari modo gratiæ ſe ibi patefacere: certè Deũ ipſum, quem ibi præſentẽ eſſe credebant adorabant: nec uera fuiſſe fides, ſi non ſecuta fuiſſet inuocatio ſeu adoratio, hoc eſt, honor Deo debitus. Seruus Abrahæ, Gen. 24. cum ex Rebeccæ reſponſo intelligeret, Deum in illa legatione, gratia & benedictione ſibi adeſſe, inclinat ſe, & adorat Dominum. Exo. 4. cum filij Iſrael audirent, Deum reſpexiſſe afflictionẽ populi, & iam inſtituiſſe uiſitationem gratiæ, inclinata ceruice adorauerunt. Exo, 12. cùm audirent de tranſitu angeli percuſſoris, & de inſtitutione Phaſe, incuruatus populus adorauit. 1. Cor. 14. Si omnes prophetent, intret autem quis idiota, conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians quòd uerè Deus in uobis ſit. Nec uerò Deum illi, procul in cœlo empyræo à ſe remotum & abſentem: ſed uerè præſentem, & quidem peculiari modo gratiæ præſentẽ adorarunt. Rectè igitur Auguſtinus in Pſal, 98. diſputans, cum terra ſit ſcabellum pedum Domini, quomodo Pſalmus dicat: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, inquit: Conuerto me ad Chriſtum, quia ipſum quæro hic, & inue-

nio,

nio, quomodo ſine impietate adoretur terra, ſcabellum pedum Domini. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt: & de carne Mariæ, carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit. Inuentum eſt, quomodo adoretur tale ſcabellum pedum Domini: & non ſolum non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando. Ita Ambroſius in eundem Pſalmi uerſum inquit: Scabellum, terra intelligatur: per terram autem, caro Chriſti: quam hodie quoq; in myſterijs adoramus, quam & Apoſtoli in Domino Ieſu adorauerunt.

Nazianzenus in Epitaphio ſororis ſuæ τὸν ἐπὶ θυσιαστηρίῳ τιμώμενον ἀνακαλουμένη, hoc eſt, Inuocabat Chriſtum, qui in altari, quando ſcilicet myſteriis cœnæ celebrantur, honoratur. Et ſententia Euſebij Emiſſeni dicit: Cum reuerendum altare, cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis, ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem fide reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, et maximè toto hauſtu interioris hominis aſſume. Lutherus etiam contra Louanienſes artic. 16. uocat Euchariſtiam Sacramentum uenerabile & adorabile. Et in 47. caput Geneſis: Nos non tantū orantes, ſed & baptizantes, abſoluentes & abſoluti, & accedentes ad ſacram ſynaxin, quin etiam

ad

ad recitationẽ promißionis aut textus Euangelij, genua flectere, uel saltẽ stare debemus, in signum adorationis, siue reuerentiæ & gratitudinis. Et si in cœna Dominica nihil aliud porrigeretur præter panem & uinum, sicut Sacramentarij blasphemant: tamen est ibi promißio, & uox diuina, & Spiritus sanctus per uerbum, in cœna. Ideoq; decebat nos cum reuerentia accedere. Quanto uerò magis id fieri par est, quando credimus adesse uerum corpus & uerum sanguinẽ cum uerbo. Hæc Lutherus.

Christum igitur Deum & hominem, in diuina et humana natura, in actione cœnæ Dominicæ uerè & substantialiter præsentem, in spiritu & ueritate adorandum, nemo negat, nisi qui cum Sacramentarijs uel negat, uel dubitat de præsentia Christi in cœna. Neq; enim ἀνάμνησις & annunciatio mortis Christi in cœna ritè fieri potest, sine adoratione illa, quæ fit in spiritu & ueritate. Hæc dicenda fuerunt, ne quis suspicetur, nos in dubium uocare, an Christus Deus & homo, qui in actione cœnæ præsens adest, sit adorandus.

Quòd si hæc conceduntur: quid igitur, inquies, in hac quæstione, de cultu & ueneratione Eucharistiæ, in controuersia positum est, inter nos & inter Pontificios? Respondeo: Tria potißimũ sunt huius controuersiæ capita.

Primò, dicunt ipsum Sacramentum Eucharistiæ,

stiæ, seu totum illud, quod à Domino ut sumatur institutū est, esse cultu latriæ adorandum. Atqui Eucharistia, iuxta dictum Irenæi, constat duabus rebus, terrena & cœlesti. Essent igitur etiam terrena elementa panis & uini in Eucharistia, cultu latriæ adoranda: quod à manifesto idololatriæ, seu ἀρτολατρείας crimine excusari et defendi nullo modo posset. Ipsi quidem ideo transubstantiationem suam comminiscuntur, ne panis substantia simul adoretur. Sed quia incerta est opinio transubstantiationis, imò Paulus affirmat esse panem etiam post benedictionem. Theodoretus dicit, naturam elementorum in Eucharistia non mutari: Gelasius tradit, illa permanere in proprietate suæ naturæ. Quando ergo docetur, totum illud quod in Eucharistia adest, exhibetur & sumitur, cultu latriæ adorandum: simul comprehenduntur etiā elementa panis & uini, quæ sine idololatria adorari nec possunt, nec debent. Neq; enim si Christus adorandus est, sequitur creaturas etiam illas, ubi adest, simul esse adorandas. Ad cauendam igitur idololatriā, disertè distinguendum est. Christus Deus & homo, in diuina & humana natura, in actione cœnæ præsens adoretur: substantia uerò uel species elementorum panis & uini, nō adorentur, ne præter creatorem, etiam creaturam colamus. Rom. 1. Nō igitur ita adorandū est Sacramentū Eucharistiæ, sicut in persona Christi, propter hypo-

hypostaticam unionem, una adoratione humanitatem & diuinitatem colimus & ueneramur. non enim personalis est unio panis & corporis Christi in cœna: sed quia Eucharistia constat duabus rebus, terrena & cœlesti, adoratio & ueneratio non est dirigenda ad terrena elementa, panem et uinum, sed ad Christum Deum & hominem, qui in illa actione præsentiã suã peculiari modo gratiæ instituit & promisit: sicut Israelitæ, non lignum, non aurum, non cherubin, arcæ fœderis, sed Deum ipsum tantum, qui præsentiam suam ibi promiserat, adorabant. Nec alliganda aut affigenda est adoratio Christi, ad elementa panis & uini: neq; enim in illis localiter inclusus continetur: sed panem cœnæ reuerenter sumamus: ipsum uerò Christum, in cœlesti maiestate sua, supernaturaliter in cœna præsentem, in adorando intueamur.

Secundò. Quando Pontificij de cultu, adoratione & ueneratione disputant, non principaliter huc respiciunt, ut in actione cœnæ dominicæ, siue in usu eius diuinitus instituto, Christus Deus & homo, in spiritu & ueritate adoretur: sed sicut Canõ VI. disertè ostendit, laborant instituere & stabilire adorationem panis extra usum, seu extra illam actionem quam Christus in institutione ordinauit, & mandauit: quando scilicet panis in processionibus circumgestatur & in repositione includitur, ut tũc populo adorandus proponatur. Suprà

prà uerò ostendimus, illa uerba: Hoc est *corpus meum,* Hic est *sanguis meus: esse diuina institutione, præceptione & promißione, alligata ad illam actionem, quæ in uerbis institutionis præscripta est: quando scilicet panis accipitur, benedicitur, distribuitur, accipitur & manducatur. Quando uerò uerba quidem super panem recitantur, actio uerò illa in institutione præscripta & mandata uel non seruatur, uel in alium usum transformatur: non habemus promißionem de præsentia ibi corporis & sanguinis* Christi, *sicut in cœna sua adest. Quid igitur & quale sit, panem illum extra usum, de quo non habemus uerbum* Dei, *quod sit corpus* Christi, *tamen ut adoretur proponere, diligenter in timore* Dei *expendatur. Certè enim sollicitè cauenda sunt pericula idololatriæ, ne honorem soli* Deo *debitũ, ad ullam aliam rem transferamus.* Non *autem sequitur, si in ipso uero usu cœnæ* Dominicæ, Christus *rectè adoratur, ideo extra usum, instituendũ esse peculiarem cultum aut adorationem ad panem uel circumgestatũ, uel repositum.* Sine *fide enim, nemo potest rectè adorare: fides autem non est sine uerbo.* Et *nullum extat uerbum* Dei, *de pane* Eucharistiæ *reposito, uel circumgestato: imò pugnat cum uerbis institutionis, quando panis benedictus non distribuitur, nõ accipitur, non manducatur. Quid igitur aliud possumus, iuxta normam uerbi* Dei *iudicare, quàm ta-*

lem cultum non esse χριστολατρείαν, sed ἀρτολατρείαν?

Tertiò, de ipsa etiam adoratione, cultu & ueneratione Christi in Eucharistia, quid sit, aut in quo consistat, cõtrouersia est inter Pontificios & nos. Tridentini enim in VI. Canone non obscurè ostendunt, se de externo potissimùm Eucharistiæ cultu laborare & sollicitos esse: ut scilicet splendida repositione, & sumptuosa circumgestatione, auro, argento, serico, inclinatione, genuflexione, prostratione corporis, eleuatione manuum, tonsione pectoris, luminaribus, instrumentis musicis, bombardarũ strepitu, & similibus externis pompis honoretur. Et huic externo cultui, etiam sine uera pœnitentia & fide, tribuunt nescio quæ merita. Vt autem de ijs quæ extra usum diuinitùs institutum in Eucharistia fiunt, nil amplius dicamus, Scriptura tradit duas regulas: quæ monstrabunt fundamenta dijudicationis, de definitione adorationis seu cultus. Primò, externam simulationem cultus, sine interioribus spiritualibus motibus, Deo non placere, sicut inquit: Hic populus labijs appropinquat mihi, cor autem eorum longè est à me. Sed ueri adoratores adorabunt in spiritu & ueritate. Secundò, Cultus ab hominibus uel institutos, uel electos, Deo nõ probari. inquit enim: Frustra colunt me doctrinis & mandatis hominum. Et Coloss. 2. Paulus expreßè

damnat

damnat ἐθελοθρησκείας. Eo uerò modo Deus uult coli, quem ipse uerbo suo præscripsit. aliàs dicit: Quis requisiuit hæc de manibus uestris: Isa. 1. Docendi igitur primùm sunt homines ex uerbo Dei, quomodo in uero usu Eucharistiæ, Christum Deũ & hominem, uero, interiori & spirituali cultu uenerari & adorare debeant. Deinde ueræ externæ significationes interioris reuerentiæ, ultrò & ritè sequentur. Externos uerò qualescunque reuerentiæ gestus, sine uera interiori cordis adoratione, Deus non moratur, imò ut hypocrysin odit & abominatur. Ideo doctrina de ueneratione & adoratione Christi in cœna Dominica, non est inchoanda ab externis gestibus. Ita enim multi Christum adorant, qui ipsum ritè nec colunt, nec uenerantur. Sicut Augustinus de talibus adorationibus inquit epist. 120. super uersum Psalmi 21. Manducauerũt omnes pingues terræ: Et diuites quidẽ adducti sunt ad mensam Christi, & accipiunt de corpore & sanguine eius: sed adorãt tantũ, non etiam saturãtur, quia nõ imitãtur. Item: Et ipsi ueniũt ad mẽsam, & mãducãt & adorãt: nõ tamẽ satiantur, quia nõ esuriũt & sitiunt iusticiã. Ab interiori igitur et spirituali adoratione, primũ inchoandũ est. Cõprehẽditur aũt uera, interior et spiritualis ueneratio et adoratio Christi, in illis uerbis institutiõis: Hoc facite in mei ἀνάμνησιν. itẽ: Mortẽ Domini annũciate. Quãdo igitur? Primò cor iuxta uerbũ

rectè, piè & reuerenter credit & sentit de substantia, & de usu huius Sacramenti. Secundò, quando grata mente, deuotè cogitamus & consideramus, corde & ore celebramus immensa illa beneficia filij Dei mediatoris: quòd propter nos homines, & propter nostrā salutē, descendens de cœlis, massam nostræ substantiæ assumpsit, & illam pro nostri redemptione patri in cruce obtulit, acerbissima morte sanguinē suum effudit: & quòd præterea illud suum corpus manducandum, & illum sanguinem bibendum, in hac sua cœna nobis communicat: ut ita certißimo & preciosißimo pignore, beneficia noui Testamēti credentibus applicet & obsignet: utq; cum hac misera et polluta nostra massa, arctißimo fœdere se copulet, animā ad sanitatem, corpus nostrum ad immortalitatem reformet & præparet, &c. Tertiò, quando consideratis nostris & sordibus & miserijs, ardētibus uotis Christum Deū & hominē, quē uerè & substantialiter in illa actione præsentē esse credimus, inuocamus, ut sit noster mediator, propiciator, aduocatus, intercessor, iustificator et saluator: ut propter ipsius mortem, recipiamur & cōseruemur in illo fœdere noui Testamēti, quo pater propter filium credētibus uult placatus esse: quando item fides in oratione, hanc uictimā Christi mediatoris interponit, inter peccata nostra et inter iram patris, sicut Anshelmus loquitur: quando considerata mysterij magni-

magnitudine, et nostra indignitate, petimus ne indignè manducando rei efficiamur corporis et sanguinis Christi: sed ut illa manducatione, corpori et sanguini Christi inserti, uitã inde trahamus, sicut palmites ex uite: ut manducatio illa nobis prosit ad confirmationẽ fidei, incrementũ caritatis, mortificationẽ carnis, &c. Atq; ideo petimus donari, conseruari, cõfirmari & augeri in nobis dona pœnitentiæ, fidei & caritatis. Hæc est uera interior & spiritualis ueneratio et adoratio Christi, in usu cœnæ Dominicæ. Adoratio enim tria hæc complectitur: 1. ut Deum quem inuocamus, rectè agnoscamus, rectè de eo sentiamus, & ita eum compellamus, sicut essentiã & uoluntatem suam in uerbo patefecit. 2. ut ab eo petamus, quæ daturum se promisit. 3. ut pro præstitis beneficijs gratias agamus. Quomodo autem illa in usu cœnæ Dominicæ fieri debeãt, hoc est, quem & quomodo cõpellare, quid petere, & pro quo gratias agere debeamus: uerba institutionis, reliquæ item Scripturæ sentẽtiæ de Eucharistia, & præcipuè hæc dicta docent & ostendunt: Hoc facite in mei cõmemorationem. item: Mortem Domini annunciabitis. Et hæc est tuta & certa regula ueræ adorationis Christi, in usu Eucharistiæ. Talis certè adoratio animaduertitur in ueterum liturgijs, & precando, & gratias agendo. Iustinus uocat panem & uinum εὐχαριστηθέντα: quod Irenæi interpres reddidit, panis

in quo gratiæ actæ sunt. Dionysij communio incipit à prece, & desinit in sacram gratiarum actionem. Chrysostomi & Basilij liturgia celebrat totam œconomiam redemptionis nostræ, & orat pro digna participatione. Quando uerò interior & spiritualis hæc deuotio, ueneratio & adoratio in corde excitata adest, tunc externæ sig ificationes, in reuerentia & ueneratione huius Sacramenti, sponte & rectè sequentur. Nam ad ueram confeßionem pertinet, ut fidem, deuotionem & celebrationẽ, de quibus iam diximus, publicè etiã testemur, & uoce, & alijs externis significationibus: quibus ostendamus, quid de huius cœnæ & substantia & fructu sentiamus, qua animi reuerentia & deuotione accedamus, qualem cibũ credamus nos ibi accipere. Tali externa confeßione, seiungimus nos à Sacramentarijs, & Epicureis contemptoribus horum mysteriorum: excitamus alios ad uerã reuerentiã, ne occasio detur uel simplicioribus ad prophanas cogitationes, uel porcis ad cõculcanda hæc mysteria. Externa enim irreuerentia, signum est prophanæ mentis: sicut Paulus dicit, Corinthios non dijudicare corpus Domini, quia illud in cœna Dominica, nõ maiori reuerentia tractabant, quàm uulgares cõcœnationes. In illis uerò externis reuerẽtiæ significationibus, simplicißima et tutißima regula est, ut sint testimonia fidei interioris de Eucharistia, iuxta uerbũ, & illi

fidei

fidei respõdeãt. Nec instituamus humano arbitrio, alios electitios externos cultus: sed cogitemus, illũ honorẽ honorato gratißimũ esse, quẽ ex uerbo agnoscimus ipsum uelle. Hæc igitur est uera adoratio et ueneratio Christi, in usu cœnæ Dominicæ, de qua Põtificij non admodũ pugnãt: tantũ de externis cultibus, ab hominibus institutis, extra uerũ Eucharistiæ usum solliciti sunt: quos tamẽ cõmunes faciũt toti Eucharistiæ, hoc est, & Christo & elemẽtis, seu speciebus elementorum. Quid igitur in hac Pontificiorum doctrina desideremus, et reprehendamus, & quibus ex causis: breuiter quidem, sed non obscurè, ut arbitror, ostensum est.

De festo corporis Christi.

Vel aliquãdo tandẽ rectè faciũt, q. fatentur, hoc festũ nõ habere testimoniũ uel Scripturæ, uel traditionis Apostolicæ, uel ueræ antiquitatis in ueteri & puriori Ecclesia. Sed dicunt, hunc morem inductũ esse in Ecclesiã Dei. Intelligũt aũt, quòd Vrbanus IIII. circa annũ Domini 1260. festũ illud primus excogitauit: idq; (ut ipse in bulla fatetur) inde, q. quibusdã personis reuelatũ fuerat, festũ illud et instituẽdũ, et generaliter celebrãdũ. Fuit aũt mulier quædã, Eua reclusa, à qua Vrbanus, in minoribus adhuc cõstitutus, reuelationẽ illã accepisse scribitur. Et Vrbanus qdẽ põtifex factus, nouũ illud festũ, ex reuelatione mulierculæ, statim instituit, & ubiq; celebrandũ districtè mãdando præcepit. Sed

ſicut gloſſa dicit, De *reliquijs & ueneratione ſan- ctorum,illa conſtitutio* Vrbani *de nouo feſto, non fuit recepta ab omnibus: ſed poſt annos* 50. *Cle- mens* V. Anno 1311. *in* Viennenſi *concilio, conſtitu tionem illam præcepit ab omnibus ſeruari.* Et *ta- men* Græcæ *eccleſiæ, ne hodie quidem pompã & morem illius feſti ſeruant.* Vnde *igitur nouo huic et tali feſto tanta autoritas,ut anathematis iam ful minet,in* Tridentina *congregatione? ubi aliàs tan tum* Apoſtolicas *traditiones, & catholicũ conſen ſum* Eccleſiæ *omnium ætatum,gentiũ & populo- rum, quæ omnia huic feſto deſunt,crepare ſolent.*

Et *ne ſemper antiquitatis uelamento ſe occul- tent,utile eſt,in ordine hiſtoriarũ, & in ſerie tem- porum obſeruare, quomodo poſt meliora antiqui tatis tempora, ſenſim & paulatim, facta ſubinde longiori inclinatione,ad ſpectacula illa regni* Pon *tificij deuentum ſit.*

Apud Euſebium *lib.5.cap.24.* Romani *epiſco pi hoſpitibus ſimpliciter mittunt* Euchariſtiam.Ire *næus enim tantum habet uerbum* ἔπεμπον.

*Lib.6.*Euſebij,*cap.34. presbyter puero tradit* Euchariſtiam,*ad* Serapionem *perferendam.*

Exuperius *in caniſtro uimineo et in uitro por tat corpus & ſanguinem* Domini. Mulierculis *da ta fuit* Euchariſtia *domum deferenda,apud* Tertul *lianum &* Cyprianum. Nec *de præferendis lumi- naribus,campanis, et de reliqua pompa quæ apud*

Ponti-

Pontificios usitata est, ulla uel testimonia uel exempla extant in ueræ antiquitatis historia. Et quidē notabile est, in Gratiani decreto, nihil tale extat.

Sed tempore Lateranensis concilij, circa annū Domini 1200. Innocentius cœpit constituere, ut Eucharistia sub fideli custodia, clauibus & seris adhibitis, conseruetur, capitulo, statuimus. De custodia Eucharistiæ.

Mox circa annū Domini 1220. Honorius III. districtè præcipiendo mandauit, ut à sacerdotibus Eucharistia in loco singulari, mundo & signato, semper honorificè collocata, deuotè ac fideliter cōseruetur. Sacerdos uerò frequēter doceat plebem suam, ut cum in celebratione missarū eleuatur hostia, se reuerēter inclinet: idē facient, cū eam presbyter defert ad infirmum, quam in decenti habitu, superposito mundo uelamine, ferat & referat manifestè ac honorificè, ante pectus, cum omni reuerentia ac timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ: ut ex hoc, apud omnes fides & deuotio augeatur.

Et hæc quidem recētia sunt, in ueris enim ueræ antiquitatis historijs, tale nihil legitur. Adhuc tamen aliquo respectu ad usum, illa constituta sunt: quando scilicet panis consecratur, & quando ad infirmum defertur, ut exhibeatur & sumatur.

Postea uerò paulatim ab usu Eucharistiæ, qui à Christo institutus est, longius discessum est, instituto fe-

to festo corporis Christi ab Vrbano, & à Clemente cõfirmato. Et uelim lectorẽ diligẽter cõsiderare Bullam istius institutionis, quæ extat in Clemẽtinis libro 3. titulo 16. Nulla enim prorsus in illa Bulla mentio fit circũgestationis & ostentationis: nec ulla syllaba ibi extat, de pane cõsecrato per octiduũ in monstrantiã includendo, circumgestando & ostentando. Neq; etiã mentio ibi fit de tali spectaculo, pompa & externa adoratione circumgestati et ostentati panis: sed finis institutionis illius festi ita ibi explicatur, ut studeant se taliter præparare, q̃ huius preciosissimi Sacramẽti mereãtur fieri participes illa die, possintq; ipsum suscipere reuerenter, ac eius uirtute augmentũ consequi gratiarum. Hæc sunt uerba Bullæ: in quibus manifestè dicitur, propter usum, participationẽ seu cõmunionẽ solenniorẽ, institutũ primò fuisse illud festũ: & in illo usu, in quo debita reuerẽtia et deuotio requiritur, gratias agẽdas esse Christo, pro immẽso hoc beneficio, quòd corpus suum in cibum, & sanguinẽ in potũ nobis tribuit. Et hoc diligenter notandũ est, quòd ea quæ hodie in festo corporis Christi in regno Pontificio factitãtur, ne Vrbani quidẽ & Clementis seculo nota fuisse: sicut est inclusio, circumgestatio, ostẽtatio, spectatio et adoratio panis, extra usum distributionis & sumptionis. Longè igitur post annos Domini 1311. illa excogitata & introducta sunt. Adeò recens est spectaculũ istius festi, si-

ſti, ſicut in Papatu uſurpatur: de quo tamen reti-nendo, tanta cõtentione Tridentini laborãt, ut ad profuſionem anathematis progredi non uereãtur. Non igitur, uel Scripturam, uel Apoſtolorũ traditiones, uel antiquitatis ſuffragia curant: ſed unum hoc ſibi propoſitum habent, ut nerui regni Pontificij, quoquo modo ſalui maneant & ſtabiliãtur. Ipſa etiam appellatio mutilata eſt. Vrbanus etiam & Clemens, uocant feſtiuitatem corporis & ſanguinis Chriſti. Et in reſpõſorio illius feſti canitur: omnes qui de uno pane, et de uno calice participamus. Hodie uerò appellatur feſtũ corporis Chriſti.

Pomerius dicit, indulgentias huius feſti auctas per Martinum V. & ſequentem Eugenium. Circa Conſtantienſis igitur concilij tempus, lata noua lege de mutilatione Euchariſtiæ, uidentur recentia illa cumulata fuiſſe. Admiſſa uerò ſemel circumgeſtatione, oſtentatione & adoratione panis, in feſto illo extra uſum, nullus poſtea finis fuit. In maioribus enim Baſilicis, non tantum per octauas huius feſti, ſed quotidie cum lampadibus incluſum proponũt adorandum, efferunt ad incendia reſtinguenda, & ad ſimiles caſus auerruncandos. Et ſicut fieri ſolet, quando ſemel à regia uia deflexum eſt, niſi ad ueram uiam redeatur, nullus aberrandi nec finis, nec modus eſt: ita circumgeſtatio extra uſum à Chriſto inſtitutum, eò tandem deducta eſt, quod ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentũ, Ro-

mani

mani pontificis, uerè Pontificiæ, seu potius Ethnicæ plus certè quàm regali et Imperatoriæ pompæ seruire iam cogitur. Romæ enim in pompa Pontificis, non aliter tractatur panis Eucharistiæ, quàm sicut olim in pompa Persicorum regum, sacrum suum ignem, quem orimasda appellabant, equo uectum regi præferebant. In medio enim Pontificalis pompæ, non longè ante Pontificem, ducitur equus albus, mansuetus & phaleratus, portans sacramentū, quod ipsi in puluino ornato, capsa inclusum sacrista imposuit. Equus habet ad collum, tintinabulum bene tinniens. Suprà portatur baldachinum, cum insignibus Papæ. Equum præcedunt duodecim familiares Papæ pedites, rubra ueste induti, portantes duodecim intorticia ante Sacramentū. Inde duo familiares sacristæ equestres, etiam rubro induti, portantes laternas argenteas cum lumine, ante Sacramentum. Extant 3. libri ceremoniarum Romanæ ecclesiæ, Leoni X. inscripti, in quibus aliquoties repetitur hæc descriptio. Lib. 1. sectione 2. De processione coronati Pontificis ad Lateranum. Sectione 5. De processione Pontificis, & coronati Cæsaris per urbē. Sectione 12. De ordine, quomodo Papa in urbe, de loco ad locum in solenni pompa, uel in Pontificalibus equitat. Et libro 3. De officio sacristæ. Hæc recentia monstra, ignota sunt non tantum ueteri, uerumetiam mediæ antiquitati. Hanc recitationē propter

pter duas potißimùm causas institui: 1. ut considerandum proponerem, quæ, qualia & quanta sint, quæ in V. *cap. &* VI. *canone, de festo quod uocant corporis* Christi,*inuoluant.* 2. *ut ostenderem, quàm procul & quàm longè à forma ueteris* Ecclesiæ,*etiam in media antiquitate, recessum nunc sit in illo festo: item quàm recentia, nupera et nouitia sint, quæ nunc in regno* Pontificio,*in festo illo, et in reliquis circumgestationibus usurpantur.* Sed *ostensis initijs, & progressu istius festi, de re ipsa etiam pauca quædam dicamus. Sicut igitur ordinis gratia, totus annus distributus est in certa quædam festa, quæ utiliter ad ædificationem populi apud nos seruantur: ut scilicet præcipui articuli fidei, ordine aliquo, populo per annũ proponi, repeti, & contra quasuis corruptelas retineri poßint: utq; fideles moneantur, & excitentur ad consideranda beneficia* Dei, *de quibus articuli illi fidei concionantur, &* Deo *pro illis beneficijs in* Ecclesia *magna gratiæ agantur: ita nulli piorum improbaretur, si præterquam quod semper omnibus diebus illud fieri debet, ordinis gratia, certo anni tempore,* Ecclesia *frequentius conueniret: & in illo conuentu, doctrina de cœna* Domini, *iusta tractatione, simpliciter & clarè proponeretur: omnes corruptelæ, puritatem illius doctrinæ contaminantes, refutarentur: admonerentur hominés, quantum thesaurum* Christus Eccle-

siæ in

siæ in testamento suo legârit: pro beneficijs illis, quæ cœna Dominica exhibet & confert, Christo saluatori gratiæ in Ecclesia magna agerentur: taxata negligentia, inuitarētur homines ad crebriorem Eucharistiæ *usum, per totum annum, &c.*

Hoc modo uerè, Ecclesia *tanquam uictrix, de mendacio & hæresi, publicum quasi triumphum ageret, Et si hæc esset ratio huius festi, petulantia quædam esset, celebrationē eius odiosè exagitare.*

Sed longè aliud est, propter quod Pontificij de *festo illo dimicant. Nec nostri festum illud abrogarūt ideo, quasi hostes et inimici sint omnis boni ordinis.* Sed longè *aliæ sunt causæ quæ cōtrouersiā de hoc festo mouent. Illas uerò, quia ex præcedenti historica commonefactione manifestæ sunt, breuiter tantum recitabo.*

1. Celebratio *illius festi, qualis est in* Papatu *proponit, confirmat & stabilit mutilationē* Eucharistiæ*: altera enim tantū species contra institutionē proponitur. Et illo tēpore, nouis accessionibus deformatū fuit hoc festū, cū mutilatio illa Ecclesijs ubiq; obtruderetur, et nō deessent q cōtradicerēt, sicut de monachis* Alexāder Alensis *testatur.*

2. Celebratio *illius festi,* Sacramentū *ex usu diuinitus instituto trāsfert in aliā actionē, et diuersum usum, qui non habet testimoniū uerbi* Dei: *non enim distribuitur, non accipitur, non manducatur: sed circumgestatur, & ostentatur. Et ad retinendū*

præci=

præcipuum neruum regni Pontificij, quòd scilicet Eucharistia habeat ueram rationem Sacramenti, etiam extra usum diuinitùs institutum, etiamsi transformetur in aliam actionem & diuersum usum: ideo tanta contentione de hoc festo retinendo pugnant.

3. Persuadentur homines, Christum in pane illo quando circũgestatur, non minus nec aliter adesse, quàm in uero usu cœnæ diuinitùs instituto adest. Et quidem uolunt, Christum ibi adorandum esse: cum tamen nullum extet uerbũ, quòd Christus in tali usu panis uelit corpore & sanguine ibi adesse, sicut in usu cœnæ adfuturum se promisit.

4. Prætextus quem adferunt, de recolenda & celebranda memoria Christi in Eucharistia, tantũ est persuasio pugnans contra institutionem. Christus enim in Eucharistia, memoriam sui instituit, nõ quomodolibet, sed certa ratione celebrandã. Illa uerò ratio nõ est, ut panis circũgestetur, populo proponatur & ostentetur: sed accepit panẽ, benedixit, fregit, dedit discipulis suis, dicens: Accipite, cõmedite, Hoc est corpus meum: hoc facite in mei commemorationem. Et Paulus interpretans hanc cõmemorationẽ, disertè dicit: Quotiescũq; mãducaueritis et biberitis, etc. In festo uerò isto, ea quæ Christus instituit et mãdauit, distributio scilicet et sumptio prætermittitur: et alius usus, recẽs ab hominib. institutus, imò à mulierculis profectus supponitur.

ponitur. Et qualiſcunq; ſit prætextus bonæ intentionis, de honoranda Euchariſtia, ſemper cogitandum eſt: Fruſtra me colunt mandatis hominum. Et illuſtre exemplum eſt, cõuenientiſſimum ad hanc diſputationem, quod deſcribitur 1. Reg. 4. ubi arca Domini, præter uerbum inſtitutum & mandatum, intentione non mala, & conſequentia admodum probabili, in caſtra adducitur, ut ſubſidium ſit aduerſus hoſtium impetus. Hoc exemplum rectè conſideratum, totum prætextum intẽtionis extra uerbum, de Circumgeſtatione euertit.

5. Celebratio iſtius feſti, proponit Chriſtum in Euchariſtia colẽdum, alia ratione & alijs modis, quàm ipſe in uerbo ſuo præſcripſit: idq; extra uſum diuinitùs inſtitutum. Et perſuadentur homines, cultum illum ab hominibus excogitatum, multo eſſe præſtantiorem & Deo gratiorem, quàm ſi Euchariſtia diſtribueretur, acciperetur, manducaretur & biberetur in commemorationem Chriſti.

6. Per iſtud feſtum abducuntur homines à crebriori & uero uſu cœnæ Dominicæ: perſuadentur enim, ſumptionem cum magno periculo eſſe coniunctam: cultum uerò huius feſti, ſine periculo multo magis eſſe meritorium.

7. Euchariſtiam Chriſtus ideo inſtituit, ut ipſe nobis offerat, donet, applicet, & obſignet beneficia et merita mortis ſuæ. De hoc uerò feſto, Vrbanus in bulla ſua dicit, ſeruari illud in remiſſionem

peccami-

peccaminum. Atq; illud Pomerius in suis sermonibus ita explicat: Quando homo cõtritus, in illo festo interest Missæ & processioni, & exhibet solennem reuerentiã Sacramento circumgestato: tunc illo cultu & opere meretur et cõsequitur plurima bona, scilicet acceptationẽ Dei, benedictionẽ, conuersionem à peccato; defensationem ab omnibus periculis & malis, fructificationem meritorum, et exauditionẽ: quòd tunc magis exauditur oratio, quando Sacramentum præsens circumgestatur. ut in incendijs. Et citat ex Richardo: Quòd si etiam quis est in peccato mortali, quamuis non consequatur remißionem peccatorũ: tamẽ prudenter agit, si facit in illo festo, quod continetur in forma indulgẽtiæ: eo quòd bona facta in peccato mortali, disponunt de congruo ad pœnitentiam, & mediante ea, ad remißionem peccatorum.

8. Pontifices multas, uarias & largas indulgentias promittunt & largiuntur illis, qui hoc festo solennem, qualem ipsi describunt, reuerentiã exhibent pani Eucharistiæ extra usum. Et Vrbanus quidem certum numerum illarum indulgentiarũ præscripsit, in bulla huius festi. Postea mensura illarum indulgentiarum, per Martinum V. & Eugenium multiplicata & aucta est, ut esset conferta & concussa. Summam uerò Pomerius ita colligit: Qui ipso die festo intersunt primis uel secundis uesperis, uel Missæ, uel matutino pro singulis indul-

gentias 400. dierum. Summa igitur diei festi assurgit ad 16000. indulgẽtias: infra octauã pro singulis 400. dierum in simul. Summa summarũ igitur erit, per festum et totam octauã eius, 44000. dierum indulgentiæ. Qui uerò illo die cõmunicant, illis 400. dierũ indulgentias largiuntur. Et notet lector, quòd tantundẽ indulgẽtiarum promittitur spectatori, quantũ ei qui cõmunicat, 400. scilicet dierum. Si uerò tota summa colligatur in quadrupla proportione, ueneratio Sacramẽti extra usum à Christo præscriptum, excedet ipsam communionem, hoc est, usum diuinitus institutũ. Et Pomerius addit: Eum qui uult indulgẽtias illas assequi, oportere firmũ esse in fide: ut scilicet credat, tantã potestatẽ esse apud Ecclesiam, quòd possit dare tot & tales indulgentias. hæretici enim qui potestatẽ indulgentiarũ negant, non consequuntur eas. Glossa uerò De reliquijs & ueneratione sanctorũ de indulgentijs istis ita inquit: Remissiones illas quibus pauci participãt, interpretari uelle, nec decet, nec expedit. Hæc igitur sunt, quæ festum corporis Christi in Pontificia ecclesia complectitur, quæq; cõtrouersiã de hoc festo mouent. Quòd si illa cõferantur ad institutionẽ cœnæ Dominicæ, uidebit lector, festũ illud reuera nihil esse aliud, quàm publicam & solennẽ ipso facto protestationem, contra institutionẽ filij Dei. Ad illa enim quæ in institutione præscripta & mandata sunt, obscuranda, postponenda

ponenda & sepelienda: utq; in eorũ locum alij & diuersi usus, de quibus in institutione nihil uel præscriptum uel mandatum est, substituantur, & populo persuadeantur opinione cultus præstantioris: ideo & institutum olim fuit illud festum, ideò hodie retinetur et celebratur, sicut ex illis quæ notauimus, manifestum est.

DE ASSERVANDO EVCHARIstiæ Sacramento, & ad infirmos deferendo. Cap. VI.

Consuetudo asseruandi in sacrario sanctã Eucharistiã adeò antiqua est, uteam seculũ etiã Niceni cõcilij agnouerit. Porrò deferri ipsam sacrã Eucharistiã ad infirmos, & in hũc usum in Ecclesiis conseruari, præterquam quòd cũ summa æquitate & ratione coniunctũ est, tum multis in Concilijs præceptũ inuenitur: et uetustißimo catholicæ Ecclesiæ more est obseruatum. Quare sancta hæc synodus retinendũ omnino salutarem hunc & necessarium morem statuit.

Canon. 7.

Si quis dixerit, non licere sacrã Eucharistiã in sacrario reseruari, sed statim post consecrationem astãtibus necessariò distribuendam: aut non licere, ut illa ad infirmos honorificè deferatur, anathema sit.

EXAMEN.

Principalis quæstio hoc loco est: An panis Eucharistiæ, quãdo recitatione uerborũ institutionis benedictus, sanctificatus aut consecratus est, statim sit distribuendus, sumendus & manducãdus, in cõmemorationẽ Christi: an uerò post benedictionẽ, omissa distributione, sumptione & mãducatione, sit reponẽdus, includẽdus, asseruãdus, circumgestandus, ostentandus, & ad alios usus accõmodandus, ita ut post aliquot, uel dies, septimanas, mẽses uel annos, demũ sequatur eius sumptio & manducatio. Et Tridentinum quidẽ decretũ, sanciens et stabiliens talem asseuerationẽ, fatetur eam nec uerbo Dei præscriptã, nec traditione uel exẽplo Apostolorũ in Ecclesiã inductam: sed dicit esse antiquã consuetudinẽ, & morẽ uetustissimũ. De cõsuetudine uerò, quantũuis antiqua, præbet nobis ex Patrũ sententijs responsionẽ Gratianus dist. 8. Cyprianus enim dicit, consuetudinẽ sine ueritate, esse

uetusta-

uetuſtatẽ erroris. Et Gregorius ex Cypriano: Dominus in Euangelio, Ego ſum, inquit, ueritas: non dixit, Ego ſum conſuetudo. quælibet igitur cõſuetudo, quantumuis uetuſta, quantumuis uulgata, ueritati omnino eſt poſtponenda: & uſus qui ueritati eſt cõtrarius, abolendus eſt. Auguſtinus inquit: Hoc planè uerum eſt, quia ratio & ueritas cõſuetudini præponenda ſunt: ſed ſi conſuetudini ueritas ſuffragatur, nihil oportet firmius retineri. Et Cypriani ſententia eſt, ubi de Euchariſtia diſputat: Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciẽdum putauerit, ſed quid prius qui ante omnes eſt Chriſtus, prior fecerit: neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei ueritatẽ. Quia igitur in hac diſputatione, de aſſeruatione Euchariſtiæ, Tridentini antiquã cõſuetudinẽ, & uetuſtũ morem allegant: uidendũ eſt ante omnia, an huic cõſuetudini ueritas uerbi diuini ſuffragetur: Hoc eſt, quid Chriſtus qui ante omnes eſt, prior fecerit. Et res in deſcriptione inſtitutionis manifeſtiſsima eſt. Accepit enim Ieſus panẽ, & gratias egit, ſeu benedixit: non autem panem illum poſt benedictionem aſſeruandum repoſuit: ſed fregit, et dedit diſcipulis ſuis. nec iuſsit ut benedictũ illum panem reponerent, aſſeruarent, circũgeſtarent, uel alijs oſtentarent: ſed dixit, Accipite, manducate. nec inter benedictionem, diſtributionẽ, ſumptionẽ & manducationem, inter-

terposita fuit mora, seu interuallum aliquot horarum, dierum, hebdomadarum, mensium uel annorũ: sed cũ benedixisset, statim distribuit: & q; discipuli ea quæ exhibebantur, statim sumpserint: nec sumpta ad aliũ usum accõmodârint, sed sicut iußi erant, manducârint & biberint. Marcus in descriptione alterius ostendit, cum in media descriptione interponit hæc uerba: Et biberunt ex eo omnes. Ipsa etiam annotatio tẽporis ostendit, nullã interpositam fuisse talem morã, quæ asseruationi Eucharistiæ cõsecratæ extra usum aliquid suffragari possit. Intra duas enim uesperas iuxta legẽ, intra solis scilicet occasum & tempus tenebrarum, manducauit Christus pascha: postea distribuit, & peracta illa cõmuni cœna, demum instituit Eucharistiã: & post illam institutionẽ, habuit prolixam illam concionẽ in Iohãne descriptam: inde exijt in hortum, orauit ibi in agonia, captus est, & ductus primùm ad Hannam, postea ad Caiapham: in cuius palatio multa acta sunt, priusquã prima negatio Petri fieret: & tunc fuit tempus primi gallicinij. Hæc supputatio euidenter ostendit, nõ longam morã fuisse in actione primæ cœnæ Dominicæ. Christus autẽ cum inquit, Hoc facite: iubet ut quotiescunq; fecerimus illud quod in prima Dominica cœna factum est, sequamur & faciamus. Nec ullum uestigiũ extat in Apostolica historia, quòd aliud uel diuersum fecerint, distrahendo scilicet, & diuellẽdo à benedictione

dictione distributionẽ & sumptionem: nec ullum Apostolicum exemplum asseruationis Eucharistiæ proferri potest. Veritas igitur uerbi diuini, consuetudini asseruationis Eucharistiæ nihil quicquam suffragatur. Et si iuxta Cypriani sententiã, in actione cœnæ Dominicæ nõ attẽdere debemus, quid aliqui ante nos faciendũ putauerint, sed quid ille qui ante omnes est, & prior fecerit, et faciendũ donec ad iudiciũ ueniat, mãdauerit: panẽ & uinũ, uerbis cœnæ benedictum nõ reponemus, includemus, asseruabimus, circũgestabimus, ostentui habebimus: sed distribuemus, accipiemus, manducabimus & bibemus, & mortẽ Domini annunciabimus. Atq; ita fidei nostræ obedientia faciet illud quod Christus prior fecit, & faciendum mãdauit. Et hãc regulã sequẽtes, nõ declinabimus uel ad dextrã, uel ad sinistrã. Sed tristis & deplorãda est humani ingenij siue curiositas, siue petulantia, q̃ deserta simplici, manifesta et plana uia doctrinæ præscripti & mãdati Christi, et exẽpli Apostolici, priuata audacia, prætextu cõsuetudinis, in Testamento filij Dei aliquid audet uel mutare, uel superordinare; omissa scilicet distributione & sumptione, quæ habent mandatum Christi: & horũ loco excogitare asseruationẽ, repositionẽ, inclusionẽ, circũgestationem, ostentationem, &c. panis benedicti: quæ in uerbis Christi, nec ullam quidem uel syllabam uel literam suffragantem habent.

Sed aiunt, consuetudinem asseruandi Eucharistiam esse antiquam, & uetustißimo catholicæ Ecclesiæ more obseruatam: ita ut asseruatio quæ in Pontificia ecclesia usitata est, reprehendi & damnari non poßit, nisi simul etiam uniuersa Christi Ecclesia damnetur. Synodus igitur Tridentina statuit, morem illum, ut salutarem & necessarium, omnino retinendum. Respondeo autem, non ideo statim omnes ueteres Ecclesias damnari, quando Pontificia repositio, inclusio, ostentatio, circumgestatio, &c. taxatur. Primò enim dicimus, quod Cyprianus lib 2. epist. 3. dicit: Si quis de antecessoribus uel ignoranter uel simpliciter non hoc obseruauit, quod nos Dominus facere, exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati eius, de indulgentia Domini uenia concedi: nobis uerò non poterit ignosci, qui nunc à Domino admoniti & instructi sumus, ut ubiq; lex Euangelica, & traditio Dominica seruetur, & ab eo quod Christus & docuit & fecit, non recedatur. Et addit sententiam illam, quæ dist. 8. citatur: Ignosci potest simpliciter erranti: post inspirationem uerò & reuelationem ueritatis factam, qui in eo quo errauerat perseuerat prudens & sciens, iam non in uenia ignorantiæ peccat: præsumptione enim atq; obstinatione quadam nititur, cum ratione superetur.

Secundò considerabimus & expendemus: An testimonia antiquitatis, quæ de uetusto illo more

&

& antiqua consuetudine allegantur, probent morem asseruandi Sacramentum Eucharistiæ necessarium esse, sicut Tridentinum decretum statuit: item an testimonia illa antiquitatis, probent & stabiliant repositionem, inclusionem, ostentationẽ & circumgestationem panis consecrati, sicut in Pontificia ecclesia illa seruantur & usurpantur. Sed priusquam ad ipsam exemplorum explicationem accedamus, paucis expediemus: An mos reseruationis, dici posit aut debeat necessarius & catholicus, sicut Tridentinum decretum affirmat.

Quicquid igitur in Ecclesia Christi necessariũ esse statuitur, necesse est ut habeat præscriptum & mandatum uerbi Dei, & Scripturæ exempla. Suprà autem ostendimus, Christum nec magisterio nec exemplo suo (ut Cypriani uerbis utar) asseruationẽ Eucharistiæ uel præscripsisse uel mandasse. Nulla igitur alia exempla possunt conscientijs necesitatem imponere, seruandi hunc morem. Et tyrannis est, tentans dominari fidei Ecclesiæ, & pugnans cum libertate Christiana, statuere, morem asseruandi Eucharistiam necessariũ esse; cum eius nec præscriptũ, nec mandatum, nec exemplũ ullum in uerbo Dei ostendi posit. Catholicum autẽ esse, Vincentius Lirinensis rectè definit, quod semper, quod ubiq; & ab omnibus similiter obseruatum fuit. Ad illud igitur quod affirmatur uniuersæ Ecclesiæ Christi catholicum, atq; ideo neces-

ſarium eſſe, omnino requiritur uel uerbum, uel exemplum Christi et Apoſtolorũ. Neq; enim caput à mẽbris, hoc eſt Christum ab Eccleſia: & principalia mẽbra, hoc eſt, Apoſtolos cũ ſua doctrina & exẽplis: à reliquo corpore Eccleſiæ reſecare debemus, quando de catholica ſeu uniuerſa Christi Eccleſia loquimur. Sed illud uerè eſt uniuerſæ Eccleſiæ catholicum, quod à capite Christi præſcriptum ſeu mandatum, & ab Apoſtolis obſeruatum eſſe, oſtendi & probari poteſt. Quando uerò hoc fundamentum deeſt, ne totius quidem orbis conſenſus ſufficit ad probãdum τὸ καθολικὸν Eccleſiæ Christi. Christi aũt inſtitutionẽ, nec magiſterio nec exẽplo, iuxta Cyprianũ, præſcribere uel mandare aſſeruationẽ Euchariſtiæ, extra uſum diſtributionis & ſumptionis, manifeſtiſſimũ eſt, ſicut oſtẽdimus. Nec ullum Apoſtolorũ exemplum oſtendi poteſt: neq; enim ſatis eſt, ſi abſq; probatione et documẽtis, fingatur eſſe Apoſtolica traditio. Falſum igitur eſt, aſſeruationẽ Euchariſtiæ extra diſtributionẽ & ſumptionẽ, eſſe uniuerſæ Eccleſiæ morẽ catholicũ, & quidẽ ut neceſſariũ retinendum. Illud enim quod in eo quod catholicũ et neceſſariũ eſſe debet, caput eſt, in hoc more deſideratur. Atque ideo forſan Tridẽtinum decretũ nõ uoluit uocare catholicũ morẽ, ſed Eccleſiæ catholicæ morẽ. Atqui ſymbolũ, catholicã Eccleſiã definit eſſe eam, quæ eſt Apoſtolica, cui Christus hoc emblema inſcripſit:

ſcripſit: Docentes eos ſeruare ea quæ ego præcepi uobis. Matt. 28. Itē: Oues meæ meam uocē audiūt, Ioh. 10. Sed excipient, ſe intelligere morē & conſuetudinē uniuerſæ Eccleſiæ, poſt Apoſtolorū tempora. Videamus igitur & hoc: An aſſeruatio Euchariſtiæ ſemper, an ubiq;, an ab omnibus, in uniuerſa Eccleſia, omniū ætatū, omniū gentiū & populorū, pro dogmate catholico & neceſſario, recepta, approbata & obſeruata fuerit. Ipſum autē ius Canonicum, de Conſecr. diſt. 2. cap. Tribus gradibus, ex Clemēte Romano pontifice deſcribit ſententiā, quomodo preſbyter, diaconus & miniſter, reliquias fragmētorū corporis Domini cuſtodire debeāt: nō aūt per cuſtodiā illā, intelligit reſeruationē, ſed addit apertā declarationē his uerbis: Tāta in altario certè holocauſta offerātur, quāta populo ſufficere debeant: q; ſi remanſerint, nō reſeruētur in craſtinū, ſed cum timore & tremore, clericorū diligētia cōſumantur. Ne uerò de oblationibus populi hoc intelligatur, mox addit; Clericos illos reſidua corporis Domini quæ in ſacrario relicta ſunt, cōſumere. Et gloſſa qdē conatur hoc eludere, quaſi tantū prohibeatur ibi reſeruatio ad opus cōſecrātiū: ſed textus diſertè loquitur de cōmunione populi. Extat liber, cōtinēs explicationē Leuitici: quē quidā Origeni, alij Cyrillo aſcribūt. Ibi in explicatione 7. cap. de carnibus ſacrificij eodē die comedendis, ita ut non remaneat ex eis quicquam

uſq;

usq; mane, *legitur descriptio moris* Ecclesiastici, *ex uerbis institutionis cœnæ sumpta.* Nam & Dominus *panem quem discipulis dabat*, *dicebat eis: Accipite, manducate: non distulit, nec seruare iussit in crastinum.*

Hesichius Nazianzeni discipulus, explicans illud Leuitici 8. Quicquid reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet: indicat sui seculi morẽ fuisse, ut si quid omnibus communitatis reliquum esset, incenderetur & cremaretur.

Nicephorus lib.17. cap.25. describens historiã de Iudæi cuiusdã uitrarij puero, temporibus Iustiniani, circa annũ Domini 250. narrat à multo tẽpore consuetudinẽ fuisse in Constantinopolitana ecclesia, ut cum post cõmunionẽ plusculum de partibus immaculati diuiniq; corporis reliquum esset, non reseruaretur, sed ex ludo literario delecti quidã pueri accerserentur, qui reliquias illas ederent. Hæc consuetudo ex Clemẽte intelligi potest, qui dicit, reliquias illas eodẽ die esse consumendas à clericis: quando uerò plusculum supererat reliquiarum, quibus consumendis clerici non sufficiebant, adhibebantur in Constantinopolitana etiam Scholastici. Illius consuetudinis non multo pòst inclinatio quædã facta est. Concilium enim Matisconense II. dicit, reliquias quæ post peractam cõmunionem supererant, 4. uel 6. feria à pueris illis percipiendas esse. Postea uerò per integrum fermè

annum

annũ asseruari cœperunt Apud Græcos non uetu
stißimos est liturgia προηγιασμένων, id est, præ-
sanctificatorum. in quadragesima enim reliquis
quinq; diebus, excepto sabbatho & Dominico, nõ
fit consecratio, sed sola ex præsanctificatis distri-
butio & sumptio: hoc est, ex illis quæ Dominico
die consecrata sunt. Sed Humbertus episcopus Syl
uæ Candidæ, contra libellum Nicetæ monachi, ci-
tante Georgio Cassandro, illum Græcorum ritum
grauiter reprehẽdit ex uerbis institutionis, & in-
ter cætera inquit: Legimus Dominum nõ imperfe
ctam, sed perfectã commemorationem suis discipu
lis tradidisse, pane benedicto et mox fracto, atq; di
stributo. Non enim benedixit tantũ, & reseruauit
frangendum in crastinum: nec fregit tantũ, & re-
posuit: sed fractum statim distribuit. Vnde Alexan
der martyr, & Papa V. ab apostolo Petro, paßio-
nẽ Domini inserẽs Canoni Missæ, ait: Hoc quoties-
cunq; feceritis, id est, benedixeritis, fregeritis et di
stribueritis, in mei memoriã facietis. Quia quodli
bet horũ trium sine reliquis fiat, scilicet aut bene-
dictio sine fractione et distributione, aut fractio si
ne benedictione & distributione, pfectã memoriã
Christi non repræsentat: sicut distributio nulla sine
benedictione et fractione. Hæc Humbertus ille. Ga
briel Biel in Canonẽ Lect. 26. allegãs Paschasij sen
tentiã, inquit: Christus uolens discipulos suos fru-
ctus huius Sacramẽti participes fieri, postquã cor
pus

pus suũ cõsecrauit, nõ sistebat in cõsecratione: neq; dedit discipulis, ut ipsum honorificè cõseruarent; sed dedit in sui usum, dicẽs: Accipite, mãducate. Et quia per usum mãducatio transit & consumitur, dedit eis quoties uellent cõsecrandi potestatẽ, dum addit: Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Asseruatio igitur Eucharistiæ cõsecratæ, sine distributione et sumptione, nec semp, nec ubiq;, nec ab omnibus, pro catholico dogmate & necessario more recepta, approbata et obseruata fuit: imò fuerũt, qui morẽ illũ nõ tantũ nõ seruauerũt, sed ex uerbis institutionis grauiter reprehenderunt. Atq; ita tria iam ostẽdimus. 1. Christũ nec magisterio nec exẽplo docuisse asseruationẽ: imò illã nõ esse consentaneã uerbis institutionis Christi. 2. Nec ostendi potest Apostolorũ uel traditio, uel exẽplum de reseruatione. 3. Nec in ueteri Ecclesia ubiq; & ab omnibus reseruatio uel probata, uel usurpata fuit: imò nõ defuerũt, qui morẽ reseruationis reprehenderũt: idq; ex uerbo Dei. Et hæc cũ ita se habeant, uerè Pontificia audacia, & Antichristi tyrannis est, quod VI. cap. de reseruatione sancit: Synodus salutarẽ & necessariũ hunc morẽ retinendũ omnino statuit. Imponere enim conscientijs necessitatẽ sine testimonio uerbi Dei, sine exẽplo Apostolorũ & sine uniuersali antiquitates consensu, nemo tentat, nisi ille qui in templo Dei sedens, ostentat se quasi esset Deus, & extollitur supra omne quod dicitur

Deus.

Deus. 2. Theſſ. 2. Manifeſtũ uerò eſt & hoc, ex illis quæ hactenus demonſtrata ſunt, noſtras Eccleſias iniuſtè accuſari & damnari, propter nõ obſeruatã reſeruationẽ Euchariſtiæ. Sed habent tamen etiã Pontificij exẽpla quædã ueteris Eccleſiæ, de reſeruata Euchariſtia. De illis igitur ordine quodã & diſtinctè reſpondebimus. Et primò operæpreciũ eſt audire, ex quàm certis, firmis, et authenticis teſtimonijs, Tridẽtini νομοθέται cõſuetudinẽ aſſeruãdi Euchariſtiã, probent. Dicunt enim, adeò illã eſſe antiquã, ut eam ſeculũ etiã Niceni concilij agnouerit. Et magna quidẽ eſt Nicenæ ſynodi autoritas, propterea quod cõtrouerſias de fide, iuxta normã & regulã Scripturæ dijudicauit & definiuit. Sed fuit circiter annum Domini trecenteſimum. Seculum igitur Nicenæ ſynodi, non eſt uetuſtiſſimum tempus Eccleſiæ Chriſti. Sed auſcultemus, quo teſtimonio ex Nicena ſynodo reſeruationem probent. Citant ex Canone quodam concilij Niceni, De diaconis, ut communionẽ accipiãt ab Epiſcopo uel presbytero. Quòd ſi nõ fuerit in præſenti uel Epiſcopus uel presbyter, tunc ipſi diaconi proferãt, et edant. Idẽ uerò Canon dicit, diaconos nõ habere poteſtatẽ offerẽdi ſacrificij. Ergo oportuit Euchariſtiã antea fuiſſe uel ab Epiſcopo, uel presbytero cõſecratã et reſeruatã, ut in ipſorũ abſentia poſſit à diacono proferri et edi. Hoc eſt teſtimoniũ illud quod ex ſeculo Niceni proferũt. Et

patres

patres quidem Niceni concilij, præter expositionem fidei, etiam Canones quosdã condidisse, nõ est dubiũ. Sed qui & quot illi Canones sint, ualde ambiguæ sunt opiniones. Gratianus dist. 16. numerat 70. Canones: ex quibus tantum 20. postea in Romana ecclesia relicti sunt. Concilio Lateranensi additum est opusculum tripartitum. In eius parte 3. cap. 10. dicit autor: Concilia antiqua, & etiam posteriora, uix inueniuntur. Et addit: Mirandum est, quòd hoc ita neglexerit ecclesia Romana. Ita magna est incertitudo Canonum, qui titulum Niceni concilij præferunt.

De isto uerò Canone, ex quo reseruationẽ probare conantur, res non tantum dubia, sed omnino suspecta est. Posterior enim sententia, alludens ad reseruationem, ut scilicet ipsi diaconi proferãt & edant: in Canone illo nec Græcè legitur, nec in decretis, dist. 93. cap. peruenit. nec in priori editione Conciliorum. Sed secunda editio, sicut ex Canone 14. facit 18. ita etiam assuit sententiam illam, de qua nunc disputamus. Apud Ruffinum libro 1. cap. 6. legitur in illo Canone talis quædam additio: sed nõ eo modo, sicut in Tomis Conciliorũ. Nihil enim habet de proferendo, quasi reseruatum fuerit, sed simpliciter dicit: Diaconi præsentibus presbyteris Eucharistiam non diuidant: si uerò presbyter nullus sit in præsenti, tunc demũ etiã ipsis licere diuidere. Cũ igitur de sentẽtia illa Niceni

cano-

canonis, alludente ad reseruationem, res ita se habeat: & in VI. Carthaginensi synodo conuicti fuerint Romani, de falsatis Nicenis canonibus: manifestum est, qualis sit probatio capituli Tridentini, quod ex assuticia & dubia illa additione canonis Niceni, conatur defendere & stabilire Pontificiam repositionem, circumgestationem, & ostẽtationem: cum etiam assumentum illud non loquatur de circumgestatione & ostentatione ad cultũ et adorationẽ, sed inquit: Proferant & edant, seu distribuant. Si igitur seriò hoc agerent Tridentini, ut cõscientijs, in articulis hoc tempore controuersis, monstrarent certa, firma & solida fundamenta, profectò fundamentum reseruationis, non collocarent in dubia illa Niceni canonis sententia. Sed quia nomine sui Pontificis, ad se etiam referunt istas Canonistarum sententias, quòd Papa habeat uoluntatem pro ratione in his quæ uult: itẽ, quòd supra ius, et extra ius omnia poßit. Ideo pro forma tantum aliquid dicunt, qualecumq; sit: & mox addunt suum illud, Omnino statuimus necessarium: aut, Anathema sit.

Secundò. Habent uerò ex historia antiquitatis, alia quædã certiora testimonia, ex quibus existimant se reseruationẽ suam posse probare. Et illa non possunt rectius explicari, quàm si in memoriam reuocetur, quod cum Pontificijs certamen nobis est, de ipsorum repositione panis consecrati, in-

ti, inclusione, circumgestatione, & ostentatione ad cultum & adorationem, extra distributionem & sumptionem: cum tali Pontificia reseruatione, dico nihil commune habere antiquitatis testimonia: idq; ex collatione exemplorum antiquitatis, cum Pontificia reseruatione, liquidò monstrari et ostendi potest. Apud Iustinum diaconi panem & uinum, quæ cum gratiarum actione sacrata sunt, dant unicuiq; eorũ qui adsunt participanda: & eadẽ dantur diaconis, perferenda ad eos qui absunt. Audis Eucharistiam dari diaconis, nõ ut eã reponant, includant, & reseruent per aliquod uel dies uel mẽses, extra distributionẽ & sumptionẽ: sed ex cœtu Ecclesiastico perferũt eã ad illos qui absunt, ut cõmunicent. Ita seruatur ibi tota actio diuinitùs instituta, benedictio scilicet, distributio & sumptio. Sed inquis: Si Iustini seculo Eucharistia per diaconos, ad eos qui aberant perferebatur: ergo circumgestatio & ostentatio Pontificia inde probatur. Ego uerò hoc nego. Põtificia enim circumgestatio, nõ habet adiunctã in illo actu, distributionẽ & sumptionem: nec circumgestatur ideo, ut distribuatur & sumatur, sed ut ostendetur, spectetur, atq; ita peculiaris cultus, externa adoratione instituatur: quod totum ueræ antiquitati prorsus ignotum est. Irenæus apud Eusebiũ li. 5. ca. 24. in epistola ad Victorẽ narrat, omnes episcopos Romanos ante Victorẽ, cũ Asiaticis etiamsi in

ſi in obſeruatione Paſchatis diſſentirent, tamẽ pacem coluiſſe. Et quia communio mẽſæ Dominicæ, teſtimonium eſt conſenſus, concordiæ & unitatis in doctrina & fide, ſicut Paulus inquit: unũ corpus multi ſumus, quia omnes de uno pane cõmunicamus. narrat igitur Irenæus, conſuetudinẽ fuiſſe, quòd epiſcopis ſeu presbyteris, ſiue ex Aſiaticis, ſiue ex alijs Eccleſiis Romã uenientibus, Romani epiſcopi ſoliti fuerint Euchariſtiam tranſmittere, teſtificandæ concordiæ & pacis gratia. Hoc exemplum ut Pontificij facilius ad ſuam reſeruationem & circumgeſtationem torquere poßint, abutuntur Ruffini uerſione, quæ habet. Solenniter tranſmißam fuiſſe Euchariſtiam. Et dignum eſt obſeruatione Andradij artificiũ, qui ex hac hiſtoria fingit, Euchariſtiã olim per maxima locorũ interualla circumgeſtatã fuiſſe, ex Roma ſ. in Aſiã uſq;. Sed Euſebius recitãs Irenæ uerba, ſimpliciter habet ἔπεμπον mittebãt. et expreßè dicit, hoſpites illos ex Aſia Romã ueniſſe. Nõ igitur per aliquot dies, menſes uel annos, repoſita & reſeruata tunc fuit Euchariſtia, ut ex Europa in Aſiam circumgeſtaretur uſq;: ut hoſpitibus peregrè aduenientibus, cum campanis, luminaribus, & reliqua Põtificijs uſitata pompa tranſmitteretur: ſed quia plerunq; quotidiana tunc in Eccleſiis celebrabatur communio: ſicut ex hiſtorijs antiquitatis notißimum eſt, nõ aliter apud Irenæum quàm apud

Iustinum, peracta communione præsentium, missa & delata fuit Eucharistia ex conuentu Ecclesiastico ad absentes, ut ab illis participaretur. Quod enim pro peregrinis Eucharistia nõ fuerit uel asseruata, uel reposita, sed aduentantibus peregrinis, illo die quando communicaturi erant, celebrata. Ambrosius manifestissimè indicat, scribẽs in 1. cap. 2. ad Timoth. Omni, inquit, hebdomada offerendum est, etiamsi non quotidie peregrinis, incolis, tamen uel bis in hebdomada. Exempla igitur de peregrina communione, quam ita uocant, nec probant nec stabiliunt Pontificiam repositionem, & theatricam circumgestationem panis Eucharistici, extra distributionem & sumptionem. Antiquitas enim peregrinos fideles, quorum perspecta erat fides, testandæ coniunctionis gratia, ad communionem Eucharistiæ admisit, communicans ipsis Eucharistiã, uel in ipso cœtu Ecclesiastico, uel missa ad ipsos Eucharistia ex cœtu Ecclesiastico. Irenæus in Epistola illa, aliud etiam exemplum commemorat: Anicetum scilicet & Polycarpum inuicem communicasse, licet de festo Paschatis dissentirent: & Anicetum Romæ concessisse Polycarpo Eucharistiam, reuerẽtiæ caussa. quod non ita simpliciter intelligendum est, quasi Anicetus Polycarpo præbuerit aut porrexerit Eucharistiam: sed quòd concesserit Polycarpo, ut in Romana ecclesia celebraret & administraret Eucharistiam.

ristiam. Irenæus enim his uerbis utitur: παρεχώρησε τῷ πολυκάρπῳ τὴν εὐχαριστίαν. In hisce exēplis omnibus, seruatur adhuc usus siue actio, à Christo instituta. Eucharistia enim benedicta, statim ex cœtu Ecclesiastico defertur, nō ad circumgestationem, ostentationem et adorationem extra usum, sed ad distributionem & sumptionem. Et delata fuit in ueteri Ecclesia, non cum tali theatrica Pompa, sicut in Papatu fit. Data enim fuit deferenda pueris, apud Dionysium Alexandrinum: mulierculis, apud Cyprianum in cistulis: Satyro in orario. Et Hieronymus laudat Exuperium Tolosanum episcopum, quòd thesauris Ecclesiæ in pauperes erogatis, corpus Domini in canistro uimineo, & sanguinem portari in uitro. Portauit autem non ad circumgestationem, nec ad ostentationem: sed uel in Ecclesiastico cœtu ad communionem circumtulit Eucharistiam (sicut Cypriani seculo fiebat) uel peracta communione, portauit Eucharistiam ad distributionem & sumptionem pro absentibus, iuxta Iustini ritum.

Sed ex Chrysostomi prima epistola ad Innocētium, sperant se & repositionem Eucharistiæ & domunculas seu ædiculas suas Sacramentarias probare posse Pontificij. Sed & hoc frustra. Chrysosto mus enim dicit, milites ingressos in sacrariū. Ergo non talis repositoria ædicula fuit sacrariū ueterum, sed locus ille in quo celebrabatur conse-

cratio no administratio Eucharistiæ, ita uocabatur. Sed inquiunt, historiam illam Chrysostomi narrare, milites ad uesperã diei ingressos fuisse sacrarium, & in illo tumultu sanguinem Christi in militum uestes effusum. Non autem fuit tunc communionis tempus, erat enim uespera diei: & tamen fuit in sacrario sanguis Christi. Ergo necesse est, repositam & reseruatã fuisse Eucharistiã, extra usum seu actionem distributionis & sumptionis. Respondeo. Conclusio hæc nullo modo est necessaria, sed falsò huic Chrysostomi historiæ affingitur: sicut circumstantiæ liquidò ostendunt. Chrysostomus enim narrat, fuisse in magno sabbatho illud tempus, cum mulieres ut baptizarentur, iam se exuerant. Vsitatum autem fuit in tota antiquitate, quando adulti baptizabantur, quòd statim à Baptismo ducebantur ad synaxin, ut mysterijs Eucharistiæ communicarent. Atq; ideo Chrysostomus narrat, se cum omni clero in sacrario tunc adfuisse: ut scilicet baptizatis administrarẽt Eucharistiam. Nec obstat quòd historia dicit, fuisse uesperam diei, quasi ideo tunc non fuerit tempus communionis. Post administratum enim Baptismum, antiquitùs sequebatur administratio Eucharistiæ. Et Missas solitas celebrari, non tantum ante meridiem, sed & circa nonam horã, aliquando etiam ad uesperam, præcipuè uerò in sabbathis Paschæ et Pentecostes, Cassander probat multis

tis ueterum testimonijs. Ergo ex illa etiam Chrysostomi historia, non probatur Pontificia inclusio, circumgestatio & ostentatio. Milites enim ingressi sacrarium, uiderunt mysteria. Ergo non fuerunt reclusa: & seruata fuit actio illa, quam filius Dei in institutione præscripsit. Dum enim mulieres baptizabãtur, Episcopus cum suo clero interim præparat Eucharistiam: ut baptizatis, sicut tunc usitatum erat, distribueretur, & ab illis sumeretur.

Ad hanc explicationem exemplorum ueteris Ecclesiæ, conferatur antithesis Pontificiæ asseruationis: & manifestũ erit, res esse diuersissimas. 1. Pontificij propter reseruationem, Eucharistiam mutilant altera specie. Et quidẽ ex ueterum exẽplis de reseruatione, uolunt probare, communionem unius tantum speciei usitatã fuisse in ueteri Ecclesia: quia uini speciem censent, reseruari non posse sine periculo. Sed hoc falsum esse, Exuperij & Chrysostomi historia manifestè ostendit. 2. Pontificij panem consecratum reponunt, includunt, & per aliquot dies, septimanas & menses asseruant, & ibi ad peculiarem cultum proponunt: quod ueteres non factitasse, ipsa exempla ostendunt. 3. Apud Pontificios panem circumgestatum, tandem ille qui consecrarat, non alijs distribuit, sed ipse sumit: cuius exemplum, in uera antiquitate ostendi non potest.

4. Apud Pontificios panis circumgestatur, nõ ad distributionem & sumptionem, sed ut ostentetur, & proponatur ad adorationem, extra usum à Christo institutum: defertur & ostentatur ad incendia, & alia mala auerrũcanda, sine distributione & sumptione. De pompa Pontificia, seu potius de Persico Orimasda, quando panis equo ante Pontificem circumgestandus imponitur, suprà diximus. Hæc sunt, de quibus Pontificij dimicant: cum quibus antiquitatis exempla, planè nihil commune habent. Et ad responsionem sufficit, ex antithesi monstrasse diuersitatem, inter repositionem, circumgestationem, ostentationemq; Pontificiam, & inter antiquitatis exempla.

Tertiò. Sed tamen negari non potest, ad communionem infirmorum, alicubi & à quibusdã reseruatam fuisse Eucharistiam: sicut exemplum Serapionis, apud Eusebium lib. 6. cap. 34. ostendit. Respondeo: Etiam illa reseruatio non est uniuersalis seu perpetua. antea enim ostendimus, aliquando alicubi & à multis talem reseruationem non fuisse uel obseruatam, uel usurpatam: sicut etiam ea non fuit opus, cum quotidie illis temporibus celebraretur communio, hora diei 3. 9. ad uesperam, & noctu etiam, postulante necessitate: sicut Cassander ex ueteribus probat. Et quando diuersæ allegantur consuetudines, semper considerandum est, quid simplicius, rectius & propius acce-

dat

dat ad institutionem diuinam, eiq; magis consentaneum sit: & quid pro ratione circumstantiarum, magis seruiat ad ædificationem. Hanc enim normam seu regulam, Ecclesia in hac ipsa materia de reseruatione Eucharistiæ, secuta est. Vetustißima enim, & latißimè patens fuit consuetudo domesticæ seu priuatæ communionis: quando scilicet in cœtu Ecclesiastico celebrabatur communio, tūc diuiso pane Eucharistiæ, pars eius uel in manus dabatur communicantibus: uel (sicut Clemens Alexandrinus inquit) per mittebatur unicuiq; ex populo, partem eius sumere? quam uel in Ecclesia manducabant, uel domum secum asportabant, asseruantes illam uel in cistula (ut apud Cyprianum) uel in linteolo (ut apud Augustinum, sermone 252. de tempore) & eam domi uel ante cibum, uel in periculis, uel inchoaturi aliquid sumebant. Atq; ita (sicut Ruardus Tapperus, decanus Louaniensis, ex sermone Cypriani de lapsis colligit) in Ecclesia calix Domini præsentibus offerebatur, ex quo communicantes bibebant: panis uerò Dominicus, in manus communicantium dabatur, ut uel statim sumerent, uel secum portarent domū, ibiq; sumerent: ut per temporum interualla, prius biberent ex calice in Ecclesia, corpus uerò Domini, postea domi manducarent. Ita Ruardus.

Gorgonia uerò Nazianzeni soror, utrumq; & corporis & sanguinis Domini antitypon, secū do

mum asportauit ex cœtu Ecclesiæ. Huius consuetudinis de priuata reseruatione Eucharistiæ, testes sunt Tertullianus li. 2. ad uxorem. Cyprianus sermone 5. de lapsis. Ambrosius de obitu fratris Satyri. Hieronymus in Apologia pro libris aduersus Iouinianum. Basilius ad Cæsaream Patriciã scribit, Eremitas quibus in deserto sacerdotis copia nõ erat, Eucharistiam ex Ecclesiæ conuentu, in eremum solitos secum deferre, & domi seruare, ut à se ipsis cum opus fuerit, communicentur: & addit, in Alexandria & Aegypto, illud à populo etiam ut plurimum fieri. Notum etiam est, quantum ex ueteribus quidam, priuatam hanc reseruationem commẽdarint: ut Nazianzenus in epitaphio sororis suæ, Ambrosius de obitu fratris Satyri. Et profectò si antiquitas consuetudinis latè patentis & diu propagatæ, posset uel necessitatem imponere, uel ueritati præscribere: nulla ratione debuisset priuata illa reseruatio uel mutari, uel abrogari: Sed postea mutata, abrogata, & seuerè prohibita fuit consuetudo illa, quantumuis antiqua. Concilium Toletanum primum ca. 14. inquit: Si quis acceptam à sacerdote Eucharistiam non sumpserit, ueluti sacrilegus propellatur. Cæsaraugustanum ca. 3. inquit: Eucharistiæ gratiam, si quis probatur non consumpsisse in Ecclesia, anathema sit in perpetuum. Caussas uerò abrogationis, sine dubio habuerunt: 1. Quòd talis asseruatio

non

nō est à Christo uel instituta, uel mādata. 2. Verbis institutionis nō satis est cōsentanea illa diuulsio manducationis et bibitionis in cœna Dominica: *ut scilicet prius bibatur de calice, & post aliquot tēporū interualla, demū manducetur panis diu antè acceptus. 3. Priuata illa reseruatio, multos peperit abusus, & uarias superstitiones: & propterea sub denunciatione perpetui anathematis prohibita, & res ad præscriptū institutionis Christi reuocata fuit. 4. Cum caussæ propter quas priuata illa reseruatio cœperat, desiissent, liberè mutata fuit. Caussa aūt potißima uidetur hæc fuisse, quòd tempore persecutionis nō potuerunt quoties uellent, ad celebrandā cœnā* Dominicā *cōuenire. Cū igitur nec ubiq;, nec semper copiā cōmunionis habere possent: ne tamē incidente periculo aliquo, penitùs priuarentur cōmunione, particulas quasdā in cœtu* Ecclesiastico *acceptas, domi reseruarūt. Sed postea iudicatum fuit, rectißimum esse, præscriptum institutionis Christi seruare & sequi.*

Hæc ideo recitaui, ut planum fieret, Ecclesiam *semper iudicasse, etiam in hac ipsa materia, consuetudinem quantumuis antiquam non imponere obseruationis neceßitatem: nec ueritati ita præscribere, ut habita ratione, quid uel ædificet uel destruat, non liceat potius præscriptum institutionis Christi, quàm consuetudinem sequi.* Et *hæc commonefactio monstrabit, quid iudicandū sit de*

exem-

exemplis reseruatæ à sacerdotibus Eucharistiæ, pro communione infirmorum. Et quidem ex cœtu Ecclesiastico, peracta præsentium communione, delatam fuisse Eucharistiam ad eos qui uel propter infirmitatē, uel propter alias graues caußas aberant, Iustini descriptio ostendit: & idem docet Exuperij exemplum. De reseruata uerò Eucharistia, si ea opus esset ad communionem infirmorum, unicum illud Serapionis exemplum, in uera & ueteri antiquitate (quod ego sciam, & uiderim allegari) extat. Noctem enim fuiße, quando presbyter in ædibus suis infirmus decumbens, puero Eucharistiam ad Serapionem deferendam tradidit, historia narrat apud Eusebium lib. 6. cap. 34. Exemplum igitur huius reseruationis, in uera antiquitate (de recentioribus enim iam non loquimur) unum hoc est: & quidem illud non uetustißimum. factum enim est tempore Nouatiani schismatis. Et quia Dionysius Alexandrinus, in epistola illa fatetur, à se hoc præceptum fuisse presbyteris: non igitur est uel Apostolica traditio, uel uniuersalis & antiquißima consuetudo. autor enim eius, & tempus nominantur. Cumq; priuata reseruatio, de qua diximus, sit & antiquior, & plura habeat antiquitatis exempla, ut quæ latius usurpata fuerit: & tamen non iudicata fuerit necessaria, sed liberè sit mutata & abrogata: qua igitur autoritate, Tridentini alteram reseruationem, de qua

nunc

nunc agimus, quæ nec tã antiqua eſt, nec tot exem pla ueræ antiquitatis habet, decernunt eſſe morẽ neceſſarium, qui omnino retinendus ſit? Non dam*namus ueteres illos qui morem hunc obſeruarũt: habuerunt enim graues, pro ratione illorum temporum, cauſſas.* Et *illa cõſideratio mõſtrabit dijudicationem.* Non *enim morem illum introduxerunt & ſeruauerunt, tanquam neceſſarium, quaſi aliter fieri nõ liceret: ſed ratio temporum illorũ, præbuit ipſis occaſionem ad hunc morem.* Noua*tiani enim contendebant, lapſos, & præcipuè in perſecutione, non eſſe rurſus recipiendos, & ad* communionem Eccleſiæ *admittendos, etiamſi pœnitentiam agerent.* Eccleſia *uerò pœnitentibus nõ negabat reconciliationem & communionem: ſed tamen ut in lapſis ſtatueretur exemplũ, deterrens reliquos à ſimili peccato: utq́; exploraretur, an uera eſſet pœnitentia diſciplina ſeueriori uſi ſunt. non enim ſtatim ad communionem admiſerunt pœnitentes: ſed prius per certum temporis interuallũ, certa diſciplina probabatur ipſorum pœnitentia.* Ne *tamen quiſquam pœnitentium, tempore illo* Canonico *nondum expleto, ſine reconciliatione & communione decederet, ſtatutum fuit, ut in periculo mortis, priuata abſolutione & communione reconciliarentur, & in communionem* Eccleſiæ *reciperentur: utq́; receptio illa & communio, licet fieret priuatim, nõ coram tota* Eccle*ſia,*

sia, tamen testimonium esset publicæ receptionis, & admissionis ad communionem totius ueræ Ecclesiæ. De illo ipso pane, qui in cœtu Ecclesiæ benedictus erat, ex quo reliqui credentes participarant, particulam dandam esse censuerunt: ut eo minus dubitarent lapsi, se recipi in communionē mystici corporis Christi. Vnus enim panis, unum corpus multi sumus, quia omnes ex uno pane participamus. 1. Cor. 10. Cumq́; (sicut Cyprianus queritur li. 3. epistola 14.) sacerdotes quidam, lapsos, priuatim sine Episcopi & Ecclesiæ consensu absoluerent & communicarent: magis placuit hic mos, ut ad communionem pœnitentium, in periculo mortis usurparentur particulæ illæ, ex quibus antea Ecclesia in cœtu communicarat: ut ita infirmus, licet in loco priuato, à solo presbytero tamen quasi publicè, communi testimonio, à tota Ecclesia ad communionem recipi iudicaretur. Item cum hæreses & schismata, uariè turbarent Ecclesiam, ita ut peculiares suos cœtus cogerent, ubi cōmunionem suam celebrabant hæretici: sicut ostendit historia Tripartita. lib. 3. cap. 11. ne igitur infirmi, hæretica communione macularentur, utq́; morituri disiungerent se ab omnibus hæreticis, & testarentur se esse & perseuerare uelle in communione ueræ Ecclesiæ: placuit, ex illo ipso pane & uino, cuius partem Ecclesia in publico cœtu sumpserat, communionem præbere ægrotātibus: utq́; illis

illis diebus & horis, quando publicè in Ecclesia nõ celebrabatur ministeriũ Eucharistiæ, succurri posset illis qui in periculo mortis uersarentur, ali quid reseruari placuit, ab uno die publicæ celebrationis Eucharistiæ, usq; ad proximè sequentẽ. celebrabatur aũt publica synaxis uel singulis diebus uel die Dominica, feria 4. & 6. fuit aũt talis illa reseruatio, simpliciter sine aliqua superstitione, & sine peculiari cultu extra usum. Et memorabile est qd' Innocẽtius de diuinis officijs, citãte Cassandro dicit, sacerdotẽ solitũ Dominicum corpus consecratũ in tres partes diuidere: quarũ unã calici immittat, aliam diaconus communicet, tertiã ad uiaticum si opus fuerit, in patina usq; ad finẽ Missæ reseruet: si aũt opus nõ fuerit, eã sacerdos, aut unus ministrorũ in cõmunionẽ accipiat. Obseruet lector, quando nulli fuerint ægroti communicandi, nihil fuisse reseruatũ uel repositũ. Hæc, quantũ ex historijs illorũ tẽporũ colligere poßum, fuit caussa & ratio reseruationis illius, cuius mẽtio fit in historia Serapionis. Et tamẽ mos ille nec ante ea tẽpora, nec illis ipsis tẽporibus nec post illa tempora, ubiq; & ab omnibus obseruatus fuit: sicut suprà cõtrarijs testimonijs ueterũ ostendimus. Caussæ. n. huius reseruationis, quas habuisse ipsos diximus, ut nõ sunt prsus damnãdæ, ita nõ sunt necessariæ: nec necessariæ iudicatæ fuerũt illis ipsis tẽporib. Nã & alia ratione põt per cõmunionẽ institutioni Christi satisfieri, & morituris succurri,

Omnes enim credentes, in diuersissimis locis toti us mundi, sunt unũ corpus, & de uno pane participant. 1. Cor. 10. non quòd una quædam triticea massa extensa sit per omnia mundi loca: sed quia idem Christi corpus in pane, in omnibus locis, ubi institutio celebratur, accipitur. Posteris uerò temporibus, facta doctrinæ & rituum inclinatione, cum caussas & rationes illas amplius non haberẽt, tanquã peculiaris cultus, & necessariũ quiddam, retenta & habita fuit talis reseruatio. Et utile est, considerare antithesin. 1. Caussas quas ueteres habuisse diximus, Pontificij in sua reseruatione pro infirmis, non habent. 2. exemplum Serapionis loquitur de communione in periculo mortis: Pontificij omnes infirmos, ex reseruatis communicant. 3. Veterum reseruatio, tantum fuit pro illis diebus & horis, quando publicè in Ecclesia non celebrabatur Eucharistia: Pontificij uerò cũ quotidie Missas celebrent, tamen pro infirmis ex Paschali, uel alia solenni communione, per totum fermè annum particulas reseruant. 4. Veterum reseruatio simpliciter sine superstitione, & sine peculiari cultu extra usum, usurpata fuit. Presbyter enim apud Eusebium decumbens, apud se domi, habet Eucharistiam, dat illam puero deferendam ad infirmum. Apud Pontificios uerò, Innocẽtius III. primus mandauit, ut Eucharistia in Ecclesia, sub custodia, clauibus & seris adhibitis, conser-

conseruetur. Mox postea Honorius III. statuit, ut quando reseruata Eucharistia defertur ad infirmum, plebs se reuerenter inclinet: uoluit etiam luminaria semper præferri. Sequentes Pontifices certum numerum indulgentiarum addiderunt, du centorum scilicet dierum, pro reuerentia quando ad infirmum cum luminaribus portatur: centum uerò, quando sine luminaribus portatur. Hæc uerò toti antiquitati sunt ignota. 5. Variæ & mirabiles quæstiones & disputationes, fidem plus destruentes quàm ædificantes, motæ & sparsæ sunt de particulis illis reseruatis. Sicut Legẽda de Basi lio fingit, ipsum panem consecratum diuisisse in tres partes: quarum unam communicarit, alteram in columba aurea, quæ super altare pepẽdit, repo suerit, tertiã reseruauerit cõsepeliendã secũ. Hæc uerè esset insignis ꝓphanatio cœnæ Dominicæ. Fuisse aũt tale quid ortũ ex reseruatione, inde col ligitur, ꝙ postea interdicendũ fuit, ne defunctis da retur Eucharistia. 6. Statuitur iam, morem illum esse necessarium. 7. In Papatu sola panis species reseruatur, cum de utraq; specie exempla extent, & in Serapionis, & in Exuperij historia. 8. fingi tur & defenditur opinio, benedictionem uerborũ Christi non ualere: nec uerum esse Sacramentum etiamsi uerbum Christi accedat ad elementa panis & uini, nisi consecratio fiat in templo seu alta ri, Pontificaliter consecrato. Atq; ita ueritas eu-

charistiæ, non tam à uerbis Christi, quàm à loco dependere iudicatur. 9. Additur & hoc, Eucharistiam ad communionē non rectè consecrari, extra actum sacrificij Missæ Pontificiæ. 10. Quia Pontificia circumgestatio, & ostentatio panis extra usum, nullum habet ueræ antiquitatis testimoniū: ideo de reseruatione Eucharistiæ, ad usum communionis infirmorū dimicant, ut aliquam speciē prætendere possent suæ reseruationis ad circumgestationem. Quia igitur uetus Ecclesia morē suæ reseruationis, non iudicauit esse necessariū: & iā caußas illas nō habeamus, quæ ueteribus quibusdam occasionē dederunt ad reseruationē: cumq; in Papatu ab antiquitatis exemplo longè recessum sit in reseruatione, & accesserint multi abusus, uariæ superstitiones, falsæ & periculosæ opiniones: simplicißimum, rectißimum & tutißimum est, ut tota hæc res ad normam institutionis Christi exigatur, & consideretur quid propius accedat ad præscriptum institutionis, eiq; magis consentaneum sit, et ad ædificationem Ecclesiæ faciat. Illud enim fit exemplo ueteris Ecclesiæ, quæ idem fecit in disputatione, de priuata seu domestica reseruatione. Res autem non est obscura, si descriptionem institutionis, tanquam normam & regulam nobis proponamus. Primò enim Christus uerbis suis, quæ uoluit ad elementum accedere, ut fieret Sacramētum, usus est illo loco & illo tempore

ubi

ubi & quando distributurus erat cõmunionem, & in præsentia eorum quibus uolebat communicare corpus & sanguinem suum. Magis igitur consentaneum est descriptioni institutionis, & exemplo Christi, uerba cœnæ recitare, & illis benedicere Eucharistiam, in loco communionis, & tempore communionis, in præsentia communicandorum: quàm alio & loco & tempore, absentibus illis, quibus exhibenda est. 2. Verba illa cœnæ, Dixit: Accipite, comedite, Hoc facite, *&c. diriguntur non ad elementa, sed ad communicaturos. Nõ igitur consentaneum est institutioni, uerba illa tantum ad panem & uinum dirigere: & quidem in absentia communicandorum. 3. Christus communionem non uoluit mutam esse actionem, sicut medicus pharmacum, alio loco & tempore præparatum, propinat & applicat: sed quando panem fractum, & poculum benedictum, discipulis dabat:* Dixit. *Et quidẽ addidit mandatum:* Hoc facite *in mei commemorationem.* Quod Paulus *interpretatur: ut fiat annunciatio mortis Christi. Illam uerò annunciationem dicit fieri debere, non tantum in benedictione, ut postea in sumptione sit muta actio: sed,* Quotiescunq; panem hunc manducabitis, & poculũ hoc bibetis, mortem Domini annunciabitis. *Idq; non tantum* Apostolorum *tempore fieri uoluit, sed donec* Dominus *ad iudicium ueniat. Hæc certè sunt manifestißima.*

4. Consolatio de usu & fructu Eucharistiæ, in primis necessaria est ægrotis. Illam uerò uerbis Christi, quibus Sacramentum hoc conficitur, comprehendi & proponi non est dubium. Et fides eam in uerbo quærit, & apprehendit, sicut de Baptismo Paulus inquit: Mundans Ecclesiam lauacro aquæ in uerbo. Rectè igitur & utiliter fit, ut uerba cœnæ, quibus panis & uinum Eucharistiæ benedicitur, recitantur præsente & auscultante ægroto. 5. Illa ratione multæ quæstiones & disputationes, de particulis extra usum reseruatis, turbantes simplicitatem doctrinæ & fidei de Eucharistia, præcauentur & præciduntur. Postremò, quia morem reseruationis omnino necessarium faciunt, exemplo ostendenda est libertas Christiana: præcipuè ne ueritas Eucharistiæ, ex loco ubi benedicitur, pēdere existimetur: aut quasi actio sacrificij Papistici, necessaria sit ad ueritatē Eucharistiæ.

Propter has caussas nostri in communione infirmorum, uerba cœnæ, quæ sunt ipsa consecratio, in præsentia ægroti recitāt. Nec iure quis nos propter hunc morem uel reprehendere uel damnare potest: sequimur enim & præscriptum & exemplum Christi, de quo pater è cœlo clamauit: Hunc audite. Hunc enim morem consentaneum esse institutioni Christi, manifestum est. Et iuxta Augustinum, in caußis fidei non ualet: Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit: sed, Hæc dicit

Domi-

Dominus. Et de negotio cœnæ, Cyprianus dicit: Non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putarit: sed quid ille qui ante omnes est, prior fecerit. Et hic est uerè uetustißimus mos, cum quo uetus Ecclesia non pugnat: in qua mos reseruationis, nec uniuersalis, nec necessarius habitus fuit. Cum enim haberent templa seu parrochias, in quibus legitimi & ordinarij habebantur conuentus, in quibus etiam ordinaria administratio Sacramentorum celebrabatur: non tamen locis illis consecrationem Eucharistiæ alligatam esse uoluerunt. Nam & Canon, Sicut non alij, De Consecr. dist. 1. casum neceßitatis excipit, & addit: Quoniam necеßitas legem nō habet. Quodq; sequitur, Ne in domibus Eucharistia celebretur: Glossa exponit, nisi necеßitas cogat. Et conciliū Agathense 1. Can. 21. Si quis extra parrochias, in quibus legitimus est, ordinariusq; conuentus, oratorium in agro habere uoluerit alijs festiuitatib. ut ibi Missas teneat, permittimus: exceptis festis maioribus. Et canon Aurelianensis quidem dicit: Vnicuiq; fidelium in domo sua oratorium habere licet. Mißas autem ibi celebrare non licet. Sed Canon sextæ synodi, De consecrat. dist. 1. cap. Clericos, dicit, cum consensu Episcopi hoc fieri posse. Imò in domo rustica, ubi nullum erat peculiare oratorium, presbyter celebrat Eucharistiā: apud Augustinum de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Et quid

opus est sollicitè conquirere talia testimonia & exempla, an ad ueritatem Eucharistiæ requiratur peculiaris qualitas loci: cum nobis Christi & Apostolorum exempla, pro omnibus sufficiant, & satisfacere debeant? In mensa enim uulgari, et quidem in domo hospitis, Christus primam suam Dominicam cœnam celebrauit. Nec Apostoli peculiares habuerunt basilicas: sed sicut perseuerabant in doctrina Apostolorum, & oratione, quando in priuatis domibus colligebantur, ita etiā per domos frangebant panem. Ordinis igitur gratia, utile est esse certa & publica loca, ad administrationem Sacramentorum. Sed eam ita alligare peculiaribus illis & publicis locis, ut fingatur Sacramentis ueritatem suam non cōstare, si urgente necessitate, & seruata Christi institutione, in loco aliquo uel uulgari uel priuato celebrentur & administrentur, quasi ueritas & efficacia Sacramentorum, non ex uerbis Christi, sed ex qualitate locorū pendeat: hoc certè falsissimum est: sicut de administratione Baptismi, in uulgaribus siue priuatis locis, si res & necessitas ita ferat, manifestum est. Ad substantiam enim Sacramentorum, sicut non pertinet circumstantia temporis, ita nec loci circumstantia tanquam necessaria requiritur.

DE

DE PRAEPARATIONE, QVAE adhibenda est, ut dignè quis sanctam Eucharistiam percipiat. Cap. VII.

Si nō decet, ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sanctè: certè quo magis sanctitas & diuinitas cœlestis huius Sacramenti, uiro Christiano comperta est, eò diligentius cauere ille debet, ne absque magna reuerentia et sanctititate ad id percipiendum accedat: præsertim cum illa plena formidinis uerba, apud Apostolum legamus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non iudicans corpus Domini. Quare communicare uolenti, reuocandum est in memoriam eius præceptum: Probet autem seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo

declarat, eam probationem necessariam esse: ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus uideatur, absque præmissa Sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat. quod à Christianis omnibus etiam ab eis sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò seruandum esse decreuit: modò non desit illá copia confessoris. Quòd si necessitate urgente sacerdos, absque præuia confessione celebrauerit, quàm primùm confiteatur.

Canon. 11.

Si quis dixerit, solam fidē esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, anathema sit. Et ne tan tantum Sacramentum indignè, atque

ideo

ideo in mortem & condemnationem ſumatur: ſtatuit atque declarat ipſa ſancta Synodus, illis quos conſcientia peccati mortalis grauat, quantumcunque etiam ſe contritos exiſtiment, habita copia Confeſſoris, neceſſariò præmittendam eſſe confeſſionem Sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, uel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere præſumpſerit, eo ipſo excommunicatus exiſtat.

EXAMEN.

Exponam prius paucis, quæ ſit noſtrarum Eccleſiarum de hac præparatione, ex uerbo Dei doctrina & ſententia: poſtea non obſcurũ erit, quid illud ſit, quod Pontificij in hac noſtra doctrina damnare uolunt. Ipſa etiam antitheſis oſtendet uitia doctrinæ Pontificiæ, de hac præparatione.

Primò igitur de quæſtione An ſit, nulla planè eſt uel dubitatio, uel cõtrouerſia. Paulus enim manifeſtè affirmat, non omnes dignè, ſed multos indignè percipere Euchariſtiam.

Nec

Nec uult indignam sumptionem non esse curandam, quasi uel nihil referat, uel sit infirmitas quædam, quæ planè nihil saluti noceat, etiamsi indignè quis manducet & bibat in cœna Domini: *sed magna uehementia, contra leuitatem & securitatem illam intonat, & affirmat, eos qui indignè manducant, manducare sibi iudicium, ita ut rei efficiantur uiolati corporis & sanguinis* Christi. Et *quidem addit,* Deum *iudicium illud, contra indignè mãducantes, etiam externis pœnis, in hac uita sæpe ostendere.* Requirit igitur, *ut accessurus ad illam mensam, seipsum prius probet: & sic de pane illo edat, & de calice illo bibat.* Paulus *igitur non obiter nec frigidè: sed seriò & uerè* Apostolica *uehementia cõcionatur de* probatione *seu præparatione, ne indignè quis* Eucharistiam *percipiat.* Nec *dubiũ est, omnibus* Ecclesiæ *ministris hoc incumbere, ut diligenter & seriò suos moneant, & quidem propositis grauißimis illis, reatus & iudicij diuini communicationibus, ne sine præmissa & adhibita illa probatione seu præparatione, de qua* Paulus *loquitur, cœnam* Dominicam *accedant.* Et *si illi peccant, qui ex ignorantia seu incogitantia indignè manducant: multo grauius erit illorum peccatum, qui cùm ratione officij deberent, homines arguendo, monendo, exhortando & docendo non instruunt, quòd & quomodo se probare, seu quam præparationem adhibere debeant,*

beant, ne indignè manducent & bibant, ad iudicium: sed ut Eucharistiam dignè, cum suis fructibus & effectibus percipiant. Hæc diligenter & seriò apud nos docemur & tradumur: quæ paucis indicare uolui, ne quis suspicetur, in hoc capitulo hanc esse controuersiam, quasi nos sentiamus & doceamus, nullam planè seu probationem seu præparationem adhibendam esse, ut dignè quis Eucharistiam percipiat.

Illud uerò potißimum quæritur, quæ & qualis adhibenda sit præparatio: seu, quid sit, & in quibus consistat Paulina illa probatio, ut in cœna Dominica poßimus dignè manducare & bibere, ita ut participes simus omnium bonorum seu beneficiorum, quæ in cœna illa proponuntur. Ardua sanè, & maximi momenti est hæc quæstio: ideo non est definienda uel priuatis nostris cogitationibus, uel aliorum hominum quorumcunq; opinionibus, sed ex doctrina uerbi Dei explicanda est. Intelligitur autem hoc loco dignitas, non meritum, nec etiam comparatio seu proportio præstantiæ sumentis, ad præstantiam cibi, corporis scilicet & sanguinis Christi. Ita enim ueteres piè usurparunt Centurionis uocem: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. & quod Iacob dicit: Minor sum cunctis miserationibus tuis, & ueritate tua, quam exhibuisti seruo tuo. Dauid etiam dicit:

Quis

Quis sum ego, & quæ est domus patris mei? item: Quid est homo, quòd memor es eius? Sed dignè manducare, est Eucharistia uti, eo modo, & in eũ finem, sicut ab ipso filio Dei instituta est. ita enim Ambrosius rectè intelligit & explicat, hanc dignitatem. Paulus uerò totam hanc doctrinam complectitur unico uocabulo, δοκιμάζειν: quod significat cogitare, considerare, & explorare, quale illud sit quod probamus. Ita Rom. 12. pij in instituenda noua obedientia, debēt probare, quæ sit uoluntas Dei bona. Eph. 5. probant, quid Deo placeat. 1. Iohan. 4. Spiritus probare iubemur an sint ex Deo. 1. Thessa. 5. Omnia probate, quod bonum est tenete. Et Rom. 1. νοῦς ἀδόκιμος, mens reproba est, quæ uitam ita instituit, ut nec consideret, nec curet etiamsi Deo, hominibus & propriæ conscientiæ improbentur quæ agit.

Ille igitur in cœna Dominica seipsum δοκιμάζει, qui certo modo, & ad certam regulam, se ipsum considerat, examinat & explorat, an tali corde & affectu accedat, sicut institutio cœnæ Dominicæ præscribit & exigit. Ita enim 2. Cor. 13. Paulus dicit: Probate uos ipsos, an in fide sitis. Et mox explicat uerbum δοκιμάζειν: scilicet, ut agnoscatis uos ipsos, quòd Christus in uobis sit. Interpretatio igitur uocabuli δοκιμάζειν, ostendit, accessurum ad cœnam Dominicam debere considerare, explorare & examinare mentem, cor, conscientiam,

entiã, & seipsum totum, an ita sit dispositus & affectus, ut non ad iudiciũ, sed dignè cum fructu, cœna Domini uti poßit.

Huius uerò δοκιμασίας considerationis, examinis & explorationis, oportet certã aliquã normã & regulã esse: à qua si dissentiat, & cũ ea pugnet, is iudicetur indignè mãducare. Si uerò animus ad illã regulã informetur & cõponatur: tunc certi simus, nos nõ indignè ad iudiciũ, sed dignè & cũ fructu, in cœna Dominica mãducare et bibere. Norma autem seu regula simplicißima, certißima & tutißima, est ipsa institutio cœnæ Dominicæ. Nam & Paulus 1. Cor. 11. ex regula institutionis ostendit, apud Corinthios quosdam indignè manducare. Et monstraturus rationem, quomodo possint Dominicam cœnam dignè et cum fructu manducare, proponit ipsam institutionem, sicut eam à Domino acceperat.

Docendi igitur gratia, doctrina illa de manducatione indignorum, & de probatione seu præparatione dignorum, potest in tria membra distribui. 1. Vt mẽs ex uerbis institutionis intelligat, firmo assensu credat, & in ipso usu cœnæ Dominicæ reuerenter cogitet, quid sit hoc Sacramentum, quis sit eius usus, & qualis sit tota illa actio: quòd scilicet ibi uerè adsit ipse filius Dei, Deus & homo, præbens & exhibens per ministerium, cum pane & uino, uescentibus, corpus & sanguinem

suum:

suum: ut hoc preciosissimo testimonio & pignore, nobiscum se coniungat, & nobis applicet, obsignet & confirmet noui Testamenti pactionem gratiæ: & hæc fides, nitens uerbis institutionis, excitet & informet reuerentiam & deuotionem animi, in usu huius Sacramenti. Hoc pertinere *& requiri ad dignam manducationem, cum ipsa institutio ostendit, tū ex Paulo colligitur: qui pronunciat illos apud* Corinthios *indignè manducare, qui de cœna* Dominica *non augustius sentiebant, quàm de uulgari aliqua concœnatione, nec maiori animi reuerentia & deuotione ad eam accedebant: atq; ita non dijudicabant corpus* Domini, *hoc est, non cogitabant quàm immenso discrimine preciosior & dignior sit cibus cœnæ* Dominicæ, *quàm in reliquis uulgaribus cœnis, ubi etiam sunt dona* Dei. Indignè igitur manducant, *qui ad cœnam* Dominicam *accedunt, imbuti prauis impijs aut prophanis opinionibus, de hoc Sacramento:* Item, *qui uel crassa & affectata ignorantia: uel irreligiosa incogitantia doctrinæ & fidei de* Eucharistia *accedunt, ut uel planè non intelligant, uel prorsus non cogitent, qualis ibi instituta sit actio ab ipso filio* Dei: *atq; ita nullam animi deuotionem uel reuerentiam, erga actionē illam filij* Dei *adferunt.* Ambrosius *uocat inconsideratè & negligenter corpus* Domini *accipere.* Huc *etiam pertinent, qui ipsam actionem institu-*
tionis

tionis uel deprauant, uel alios ipsi usus & fines, præter, extra aut contra institutionem, affingunt.

2. Indignè manducant, qui accedunt sine pœnitentia: hoc est, qui de peccatis suis non cogitant, ita ut de illis doleant: non expauescunt cogitatione iræ Dei, sed perseuerant in delictis contra conscientiam: indulgent prauis cupiditatibus, nec deponunt propositum malefaciendi. Christus enim inquit: Hoc *facite in mei cõmemorationem. quod* Paulus *interpretatur de annuncianda morte* Christi. *Consideratio uerò mortis* Christi, *simul etiam commonefactio est de abominatione peccati, & de ingenti ira* Dei *aduersus nostra peccata: quam cùm nullorũ hominũ aut angelorũ uirtutes aut merita placare potuerint, ipsius filij morte placari oportuit.* Nec *uerò ideo filius* Dei *hanc suam cœnã instituit, ut discamus leuiter de peccato sentire, & eius usu, in proposito peccãdi cõfirmemur: quasi accepto ibi priuilegio turpitudinis, sine timore* Dei, *sine cõtritione & cõuersione, securè poßimus in peccatis cõtra cõsciẽtiã perseuerare et pergere, seu ad ea redire.* Qui *igitur tali proposito, et hac opinione ad cœnã* Domini *accedit, is eo ipso cõtumelia afficit corpus* Domini: *atq; priora peccata, noua hac tristiore offensione cumulat.* Dignè *itaq; manducaturus in cœna* Domini, *probare se ipsum debet, ut afferat pœnitentiam seu timorem* Dei. Et *pœnitentia simul etiam complectitur bonum propositum.* Ita Paulus *dicit,*

Corinthios illos indignè manducare, qui non in melius, sed in peius conueniebant, qui dissensiones alebant, pauperes pudefaciebant, Ecclesiā Dei contemnebant, in ipsa actione cœnæ Dominicæ.

3. Ad dignā seu salutarem manducationem in cœna Dominica, præcipuè necessaria, est fides. In actione enim cœnæ, filius Dei exhibitione corporis & sanguinis sui, offert, applicat & obsignat remißionem peccatorum, & totum beneficiū noui Testamenti. Illa uerò promißio requirit fidem: non tantum ut in genere statuas, uera esse quæ Deus de gratia sua, propter meritum mediatoris promittit: sed quia in cœna, filius Dei speciali actione testatur, se singulos uescentes uelle in communionem corporis & sanguinis sui recipere: singulis se uelle exhibitione corporis & sanguinis sui, communicare, donare, applicare & obsignare noui Testamenti beneficia: ideo requiritur fides, petens, & cum gratiarum actione accipiens beneficia illa quæ ibi offeruntur & donantur: ita ut singuli statuant, ad se quoq; promißionem illam pertinere, illā sibi communicari, applicari & obsignari: & quidem exhibito preciosißimo pignore, corpore scilicet & sanguine Christi. Imò ideo ad cœnam Domini accedamus, ut fides hæc in nobis accendatur & confirmetur. illa enim uera est Christi ἀνάμνησις. Et in uerbis institutionis, ad singulos uescentes Christus inquit: Accipe, hoc est

est corpus meum, quod pro te traditum est: accipe, Hoc est nouum Testamentum in meo sanguine, qui pro te effusus est in remißionem peccatorum. His enim uerbis, olim in Ecclesia traditam fuisse Euchdristiam, Ambrosius testatur: quibus singuli uescentes, confeßionem fidei suæ addebant, respondentes Amen. Et hæc formula, quia ipsa uerba institutionis, ad singulos uescentes iuxta ueram Sacramenti rationem accommodat, mihi maximè probatur. Non igitur rectè faciunt, qui in uera pœnitentia propter priores lapsus, propter sensum peccati, & propter fidei imbecillitatem, Sacramenti huius usum fugiunt. Ideo enim hoc tantum pignus propositum est, ut Deo reconciliati, in pactum gratiæ noui Testamenti, unde excideramus, restituamur, in eo confirmemur: utq; fides in illo usu accendatur & confirmetur.

Ipsa uerò antithesis ostendet, qui sint, qui indignè manducant, eo quòd non afferant ueram fidē: qui scilicet fingunt, sumptionem prodesse ex opere operato, sine bono motu utentis: qui in sumptione, ut sit salutaris, nituntur propria dignitate & puritate, quasi digni sint cœlesti hoc cibo: aut qui ipso opere sumptionis, fingunt se mereri remißionem peccatorum. Christus enim in sua cœna, non uult nostrorum operum merita & præmia distribuere: sed sua merita, sicut gratis ibi offert, ita fide uult accipi. Item qui docent, homines nec debere

I nec

nec posse statuere, sibi in usu cœnæ certò donari et applicari beneficia noui Testamẽti, etiãsi obsignatio fiat, exhibitione corporis et sanguinis Christi, sed in incerta dubitatione semper fluctuandũ esse: illi certè ipsum filiũ Dei mendacẽ faciũt, in institutione suæ cœnæ. Indignè etiã illi mãducãt, qui sine fide ita accedũt, ut nõ cogitẽt, quid ibi uel quærãt, uel accipiant: itẽ qui Epicurea persuasione accedũt, quasi ibi detur priuilegiũ turpitudinis, ut porrò liberè & impunè poßint in sceleribus perseuerare, pergere, uel ad ea redire. Vera enim fides nõ petit & quærit, ut peccata maneant et cumulẽtur: sed petit & quærit remißionẽ peccatorũ, & liberationẽ à peccatis. Et hæc fides postea genitrix est boni propositi, cauendi in posterũ peccata, et Deo iuxta ipsius mandata obediendi.

Hanc esse uerã probationẽ seu præparationẽ, nõ est dubium: conuenit enim ad normã seu regulam institutionis cœnæ Dominicæ. Et pium institutum in nostris Ecclesijs seruatur, ut singuli qui ad cõmunionem cœnæ accessuri sunt, priùs explorentur, quid de hoc Sacramento intelligant: moneantur ut se ita, sicut iam dictum est, probent, ne indignè manducent: rudiores docentur, quomodo debeant & poßint se probare. Et quia cœna Dominica instituta est, ut usu eius, fides reconciliationis cum Deo confirmetur & obsignetur: pia igitur mens non negliget, sed cum gratiarum actione ute-

ne utetur omnibus illis medijs, in quibus Deus fidei proposuit, ut quærat & accipiat gratiam seu reconciliationem: ut est annunciatio & auditus promißionis Euangelij, siue in publica prædicatione, siue in priuata absolutione. Et postea sequitur confirmatio, & obsignatio huius applicationis, in cõmunione cœnæ Dominicæ. Propter has causas, & hoc modo institutum confeßionis, piè in nostris Ecclesijs seruatur, ante communionem.

Hæc uerò probatio & præparatio, nõ ita præscribitur, & exigitur, ut sit omnibus numeris perfecta, sine omni infirmitate & imbecillitate, cui nihil prorsus desit: Ideo enim Christus instituit suam cœnam, ut commemoratione mortis suæ, pœnitentia in nobis accendatur & augeatur, ut traditione & obsignatione noui Testamenti, in usu cœnæ, fides confirmetur & corroboretur. Nouit figmentum nostrum, quia caro sumus: ideo exhibitione sanctißimi sui corporis & sanguinis, se nobis coniungit, ut corpus peccati mortificetur, uetus fermentum magis magisq; expurgetur, nouitas in bona crescat & augeatur. Non itaque exigitur præparatio, ut nostra dignitate & puritate nos dignos reddamus hoc cibo: ut ideo salutaris nobis sit, quia propter mundiciem nostram eo digni simus. Hæc enim persuasio uerè facit indignos. Sed ideo Paulus requirit probationem, ut

uerè reddamur esurientes & sitientes eius cibi & potus, qui ad salutem nostram in cœna illa proponitur: utq; infirmitatem nostrã agnoscentes, pharmaco & antidoto illius medici, qui cœnam hanc nobis instruit, sciamus opus nobis esse: et quomodo salutariter illud sit, ad nostram sanationem, accipiendum & usurpandum.

Hæc est simplex & uera doctrina, ex fundamẽtis uerborum institutionis sumpta & extructa, de probatione seu præparatione, quæ adhibenda est, ut dignè quis Eucharistiam accipiat. Ex hoc enim fundamento, Paulus Corinthijs concionatur de manducatione indignorum. Et ita etiam ueteres de præparatione loquuntur. Hesichius dicit, eum per ignorantiam indignè percipere Eucharistiam, qui uirtutem eius & dignitatem ignorat. Augustinus inquit: Sacramentum hoc interioris hominis esuriem quærit: ideo ad participandum hoc Sacramẽtum ineptus est, qui peccatum & infirmitatem suam non sentit. Chrysostomi sententia est: Quia bene habentibus, non opus est medico, sed malè habentibus: ideo ab huius Sacramenti uirtute excluditur, qui de se præsumens resolutus cum nausea accedit. Idem inquit: Nullus communicet, nisi ex discipulis Christi sit: alioqui iudicium sibi manducat, & bibit. Augustinus sæpius hoc disputat: Qui credit in Christum, manducat ipsum, ut & in Christo maneat, & Christum manentem

in se

in se habeat: qui uerò hac fide uacuus accedit, foris quidem manducat, non intus, premit dente non capit mente. Et sicut Gregorius dicit: Accipit corpus & sanguinem Christi, essentia, non salubri efficientia: Sacramentum accipit, sed uitam Christi nõ accipit. Et dulcißima est Augustini sententia, ubi de matre sua Monica inquit, quòd ad uictimam illam quæ in cœna Dominica dispensatur, animam suam uinculo fidei alligârit, ne uel leo, uel draco eam inde diuellat. His ita expositis, non difficilis nec obscura erit ratio examinis, in VII. hoc capitulo, & XI. Canone. Primùm enim dicunt, se illos damnare, qui sentiunt solam fidem esse sufficientẽ præparationem, ad sumendam Eucharistiam. Verba autem ita posita sunt, ut uideantur nobis tribuere hanc sententiam: Etiamsi quis sine pœnitentia in sceleribus perseueret et pergat, et retineat propositum maleficiendi, modò tantum historicam fidem de substantia Sacramenti habeat, uel cõcipiat Epicuream persuasionem, de impunitate impœnitentiæ, satis paratum esse ad dignam manducationem in cœna Dominica. Sed falsò hoc nostris Ecclesijs tribui, ex ijs quæ de uera probatione diximus, manifestium est.

2. Consideretur, quare hoc artificio utantur. Deprehendet autem lector, in toto isto capitulo, ubi exprofeßò explicationem doctrinæ de præparatione, ad sumendam Eucharistiam instituerunt,

ne unica quidem syllabâ mẽtionem fieri fidei, quæ petat, apprehendat & accipiat promißionẽ noui Testamenti, quam filius Dei, *singulis uescentibus, exhibitione corporis et sanguinis sui, in usu cœnæ suæ offert, cõmunicat et obsignat.* Hæc *enim fides, applicãs singulis remißionẽ peccatorũ, cũ quidem in usu cœnæ obsignetur et cõfirmetur, cõmunione corporis & sanguinis* Christi, *aduersa fronte pugnat cũ dogmate* Põtificiorũ *de dubitatione.* Atq; *propter hãc ipsam causam, huic fidei nullũ uolunt locũ cõcedere, in præparatione ad salutarẽ* Eucharistiæ *sumptionẽ.* Nec *tamẽ ausi fuerũt, fidẽ simpliciter et manifestè ex præparatione illa proscribere.* Ideo *pœnitẽtiæ seu cõtritioni opponũt solã fidẽ: et dãnãt; si quis dixerit solã fidẽ esse sufficientẽ præparationẽ.* Quod *si intelligatur de psuasione, quã sine pœnitẽtia, in ꝑposito malefaciendi, impij sibi fingũt: nõ inuitus hoc cõcedo.* Sed *aliud est, ut ita dicã, qd' in hoc* Canone *dãnandũ sibi sumpserũt.*

3. Obseruãdũ *est, quo sensu* Lutherus, De *captiuitate* Babylonica *dixerit, dignã præparationẽ non esse, nisi fidẽ qua creditur diuinæ promißioni, quæ in cœna* Dominica *proponitur et offertur.* Inde *enim* Tridẽtini, XI. Canonẽ *excerpserũt.* Nõ *autẽ excludit* Lutherus *agnitionẽ catorũ nostrorũ, contritionẽ seu pœnitẽtiã: sed pugnat cõtra* Põtificios *q & ipsi habẽt, & alijs proponũt multa & uaria præparatoria opera: quib. expletis, existimãt se satis di-*

tis dignè paratos, ad celebrãdã uel audiendã Missam, et ad ipsam etiã cõmunionẽ, ita ut de fide petẽte, quærẽte apprehẽdẽte & accipiẽte promißionẽ noui Testamẽti in cœna, nihil solliciti sint. Ipsam etiã pœnitẽtiã, hac ratione requirũt, ut eius operib. et merito tribuãt dignã præparationẽ: ita ut salutaris mãducatio, nostra dignitate & puritate nostris operibus præparatorijs, et meritis nitatur. Cõtra istas opiniones Lutherus docet, cœnã Dominicã à Christo institutã esse, nõ ut ibi nos aliqd Deo cõferamus, atq; ita nostris operib. in cœna Dominica salutẽ nobis procuremus: sed quæ filius Dei, traditione sui corporis, et effusione sui sanguinis pro meruit, illa, gratuita misericordia nos præueniẽs, offert nobis in promißione Euãgelij: cui exhibitionẽ corporis et sanguinis sui sub pane et uino, tanq̃ pignus & obsignationẽ addit. Gratuita uerò promißio Euãgelij, nõ operib. et meritis nostris, sed fide apprehẽditur & accipitur. Ro. 4. & 11. Et hoc solius fidei officium est, sine qua inutilis est nobis promißio: sicut in prima parte examinis de fide ostẽsum est. Accedit, q, antithesis inter nostrã indignitatem, & inter diuinam præstantiam cibi & potus in Eucharistia, turbat & terret conscientiam; ex qua tentatione eluctari non possumus, si nitamur fiducia cõtritionis, confeßionis et satisfactionis nostræ, operum præparatoriorũ, dignitatis, puritatis, & capacitatis nostræ. Respicienda

igitur est promißio noui Testamenti, quæ in cœna Dominica nobis proponitur, & gratuitò nobis offert corpus & sanguinem Christi, & in illis totum beneficium noui Testamenti. Nec ad accipiendum requirit nostra merita, et dignitatem nostrã, sed tantum ut agnoscentes indigentiam, infirmitatem et indignitatem nostrã, esuriamus & sitiamus gratiam illam: atq; ita quæ gratuitò, propter meritum Christi, nobis in cœna Dominica offeruntur, fide accipiamus. Hæc certè ex natura gratuitæ promißionis Euangelij, & ex mutua relatione inter promißionem & fidem, certißima & uerissima sunt. Et hoc sensu Lutherus dicit, solam fidem esse ueram & sufficientem præparationem ad sumendam Eucharistiam. Et disertè addit: Ad hanc fidem mox sequetur sua sponte, dulcißimus affectus cordis, hoc est charitas. Illam etiam fidem in pœnitentia existere tradit.

Et hæc est sententia illa, quam undecimus Canon damnat: ut scilicet contrarium dogma stabiliat de fiducia nostræ contritionis, confeßionis, satisfactionis, dignitatis & puritatis per opera præparatoria; ut illis salutaris manducatio, in cœna Domini niti doceatur. Sed hac ratione, fructus cœnæ Dominicæ redditur nobis uel inutilis, uel inanis, uel certè dubius & incertus. Scholastici enim tradunt, præparationem quandam esse sufficientiæ & ueritatis: quam Bonauentura dicit consistere

ſiſtere in peccati omnis expulſione, in reuerentia & dilectione. Et qui ita præparati accedunt, illos dicunt conſequi fructum Euchariſtiæ. Aliam uerò dicunt eſſe præparationem probabilitatis, quando homo faciendo quod in ſe eſt, iudicio propriæ conſcientiæ exiſtimat ſe paratũ eſſe. Sed talis præparatio, ſæpe ſecundùm ueritatem non eſt ſufficiens. Et ibi conſentiunt, qui ita accedit, eum nõ conſequi effectus huius Sacramenti: diſputant autem, an talis indignè manducet, & nouo peccato mortali, ita communicando ſe inuoluat, cumq; incertum ſit, quando habeamus præparationem ſufficientiæ ueritatis, quando probabilitatis: ſemper incerta hærebit conſcientia, an dignè uel indignè manducet. Atq; ita conuulſa erit neceſſaria conſolatio, quæ in uſu cœnæ Dominicæ à Chriſto nobis proponitur. Hæc uerò eſt compendiaria illa uia, qua homines à crebriori uſu cœnæ Dominicæ deterrent: ut nundinationẽ priuatarum Miſſarum, auidius ſectentur et amplectãtur, & quæ ſine periculo meritoria ſit, ad delẽda quæuis peccata mortalia. Hæc omnia ſciat lector inuoluta eſſe in XI. hoc Canone: quæ primo aſpectu nõ facilè animaduertuntur, niſi diſputationes ex quibus Canon ille excerptus eſt, inſpiciantur & conſiderentur.

4. Eſt & illud expendendum, quod VII. capitulum dicit, non abſq; magna ſanctitate, accedendum eſſe ad Euchariſtiam, ne iudicium manduce-

mus. Vsitatißima autem est Apostolica illa phrasis, quæ omnes credentes, seu discipulos Christi, uocat sanctos, quibus etiã Deus ipse dicit: Sancti estote, quoniã ego sanctus sum. Sicut aũt uerbũ, קדש significat, quod à communi & prophano usu, in usum sacrum segregatũ, & ad diuinũ seu ministerium seu cultum accommodatum est: ita sancti uocantur, non qui ita perfectè, omnibus sordibus expurgatis, puri & mundi sunt, ut illa sua puritate coram Deo niti & confidere uel poßint uel debeant: sed qui per pœnitentiam à peccato auersi, & fide Christo, qui sanctificatio nostra est, insiti sunt, & per Spiritũ sanctũ renouari cœperunt, uocantur sancti, & imputatiuè & inchoatiuè: licet cum Paulo Rom. 7. & Isaia cap. 64. agnoscant & fateantur, se multis adhuc malis & sordibus contaminatos esse. Vocantur enim sancti in Christo Iesu. Ita ergo uetus Ecclesia rectè proclamauit ante communionem: Sancta sanctis. Non enim datur communio, nisi baptizatis: quos Christus sanctificauit, mundans lauacro aquæ in uerbo. Eph. 5. Et certè, sicut dictum est, dignè accessuri ad cõmunionẽ, afferre debent pœnitentiã: quæ est Hebraica phrasi, sanctificatio, hoc est, auersio à peccato seu immundicie. Debent etiã afferre fidem, in promißionem Euangelij. Verbũ uerò est ueritas, in qua sanctificãtur credẽtes: Ioh. 17. fide enim purificãtur corda: Act. 15. Tali sanctitate accedendũ

esse

esse ad Eucharistiã, ne iudicium manducemus, non negamus. Qui enim sine pœnitẽtia in peccatis perseuerat, & retinet propositũ maleficiẽdi, uerè immundus & indignus est. Et in hãc sententiã Augustinus in Iohannem homilia 88. dicit: Accedens debet esse plenus sanctimonia, & immaculatus. Ita etiam Hesichius libro sexto, in 22. caput Leuitici dicit, pollutos non esse admittẽdos, nec mundatos prohibẽdos. Et addit explicationẽ: Qui semetipsum probat, si peccati sibi cõscius est, & pollutionẽ animæ se habere sentit, pœnitet sine dubio: & post pœnitẽtiã, de pane comedere, & de calice sancto & impolluto bibere potest. Et lib. 7. in 26. caput dicit, hãc esse probationẽ, ut in mũdo corde et cõscientia, ad pœnitentiã eorũ quæ olim deliquit, intendenti, participetur sanctis ad ablutionẽ peccatorũ suorũ. Atq; idẽ uult Augustini sentẽtia: Mutet uitã, qui uult accipere uitã. Nam si non mutet uitam, ad iudicium accipiet uitã: & magis ex ipsa corrumpitur q̃ sanatur, magis occiditur quàm uiuificatur. De ecclesiasticis dogmatibus cap. 53. Habentem adhuc uoluntatẽ peccandi, grauari magis dico Eucharistiæ perceptione, quàm purificari.

Idem etiam uult ueteris Ecclesiæ consuetudo, quæ Catechumenos, et illos quibus propter notoria scelera, publica pœnitẽtia imposita erat, ex Ecclesia dimittebat, quando ad communionẽ mysteriorum peruentum erat. Et tunc sacerdos, parecturus

recturus populo Eucharistiam, magna uoce dicebat: Sancta sanctis: ut scilicet quisq; seipsum probaret. Si hoc modo accipiatur quod VII. capitulum dicit, magna reuerentia & sanctitate ad percipiendam Eucharistiam accedendum esse: nõ repugno. idem enim & nos docemus. Sed uideo Pontificios sanctitatem ita interpretari, ut ante communionẽ, nostris operibus & satisfactionibus, summã quandam animi mundiciem & innocentiam (ita enim Andradius loquitur) nobis acquiramus: ut non opus sit, in cõmunione Eucharistiæ quærere & accipere remißionis peccatorũ uel applicationem, uel obsignationẽ: sed quòd nostra puritas digna iam sit, cui Christus cum suo corpore & omnibus beneficijs suis, se coniungat & cõmunicet. Hoc enim unico argumento Andradius probat, in usu cœnæ Dominicæ non accipi remißionẽ peccatorũ. Hæc uerò præsumptio pugnat cum ipsa institutione cœnæ Dominicæ, & efficit uel superbos pharisæos, uel territas conscientias absterret ab usu cœnæ Dominicæ.

5. Dicunt probationẽ hanc necessariam esse, ut ante cõmunionem necessariò præmittatur Sacramentalis cõfeßio. Et quidem, quo instituto & usu, in nostris Ecclesijs confeßio, tanquã utilis ad uerã probationem seruetur, paucis suprà indicaui. Sed Tridentini præparationẽ constituunt in ipso opere confeßionis, in enumeratione omnium delictorum,

rum, & præcipuè in operibus satisfactionis, quæ in confeßione iniunguntur. Et hanc probationem uolunt esse necessariam. Sed de Sacramentali confeßione, postea in loco de pœnitentia, dicendū erit. Nunc tantum indicare uolui, qualis sit præparatio, de qua Pontificij, sepulta fide, disputant.

DE VSV ADMIRABILIS HVIVS Sacramenti. Cap. VIII.

Quo ad usum autem, rectè & sapienter patres nostri tres rationes hoc sanctum Sacramentum accipiendi distrinxerunt. Quosdam enim docuerunt Sacramentaliter duntaxat id sumere: ut peccatores. Alios tantum spiritualiter: illos nimirū, qui uoto proposito illum cœlestem panem edentes, fide uiua quæ per dilectionem operatur fructum eius & utilitatem sentiunt. Tertios porrò, sacramentaliter simul et spiritualiter: ij autem sunt, qui ita se prius probant & instruunt, ut uestem

uestem nuptialem induti, ad diuinam hanc mensam accedant. In Sacramentali autem sumptione, semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici à sacerdotibus communionem acciperent, sacerdotes autem celebrãtes, seipsos communicarent. qui mos tanquam ex traditione Apostolica descendens, iure ac meritò retineri debet, &c.

Canon. 8.

Si quis dixerit, Christum in Eucharistia exhibitum, spiritualiter tantum manducari, & non etiam sacramentaliter ac realiter, anathema sit.

Canon. 10.

Si quis dixerit, non licere sacerdoti celebranti seipsum communicare, anathema sit.

Illam ueterum distinctionem, ut ueram, cõmodam & utilem probo: corpus scilicet & sanguinẽ Christi, tribus modis manducari & bibi.

Primò spiritualiter tantũ, ab illis qui etiam extra usum cœnæ Dominicæ, uera fide in promißione Euangelij, meritum traditi corporis Christi, & effusi ipsius sanguinis, apprehendunt & sibi applicant, de qua manducatione, Christus præcipuè concionatur Ioh. 6.

Secundò, Sacramentaliter tantum: ab illis scilicet, qui indignè manducant de illo pane, de quo Christus affirmat: Hoc est corpus meum.

Tertiò, Sacramentaliter & spiritualiter: ab illis qui in usu cœnæ Dominicæ, ore suo, cum pane & uino accipiunt corpus & sanguinem Christi: ita ut simul fides, iuxta promißionem statuat, Christum illa sumptione sibi applicare & obsignare beneficia sua, quæ traditione sui corporis, & effusione sanguinis promeruit: & beneficia illa quæ in usu cœnæ uescentibus offeruntur, grata mente, & læta fiducia amplectatur & accipiat. Non enim probo illorum sententiam, qui aliter sentiunt, quàm uerba institutionis tradunt: corpus scilicet & sanguinem Christi, in usu cœnæ Dominicæ tantum spiritualiter per fidẽ manducari, ita ut os nostrum tantum elementa panis & uini accipiat, nõ autem simul cũ pane et

uino accipiat etiam corpus & sanguinem Christi, licet modo supernaturali & cœlesti. De eo enim quod in cœna Dominica nobis exhibetur, quod os nostrum accipit, filius Dei pronunciat: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Et quia in peculiari libello fundamenta huius sententiæ plenius explicaui, hoc loco nihil addam.

Et quidem nihil amplius inquirerem in VIII. hoc capitulũ, nisi in prioribus aliquoties animaduertissem insidias, ubi nihil minus primo aspectu apparebat. Duo igitur, quantum animaduertere possum, in hoc capitulo insidiosè posita sunt, quæ iudico expendenda esse.

Primùm, quòd nõ dicunt, ipsam carnem & sanguinem Christi spiritualiter manducari & bibi à uerè credentibus, etiam extra actionem & usum cœnæ Dominicæ: sed dicunt, ipsum Sacramentum Eucharistiæ, spiritualiter tantum sumi à quibusdam: qui scilicet id quod in cœna Dominica exhibetur, ore suo non accipiunt. Et sanè quia dicunt uoto edi Eucharistiam, posset intelligi de illis qui non possunt habere copiam communionis Sacramentalis: uel de illis qui in cœtu Ecclesiastico, etiã quando non Sacramentaliter communicant, tamen uera fide inhærẽtes Christo, spiritualiter carnem ipsius manducant, & sanguinem bibunt. Sed arbitror Tridentinos hoc non uelle. Sed quia in priuatis ipsorum Missis, Sacramentum ex circum

stantibus

ſtantibus nemini exhibetur, nemo eſt qui illud accipiat, mãducet & bibat: ne tamen expreſſò nimis manifeſtè in ipſam Chriſti inſtitutionem præuaricari uideantur, fingunt, mandato Chriſti, ubi uſum cœnæ ſuæ ita deſcribit: Dedit illis, dicẽs: Accipite, manducate, bibite: hoc facite in mei commemorationem, &c. ſatisfieri, etiamſi Miſſa ita celebretur, ut Sacramentum nemini diſtribuatur, nemo illud accipiat & manducet, modò fide uiua ſpiritualiter aliqui carnem Chriſti manducent. Atqui alium modũ manducandi carnem ſuam, extra actionẽ & uſum cœnæ ſuæ, Chriſtus deſcribit Ioh. 6. Aliũ uerò inſtituit & deſcribit, qualis debeat eſſe in actione & uſu cœnæ ſuæ: ut ſcilicet cũ pane & uino exhibeatur, ore ſumatur, manducetur & bibatur corpus & ſanguis ipſius: idq; in ipſius cõmemorationem: hoc eſt, ut ad Sacramentalem accedat ſpiritualis manducatio. Actioni igitur cœnæ Dominicæ non ſatis fit, ſola ſpirituali manducatione: ſi nemini ſcilicet Sacramẽtum exhibeatur, nemo illud accipiat, manducet & bibat.

Alterum quod expendendum iudico, eſt, quòd diſputant de more, quo ſacerdos celebrans, ſeipſum communicat. Et quidem non iudico pugnare contra ipſam ſubſtantiam inſtitutionis cœnæ Dominicæ, ſi miniſter qui alios communicat, ipſe etiam de pane illo edat, & de poculo illo bibat: præſertim cum ueteris Eccleſiæ exempla ſuffragen-

tur. Atque illud simpliciter sine superstitione fit in nostris Ecclesijs. Sed morem illum, tanquam ex Apostolica traditione descendentẽ, necessariò semper obseruandum esse, probari non potest. Et non sunt conscientijs, tanquam necessaria imponenda quæ non habent in Scriptura mandatum Dei. Et Nicolaus Cusanus ad clerum Bohem. dicit, Sacerdotem celebrantem solere de manu diaconi, calicem accipere.

Aliud uerò præterea est, quod X. Canon insidiosè agit: ut scilicet uera sit communio, consentiens institutioni Christi, etiamsi solus sacerdos, in priuata missa, seipsum tantum communicet. Sed hoc cum descriptione Pauli, 1. Cor. 11. non conuenit. dicit enim, non posse celebrari cœnam Dominicam, si quisque ἴδιον δεῖπνον, priuatam, propriam seu peculiarem cœnam, quæ cum nemine ipsi cõmunis sit, præoccupet. Christus etiam alijs dedit, quibus dixit: Accipite, manducate. Vt igitur non sit illicitum, si sacerdos celebrans, seipsum unà cum alijs communicet: non tamen est uera communio cœnæ Dominicæ si sacrificulus in priuata Missa, priuatam cœnam quæ cum nemine sibi communis sit, instituat.

Et hæc sunt, quæ in hoc capitulo iudico insidiosè posita esse, quæ aliqua conside ratione opus habent.

Canon.

Canon. 9.

Si quis negauerit, omnes & singulos, Christi fideles utriusq; sexus, cum ad annos discretionis peruenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, iuxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ, anathema sit.

EXAMEN.

Inter cæteras querelas, de collapsa synceritate doctrinæ & disciplinæ in Ecclesia, una hæc non postrema est, quòd Pontificij, homines à crebriori Eucharistiæ usu partim persuasione de spectandis priuatis Missis abduxerunt, partim doctrina sua de præparatione deterruerunt. Et persuasum fuit uulgo, satis superq; esse, si semel in anno communione uterētur. idq; præstantius opus esse, si stato tempore, in Paschate scilicet fieret, non ex propria deuotione, propter mādatum Christi, sed ex præcepto Ecclesiæ. Et ego sanè cogitassem, si quid ac de re Tridentina synodus statueret, etiāsi cōsuetudinē cōmunionis in Paschate retinere uellēt, fore tamē, ut ad crebriorē et frequētiorē cōmunionis usum, per totū annū homines exhortarentur: nec eos præcepti, uel legis necessitate, ad cōmunionē in Paschate adigerēt. Sed sicut in tota syno-

do propositum ipsis fuit, nõ aliquid uel minimum ex ijs quæ in Papatu recepta & usitata sunt, ad normam uerbi corrigere, uel saltem mitigare, sed omnia & singula, qualiacunque sint, simpliciter tantum repetere, confirmare & stabilire: ita per totam hanc seßionem, nullam literam de crebriori Eucharistiæ usu uoluerunt ponere, sed in fine repetunt capitulum: Omnis utriusq; sexus, de unica communione in anno: idq; statuto tempore, & ex præcepto Ecclesiæ. Obiter tamen & ualde leuiter additur particula (saltem) ne prorsus prohibuisse uideantur, si quis crebrius uelit communicare. Interim manet persuasio, satis esse, si quis in anno semel utatur communione. Quod si quis crebrius utatur, mox affingitur opinio meriti, operis supererogationis, quia nõ ex præcepto fiat. Pauca igitur quædam, de tempore communionis annotabimus. Et Christus quidem diligẽter & sollicitè in institutione cauit, ne existimaretur communionem ad certum & statutũ tempus alligasse: propterea quia illo tempore, quando Iudæi iuxta legem Pascha manducabant, cœnam suam instituit. Erat enim statutus dies, in certo mẽse anni, mãducationi Paschatis in lege præfinitus. Dicit igitur: Hoc facite, quotiescunq; manducaueritis et biberitis, in mei cõmemorationem. Et particulam illam à reliquis Euangelistis omissam, Paulus peculiari sollicitudine bis repetit. Ad utrumq; autẽ particula

ticula illa (Quotiescunq;) respicit: primò, ne celebratio seu cõmunio cœnæ Dominicæ, existimetur sicut Pascha Iudæorũ, ad certũ & statutũ tempus alligata esse. Secũdò, ne existimetur, illud de quo Christus dixit, Hoc facite: semel tantũ in anno faciendum esse: sicut in lege sufficiebat, Pascha semel tantũ in anno manducare: imò nõ licebat illud uel sæpius, uel alio tẽpore anni manducare, quàm in lege præfinitum erat, siue pro mundis, siue pro immundis. Valde significãter autẽ loquitur Paulus in modo potẽtiali, ὁσάκις ἂν ἐσθίητε καὶ πίνητε: quotiescunq; hoc mãducaueritis & biberitis. Certißimũ igitur & manifestißimũ est ex institutione Christi, sicut cõmunio cœnæ Dominicæ non est alligata ad certum seu statutũ tempus anni, ita etiam non semel tantum in anno usurpandũ esse. Iudaico enim Paschati, quod & semel in anno, & statuto tẽpore anni celebrabatur, Christus particulam illam opponit: Quotiescũq; biberitis, &c. Nec tamen arbitrariũ uoluit cõmunionis usum credentibus permittere, ut idem esset, siue ea aliquando uterentur, siue prorsus nõ uterentur, aut quando libitum esset: sicut fit in rebus adiaphoris. Nõ enim dicit, quando libitũ fuerit, ut in actionibus adiaphoris: sed inquit, Quotiescunq; feceritis. Nec sicut semel tantũ baptizamur, ita semel sufficit cœna Dominica uti. dicit enim, Quotiescunq;: ut scilicet de pane illo manducemus, & de calice illo bibamus,

quotiescunq; utile & necessarium nobis esse agnoscimus & sentimus pharmacum & antidotum illud, quod in Eucharistia Samaritanus noster, uulneribus nostis infundit: modò nos ipsos probemus, ne ad iudiciũ illud accipiamus. Regula enim, quando & quoties communione utendum sit, summenda est. 1. ex doctrina de fructu et efficacia Eucharistiæ: quando scilicet, & quoties efficacia illa nobis opus esse agnoscimus. 2. ex doctrina de probatione: ne scilicet indignè accipiamus. Et ex his fundamentis homines docendi, monendi & exhortandi sunt ad crebriorẽ & frequentiorẽ usum Eucharistiæ. Christus enim quia inquit, Quotiescunque hoc feceritis: omnino uult, ut qui discipuli ipsius sunt, crebrò hoc faciant. Nec ueri uel fideles Christi ministri sunt, qui quacumq; ratione populum à crebriori usu cõmunionis Eucharistiæ abducunt, uel absterrent.

Et pulcherrima sunt ueræ antiquitatis exempla, de crebro Eucharistiæ usu. Apud quosdã enim usitata fuit quotidiana Eucharistiæ communio: apud quosdã bis in hebdomada: apud quosdam die Dominica, feria 4. et 6. et sabbatho: apud quosdã Dominicis saltẽ dieb. Huius rei testimonia sunt apud Hieronymũ, in epist. ad Luciniũ: apud Ambrosiũ in 2. cap. prioris ad Timotheũ: apud Augustinũ, epist. 118. De fide ad Petrũ ca. 19. De Ecclesiasticis dogmatib. cap. 53. apud Socratẽ lib. 5 ca. 22.

Et quod maximè ad explicationem huius Canonis pertinet, cõsuetudo fuit in ueteri Ecclesia, q̃ in festis solẽnioribus, tota multitudo ad maiores basilicas cõueniebat, & ibi solẽnis quædã cõmunio celebrabatur: ut quisq; publica professione ostẽderet, se esse membrũ Ecclesiæ. ita conciliũ Agathense I. canone 21. cõcedit in priuatis oratorijs usum cõmunionis: sed in maioribus festiuitatibus, uult omnes cõuenire ad parochias, ubi legitimus est, ordinariusq; cõuentus. Et de Consecra. dist. 2. cap. Seculares natalis Domini, Pascha & Pentecoste nominatur. Chrysostomus indicat, in sua Ecclesia, in Paschate talem solennẽ cõmunionẽ celebratã fuisse. Homilia 11. ad populũ Antiochenũ: Et ad Heb. 10. nominat unam in anno perceptionẽ. Inde Leo ad Dioscurũ Alexandrinũ scribit: Si solennior festiuitas conuentũ populi numerosioris indixerit, quẽ recipere simul una Basilica non posset, sacrificij oblatio indubitanter iteretur, &c. Inde collapsa hac consuetudine, plures Missæ eodẽ die in eodem templo manserunt, extra primum et uerum usum. Rhenanus existimat, ex frequentioribus illis conuentibus ad solennẽ hanc communionẽ, reliquum adhuc esse post collapsam illam consuetudinẽ hoc uestigium, quòd nundinæ in urbibus Germaniæ celebrioribus retinent appellationem Missarum. Et talis solennis communio, non malo consilio primùm instituta fuit: ut scilicet omnes publica pro-

fessione ostenderent, se esse membra ueræ Ecclesiæ: ut sicut unus est panis, ita multos se unum corpus esse admonerentur: utq; ostenderent, se dissentire ab omnibus hæreticis. Atque hoc modo unitas & consensus in doctrina & fide conseruaretur. Sicut dicit canon Agathensis: Seculares qui in natali Domini, paschate et Pentecoste non cõmunicauerint, inter catholicos non habeantur. Sed consuetudo illa, per se non mala, mox in abusum degenerauit. Multi enim putabant satis esse, si saltem illis solennioribus temporibus communicarent: alijs uerò temporibus, communionẽ nec curabant, nec quærebant: maximè cum uiderent eremitas tantum semel in anno, uel post biennium ex eremo progredi ad Ecclesias, ad cõmunionẽ: sicut indicat Chrysostomus in 10. cap. ad Hebr. Illam uerò prauam persuasionem Patres grauißimè reprehenderunt: & populum ad crebriorem communionis usum, grauißimè exhortati sunt. Chrysostomus in 1. cap. ad Ephesios inquit: Frustra habetur quotidiana oblatio, frustra stamus ad altare: nemo est qui simul participet. Et in 10. caput ad Hebr. inquit: Hæc dicens, non ab una in anno perceptione uos ueto, sed uolo semper uos accedere. Ambrosius de Sacramentis libro 6. cap. 4. inquit: Si quotidianus est cibus: cur post annum illum sumitis, quemadmodum Græci in Oriente facere consueuerunt. Et Chrysostomus homilia 11. increpat populum Antioche-

tioche-

tiòchenum, quòd in Quadragesima litigarent, & tamen in Paschate, sine uera probatione, ex consuetudine, ad solennem communionem accederẽt. Et in 1. caput ad Ephesios: Alijs temporibus sæpe cum mundi estis, non acceditis: in Paschate uerò, etiamsi quid temerarium sit commissum, nihilominus acceditis. O consuetudinem, ô præsumptionẽ. Has grauißimas reprehensiones lector diligenter hoc loco obseruet. Hæc enim recitaui, ut ostenderem, longè aliud esse ueterem solennem communionem in Paschate, quàm sicut nunc apud Pontificios seruatur. Illi enim simul docendo, monendo, hortando, & arguendo urgebant frequentem & crebriorem usum communionis: Pontificij uerò censent, ex præcepto neminem obligari, nisi ut semel tantum in anno communicet, modò interim priuatarũ Missarum spectaculum liberaliter coemat. Hæc profectò longißimè absunt à ueteris Ecclesiæ forma. Canon Apostolorum nonus de communione eorum qui in synaxi præsentes erant, disertè statuit: πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς, καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας τῆς ἐκκλησίας, ἀχορίζεσθαι χρή. *Quæ sententia etiam in 2. Canone Antiocheni concilij repetitur. Cum uerò quotidiana communio postea à populo intermitteretur, religiosi tamen seu clerici, quotidie ad communionem conueniebant:*

ſicut ex Micrologo Caſſander citat. Et de illa communione intelligi uolunt, quod Anacleti canon, de Conſecra. diſt. 2. dicit: Parata conſecratione, omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere luminibus. Adeò nullam uoluerunt Miſſam eſſe, ſine communicantibus. Diebus uerò Dominicis, & alijs feſtiuitatibus, populus ad communionẽ conueniebat. Deinde cum & hoc intermitteretur, ſtatutum fuit, ut ſi non frequẽtius, ſaltem ter in anno omnes communicent. De Conſecra. diſt. 2. cap. Et ſi non frequentius. Tandem Lateranenſe concilium, laicis ſemel in anno iudicauit ſatis eſſe, uti cõmunione. Quotidiana etiam clericorum communio ſenſim intercidit. Atq; ita collapſo crebrioris communionis uſu priuatæ Miſſæ ſine communicantibus, ſeu clericis, ſeu laicis, per totum annum inualuerunt: & acceſſit perſuaſio, idẽ eſſe ſpectare Miſſam, atq; uti cõmunione: imò minori cũ periculo, & maiori cum fructu, ſpectaculum Miſſæ coniunctum eſſe, quàm ipſam communionẽ. Ita tandem populus à crebriori communionis uſu prorſus abductus eſt, trãsformariq; cœpit cœna Dominica in ſpectaculum: ut ubi Chriſtus dicit: Accipite, manducate, bibite: Pontificij ſubſtituere non uereantur, Accedite & ſpectate, & idem erit ac ſi manducaretis & biberetis.

Et hæ prauæ perſuaſiones cum ab aliquot iam annis, triſtiſsima animarum iactura, in Eccleſia hæ-

reant:

reant, quid quæso remedij, Tridentini patres afferunt? Num conantur restituere crebriorem communionis usum, iuxta mandatum Christi? num uolunt homines ad illum exhortandos? Profectò ne unum quidem uerbum, in tota illa sessione animaduertitur, quod hoc uel leuiter significet: sed simpliciter dicunt, omnes fideles teneri ex præcepto, ut semel singulis annis communicent. Addunt autem particulam, Saltem, ne prohibuisse uideantur: cum seriò & grauiter adhortandi essent homines, ad crebriorem communionis usum. Illam igitur consuetudinem & persuasionem Pontificiæ ecclesiæ, ostendi nec cum Scriptura, nec cum exemplis ueteris Ecclesiæ consentire. Et profectò insignis est impudentia, quòd ne uerbo quidem mẽtionem faciunt crebrioris communionis: sed tantum de unica in anno communione, usitatam suam cantilenam repetunt. Modestius aliquanto agit Coloniense antididagma. quod licet defendat consuetudinẽ illam, tamen addit, diligenter admonendos esse homines, ut se frequentius ad Eucharistiæ perceptionem præparent, Sed ne talis quidem modestiæ significatio, iudicata fuit decere illos, qui locum Romani pontificis in Tridentino concilio repræsentarunt.

DOCTRINA, DE COMMVNIONE ſub utraq; ſpecie, & paruulorum, publicata in Seſsione quinta ſacri œcumenici concilij Tridentini: Sub S. D. N. Pio IIII. Pont. Max. die 16. Iulij, anno Domini 1562.

PROOEMIVM.

Sacroſancta œcumenica & generalis Tridentina ſynodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, præſidentibus in ea eiſdem Apoſtolicæ ſedis legatis, cum de tremēdo & ſanctiſsimo Euchariſtiæ Sacramēto, uaria diuerſis in locis errorum monſtra, nequiſsimi dæmonis artibus circumferantur, ob quæ in nonnullis prouincijs multi à catholica Eccleſiæ fide atq; obedientia uideātur diſceſsiſſe: cenſuit, ea quæ ad communionem ſub utràq; ſpecie, et paruulorum pertinent, hoc loco exponenda eſſe. Quapropter cūctis Chriſti fideli-

fidelibus interdicit, ne posthac de ijs aliter uel credere, uel docere, uel prædicare audeant, quàm est ijs decretis explicatum atq; definitum.

Laicos & clericos non conficientes, non astringi, iure diuino ad communionem sub utraq; specie. Cap. I.

Itaq; sancta ipsa Synodus, à Spiritu sancto (qui Spiritus est sapiētiæ & intellectus, spiritus cōsilij et pietatis) edocta, atq; ipsius Ecclesiæ iudiciū & consuetudinē sequuta, declarat ac docet, nullo diuino præcepto laicos et clericos non conficientes, obligari ad Eucharistiæ Sacramentū, sub utraq; specie sumendū: neq; ullo pacto (salua fide) dubitari posse, quin illis alterius speciei cōmunio ad salutem sufficiat. Nam etsi Christus Dominus in ultima cœna, uenerabile hoc Sacramentū in panis & uini speciebus instituit, & Apostolis tradidit:

tradidit: non tamen illa institutio & traditio eò tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini, ad utramque speciem accipiendam astringantur. Sed neque ex sermone illo apud Ioannem sexto, rectè colligitur utriusque speciei communionem à Domino praeceptam esse, utcunque iuxta uarias sanctorum Patrum, & doctorum interpretationes intelligatur. Namque qui dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nō habebitis uitam in uobis: dixit quoque: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternū. Et qui dixit: Qui manducat meam carnē, et bibit meum sanguinē, habet uitā æternam: dixit etiam: Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mūdi uita. Et deniq; qui dixit: Qui manducat meam

carnem,

carnem, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominus: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Ecclesiæ potestas circa dispensationem Sacramenti Eucharistiæ. Cap. II.

Præterea declarat, hanc potestatē perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorū dispensatione, salua illorum substātia, ea statueret uel mutaret, quæ suscipientiū utilitati, seu ipsorū Sacramētorū uenerationi, pro rerū, tēporum et locorū uarietate, magis expedire iudicaret. Id aūt Apostolus nō obscurè uisus est innuisse, cum ait: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Atq; ipsum quidē hac potestate usum esse, satis constat, cū in multis alijs, tum in hoc ipso Sacramēto, cum ordinatis nonnullis circa eius usum: Cætera,

Cætera, inquit, cum uenero dispo-nam. Quare agnoscens sancta mater Ecclesia, hanc suã in administratione Sacramentorũ autoritatẽ, licet ab initio Christianæ religionis, nõ infreques utriusq; speciei usus fuisset: tamen progressu tẽporis, latißime iam mutata illa cõsuetudine, grauibus & iustis causis adducta, hãc consuetudinẽ sub altera specie cõmunicandi approbauit, & pro lege habẽdam decreuit: quã reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ autoritate pro libito mutare non licet.

Totum & integrum Christum, ac uerum Sacramentum sub qualibet specie sumi.

Caput III.

Insuper declarat, quamuis redemptor noster (ut antea dictũ est) in suprema illa cœna, hoc Sacramentũ in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit: tamen fatendum esse, etiam

etiam ſub altera tantum ſpecie, totum atque integrum Chriſtum, uerumq́ Sacramentũ ſumi: ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt.

Canon. 1.

Si quis dixerit, ex Dei præcepto, uel neceſsitate ſalutis, omnes & ſingulos Chriſti fideles utramq́ ſpeciem ſanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti ſumere debere, anathema ſit.

Canon 2.

Si quis dixerit, ſanctam Eccleſiã catholicam non iuſtis cauſsis & rationibus adductam fuiſſe, ut laicos, atque etiam clericos non conficientes, ſub panis tantummodo ſpecie communicaret, aut in eo erraſſe, anathema ſit.

Canon. 3.

Si quis negauerit, totum & integrum Christum, omnium gratiarum fontem & autorem, sub una panis specie sumi, quia (ut quidam falsò asserunt) nō secundum ipsius Christi institutionem, sub utraque specie sumatur, anathema sit,

EXAMEN.

Non turbabitur, ut opinor, lector, quòd hoc loco in examine non procedimus iuxta ordinem Seßionum Concilij: in quo abrupta tractatione de Eucharistia, interponitur doctrina de pœnitētia, & extrema unctione. Commodißimum enim esse iudicaui, ut ea quæ de Sacramēto Eucharistiæ inter nos & aduersarios controuersa sunt, uno ordine, & continua tractatione examinentur & explicentur. Accedit ergo tandem Tridentina synodus, ad celebrem & uulgatam illam controuersiam, de cōmunione sub utraq; specie. De qua per multos iam annos, totius Christiani orbis nō taciti tantum gemitus, nō obscura suspiria, nec priuatæ tantū disputationes: sed cōmunes querelæ, & publicæ flagitationes sonora uoce omnes Ecclesias,

atq;

atq; adeo (quod dubium non est) ipsum etiam cœlum impleuerunt. Ipsas certè, quantumuis crassas, Pontificiorũ aures, tantũ non obtuderunt. Neq; enim nostri tantũ, ostensis euidentißimis & firmißimis ex uerbo Dei fundamentis et rationibus, strenuè et magno zelo, cùm uoce tum scriptis hoc egerunt: uerumetiam inter illos qui Põtificis partibus adhuc addicti sunt, ipsa rei euidentia hoc effectum est, quòd per uarias nationes & regna, publicis uotis & quotidianis efflagitationibus, restitutio calicis Dominici, petita & postulata fuit: idq; sæpius, etiam in solennibus regnorum & nationum conuentibus. Nec uerò promiscuæ & indoctæ tantum multitudinis hæ flagitationes fuerunt, sed extant hac de re grauißimorum uirorũ, qui sub ipso Pontificis regno, eruditione & dignitate celebres sunt, querelæ, uota, consilia & monita: imò publicis regum & principum etiam illorum qui à doctrina Pontificia non prorsus alieni sunt, legationibus cùm aliàs sæpe, tum uerò potißimùm in congregatione Tridentinæ synodi, solenniter inter cætera postulatum fuit: ut sublata iniusta prohibitione usus Dominici calicis, Ecclesiæ Dei iuxta Christi institutionem, & primitiuæ Ecclesiæ morem restitueretur.

Illæ uerò communes & publicæ flagitationes, nõ ex cœco aliquo impetu, nõ ex leuitate aliqua uel petulãtia, nõ ex stulta nouitatis affectatione,

uel pertinaci dissentiendi libidine, profectæ fuerunt: sed habent rationes profectò grauissimas, firmissimas & euidentissimas. quas in pauca & summaria capita redactas, non alienum ab instituti nostri ratione erit, hoc loco recensere, ut eo commodius ad examen Tridentinorum decretorum perueniamus. Ipsa enim antithesis rationum utriusq; partis, multum lucis explicationi huius controuersiæ adferet.

ARGVMENTA EX SCRI-
ptura, pro communione sub utraq; specie.

Prima *igitur ratio ab ipsa institutione* Eucha*ristiæ sumitur.* Quia *enim de Sacramentis, ex ipsorum institutionibus iudicandum est: nulli piorum dubium esse uel potest, uel debet, unicam & solam illam rationem administrandi, dispensandi & usurpandi Sacramenta, quod ad substantiam ipsorum attinet, optimam, rectissimam & tutissimam esse, quæ in institutione ipsorum, ab ipso filio* Dei *tradita est. Sacramenta enim non natura creantur, uel humano artificio formantur: sed institutio filij* Dei, *accedens ad elementa ab ipso ordinata, facit Sacramenta. Si uerò institutio filij* Dei *uel tollatur, uel adulteretur, uel mutiletur & mutetur: nulla ratione uel confici, uel haberi pos-*

sunt

ſunt uera Sacramenta. Hoc axioma, ne ab ipſis quidem inferorũ portis labefactari poteſt. Extra controuerſiam autem eſt, Chriſtum in ea nocte qua tradebatur, cœnam ſuam inſtituiſſe: Accepit panem, gratias egit, fregit & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro uobis traditur. Accepit uerò etiam calicem: & cum gratias egiſſet, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, &c. Et Lucas (quod diligenter obſeruandum eſt) oſtendit, Chriſtum uoluiſſe, parem eſſe rationem in diſpenſatione & uſurpatione utriuſq; partis. Abſoluta enim deſcriptione, de diſpenſatione prioris partis, addit ὡσαύτως, ſimiliter accepit, & dedit etiam calicem.

Et Matthæus tradit, inſtitutionis hanc eſſe ſententiam, ut omnes illi ex calice Euchariſtiæ bibãt, qui de uno pane participant. Illis enim qui benedictum panem iam acceperant, dicit: Bibite ex hoc omnes. Sicut igitur inſtitutio tradit, panem benedictum eſſe diſpenſandum: Similiter etiam tradit, calicem eſſe diſpenſandum: & quidem illis ipſis, imò omnibus illis, quibus cum pane exhibetur corpus Chriſti, ut illud accipiant, & manducent.

Hæc certè ratio non poteſt non uehementer mouere pias mentes, quãdo uident facta diſceſſione ab ipſa inſtitutione filij Dei, illud humana autoritate mutilari, mutari & diuelli, quod uerbum Dei affirmat, Chriſtum ſimiliter, eodem modo &

coniunctim instituisse: cum quidem immotum sit fundamentum, institutionem seruandam esse, ut certi simus nos habere uerum Sacramentum. Nulla autem alia extat institutio Eucharistiæ, quàm hæc, quæ tradit similiter institutam esse dispensationem & usurpationem utriusq; partis.

Secunda ratio sumitur à mandato Christi. Non enim dogmaticè tantum tradita est institutio cœnæ Dominicæ, sed usurpantur in illa aliquot uerba, quæ expreßè significant præceptum & mandatum Christi: Accipite, comedite: Bibite ex hoc omnes: Hoc facite. Sicut autem non pro solis duodecim Apostolis qui tunc interfuerunt, cœnã suam instituit: ita etiam uerba mandantia, non tantum complectuntur tempus & actum primæ illius cœnæ, sed additum est mandatum perpetuum & uniuersale: ut scilicet illud quod in prima illa cœna factum est porrò usq; ad consummationem seculi in Ecclesia fiat. Inquit enim: Hoc (quod scilicet iam in hac prima Dominica cœna factum est) facite in mei commemorationem. Non obscurum autem est, quid in prima cœna factum sit. Christus accepit panẽ & calicẽ, gratiarũ actione benedixit, distribuit, dedit discipulis, et dixit, &c. Discipuli sumpserũt, mãducauerũt, & biberũt.

Et utrinq; addita fuit commemoratio Christi, hoc est, annunciatio mortis ipsius. Mandatum igitur (Hoc facite) utrumq; complectitur: tum quid

mini-

ministri Ecclesiæ, in administratione & dispensatione Eucharistiæ: tũ quid fidelis populus, in sumptione seu usurpatione facere debeant: hoc scilicet, quod in prima Dominica cœna factum esse, in descriptione institutionis legimus. Illa uerò tradit, utrumq; & panem & poculum Domini, seorsim & dispensatum & sumptum fuisse. Vtq; omnia essent clarißima, Paulus tradit, se à Domino Iesu, sedente iam in gloria sua accepisse, quòd mandatum illud (Hoc facite) non ad unam tantum, sed ad utramque Eucharistiæ partem pertineat. Distinctè enim & separatim, & ad panem & ad poculum Domini, affirmat additum esse mandatum Christi: Hoc facite. Et ne quis existimet, huic mandato Christi satisfieri, si alterutrum fiat: Paulus in descriptione calicis, utitur particula (ὡσαύτως, similiter) ut ostendat, mandatum illud similiter eodem modo, & pari ratione, nec minus pertinere ad calicem quàm ad panem. Paulus enim quando uult significare, diaconos non minus quàm episcopos debere irreprehensibiles esse, utitur particula ὡσαύτως. 1. Tim. 3. Nec uerò ad illos tantũ, quib. ministeriũ administrandi, & dispensandi Eucharistiam, à Christo commendatum est, pertinet particula, Hoc facite. Paulus enim in descriptione calicis, uerba Christi ita recitat, ut manifestè ostendat, mandatum illud pertinere ad illos etiam quibus

Eucharistia dispensatur, datur seu exhibetur. Inquit enim: Hoc facite, quotiescunq; biberitis. Mandatum ergo Christi, quòd cœnam suam in Ecclesia, usq; ad iudicium, uelit administrari, dispensari, sumi & usurpari, in pane scilicet & poculo benedictionis edendo & bibendo, certum & manifestum est. Et piorum conscientias hoc argumento uehementer moueri, non est mirum. Vniuersalis enim est sententia, quæ in Scriptura sæpius repetita est: Mandatis Domini nihil esse addendum, nihil detrahendum: nō esse ab ijs declinandum, siue ad dexteram, siue ad sinistram. Et grauißima est Cypriani sententia, lib. 2. episto. 3. Si ne unum quidem ex minimis mandatis legis soluere debet: multo minus ex his magnis mandatis, pertinentibus ad ipsum Dominicæ paßionis & nostræ redemptionis Sacramentum, fas est ullum infringere, uel humana traditione mutare. Et Ambrosius. 1. Cor. 11. disputans de illis qui indignè hoc Sacramentum tractant, ita ut iudicium sibi acquirant, ita inquit: Indignus est Domino, qui aliter celebrat hoc mysterium, quàm ab eo traditum est. Non enim potest deuotus esse, qui aliter præsumit quàm datum est ab autore.

Tertia ratio sumitur à iure testamentorum. Nota enim est Pauli sententia, Gal. 3. ne in hominis quidem testamento, quando confirmatum est, licere aliquid, sine sacrilegij crimine uel abroga-

re

re uel superordinare. Est autē tota cœna Dominica, proprium noui Testamenti Sacramentum. De calice uerò Christus propriè & peculiariter inquit: Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine. Illud testamentum filius Dei mediator, in ea nocte qua tradebatur, condidit: illud Testamentum effusione preciosissimi sui sanguinis obsignauit. In illo testamento non terrena & caduca, sed cœlestia & æterna bona Ecclesiæ suæ legauit. Cumq; huius sui Testamenti calicem in cœna Dominica dispensandum & bibendum, omnibus illis pro quibus sanguinem suum effudit, instituerit: horrenda profectò audacia est, usum testamentarij huius calicis, maiori parti Ecclesiæ eripere & prohibere. Quis igitur nisi Antichristus indignetur, Ecclesiam sponsam petere & flagitare, sponsi sui testamentum, intemeratum & integrum sibi restitui?

Quarta ratio sumitur ab exemplo Apostolorum. Cum enim Apostoli uiderent sanguinem à corpore Christi tunc cum calicem ipsis præberet, non esse separatum, nec effusum: non tamen iudicarunt, ideo usum calicis uel esse arbitrariū, uel prorsus posse intermitti, cum iam in pane accepissent corpus Christi non exangue, sed uiuum & integrū, sed sicut iußi erant, Bibite ex hoc omnes: ita simplici obedientia huic mandato, sine disquisitione rationum, & sine prætextu periculi ob

temperarunt. Marcus enim inquit: Et biberunt ex eo omnes. Suo igitur exemplo Apostoli nos instruxerunt, in mysterio cœnæ, simplici obedientia inhærendum esse institutioni & mandato filij Dei: & contra expressa uerba institutionis, nullas admittendas esse uel rationes, uel argumentationes.

Quinta ratio sumitur à traditione Apostolica, quæ literis comprehensa, & indubitata est. Pontificij disputant, mandatum institutionis de calice, pertinere non ad omnes fideles, sed tantum ad Apostolos, & ad illos qui ipsis in ministerio succedunt. Sed quomodo Christus mandatum illud intelligi uoluerit, & in quo sensu Apostoli illud Ecclesiæ proposuerint, non potest certius quàm ex Paulo colligi. Is enim manifestissimè testatur, 1. Cor. 11. se ecclesiæ Corinthiorum tradidisse dispensationem & usum utriusq; speciei, sicut uulgò nunc loquimur. In uno enim illo capite, de corpore & sanguine Christi, de edendo & bibendo, seorsum & copulatiuè, ad minimum sexies repetit: idq; ita, ut affirmet se à Domino sedente iam ad dexteram patris, ita accepisse, sicut Corinthijs tradidit. Tradidit autem ipsis dispensationem & usum utriusq; speciei: id quod extra omnem controuersiam, certum et manifestum est. Num uerò solis sacerdotibus apud Corinthios hoc tradidit? Certè inscriptio epistolæ

stolæ habet: *Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, uocatis sanctis.* Nec tantum Corinthijs epistolam illam inscribit, sed addit: *Cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, in omni loco, ipsorum & nostro.* Hoc testimonium ualde illustre est. Quia enim Christus in prima cœna, solos duodecim Apostolos mensæ adhibuit: Pontificij disputant, ad solos Apostolos, & qui ipsis in ministerio succedunt, mandatum institutionis de usu utriusque speciei pertinere, ita ut laici præcepto diuino non obligentur ad sumendam Eucharistiam sub utraque specie, sed sufficiat ipsis alterius tantum speciei communio. Sed Paulus manifestè testatur, se in ecclesia Corinthiaca, omnibus uocatis & sanctificatis in Christo, tradidisse usum utriusq; speciei: & affirmat, se illud quod Corinthijs tradidit, ab ipso Domino accepisse. Atq; ita mandatũ Christi, de usu utriusq; speciei, accommodat ad totam Ecclesiam. Falsum enim est, quod quidã fingunt, Paulũ ibi nudã tantũ historiã institutionis cœnæ Dominicæ, et qdẽ historicè tãtũ recitare: cũ totus cõtextus tãtum nõ clamitet, ideo Paulũ repetere et adducere uerba institutionis, ut ex illa norma & regula, errores et abusus q in ecclesiã Corinthiacã, circa administratiõnẽ et usum Sacramẽti huius irrepserãt, corrigat: utq; uerã rationẽ in administratiõe et usu cœnæ dominicæ, ex

fonte

gat: Accipite, edite, bibite. Et illud sua accommoda tione, quam à Domino accepit, ostendit pertinere non tantum ad duodecim Apostolos, nec tantum ad sacerdotes: sed ad omnes uocatos & sanctificatos in Christo Iesu, non tantum in ecclesia Corinthiaca, sed in omni loco. Quod ergo Paulus nō dicit, Ego praecepi uobis: sed Praeceptum & mandatum quod ab ipso Domino accepi, eius iussu uobis uocatis et sanctificatis in Christo tradidi: multo fortius obligat, quàm si dixisset: Ego praecepi uobis. Sicut pulcherrimè hoc intelligi et illustrari pōt, ex eo qd' 1. Cor. 7. dicit: Nō ego praecipio, sed Dominus. Quod igitur Paulus. 1. Cor. 11. dicit, Tradidi uobis: idem est, ac si diceret: Quod ad administrationem & usum coenae Dominicae attinet, non consilium do, sed praeceptum Domini habeo. Hoc argumentum pulcherrimum nō animaduertissem in uerbis Pauli, nisi Iesuitarum cauillatio, quòd Paulus non praeceperit, sed tradiderit Corinthijs usum utriusq; speciei, ad hanc obseruationem me deduxisset. Quòd uerò dicunt, Paulum uerba institutionis tantum historicè, sine accommodatione ad uocatos & sanctificatos in Christo, in omni loco recitare, falsum est. Ita enim historiam institutionis recitat, ut mox eam accommodet ad Corinthios, & ad omnes quibus epistolam inscripsit. Et quidem mandatum Domini, de communione utriusq; speciei in prima coena, Apostolis datum, Pau lus

lus sicut à Domino accepit, ad omnem hominem uocatum & sanctificatum in Christo Iesu, accommodat cum inquit: Quotiescunque manducaueritis & biberitis, &c. Ne uerò quis existimet, Paulum hoc arbitrarium facere: mox per modum imperatiuum, in forma mandati repetit: Probet se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Operæprecium uerò est considerare, quomodo clarissimam illam Pauli sententiam, Andradius & Coloniensis Horstius eludere conentur. Dicunt enim, mandatum illud Pauli pertinere tantum ad probationem, non uerò etiam ad manducationem & bibitionem in cœna Dominica: ut sensus sit, inquit Horstius: Modò homo probatus sit, tunc siue unam, siue utramque speciem sumat, perinde est. Sed sophistica, imò sycophantica potius, non tam elusio quàm deprauatio est, manifestissimæ sententiæ. Verum est, Paulus præcipit, ut homo usurus cœna Dominica, prius se probet. Sed quando homo se probauit, tunc Paulus affirmat mandatum Dei esse, & quidem copulatiuum mandatum, ut homo probatus de pane illo edat, & de poculo bibat. Non minus enim imperatiua uerba sunt, & eiusdem formationis per copulam connexa, ἐσθιέτω καὶ πινέτω, quàm est δοκιμαζέτω. Nec uerò pro circumstantia loci, & conditione ecclesiæ Corinthiacæ, usum utriusque speciei Paulus tradidit, ut sit traditio non uniuersalis,

ſalis, ſed particularis. Titulus. n. epiſtolæ oſtēdit, ea quæ ibi traduntur, pertinere non tātum ad Corinthiacos, ſed ad omnes qui inuocant nomen Domini, in omni loco. Et in tractatione de cœna Dominica, utitur generali uocabulo: Homo ſeipſum probet, & ſic edat & bibat. Vniuerſalis igitur eſt Paulina accommodatio mandati Chriſti, de edendo pane et bibendo poculo cœnæ, ad homines omnes, uocatos & ſanctificatos, in omni loco. Et idē ſeruatū fuiſſe in praxi Apoſtolicæ eccleſiæ, certū eſt. Sicut enim inquit, 1. Cor. 10. Vnū corpus ſumus quia omnes de uno pane participamus, ita 1. Cor. 10. inquit: Omnes in unū ſpiritū potati ſumus. Nec uerò ad tempus tantū Paulus illa ita ordinauit, ut traditio ſit temporaria; ſicut ſophiſtæ fingūt, Paulum cum inquit, Reliqua quando uenero, diſponam: uoluiſſe poſtea abrogare uſum utriuſque ſpeciei: cum non de illis quæ à Domino accepta tradiderat, loquatur, ſed τὰ λοιπὰ inquit. Et habemus clariſsima uerba Pauli. Præcipit enim mortem Domini annunciari, quando de pane Domini edimus, & de poculo eius in cœna bibimus, donec Chriſtus redeat ad iudicium: hoc eſt: mandatum Domini de manducando & bibendo in cœna Dominica, durare debet uſque ad conſummationem ſeculi, & extremum iudicium. Nec tantum ut ſacerdotes edant & bibant in cœna Domini. Ideo. n. Paulus nō in prima perſona

loquitur,

loquitur, Nos edimus & bibimus: sed dirigens sermonem iuxta inscriptionem epistolæ, ad uocatos & sanctificatos in Christo, omnesq; qui inuocant nomen Domini in omni loco, inquit: Quotiescunque panem hunc comederitis, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciate donec ueniat. Non erant autem Corinthij illi permansuri in hac uita, usq; ad consummationem seculi. Tradit ergo Paulus doctrinam de usu utriusq; speciei Eucharistiæ, pertinentem ad omnes qui inuocant nomen Domini, in omni loco. non tantum tempore Apostolorum, sed & futuris temporibus. Et durare debet hæc Apostolica traditio, ab ipso Domino accepta, usq; ad consummationem seculi, donec Dominus redeat ad iudicium.

Hæc adeò sunt manifesta, ut rectè usurpetur illud Augustini: Valeat ad sui demonstrationem, ipsa rei euidentia.

Nec diuersa fuit reliquorum Apostolorum doctrina & traditio. De traditionibus enim in epistola ad Corinthios comprehensis, dicit 1. Cor. 15. Siue ego, siue reliqui Apostoli, ita docemus, & ita credidistis. Et 1. Cor. 14. Ita in omnibus Ecclesiis doceo. Eccius cum reliquis argumentis non satis fidat, tandem eò decurrit, ut fingat esse tacitam Apostolorum traditionem, communionē sub una specie. Rectè ergo & uerè dixi contra Iesuitas, licet ringatur Andradius, Pontificios ab illis quæ

Apostolos

Apostolos tradidisse, ex scriptis ipsorum certò cō stat, liberè discedere, arbitraria illa facere, imò prohibere, sicut de usu calicis constat. Figmenta *uerò quæ prætextu, tacitarum traditionum* Eccle*siæ obtrudunt, sicut* Eccius *de communione sub una specie, etiam sine suppositicio aliquo antiquitatis testimonio fingit, adeò faciunt necessaria, ut propterea ferro & flamma persequantur pios.* Nos *uerò rectè opponimus illud* Pauli, *Gal.* 1. *Si quis* Euangelizauerit *præter quod accepistis, anathema sit: etiamsi uel* Apostolus, *uel angelus de cœlo esset.* Accepit *autem* Ecclesia *ex* Apostolorum *traditione, usum utriusq; speciei.* Anathema *igitur sit, quicunq; aliud docet.*

Sexta ratio *sumitur à fructu consolationis, quā uerba* Christi *annexa communioni calicis præbent.* Verum *quidem est, etiam extra usum cœnæ* Dominicæ, *uoce* Euangelij *in credentibus fieri applicationem beneficiorum* Christi *mediatoris.* In *cœna etiam, exhibitione corporis sui,* Christus *donat, applicat & obsignat credentibus beneficia, quæ traditione sui corporis promeruit: attamen* Sacramentorum *uis & efficacia, æstimanda est ex uerbo, quod uoce diuina cuiq; Sacramento proprium & peculiare est annexum.* Dulcißima *igitur est promißio, quæ communioni calicis, uoce filij* Dei *annexa est:* Bibite *ex hoc omnes: hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, qui*

pro uobis effunditur in remißionẽ peccatorum. Nouum testamentum complectitur gratiam Dei, & reconciliationem, remißionẽ peccatorũ, adoptionem, &c. iuxta dictum Ieremiæ cap. 31. Iam de hac quæstione pia mens ualde angitur, An fœdus gratiæ Dei in Christo, priuatim ad me etiam pertineat. Opto & suspiro, ut in illud fœdus noui testamenti uerè & certò recipiar, sim, inueniar, & maneam semper in illo fœdore, ut sit illud mihi perpetuò firmum & ratum. Filius Dei uerò communioni calicis addidit suauißima uerba, quibus testatur, se poculum cœnæ suæ instituisse, ut sit medium seu organum, per quod peculiariter & efficaciter nouum illud testamentum, singulis fide sumentibus uult applicare, obsignare & confirmare: utq; fides nostra certa sit, nos uerè & certò in fœdus illud recipi, esse, inueniri, & cõfirmari nos in illo fœdere, ut ratum & firmum nobis sit, affirmat se præbere & exhibere nobis in hoc poculo, illum ipsum suum sanguinem, cuius effusione acquisitũ stabilitum & confirmatũ est nouum testamentum. Hoc fructu dulcißimæ & necessariæ consolationis, qua filius Dei clementer Ecclesiæ suæ prospexit, piæ conscientiæ nolunt priuari: sed cum uera animi gratitudine, hoc testamento filij Dei utuntur ad fidei confirmationem. Quicquid enim sit, quod de uoce Euangelij, & de communione corporis Christi contra hanc sententiã

obijcitur,

obijcitur, certum est, filium Dei non frustrà nec ociosè, præter prædicationem Euangelij, & communionem corporis sui, etiam calicem sanguinis sui Ecclesiæ instituisse: & quidem additis illustrioribus uerbis de applicatione, obsignatione & confirmatione noui testamenti, singulis fide sumentibus. Sicut enim Deus diues est in misericordia, uarijs medijs à se institutis offerens, applicans & obsignans nobis gratiam suam: ita nos uarijs modis opus habemus medicatione & confirmatione. Quæ igitur talia media à filio Dei instituta esse cõstat, illis reuerẽter utamur: nec admittamus prophanas argumentationes, quasi nulla necessaria gratia defraudemur, etiamsi unam speciem solam accipiamus, licet Christus utramq; instituerit. Non enim de uini uel specie uel substantia potißimùm agitur, sed de dulcißimis uerbis, quæ filius Dei sua uoce annexa esse uoluit communioni calicis. Agitur de necessaria consolatione, & confirmatione fidei, quæ uerbis illis continetur: deq; preciosißima obsignatione huius promißionis, per exhibitionem sanguinis in remißionem peccatorum nostrorum fusi. Non enim pani, sed calici Christus hæc uerba peculiariter annexa esse uoluit: Bibite ex hoc omnes: Hic calix nouum testamentum est, &c. Hunc thesaurum Ecclesiæ eripiunt, qui usum calicis ei adimũt

& prohibent. Nec satis est quod dicunt, nos cum corpus Christi edimus, simul etiam sanguinē eius accipere. Filius enim Dei instituit, ut communione calicis peculiariter fiat exhibitio sanguinis sui, & obsignatio huius promissionis: Hoc est nouum testamentum in meo sanguine &c. Nec ulli creaturæ licet, uerba illa à calice diuellere, & alio trāsferre. Sacramentorum enim uis & efficacia, iudicatur ex uerbo Christi: quod sua uoce singulis annexum esse uoluit.

TESTIMONIA ANTIQVITATIS, de communione sub utraque specie.

Postremò, à testimonijs & exemplis primæ, ueræ, & purioris Ecclesiæ, multæ illustres sumuntur rationes. Inde enim contra omnes recentes cauillationes rectè colligitur, primitiuam Ecclesiā uerba institutionis cœnæ, de communione calicis ex Apostolorum traditione intellexisse, non ad solos sacerdotes, sed ad totam Ecclesiam pertinere. Extant aūt à multis annotata testimonia & exempla, iuxta seriem temporum, ex omnibus uetustis scriptoribus: quòd in legitima & solenni celebratione cœnæ Dominicæ, in conuentu Ecclesiæ, Sacramentum Eucharistiæ nō aliter quàm sub utraque specie, pane scilicet & uino administratum et dispen-

dispensatum fuerit: in Orientali quidem ecclesia, in hunc usq; diem: In Occidentali uerò Ecclesia, mille annis continuis, & amplius. Illa igitur annotatione exemplorum, quia uulgata & nota est, omissa, iudico hoc argumentum de testimonijs antiquitatis, utiliter posse illustrari: si non tantum exempla notentur, sed si præcipuè obseruentur rationes, quibus adducta uera & purior antiquitas, usum communionis sub utraque specie, constanter seruandam esse censuit. Ita enim habebimus testimonia antiquitatis, non tantum de facto, sed quod magis confirmat pios de iure communionis sub utraque specie. Non enim exempla tantum obseruanda sunt in historia antiquitatis, sed præcipua ratio habenda est dogmatum, & quæ habuerint fundamenta dogmatum. Illa etiam obseruatio simul ostendet, ex ipsa historia antiquitatis sumi posse solutiones & refutationes sophismatum, quibus Pontificij mutilationem cœnæ Dominicæ, contra manifesta institutionis uerba, defendere conantur.

Prima autem obseruatio de rationibus ueterum, hæc est: quòd non tantum de facto utramq; speciem dispensarunt toti Ecclesiæ, sed quòd dogma fuit in ueteri & puriori Ecclesia, uerba cœnæ de communione calicis, ex institutione & mandato Christi, pertinere non tantum ad solos sacerdotes, sed ad totam Ecclesiam. Chrysostomus homilia

milia 18. in 2. ad Corinthios: Est ubi nihil differt sacerdos à subdito, ut quando fruendum est mysterijs. Similiter enim omnes ut illa participemus, digni habemur. καὶ οὐ καθάπερ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς, τὰ μὲν ὁ ἱερεὺς ἤσθιε, τὰ δὲ ὁ ἀρχόμενος, καὶ θέμις οὐκ ἦν τῷ λαῷ μετέχειν ὧν μετεῖχεν ὁ ἱερεύς, ἀλλὰ πᾶσιν ἓν σῶμα πρόκειται, καὶ ποτήριον ἕν. hoc est: Non sicut tpe ueteris Testamenti, quedā sacerdos, quædam uerò populus comedebat: nec uas erat, populū participare illis, quorū sacerdos particeps erat: sed (nunc scilicet, tempore noui Testamenti) omnibus unum corpus proponitur, & unum poculum.

Ignatius scribens ad uniuersum ecclesiam Philadelphiensem, meminit episcopi, presbyterij, diaconorum & populi. inquit autem: Adhortor uos, ut una fide, una prædicatione, & una Eucharistia utamini. Vna enim est caro Domini Iesu, & unus eius sanguis, pro nobis effusus: unus etiam panis omnibus confractus, καὶ ἓν ποτήριον τοῖς ὅλοις διενεμήθη: hoc est, unum poculum uniuersis distributum.

Theophilactus in 1. ad Cor. 11. dicit, tremendum calicem Domini, cunctis pari conditione traditum esse.

Autor sermonis De cœna Domini, qui Cypriano tribuitur: Lex esum sanguinis prohibet: Euangelium præcipit ut bibatur, Bibimus autem de sanguine

guine Christi, ipso iubente uitæ æternæ cum ipso & per ipsum participes: & fatentes, nos per peccati gustũ beatitudine priuatos & damnatos, nisi nos Christi clementia ad societatem uitæ æternæ suo sanguine reduxisset. Nobis itaque pro quibus sanguis Christi oblatus est in cruce, quos sacrificium hoc reconciliauit Deo, ipse Christus pincerna porrexit hoc poculum.

Hieronymus in 1. ad Cor. 11. Dominica cœna omnibus debet esse communis: quia ille omnibus discipulis suis qui aderant æqualiter tradidit Sacramenta. Augustinus in quæstionibus super leuiticũ, cap. 57. Quid sibi uult, quòd à sanguine sacrificiorũ quæ pro peccatis offerebãtur, tantopere populus prohibetur, si illis sacrificijs unũ hoc sacrificiũ significabatur, in quo uera fit remißio peccatorũ? A cuius tamẽ sacrificij sanguine in alimẽtũ sumẽdo, nõ solũ nemo prohibetur, sed ad bibendũ potius oẽs exhortẽtur, q uolũt habere uitã.

Paschasius colligens expositionẽ Patrũ de cœna Domini, cap. 15. inquit: Christus est qui frangit hunc panem, & per manus ministrorũ tribuit credentib. Similiter & calicẽ porrigit eis, dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes, tam ministri quàm reliqui credentes.

Nicephorus lib. 1. cap. 28. recitata institutione cœnæ de utraq; specie, addidit, Christũ illud deinde ad eundẽ modũ, in futurum deinceps fidelibus

faciendum, ad synceram et euidentem memoriam per manus tradidisse.

Discrimen uerò inter ministros & populum, hoc notant ueteres, quòd per illos populo dispensetur idem quod ab ipsis sumitur, panis scilicet, et poculum Domini.

Ita Damascenus de Orthodoxa fide lib. 4. ca. 14. Christus nouum testamentum disposuit sanctis discipulis, & per ipsos alijs in ipsum credentibus.

In Liturgia Basilij & Chrysostomi, orat sacerdos: Dignare Domine dare nobis corpus & sanguinem tuum, & per nos populo.

Et in hymno festi corporis Christi, ipsi Pontificij ita canunt: Dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & tristibus salutis poculũ, dicens: Accipite quod trado uasculum, omnes ex eo bibite. Sic sacrificium istud instituit, cuius officium committi uoluit solis presbyteris, quibus sic conuenit ut sumant, & dent cæteris.

Secundò, quando in communione calicis plebi ministranda, aliquid aliud quàm uerba institutionis habent, tentabatur, Patres grauißimas opposuerunt rationes ab exemplo, magisterio, traditione, præcepto & mandato Domini. Quæ rationes expositæ extant apud Cyprianum. lib. 2. Epistola 3. Cum enim tunc temporis quidem prætextu sobrietatis, sola aqua sine uino, in calice Domini

plebi

plebi ministrando uterētur: Cyprianus opponit rationes ex institutione cœnæ: quæ nō tantū de illo casu loquuntur, sed sunt generales et uniuersales, & expreßè in genere hanc thesin tractant, Quid faciendum sit in calice Dominico sanctificando, & plebi administrando: atq; ideo ad hanc nostrā controuersiam, quæ est de calice Domini plebi ministrando, rectißimè accommodantur. Sunt autē hæ præcipuæ Cypriani rationes. In calice Dominico sanctificando, & plebi ministrando, tenendū esse Euangelicæ ueritatis, ac Dominicæ traditionis rationem: nec ab eo quod Christus magister et præcepit & geßit, humana & nouella institutione esse decedendum. Et pronunciat eos errare, qui in calice Dominico sanctificādo, & plebi administrando, non hoc faciunt quod Christus, sacrificij, huius autor & doctor, fecit & docuit. Et in illo errore dicit reuertēdum esse ad indicem atq; originem Dominicæ traditionis, ut non aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecit. item: Quòd si à Domino præcipitur, & ab Apostolo eius hoc idem confirmatur & traditur, ut quotiescunq; in commemorationem Domini biberemus, hoc faciamus quod fecit & Dominus: inuenimur nō obseruari à nobis qd' mandatū est, nisi eadem quæ Dominus fecit, nos quoq; faciamus. Itē: q, Christus solus debeat audiri pater, de cælo cōtestatur: Hūc audite. Quòd si solus Christus au-

diendus est, nõ debemus attẽdere quid aliquis ante nos faciẽdũ putauerit, sed quid ille qui ante oẽs est, Christus prior fecerit. Neq; *enim hominis con suetudinẽ sequi oportet, sed* Dei *ueritatẽ, cũ per Isaiam* Deus *dicat:* Frustra *colũt me, mandata & doctrinas hominũ docentes. Itẽ: Si in sacrificio qđ Christus est, nõ nisi Christus sequẽdus est: ille utiq; sacerdos Christi uice fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur.* Et: Ideo *si quis de antecessoribus nostris uel ignorãter, uel simpliciter non hoc obseruauit & tenuit, qđ nos* Dominus *facere exẽplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati eius, de indulgẽtia* Domini, *uenia cõcedi: nobis uerò nõ poterit ignosci, qui nũc à* Domino *admoniti & instructi sumus.* Et *tandẽ disputationẽ illam ita cõcludit:* De *hoc quoq; ad collegas nostros literas dirigamus, ut ubiq; lex* Euãgelica *& traditio* Dominica *seruetur, & ab eo quod Christus docuit, & fecit nõ recedatur.* Hæ *sunt solidæ rationes, et quidẽ uerbis grauissimis, quasi de industria ad præsentẽ hanc cõtrouersiã formatæ, &* Pontificiorũ *sophismatis oppositæ. Scio aũt, Cyprianũ in illa epistola disputare cõtra aquarios, nõ cõtra cõmnnionẽ sub una tantũ specie, quæ ignota tunc fuit* Ecclesiæ. *Sed rationes sunt generales, & expreßè loquuntur, quid in calice* Dominico *sanctificando, & plebi ministrando faciendũ sit, ut traditio* Domini *seruetur.* Rectè *etiã illæ Cypriani*

rationes,

rationes, ad præsentem controuersiam à minore ad maius accommodamur. Si enim tā acriter grauißimis rationibus pugnat cōtra aquarios, qui ipsum calicē & uerba calicis populo relinquebant, tantū uerò in elemēto aliquid mutabant: quāto acrius putas ipsum insurrecturū fuisse ex ijsdē fundamentis, si quis tunc totū calicē Dominicū, & uerba calicis, fideli populo eripere & prohibere uoluisset? Ita cū circa annū Domini 340. quidam intinctam Eucharistiam populis pro complemento cōmunionis porrigerent, Iulius pronūciat, hoc Euangelicæ & Apostolicæ doctrinæ esse contrarium. Et dicit, hoc ab ipso fonte ueritatis probari, à quo ordinata ipsa Sacramentorū mysteria processerunt. Et mox dicit, probationē illam esse testimonium Euangelij, ubi seorsim panis, seorsim calicis commēdatio memoratur. Calicē igitur seorsim populis esse porrigendum, Iulius papa ex institutione cœnæ in Euangelio descripta, probat: & intinctionem Eucharistiæ, quia institutioni nō est consentanea, improbat. Tertia ueterū ratio fuit: Quia Christus in institutione Sacramēti Eucharistiæ, duas species adhibuit, panē s. & uinū: et singulis addidit mandatū, Hoc facite. 1. Cor. 11. Ex hoc igitur fundamēto patres docuerūt, ad integritatē, cōplementū et cōsummationē huius sacræ cōmunionis, ptinere usum utriusq; speciei: et quidē usum calicis uocarūt complementū cōmunionis,

& con-

& consummationem mysteriorum. Ita Paschasius & Algerus, *disputantes quare Christus sub duabus speciebus seorsim & diuisim (ita enim ueteres loquuntur) instituerit Eucharistiam: allegãt hãc Augustini sententiam: nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne iure communicatur.*

Gelasius *de illis qui à calice sacrati cruoris abstinebãt, ita decernit.* De consecra. dist. 2. ca. comperimus: *Aut integra Sacramẽta percipiant, aut ab integris arceãtur, eo q̃ diuisio unius eiusdemq́; mysterij, sine grandi sacrilegio nequeat prouenire.* Iulius dist. 2. cap. Cum omne *uocat complementum communionis, quod in* Euangelij *testimonio seorsim calicis commendatio commemoratur.*

Apud Ambrosium lib. 1. Officiorũ cap. 41. Laurentius *diaconus dicit, sibi à Sixto episcopo commißam fuisse* Dominici *sanguinis dispensationem: & hanc uocat consummandorum consortium Sacramentorum.* Dispensatio *igitur calicis, est consummatio Sacramentorum.*

Cassander *citat ex ordine* Romano, *de celebratione* Missarum *dispensationem calicis uocari cõfirmationem communionis.* Verba *hæc sunt:* Archidiaconus *recepto calice de manu* Episcopi, *cõfirmat omnes sanguine* Dominico, *quos communicauerat* Pontifex *corpore* Dominico.

Leo *primus* Sermone 4. Quadragesimali, *de* Manichæis *dicit:* Ore *indigno corpus Christi accipiunt:*

cipiunt: sanguinē uerò redemptionis nostræ, haurire omnino declinant.

Ignotum igitur tunc fuit Leoni, Sophistarum commentum, eos qui sub una specie corpus Domini accipiunt, simul etiam in pane sanguinem eius haurire, licet à calice sacrati cruoris abstineant.

Quarta ueterum ratio fuit, quòd ex uerbis institutionis, quæ uoce filij Dei, communioni calicis addita sunt, intellexerunt usum calicis habere peculiarem fructum, uim et efficaciam, faciente hoc uerbo quod calici annexum est.

Ita Ambrosius de Sacramentis lib 4. cap. 6. Si quotiescunq; effunditur sanguis, in remissionē peccatorum effunditur: debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur: qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.

Lib. 5. cap. 3. Quotiescunq; bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in spiritu.

Cyprianus lib. 1. epist. 2. Quos exhortamur ad prælīū, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus. Nam quomodo prouocamus eos, in confessione sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyri poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculū Domini, iure communicationis admittimus? Et obseruet lector, quod Cyprianus dicit, populum iure communica-

tionis

tionis ad poculum Domini in Ecclesia esse admittendũ. Hilarius lib. 8. de Trinitate loquens de corpore & sanguine Christi: Hæc accepta & hausta, efficiunt ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Remigius, citante Cassandro, calici hos uersus à se compositos insculpi curauit.

Hauriat hinc populus uitam de sanguine sacro,
Inflicto æternus quem fudit uulnere Christus.

Quintò. Quia Paulus dicit: Quotiescũq; mãducabitis panẽ hũc, & poculũ Domini bibetis mortẽ Domini annunciabitis. senserũt igitur: ueteres, sicut paßio seu mors Christi cõsistit in traditione corporis et effusione sanguinis, ita etiã cõmemorationẽ mortis Christi, in cœna repræsentandã et celebrandã esse mãducatione mystici panis, & potione sacrati calicis: idq; non sola consecratione et sumptione sacerdotis, sed etiam distributione & participatione fidelis populi. Ita Augustinus inquit contra Faustum lib. 20. ca. 18. Christiani, peracti huius sacrificij memoriam celebrant sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Domini.

Ambrosius in 1. Cor. 11. Quia morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo & potando corpus & sanguinẽ quæ pro nobis oblata sunt, significamus, nouum Testamentum in his consecuti.

Augustinus in sententijs Prosperi: cùm frangitur

tur hostia, dum sanguinis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce imolatio, eiusq; sanguinis de latere effusio designatur?

Sextò. Longobardus quærit: Quare sub dupli ci specie sumatur, cũ sub alterutra totus sit Christus. Respondet aũt ex Ambrosio: ut animæ et carnis susceptio in Christo, & utriusq; liberatio in uobis significetur. Valet enim ad tuitionem corporis & animæ quod percipimus: quia caro Christi pro salute corporis, sanguis uerò pro anima nostra affertur. Sed si in altera tãtum sumeretur, ad alterius tantum, id est, animæ uel corporis, non utriusq; pariter tuitionem ualere significaretur.

Hugo de sancto Victore. *In utraq; sumitur, ad significandum quod duplex est effectus huius Sacramenti. Est enim redemptio corporis et animæ: quod non significaretur, si in una tantum specie sumeretur. Item: Sumptio in utraq; specie, simul redemptionem corporis & animæ sumentis significat.*

Augustinus utitur hac ratione: Sicut in hac uita, integra et perfecta refectio seu nutritio, cõstat cibo et potu: ita etiã in Eucharistia proponi corpus Domini in pane edendum, & sanguinem in calice bibendũ. Tractatu in Ioh. 26. Cũ cibo & potu id appetãt homines, ut nõ esuriãt neq; sitiant: hoc ueraciter nõ præstat, nisi iste cibus & potus, q eos

à qui-

à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit. Paschasius ex Augustino ita loquitur: nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne iure cõmunicatur. Totus enim homo ex duabus constans substantijs, redimitur, & ideo carne simul & sanguine saginatur.

Septimo. Patres dicunt, figuras ueteris Testamenti de manna, & aqua ex petra: item de agno Paschali, & de sanguine eius, in nouo Testamento impleri in eo, q̃ cõmuniter uniuerso Christi populo, mysticus panis edendus, & poculũ Domini potandum proponitur. Ita Chrysostomus homil. 23. in priorem ad Corinth. Quemadmodũ tu corpus Domini manducas, ita & illi manna manducauerunt: & sicut tu sanguinẽ bibis, ita & illi aquam de petra biberunt. Item: Illis mannã & aquam, tibi corpus & sanguinem dedit. Ambrosius de his qui initiantur mysterijs, capite nono. Illis aqua de petra, tibi sanguis è Christo: illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit in æternum.

Augustinus tracta. 26. in Iohannẽ: Omnes eundem potum spiritalem biberunt: aliud illi, aliud nos: sed specie uisibili, quod tamen idem est uirtute spirituali.

Ita agnus Paschalis comedebatur, sanguis uerò eius super utrũq; postẽ ponebatur. Illud mysteriũ ita explicat Gregorius. Quid sit sanguis agni, nõ

iam audiendo, sed bibendo didicistis: qui sanguis super utrumq; postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed & ore cordis hauritur.

Ad has ueterum rationes, de communione sub utraq; specie, diligentius considerandas, occasionem mihi præbuit, & non parum me iuuit libellus Cassandri. Vtilior autem & illustrior est hæc obseruatio rationum antiquitatis, quàm prolixa & nuda coaceruatio exemplorũ: ita enim monstrantur fundamẽta causæ: quomodo scilicet, ex quibus fundamentis & rationibus, dogma de communione sub utraque specie tractatum, confirmatum & explicatum fuerit. Et hæc obseruatio manifestè monstrat, plerasq; sophisticas aduersariorum rationes priusquam nascerentur, iam dudum à ueteribus fuisse explosas & refutatas: sicut postea ostendemus.

Testimonia igitur & exẽpla antiquitatis, præbẽt multas firmißimas rationes, contra Pontificiã mutilationẽ cœnæ Dominicæ. Nam 1. in tota antiquitate, non extat illa Pontificiorum sentẽtia, institutionem calicis pertinere non ad laicos, sed ad solos sacerdotes: imò disertè refutatur hæc sententia à ueteribus. 2. Veræ antiquitati ignota est illa Pontificia disputatio: Cum Christus integer & totus sit sub utraq; specie, ideo non necessariam esse communionem sub utraq;, sed sufficere sub alterutra specie: imò contrarium extat in Hugone &

Lombardo. 3. Reliqua etiam Pontificiorum argumenta, pro defensione unius speciei, prorsus ignota sunt antiquitate: imò pleraq; refutata sunt à ueteribus. 4. In tota uera antiquitatis non extat dogma illud dogmaticè disputatũ et tractatũ, cœnam Dominicã in legitimo & ordinario Ecclesiæ conuentu, uel debere uel posse ita administrari, ut populo tantum una eius pars dispensetur. 5. Cum aliquoties tentaretur auulsio calicis à sacra communione fidelis populi, purior antiquitas acriter restitit, & ex uerbo Dei defendit usum mystici panis, & sacrati calicis in communione Ecclesiæ. Quæ exempla postea explicanda erunt.

Hæ igitur rationes, & hæc fundamenta ex Scriptura, & ex testimonijs ueræ antiquitatis, quia certa, firma, manifesta & illustria sunt sua ueritate et grauitate, non nostris tantùm persuaserunt usum utriusq; speciei, uerumetiam illorum animos, qui adhuc in Babylonica captiuitate regni Pontificij detinentur, permouerũt, quòd iudicant ademptionem & prohibitionem calicis non esse iustam: sed petunt & flagitant, ut uetus mos priscæ communionis, iuxta Scripturæ sententiam, & antiquitatis testimonia, Ecclesiæ restituatur.

Mira autem, & uerè horrẽda est Pontificiorũ hac in parte pertinacia, quòd nec clarißima ueritatis luce, nec iustißimis totius Christiani orbis querelis & flagitationibus, hactenus quicquam moti fuerunt:

fuerunt:sed obstinatè et pertinaciter, iniustam istā prohibitionem, & impiam mutilationē, non tam argumentis quàm ferro, flamma & exilijs piorū, iuxta clausulam decreti Constantiensis de inuocando brachio seculari, defenderunt. Et nunc in Tridentino concilio, cum post multas uarias & longas tergiuersationes, tandem de controuersia illa aliquid decernendum sit: cum res ipsa ostendat, amplius nō posse teneri hominum uota, quin aliquid hac in parte sit concedendum: hoc tamen artificio utuntur, quòd iustißimas petitiones de restitutione calicis Dominici damnant, & Pontificiam mutilationem iustificant, priusquam aggrediantur quæstionem: An, quid, quantum, & quomodo sit concedendum. Miretur autem quis, cum simulent se sanguinem Christi non inuidere populo Christiano, ut quem cum corpore in pane ipsis tradant: cumq; fingant, in calice esse accidētia sine subiecto: cur tam pertinaciter dimicent, ne usus calicis ita sicut petitur, scilicet iuxta Scripturæ sententiam, & antiquitatis testimonia, Ecclesiæ Dei restituatur. Sed non est dubium, subesse ualde magnas causas, quòd iudicant sine dispendio & detrimento regni Pontificij, non posse restitutionem illam, ita sicut petitur, fieri. Et utile est de causis illis cogitare: ita enim rectius intelligi poterit consilium, mens, scopus, finis, & totum artificium decretorum Tridentinorum.

Et ipsi quidem cum longè alia prætexāt, ueras causas strenuè dißimulant: non tamen adeò uel occultæ uel obscuræ sunt, quin ex ipsorum dictis & factis intelligi poßint, ut non opus sit uel forensibus coniecturis, uel mathematicis diuinationibus. Et quia etiam hæc consideratio, aliquid lucis examini Decretorum *afferre potest: breuiter notabimus præcipuas causas, quas* Pontificij *habere uidentur, quare tam obstinatè &* pertinaciter, *contra manifestißimam ueritatis lucem, mutilationem cœnæ* Dominicæ, *cōquisitis rationibus qualibuscunq; propugnent.*

Prima autem causa est, quòd ipsi scribunt se uereri, si sublata tot annorum prohibitione, usus calicis ita sicut petitur iuxta Scripturæ *scilicet sententiam, & antiquitatis testimonia,* Ecclesiæ *restituatur: fore ut in reliqua coagmentatione structuræ regni* Pontificij, *multa alia labefactentur & cōcidant. Quia enim mutilatio illa cœnæ* Dominicæ *aliquot concilijs,* Constantiensi *scilicet &* Basiliensi, *decreta à multis* Pōtificibus *stabilida, & patronos regni* Pontificij, *per multos iam annos ut pia, iusta, & omnibus modis retinenda, comprobata, & non tam argumentis quàm multorum piorum exilijs & martyrijs confirmata hactenus fuit: si iam admittatur mutatio & correctio iuxta normam* Scripturæ, *præsagiunt fore, ut non poßint amplius tenere homines, quin in reliquis etiā quæ in re-*

in regno Pontificio, præter & contra Scripturæ sententiam decreta, & longi temporis usura inueterata sunt, mutationem uel flagitaturi uel facturi sint: ut ita restitutio Dominici calicis, quasi confessio erroris futura sit, & apertura paulatim fenestram, ad ruinam totius Papatus. fore enim ut non amplius patiantur homines, in illis, quæ præter et contra Scripturam in Papatu recepta & usitata sunt, sibi uerba dari titulis Conciliorum, Ecclesiæ, consuetudinis, &c. si una aliqua in re admissa fuerit labefactatio. Nota enim ipsis est Philonis similitudo, de legatione ad Caium: Sicut in ædificijs, exempto uno cemẽto, reliqua licet firma uideantur, laxatim tamen sidunt, & ad ruinam paulatim inclinant. Hanc causam Osius disertè explicat. hæc enim sunt eius uerba: Toto cœlo (quod aiũt) errãt qui dicũt: Si calix laicis, uxores sacerdotibus permittantur, inter Papistas & Lutheranos facilè cõcordiam esse coituram. Egregia uerò concordia: per quam non uitia Papatus, quod ferri tamẽ posset, uerùm ipse Papatus uniuersus euertitur. Hæc sunt Osij uerba.

Secunda causa est, quòd hactenus Pontifex sibi & suis arrogauit autoritatem & potestatẽ, quiduis super conscientias constituendi, etiamsi ex Scriptura illud ostendi & probari non posit: & rursus mutandi, mutilandi & abrogãdi ea etiam, quæ Scripturæ institutionem & testimonium habent.

Hinc enim natæ sunt prodigiosæ Canonistarum uoces, Papam contractus, supra ius, & extra ius omnia posse: & quòd poßit dispensare contra prima. 4. Concilia: imò contra uerba Euangelij, licet non contra mentē. Contra Pauli uerò epistolas posse papam non tantum dispensare, uerumetiam statuere. Præuident autem, periculosum, & perniciosum præiudicium generatum iri huic Pontificiæ tyrānidi, si usus calicis, iuxta Scripturæ mandatum, Ecclesiæ restituatur. Ideo sentiunt, in petitione de restitutione calicis uel nihil concedendū, uel conceßionem ita moderandam, ut Pontificium illud, merum & mixtum imperium in Ecclesiam, saluum, sartum & tectum maneat. Hanc causam obscurè ipsi Tridentini patres indicant in 2. capitulo huius Seßionis.

Tertia causa cōcernit focos & aras Pontificiorum. Erepto enim laicis usu Dominici calicis, uerba promißionis de applicatione noui Testamenti, & remißionis peccatorum, ad sacrificium Missæ transtulerunt: & magnificè cœperunt concionari de propitiatione, expiatione, & alijs multis diuinis beneficijs: quomodo per sacrificium Missæ acquirerentur, et à sacerdote quibus ipse uellet applicarentur. De mutilata uerò cōmunione, tantum exaggerebatur periculum manducationis iudicij: idq; sine necessaria declaratione ueræ præparationis. Ita homines à communione absterrebantur,

tur, & ad redimendas Missas cateruatim, propositis & collatis uniuersis fermè mũdi thesauris, cõfluebant. Volebãt enim singuli sub calice Domini, propter annexã dulcißimã promißionẽ comprehendi: sicut uetus Germanicũ dicteriũ ostendit. Plerique satius putabant, per opus operatum sacerdotum sacerdotis in Missa, data pecunia cõparare sibi propitiationem, & expiationem peccatorum, quàm in communione subire periculum iudicij: cũ quidẽ digna præparatio in nostra mundicie constitueretur, & tamẽ adderetur, remißionẽ peccatorum non accipi in cõmunione, etiã à dignè sumentibus. Hæc persuasio in infinitũ auxit opes & potentiã regni Pontificij. Huic igitur tam fortunatæ nundinationi Missarũ timent, ne quid detrimenti accipiat, si usus Dominici calicis, addita doctrina de appellatione & obsignatione noui Testamẽti, Ecclesiæ restituatur. Et hæc causa ualde prægnãs est in regno Põtificio. Ipsam etiã non obscuris uerbis explicãt, quãdo dicũt, inter causas adempti calicis, hãc non postremã esse: ut scilicet discrimẽ sit inter cõmunionẽ sacerdotũ & laicorũ: Quartam causam indico esse dogma de dubitatiõe recõciliationis, et remißiõis peccatorũ. In usu enim calicis, filius Dei testatur, se beneficia noui Teestamẽti, sanguine suo acquisita, applicare, & exhibito præstãtißimo pignore preciosi sui sanguinis obsignare singulis, fide calicem illum accipientibus. Cum hac

uerò doctrina, dogma de dubitatione cōsistere nō potest. Et sublata opinione dubitationis, cōcident uota, peregrinationes, redemptiones Missarum, fraternitatum, indulgentiarum, & quæ præterea ad publicanatum regni Pontificij pertinent. Hinc illæ lachrymæ.

Hæc consideratio causarum inter cætera etiam hoc ostendet, quo cōsilio et artificio Tridentini patres iustificationem adempti calicis, in quinta hac Sessione præmittunt, cum undiq; sint ad Conciliū postulationes de restituendo usu poculi Dominici: ut scilicet quicquid postea futurum sit de concessione calicis, non sit syncerum, iuxta Scripturæ scilicet sententiam, & antiquitatis testimonia, sed cogatur etiam illud ipsum, confirmandæ & stabiliendæ Antichristi tyrannidis seruire: sicut postea suo loco ostendemus.

Sed accedamus iam, Deo bene iuuante, ad examen Decretorum & Canonum quintæ huius Sessionis. Et tota summa huc redit, communionem sub utraq; specie, Christi fidelibus laicis & clericis non conficientibus, statuto Christi non esse mandatam: atq; ideo illis non esse necessariam, sed communionem alterius speciei, ipsis ad salutem sufficere. Nulla enim gratia, ad salutem necessaria, eos defraudari, etiāsi unā speciē solā, posthabita altera accipiant. Finis uerò illorum decretorū, hic est: Pontificiam ecclesiam in prohibitione & ereptione ca-

ne calicis Dominici non errasse, sed fecisse hoc, adductam grauibus & iustis causis & rationibus. Et hæc omnia eò tendunt, ut obliquè notent & sugillent postulata Regum & Principum, oblata Concilio, de restitutione calicis. Si enim grauibus & iustis causis, communio calicis adempta & prohibita est laicis: iniusta igitur est, nec leuitate caret petitio de eius restitutione.

Habebimus autem iam antithesin: hoc est, audiemus causas & rationes mutatæ & mutilatæ communionis, quas affirmāt esse graues & iustas, oppositas illis quas suprà de seruanda integra cōmunione, sicut ea à filio Dei instituta, & à Paulo tradita & confirmata est, ex Scripturæ fundamentis, & ex testimonijs antiquitatis annotauimus. Et non iniucundum erit, facta collatione cōsiderare, quàm inæquali pondere pugnent sophisticæ tenebræ & humanæ præsumptiones, cum clarißima luce uerbi Dei. Non omnes autem causæ & rationes, quas hactenus Pontificij mutilationi suæ prætexuerunt, in Tridentinis decretis repetūtur: sed tamen in II. capitulo, & in II. Canone omnes illæ, quales etiam cumq; sunt, pronunciantur graues & iustæ esse.

Vt igitur plenior sit antithesis, præcipuas rationes quæ hactenus à Pontificijs, pro defendenda & iustificanda mutilatione cœnæ Dominicæ, magno conatu agitatæ fuerūt, quàm fieri poterit breuißimè

mè annotabimus, monstratis tantum fontibus & fundamentis refutationum: ut appareat, quæ sint causæ & rationes illæ, quæ tam graues et iustæ censentur in regno Pontificio, ut propterea abrogandum & prohibendum sit illud, quod filius Dei in testamento suo instituit & mandauit. Argumenta uerò Tridentini concilij postea plenius & diligentius excutiemus.

ARGVMENTA TEMPORE CONstantiensis concilij agitata, pro communione sub una specie.

Constantiense igitur concilium, communionem sub utraq; panis & uini specie, laicis & clericis non conficientibus, sub pœna excommunicationis, in uocato etiam auxilio brachij secularis prohibens & interdicens, hasce suæ prohibitionis reddit rationes.

1. Licet Christus suis discipulis administrauerit sub utraq; panis et uini specie, uenerabile hoc Sacramentū: tamē hoc nō obstante, consuetudo cōmunionis sub una tantū specie nūc pro lege est habenda. Videt lector, institutioni Christi opponi diuersam cōsuetudinē: & ita opponi, ut cōsuetudini cogatur cedere testamentaria institutio, nō hominis aut alicuius creaturæ, sed ipsius filij Dei: & quidē ita cogatur cedere, ut si quis malit testamentariam filij Dei institutionem, quàm hominum diuersam consue=

consuetudinem sequi, puniatur tanquam hæreticus excommunicatione, inuocato etiam auxilio brachij secularis.

Non opus autem est prolixa & operosa refutatione. ipsa enim antithesis pijs mentibus satis ostendit, quale sit argumētum, quod plus defert recenti hominum consuetudini, quàm testamentariæ ordinationi filij Dei. Et adeò flagitiosa est illa clausula (licet Christus instituerit sub utraque specie, tamen hoc non obstante, &c.) ut eius nunc ipsos etiam Pontificios pudeat. Aliter enim nunc argumentum illud formant, sicut postea ostendemus.

Hoc igitur tantum addam, quòd apud Cyprianum lib. 2. epistola 3. extat illustris refutatio huius argumenti, quæ quasi exprofessò opposita est huic decreto. Disputans enim de calice Domini sanctificando, & plebi ministrando, ita inquit: Si solus Christus, de quo pater de cœlo contestatur: Hunc audite, audiendus est: non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid ille qui ante omnes est Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei ueritatem: cum per Isaiam Deus dicat, Frustra colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Et notæ sunt ueterum sententiæ, quas de antithesi consuetudinis & ueritatis, Gratianus citat distinctione octauo. Obseruabit autem lector, in Constantiensi concilio nondum notum fuisse

fuisse argumentum illud, quod nunc apud Pontificios præcipuum iudicatur: uerba scilicet Christi de institutione calicis, non pertinere ad laicos, sed ad solos sacerdotes. Aliàs enim in Constantiensi ratione non opus fuisset institutioni Christi solam consuetudinẽ opponere. Huius obseruationis postea usus erit.

2. Licet in primitiua Ecclesia, huiusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraq; specie: tamen hoc non obstante, consuetudo introducta, &c. Iterum monendus est lector, ut obseruet quomodo fundamenta huius mutilationis subinde mutarint Pontificij. Nunc enim contendunt, consuetudinem communicandi laicos, sub una tantum specie fuisse semper, etiam in primitiua Ecclesia, atque adeò ipsis etiam Apostolorum temporibus. Sed Constantiense concilium simpliciter & disertè quod res est fatetur: communionem scilicet sub una tantum specie, ignotam fuisse primitiuæ Ecclesiæ. Argumentum autem Constantiense, antithesin facit inter duas consuetudines: quarum una, ut scilicet Eucharistia à fidelibus recipiatur sub utraque specie, est consentanea institutioni Christi, hoc est ueritati: & est antiquißima, primitiuæ scilicet & purioris Ecclesiæ. altera uerò, de una specie, postremis temporibus, cum in multis iam à puritate primitiuæ Ecclesiæ discessum esset, in senescentẽ Ecclesiam introducta est. Quæstio iam est,

utra

utra consuetudo cui cedere debeat? Augustinus ex Cypriano allegat elegantissimam sententiam: Si consuetudini ueritas suffragetur, nihil oportere firmius retineri: aliàs uerò consuetudini ueritatē esse præponendam. Iulius pontifex de Consecr. dist. 2. consuetudinem porrigendi poculis intinctam Eucharistiam, refutat ex consuetudine Ecclesiastica antiquiore, quæ cum Euangelica & Apostolica doctrina conuenit, ubi seorsim panis, & seorsim calicis commendatio memoratur.

Sed Constantiense concilium decernit antiquissimam primitiuæ Ecclesiæ consuetudinem, quæ institutioni Christi consentanea est, debere cedere diuersæ recentiori & posteriori cõsuetudini, quæ cum institutione & mandato Christi pugnat. Atq; huius argumenti Maxima, sicut Dialectici uocāt, est clausula illa: Hoc non obstante. Quantum igitur hoc argumentum ualeat, sola & nuda antithesis satis ostendit.

3. Christus Apostolis dedit Eucharistiam inter cœnandum, post cibos, seu cœnatis: & tamen sacrorum Canonum autoritas, & laudabilis Ecclesiæ consuetudo seruauit, & adhuc seruat, quòd ieiunis iam porrigitur. Ergo eâdē ratione, licet Christus utramque speciē dederit discipulis, potest tamen consuetudo introduci, ut laici sub una solummodo specie communicentur. Respondeo: Ingens est discrimen, inter ea quæ ad substantiam Sacramento-

cramentorum pertinent, quæ habent institutionē, præscriptum & mandatum Dei: & inter externas circumstantias, quæ non habent præscriptum & mandatum Dei, sed liberas habent obseruationes, pro ratione ædificationis. Et talis circumstantia est: an post cibos, an uerò à ieiunis sit accipiendum hoc Sacramentum. Christus enim, quia uoluit tunc figuris ueteris Testamenti finem imponere, & earum loco Sacramentum noui Testamenti instituere: ideo prius Pascha cum discipulis comedit, & postea Eucharistiam instituit. Nobis uerò non mandauit, ut ante communionem Pascha mactenus & edamus: imò uetus Pascha tunc abrogatum est. Et Paulus disertè declarat, nos non esse obligatos ad circumstantiam illam temporis, ut non nisi illo anni tempore, illo mense, die & hora celebremus cœnam Dominicam, dicit enim: Quotiescunq;, &c. Calicis uerò communio pertinet ad ipsam substantiam Eucharistiæ. Extra controuersiam enim est, substantiam Sacramentorum constare materia & forma, hoc est, uerbo Dei, & externo elemento diuinitùs ab hoc instituto. Et ita Irenæus dicit, Eucharistiā constare duabus rebus, terrena & cœlesti. Iam uerò Christus pro elemēto Eucharistiæ, ordinauit duas distinctas species seorsim seu diuisim (sicut ueteres loquuntur) sanctificandas, dispensandas, & accipiendas, panem scilicet & uinū: & singulis addidit

dit mandatum: Edite, Bibete, Hoc facite. Et Paulus addit, hanc filij Dei ordinationem durare debere usus ad consummationem seculi. Nullo modo igitur Constantiensis consequentia ualet: Christus Eucharistiam dedit cœnatis, nos eam damus ieiunis: ergo Ecclesia potest communionem calicis abrogare, interdicere & prohibere.

Sunt, qui non uerentur Constantiensem hanc argumentationem & consequentiam, ipsi Augustino tribuere, quē dictitant in epistola 118. consuetudini Ecclesiæ in celebratione Eucharistiæ tantum tribuere, ut suadeat propterea ab institutione Christi discedendum esse. Sed manifestam & luculentam iniuriam faciunt Augustino. Disputaturus enim de ritibus Ecclesiasticis, statim in principio epistolæ, celebrationem Sacramentorū quæ in Scripturis canonicis commendatur, excipit. Et postea explicaturus hanc quæstionem, an à ieiunis, an uerò post alios cibos accipiēda sit Eucharistiā: triplici utitur distinctione. 1. Quid horum sit faciendum, si diuinæ Scripturæ præscribit autoritas, nō est dubitandum, quin ita facere debeamus ut legimus. 2. Si quid horum, scilicet ritibus quæ diuinæ Scripturæ autoritas nō præscribit, tota per orbē frequētat Ecclesia: hoc quin ita faciēdū sit disputare, insolētißimæ insaniæ est. 3. Quæ uerò per loca & regiones uariantur, liberas habent obseruationes. Iam uerò nostra quæstio de communione

calicis,

calicis, manifestiſsimè eſt inter illa quæ diuina præſcribit autoritas: ſicut ſuprà ex Euangeliſtis & ex Paulo demōſtrauimus. Et ipſe Auguſtinus in principio epiſtolæ, ad primum hoc genus expreſsè refert communicationem corporis & ſanguinis Domini. Valeat igitur quod hoc loco Auguſtinus pronunciet, non eſſe dubitandum, quin ita facere debeamus ut legimus. Alteram uerò quæſtionem de ieiunis ſeu cœnatis, Auguſtinus refert ad tertiū genus, quod liberas habet obſeruationes. Et hoc ita probat: Chriſtus ideo poſt ultimam cœnam inſtituit Euchariſtiam. uoluit enim ultimum hoc infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum. Non autem præcepit, quo deinceps ordine (ſcilicet temporis) ſumeretur. Et addit Auguſtinus: Nam ſi hoc Chriſtus monuiſſet, ut poſt cibos alios ſemper acciperetur: credo quòd eum morem nemo uariaſſet. Ex Paulo uerò diuerſum oſtendit. Ille enim arguit & emendat eos, qui ſuis menſis & cibis Dominicam cœnam miſcebant. Immenſum igitur diſcrimen eſt inter illa duo, Euchariſtiam non poſt alios cibos, ſed ieiunis dare: & communionem calicis, prorſus eripere fidelibus laicis.

4. Conſtantienſis decreti ratio, eſt conſuetudo: ut Euchariſtia à laicis tantummodo ſub ſpecie panis ſuſcipiatur, ad euitandum aliqua pericula & ſcandala, rationabiliter eſt introducta. Periculum autem intelligunt, ne quid ex calice effundatur.

Vnde

Vnde iudicant, tanta scandala sacrilegij (sicut uocant) nasci, ut propter euitanda pericula & scandala illa, in uniuersum laicis prohibeant usum calicis. Sed respondemus: Si pericula & scandala illa tanta sunt, & usq; adeò necessariò & absolutè annexa sunt cõmunioni calicis, ut his malis nulla alia cautione prouideri poßit, nisi usus Dominici calicis, fidelibus laicis prorsus eripiatur, interdicatur & prohibeatur: tota primitiua & uetus Ecclesia, sacrilegij insimulanda erit. Et redundabit hæc contumelia in ipsum autorem Sacramenti, qui tale quid instituit, quod sine periculo scandali & sacrilegij in Ecclesia seruari non poßit. Si uerò hæc pericula non absolutè & necessariò communioni calicis annexa sunt: alia igitur ratione, & alijs cautionibus occurri licebit periculis illis, ut non opus sit propterea prorsus abrogare usum calicis. Nam & sacratum panem in terram posse excidere, Augustinus testatur 1. quæst. 1. cap. Interrogo. Num uerò ideo altera etiam species, atque adeò totum Sacramentum eripiendum erit laicis? Certè præpostera illa sollicitudo & prudentia, q̃ ideo prorsus prohibetur usus calicis, ignota fuit ueteri Ecclesiæ, ubi pericula talia, multo magis metuenda fuissent quàm nunc. singulis enim, aut certè Dominicis diebus, tota communitas communicabat: & quidem sæpe in tanta frequẽtia, quam totam amplißimæ Basilicæ semel capere non pote

rant, ut eodem die sæpe opus fuerit reiteratione celebrationis cœnæ Dominicæ: sint ostendit Leo papa epist. 81. Dabatur alicubi etiam infantibus Eucharistia: imò sanguinem Christi aliquando communicantes, domum secum deferebant: sicut de sorore sua Gorgonia, Nazianzenus refert. Serapionis puero apud Eusebium Eucharistia infusa datur ad ægrotum deferenda. Et quidem etiam ægrotis difficulter deglutientibus, sanguis Christi dabatur, in Canone 76. quarti Carthaginensis concilij, & in 11. Toletano canone.

περίφασις igitur, non αἰτία est, q de periculo prætexunt Pontificij: imò tale quid non caro in ueteri Ecclesia accidit. Apud Cyprianũ enim sermone 5. de lapsis, diaconus puellæ infanti, reluctantiq; & os labijs obturanti, de calice infundit: quod tamẽ mox de pollutis uesceribus erupisce legitur. Apud Chrysostomũ in uestes militum in sacrariũ irrumpentiũ, sanguis Christi effunditur. Et grauiter quidẽ Patres tulerũt, quãdo tale quid accidit: sicut Augustinus testatur cap. Interrogo uos, non tamen tam immane sacrilegiũ esse iudicarũt, ut propterea prorsus abrogãdus esset usus calicis: sed adhibuerũt sollicitudinẽ & cautiones, quantum quidẽ fieri potuit, ne tale quid per negligentiam accideret: Nunc uerò in hac languida Ecclesiæ senecta, elapsis florẽtibus Ecclesiæ tẽporibus, prudentiores hac in parte esse uolumus patribus, martyribus, confessoribus, ipsisq; adeò Apostolis: imò ipsa

Dei

Dei sapientia, à filijs suis iustificatur. Quid igitur prætextus, aut potius simulatio illa de periculo posit & ualeat; cõtra tam illustria, solida & urgentia Scripturæ fundamẽta, & antiquitatis testimonia, illi etiam qui à Pontificis partibus nõ prorsus alieni sunt, non dißimulant.

Quinta ratio est: Cũ firmißimè credẽdũ sit, integrũ Christũ, corpus et sanguinẽ, tã sub specie panis q̃ sub specie uini ueracriter contineri: ideo à laicis tantũmodo sub specie panis, suscipiẽda est Eucharistia. Hoc argumẽtũ repetitur in 3. Tridẽtino capitulo. eousq; igitur eius explicationem differemus.

Sexta: Consuetudo hæc diu est obseruata: ergo habẽda est pro lege. Hoc igitur pro cõfesso sumemus, totis mille et quadringẽtis annis post Christũ natũ, nullã fuisse in Ecclesia legẽ, nullã synodalem aut dogmaticã cõstitutionẽ, Sacramentũ Eucharistiæ à laicis tantũmodo sub specie panis esse suscipiendũ: sed postremis illis tẽporibus, consuetudinẽ talẽ, sicut alia multa, paulatim in Ecclesiam inuectam. Quale enim sit quòd dicunt, consuetudinẽ illã diu esse obseruatã, explicabimus in 2. Tridẽtino capitulo. Quod uerò ad argumẽtũ attinet, scio in politicis hoc ualere: sed in Ecclesia, uerbo, institutioni, præscripto et mãdato Dei, nulla consuetudo uel debet uel potest præscribere aut præiudicare. Et in hac ipsa materia, de calice scilicet Dominico sanctificãdo, et plebi ministrãdo, Cyprianus argumẽtũ illud planè inuertit. Cũ. n. Aquarij; consuetu

dinem quorundam qui ante Cyprianum fuissent, pro se allegarent: Cyprianus nequaquam uult cõcedere, consuetudinem illam pro lege esse habendam: sed consuetudini opponit lege Euangelicam, de calice Dominico sanctificando, & plebi ministrando. inquit enim, legem Euangelicam, & traditionem Dominicam ubiq; ita esse seruandam, ut ab eo quod Christus docuit & fecit, nõ recedatur.

Hæ sunt rationes, & hæc fundamenta decreti Constantiensis: quibus superstructa primùm fuit lex abrogati, erepti, prohibiti & interdicti Dominici calicis. Illas uerò rationes ordine in nuda forma recensere uolui: ut appareat, quàm scilicet graues & iustæ sint, sicut eas Tridentinum capitulũ appellat. Deinde ut facta collatione disputationum, quæ de eadem materia post Concilium illud secutæ sunt, consideretur, quomodo subinde alia quæsita sint fundamenta, & quomodo languentibus argumentis, noua subinde pharmaca adhiberi curarint Pontificij: ut scilicet forma et specie plausibiliori proponi possent.

Ad pleniorem autem Constantiensis decreti declarationem, pertinet tractatus Gersonis de communione laicorũ. Memorabili enim est, quòd post promulgatũ interdictũ calicis, cum animaduerterent multis non satisfieri illis rationibus, quibus tanquam fundamentis interdictum prohibitionẽ suam superstruit: seniores concilij Constantiensis petierunt

petierunt à Iohanne Gersone, ut is conquireret alias grauiores & firmiores rationes, persuasiones & allegationes, quibus expugnari poßint illi qui ægrè ferebant, communionem sub utraq; specie à Christo institutam, ab Apostolo confirmatam, & à primitiua Ecclesia obseruatam, sibi tam frigidis et ieiunis rationibus, sicut in decreto Constantiensi ponũtur, eripi. Factum fuit hoc, biennio post promulgatum decretum. Promulgatio enim facta est, anno Domini 1415. die Iunij 15. Gerson uerò tractatum suum edidit Cõstantiæ, anno 1417. die Augusti 20. Et dignum est perpetua memoria ad omnem posteritatem, quòd ex illa Gersonis annotatione habemus, quæ dictæ fuerint sentẽtiæ à Theologis in Constantiensi concilio, cum instituta esset deliberatio de rationibus prohibiti & erepti calicis. Ita enim inquit Gerson: Præsentes sunt in hoc Concilio de præclaris Vniuersitatibus, tam numero quàm merito præcellentes Theologi: unde dicunt eorum plurimi, qui super hoc fuerunt simul congregati, quòd consuetudo de non communicando laicos sub utraq; specie, licitè & rationabiliter fuerit introducta, præsertim post multiplicationẽ fidelium: & hoc propter euitationem multiplicis periculi, irreuerentiæ & scandali circa susceptionem huius benedicti Sacramenti. Pericula autem hæc, & ita enumerant. 1. In effusione. 2. in deportatione de loco ad locum. 3. In uasorum sor-

didatione, quæ deberẽt esse sacrata, nec paßim tra ctata & tacta à laicis. 4. In barbis longis uirorũ. 5. In cõseruatione pro infirmis. posset enim acetũ in uase generari, addito q, in æstate bibiões aut mu scæ generarẽtur, quãdoq; etiã putresceret. 6. fie= ret multis quasi abominabile ad bibendũ, quando multi alij prœbibissent. 7. In quo uase fieret con secratio tãti uini, quantũ requireretur in Paschate pro aliquot milib. personarũ. 8. Damnũ esset in sumptuositate uini: alibi enim uinũ uix inuenitur, alibi carè cõparatur. 9. Esset periculũ in cõgela tione. 10. Induceretur inde periculũ falsæ creduli tatis, quasi tãta esset dignitas laicorum circa sum= ptionẽ corporis Christi, sicut et sacerdotũ. 11. Exi stimaretur semp fuisse & esse necessaria cõmunio calicis. Et ita peccassent omnes clerici. doctores et prælati, qui diuersæ cõsuetudini se nõ opposuerũt uoce & scriptis. 12. Putaretur uirtus et efficacia huius Sacramẽti, esse magis in sumptione quàm in consecratione. 13. Sequeretur, ecclesian Romanã non ritè sentire de Sacramẽtis, nec esse in hoc imi= tandam. 14. Sequeretur, Constantiense concilium in fide & bonis moribus errasse. 15. Esset occasio schismatum in Christianitate.

Has fuisse rationes Theologorũ in concilio Cõ stantiensi, ex Gersone discimus. Nec uerò opus est singulis addere peculiares refutationes: pleræque enim tales sunt, quarũ nunc ipsos Põtificios pudet,

De periculo effusionis, suprà diximus. De periculo deportationis, reseruationis, item de uasorum contrectatione, facilis est responsio. Christus enim sicut Origenes rectè inquit, panem sacratum et poculum benedictionis non iussit seruari in crastinum, sed dixit: Accipite, edite et bibite. Humanæ igitur traditiones sunt. Et quia propter seruandas illas traditiones, usus calicis, qui habet institutionem & mandatum Christi, laicis prohibetur & eripitur: rectè igitur huc accommodatur responsum Christi, Mar. 7. Relinquentes mandatum Dei, tenetis traditiones hominum. item: Irritum facitis mandatum Dei, ut traditionem uestram seruetis. Et sapiens antiquitas, quæ & panem & poculum sacratum ad infirmos & absentes deportauit, & in hunc usum alicubi & aliquando per tempus non longum reseruauit, de periculis illis non ita fuit sollicita, ut propterea usum calicis abrogaret. Noua igitur & sera est hæc Pontificiorum prudentia, orta demum post annos mille quadringentos. Et nihil horum periculorum timendum esset, si relictis hominum traditionibus, poculum benedictionis non reponeretur, sed iuxta Christi institutionem statim dispensaretur. De uasis capacitate, apud ueteres nulla ne nata quidem fuit quæstio: cum tamen sæpius communicantium tanta esset frequentia, ut eam ne amplissimæ quidem basilicæ capere possent: sicut ostendit Leo ad Dioscorum, epistola 81. Porrò quam ridicula est ratio, de longis barbis uirorum? Certè in primitiua

Ecclesia, non omnes fideles fuerunt imberbes. Et inter ipsos Apostolos (si uera est Nicephori descriptio) Petrus habuit crispam & densam barbam. Quòd si omnino alterutrum faciendum esset: nónne potius longæ uirorum barbæ resecandæ essent, quàm usus Dominici calicis prohibendus? Quid uerò de barbis in femellis fingunt, cum & illis poculum Domini denegent? Et hæc scilicet una est ex iustis & grauibus illis causis, quas Tridentinum concilium celebrat. Eiusdem grauitatis & iustitiæ est ratio de sumptuositate uini: & quòd abominabile quiddã sit, si ex uno poculo multi bibant. Valde delicata igitur iam facta est Ecclesia, cum antiquitas sæpe repetat, signum & tesseram esse Ecclesiasticæ unitatis, quòd omnibus unum poculum proponitur, sicut Chrysostomus inquit. Illa uerò ratio, non tantum leuis & ridicula, sed prorsus falsa est, quòd dicũt, ideo laicis ereptũ esse usum calicis, ut in sumptione corporis Eucharistiæ, maior sit dignitas sacerdotũ et laicorum. Paulus enim docet, in Christo Iesu credentes omnes esse unũ: Gal. 3. Et hæc ratio iamdudũ, quasi exprofeßò est explosa à Chrysostomo, Hom. 18. in 2. Corinth.

In postremis uerò rationibus ingenuè fatẽtur theologi Constantiensis concilij, quæ præcipua & principalis causa sit, quòd tam pertinaciter digladientur de illa prohibitione calicis: ne scilicet errasse uideãtur clerici, doctores, prælati, Romana

ecclesia,

ecclesia, & cōcilium Constantiense. Et hanc ratio tionem lector bene obseruet.

Profectò nisi idoneus testis esset Gerson, uix crederet aliquis tam leues, tam frigidas, tam futiles et ridiculas rationes à Theologis, ex præcipuis Vniuersitatibus totius Christiani orbis congregatis, in re tam graui & seria propositas fuisse.

Quando igitur Pontificij in hac disputatione titulum uniuersalis Concilij, tanquam caput Gorgonis obijciunt, opponatur ipsis denudata turpitudo rationum & fundamentorum, ex quibus extructum est decretum istud Constantiensis prohibitionis. Et quidem ipse Gerson rationibus illis, indignis appellatione Theologica, non satis fidit: ideo aliàs ipse, à senioribus Concilij rogatus conquisiuit. quæ quales in tali causa esse poßint, nudè & simpliciter tanquam in tabella spectandas proponam: hoc potißimùm consilio, ut ex collatione lector consideret, quid ex Gersonis schola Tridentini mutuati sint: & quomodo easdem rationes, alia specie, tectius scilicet & callidiori artificio proponant. Hæc collatio aliquem postea habebit usum.

Prima igitur Gersonis ratio hæc est: Circa institutionem & ministrationem Sacramentorum, quædam sunt de neceßitate Sacramenti, & de iure diuino: ut scilicet consecratio fiat per talem uerborum formam, & in tali materia panis. Quædam uerò tantummodo sunt de neceßitate præcepti Ec

clesiæ, et de iure humano seu positiuo: ut scilicet cõsecratio fiat in azymo, in tẽplo seu altari sacrato, cũ talibus uestibus, cũ lumine, cũ Epistola & Euangelio: itẽ ieiuno stomacho. Talia enim sunt uariabilia, & ab Ecclesia possunt immutari. Et inter hæc ponit etiam usum calicis: hoc est, usum calicis, qui habet uerbum institutionẽ, præscriptũ & mandatum filij Dei, in eodem loco & gradu ponit, cum Pontificio uestitu mißificatorum cum accensis cereis, cum lapidibus certo ritu excantatis, &c.

Secũda: Sumptio Eucharistiæ sub utraq; specie à laicis, nunquã fuit præcepti iuris diuini: attamen dum fiebat præcipiente uel permittente, uel consulente Ecclesia, bene fiebat. Nunc uerò dum certa ratione inoleuit opposita consuetudo, per Ecclesiam laudata & iussa: sumptio talis est temeraria, præsumptuosa, scandalosa, seditiosa, & ex consequenti, æternæ damnationis inductiua. Iucundum erit postea uidere, quomodo eadem argumenta à Tridentinis, nõ in tam aperta & crassa forma, sed subtiliori artificio limata proponantur.

Tertia: Christus Ioh. 6. dicit: nisi mãducaueritis carnẽ filij hoĩs, et biberitis sanguinẽ eius, nõ habebitis uitã in uobis. Sed ibidẽ mox dicit: Si quis mãducauerit ex hoc pane, uiuet in æternũ. Ergo communio sub utraq; specie, nõ est necessaria: sed sufficit, si tantummodo sub specie panis sumatur. Idẽ argumẽtũ in primo Tridentino capitulo repetitur.

Quarta:

Quarta: Spiritualis mãducatio & bibitio semper est necessaria. In paruulis uerò, & in casu necessitatis, tota cõmunio Sacramẽtalis nõ cadit sub necessitate salutis. Ergo pars eius, scilicet usus calicis, potest etiam extra necessitatem adultis laicis prohiberi & eripi. Hoc argumentum primus Tridentinus canon tectè notat, cum inquit: Ex necessitate salutis, &c.

Quinta: Gerson agnoscit, quàm malè sonet in piorum auribus, quòd decretũ Constantiẽse, cum cõcedat Christi institutionem præscribere usum utriusq; speciei, tantũ illam clausulã opponat: Hoc nõ obstante, &c. ideo uaria quærit pharmaca, ut languenti huic argumento, prudens aliquod pharmacum iuxta Euripidem adhibeat. Summa uerò huc redit, Scripturã sacrã non esse ita recipiendã nudè & in solidũ, contẽptis alijs traditionibus hominũ, quin debeat ad uerã intelligentiã habendã, iuribus humanis, et canonibus, et decretis, et glossis doctorum frequenter & humiliter uti. Imò expositionem Scripturæ à ueteribus traditam, recipere interpretationem recentiorum. Et tandem concludit, Scripturam in sui expositione finaliter resolui in autoritatem & consuetudinem uniuersalis Ecclesiæ.

Hanc Gersonis sententiam, postea Nicolaus Cusanus apertius & craßius explicauit epist. 2. ad Boemos. inqt enim, Scripturas ad tẽpus adaptari, &

& uariè intelligi: ita ut uno tempore, secundum currentem uniuersalem ritum exponantur: mutato uerò ritu, iterum sententia mutetur.

Huius argumenti neruos retinent quidem Pontificij: sed in tanta luce Euangelij, non audent illud in tali forma proponere, sed alijs artificijs institutionem Christi eludunt. sicut postea ostendemus.

Sexta: Videt Gerson, & hoc non parum habere incommodi, quòd decretum Constantiense uideatur simpliciter concedere, in primitiua Ecclesia, in conuentibus Ecclesiasticis, fuisse communem & uniuersalem usum communionis sub utraq; specie. Et quamuis hoc Gerson negare, & contrariũ siue testimonijs siue exemplis docere non potest: addit tamen, probabilius uideri, quòd hæc obseruatio nunquam à tempore doctorum communius apud omnes extiterit. Et hæc Gersonis commonefactio, excitauit Pontificios procuratores nostri temporis, quòd aliqua talia exempla, quibus hoc probare in speciem conantur, conquisierunt: ne scilicet opus amplius sit, fœda illa clausula: Hoc non obstante.

Septima: Quando antiquitatis testimonia & exempla testantur, populum fidelem debere bibere sanguinem Christi: dicit Gerson, hæc exponenda esse de sacerdotibus, qui celebrant pro toto populo: ut populus dicatur sanguinẽ Christi bibere, quia ministrantes pro eis illum bibant: quia scilicet

eet (sicut Gabriel Biel dicit) sacerdos est os Ecclesiæ. Hæc ratio talis est, quòd ex Pontificij iam nemo apertè & in tali forma, illa uti audet.

Octaua: Augustinus licet de cõmunicatione laicorum sub utraq; specie, sæpius tanquam necessaria loquatur: inuenitur tamen dixisse: Crede, & manducasti, Et eodem modo dicere potuit: Crede, & bibisti. Ergo communio laicis sub uini specie, non est necessaria: sed prohibito usu calicis, potest lex constitui, ut Eucharistia à laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur. Sed multo plus est in hac conclusione, quàm in præmißis. Augustinus enim in illo dicto nihil quicquam uel somniauit, de mutilanda & mutanda testamentaria filij Dei institutione. Sed disputant, Christum in concione Ioh. 6. non loqui de Capernaitica laniena corporis sui, sed de spirituali manducatione, quæ fit per fidem. inquit enim: ut quid paras dentes, & uentrem? Crede, & manducasti. 2. Dictum illud rectè accommodatur ad salutarem sumptionẽ Eucharistiæ, ad quam fidem accedere oportet. 3. Vsurpatur etiam de casu neceßitatis, quando scilicet non potest haberi copia Sacramentalis communionis. tunc enim ualet illud Augustini: Crede & manducasti. Inde uerò nulla ratione sequitur Constantiensis conclusio. Et si tale quid inde sequeretur, non Dominici calicis, sed panis Eucharistici usus abrogandus & prohibendus esset: nec laicis

tantum,

tantum, sed uniuersaliter omnibus, generaliter enim Augustinus dicit: Crede, & manducasti.

Prima uerò & ultima Gersonis ratio hæc est: Inuocandũ potius esse auxilium brachij secularis, quàm per ratiocinationes agendum, cum determinatio concilij iam trãsierit in rem iudicatã. Itẽ, in expugnatione diuersum sentientium, proficere uideretur, si Imperator acciperet factum illud prosequendam & terminandam, cum potentia etiam brachij secularis. Ita Gerson. Et notetur, hanc esse primam & ultimam Constantiensem probationem, quia uidetur ualde esse compendiaria. Disertè etiam se declarat Gerson, contra quos disputet. Dicit enim: asserẽtes sumptionem Eucharistiæ esse licitam & utilem laicis, tantum errare, quantum illos qui dicunt eam esse necessariã, de necessitate præcepti diuini & iuris indispensabilis.

Et hæc sunt rationes, tẽpore Constantiensis cõcilij disputatæ & propositæ, quando primum nata est iniusta & impia illa lex interdicens, prohibẽs & eripiens laicis usũ in Dominici calicis, cõtra institutionem Christi, contra traditionem Apostolorum, & obseruationem primitiuæ Ecclesiæ.

ARGVMENTA BASILIENSIS concilij.

Mox uerò post 20. fermè annos, in Basiliensis concilio, eadem prohibitio repetita & confirmata fuit.

ta fuit. Et operæprecium est obseruare, quomodo tunc statim quædam rationes Constantiensis concilij, ut nimis apertè & craßè exposita, cœperint alia forma proponi.

Primò enim, quia sentiebant pias aures, Constantiensi illa clausula non immeritò offendi: Licet Christus instituit sub utraq; specie: hoc tamen non obstante, consuetudo, &c. rationē illam paululum immutatum, ita proponunt: Laicos & clericos nō conficientes, non astringi ex præcepto Domini, ad sumptionem utriusq; speciei. Illam uerò correctionem, ex Gersonis commonefactione sumpserunt: quam etiam Tridentinum concilium imitatur, sicut sub loco explicabimus.

2. Nec illa forma Constantiensis argumenti placuit Basiliensibus: Licet in primitiua Ecclesia Eucharistia à fidelibus sub utraq; specie susciperetur: hoc tamen non obstante, &c. Basiliense igitur concilium argumentum illud ita format: Ecclesia, ordinare habet, quomodo ministretur hoc Sacramentum, prout pro reuerētia ipsius Sacramenti, & salute fidelium uiderit expedire. Et hoc argumentum quomodo in 2. Tridentino capitulo repetatur, postea uidebimus.

3. Modò iuxta ordinationem seu obseruationē Ecclesiæ communicarint, siue sub una, siue sub utraque specie, proficit dignè communicantibus ad salutem. Quare uerò non potius iuxta ordinationem

tionem Christi, & traditionem Apostolorum, quā primitiua Ecclesia religiosè secuta est? Cogitetur autem quæso, quid sit salutem promittere illis, qui relinquētes mandatum Dei, tenent traditiones hominum: imò qui abrogant mandatum Dei, propter suas traditiones. Mar. 10. Ad dignam certè communicationem, omnino requiritur fides. Sed fides ex auditu, auditus uerò per uerbum Dei. Ergo ubi à uerbo Dei disceditur, non potest esse uera fides. Et Cyprianus disputās de calice Domini sanctificando, & plebi ministrando, ad illos qui ab eo quid Christus magister fecit, docuit et præcepit, humana institutione decedunt, accommodat illud Isaiæ: Frustra colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Memorabile uerò est, quomodo illam Basiliensem rationem, Iacobus Zieglerus cōtra Vualdenses amplificârit & illustrârit. hæc enim sunt eius uerba, de communione sub una specie: Hunc panem sub obedientia Romanæ ecclesiæ manducamus, certi quia ob hoc obsequium fidei, uiuemus in æternum.

4. Sub una specie, integrè est totus Christus: ergo altera pōt uel omitti, uel abrogari & ꝓhiberi.

5. Consuetudinem non uetustissimam unius speciei, Basilienses censent pro lege habendam, propter has causas. 1. Quia est rationabiliter introducta. Rationes uerò sunt tales, sicut illas ex descriptione Gersonis suprà recēsuimus. 2. Quia diutissimè

tißimè est obseruata. Hoc *uerò ostendemus falsum esse, in explicatione secundi* Tridentini *capituli.* 3. *Quia est à doctoribus commendata.* Intelliguntur *autem non doctores ueteris & purioris* Ecclesiæ, *sed qui tunc in scholis regnabãt. quàm graues uerò fuerint ipsorum commendationes, ex* Gersonis *annotatione iam didicimus.*

ARGVMENTA NOSTRO TEMpore *disputata, pro mutilatione communionis.*

Veniamus iam ad nostrorum temporum disputationes: ubi accensa cursus, singulari Dei *beneficio, luce uerbi* Dei, *neceßitas imposita fuit* Pontificijs, *ut ex* Scriptura *quærerent prætextum aliquem huius mutilationis.* Et *quia uidebant, in hac luce uerbi* Dei, *non amplius locum habere clausulam illam:* Hoc *non obstante. nouo igitur & subtiliori artificio, formandæ fuerunt rationes.* Non *autem integras illas disputationes retexemus, sed tantum monstrabimus ex collatione, quomodo subinde requisita sint alia & noua fundamenta, cum priora, ne ipsis quidem* Pontificijs *satisfacerent: & quomodo ueteres rationes nouo artificio limatæ, alia subinde specie reformatæ sint.* Id *quod euidens indicium est, causam quam* Pontificij *procuratores in hac disputatione sustinent, esse malam, dubiam, infirmam,*

languentem & ruinosam. Quæ enim noua nunc comminiscuntur fundamenta, non sunt illa ex quibus extructum primum fuit decretum huius mutilationis: sed conducticij rhetores, sophistico artificio talia post factum excogitant, ut illi parti cui operam suam elocarunt, liberaliter inseruiant, & quoquomodo satisfaciant. Illa igitur tantum, quæ nostris temporibus à procuratoribus regni Pontificij, seu noua, seu renouata, in hac disputatione proposita sunt, breuiter notabimus.

Et primò hoc obseruetur. Quia in Scriptura extat manifesta, & certa descriptio testamentariæ institutionis filij Dei, uiderũt illam lucem, nõ posse hoc quidem tempore animis hominũ eripi, si cum Constantiensi concilio dicatur: Hoc non obstante. uel, si cum Basiliensi concilio sine probatione fingatur, non omnes fideles illo mandato Christi constringi. Quærẽdus igitur fuit prætextus ex detortis quibusdam Scripturæ sententijs: an hoc forsan artificio, tenebræ possent simpliciorum oculis obduci. Vel certè ut illud assequerentur, quod Augustinus contra literas Petiliani inquit: Ambigua & peregrina testimonia, malam causam uel moras faciendo sustentant.

Et quidem cum tempore concilij Constantiensis & Basiliensis, in Scriptura nulla potuerint argumenta inuenire, excepto 6. cap. Ioannis: recẽtibus Pontificiæ turpitudinis patronis, tanta suppetit argu-

argumentorum copia, ut etiam ex ueteri Testamento probare(si dìs placet)possint,fidelibus laicis eripiendum esse usum Dominici calicis. Osius enim in confeßione Petricouiensi, ita argumentatur:Sicut in ueteri Testamento discrimen inter sacerdotes & laicos tale erat,quòd populus de sacrificijs quæ erant in materia solida,simul edebat. de libaminibus uerò quæ liquoribus constabant, non populo,sed solis sacerdotibus fas erat bibere. Leu. 4. 6. & 16. ita in nouo Testamento laicis prohibendus est usus Dominici calicis, ut sit idem discrimen inter sacerdotes & laicos, quod fuit in ueteri Testamento. Atqui in ueteri Testamento, non sacerdotes ad propugnandam & illustrandã ordinis sui dignitatem hoc constituerant, sed Dei erat ordinatio. In nouo uerò Testamento, filius Dei cœnam instituit communem omnibus fidelibus, hoc est, discipulis suis: in qua calix Domini,pari conditione cunctis traditus est, sicut Theophilactus inquit. Et de uniuersa Ecclesia Paulus inquit: Omnes in unum spiritum potati sumus. Non ergo sequitur. In ueteri Testamento fuit ex Dei ordinatione,in participatione sacrificiorum, tale discrimen inter sacerdotes & populum.Ergo licet cõmunionem Eucharistiæ Christus instituerit, Apostoli tradiderint, primitiua Ecclesia seruarit sub utraq; specie: tamen ut discrimen illud ueteris Testamenti eodem modo extet etiã in nouo Testamento,

mento, mutanda potius per homines, & mutilanda erit testamentaria institutio filij Dei. Quasi uerò nullum deberet discrimen esse, inter tempora ueteris & noui Testamenti. Quid igitur est abrogatio ueteris Testamenti, si ideo mutanda est institutio Christi, ut nullum sit discrimen inter uetus & nouum Testamentum? Et quid opus est prolixa refutatione, cum argumentum illud, in illa ipsa planè forma, quasi ex professò reiectum atque explosum fuerit, in uera & puriori antiquitate, præcipuè uerò à Chrysostomo Homelia 18. in 2. epistola ad Corinth. cuius uerba suprà annotauimus. Veteres etiam ex usu mannæ, & aquæ ex petra, probarunt usum utriusque speciei communem esse omnibus fidelibus, in nouo Testamento. Illud uerò egregium est, quod Eccius in locis communibus, sacrilegium erepti calicis iustificat inde, quòd Dominus prædixerit de posteris Heli: ut quicunque uenerit ad sacerdotem, ei dicat: Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalē, ut commendam buccellam panis. Bella mehercle consequentia, maledictum & supplicium, quod propter atrocia scelera Deus posteris Eli minatur, trahere ad uniuersum fidelem populum in Ecclesia: & quidem ita, ut propterea fidelibus laicis beneficium & priuilegium Dominici calicis, à Christo ipsis indultum, & ab Apostolis traditum, prohibeatur & eripiatur. Digna

professò

profectò est Ecciana hæc ratio, quæ referatur inter argumenta theologorum Constantiensis concilij, quæ suprà recitata sunt. Qualis enim causa est quam defendunt, tales etiam sunt rationes.

Sed audiamus porrò, quas ex nouo Testamento rationes proferant, quibus clarißima uerba institutionis eludere conantur. Eccius inter cætera argumenta, allegat etiam sententiam Pauli, 1. Corinthiorum 5. Pascha nostrum imolatus est Christus. Epulemur itaque in azymis sinceritatis & ueritatis. Quia ibi mentio fit epulationis, & non bibitionis: item azymorum, & non uini: fingit igitur se probasse, Paulum tradidisse Corinthijs, in communione Eucharistiæ usum unius tantummodo speciei. Singulari uerò Dei iudicio factum esse interpretor, quòd tales patrones, & tales rationes sortita est impia mutilatio cœnæ Dominicæ. Certè si aliàs non constaret, ipsa rationum & argumētorum qualitas ostendere posset, qualis sit causa illa quam defendunt Pontificij. Quòd enim Paulus Corinthijs tradiderit usum utriusque speciei, manifestißimum est, 1. Corinh. 11. Et tamen tam perfricta frons est in procuratoribus regni Pontificij, ut non uereantur contrarium de Paulo fingere: idq; testimonio, planè nihil ad rem faciente. Vt enim Eccio hoc largiamur, quòd iuxta suum morem uerbum ἑορτάζειν, pro crapulatione interpretatur: certè de cœ-

næ Dominicæ uel una uel utraq; specie sumenda, in illa sententia Paulus planè nihil loquitur: imò disertè se declarat, quòd non loquatur de azymis triticeis uel materialibus. aicit enim, In azymis syn ceritatis & ueritatis. Imo ipsos fideles uocat azymos. Quin igitur ex illo loco Eccius usum etiam sacrati panis ex cœna Dominica aufert, ut Christiani se ipsos deuorent, quia sunt azymi. Et tamen propter tales rationes uolunt nos abijcere clarissi ma uerba institutionis cœnæ.

Eiusdem dexteritatis est & hæc Eccij ratio. Quotidie oramus: panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. Miretur forsan lector, quo artificio petitio illa Dominicæ orationis, accommodari possit ad defensionem mutilationis cœnæ Dominicæ. Sed dicam tibi. Inquisitor quidam hæreticæ prauitatis, scripsit contra Vualdenses. Is argumentum hoc ita format: Veteres testantur, Apostolos in celebratione cœnæ Dominicæ adhibuisse recitationem orationis Dominicæ. Sed in illa tantum fit mentio panis, non etiam uini. Apostolicum igitur est, laicis prohibere & eripere usum Dominici calicis. Et per consequens: licet Christus cœnam suam instituit, sub panis & uini specie: Ecclesia tamen inde usque ab Apostolorum temporibus, orationem Do minicam direxit contra illam Christi institutionem, petens abrogationem & prohibitionem Do

minici

nimici calicis, ut tantum sub una specie communicaretur. Petit enim panem tantum. Illam uerò precationē Ecclesiæ, Deus usq; ad Constantiense concilium, hoc est, per annos mille & quadringentos non exaudiuit. Ita ergo Christus in oratione Dominica docuit orare, contra communionem sub utraq; specie: & quidem biennio antè, priusquam cœnam Dominicam institueret. Quomodo igitur Romanus pontifex iam quibusdam nationibus cōcedit usum utriusq; speciei, si pugnat cū oratione Dominica, qua panem tantū petimus? Nū uerò oratio Dominica laicis tātū præscripta est? Quid si sacerdotes dum celebrant, etiam orant, Panem nostrū, &c. Ergo et illis eripiēdus erit usus calicis.

Et hæc cum tam absurda sint, non ueretur tamen concilium Tridentinum, omnes illas rationes ex una fidelia dealbare, quòd scilicet sint graues & iustæ: cum certißimum sit, petitionem illam Dominicæ orationis, non loqui de cœna Dominica. Et licet ueteres quidam, allegoriā inde extruant: nota tamen est regula, ex allegorijs non facienda esse dogmata, quæ non sunt in alijs certis & manifestis Scripturæ locis fundata. Multo minus igitur admittenda erit allegorica probatio, cōtra manifesta uerba testamentariæ institutionis filij Dei. Et allegoria illa, si obstinatè urgeatur, simpliciter tollet utramq; speciem Eucharistiæ. Sicut enim non facit mentionē uini, ita nec de substātia,

nec de specie panis materialis petitionem illam allegoria uult intelligi. Et ueteres qui allegoria illa usi sunt, nihil minus cogitarunt, quàm de prohibendo, abrogando & eripiendo usu Dominici calicis. Et in ueteri Ecclesia, ne septem quidem illi dormientes, de argumentatione ista ex oratione Dominica contra uerba institutionis quicquam somniarunt.

Sed propius pedem conferunt Pontificij, demonstraturi ex Scriptura communionem sub una specie, Paulo & reliquis Apostolis, imò ipsi Christo & usurpatam & pro[illegible]itam fuisse.

Hoc uerò artificium illud quod Constantiensi & Basiliensi concilijs prorsus ignotum fuit.

Ex Paulo igitur Colonienses Iesuitæ ita argumentantur. prima Corinthiorum decimo. ubi fit mentio frangendi panis, & benedicendi calicis, ponitur utraque species. Mox uerò postea, ubi ad participationem seu sumptionem uentum est, dicit: Omnes ex eodem pane participamus. Sacerdotibus igitur consecrantibus, utraque species debetur laicis uerò, una tantummodo sufficit. Hoc uerò Ecclesiæ ignotum fuit, tempore ueteris interpretis, qui habet: Omnes de uno pane & de uno calice participamus. Et Tridentinum decretum edicit, ueterem & uulgatam illam editionem esse habendam pro authentica, quam nemo reijcere, quouis prætextu audeat uel præsumat.

Qui

Quî fit igitur, quòd hoc in loco uetus editio à Pontificijs non habetur pro authentica: sed reijcitur hoc prætextu, quod Græcus textus ibi non facit mentionem calicis? Sed intelligat lector, Decretum hoc uelle: Quando uetus editio suffragari uidetur erroribus, & abusibus regni Pontificij, ut tunc habeatur pro authentica: quando uerò illis repugnare iudicatur, tunc liberè posse eam reijci.

Sed ad rem ipsam respondeamus. Paulus describens morem communionis in ecclesia Corinthiaca (dicit enim, Tanquam intelligentibus loquor) meminit & panis & calicis Domini. Formaturus uerò argumentum ex communione Eucharistiæ, quod accommodet ad disputationem de idolorum thytis, satis habet ex una parte id sumpsisse. Non quòd unius tantum partis sumptio usitata fuerit apud Corinthios. mox enim illis quos dehortatur ab idolothytis, inquit: Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, &c. Non autem ad solos ministros Ecclesiæ pertinet hæc disputatio Pauli, de idolothytis. Et capite 12. inquit: Omnes in unum spiritum potati sumus. Clarißimè uerò capite 11. describitur, quòd Corinthijs Paulus tradiderit usum utriusque speciei. Nihil igitur Pontificiorum mutilationi patrocinatur sententia illa Pauli, sicut Græcè legitur. Quidam ex particula distinctiua, apud Paulum prima Corinthiorũ 11. argumentum formant

contra usum utriusque speciei. Paulus enim dicit: Qui comederit panem hunc, aut biberit poculum Domini indignè. Sed in disiunctiuis satis est, alteram partem poni. Paulum ergo liberum facere fingũt, siue sub una, siue sub utraq; specie Eucharistia sumatur. Sed facilis & plana est respõsio. Si in uerbis institutionis, & in illis locis, ubi disponitur & describitur forma cœnæ Dominicæ, Scriptura uteretur particulis disiunctis, non parum certè roboris haberet argumentum. Iam uerò Paulus recitãs institutionem Christi, utitur particula copulatiua: inquit enim: Similiter & poculum, &c. 2. Repetens suam traditionem, quomodo Christi institutionem ad uniuersam Ecclesiam accommodârit, & quomodo præscripserit formam celebrandæ cœnæ Dominicæ, utitur aliquoties particulis copulatiuis. 3. Describens usum communionis in ecclesia Corinthiaca, utitur etiam copulatiua particula. Hæc adeò sunt manifesta, ut argumentum illud de particula disiunctiua in altera sententia, ualde paucis inter ipsos Pontificios probetur. Neque enim Paulus in illa sententia præscribit, dispo nit aut præcipit de modo communionis: id quod in alijs sententijs, per particulam copulatiuam facit: sed loquens de digna & indigna sumptione, utitur disiunctiua particula: ut ostendat, parẽ reuerentiam utrique parti deberi, & pluribus modis posse reatum incurri in sumptione Eucharistiæ.

utram

utram enim partẽ quis contumelia affecerit, reus erit. Et rectè retorquetur hoc argumentũ in ipsos aduersarios. Quia enim, iuxta Ambrosij sententiã, indignum est Domino, qui aliter celebrat hoc mysterium quàm à Christo traditum est: qui ergo in una parte seruant institutionẽ Christi, in altera uerò eam uiolant, mutant & mutilant, nõ releuantur ullo prætextu. Disiunctiua enim particula ostendit, eos incurrere reatũ, qui siue in usu panis, siue in usu calicis, præter & contra institutionem agunt. Distinctiua igitur illa particula apud Paulum, non probat aut confirmat Pontificiam mutilationẽ, sed acriter eam taxat & damnat: & monstrat fontes refutationis præcipui Pontificij argumenti: quòd scilicet satisfiat institutioni Christi, si una species dignè sumatur, cum Christus integer & totus, sub una etiam specie adsit. Paulus uerò pronunciat incurri reatum, quando aliquid contra institutionem committitur, siue in panem, siue in poculum Domini.

Sed quicquid sit de traditione Pauli, & de consuetudine Paulinarum ecclesiarum: dicunt ab alijs Apostolis communionem sub una specie, & traditam & seruatam fuisse. Sed quibus quæso documẽtis hoc probãt? Roffensis ex apocrypho Euangelio secundũ Hebræos citat, Christũ post suam resurrectionẽ Iacobo Iusto porrexisse Eucharistiã, sub panis tantũmodo specie. Et ex Legenda citat,

Christum

Christum Dionysio sacramentum hoc ministrasse sub sola panis specie. Et inde habere originem communionem sub una specie. Sed quia non apocryphorum commenta, nec fabularum figmenta quærimus, sed Scripturam flagitamus: ideo alius quærendus fuit prætextus. Osius igitur affirmat, quicquid Paulus uel tradiderit uel fecerit de utraque specie, Iacobum certè in Hierosolymitana ecclesia & tradidisse & seruasse communionem sub una tantum specie. Quia Actorum secundo, in descriptione exercitiorum Hierosolymitanæ ecclesiæ recitatur fractio panis, & nulla ibi fit mentio uini. Quia uerò animaduertit Osius, quantum incommodi habeat, si ponantur contraria docuisse Paulus & reliqui Apostoli; cum quidem inter illos qui Paulo dextras consensionis, ante conscriptam epistolam ad Corinthios dederant, Iacobus etiam fuerit, Galatas secundo, ideo fingit Iacobum hoc fecisse in Hierosolymitana ecclesia: non quòd contrarius esset Paulo, sed ut ostenderet, liberum esse communicare siue sub utraque, siue sub una specie. Sed expendamus, an tantum sit argumenti huius robur, quo institutionem cœnæ mutilare poßint Pontificij. Quia enim uerba institutionis Christi, & Paulinæ traditionis clarißima sunt: si ab illis nos dimouere uolunt, necesse est ut argumenta quibus illud efficere uolunt, longè sint clariora, certiora & firmiora, quàm

quàm ipsa institutio. Sed descriptio Actorum secundo, non satis apertè, certò & firmiter ostendit, an de uulgaribus epulis, an uerò de cœna Dominica, locus iste intelligendus sit. Chrysostomus enim fractionem panis, Actorum secundo, & 20. non interpretatur de administratione cœnæ Dominicæ, sed de uulgari & quotidiano cibo. Et Oecumenius colligens Græcorum interpretationes, de uulgaribus cibis locum illum interpretatur: quòd scilicet significetur uilis & parabilis uictus sine delicijs, eo quòd Lucas dicit, ipsos frangentes panem sumpsisse cibum. Et quidem Græcus textus non obscurè ostendit, mentionem fieri de tali fractione panis, quæ ad cibum seu alimentum pertineat. Dicit enim, per diem in templo congregatos fuisse fideles ad auditum uerbi: postea in domibus fregisse panem ad alimentum. ita enim loquitur: κλῶντες ἄρτον μετελάμβανον τροφῆς. hoc est: Frangentes panem sumebant alimentum. Quis igitur sanæ mentis, propter locum ambiguum & obscurum, à clarißima luce uerborum Christi & Pauli se dimoueri patietur? Certè si tempore Constantiensis & Basiliensis conciliorum iudicatum fuisset, usum unius tantum speciei ex illo loco uel specie aliqua posse probari, non intermissum fuisset hoc argumentum: nec opus fuisset uel frigidis alijs rationibus, uel flagitiosa illa clausula: Hoc non obstante. Nulla igitur

firma

firma & manifesta est certitudo argumenti; quod contrá communionem sub utraq; specie, ex loco Actor. 2. sumitur.

Non ignoro autem, ueteres quosdam fractionem illam panis, Actorum secundo, intelligere de celebratione Eucharistiæ. Quam interpretationem non reijcio, maximè quia Actorum 20. una sabbathi, cum Paulus concionaturus esset, dicitur Ecclesia conuenisse ad frangendum panem. quod Beda ex Augustino interpretatur de celebratione mysteriorum. Sed ne hoc quidem modo, illa fractio panis patrocinabitur Pontificiæ mutilationi. id quod tribus firmißimis argumentis probabo.

1. *Nullus ex omnibus ueteribus fractionē illam panis, ita interpretatus est, quòd Apostoli unam tantum Eucharistiæ speciem, altera prætermissa uel abrogata, fidelibus in Ecclesia dispensarint. multo minus hoc dogma inde extruxerunt, uerba institutionis de calice, non pertinere ad laicos, sed illis uel posse uel debere usum Dominici calicis prorsus interdici, prohiberi & eripi. Certus sum, ex tota uera antiquitate, tale nihil posse proferri. Status igitur quæstionis non propriè hic est: An ueteres quidam fractionem panis, Actorum secundo, de celebratione Eucharistiæ intellexerint: sed, an docuerint Apostolos unam tantum partem Eucharistiæ laicis præbuisse, abrogata & erepta altera. Et quidem, an inde extruxerint*

dogma Pontificiorum, de mutilanda institutione.
2. Pontificiorum axioma est, Sacrilegium esse, si sacerdos celebrans consecret non utramq; speciem, sed panem tantum. Si igitur Actor. 2. quia tantum panis exprimitur, ideo simpliciter excludendum est poculum Domini: sequetur, Apostolos cœnam Dominicam panis tantummodo, non etiã calicis consecratione celebrasse. Quod Pontificij admittere non possunt. Si igitur dixerint, sicut aliter dicere nõ possunt, ex institutione per synecdochen supplendum esse de consecratione alterius etiã speciei, licet nominatim non exprimatur: iam manifestè admittũt synechdochen, & cõcedũt, breuem illam historiæ notationem intelligendam & interpretandam esse iuxta descriptionem institutionis cœnæ Dominicæ. Nec patebit ipsis hoc effugium, si dicere uoluerint, Lucam non describere quid Apostoli uel consecrarint, uel ipsi sumpserint: sed tantum, quid populo dispensarint. Nam Actorum uigesimo, Paulus apostolus scribitur fregisse panem, & ipse gustasse. Nec iuxta sua axiomata dicere possunt, Paulum ibi unam tantum speciem sumpsisse: fuit enim tunc conficiens (sicut Pontificij loquuntur) quia fregit panem. Nolint igitur uelint, coguntur in illis locis concedere & admittere synecbdochen: quæ non aliunde quàm ex uerbis institutionis, supplenda est. Rectè igitur & nos dicimus, Apostolus

in

in fractione illa panis, dispensasse Eucharistiam, *non præter uel cōtra, sed iuxta institutionem* Christi, *qui & panem & poculum præbuit*. Instructio *enim* Apostolica *est*: Docete eos *seruare, quæ ego præcepi uobis.*

3. *Fractio illa panis non tantum cæteris* Apostolis, *sed ipsi etiam* Paulo *tribuitur*, Actorū 20. Paulum *uerò celebrationem, dispensationem & usum cœnæ* Dominicæ *tradidisse sub utraq; specie, non* Corinthijs *tantum, sed omnibus qui inuocant nomen* Domini, *in omni loco, manifestè ipse testatur*, 1. *ad* Corinthios 11. Sed Lucas *historicus nominat fractionem panis, phrasi* Hebræis *usitatißima: quæ conuiuium, cœnam aut refectionem, quæ cibo & potu constat, de scriptura, simpliciter nominat fractionem, aut manducationem panis.* Insaniret *autem, qui legens in historijs (manducare panem) contendere uellet, homines illos sine potu uixisse*. Nec *uerò ex sola phrasi de synecdoche disputamus*. Sed *hanc synecdochen, & quidem in hoc sensu* Apostolis *usitatam fuisse*, Paulus *manifestè ostendit*. Nam *prima ad* Corinthios 11. *ubi expreßè tradit usum utriusque speciei, tamen ita loquitur*: Non *licet* Dominicam *cœnam manducare. item*: Quando *conuenitis ad manducandum*. Ibidem *dicit*, Non *dijudicans corpus* Domini: *ubi tamen in eadem periodo bis copulatiuè coniungit edere & bibere.*

Porro

Porrò obiter & hoc adiiciam, quod Roffensis, & post eum Iesuitæ Colonienses ex opere imperfecto, in Matthæum, quod Chrysostomo, sed falsò adscribitur, probare nituntur, Paulum in naui Acto. 27. sub una tantum specie dispensasse Eucharistiam Lucæ, & reliquis discipulis.

Si sophistæ in prophanis materijs, ut in laudanda quartana febri, tyrannide Busiridis, & similibus ita luderent, aliquo modo ferendum esset. Sed in re seria, pertinente ad conscientias piorum, ita ludere sacrosancti Scripturæ sententijs, & quidem ad euertenda clarißima uerba testamentariæ institutionis filij Dei, nefarium profectò & sceleratum est. Lucas enim Acto. 27. non breuiter, nō obscurè, nec ambiguè, sed clarißimè multis repetitionibus disertè declarat, nō agi in illa historia de celebratione cœnæ Dominicæ, sed de sumptione uulgaris cibi, post multā & longam mediam.

Et quidē de Eucharistia historiā illā interpretari, si fiat sine iniuria & deprauatione institutionis Christi, catachresis est, non admodum sanè probanda, nec imitanda: fit enim præter ueritatem historiæ: aliquo modo tamen toleranda. Autor enim operis imperfecti, nihil inde statuit, quod ab institutione Christi dissentiat. Sed detorquere illam historiam ad mutationem, uiolationem & mutilationem cœnæ Dominicæ, cum de Eucharistiæ dispensatione prorsus nihil ibi dicatur, nefari

um profectò & sceleratũ est Et uel hinc æstimari potest, qua conscientia caussam istam agant conducticij procuratores regni Pontificij. Eccius enim, cum in omnibus illis argumentis, ex Apostolorum scriptis cõtortis, uideat nõ satis esse præsidij: postremò dicit, cõmunionem laicorum sub una specie, esse unum, quod ueniat ex tacita traditione Apostolorum. Et ne unũ quidẽ scriptorẽ nominare potest, qui inter Apostolicas traditiones dogma illud referat. Sed unũ axioma habet Pontificia ecclesia, quod Petrus Asotus his uerbis explicat: Quicquid Romana ecclesia credit & seruat, quod ex Scriptura probari nõ potest, ut illud simpliciter credatur ex traditiõe Apostolorũ uenire.

Nec uerò solis Apostolis maculã illam inurũt, quasi à testamentaria institutione Christi discesserint: sed ipsum filium Dei, fingunt post resurrectionem exemplo & facto destruxisse, quod in ultima cœna, institutione & præcepto ædificarat. Dictitant enim, Christũ post resurrectionẽ duobus discipulis in Emaus, Eucharistiam sub unica solius panis specie tantummodo præbuisse: atque ita ipsum, tãquam certißimum sui ipsius interpretem, facto ostendisse, quomodo institutionem cœnæ intelligi uelit: quòd scilicet mãdatum de utriusq; speciei sumptione, pertineat non ad laicos, sed ad solos sacerdotes: laicis uerò unius speciei cõmunionem sufficere. Et non parum sane roboris

haberet

haberet hoc argumentum, si certò, manifestè & firmiter demonstrari posset, Christum facto & exemplo docuisse, ad laicos pertinere non totam institutionẽ, sed tantum partem eius, de panis scilicet specie. Sed quoniam uerba institutionis manifesta sunt, & clarißimũ est Pauli testimonium, institutionẽ cœnæ pertinere ad totã Ecclesiam: id quod à Domino se accepisse testatur: omnino necesse erit, testimoniũ quod diuersum doceat, longè esse clarius, certius & firmius, ut euidentiæ & certitudinis robore, nos dimoueat à uerbis institutionis, & à traditione Pauli, à Domino accepta. Quæstio igitur est: An ex illa historia euidenter, certò & firmiter demonstrari poßint tria hæc capita. 1. Quòd Christus in Emaus, duobus illis discipulis dederit Eucharistiã. 2. idq; sub unica solius tantũ specie. 3. & quidẽ ita, q̃ hoc facto uoluerit docere, laicis tantũ unã speciẽ esse dandã, nõ habita ratione institutionis. Multis autẽ argumentis conuincitur & demonstratur, tria illa capita non posse certò, euidenter & firmiter in historia illa ostẽdi. Quòd.n. fractio illa panis in Emaus, fuerit Eucharistiæ dispẽsatio, ex Lucæ descriptione nec clarũ, nec certũ est. Nã et uulgares cõcœnationes seu refectiões, uocãtur in Scriptura fractio panis. Isaiæ 58. Thrẽ. 4. Matt. 14. Nec uerba illa (q̃ acceptũ panẽ legitur benedixisse, et cõfractũ dedisse duob. illis) cõuincũt fuisse Eucharistiæ

dispensationẽ. Nam & Matth. 14. & 15. de panibus & piscibus in deserto eadem uerba usurpantur, ubi nemo uel fingere audet, fuisse Eucharistiæ dispensationem. Formalia uerò uerba, quæ oportet ad elementū accedere ut fiat Sacramentum: scilicet, Accipite, manducate, Hoc est corpus meum: non legimus in historia illa fractioni panis addita fuisse à Christo. Nec uirtuti panis illius, tribuitur apertio oculorū: sed historia simpliciter narrat, dum Christus panem frangeret & distribueret, apertos ipsis fuisse oculos: sicut postea Apostolis recitant, agnitū sibi fuisse Christū in fractione panis, non ui & uirtute panis. Non igitur euidenter & certò probari potest, fractionem illam panis fuisse dispensationem Eucharistiæ. Circumstantiæ uerò textus, nō obscurè de uulgari cœna loquuntur. Erat enim tempus cœnæ & in diuersorio ad mensam hospitis, epulis instructū recumbebant. More uerò qui etiamnū apud Iudæos usitatus est, Christus panẽ benedixit, & fractum distribuit. Et quia discipulis noti erant ritus Christi, in benedictione & fractione panis, inde ipsum agnouerūt. Adeò uerò non est certum, an historia illa loquatur de dispensatione Eucharistiæ, ut nec olim Constantiense & Basiliense, neq; nunc Tridentinum, concilium ausum fuerit, pro defensione unius speciei testimonium illud allegare: quod tamen fortißimum esset, si certò & euidenter de illis constaret,

ret,quæ procuratores Pontificij, audacter historiæ huic affingunt. Nicolaus Lyranus,qui centũ fermè annis ante Constãtiense concilium scripsit, historiam illam interpretatur nõ de Eucharistia, sed de uulgari fractione panis.

Et Vuilhelmus,Vuideford,qui contra articulos Viclefi scripsit,anno 1396.expreßè dicit:nec ex textu,nec ex gloßa,nec ex antiquis doctoribus posse probari,fractionem panis,Luc.24.fuisse panis consecrati.

Et Alphonsus de Castro,in opere aduersus hæreses lib.6.cùm diu multumq; de historia illa disputasset,tandem concludit, se hac de re nihil definire uelle.

Cum igitur certò nõ constet,historiã illã Lu. 24.pertinere ad dispensationem Eucharistiæ:stulti certè essemus,si pateremur nos à manifesto,certo & firmo præscripto & mandato institutionis abduci per dubium,incertum & ambiguum testimonium.Huc enim rectè accõmodatur, quod Augustinus habet cõtra Petiliani epistolã cap.16.Nõ ea colligant & commemorent, quæ obscurè, uel ambiguè,uel figuratè dicta sunt, quæ quisq; sicut uoluerit interpretetur,secundũ sensum suum. Talia enim rectè intelligi exponiq; non possunt, nisi prius ea quæ apertißimè dictæ sunt, firma fide teneantur.Sed proferte aliquid,quod non egeat interprete:nec unde conuincamini, quod de alia re

dictum sit, & uos illud ad uestrum sensum detorquere conemini. Hæc Augustinus.

Nos uerò habemus clarißimum testimonium, quomodo Christus non tantum in ultima cœna instituerit Eucharistiã, uerumetiam quomodo post ascensionem suam tradiderit Paulo, quòd institutionem de utraq; specie, uelit accommodari ad uniuersam Ecclesiam, sicut suprà hoc ostendimus.

Nec fingendum est, Christum ea quæ & in ultima cœna instituit, & post ascensionem repetita ad Paulum traditione confirmauit, facto illo in Emaus uoluisse infringere & euertere: cum Paulus dicat de illa manducatione & bibitione, donec ueniat ad iudicium.

Quicquid igitur de historia illa disputetur, hoc certũ est, formã celebrandi & administrandi Eucharistiam, non esse Ecclesiæ in historia illa præscriptã. Non enim additum est mandatũ, ut factũ illud Christi imitemur: additũ uerò est tale mãdatum, & præscripta forma administrationis cœnæ Dominicæ in uerbis institutionis, & in Paulina traditione. Hoc fundamentum tenentes, aberrare non possumus. Aliàs enim omnia facta Christi, sine certo uerbo ad nos pertinente, imitari non debemus. Nec ipsi Pontificij, qui historiam illam de consecratione, administratione & dispensatione Eucharistiæ interpretantur, pos-

sunt

sunt nudè & simpliciter eam ita tueri, quin cogamur multa quorum in hac historia, expressa mentio non fit, ex institutione Christi addere & supplere. Et hoc ita probabo, ut nullus tergiuersandi locus sit Pontificijs. Quæro enim, an sacerdoti contra formam & præscriptum institutionis, liceat solo pane consecrato, et calice in totum prætermisso, mysteria Eucharistiæ celebrare? Certè ipsi docent, ingens hoc sacrilegium esse. Atqui illud sequitur ex hac historia, si prætерita institutione, ea tantum facienda sunt in celebratione Eucharistiæ, quæ expreßis uerbis Lucas scribit facta esse in fractione panis in Emaus. Quæro item, an Eucharistia confici uel poßit uel debeat sine uerbis illis formalibus: Accipite, manducate, hoc est corpus meum &c. Atqui sequetur hoc omnino, si non iuxta præscriptum institutionis, sed iuxta ea tantum quæ in Emaumtica fractione panis facta esse scribuntur, cœna Dominica celebranda est.

Hæc duo Pontificij admittere & concedere non possunt. In quascunq; igitur partes se uertãt, coguntur in duobus illis ad formam institutionis recurrere, si historiam Emaumticam simpliciter de administratione Eucharistiæ interpretandam esse contendant. Et nobis sufficit illud, quòd per has duas quæstiones Pontificijs uelint nolint necessariò extorquetur, formam celebrandæ

Eucharistiæ nõ posse simpliciter & totã sumi ex Emauntica historia, sed sumendã esse ex præscripto institutionis. Atq; ita incisus est neruus huius argumenti. Quod igitur Emaunticam historiam, si omnino intelligenda esset de celebratione Eucharistiæ, malumus ex uerbis institutionis interpretari, quàm præscriptum & mandatum institutionis mutare & mutilare, propter obscuram illam historiam: hoc est, quòd malumus formam celebrandæ & administrandæ Eucharistiæ, ex institutione, quàm ex historia illa sumere: eius rei habemus graues rationes. Ad illud enim quod in institutione Christus fecit, additum est in singulis partibus mandatum: Hoc facite. Quod Paulus affirmat durare debere usq; ad consummationem seculi. De facto uerò Emauntico, non extat ullum mandatum Dei, ut illud imitemur.

Pontificij uerò illa quæ de historia Emauntica disputant, non tam in contextu Lucæ fundant, quàm in Patrum quibusdam sententijs, qui fractionem illã panis, per allegoriã ad doctrinam de Eucharistia accommodant. Ad quas sententias multa possent responderi. Neq; enim omnes illi loci, de Eucharistiæ celebratione loquuntur, quos Patres eo accommodant: sicut manifestum est de 6. cap. Ioh. & 27. Actor. Sed quicquid sit de allegoricis illis Patrum interpretationibus: hoc in quo status huius disputationis consistit, constat, apud Pa-

tres

tres non tantum non dogma, sed ne disputationem quidem talem extare, Christũ illo facto in Emaus uoluisse ostendere, nõ totam institutionem cœnæ, sed tantum dimidiam eius partẽ pertinere ad laicos: & uel oportere, uel licere unam tantum speciem Eucharistiæ, altera prætermissa & subtracta laicis dispensare. Hæc non tantum non dogmatizata sed ne disputata quidem in Patrum scriptis ostendi possunt. Imò Græci nõ tantum usum utriusq; speciei, pro uniuersa Ecclesia retinuerunt sed & tradiderunt, & sæpe repetiuerunt dogma illud, usum utriusq; speciei ex institutione Christi, pertinere ad uniuersam Ecclesiam, & ad sacerdotes et ad laicos: sicut suprà testimonijs ipsorum demonstratum est. Apud Augustinum uerò locus extat manifestißimus, tractatu 2. in Canonicam Iohan. ubi in illa ipsa allegoria de fractione panis in Emaus, disertè & expreßis uerbis meminit manducationis & bibitionis in Eucharistia, loquens de uniuersa Ecclesia: hæc enim sunt eius uerba: Discipuli eum non agnouerunt, nisi in fractione panis. Et uerè, qui non sibi iudicium manducat & bibit, in fractione panis Christum agnoscit. Hæc sententia manifestißimè ostendit, Augustini allegoriam, sicut & reliquorum Patrum de fractione illa panis, nihil patrocinari mutilationi cœnæ Dominicæ, quæ à Pontificijs in Ecclesiam inuecta est.

Et hæ fermè sunt Scripturæ sententiæ, quas Pontificij procuratores in disputationibus nostrorum temporum, ad iustificandam mutilationẽ cœnæ Dominicæ contorquent. Quæ enim præterea ex 6. cap. Iohannis argumenta nectunt, & quæ disputant de præscripto & mandato institutionis, quod non ad uniuersam Ecclesiam, sed ad solos sacerdotes pertineat: illa locum suum habebunt in explicatione primi Tridentini capituli.

Hoc igitur est unum genus argumentorum, quibus Pontificij in hac caussa utuntur, ex Scripturæ scilicet testimonijs. Alterum genus argumentorum, quibus uel maximè & præcipuè nituntur, sumunt ab autoritate & potestate Ecclesiæ. Operæ precium autem est obseruare, quomodo inter Põtificios alij apertius, alij tectius, alij subtilius et circumspectius, alij crassius & impudentius locum illũ cõmunem de autoritate et potestate Ecclesiæ, accõmodent ad defendendam mutilationẽ Testamentariæ institutionis Christi. Pighius disputans de cõmunione sub una specie, simpliciter dicit: Romano pontifici, Petri uicario, dictũ esse à Christo, ut quodcunq; in uniuerso suo regno hic super terrã figeret, refigeret obligaret aut solueret, hoc ipsum ita fixum, refixum, obligatum solutumq; coram Deo habitum iri in cœlis. Et ad decretum Cõstantiense, sententiam Deuteronomij 17. expunctis clausulis conditionalibus (indicabunt ibi iudi

cij

cij ueritatem: item. Facies quodcunq; docuerint te, iuxta legem Domini) tanquam ad m.rum & mixtum Conciliorum imperium, sine ulla limitatione uel exceptione ita accommodat: Facies quodcunq; dixerint tibi qui præsunt Ecclesiæ: sequerisq; sententiam eorum, nō declinabis nec ad dexteram, nec ad sinistram. Qui uerò superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur homo, cunctusq; populus timebit. Osius uerò ad legem illam Constantiensem accommodat Platonis sententiā, 1. de Legib. *Vobis una certè lex erit præclarißima, quæ iubeat ne quis iuuenū quærere audeat, rectène an contra leges se habeant: sed uno omniū ore, unaq; uoce rectè, tanquàm à dijs positas concedi præcipiat, nec ullo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari.* Latomus ad Bucerum scribens, inquit: *Cum rudis adhuc esset prima Ecclesia, ritū à Christo acceptū religiosè tenuit, donec docta à Patribus intellexit, utramq; speciem conuenire sacerdotibus, laicos solo pane contentos esse posse.* Craßū hoc apophthegma ne ipsis quidē Pontificijs probatur: licet declaret se, quòd talē ruditatē primitiuæ Ecclesiæ tribuerit, sicut Ouid. describēs inqt,

Rudis indigestaq; moles.

Et hi quidem ingenuè & apertè explicāt, quæ sit Pōtificiorū sententia in loco cōmuni, de authoritate & potestate Ecclesiæ. Alij uerò illā quidē sententiam,

ſententiã, ſed paulò tectius et ſubtilius proponũt. Dicunt enim, Euangeliũ cõcedere Eccleſiæ libertatẽ in externis ritibus ſeu ceremonijs, quas pro ratione ædificationis poßit uariare & mutare: Et hoc loco multis declamitant, propter externos ritus non eſſe turbandas Eccleſias, nec unitatem eius ſcindendam. Adducunt etiam exemplum Vrbi, quem Auguſtinus epiſtola 86. acriter reprehendit, quòd propter ieiuniũ ſabbathi totas Eccleſias turbaret & damnaret. Sed hoc argumentũ, quacunq; ſpecie amplificatum, facilè ipſis eripitur & excutitur: In ritibus enim adiaphoris, habet Eccleſia poteſtatem, non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem. Non autem habet libertatem & poteſtatem docendi aut ſtatuendi aliquid contra mandata Dei, ſeu abrogandi & prohibendi ullam partem mandati diuini, quod pertinet ad Eccleſiam, ad miniſterium, & ad nouum Teſtamentum. Ipſis enim Pontificijs notæ ſunt ueterũ ſententiæ: Nullo modo quod Dominus iubet, bonus ſeruus mutat. Et 25. quæſt. 1. Sciendum ſummopere eſt, quòd inde nouas leges condere poteſt Pontifex, unde Euangeliſtæ aliquid & prophetæ nihil dixerunt. Vbi uerò apertè Dominus, uel Apoſtoli eius, & eos ſequentes ſancti Patres, ſententialiter aliquid definierunt: ibi non nouam legem Romanus pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt, uſq; ad animam & ſanguinem confirmare debet.

Si enim quod docuerunt prophetæ & Apostoli destruere, quod absit, niteretur: non sententiã dare, sed magis errare conuinceretur. Et quid opus est, plures ueterum sententias conquirere, cum habeamus manifestã Pauli sententiam: Si quis præter id quod accepistis, uobis euãgelizauerit, si fuerit uel Apostolus, uel angelus de cœlo, anathema sit. Quid uerò Ecclesiæ à Paulo de administratione cœnæ Dominicæ acceperint, certum & manifestum est, 1.Cor.11. Sed propius pedem conferentes dicunt, in ipsa celebratione Eucharistiæ, sicut ea Domino usurpata est, multa esse uariata, mutata & abrogata, in quibus nemo Ecclesiam possit damnare, quasi in Christi mandatum commiserit. Christus enim uesperi post cœnam, præmissa prius ablutione pedum, & manducatione agni Paschalis, dedit Eucharistiam. Hæc uerò Ecclesia non seruat, nec quisquam ut necessarium exigit, ut tantum duodecim, & quidem accumbentes ad mensam, sicut in prima cœna factum est, ad communionem admittantur.

Sed & hoc argumentum facilè soluitur per usitatam regulam: De dissimilibus non est idem iudicium. In institutione enim cœnæ Dominicæ, quædam pertinent ad substantiam cœnæ Dominicæ, quibus additum est mandatum Christi, Hoc facite: accipere scilicet panem, benedicere, frangere, distribuere, manducare. Similiter & calicem

cem accipere, benedicere, distribuere, bibere: & hoc facere ad commemorationem Christi. *De reliquis uerò circumstantijs, quas pro ratione temporis tūc* Christus *seruauit, nullum tradidit uel præscriptum, uel mandatum.* Dicit enim, Hoc facite. *Non autem addit, ut illud fiat tali tempore, & seruatis reliquis circumstantijs, non mandatis.* Et *modestissima est* Augustin *sententia, epist.* 118. *Si hoc* Dominus *non præcepisset sed tantum monuisset, ut semper post cœnam dispensaretur & acciperetur* Eucharistia: *credo, quòd nemo illum morem mutasset.* Non *igitur ualet cōsequentia à circumstantijs liberis & non mandatis, ad substantialia cœnæ* Dominicæ, *quæ habent præscriptum & mandatum diuinum, quod* Paulus *dicit durare debere usque ad gloriosum aduentum* Christi. 1. Corinth. 11.

Tandem *igitur* Coloniense *antididagma, petit iugulum caussæ.* Conatur *enim probare, etiam in ipsis Sacramentorum substantialibus, ut in materia & forma, quæ habent præscriptum & mandatum diuinum,* Ecclesiam, *& quidem etiam* Apostolorum *tempore ostendisse suam libertatem & potestatem, quædam mutandi, uariandi & abrogandi: idq; in* Baptismi *Sacramento, cuius maior sit necessitas, cum scriptum sit:* Nisi *quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cœlorum.* Documenta *uerò probationis sunt:*

Christus

Christus iußit baptizare in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti. Et hæc est forma Baptismi, ab ipso filio Dei instituta, præscripta et mādata. Sed Apostoli formā illā mutarūt, uariarunt, & ad tempus abrogarunt. leguntur enim tantū in nomine Christi baptizasse, Actô, 2. & 19. Et hoc argumentū ad præsentē controuersiā speciosè potest accōmodari. Licet Christus in forma Baptismi expreßè & distinctè recitet nomen Patris, filij & Spiritus sancti: tamen Apostoli iudicarunt, hoc non esse simpliciter necessarium, sed posse mutari, eo quòd in Christi nomine, propter essentiæ unitatem, etiam Patris & Spiritus sancti nomen comprehendatur. Eodem ergo etiam modo, licet Christus utramq; speciem Eucharistiæ, seorsim & diuisim (sicut ueteres loquuntur) instituerit: tamen quia Christus integer & totus, cum corpore, sanguine, anima & spiritu adest in altera etiam specie: Ecclesia igitur rectè iudicauit, utramq; speciē nō esse necessariam laicis, sed posse ipsis sufficere alteram tantum: Sicut enim Apostoli, ex argumentatione de unitate essentiæ, mutarunt institutionem Baptismi: ita Ecclesia ex argumentatione de concomitantia, rectè potuit mutare institutionem cœnæ, de utraque specie. Sed respondeo: Scriptura non dicit, Apostolos ita baptizasse in Christi nomine, ut mutata & abrogata forma Baptismi, à filio Dei præscripta & mandata,

nomen

nostrum. Imò Act. 19. Paulus pronunciat illos nec rectè, nec in nomine Christi baptizatos, qui ignorabant an esset Spiritus sanctus. Et de illo loco Ambrosius disputans lib. 1. de Spiritu sancto, capite 3. dicit, non esse plenum Baptisma, nisi in nomine & confeßione Patris, Filij & Spiritus sancti.

Planum igitur est, Apostolos nequaquam mutasse uel uariasse formam Baptismi, à Christo traditam & præscriptam, ita ut sine mentione & nomine Patris & Spiritus sancti, in solius Christi nomine baptizarint. Sciebant enim, institutioni Baptismi, Matth. 28. annexam esse hanc clausulam: Docentes eos seruare quæ præcepi uobis. Quia uerò Lucæ historici propositum non erat, describere quomodo & qua forma Apostoli baptizarint: illud enim ex institutione constabat: cum igitur Baptismum illum noui Testamenti, à Christo institutũ, historica breuitate notare & nominare uellet, non necesse habuit semper repetere totam institutionem de materia, forma, usu & fructu Baptismi. sed ut peculiari appellatione, Baptismum illum distingueret à Iohannis Baptismo, & à legalibus Iudæorum Baptismis, nominauit Baptismum in nomine Christi: sumpta appellatione, 1. ab effectu. in Baptismo enim Pater, Filius & Spiritus sanctus dispensant, applicant & obsignant communionem meritorum, mortis & resurrectionis Christi: sicut Ro. 6, Gal. 3. Tit. 3. 1. Pet. 3. Scriptura tra-

dit.2.sumpta est appellatio ab autore,qui Baptismum instituit:ut in nomine Christi baptizare, idē sit quòd iussu,mandato & auspicijs Christi baptizare. Quomodo uerò ipse baptizari mandârit, constat ex institutione. Baptismus igitur in nomine Christi non rectè administratur,nisi iuxta institutionem in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti detur.Non igitur uerum est,Apostolos formam Baptismi à Christo præscriptam mutasse,mutilasse & abrogasse.

Altera antididagmatis probatio hæc est.Christus præcepit baptizare cū immersione totius corporis in aquā.id enim affirmant,uerbū Βαπτίζειν significare. Sed Ecclesia hoc indicat nō esse necessarium,sed sufficere,si baptizatio fiat uel perfusione,uel aspersione aquæ. Et tamen hoc pertinet ad substantialia Baptismi. Respondeo : Si uerbum Βαπτίζειν simpliciter significaret, totum corpus in aquam immergere: nemo morem, immersionis uel potuisset uel debuisset mutare.Sed Paulus certißimus interpres, dicit baptizare esse mundare seu purgare per lauacrū aquæ in uerbo. Siue igitur per ablutionē quæ fiat adhibita aqua, Eph. 5. Tit.3.Act.2.siue adhibitio aquæ fiat mergēdo tingendo,perfundendo seu aspergendo, est baptizatio:est enim purgatio seu ablutio per lauacrum aquæ.Nec ad lauacrū necessariò requiritur,immersio sub aquam.Et ablutio etiam manuum,lectulo-

rum,

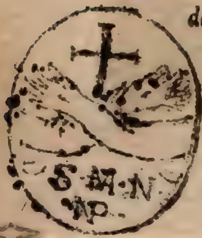
rum, æramentorum, & poculorum, quæ fit adhibitione aquæ, siue mergendo, siue tingẽdo, siue perfundendo, Mar..7. uocatur Baptismus. Nec in Baptismo Christi talẽ fieri necesse est confricationem corporis cum aqua, sicut fit, quando sordes corporis deterendæ sunt. 1. Pet. 3. Christi igitur mandatũ est, ut in Baptismo fiat purificatio seu ablutio per lauacrum aquæ. Quo uerò modo ablutio illa fieri debeat, siue mergẽdo, tingendo, perfundendo siue aspergẽdo, Christus non præscripsit. Nulla igitur hac in re, mutatio fit in substantialibus Baptismi.

Disputant etiam de trina tinctione, quæ mutata sit. Sed certum est, Christum non præscripsisse & mandasse siue unicam, siue binam, siue trinam tinctionem: nec prohibuisse si pluries fiat, in unico Baptismo. Satisfit enim institutioni, quando fit ablutio, adhibita aqua.

Quod uerò dicũt, Christi præscriptũ et præceptũ esse, ut infantes non prius baptizentur quàm doceri poßint: illud uerò Ecclesiam priuata autoritate, contra præscriptum & mandatum Christi mutasse: Anabaptisticum, & falsum est, sicut ostendimus in loco de Baptismo. Nullo modo igitur uerum est (probari enim nõ potest) Ecclesiã habere potestatem mutandi, uariandi, mutilandi, abrogandi & prohibendi aliquid eorum, quæ de substantialibus Sacramentorũ à filio Dei tradita, præscripta & mandata sunt. Vera enim Ecclesia non

dominatur fidei.2.Cor.1.sed sedens ad pedes unici magistri Christi, reuerenter et obedienter uerbum eius audit. Matt.21. Luc.10. ædificata enim est super fundamentum prophetarum & Apostolorũ. Eph.2.semper sibi proponẽs illud: Docete eos seruare quæ ego præcepi uobis. Matth. 28. Si igitur oues Christi sumus, audiamus uocem pastoris nostri: inquit Augustinus contra literas Petiliani. Et hoc est secundum genus argumentorum, à libertate, autoritate & potestate Ecclesiæ.

Tertium uerò genus argumentorum est, quòd testimonijs antiquitatis conãtur probare, nec semper, nec ubiq; in ueteri Ecclesia usum utriusq; speciei obseruatum fuisse: sed semper etiam in primitiua Ecclesia, in usu fuisse communionem laicorũ, sub una tantummodo specie. Sed hæc commodiorem locum habebunt in explicatione secundi Tridentini capituli. uideo enim præter opinionem & instituti rationem, materiam hanc excreuisse. Non inutilem tamen iudico hanc annotationem: ostendit enim, qualia fundamenta causæ suæ habeant Pontificij. Non inutilis etiam est collatio, quomodo subinde uel noua excogitata sint fundamenta, uel uetera nouis coloribus reformata. Ex hac etiã collatione argumentorum, multa quæ in Tridentinis decretis breuius & tectius attinguntur intelligi poterunt.

ARGV-

ARGVMENTA TRIDENTINAE *synodi, de Communione sub una specie.*

Accedamus igitur tandem ad examen Decretorum quintæ Seßionis. Principiò autem lector obseruabit, quòd Tridentina congregatio noluerit omnes rationes, quæ in hac disputatione à Pontificijs scriptoribus hucusq; agitatæ fuerunt, per repetitionem suas facere. Sed ualde multas quasi habito delectu præterierũt: sine dubio ideo, quòd incertæ, infirmæ, ineptæ & absurdæ pleræq; uisæ sunt. Retinuerunt autẽ, & selegerũt paucas quasdam: sine dubio, quæ ex toto illo cumulo optimæ & fortißimæ iudicatæ fuerunt. Ne tamen studium & operam procuratorum regni sui prorsus improbasse uel damnasse uideantur, decernunt in II. capitulo & II. Canone, omnes tales rationes & causas graues & iustas esse.

Quinq; autem uideo rationes esse, quas Tridentinum concilium, tanquã ex omnibus copijs præcipuas & fortißimas, in hoc certamine in aciem producit: ad propugnandam Pontificiam mutilationem cœnæ Dominicæ. Illas igitur ordine examinabimus.

Prima autem ratio hæc est. Etsi Christus, Sacramentum hoc in panis & uini speciebus instituit, & Apostolis tradidit: laici tamen, & clerici non conficientes, nullo diuino præcepto ad sumptionẽ

utriusq; speciei obligantur. Alterius igitur speciei communio illis ad salutem sufficit.

In hoc argumento conclusio est κρινόμενον, de quo controuersia est. Iam uerò in omni argumentatione requiritur αἴτιον, quod sit ratio & causa, cur positis & concessis quibusdam, conclusio uera & necessaria ratione inde sequatur, & ita certò se habere probetur. In huius uerò argumenti antecedente, ponitur & conceditur, Christum instituisse usum utriusq; speciei. Quomodo uerò quæso inde concluditur & probatur, ad laicos non pertinere mandatum Christi, de sumptione utriusque speciei? nisi forsan ex ueteri illa topica sumptum est, cuius artificium extat Genes. 3. licet Deus præceperit, ut non comederetis ex omni ligno: tamen potestis illud facere.

Certè de magna & ardua re hoc loco disputatio est, de testamentaria scilicet institutione filij Dei. Illa uerò non est uel ambigua, uel obscura: sed tanta est eius lux, quæ omnium oculis, etiam quando concepta est præsumptio discedendi à uerbis institutionis, se ingerit. Ante omnia igitur operam dandam esse, Tridentini patres iudicarunt, ut institutionis molem, qua se ualde premi sentiunt, quoquo modo amoliantur.

Et Constantiense quidem concilium, aliquam uoluit reddere rationem mutilationis, quãuis ualde crassam & uiolentam. Decernit enim, non ob-

stante

stante institutione Dominica, recentem consuetudinem pro lege esse habendam. Sed illam Maximam, nostra tempora luce uerbi illustrata, non ferunt. Ideo Tridentini ex Basiliensi concilio aliud mutuantur artificium: ut scilicet nulla prorsus monstrata, reddita & explicata ratione, nudè & simpliciter, pro imperio, & plus quàm prætoria autoritate asseuerent & promulgent, licet Christus instituerit usum utriusque speciei, tamen laicos nullo diuino præcepto obligari ad sumptionē utriusque speciei. Atqui hoc ipsum est, quod in controuersia positum, certa, euidenti & necessaria ostensione probandum & confirmandum erat. Legimus enim in institutione uerba disponētia, præscribentia, mandantia & præcipientia, non tantum in una, sed in utraque parte: Accipite, edite, bibite. Et utrique parti, similiter additum est mandatum: Hoc facite. Ergo ad quos prior pars pertinet, ad eos etiam altera pars referenda uidetur. Dum uerò Tridentini patres decernunt, uerba mandantia in prima quidem parte institutionis, pertinere ad omnes Christi fideles, sacerdotes & laicos: in altera uerò parte, uerba præcipiētia obligare tantum sacerdotes, & non laicos.

Huius uerò diuulsionis & diuersitatis, nullam prorsus in institutione monstrāt rationē: cū tamen altera illa pars primæ annectatur, nō tantum per particulam copulatiuam, sed & per particulam

(similiter.) Et quidem cum in altera parte, uniuersalis particula disertè exprimatur, quod in prima parte nō fit, Bibite ex hoc omnes: & additur, Hoc facite. Diligenter autem expendi singula uerba in primo Tridentino capitulo: non tamen potui deprehendere, quòd ullam uel minimam rationē ex uerbo Dei aßignent, qua laicorū conscientias erudire & tranquillas reddere conentur: ut certò statuere poßint, cum in utraq; parte institutionis sint uerba mandantia, quòd illis quæ in prima parte sunt, ipsi etiam laici obligētur: quæ uerò in altera parte sunt præcepta, ea nihil pertinere ad laicos.

Duas uerò alias inuenio rationes, in primo hoc capitulo expositas: sed ita, nō quòd per illas uelint monstrare causas, & reddere rationes huius sui decreti: sed ut in principio protestentur, nullam ab se requirendam esse aliam rationem, quàm αὐτὸς ἔφα. Iuxta Canonistas enim, sicut Papa, ita etiam Concilium, uoluntatem habet pro ratione, in his quæ uult. Et Parisienses aduersus Lutherum dicunt, legem definiendi in Pontificia ecclesia hāc esse, ut quid sentiant, paucis explicent: rationes uerò cur ita definiant, nullas scripto mandent.

Prima igitur ratio hæc est: Tridentina synodus à Spiritu sancto edocta, declarat ac docet: Licet Christus instituerit, &c. Vbi uerò synodus edocta est à Spiritu sancto, de hac declaratione? Num ex aliquo Scripturæ loco? Moris enim est Scri-

pturæ,

pturæ, ſicut Hieronymus rectè dicit, ut quæ in uno loco breuius et obſcurius dicta ſunt, in alio loco explicet & declaret. Nullũ certè Scripturæ locũ, ex quo declarationẽ illã ſumpſerint, indicãt, ſed Chriſto opponunt Spiritum ſanctũ: ita ut Chriſtus quidem olim in ultima cœna præceptiuè inſtituerit utramq; ſpeciem, Spiritus uerò ſanctus nunc in Tridentina ſynodo diuerſam declarationem Patribus inſpirârit.

Memorabilis uerò ratio eſt, licet ſine uerbi Dei teſtimonio, imò contra manifeſta Chriſti uerba hãc declarationem proferant, quare tamen pro certiſſimo fidei articulo amplectenda ſit: quia ſcilicet Spiritus ſanctus eſt ſpiritus ſapiẽtiæ et intellectus, ſpiritus conſilij & pietatis. Valet autẽ conſequentia, à baculo ad angulum.

Secunda ratio eſt. Tridẽtina ſynodus, ſecuta iudicium & conſuetudinẽ Eccleſiæ, declarat ac docet, &c Cuius uerò Eccleſiæ? Non Apoſtolicæ, nec primitiuæ: quale enim illius iudicium fuerit, ſuprà monſtrauimus. ſed eius quæ circa Conſtantienſe cõcilium, conſuetudinem illam contra Scripturam & morem primitiuæ Eccleſiæ inuexit, & quæ poſtea illam conſuetudinem in Conſtantienſi concilio iudicauit pro lege habendam.

Egregiæ ſanè rationes. Paſſim cõqueruntur piæ conſcientiæ, etiam in Babylonica regni Pontificij captiuitate, ſe moueri clariſſima luce uerborũ in-

ſtitutionis, quæ forma teſtamenti ab ipſo filio Dei tradita, & Eccleſiæ commendata eſt, non per modum cõſilij, ſed in forma præcepti & mandati. Sed Tridentinum conciliũ ſimpliciter repetit & confirmat ueterem cantilenã: præceptum ſcilicet inſtitutionis de ſumptione utriuſq; ſpeciei, non obligare laicos. Dum uerò quærũtur rationes, quibus pia mens erudiri, confirmari, & certa reddi poſſit, pro theſauro oſtendũtur carbones: ſcilicet, quia Tridentina ſynodus ita declarat & docet. Et quia Eccleſia in Conſtantienſi concilio ita iudicauit: ergo licet Chriſtus inſtituerit, &c.

Hactenus Pontificij procuratores laborarunt, aliquo modo & quacumq; ſpecie, ex uerbis inſtitutionis oſtendere, mandatũ de bibendo calice, non pertinere ad laicos: ut non prorſus ſine omni ratione, ex mera tyrãnide uiderẽtur populo eripuiſſe uſum Dominici calicis. Sed Tridentina ſynodus non uult copias ſuas, in illas anguſtias redigi, ut nõ certior & firmior ſit hæc declaratio, quã certò & firmiter illa ex uerbis inſtitutionis probari & demonſtrari poteſt: ideo ſine ratione decretum tantum proponitur. Videntur tamen, quanquam ualde obſcurè, ad diſputationes illas alludere.

Primus enim Canon dicit, non omnes fideles ex neceſſitate ſalutis, ad ſumptionem utriuſq; ſpeciei obligari. Et argumentũ ad quod Canon ille alludit, hoc eſt: In caſu neceſſitatis, fideles ſaluantur, etiamſi

etiamsi prorsus non poßint habere copiam Sacramentalis communionis. Ergo citra dispendium salutis, etiam extra casum necessitatis, usus unius partis potest abrogari. Idem enim iuris quod de toto, etiam de partibus est. Et quod ad antecedens attinet, suprà de Sacramentis in genere, in IIII. Canone explicauimus, quomodo Sacramēta sint ad salutē necessaria. De casu enim necessitatis, uera est Augustini sententia, etiam à Longobardo citata: Non est dubitandum, unumquemque fidelium corporis & sanguinis Domini tunc esse participem, quando in Baptismate membrū corporis Christi efficitur: nec alienari ab illius panis, calicisq; consortio, nec priuari Sacramenti illius participatione & beneficio, etiamsi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, in unitate corporis Christi constitutus, de hoc seculo migrauerit. In casu igitur necessitatis, ubi copia Sacramētalis cōmunionis haberi nō potest, ualent hæ regulæ: Deum salutē fideliū, non alligasse Sacramentis, item: Crede, & mādueasti. Consideretur autē, qualis sit consequentia: In casu necessitatis, fideles saluantur, sine Sacramentali communione. Ergo extra casum necessitatis, licet mutare et mutilare testamentariam institutionē filij Dei. Certè si casu necessitatis, argumentandum est ad abrogationem et prohibitionē extra casum necessitatis: sequetur non alterā tantum partem, sed totam Eucharistiæ

commu-

communionem abrogari prohiberi; & Ecclesiæ eripi posse. Latro enim in cruce saluatur, etiamsi neutram Eucharistiæ speciem acceperit. Sed de casu necessitatis, plura ad argumenti huius explicationē pertinētia, ex Augustino annotauimus, in explicatione IIII. Canonis, de Sacramētis in genere.

Illud autem uehemēter mihi mirum fuit uisum: cum magnis contentionibus, ab omnibus nostri seculi Pontificijs scriptoribus laboratum & sudatum sit, ut ex ipsa descriptione institutionis cœnæ Dominicæ, uel specie aliqua ostendi posset, mandatum Christi, de sumptione calicis, ex præcepto obligare non laicos, sed sacerdotes tantum (hac enim unica ratione, si illud ostendi & probari posset, uident solidè responderi posse ad omnia argumenta, quæ Pontificiæ mutilationi ex institutione opponuntur) ualde inquam principiò mirabar, quare Tridētina synodus disertè & expreßis uerbis decretum suum in illis Pontificiorū disputationibus fundare noluisset. Sed postea animaduerti, graui illud consilio factū esse: quia scilicet senserunt, quàm parum firma sit illa, non tam contorsio, quàm ludificatio testamentariæ institutionis filij Dei. Et hæc etiam causa est, quòd nec in Constantiensi, nec in Basiliensi concilio ratio illa reperitur: cum tamen multæ & uariæ rationes ibi excogitarentur. Obscurè tamen in primo capitulo, Tridentini patres ad commentum illud alludunt, ubi dicunt:

Etsi

Etsi Christus Apostolis tradidit Eucharistiam sub utraq; specie, non tamen ideo omnes Christi fideles, statuto Domini ad utramq; speciem accipiendam astringuntur. Ratio enim consequentiæ in hac argumentatione, alia esse non potest, quàm quòd ea quæ Christus in institutione cœnæ ad Apostolos dixit, non pertineant ad uniuersam Ecclesiam ideo, quia tantum ad Apostolos illa dicta fuerunt. Quia igitur ad disputationem illam, quam manifesta repetitione Tridentini suam facere nolunt, obscurè tamen alludunt: uidendum est, quale sit nouum illud commentum, quod tempore Constantiensis & Basiliensis conciliorum adhuc ignotum fuit. Ita enim manifestum fiet, nullis sophisticis tenebris obscurari posse clarißimam lucem institutionis Christi. Quo enim acrius impugnatur, eo clarius elucescit ueritas.

Pighius uerò et Andradius, præ cæteris magna contentione hanc fabulam agunt: & paucis argumenta ipsorum notabo. Vtile enim est, commonefactionis gratia, proponi talia exempla, quæ ostendant, quam audacter & impudenter, quàm miserè & impiè Pontificij, propter tuendam suam mutilationem ludificent, deprauent, torqueant & excarnificent sacratißima uerba testamentariæ institutionis filij Dei. Pighius sumit uerba institutionis, sicut illa à Luca & Paulo descripta sunt, prorsus præteritis Matthæi & Marci descriptionibus.

nibus. Et hoc artificio testamentariam institutionē Christi ludificat. In prima, inquit, parte institutionis, Christus Apostolis duo mandat: 1. Accipite, manducate. 2. Hoc (quod scilicet iam me facientem uidistis) facite, in mei commemorationem. hoc est: Præcipit ut in posterum accepto pane gratias agant seu benedicant, & illum distribuant accipiendum & manducandum alijs, additis uerbis illis: Hoc est corpus meum, &c. In altera uerò institutionis parte de calice, Lucæ & Pauli descriptio non habet, Christum Apostolis dedisse calicem: nec præceptiuè & imperatiuè dixisse: Bibite ex hoc omnes: Ergo cū addit, Hoc facite: non præcipit ut Apostoli & sacerdotes poculum benedictionis bibendum dispensent. Hoc enim tantum ipsis præcepit in posterum faciendum, quod uiderant Christum in prima cœna facientem. Iam uerò Christus, iuxta Lucæ & Pauli descriptionē, in prima cœna ne Apostolis quidem, poculum benedictionis dispensauit, addito præcepto: Bibite ex hoc omnes. Hæc enim uerba Lucas & Paulus non habent: Dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes. Sed quia in Pauli descriptione Christus dicit: Hoc facite, quotiescunq; biberitis: significare uoluit, tunc tantum sacerdotes debere de poculo Domini bibere, quando faciunt, hoc est, quando sacrificant: ipsos uerò etiam sacerdotes quando non faciunt, hoc est, sacrificant, non habere mandatum bibendi

bibendi de poculo Domini. Hæc est Pighiana tela, quæ simpliciter ponit Christum in institutione poculum consecratum non dedisse Apostolis, nec præcepisse ipsis, Bibite ex hoc omnes. Falsum'ne igitur & mendaciũ erit, quod Matthæus & Marcus scribunt, Christum in institutione cœnæ, poculum benedictionis dedisse discipulis, & dixisse: Bibite ex hoc omnes? Pighius respondet, Christum post ascensionem uerba institutionis plenius reuelasse Paulo. Num uerò ita, ut falsitatis & mendacij argueret ea quæ à Matthæo & Marco descripta sunt? Operæpreciũ uerò est audire, quomodo Matthæi descriptionẽ, quæ de calice et præceptiuè, & per notã uniuersalem loquitur, eludat. Dicit enim nõ incõgruenter intelligi posse, ea quæ Matthæus de calice scribit, pertinere non ad normam præfixam celebrando in futurum hoc mysterio, sed tantum ad illum actum cũ duodecim Apostolis pertinuisse. Quare uerò hoc? Quia scilicet in Matthæi descriptione, non additur mandatum: Hoc facite. Ita Pighius. Sed quia nimiũ crassa est uiolenta hæc institutionis diuulsio, ut nulla prorsus admittatur collatio descriptionum institutionis, sicut in quatuor locis Scripturæ extant: nec quod in unius descriptione præteritum est, ex aliorum repetitionibus liceat supplere: ut scilicet quando Matthæi descriptio urgetur, simpliciter dicamus, Christum non dixisse, Hoc facite in mei commemorationẽ:

si Lucæ & Pauli descriptio tractatur, ut simpliciter negemus, Christum in institutione calicem dedisse discipulis, nec dixisse, Bibite ex hoc omnes: quia scilicet Lucæ & Pauli descriptio, uerba illa non habet. Hæc quia nimis impudẽter impia sunt, non probantur ab omnibus Pontificijs. Vna enim & eadem institutio est, quæ quatuor in locis describitur: & sacri scriptores ita mutuas operas tradiderunt, ut quod priores Matthæus & Marcus præterierunt, posteriores Lucas & Paulus supplęuerunt. Quæ uerò in priorum descriptionibus satis luculenter explicata erant, ea posteriores nõ iudicarunt omnia repetenda esse, cum quidem omnes descriptiones conferri uellent.

Volui tamen Pighianum illud artificium notare, ut extet illustre exemplum, ad quas impudentes & crassas ludificationes Scripturæ, suscepta defensio Pontificiæ mutilationis, humana ingenia abripiat.

Andradius uerò nouus artifex, concedit in institutione extare mandatum de sumptione calicis. Sed alia uia quàm Pighius ingreditur, probaturus, uerba institutionis de calice, non pertinere ad laicos, sed ad solos sacerdotes. Et obseruabit lector, non de uini tantum specie laicis eripienda Pontificios laborare: sed hoc pugnant, laicos ad dulcissima uerba Christi, quæ communioni calicis addita sunt, nullum planè ius habere: quia scilicet uerba illa

illa ad solos sacerdotes pertineant. Sumpsi autem potißimum Andradij disputationem expendendã. quæ enim mens sit Tridentini concilij in primo argumento, quia non plenè se explicant, ex Andradio opinor, qui & concilio interfuit, & in ipso Concilio scripsit, omnium rectißimè intelligemus. Dicit igitur: *Licet præceptum de bibendo calice, cum nota uniuersali, à Christo in institutione traditum sit: non tamen sequi, omnes Christi fideles sub illo uniuersali signo comprehendi, & præcepto illo obligari.* Audis eadem uerba, & eandem sententiam, sicut in primo Tridentino capitulo legis. Sed caußam & rationem huius sententiæ, quã Concilium studiosè celauit, Andradius Concilij interpres nobis prodit: *Christum scilicet præcepto illo, uniuersali nota tradito* (Bibite ex hoc omnes) *non alios quàm præsentes Apostolos compellasse: Cum enim non pauci ex 70. discipulis, & ex pijs matronis, tunc adessent Hierosolymis: Euangelistæ tamen expreßè memorant, Christum tantum duodecim Apostolos, mẽsæ illi adhibuisse.* Et Marcus, *explicaturus quos Christus uniuersali illa nota intelligi uoluerit, dicit omnes illos quos tunc cõpellarat, cum diceret,* Bibite ex hoc omnes, *statim in prima illa cœna bibisse ex calice: qui certè non alij fuerunt, quàm duodecim Apostoli, qui tunc in cœna præsentes fuerunt.* Hæc est prima σύῤῥαξις Andradij. Sed quæro, an semel tantum, in prima

ſcilicet illa cœna, Christus illud quod tunc præcipiebat, fieri uoluerit? Negabit hoc Andradius. Christus enim addit mandatū, Hoc facite: ut ſcilicet in poſterū ſeu in futurum, uſq; ad cōſummationem ſeculi (ſicut Paulus interpretatur) illud fiat, quod in prima cœna factum fuerat. Et niſi traditum eſſet à Chriſto hoc mandatum, nemo factum illud primæ cœnæ auſus fuiſſet uel debuiſſet imitari. Altera uerò quæſtio eſt, an tantum duodecim illæ perſonæ, ex mandato Chriſti debuerint poſtea illud facere, ita ut præter & poſt duodecim illos, ad nullum omnino fidelium, ea quæ in inſtitutione cœnæ præſcripta & mandata ſunt, pertineant. Negat & hoc Andradius: facit enim illa cōmunia reliquis etiam ſacerdotibus. Ipſe igitur in ſequentibus fatetur, & oſtendit, falſum eſſe quod prius contendebat, Chriſtum uniuerſali nota, cū dicit, Bibite ex hoc omnes, non alios uoluiſſe intelligi, quàm duodecim illos qui tunc præſentes erant. Tertia demum quæſtio eſt: Qui ſint illi, ad quos in Eccleſia, præter & poſt Apoſtolos, mandata inſtitutionis Chriſtus pertinere uoluerit? Et hic eſt ſtatus quæſtionis ualde arduæ & grauiſſimæ: in cuius definitione, non nudis utendū eſt aſſeuerationibus, ſed argumentis certis, probationibus firmis, & documētis euidētiſſimis. Andradius, ſicut forſan in Cōcilio didicit, audacter affirmat, mādata totius inſtitutionis cœnæ, pertinere

ad

ad solos sacerdotes. Quomodo uerò illud probet, audiamus. Tria, inqt, mandata sunt in institutione: Edite, Bibite, hoc facite. Et hæc copulatiuè ita connexa sunt, ut ad quos pertineat mandatũ, Hoc facite, ad illos etiã præcedentia pertineãt. Sed Christus potestatem in posterum cõsecrandi, celebrandi, administrandi, & dispẽsandi Eucharistiã instituit, cũ diceret, Hoc facite. Illa uerò potestas, non ex æquo omnibus fidelibus, sed ministris Ecclesiæ competit. Ergo & præcedentia mandata, scilicet: Edite, Bibite: ad solos sacerdotes pertinent. Non aũt ita, ut sacerdotibus quando nõ cõficiunt, utraq; species dispẽsetur: nã & hoc negat: sed tantũ, ut sacerdotes quando celebrant, utramq; speciem sumant. Violenta profectò est Lusitana hæc argumentatio: qua à iure totius cõmunionis Eucharistiæ prorsus remouentur nõ laici tantũ, sed & sacerdotes nõ conficientes. Dicit enim utrumq; mandatum, Manducate & Bibite, ad solos sacerdotes pertinere: ad quos scilicet pertinet mãdatũ, Hoc facite. Responsurus uerò ad obiectionẽ: Quo igitur iure laicis altera species dispẽsetur, si tota institutio ad solos sacerdotes pertinet? hæret, tanquã mus in pice. Vult quidẽ dicere, Apostolos sumpsisse unã speciẽ, cũ adhuc laici essent, priusquã s. in sacerdotes cõsecrarẽtur, per uerba, Hoc facite. Sed paulo antè dixerat, ad eosdẽ copulatiuè ptinere, Mãducate, et hoc facite. Ideo arbitratur ex 6. c.

Iohannis, laicos ad communionem unius speciei admitti, uel certè ex generali Sacramentorum ratione. Tandem uerò dicit, Christum quidem in genere præcepisse, ut fideles Eucharistia uterētur: quam uerò earum specierum consultius foret plebi porrigere, Ecclesiæ iudicio relictum esse. Sed ubi hoc scriptum est, ô bone uir? Ego enim non in genere, sed in specie, de utraq; parte Eucharistiæ sumenda, lego mandatum Christi. Sed quam putas esse caussam quòd disputent, ne unam quidem speciem laicis ex mandato Christi dari? Absq; dubio hæc est: ut Pontificis potius liberalitati & autoritati, quàm institutioni & mandato Christi, communionem suam acceptam ferant laici.

Sed expendenda est paulisper hæc Andradij argumētatio. Tota uerò uis argumenti, sita est in mandato, Hoc facite. De quo distinctè dicendum est: quatenus scilicet pertinet ad ministros Ecclesiæ, & quatenus pertinet ad reliquam Ecclesiam. Et planum faciemus, quocunq; referatur mandatum illud Christi, Hoc facite, siue ad sacerdotes, siue ad reliquam Ecclesiam, confirmari & stabiliri nostram sentētiam: quòd scilicet communio sub utraq; specie, sit iuris & præcepti diuini. Quia enim quod Christus in ultima cœna fecit, in futurum etiam in Ecclesia fieri mandauit: acceptum scilicet panem & poculum gratiarum actione benedicere, & sacrata dispensare, quod ad ministeri

um

um propriè pertinet. Non ergo negamus, mandatum Christi, Hoc facite: eatenus pertinere ad ministros Ecclesiæ. Quia uerò totum illud, quod in prima cœna non tantum à Christo benedictione & dispensatione, uerum etiam à discipulis sumptione, manducatione et bibitione factum est, comprehenditur in mãdato illo, Hoc facite: refertur enim ad totam actionem præcedentem: non igitur tantum ad sacerdotes celebrantes Eucharistiam, sed & ad illos quibus Eucharistia dispensatur, ut eam edant & bibant, mandatum illud Hoc facite, certa ratione pertinet: sicut postea clarissimè ex Paulo demonstrabimus. Non enim tantum particula quædam, sed totum illud quod in institutione cœnæ factum est, comprehenditur in mandato illo, Hoc facite. Primum autem in ipsa institutionis luce uidebimus, quid uerba illa, Hoc facite, uelint, possint & efficiant, si referantur ad sacerdotes seu ministros Ecclesiæ. Sine dubio enim Christus, quando dixit, Hoc facite, ministris Ecclesiæ præscripsit, mandauit & præcepit, quomodo in posterum seu in futurum celebrare & administrare et dispensare debeant cœnam Dominicam, usq; ad consummationem seculi: nempe ut ea faciant, quæ Christus in prima cœna fecit. Et quidẽ si Christus panem & calicem benedixisset, & solus sumpsisset, & addidisset mandatum, Hoc facite: tunc forsan illud quod Pontificij uolunt, sequeretur: ut scilicet

licet solus sacerdos celebrans, utranq; speciem sumeret. Iam uerò non lego, Christum benedictum illum panē & calicem Eucharistiæ, ipsum manducasse & bibisse: licet Chrysostomus, sine certo & manifesto Scripturæ testimonio illud affirmet. Manifestißimè aūt lego, Christū benedictū panē & calicē alijs dispensasse, addito mādato: Edite, bibite. Quatenus igitur mandatū Christi, Hoc facite, solos ministros Ecclesiæ, ad quos administratio Eucharistiæ pertinet, cōplectitur: nō tantū requirit, ut Eucharistiam consecrent, & ipsi sumāt: sed ex præcepto & mandato diuino requirit, ut sacratam Eucharistiā dispensent, & distribuant alijs. Hoc enim Christus in prima cœna fecit: & quod tunc fecit, ut illud in futurū fieret, seriò mandauit, cum diceret: Hoc (quod scilicet me uidistis facientē) facite. Quid uerò sacerdotes in administratione Eucharistiæ distribuere & dispēsare debeant, manifestißimū est ex institutione: q; scilicet Christus dispēsauit, & distribuit. Dicit enim: Hoc quod me uidistis facere, facite. Christus uerò benedictū panē distribuit, dicens: Accipite, comedite, &c. Et huic parti actionis, addit mandatum: Hoc facite. Similiter uerò etiam poculum benedictionis distribuit: dicens. Bibite, &c.

Et huic etiā parti actionis: similiter ut primæ addit mādatū: Hoc facite. Sacerdos igitur celebrās Eucharistiam, si solus eam sumat, & nemini alteri

eam dispenset, non facit hoc quod Christus fecit. Quòd si alteram tantum partē dispenset, iterum non facit hoc quod Christus fecit. Is enim sicut utramq; speciē consecrauit, ita etiā utramq; distribuit. Et illud quod tūc fecit, faciendū in posterum mandauit, cū diceret: Hoc facite. Manifestißima igitur demonstratio est, ipsa luce meridiana clarior, mandatū Christi, Hoc facite, quatenus ad solos sacerdotes pertinet, nequaquàm eripere reliquæ Ecclesiæ cōmunionē utriusq; speciei. Non enim hoc uult mandatū illud, ut sacerdos celebrās Eucharistiā, solus eam sumat: sed ex præcepto diuino iniungit & imponit sacerdoti celebranti, ut dispenset & distribuat Eucharistiā, et quidem ita, sicut Christus eam dispensauit. Is uerò & panem & poculum benedictum dispensauit, & utriq; parti expreßè et distinctè addidit mandatū: Hoc, quod scilicet ego iam feci, in futurum usq; ad consummationem seculi, facite.

Restat igitur postrema quæstio: Qui sint illi, quibus sacerdos celebrans, Eucharistiā dispensare & distribuere ex præcepto diuino teneatur? Christus dispensauit eam Apostolis: quos Pontificij dicunt, tunc retulisse personam sacerdotum. Sed Apostoli tunc non erant conficientes, sicut Pōtificij loquuntur. Ad minimum igitur clericis non cōficientibus, dispensanda esset utraq; species Eucharistiæ, etiamsi ad solos sacerdotes pertineret.

Christus enim Apostolis, qui tunc non erant confi cientes, dedit utramq; speciem. Et hoc quod tunc fecit, sub præcepto in posterum fieri mandauit, Et tamen Pontificia ecclesia, ipsis etiam sacerdotibus quando non conficiunt, non dispensat utramq; speciem. Hunc modum antea Iesuitis proposueram. Sed aduocatus ipsorum Andradius, noluit eã tangere. Impoßibile enim est, quòd ulla ratione uerè poßit solui. Sed omißis illis ἀσυστάτοις, quærẽdus est certus mandati Christi interpres: quibus scilicet dispensanda sit Eucharistia, ita sicut Christus eam dispensauit discipulis suis, sub panis scilicet et uini specie. Is uerò Paulus erit, qui Euangeliũ suũ non ab homine, sed ex reuelatione filij Dei accepit. Gal. 1. Et doctrinam de cœna Dominica, fatetur se ita tradidisse, sicut eam à Domino accepit. Tradidit autem non ut nudam historiam, sine explicatione, accõmodatione et applicatione ad praxim (ut ita loquar) Ecclesiæ: sed ita proponit institutionem, ut sit regula & norma administrandæ, dispensandæ & sumendæ Eucharistiæ. Recitatis autẽ uerbis et mandatis institutionis Christi, mox subiungit accommodationem de dispensatione & usu utriusq; speciei. Num uerò ad solos sacerdotes illa pertinent, quæ Paulus ibi de communione sub utraq; specie scribit? Certè titulus epistolæ, uniuersam Ecclesiam Dei quæ est Corinthi, alloquitur: imò addit, inscriptam esse omnibus qui inuocant

nomen

nomen Domini, idq; in omni loco. Sicut igitur ex uerbis institutionis habemus, in celebratione cœnæ Dominicæ debere ex præcepto diuino fieri dispensationem, seu distributionem, utriusq; speciei, panis scilicet, & poculi Dominici: hoc enim Christus fecit, & idem faciendum in posterum mandauit: ita ex Pauli interpretatione habemus, dispensationem illã panis & poculi Dominici, ex præcepto Domini debere fieri omni homini probanti se, itẽ omnibus qui inuocant nomen Domini. Hæc enim sunt Pauli uerba. Breuiter igitur, sed certò & manifestè demonstrauimus, sacerdotes seu ministros Ecclesiæ, quando celebrant et administrãt cœnam Dominicam, ex præcepto diuino astringi & obligari, non tantum ut Eucharistiam consecrent, & ipsi sumant, sed ut consecratam dispensent & distribuant, non dimidiam, sed integram, panem scilicet & poculum Domini, sicut Christus fecit; & utramq; illam speciem dispensent & distribuant, non solis tantum sacerdotibus, sed omni homini probanti se, & omnibus qui inuocant nomen Domini, in omni loco. Et forsan non sine peculiari artificio, Tridentinum decretum noluit loqui de præcepto dispensationis, sed de præcepto sumptionis. Et si uerò posterius illud ex priori manifestum est, ex natura correlatiuorum: tamen & hoc de præcepto scilicet sumptionis, manifestè ex Scriptura ostendi potest. In prima enim cœna, nõ

tantum hoc factum est quòd Christus panem & poculum benedixit & dispensauit: sed & hoc ibi factum fuit, quòd Apostoli panem & poculũ Domini acceperunt, manducarunt & biberunt: idq; nõ ut arbitrariũ quiddã, sed ex præcepto & mandato Domini. dixerat enim: Accipite, manducate, bibite. Ad totã uerò illã actionem primæ cœnæ, Christus addidit mandatũ, ut in futurũ usq; ad cõsummationẽ seculi, ita fieret: Hoc inquiens, quod scilicet in hac prima cœna factum est, facite. Sicut igitur in prima cœna Apostoli ex præcepto diuino utramq; speciem sumpserũt, manducarunt & biberunt: ita præscriptum & mandatum Christi est, ut idem in futurum usq; ad consummationem seculi, in celebratione cœnæ Dominicæ fiat. Et Paulus locuples testis est, Christum ipsum in institutione mandatum illud, Hoc facite, non tantum ad consecrationem & dispensationem, sed expressè etiam ad sumptionem retulisse: & quidem expreßè in altera parte, de calice. Ita enim recitat Christi uerba: Hoc facite, quotiescũq; biberitis. Et ipse Paulus mox subijciens, quæ sit interpretatio uerborum Christi, Hoc facite in mei commemorationem, inquit: Quotiescunq; manducaueritis hũc panem, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciate, donec ueniat. Paulus igitur mandatum Christi, Edite, bibite, hoc facite: accommodat ad ipsos sumentes. Et sicut sumptio panis sacrati,
est

est iuris & praecepti diuini: ita etiam sumptio poculi Dominici, est iuris & praecepti diuini. Et Paulus *haec scribit ad omnes qui inuocant nomen Domini, in omni loco.*

Siue igitur ad sacerdotes, siue ad sumentes referatur mandatum Christi, Hoc *facite: planum factum est, communionem sub utraq; specie esse iuris, praecepti & mandati diuini duplici ratione:* 1. Q*uia ministri* Ecclesiae, *in administratione coenae* Dominicae, *ex praecepto* Domini *obligati sunt, & astringuntur ad dispensandam* Eucharistiam, *ita sicut* Christus *eam in prima coena dispensauit, sub panis scilicet & uini specie: idq; nō sacerdotibus tantum, sed omnibus qui inuocant nomen* Domini, *in omni loco.* 2. *Sumpturi* Eucharistiam, *habent mandatum* Christi, *ut in sumptione illud faciant, quod in prima coena factum fuisse scribitur: ut scilicet panem benedictum edant, & poculum* Domini *bibant.* Et *ad hoc faciendum, duplici uinculo mandati diuini obligantur & astringuntur.* Q*uòd* Paulus *sua interpretatione ostendit, mandatū,* Edite, *bibite, pertinere ad omnes sumentes.* 2. Q*uod* Christus *utriq; parti addit peculiare mādatum.* Hoc *facite ut non tantum in dispensatione, sed etiam in sumptione hoc fiat, quod in prima coena factum est.*

Ex *hoc iure institutionis, praescripti, mandati & praecepti diuini, primitiua* Ecclesia *in legitimis*

timis & ordinarijs Ecclesiæ couentibus, utramque Eucharistiæ speciem dispensauit & sacerdotibus & laicis. Et disertè docuit, in usu & participatione horum mysteriorum, nullum esse discrimen inter sacerdotem & laicum: sicut suprà hæc demonstrata sunt. Nec unquàm uel sensit uel docuit uetus Ecclesia, arbitrariam esse communionē sub utraq; specie. Sed quia de sumptione sub utraque specie, & Christus & Paulus præceptiuè seu imperatiuè loquuntur: ueteres similiter etiam docuerunt, eam esse iuris & præcepti diuini. Cyprianus de cœna Domini inquit: Lex esum sanguinis prohibet: Euangelium, ut bibatur, præcipit. Bibimus autem de sanguine Christo, ipso iubente, pro quibus sanguis ille oblatus est. Et lib. 2. epistola 3. disputans de calice Domini sanctificando, & plebi ministrando, aliquoties meminit præcepti diuini, ut cum dicit, ab eo quod Christus magister & præcepit & gessit, non esse humana institutione decedendum. Item à Domino præcipitur, & ab Apostolo eius confirmatur, ut quotiescunq; in commemorationem Domini biberimus, hoc faciamus quod Dominus fecit. Et in fine, institutionē Christi uocat legem Euangelicam.

Bernhardus Sermone 3. de Ramis palmarū dicit, alimoniam corporis & sanguinis Christi, eo die primùm exhibitam, eo die commendatam & mandatam, deinceps frequentari. Cyprianus lib. 1. episto-

epistola 2. Quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini, iure Communicationis admittimus? Et Iustinus, scriptor uetustissimus, cũ descripsisset ritũ sui seculi in Ecclesia, de communione sub utraq; specie, mox subiungit, Apostoli in Euangelijs ita sibi Christum ἐντετάλθαι, præcepisse tradiderunt. Ostendimus igitur ex institutione Christi, ex interpretatione Pauli, & ex traditione ueteris Ecclesiæ, dispensationem & sumptionem Eucharistiæ sub utraq; specie, esse iuris & præcepti diuini.

Secundum argumentum contra uerba institutionis, Tridentina synodus texit ex concione Ioh. 6. Illud uerò à Pontificijs scriptoribus, in duplici forma solet proponi. 1. Christus Ioh. 6. loquens de sumptione & participatione carnis & sanguinis sui, aliquando concionatur de manducanda carne, & bibendo sanguine, aliquando uerò reducit illa ad solam manducationem: ut, Qui manducat me, uiuet propter me. Ergo communio utriusque speciei, non est tanquam necessaria præcepta, sed potest sufficere sola manducatio. 2. Osius in confeßione Polonica, argumentum illud ita format. Christus Ioh. 6. loquens de manducanda sua carne, & bibendo sanguine, non facit mentionem uini, sed tantum panis. Ergo usus Dominici calicis potest abrogari & prohiberi. Sed facilis & pla-

na est responsio: Cœnam Dominicam Christum instituisse in ea nocte qua tradebatur, & Euangelistæ testantur, & Paulus clarißimè affirmat. Concio uerò Ioh.6.habita est à Christo, anno integro & amplius ante institutionem cœnæ. Et tamē tam boni uiri sunt Tridentini patres, ut non uereantur prætextu ex cōcione Ioh.6.sumpto, reformare, mutare & mutilare testamentariā institutionē filij Dei. Eadem enim ratione posset quis argumentū nectere ex concione Ioh.4. tantū bibendū esse in cœna Dominica, & quidē non uinū, sed aquā in calice adhibendam: quia Christus ibi dicit: Qui biberit ex aqua quā ego dabo, nō sitiet in æternū. Deinde manifestū est, Christū Ioh. 6.non agere de manducatione & bibitione, quæ ore corporis fiat: nec de pane materiali. Iudæis enim urgentibus illud signū, Patres nostri in deserto manna manducauerunt: Christus opponit: Iam uerò pater cœlestis non corporalem cibum, sed aliū panem, scilicet filium suum incarnatum, uobis misit: Ego, inquit, sum panis ille uitæ. Ita cum turbæ qui ex quinq; illis panibus manducarant, ad ipsum reuerterentur, ut iterum corporali manducatione saturarentur: Christus pani materiali & manducationi corporali opponit alium spiritualem cibum, & spiritualem manducationem, quæ fide fit: sicut aliquoties repetit: Qui credit in me, habet uitam æternam. Si igitur ex sexto capitulo Iohannis,

nis, de substantia cœnæ Dominicæ, contra uerba institutionis iudicandum esset: sequeretur, etiam elementum panis non esse adhibendum ad Eucharistiam, nec opus esse, ut in cœna Dominica ore corporis aliquid acciperetur: imò posset inde concludi, usum & panis & poculi Dominici, sicut institutio cœnæ de illis loquitur, posse simpliciter abrogari & prohiberi. Tam egregium scilicet argumentum est, quod ex concione Ioh. 6. contra institutionem cœnæ, à Pontificijs opponitur. Et tamen unicum hoc argumentum præcipuum fuit, quod tempore Constantiensis concilij, ex Scriptura contra usum utriusq; speciei oppositum fuit. Veteres quidem in explicatione 6. capitis, plerunq; solent tractare doctrinam de cœna Dominica, nõ q, ibi sit instituta, uel quod ex 6. ca. Iohannis discẽdum sit, quæ sit materia, quæ forma: hoc est, quod elementũ, & quod uerbũ Sacramẽti Eucharistiæ. Sed quia ad salutarẽ cœnæ Dominicæ usum nõ sufficit Sacramentalis mãducatio, nisi accedat spiritualis: qualis uerò illa sit, & esse debeat, describitur Ioh. 6. Hactenus & hoc modo ueteres 6. ca. Iohãnis rectè accõmodarũt ad doctrinã de Eucharistia. Nõ põt aũt in ullo ueterũ ostẽdi, qd' in 6. ca. Iohãnis uel disputarint saltẽ, in legitima et ordinaria celebratiõe cœnæ Dominicæ, usum calicis posse uel abrogari, uel ꝓhiberi. Doctrina igitur de materia et forma, de elemẽto et uerbo Eucharistia de

norma

norma administrationis & dispensationis cœnæ Dominicæ, & de modo Sacramentalis communionis, sedem suam habet non Ioh. 6. tunc enim Eucharistia nondum erat instituta: sed in uerbis institutionis, in quibus dispensationem & communionem utriusq; speciei præceptiuè institutã esse manifestum est. Illud uerò Pontificij prorsus inuertunt. Et hinc æstimetur, qualis caußa sit, quæ huiusmodi argumentis & fundamentis nititur.

Tertium argumentum Tridentinæ synodi, sumitur ab autoritate & potestate Ecclesiæ. Consideretur autem status disputationis. Manifesta & certa sunt uerba institutionis, de utraq; specie. Ab illis Pontificia ecclesia discessit. Iam cum quæritur, quas huius discessionis rationes habeant? opponitur autoritas, et potestas Ecclesiæ. Necesse igitur erit, esse aliquam potestatem & autoritatem Ecclesiæ, contra expressa uerba Dei, & quidem ad destructionem testamentariæ institutionis filij Dei: ad quam tamen duplici mandato, in singulis Eucharistiæ partib. Ecclesiã usq; ad consummationem seculi, donec ad iudicium redeat, alligatã esse uoluit: Manducate, hoc facite: Bibite, hoc facite. Elegans certè, & uera est Augustini sententia cõtra Cresconium li. 2. cap. 21. Paulus dicit: Ecclesia subdita est Christo. Non igitur debet Ecclesia, se Christo præponere: cum ille semper ueraciter iudicet, Ecclesiestici uerò iudices, ut homines plerunq;

runq; fallantur. Sed pleraq; ad hoc argumentum pertinentia, in præcedentibus sunt explicata: ideo tantum uerba secundi Tridentini capituli examinabimus. Insidiosè autem ludunt æquiuocatione uocabuli dispensationis. Nam & Gerson disputat, esse quidem præceptum de bibendo calice, sed tale, quod dispensabile sit autoritate Ecclesiæ. Dispensationem uerò definiunt relaxationem iuris communis, factam cum causæ cognitione, ab eo qui ius et potestatẽ habet dispensandi: ut scilicet sit licentia uel mutandi aliquid in lege, uel faciendi aliquid contra legem. Tridentinum igitur capitulum declarat, Ecclesiam habere potestatem in dispensatione Sacramentorum. Et ex illa potestate, licet Christus utramque speciem præceptiuè instituit, Ecclesiam tamen communionem calicis potuisse abrogare & prohibere. Audi uerò quomodo illud ex Scriptura probẽt. Paulus enim dicit: Sumus dispensatores mysteriorum Dei. Mysteria, sunt Sacramenta: & dispensare, est ius commune relaxare. Ergo quæ Christus in dispensatione & usu Eucharistiæ instituit, Ecclesia potest abrogare: quæ præcepit, potest prohibere: usum scilicet calicis Domini, pro laicis.

Canonistarũ quidem sententia est, Papam posse dispensare contra 4. prima Concilia: item contra uerba Euangelij, licet non contra mentem. Sed si quis tunc, regnante barbarie & inscitia lingua-

rum, potuisset Papalem illam potestatem dispensandi, ex dicto illo Pauli probare: Sumus dispensatores mysteriorum Dei: næ uerè magistralis illa allegatio habita fuisset. Nunc uerò in tanta luce ludere uocabulis, in re tam seria, nemo ut arbitror sanus auderet. Audet autem hoc, & quidem iure suo, præfricta frons Thaidis Babylonicæ. Et qua conscientia causam hanc agant, quantumq; fidei illis sit tribuendum, hinc æstimetur. Mysteria ibi Paulus intelligit reuelationem totius doctrinæ Euangelicæ, & Apostolos uocat ministros & οἰκονόμους: hanc ipsam innuens antithesin, quòd non sint domini horum mysteriorum, qui potestatem habeant mutandi & abrogandi: sed quòd tantum sint œconomi, in quibus hæc fidelitas requiritur, ut iuxta institutionem, præscriptum & mandatum Domini, ea dispensent, quæ ipsis commissa sunt. In hac sententia uetus interpres usus est uocabulo dispensationis. Illius uerò æquiuocatio cōmoda uisa fuit Tridentinis patribus, qua mutilationem cœnæ Dominicæ iustificarent. Non abs re igitur factum est, quòd ueterem editionem decreto suo authenticam fecerunt, ita ut nemo eam in disputationibus, quouis prætextu reijcere auderet: etiamsi scilicet, ut in hoc loco, οἰκονομία non significet potestatem mutādi & statuendi aliquid, contra id quod Dominus expresso mandato præscripsit. Sed huic dispensationi uidentur ne ipsi

quidem

quidem Tridentini ſatis fidere. Ita enim orationem moderantur, quaſi uelint dicere: In diſpenſatione, hoc eſt, in administratione Sacramentorum, Eccleſiam in externis circumſtantijs poſſe ſtatuere & ordinare, quæ ædificationi ſeruiunt: & in huiuſmodi quidem ordinationibus, ſi fiant in circumſtantijs de quibus non extat mandatum Dei, ad hunc finem, ut ea quæ in adminiſtratione Sacramentorum à Domino inſtituta, præſcripta & mandata ſunt, eò rectius & diligentius ad ædificationem ſeruentur. Non negamus inquam, in huiuſmodi ordinationibus Eccleſiam habere poteſtatem: ut omnia ſcilicet fiant ordinè, decenter, & ad ædificationem. Hanc uerò poteſtatem, Pontificij extra ſuos terminos eò trahunt, quaſi Eccleſia ſimili poteſtate poſſit etiam ea quæ in inſtitutione cœnæ, filius Dei inſtituit, ordinauit, præſcripſit, mandauit & præcepit, mutare, mutilare, prohibere & eripere. Hoc uerò quia probari non poteſt, negamus. Et obſeruetur Tridentina argumentatio, à diſpenſatione in circumſtantijs adiaphoris, ad abrogationem, mutilationem & prohibitionem eorum quæ habent uerbum & mandatum Dei. Falſum uerò eſt quod dicũt, Paulum tali poteſtate uſum in hoc ipſo Sacramẽto, quãdo Corinthijs ſcribit: Cætera cũ uenero, diſponam. Diſertè enim prius ponit ea quæ habẽt inſtitutionẽ, ordinationẽ, præſcriptum

& mandatum Christi: & ab ijs postea disiungit ea quæ pollicetur se ordinaturum, cum uenerit. Intelligit igitur ea quæ non habent præscriptum & mandatum Christi.

Et quidem ipsum Concilium non potest simpliciter hanc distinctionem negare: ideo addunt, salua Sacramentorum substantia, fieri posse dispensationem. Hoc uerò mirabile est, Eucharistiam posse una sui parte mutilari, salua tamen ipsius substantia. Longobardus certè, & Scholastici, substantialia Sacramentorum affirmant esse materiam & formam: hoc est, elementum diuinitùs institutum, & uerbum uoce diuina elemento annexum. Iam Christus pro elemento, in cœna sua non panis tantum, sed & poculi usum instituit. Quomodo igitur salua manet substantia cœnæ Dominicæ, si altera eius pars abrogetur, mutiletur, & prohibeatur? Sed forsan substantiam Eucharistiæ, uolunt esse spiritualem participationem corporis & sanguinis Christi. Cumq; illa fiat etiam sub una specie, ubi totus & integer Christus adest: iudicant saluam manere Eucharistiæ substantiam, etiamsi poculum Domini inde tollatur. Sed quia etiam sine pane & uino fieri potest spiritualis participatio carnis & sanguinis Christi, in uerbo Euangelij, sola fide, Ioannes 6. eâdem ergo consequentia manebit etiam salua substantia Eucharistiæ, etiamsi utraque species, & panis & uini,

uini, inde tollatur. Sed quæ ad substantiam cœnæ Dominicæ pertineant & requirantur, non ex humanis argumentationibus, sed ex testamentaria institutione filij Dei discendum & dijudicandum est. Quartum argumentum Tridentinæ synodi, sumptũ est ab exemplis ueteris Ecclesiæ: quòd scilicet usus utriusque speciei in primitiua Ecclesia, non infrequens quidem, non tamen uniuersalis fuit: sed semper etiam simul in usu fuerit communio sub una tantũmodo specie. Cui libertati cõmunicãdi, siue sub utraq;, siue sub una tantummodo specie, postea successerit mutatio cõsuetudinis, de communione sub utraq; specie: quam subsecuta demum sit lex, de una tantum specie.

Obseruabit autem lector, quòd Pontificij in hac causa, usu rerum multa edocti sunt, quæ principiò non satis considerata fuerunt. Constantiense enim concilium cum primùm ferret legem de mutilatione cœnæ Dominicæ, simpliciter concessit, consuetudinem fuisse primitiuæ Ecclesiæ, quòd à fidelibus, Eucharistia sub utraq; specie reciperetur. Sed mox biennio pòst, Gerson animaduertit, quantum hæc concessio haberet incommodi. Et licet diuersum probare & ostendere non posset; tamen inquit probabilius uideri, hoc non communiter apud omnes seruatum fuisse. Ex hac commonefactione, Tridentina synodus habet hoc artificium, quòd non dicit, initio Christia-

næ religionis uniuersalem fuisse usum utriusq; speciei: imò ne quidem dicit, frequentem fuisse: sed per figuram μείωσιν inquit, non infrequentem fuisse. Respiciũt autem ad disputationes Pontificiorum, quibus probare conantur, etiam in primitiua & ueteri Ecclesia, ubi usitata erat communio sub utraq; specie, semper tamen simul etiam usum fuisse cõmunionis sub una tantummodo specie. De illis igitur disputationibus quædam, qua fieri poterit breuitate, annotãda erunt. Nam & hæc annotatio ostendet, Pontificios, cum destituantur & Scripturæ & antiquitatis ueris testimonijs, simili artificio deprauare ueterum testimonia, sicut Scripturæ sententias ludificant. Quando uerò de ueteris Ecclesiæ testimonijs & exemplis disputatio est, nõ quæritur de casibus necessitatis, & extraordinarijs: sed de legitima, ordinaria, publica & solenni celebratione, administratione et dispensatione Eucharistiæ. A multis autẽ ostensum est, ex antiquis formis liturgiarum, ex descriptionibus celebrationis cœnæ Dominicæ, quæ extãt apud ueteres, præcipuè uerò apud Iustinũ & Chrysostomũ: ex alijs multis ueterũ testimonijs & exemplis: quòd in ueteri Ecclesia, in legitima & ordinaria administratione cœnæ Dominicæ, semper & ubiq; apud omnes usitata fuerit communio sub utraq; specie, iuxta Christi institutionem. Neque ullum antiquitatis exemplum proferri potest, quod in legitima

&

& solenni administratione cœnæ Dominicæ, una solummodo species, subtracta altera, fideli populo dispensata fuerit. Et hæc cũ ita se habeant, operæprecium est uidere, quo artificio antiquitatis etiam testimonia deprauent Pontificij: quæ plurima, & manifestißima sunt.

QVOMODO EX ANTIQVItatis testimonijs, mutilationem suam probare conentur Pontificij.

1. Eccius, & plerique alij, multum tribuunt huic testimonio, quòd in ueterum scriptis, & in antiquis Canonibus, mentio fit laicæ communionis: ad quam remittebantur illi, qui ex clero eiecti erant. Ergo, aiunt, in ueteri Ecclesia alia fuit communio cleri, scilicet sub utraque specie: & alia laicorum, scilicet sub una specie. Sed hoc falsum esse, animaduertunt & fatentur nunc ipsi etiam Pontificij: ut Vicelius, Tapperus, Lindanus, & multi alij. Manifestißimum enim est, illis temporibus quibus mentio fit laicæ communionis, datã fuisse laicis utramq; speciem. Et Chrisostomus expreßè affirmat, in participatione mysteriorum, nullum esse discrimen inter sacerdotes & fidelem populum. Sed laica communio ueteribus uocabatur, quãdo clericus propter crimẽ aliquod, ab officio ministerij uel suspẽdebatur, uel prorsus remouebatur. tunc enim ipse non admini-

ſtrabat Euchariſtiam, ſed eam tantum accipiebat: idque non inter clericos, ſed poſt clericos cum laicis, & in loco ubi laici communicabantur. Agnoſcunt igitur, & fatentur ipſi Pontificij, laicam communionem apud ueteres non eſſe intelligendam de alio communionis genere, ſed de gradu, ordine, & loco communionis.

2. Quidam, quos etiam Oſius in Polonica confeſſione imitatur, fingunt in Epheſina ſynodo decretum fuiſſe, ut laicis tantum una ſpecies Euchariſtiæ traderetur, eo quòd Neſtorius docuerit, ſub pane eſſe cadauer exangue. Sed merum figmentum hoc eſt. Nullus enim ex ueteribus hanc opinionem Neſtorio tribuit. Et in hiſtoria, item in actis Epheſini concilij, ne ueſtigia quidem talis uel diſputationis uel decreti apparent. Sed talis cauſa talibus digna eſt probationibus.

3. Eſt & hoc unum ex artificijs Pontificijs, ubi in ueteribus mentio fit Euchariſtiæ, quòd illam tantum de una ſpecie intelligunt: ut quando apud Euſebium libro quinto, capite uiceſimoquarto, Epiſcopis eiuſdem communionis, peregrè aduentantibus tranſmittitur Euchariſtia. Pontificij contendunt, hoc ſimpliciter de panis tantummodo ſpecie eſſe intelligendum. Sed appellatio Euchariſtiæ, complectitur utramque ſpeciem. Iuſtinus enim deſcribens ritum communionis ſub utraque ſpecie, dicit: Hoc alimentum apud nos

Eucha-

Euchariſtia uocatur. Irenæus libro quinto, Quando mixtus calix, & fractus panis percipit uerbum Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Chriſti. Cyprianus libro primo, epiſtola ſecunda. Protectione corporis & ſanguinis Chriſti, eos muniamus: cum ad hoc fiat Euchariſtia, ut poſſit eſſe tutela credentibus. Sermone quinto, de lapſis, ubi expreſſè calicis tantum mentio fit, Cyprianus uocat Euchariſtiam.

4. Ex deportatione Euchariſtiæ ad infirmos, conantur probare uſum unius tantum ſpeciei, eo quòd uinum ſine periculo deferri non poſſit. Sed Iuſtinus Apologo ſecundo, & Hieronymus ad Ruſticum monachum de Exuperio, expreſſè teſtatur, in ueteri Eccleſia utramque ſpeciem ſolitam deferri ad abſentes & infirmos. In Serapionis hiſtoria, apud Euſebium libro ſexto, capite 44. ualde laborat Andradius, ut ad unam ſpeciem illam referat, quia uerbum ἀποβρέχειν, perfundere ſeu madefacere, in ſolam panis ſpeciem quadret. Sed quæro ab Andradio, ad quam ſpeciem referatur quod hiſtoria habet: ἐπιστάξαι & ἐνέχεε: infundere, & in os inſtillare. Hîc Ieſuitæ dicunt, fuiſſe uinum non conſecratum, in quo iuſſius fuerit puer madefacere panem. Sed hoc Euſebius non dicit. Imò Nicephorus libro ſexto, capite 6. affirmat, Euchariſtiã fuiſſe, quod ſeni puer in os inſtillauit. ita enim inquit: inſtillauit ei Euchariſtiam. Vſitatum

 autem

autẽ fuisse, in casu necessitatis, panẽ Eucharistiæ in uinum sacratum intinctum ægrotis dare, ex ueterum historijs notum est: sicut postea ostendemus.

5. Ex reseruatione Eucharistiæ, cuius alicubi apud ueteres mẽtio fit, usum unius solummodo speciei probare moliuntur. Sed & hoc uanum est. Apud Chrysostomum enim epist. 1. ad Innocentium, etiã sanguis Domini in sacrario seruatur. Et Gorgonia, Nazianzeni soror, & corporis & sanguinis Domini antitypa reseruarat, sicut Nazianzenus testatur.

6. Vbi in ueterũ scriptis expressè tantum mentio fit panis seu corporis Christi, seu manducationis: ibi Pontificij statim affingunt præsumptam suam opinionem, de una tantummodo specie. Sed quod sophisticè deprauent ueterum sententiam, aliquot manifestissimis exemplis demonstrabo. Eccius citat ex epistola Ignatij ad Ephesios: Frangentes unum panem, qui est medicamentum immortalitatis, &c. Et quia ibi Ignatius non expressè meminit alterius speciei: clamitat igitur Eccius, usum communionis sub una specie, ab ipsis Apostolis traditum, & à discipulis ipsorum seruatum fuisse. Sed Ignatius protestatur, luculentam sibi fieri iniuriam. Nam in epistola ad Philadelphienses, inquit: Vnus est panis, omnibus confractus: & unum poculum, uniuersis distributum.

Cyprianus sermone 5. de lapsis, recitat mira-

cula

cula quędã quæ in altera ſpecie, pane ſcilicet conſecrato acciderunt. Inde Horſtius Colonienſis, contra doctißimum uirum Hamelmannum, probare conatur, tempore Cypriani uſitatam in Eccleſia fuiſſe cõmunionem ſub una tantum ſpecie: & addit, cõmunionem illam à Deo tunc miraculis comprobatã fuiſſe. Sed impudens figmentum eſt. Cyprianus enim nullo modo ſcribit, miracula illa facta fuiſſe ad comprobandam communionem ſub una tantũmodo ſpecie: ſed longè alias cauſas illorum miraculorum recitat. Non autem ſequitur: In ſpecie panis factum fuit miraculum. ergo poculũ Domini tunc non fuit diſtributũ in Eccleſia. Nam in illo ipſo ſermone, ritum communionis ſui temporis deſcribens Cyprianus, inquit: ubi ſolennibus adimpletis, calicẽ diaconus præſentibus offerret.

Magno uerò ſtrepitu in ſcenã producũt ipſum etiã Nicenũ conciliũ: & nõ uerẽtur affirmare, ibi cõmunionẽ ſub una tantũ ſpecie, ſi nõ decretã, attamẽ cõprobatã & confirmatã fuiſſe. Quia ſcilicet Canõ 14. dicit: Si nõ fuerint in præſenti epiſcopus uel preſbyter, tũc diaconi ipſi proferãt et edãt. Sed Canon iſte nec Græcè, nec in Decretis, nec apud Ruffinum ita legitur. Et licet ibi expreßè tantum nominetur corpus Chriſti, non tamen rectè inde concluditur communio ſub una tantummodo ſpecie. Nam in concilio Neocæſarienſi, capite 15. & diſt. 95. cap. preſbyteri, ubi eadem planè materia

de

de diaconis repetitur, expreßè dicitur de dando pane, & porrigendo calice. Manifestißimè igitur antiquitas se explicat, quòd per synecdochen sæpe loquatur. Nam & Paulus ipse ad Corinthios, ubi expreßißimè de communione sub utraq; specie tractat, illam tamē aliquoties per synecdochen notat. ut cum inquit: Manducare cœnam Domini: Conuenitis ad manducandum: Dijudicans corpus Domini. item: In unum spiritum potati sumus. Si quis uerò inde uellet concludere, Paulum tradidisse & seruasse communionem sub una tantummodo specie, scelerate faceret contra manifestißimam Pauli sententiam. Ita Augustinus de symbolo lib. 3. cap. 5. item de feria quarta, cap. 4. Hieronymus etiam ad Eustochium, expreßè tantū sanguinis Christi meminerunt. Num uerò rectè quis inde inferret, Augustini & Hieronymi temporibus nō panem, sed tantum poculum Domini dispensatum fuisse laicis, in administratione cœnæ Dominicæ.

7. Magno apparatu, pro mutilatione cœnæ Dominicæ, producuntur exempla de domestica communione: quando scilicet acceptam in Ecclesia Eucharistiam, domum secum detulerunt. Tertullianus enim lib. 2. ad uxorem, tantū panis mentionē facit. Et Hieronymus in Apologia pro libris aduersus Iouinianum, corporis tantum mentionē facit. Quamuis autem domestica seu priuata illa communio, aliquid extraordinarium fuerit: non difficile

difficile tamen est respondere. Quia enim illi in Ecclesia Eucharistiam acceperunt: quæstio ergo est, non quid domi sumpserint, sed quid in Ecclesia ipsis dispensatum fuerit. Et ne longius eam, afferam explicationem Ruardi Tapperi, decani Louaniensis, qui maximæ autoritatis est inter Pontificios. Is igitur tractans exemplum Satyri, fratris Ambrosij, inquit: *Videtur ex sermone 5. de lapsis apud Cyprianum, quòd illis temporibus sanguinem Domini ex calice omnes bibebant, & quòd corpus Domini ijs in manus dabatur, ut uel statim sumerent, uel secum portarent domum, ibiq; sumerent, ita ut per temporum interualla biberent ex calice Domini, & corpus Domini manducarent.* Hæc ille. *Quia uerò hæc diuulsio partium cœnæ Dominicæ, non est consentanea institutioni: ideo domestica seu priuata illa communio, postea abrogata, & seuerè prohibita est in Toletano & Cæsaraugustano concilijs. Nequaquam igitur ex domestica illa cõmunione probari potest, usitatã tunc in Ecclesijs fuisse dispensationẽ unius tantum partis Eucharistiæ.* Nam et Tertullianus in eodem libro, ubi in domestica communione, in uno loco tantum panis meminit, mox in alio loco loquitur etiam de participatione poculi: & tandem utrunque coniungit, cibum & poculum Domini. Nazianzenus autem de sorore sua Gorgonia scribit, quòd & corporis & sanguinis Domini antitypa,

ex

ex Ecclesiastico cœtu secũ domũ delata seruârit. Et Ambrosius, in historia Satyri fratris sui, describẽs sumptionẽ, meminit haustionis & fusionis in uiscera. Ergo nec ex illa historia satis certò & euidẽter probatur dispensatio & sumptio Eucharistiæ, sub una tantũ specie. Et ut maximè in exẽplis istius domesticæ cõmunionis, aliquid ostẽderetur (quod tamen nondũ uideo factum esse) pugnãs cum institutione Christi, & solenni cõsuetudine primitiuæ Ecclesiæ: quid tamen inde efficeretur, cum sint priuata & extraordinaria exempla, & quidem quæ postea graui consilio abrogata sunt? Nostra uerò quæstio est, non quid unus, aut item alter priuatim fecerint: sed quæ fuerit publica, legitima, ordinaria & solennis consuetudo ueteris Ecclesiæ, in administratione & dispensatione cœnæ Dominicæ. Hic est status controuersiæ, de quo flagitamus testimonia & exẽpla antiquitatis. Et nondum uidi, tale ullum certum & euidens uel testimonium uel exemplum ueræ antiquitatis, à Pontificijs proferri. Quæ enim præterea ex incertis autoribus, ut ex uita Hieronymi & Ambrosij, de quibus autoribus dubitatur, item ex Legendis sanctorum proferunt, indigna sunt quæ refutentur.

Hæc igitur sunt præcipua capita probationũ, quibus conantur Pontificiam mutilationem exemplis antiquitatis palliare & cõfirmare: quæ profectò nihil probant, de eo quod in controuersia positum

ſitum eſt: de publica ſcilicet, legitima, ordinaria & ſolenni conſuetudine ueteris Eccleſiæ, in admi niſtratione & diſpenſatione cœnæ Dominicæ. Ple raque uerò uel ſunt mera figmenta, uel manifeſtæ deprauationes ſententiæ ueterum: ſicut euiden- ter oſtendimus. Et tamen Tridentinum concilium non ueretur, omnia illa, tanquam non Apollinis, ſed ipſius Spiritus ſancti oracula exoſculari & ap probare: quaſi certum iam & demonſtratum ſit, in primitiua Eccleſia, licet non infrequens fue- rit communio ſub utraque ſpecie, non tamen ca- tholica, ſeu uniuerſalis fuerit: ſed ſimul etiam ſem per in uſu fuiſſe communionem ſub una tantum- modo ſpecie.

HISTORICA OBSERVATIO, quoties & quot modis mutilatio illa tentata fue rit, donec tandem introducta eſt.

Porrò quia Tridentinum capitulum, ex mu- tatione conſuetudinis communicandi ſub utraque ſpecie, & ex introductione contrariæ conſue- tudinis, uult Pontificiam mutilationem iuſtifi- care: iudico utiliter quædam annotari poſſe, de hiſtoria introductæ huius conſuetudinis. Ia- ctitant enim, conſuetudinem illam adeò eſſe uetuſtam, ut eius initium ne monſtrari quidem poſſit in hiſtorijs. Sed nos ex ueris hiſtorijs oſten- demus, quomodo in ueteri Eccleſia aliquoties,

&

& aliquot modis tentata fuerit mutatio communionis sub utraq; specie: & quàm acriter mutationi huic restiterint præpositi Ecclesiarum, *melioribus & purioribus* Ecclesiæ *temporibus: donec tandem posterioribus temporibus, post annos scilicet* Domini 1200. *unà cum alijs erroribus & abusibus, mutatio illa particulariter, non tamen sine cōtradictione, in quasdam* Ecclesias *inuecta, deinde latius progressa, demum lege* Constantiensi *confirmata est.*

Tentata autem primùm fuit, mutatio quædam cōmunionis sub utraq; specie, iuxta formā à Christo *præscriptam, per illos qui bibentes in* Ecclesia *de poculo* Domini, *panem sacratum secum domū deferebant: quem postea sumebant, aliquando per satis longum interuallum temporis: sicut de* Eremitis Basilius *scribit. Sed illa consuetudo abrogata & prohibita fuit in concilio* Toletano *primo, circiter annum* Domini 390. *& postea circa annum* 500. *in* Cæsaraugustano. *Reducta autem fuit communio ad formam institutionis: ut scilicet in* Ecclesia, *ubi tunc utraq; species dispensabatur,* Eucharistia *consumeretur.*

Secundò. Tempore Leonis I. *circa annū* Domini. 440. *Manichæi, quia uinum tanquam abominabile quiddam detestabantur, & fingebāt* Christi *corpus, utpote phantasticum, non habuisse uerum sanguinem, moliebantur sumptionem unius*

tantum

tantum speciei introducere. Sed Leo pontifex, sermone Quadragesimali 4. appellat sacrilegium, si quis calicem sanguinis redemptionis nostræ haurire declinet. Et huc accõmodat illud Pauli, Ro. 16. Obseruate eos qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam didicistis, faciunt.

Lindanus fingit, ante Leonem in usu fuisse in Ecclesia cõmunionẽ sub una specie: sed Leonem tunc propter Manichæos, rursus mandasse ad tempus communionem sub utraq; specie, ut ita deprehendi possent Manichæi. Sed Andradius rectè dicit, esse insignem hallucinationem. adeò enim usitata tunc fuit communio sub utraq; specie, ut his indicijs Leo deprehenderet Manichæos. Leo igitur circa annum Domini 449. pronunciat esse sacrilegium, dissensionem & offendiculum, præter doctrinam ab Apostolis acceptã, ore corpus Domini accipere, calicem uerò redemptionis nostræ haurire declinare.

Tertiò. Tempore Gelasii, circa annum Domini 490. iterum tentata fuit mutatio cõmunionis sub utraq; specie: non ab hæreticis, sicut tempore Leonis: sed ab hominibus superstitiosis. Ita enim Gelasius loquitur. Sed acriter repulsa, & ab Ecclesia explosa fuit superstitio illa: sicut testatur canon, Comperimus: de consecrat. dist. 2. Comperimus, quòd quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione à calice sacrati cruoris abstineãt.

qui quia nescio qua superstitione docemur astringi, aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio unus eiusdemq; mysterij, sine grãdi sacrilegio nequit prouenire. Audis, unam speciem non esse integrum Sacramentum, sed ad unum idemq; mysteriũ pertinere utramq; speciem: item esse grande sacrilegium, si una tantum species sumatur. Et in Canone illo notandum est uocabulum superstitionis. Inde enim colligi potest, sub quo prætextu quidam tempore Gelasii, uoluerint consuetudinem communicandi sub una tantummodo specie introducere. Est enim superstitio, iuxta Scholasticos, uelle colere Deum, sed modo indebito: hoc est, aliter & contra quàm ipse præscripsit & mandauit. Prætextum igitur religionis, cultus diuini, & reuerentiæ erga Sacramentum, habuerunt & prætenderunt illi, qui tempore Gelasii, præter & contra formam communionis à Christo traditam & præscriptam, à calice Dominico abstinebant. Et quia Canonis uerba sunt, Docemur superstitione astringi: posset ita etiam intelligi, fuisse tunc quosdam, qui ita docuerint. Et hoc bene notetur. Quicquid enim prætenditur de religione & reuerentia Sacramenti, in communione sub una specie, quia aliter & cõtrà fit quàm Christus instituit, superstitio est. Gelasius uerò pronunciat, eos esse à communione arcendos: hoc est, excõmunicandos, qui ex superstitio-

ne,

ne, à participatione poculi Dominici abstinent. Quod uerò Gratianus cum Glossatoribus, ad solos sacerdotes conficientes, Canonē illū restringit: cum Ecclesiastica historia illorum temporum, & cū ipso textu pugnat. Loquitur enim de illis qui ad sumptionem Sacramentorum uel admittuntur, uel ab illis arcentur. Et ab ipsis Pontificijs, ut Lindano & alijs, Gratiani illud commentum nūc exploditur. Quartò, propter metum periculi effusionis, quidem maturè meditati sunt discessionem à forma institutionis Christi: ne tamen omnino tollerent uel abrogarent communionem sub utraq; specie, panē consecratum in poculū benedictionis intinctū, dederunt cōmunicantibus pro cōplemento cōmunionis. hoc est: iudicarunt nō plenam esse cōmunionē, si tantummodo sub specie panis, sine uino cōsecrato daretur Eucharistia. Dignū uerò est obseruatione, unde illud in Ecclesiā irrepserit. Cum enim in casu necessitatis, in cōmunione paruulorū & infirmorū, apud ueteres intincta & infusa aliquando Eucharistia, data legeretur: sicut ex historia Serapionis, ex Cypriani sermone 4. de lapsis, & ex Prospero de promissionibus ca. 6. & 26. quæst. 6. ca. Is in decretis: ex illis casibus extraordinarijs, quidam posteà uoluerunt consuetudinē intinctæ Eucharistiæ, inuehere in legitimam et ordinariam communionem Ecclesiæ, contra institutionem Christi, & morem ueteris Ecclesiæ: idq;

prætextu periculi effuſionis, & reuerentiæ erga Euchariſtiam. Sed Iulius pontifex circa annũ Domini 340. in epiſtola ad epiſcopos Aegypti, & citatur De Conſecra. diſt. 2. ca. Cum omne: acriter conſuetudinem illam reprehendit. Et quibus ex fundamentis eam refutet, operæprecium eſt conſiderare. Dicit eſſe contra diuinum ordinem, contra Apoſtolicas inſtitutiones: item eſſe contrariũ Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ, & conſuetudini Eccleſiaſticæ aduerſum. Et (quod præcipuè notandum eſt) oſtendit, unde petendæ & ſumendæ ſint probationes in hac cauſſa. Inquit enim: Nõ difficile hoc ab ipſo fonte ueritatis probabitur, in quo ordinata ipſa Sacramentorum myſteria proceſſerunt. Agnoſcit lector, Romanam eccleſiam longè alijs tunc uſam fundamentis, in controuerſiis de communione cœnæ Dominicæ, quàm nunc utitur. Nominãtur enim ordo diuinus, Apoſtolicæ inſtitutiones, Euangelica & Apoſtolica doctrina, uetus conſuetudo Eccleſiaſtica. Ad illa fundamenta & nos nunc prouocamus: ſed opponũtur nobis poteſtas Eccleſiæ, poſterior conſuetudo, & argumenta rationis. Tandem uerò concludit Iulius: Quod pro complemento communionis, intinctã tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc probatum ex Euangelio teſtimonium receperunt, ubi Apoſtolis corpus ſuum commendauit, & ſanguinem: ſeorſim enim panis, & ſeorſim calicis commen-
datio

datio memoratur. Et hoc modo tunc repressa fuit consuetudo intinctæ Eucharistiæ. Postea tamen rursus pullulauit, circa annum Domini 580. Ideo enim in 3. Bracarensi concilio, repetitum fuit Decretum Iulij. Adeò crebrò humana ingenia meditata sunt discessionem à forma communionis, ab ipso filio Dei præscripta. Sed melioribus Ecclesiæ temporibus fuerunt, qui contra omnes consuetudines & prætextus, testamentariam institutionem filij Dei retinuerunt, & acriter defenderunt.

Quintò. Cùm subinde maior fieret inclinatio doctrinæ & rituum, à puritate ueteris Ecclesiæ, circa annum Domini 920. Cluniacensis ordo rursus instituit intinctionem: sed contra morem & usum reliquarum Ecclesiarū. Ita enim Cassander citat ex institutis Cluniacensiū lib. 2. cap. 35. Quantis ipsum corpus sacerdos dederit, singulis sanguini intingit, quanquàm sit contra usum aliarum Ecclesiarum: quia quidam, maximè nouitij nostri, adeò sunt rudes, ut si sanguinem ita separatim accipiant, quandam negligentiam incurrerent. Vides, licet tunc disputaretur de metu periculi effusionis & irreuerentiæ: non tamen ausi fuerunt iudicare, ideo intermittendum aut abrogādum esse usum calicis.

In Turonensi postea concilio, pro infirmis, etiam in alijs Ecclesijs, concessus est usus intinctæ Eucharistiæ. Et ratio additur: Oblatio intincta debet

esse sanguine Christi, ut ueraciter presbyter dicere possit: Corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi, proficiat tibi in remissionē peccatorum, & uitam æternam. Notabit aūt lector, quanquam aliquantulum tunc discederetur à forma institutionis Christi: tamen adeò necessariam iudicarunt utramq; speciem, ut potius intinctam Eucharistiam dare consulerent. præcipuè uerò notetur, non ueraciter dici posse, corpus & sanguinem Christi dari & accipi, sub una tantummodo specie panis.

Tandem tempore Iuonis, circa annum Domini 1120. permissum fuit alicubi populum communicare, intincto pane: idq; non autoritate, sed summa necessitate timoris sanguinis Christi effusionis. Ita enim Cassander allegat Iuonem, de diuinis officijs. Hæc ideo recito, ut ostendam, cum motæ iam essent & exaggerarentur disputationes de metu periculi effusionis & irreuerentiæ: non tamen iudicatum fuit, ideo uel posse uel debere alteram speciem prorsus tolli & omitti ex communione: sed potius intinctione usi fuerunt, ut tamen daretur utraq; species. Non tamen uniuersalis fuit tempore Iuonis consuetudo intinctæ Eucharistiæ. alibi enim data tunc fuit utraq; species seorsim: sicut ex illis qui circa ea tempora uixerunt, præcipuè uerò ex Bernhardo & Longobardo colligitur.

Sextò. Post Longobardum tempore Scholasticorum scriptorum, circa annum Domini 1250. primùm

mùm manifestè incepit mentio fieri inuectæ alicubi particularis consuetudinis, communicãdi populum sub una specie propter metum periculi effusionis. Et tamen in historia illorum etiam temporum, multa ad hanc disputationem pertinentia obseruari possunt. Non enim ab omnibus tunc Ecclesiis, recepta fuit illa consuetudo: nec omnes paßi sunt sibi eripi usum Dominici calicis. Thomas enim in 3. parte summæ, quæst. 80. articulo 12. dicit, in quibusdam Ecclesiis prouidè hoc seruari, ne sanguis Christi detur populo. Et in 4. Sententiarum, dist. 11. articulo 2. quæst. 1. inquit: In quibusdã locis, de cõsuetudine datur participatio sanguinis clericis: hoc est, ministris altaris, de quibus præsumitur q̃ magis sint cauti. Richardus de media Villa, & Petrus de Tarantasia, postea Innocentius IIII. nominatus, testantur sua tempestate non tantũ ministris altaris, sed & maioribus è populo, à quibus pericula illa nõ timebantur, Eucharistiam sub utraq; specie datam fuisse. Petrus uerò de Palude, in 4. Sententiarũ, dist. 11. quæst. 1. autor est, sua ætate in quibusdã Ecclesiis consuetudinẽ fuisse, communicandi in genere sub utraq; specie: idq; ita cautè, ut nihil effunderetur. Ex Vuilhelmo de monte Lauduno, Cassander citat: Recipiendo corpus Christi, totam ueritatem eius recipit, sed non totum Sacramentum. Et ideo in multis locis cõmunicatur cũ pane & uino, id est, cũ toto Sacramẽto.

Durandus circa annum Domini 1280. in rationali diuinorum lib.4.cap.42.narrat sua ætate in quibusdam locis consuetudinem fuisse, quòd post communionem sacerdotis, aliquid de sanguine in calice reseruatum fuit, & super infusum uinũ purum, ut communicantes inde aliquid possent de sanguine Christi sumere. Et rationem reddit in præcedentibus, ex Innocentio III. Quamuis sub specie panis sanguis sumatur cum corpore: non tamen sanguis sub specie panis bibitur. Particulariter igitur tunc in quasdam Ecclesias inuecta fuit consuetudo communionis, sub una specie.

Deinde obseruatio historiarum illius temporis, & hoc ostendit, quòd recenti consuetudini cõmunionis sub una specie, à multis tunc contradictum fuit. Alexander enim Halensis refert, religiosos quosdam ægrè tulisse, eripi sibi poculum Domini, & flagitasse restitutionem communionis sub utraq; specie. Sed illorum petitionem dicit repressam fuisse commento miraculi, quòd ex hostia sacra sanguis emanasset. Et ipsi Scholastici scriptores, licet cedant consuetudini, recens à quibusdam receptæ propter unicam rationem de periculo effusionis: tamen multis & palàm disputant, communionem in utraq; specie conuenientiorem, congruentiorẽ, perfectiorẽ, completiorẽ, & maioris efficaciæ esse. Ex quibus antiquißimus Alexãder Alensis inquit, quæst. 32. membro.1.artic.2. Sumpto

pto hoc Sacramento dignè in utraq; specie, maior est effectus unius corporis mystici cũ capite, quàm sumpta sub altera. Quæst. 53. Licet illa sumptio quæ est in accipiendo sub una specie, sufficiat: illa tamen quæ sub duabus est, maioris meriti, tum ratione augmentationis, deuotionis, tum ratione fidei, dilatationis actualis, tum ratione sumptionis complectioris. Item: Sumptio sub utraq; specie, quem modum sumendi tradidit Dominus, est maioris efficaciæ & complementi. Quæst. 31. dicit, eum qui accipit Sacramentum sub specie panis, non accipere perfectè Sacramentum, quantum ad Sacramentalem sumptionem.

Post Alensem proximè sequitur Albertus Magnus, qui in 4. Senten. distin. 8. articulo 13. inquit, duplicem esse in hoc Sacramento perfectionem: Christi uidelicet ipsius, & Sacramenti, secundum quod uenit in usum fideliũ. Priore modo dicit uerum esse, Christum esse perfectum sub utraq; specie. Secundo modo uideri sibi falsum, quia nõ perfectè signetur & caussetur usus fidelium, & unitas, corporis mystici, nisi duplici signo: & ideo uirtute Sacramenti, oportere utrunq; habere.

Post hunc Thomas 3. summæ, quæst. 66. articulo. 2. Quamuis totus Christus sit sub utraq; specie, non tamẽ frustra. Nam primò hoc ualet ad repræsentandam paßionem Christi, in qua seorsim fuit sanguis à corpore separatus. Secundò hoc est con-

ueniens usui huius Sacramenti, ut seorsim exhibea tur fidelibus corpus Christi in cibum, & sanguis in potum. Idē contra Gentiles lib. 4. ca. 61. Quia, inquit, complementum nostræ salutis factum est per paßionem Christi & mortem, per quam eius sanguis à carne separatus est, separatim nobis tra ditur Sacramentum corporis eius sub pane, & sanguis eius sub specie uini: ut sic in hoc Sacramen to paßionis Dominicæ, memoria & repræsenta tio habeatur, & secundum hoc impleatur quod Dominus dixit: Caro mea uerè est cibus, et sanguis meus uerè potus. Hæc testimonia non possunt re ferri ad solam sacrificulorū sumptionem. expreßè enim loquitur de exhibitione & traditione Sacra menti, quæ fit fidelibus. Petrus de Palude dist. 11. articu. 1. dicit, duplicem debere esse materiam hu ius Sacramenti, scilicet materiam cibi & potus: qui effectus Sacramenti, debet perfectè repræsen tari per materiam: Sacramēta enim efficiunt quod figurant. Sed huius Sacramenti effectus, est perfe cta animi refectio: ergo materia repræsentans, debet esse per perfectam corporis refectionem, quæ non est nisi per cibum & potum. Bonauentu ra dist. 8. quæst. 2. tradit, in hoc Sacramento ex duobus signis unum & perfectum resultare Sacra mentum: cuius integritatis ratio dispositiuè uenit à natura, quia nec panis est per se plenè reficiens, nec uinū, sed utrumq; est una plena refectio. Com

pletiuè

pletiuè uerò ueniat ab institutione diuina: quæ institutio hæc duo signa ordinauit, ad significandum unam perfectam refectionem.

Hæc ex Scholasticis scriptoribus, antiquitatis studiosißimus Georgius Cassander collegit.

Durandus in rationali lib. 4. cap. 54. dicit: Qui solam hostiam recipit, non plenum Sacramentaliter recipit Sacramentum. Etsi enim in hostia consecrata, Christi sanguis sit: non tamen est ibi Sacramentaliter, eo quòd panis corpus non sanguinem, & uinum sanguinem significat, & non corpus. Ergo sub altera tantum specie, non est completum Sacramentum, quo ad Sacramentum. Et licet Durandus principaliter ibi loquatur de sumptione presbyteri, ratio tamen generalis est.

Hæc historica obseruatio ualde utilis est. Ostendit enim, cùm primùm cœpisset Ecclesias inuadere consuetudo communionis sub una tantum specie, quod factum est post annos Domini 1200. quòd non ab omnibus Ecclesiis recepta fuit, sed quòd multi ei contradixerint.

Et quidem quòd doctrina ueteris Ecclesiæ de Sacramentali communione, non statim immutata & inflexa fuit ad consuetudinem illam: sed quòd Scholastici, licet cōsuetudini illi cesserint, opposuerũt tamẽ doctrinã ex institutiõe Christi: q. s. cõmunio sub utraq; specie, quia à Christo instituta, sit

conuenientior, congruentior, completior, perfectior, maioris efficaciæ & illustrioris repræsentationis. Et tota materia huius cōtrouersiæ, ne Scholasticorum quidem tempore ita disputata fuit, sicut nunc à Pontificijs tractatur.

Postea consuetudine illa magis magisq; inualescēte, maior etiam doctrinæ inclinatio secuta est. ut Lyra in 11. cap. 1. ad Cor. fatetur, Christū Sacramentum hoc instituisse in utraq; specie. Et in 9. caput Prouerbiorum, testatur in primitiua Ecclesia fideles hoc Sacramentum in utraq; specie accepisse. Addit tamen, propter periculum effusionis ordinatū esse, ut laicis tantū sub una specie daretur.

Et tamen ante Constantiense concilium, nō simpliciter omnibus ubiq; laicis erepta fuit communio sub utraq; specie. Thomas enim Vualdensis, qui sub tempus Constantiensis concilij contra Viclefum scripsit, licet defendat communionem sub una specie, tamen tomo 2. ca. 88. & 94. testatur, presbyteris, diaconis, ministris altaris, maioribus è populo, rectoribus insignium locorum & monasteriorum, et alijs dignitatem præstantibus, fide fortibus & discretis fidelibus, ut doctoribus, regibus, alijsq; qui tanta re digni iudicabātur, hoc donatum fuisse, ut ad sacrificium & eius libamentum, scilicet ad communicandum in utraq; specie, assumerentur.

Imò ipsa petitio procuratorum concilij Constantien-

ſtantienſis teſtatur, uſitatam tunc adhuc in multis locis fuiſſe communionem laicorum, ſub utraque ſpecie. Duæ enim cauſſæ in actis Conſtantienſis concilij recitãtur, propter quas factum ſit interdictum calicis. Prima explicatur in petitione procuratorum Concilij, his uerbis: Quia in nonnullis mundi partibus, ſacerdotes laicos ſub utraq; ſpecie, panis ſcilicet & uini, cõmunicare non ceſſant, contra Romanæ eccleſiæ conſuetudinem: petimus nos procuratores ſynodi, prouideri ſalubriter Eccleſiæ, &c. Secundam cauſſam ipſum Decretũ explicat: quia ſcilicet in nonnullis mũdi partibus, quidam docuerint populum Chriſtianum communicandum eſſe ſub utraq; ſpecie: & populum debere Sacramentum Euchariſtiæ, ſub utraq; ſpecie ſuſcipere. Hoc uerò Aeneas Syluius, in Bohemica hiſtoria ita declarat: quòd ſcilicet Iacobellus quidam Miſnenſis, concionator eccleſiæ Pragenſis, admonitus à Petro quodam Dreſenſi ludimagiſtro, cum perquiſitis uetuſtis ſanctorum doctorũ codicibus, Dionyſij præſertim & Cypriani, communionem calicis laudatã inueniſſet, hortari cœpit populum, ne deinceps communionem calicis quoquo pacto negligerent. Vera igitur cauſſa fabricatæ Pontificiæ legis de mutilatione cœnæ Dominicæ, hæc fuit: ne ſcilicet à conſuetudine Romanæ eccleſiæ, aliquid diuerſum uel fieret uel doceretur in ulla Eccleſia. Illud uerò apud omnes obti-

neri

ueri non potuit, nisi ex praua consuetudine lex impia fabricaretur. Et tamen legem illam, Græca ecclesia nunquam recepit.

Ex hac historica commemoratione rectißimè examinari & dijudicari potest, quantum fidei & autoritatis tribuendum sit illis, quæ in fine 2. Tridentini capituli dicuntur, de latißima consuetudine cõmunionis sub una tantummodo specie: quam postea Pontificij grauibus & iustis de caußis, pro lege decreuerint habendam.

Postremum argumentum Tridentinæ synodi, illud est, quod præcipuum fuit & in Constantiensi & in Basiliensi concilio: quia scilicet caussa, finis, effectus & fructus cõmunionis Eucharistiæ, est participatio corporis & sanguinis, imò totius Christi. Illa uerò fit sub una etiam specie. Totus enim et integer Christus, est sub unaquaque specie: quia sanguis à corpore iam non est separatus in Christo. Ergo qui unam speciem solam accipiunt nulla gratia ad salutem necessaria defraudantur. Et sanè, si cœna Dominica esset opus physicũ, aut si nostra ratione liceret sapientiam filij Dei iustificare, aliquid ualeret hoc argumentum. Peccatũ enim esse, uulgò dicitur, fieri per plura, quod fieri potest per pauciora. Sed in quem peccatum illud redundabit, nisi in ipsum filium Dei, qui cœnam instituit sub duabus speciebus panis & uini, tunc cũ nondũ separatus esset sanguis à corpore ipsius

cumq;

eumq́; sciret, post resurrectionem non fore ullam separationem? Certè si semel permissum fuerit, tali argumentatione contra manifestam Christi institutionem uti, in uniuersum abrogari poterit cœna Dominica. fide enim in uerbo participes efficimur Christi. Heb. 3. Christus per fidem habitat in cordibus. Eph. 3. ita ut totus et integer ipse maneat in credentibus, & credentes in ipso: Ioh. 6. Præterea in Baptismo Christum induimus: Galat. 3. Quorsum igitur opus erit communione cœnæ Dominicæ: Item, cur bis sumunt sanguinem Christi sacrificuli, semel sub specie panis, & iterum sub specie uini? Si respondeatur, Christum non frustra ita instituisse: hoc et nos uolumus. Suprà autem ostendimus, Christum non pro sacerdotibus tantū, sed pro uniuersa Ecclesia cœnam suam instituisse. Respondeo igitur, quia Sacramentum hoc non est opus naturæ, uel actio rationis & sensuum: sed est mysterium fidei, quæ ex uerbo Dei concipitur, & eo nititur: ideo institutio eius, certo & manifesto uerbo Dei tradita, non est reformanda, mutanda aut mutilanda, ex argumentis rationis de naturali concomitantia: sed ad obedientiam fidei pertinet, ut uerbo Dei inhæreat, & eius præscriptum simpliciter sine disquisitione sequatur. Ita ergo in hoc Sacramento, ea quæ Christus dixit credamus, & quæ iussit faciamus. Ratio enim captiuanda

est,

est, in obsequium Christi. 2. Cor. 10.

Quòd si uoluerimus sapientiores esse Christo, accidet nobis quod scriptum est, Ro. 1. Vani facti sunt in ratiocinationibus suis, dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Sed aiunt: Quid maius est in Eucharistia, an Christus, an uerò species uini? Cum igitur Christum integrum & totum accipiamus sub specie panis: quid de elemento uini litigamus: aut cur de accidentibus sine subiecto cohærentibus tam solliciti sumus? Respondeo: Non de substantia uel accidentibus uini, quatenus est in prædicamento substantiæ, pugnamus: sed quia scimus Christum nobis se & beneficia sua communicare uelle, non ἀμέσως, sed per certa media diuinitùs ad hoc instituta. Spretis autem & abiectis medijs illis, nec possumus nec debemus nobis, sicut Enthusiastæ faciunt, polliceri participationem Christi: sed medijs illis & utendum, & ita utendũ est, sicut ab ipso Deo instituta, præscripta & ordinata sunt. Propter hanc caussam meritò in hac controuersia pugnamus, ne medium diuinitùs ad participationem, sanguinis Christi, & noui Testamenti in sanguine, ab ipso filio Dei in testamentaria institutione ordinatũ, nobis humana præsumptione eripiatur. Sacramentorum enim efficacia, ex uerbo Christi pendet. Non autem de pane, sed de calice dixit: Hoc est nouum Testamentum in meo sanguine. Et quando poculum Domini, uera fide

accipios

accipio: tunc certus sum ex uerbo, mihi donari, applicari & obsignari nouum Testamentum in sanguine Christi. Pontificij dicunt, idem fieri in sumptione panis. Sed de efficacia Sacramentorum, scimus ex uerbo iudicandum esse.

Vtilis uerò est & hæc consideratio. Notũ fuit antiquitati, Christum ubicũq; adest, totum & integrum adesse: corpus eius non esse exangue, nec sanguinem extra corpus ipsius. Nemo tamen in ueteri Ecclesia uel disputauit saltem, propterea mutari & mutilari posse testamentariã institutionem Christi, de dispensatione & sumptione utriusque speciei. Longobardus lib. 4. dist. 11. proponit quidem hoc argumentum, non autem excudit inde dogma de abrogatione alterius speciei. Sed ex Ambrosio repetit, quare sub duabus speciebus Christus uoluerit Sacramentum hoc accipi, cum sub alterutra totus sit. Eodem modo argumentum illud & proponitur et soluitur ab Hugone et Haymone. Imò ipsi Scholastici, quorum tempore iam cœperat Ecclesias inuadere consuetudo communicandi sub una specie, non iudicarunt hoc argumentum satis esse ad stabiliẽdam sumptionem sub una sola specie. Respondent enim, Christum quidẽ perfectum integrum & totum esse, etiam sub una specie: sed Sacramentum tamen non esse completum, perfectum, integrum & totũ, si sub una tantum specie sumatur. Sententiæ Longobardi, Hugo

nis, Haymonis, et Scholasticorũ, in præcedentibus sunt ascriptæ. Durandus citat ex Innocentio III. Licet sub pane nõ sit corpus sine sanguine, nec sub uino sanguis separatus à corpore: non tamen sub pane sanguis Christi bibitur, nec in uino corpus Christi editur. Recens igitur est hoc Pontificiorum commentum, ideo posse laicis abrogari, prohiberi & eripi poculum Domini, quia Christus integer & totus sit etiam sub panis specie. Obiter uerò & hoc monendum arbitror, ubi Constantiense & Basiliense decretum habet, Christum integrum ueracitèr esse & contineri sub specie panis: ibi Tridentini dicunt, integrum sumi. Cumq; non ausint contra Scholasticos dicere, perfectum Sacramentum sumi sub una specie: dicunt tamen, uerum Sacramentũ sumi, si una species sola sumatur, etiamsi scilicet nõ seruetur institutio Christi. Sed hæc in tanta uerbi Dei luce facilè dijudicari possunt. Hæc sunt quinq; illa argumenta, quæ ex innumeris illis, quæ per annos iam 150. à tempore Constantiensis cõcilij, singulari artificio anxiè cõquisita fuerunt, Tridentina synodus habito delectu, iudicauit talia esse, quibus hisce temporibus in tanta uerbi Dei luce, Põtificia mutatio, mutilatio, abrogatio et ꝓhibitio testamẽtariæ institutionis filij Dei, iustificari & defendi posse uideretur. Qualia uerò sint, qd efficiãt, & quãtum ualeãt: satis, quãtũ in hac breuitate fieri potuit, ostẽsum est.

DECRE-

DECRETVM SVPER PETItione concesſionis calicis, publicatum in Seſsione VI.

Inſuper cùm eadē ſancta ſynodus, ſuperiori Seſſione duos articulos, aliàs propoſitos & nondum diſcuſſos: uidelicet, an rationes quibus ſancta catholica Eccleſia adducta fuit, ut communicaret laicos, atque etiam non celebrantes ſacerdotes, ſub una tantum panis ſpecie, ita ſint retinendæ, ut nulla ratione calicis uſus cuiquam ſit permittendus: & an ſi honeſtis & Chriſtianæ charitati cōſentaneis rationibus cōcedēdus alicui, uel nationi, uel regno, calicis uſus uideatur, ſub aliquibus cōditionibus ſit cōcedēdus, et quæ nā ſint illæ: in aliud tēpus, oblata ſibi occaſione, examinādos atq; definiēdos reſeruarit nūc eorū pro quibus petitur, ſaluti optimè

consultum uolens decernit, integrum negocium ad S. D. N. esse referendū, prout præsenti decreto refert: qui pro sua singulari prudētia id efficiat, quod utile reipub. Christianæ, & salutare petentibus usum calicis, fore iudicauerit.

EXAMEN.

Inter postulata regum & principum, concilio Tridentino proposita fuit & hæc petitio: ut usus Dominici calicis, iuxta institutionem Christi, & morem primitiuæ Ecclesiæ, sublata iniusta eius prohibitione, Ecclesiæ restitueretur. Patres uerò Concilij, priusquam de petitione illa deliberent, probant, confirmant & stabiliunt impiam legem abrogati & prohibiti Dominici calicis, non secus ac si petita ab ipsis fuisset repetitio, confirmatio, & ratificatio decreti Cōstantiensis. Illa uerò hoc consilio ita instructa sunt. 1. Vt petitionem illam regum & principum, obliquè suggillent & damnent: ut qui hoc petāt, quod nullo uel iure, uel præcepto diuino ad laicos pertinet: quodq; Ecclesia grauibus & iustis caußis adducta, olim non tantum abrogauit, sed lege synodica, tanquam temerariam præsumptionem, imò tanquam hæresin sub pœna excommunicationis, seuerè prohibuit.

ita enim loquitur Constantiense decretum. 2. Ut quicquid de concessione futurum sit, fiat illud sine detrimento regni Pontificij, & sine imminutione plenariæ potestatis Romanæ ecclesiæ: imò ut hæc ipsa, si qua futura esset concessio, esset cõfirmatio, & impetratio petitionis esset recognitio immanis istius priuilegij: quod iuxta Pighium, Romanæ sedi ita indultum est, ut quicquid illa in caussis fidei hîc super terram figeret, refigeret, obligaret aut solueret, hoc ipsum ita fixum, refixum, obligatum solutumq; haberetur & maneret. 3. Ut qui ex concessione siue synodi, siue Romani pontificis, usuri essent communione sub utraq; specie, ipso tamen uero fructu priuarentur. Nam iuxta decretum 5. Seßionis Tridentini concilij, non ex institutione, traditione, iure & præcepto Christi, sed ex misericordia, benignitate & liberalitate Romani pontificis, calicem ad se non pertinentem sumerent. Verba igitur calici addita, frustra laici sibi applicarent, cum ad solos sacerdotes pertineant: nec ex illa communione, ullam gratiam ad salutem necessariam acciperent. hæc enim sunt uerba 3. Capituli.

Et illis ita præmunitis, tamen petitio concessionis calicis, ex una Seßione in aliam reiecta, donec tandem prorsus à synodo ad sedem Pontificiam abiecta est. Et ualde utile esset scire, quæ in deliberationibus illis consultationes tales inciderint, q.

ipsa synodus noluerit aliquid de hac petitione definire, sed negocium integrum ad Romanum pontificem retulerit. Sed quia illa forsan inter mysteria Concilij celata seruantur, breuem tantum annotationem ex ipso sinu Pontificiorum profectā annotabo, ex qua multa poterunt colligi.

Coloniæ anno 1564. edita est consultatio, De communione Christiani populi sub utraq; specie: erudita sanè, utpote ab autore Cassandro profecta. In eius præfatione, sub typographi persona narratur, Tridentinam synodum per totam æstatem anni 62. occupatam fuisse disputationibus super petitione concessionis calicis. Quis uerò disputationum illarum exitus fuerit, his uerbis ibi describitur: Dum maior eruditiorum Episcoporum, eaq; potior pars, in eam sententiam concors pedibus iret, ut laicis calicem esse concedendum iudicaret: alij uerò magna contentione resisterent, ne quid incommodi tantus dissertationum ardor, cœptis de morum & opinionum reformatione reb. adferret: eam controuersiam, Pij IIII. pontificis arbitrio dirimendam reliquerunt. Hæc ibi: ex quibus lector multa huc pertinentia potest colligere.

Reiectum autem fuit illud negocium ad Romanum pontificem, notatis certis cōditionibus, quibus usus calicis concedi posse uideretur. Illę publicatæ quidem sunt, sed editioni Decretorū nō sunt insertæ. Adijciā igitur illas: & nihil præterea addam,

dã nisi ut lector ex illis cõditionibus discat, quãti Romanus pontifex uendat conceßionem calicis. Hactenus questa fuit Germania de expilationibus, quòd nimis magna pecuniæ summa, indulgentias & dispensationes suas Roma uenderet. Nunc uerò Pontifex conceßionem calicis, non auro nec argento uendit, sed quod multo carius est, abnegatione ueræ doctrinæ, approbatione omnium abominationum regni Pontificij, & defectione à capite Christo, ad hominem peccati, & filium perditionis. 2. Theßa. 2. Videant igitur piæ conscientiæ, ne tanti emant quòd Christus gratis acceptum, gratis Ecclesiæ dari mandauit. Et perlectis hisce conditionibus, lector rectius intelliget, quare Lutherus dixerit: Quando Papa ut Papa, ex plenitudine suæ potestatis, concessurus esset communionem sub utraq; specie: tunc se ea non usurum. Dictum illud Lutheri, odiosè sæpius exagitatum fuit à Pontificijs scriptoribus: sed res & experientia ipsa, in hisce conditionibus adfert iam ueram interpretationem. Audiamus igitur, quid de conditionibus in conceßione calicis, Concilium suggerat Pontifici.

CONDITIONES, QVIBVS usus calicis concedi posse uidetur.

Primò. Ut sub utraque specie communicare uolentes, in reliquis omnibus, tam quo ad Sacramentum hoc quàm cætera Sacramenta, itē in quacunque materia, quo ad fidem, doctrinam, ritumq́ conueniant corde & oris confeßione, cum ijs omnibus quæ à S. Romana ecclesia sunt recepta: nec non decreta omnia huius S. synodi, tàm promulgata quàm promulganda, religiosè admittant & obseruent.

Secundò. Ut Pastores dictarum nationum, & concionatores, credant & doceant, consuetudinem ab Ecclesia probatam, & diu obseruatam, uidelicet communicandi sub altera tantum specie, non esse alienam à diuino iure: imò laudabiliter, & tanquàm legem

gem obſeruandam, niſi ab Eccleſia aliter ſtatuatur: quodq́; aliter pertinaciter ſentientes, hæretici ſint cenſendi: nec alijs dent hanc communionem ſub utraque ſpecie, niſi qui crediderint hanc ueritatem, & confeſſi fuerint.

Tertiò. Quòd ſanctiſs. D. noſtro Papæ, ut legitimo uniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopo & Paſtori, debeant fideli & ſyncero animo, ut reuerentes filij, omnem reuerentiam exhibere.

Quartò. Quòd Archiepiſcopis, Epiſcopis, & alijs prælatis ſuis, ſimiliter debitam obedientiam ac reuerentiam præſtent.

Quintò. Ut hic uſus calicis, eis tantum permittatur qui confeſſi & contriti fuerint, iuxta catholicæ Eccleſiæ conſuetudinem: itē ut ordinarij quàm diligentiſsimè omnibus cautionibus

prouideant, ne in administratione sanguinis, aliquod sacrilegium aut prophanatio admittatur, super quib. omnibus prædictis, eorũ cõscientia oneretur.

SESSIONIS V.

Caput 4.

PARVVLOS NON OBLIGARI ad communionem Sacramentalem.

Denique eadem sancta synodus docet, paruulos usu rationis carentes, nulla obligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistiæ communionem: siquidem per Baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptã iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non poßunt. Neque ideo tamẽ damnanda est antiquitas, si eũ morem in quibusdam locis aliquando seruauit. Ut enim sanctißimi illi patres,

sui

ſui facti probabilem cauſsam pro illius temporis ratione, habuerunt: ita certè eos, nulla ſalutis neceſsitate id feciſſe, ſine controuerſia credendum eſt.

Canon. 4.

Si quis dixerit, paruulis antequam ad annos diſcretionis peruenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, anathema ſit.

De hac quæſtione nulla controuerſia eſt, inter nos & Pontificios. Non iudico igitur opus eſſe, totam illã disputationẽ retexere: cũ de ijs quæ cõtrouerſa ſunt, potiſsimũ inſtituta ſit hæc tractatio.

SEXTA SESSIO.

VERA ET CATHOLICA DOCTRINA, quòd in Miſſa uerum ſacrificium, & propitiatorium offeratur.

PROOEMIVM.

Sacroſancta ſynodus, &c. Ut uetus abſoluta, atq; omni ex parte perfecta, de magno Euchariſtiæ myſterio, in

ſancta

ſancta catholica Eccleſia fides atq; doctrina retineatur, & in ſua puritate (propulſatis erroribus atq; hæreſibus) conſeruetur: de ea, quatenus uerum et ſingulare ſacrificium eſt, Spiritus ſancti illuſtratione edocta, & hæc quæ ſequuntur docet, declarat, & fidelibus populis prædicanda decernit.

Caput 1.

Quoniam ſub priori teſtamento (teſte apoſtolo Paulo) propter leuitici ſacerdotij imbecillitatem conſummatio non erat: oportuit (Deo patre miſericordiarum ita ordinante) ſacerdotem alium ſecundum ordinem Melchiſedech ſurgere Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui poſſet omnes quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & Dominus noſter, etſi ſemel

ſeipſum

ſeipſum in ara crucis, morte intercedente, Deo patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem, ſacerdotium eius extinguendum non erat, in cœna nouiſsima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ ſuæ ſponſæ Eccleſiæ, uiſibile (ſicut hominum natura exigit) relinqueret ſacrificium, quo cruentum illud, ſemel in cruce peragendum repræſentaretur, eiusq; memoria in finem uſque ſeculi permaneret, atque illius ſalutaris uirtus in remiſsionē eorum quæ à nobis quotidie committuntur peccatorum applicaretur, ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech, ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & uini, Deo patri obtulit. Ac ſub earundem rerum ſymbo

lis

lis, Apostolis (quos tunc noui Testamenti sacerdotes constituebat) ut sumerent tradidit: & eisdem, eorumq; in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit, per hæc uerba: Hoc facite in mei comemorationem. uti semper Ecclesia catholica intellexit & docuit. Nam celebrato ueteri Pascha (quod in memoriam exitus de Aegypto, multitudo filiorum Israel immolabat) nouum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per sacerdotes, sub signis uisibilibus immolandum, in memoriā transitus sui ex hoc mundo ad patrē: quando per sui sanguinis effusionem, nos redemit, atq; eripuit de potestate tenebrarum, & in regnum suum transtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentiū inquinari potest. Quam

etiam

etiam Dominus per Malachiam nomini ſuo, quod magnũ futurum eſſet in gentibus, in omni loco, mundam offerendam prædixit. Et quã non obſcurè innuit apoſtolus Paulus, Corinthijs ſcribens, cum dicit, non poſſe eos qui participatione, mẽſæ dæmoniorũ polluti ſunt, mẽſæ Domini participes fieri: per menſam altare utrobiq; intelligẽs. Hæc denique illa eſt, quæ per uarias ſacrificiorum naturæ et legis tempore ſimilitudines figurabatur: utpote quæ bona omnia, per illa ſignificata uelut illorum omnium cõſummatio & perfectio complectitur.

Caput 2.

Et quoniam in diuino hoc ſacrificio quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus cõtinetur, et incruentè immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum

cruentè obtulit: docet sancta Synodus, sacrificium illud uerè propitiatorium esse, per ipsumq; fieri: ut si cum uero corde & recta fide, cum metu & reuerentia contriti ac pœnitentes, ad Deū accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donū pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia dimittit. Una enim, eademq; est hostia, idemq; nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diuersa. Cuius quidem oblationis (cruentæ inquam) fructus, per hanc incruentam uberrimè percipiuntur tantum abest, ut illi per hanc quouis modo derogetur. Quare non solum pro fidelium uiuorum peccatis,

pœnis

pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus: sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, ritè iuxta Apostolorum traditionem offertur.

Canon 1.

Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo uerum & proprium sacrificium: aut quòd offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.

Canon 2.

Si quis dixerit, illis uerbis, Hoc facite in meam cõmemorationem: Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut nõ ordinasse, ut ipsi aliiq́ sacerdotes offerrent corpus & sanguinem, anathema sit.

Canon 3.

Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantũ esse laudis & gratiarum actionis;

nis, aut nudam commemorationem sacrificij in cruce peracti, non autem propitiatoriũ: uel soli prodesse sumenti, neq; pro uiuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & alijs necessitatibus offerri debere, anathema sit.

Canon 4.

Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi sacrificio; in cruce peracto, per Missæ sacrificium: aut illi per hoc derogari, anathema sit.

EXAMEN.

Accedimus iam ad Pontificium sacrificium Missæ, quam Daniel. 11. uocat Deũ מָעֻזִּים propterea quòd sit præsidium, munimentum, robur, firmamentum & arx regni Antichristi. De qua ipsi Pontificij sæpius in publicis Imperij conuentibus contestati sunt, se quiduis potius posse pati, quàm Missæ sacrificium sibi eripi.

Non autem singula quæ ad hanc disputationẽ pertinẽt, copiosè persequemur: illud enim ab alijs, integris & iustis tractationibus egregiè præstitum

tum est: & uideo, hanc scriptionem præter institutum & opinionem excrescere. Sed ea quæ ad examen & explicationem decretorum Tridentini concilij pertinere uidebuntur, qua fieri poterit breuitate, annotabimus.

Ante omnia autem constituendum est: Quis sit uerus status disputationis de Sacrificio Missæ. Quia enim uocabulum sacrificij, πολύσημον est: & actio Missæ, multas & uarias habet partes: omnino igitur per uiam diuisionis constituendum est, quid in actione Missæ illud sit, de quo propriè & principaliter Pontificij disputãt, quod sit sacrificium pro uiuis et mortuis: & quale illud sit sacrificium, cum multæ sint sacrificiorum species? Hæc diligentia ideo necessaria est, quia uideo totam hanc disputationẽ, hoc præcipuè artificio turbari, obscurari et inuolui, quòd status cõtrouersiæ nõ explicatè constituitur. Cum enim & Scripturæ & ueterũ sententiæ, de uarijs sacrificiorũ generibus loquãtur: Põtificij scriptores, omnes illas sententias in quibus mẽtio fit sacrificij, ad probandũ et stabiliendũ Missæ sacrificiũ detorquẽt: et cumulatis huiusmodi multis sententijs, coram imperitis & incautis gloriantur, Propitiatorium Missæ suæ sacrificium, habere suffragia prophetarum, Christi, Apostolorum, & Ecclesiæ omnium temporum.

Ita Vicelius, patrocinaturus missæ Pontificiæ, collegit multas ueterũ sententias, in quibus admi-

nistrationi seu celebrationi cœnæ Dominicæ, tribuitur appellatio sacrificij. Item operosè probat, in synaxi ueteris Ecclesiæ semper usitatum fuisse, ut aliquid recitaretur ex scriptis propheticis, præcipuè ex Psalmis, ex Euangelicis & Apostolicis scriptis, usitatas fuisse preces communes, & gratiarum actiones, decantatas fuisse laudes Dei, &c. Et quia illarũ obseruationũ uestigia quædã apud Pontificios in Missa reliqua sunt (licet, sicut ipse Vicelius fatetur, in plerisq; uix umbra antiquitatis supersit) statim attexit conclusionem, multis parasangis ampliorem quàm est præmissa probatio: Propitiatorium scilicet missæ Pontificiæ sacrificium, pro uiuis & pro mortuis, habere testimonia & suffragia Apostolicæ primæ & ueteris ecclesiæ, & totius purioris antiquitatis. Huiusmodi uerò insidiæ simplicißimè deteguntur, monstrato uerò controuersiæ statu: quo posito, facilior erit explicatio argumentorũ, quæ pro defensione Pontificiæ missæ allegantur. Illustriora etiam erunt cõtraria argumenta, quibus Pontificiæ missæ abominatio ostenditur. Multa etiã ex capitulis & canonibus Tridentinis rectius intelligentur, constituto primùm statu disputationis de Missa.

DE VOCABVLO SACRIFICII.

Dicemus igitur primò de uocabulo Sacrificij, quàm latè illud pateat: deinde ad singulas partes Missæ illud applicabimus, ut ita tandem uerum statum

tum de sacrificio missæ Pontificiæ inuenire & con stituere poßimus. Et *in ueteri quidem* Testamento, *erant ceremonialia externa & uisibilia sacrificia, quorum uariæ erant species.* Differentia *autem sumitur, primò à causa materiali. fiebant enim sacrificia, uel de certi generis animalibus, hæc sacrificia, propriè dicebātur uictimæ. uel de materia terrestri arida: ut panis, simila, granum, thus, sal, etc. hæc propriè uocantur immolationes. uel de materia liquida: ut uinum, oleum. hæc propriè uocantur libamenta.* Secundò *sumitur differentia ueterum sacrificiorum, à modo et causa oblationis.* Ita *quædam erant holocausta uel quotidiana, uel sabbathi: quædam erant sacrificia propiciatoria, pro peccato: quædam pacifica, pro beneficijs uel impetrandis, uel impetratis: quædā erāt sacrificia profeßionis, ut decimæ, primitiæ, &c.* Illa *uerò externa ceremonialia sacrificia,* Augustinus *rectè dicit duo significasse.* 1. *sacrificium* Christi *in cruce.* 2. *uera interiora, inuisibilia & spiritualia sacrificia fidelium. de Ciuit. lib.* 10. *cap.* 5. Et *inde factum est, quod antiquatis iam ceremonialibus illis sacrificijs,* Apostoli *tamen in nouo* Testamen*to retinuerunt appellationem sacrificij.* Ita *enim appellarunt primò, paßionem* Christi, Eph. 5. & *ad* Hebræos. Secundò, *ministeriū* Euangelij, Roman. 15. Tertiò, *conuersionem gentium, & fidem amplectentium* Euangeliū, Ro. 15. & Phil. 2.

Quartò, orationes, Heb.5. Apoc.5. et 8. Quintò, sacrificium laudis seu gratiarum actionis, Heb.13. Sextò, beneficentiã in pauperes, & pro sustẽtatione ministerij, Heb.13. & Phil.4. Septimò, mortificationẽ ueteris hominis, imò totũ hominẽ, quando Deo cõsecratur & deuouetur, ut mũdo moriatur, & Deo uiuat, uocãt sacrificiũ, Ro.12. Octauò, totũ cultũ Christianorũ in annunciatione beneficiorum Dei, in abstinentia à peccatis, & studio nouæ obedientiæ, Petrus uocat spirituales hostias. Atq; ita etiam ueteris Testamenti sentẽtiæ loquuntur de spiritualibus sacrificijs. Psal.4. Sacrificium iusticiæ est, sperare in Domino. Psal.50. Immola Deo sacrificium laudis, & inuoca me. Psal.51. Sacrificium Domino, spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum. Psal.145. Eleuatio manuũ mearum, sacrificium uespertinum. Oseæ 14. Reddemus uitulos labiorum nostrorum. Micheæ 6. Non holocausta, non uitulos, arietes, &c. sed facere iudicium, diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo. Propter hanc tam latè patentem significationẽ appellationis Sacrificij, Augustinus tradit generalem definitionem de Ciuit. Dei libro 10. cap.5. & 6. Verum sacrificium, est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, & ad eundem finem proximo consulamus. Et cap.5. dicit, uera illa sacrificia consistere in dilectione Dei proximi.

Quo

QVO SENSV ACTIO LITVRgiæ, iuxta Scripturam rectè poßit sacrificium appellari.

His ita de uocabulo sacrificij constitutis, accommodabimus illud ordine ad singulas partes Missæ. Ita enim remotis & sepositis illis de quibus non est certamen, tandem uerus status controuersiæ emerget. Illud uerò postea explicabimus, qua ratione ueteres celebrationi cœnæ Dominicæ attribuerint appellationem sacrificij. In quinto etiam Capitulo notandum erit, quomodo Pontificij omnes & singulas partes Missæ deprauarint. Nunc tantum per uiam diuisionis, statum causæ inuestigabimus.

Et 1. Quia in synaxi leguntur & explicantur scripta Prophetica & Apostolica, annunciatur ibi mors Christi, proposita ex uerbo Dei consideratione causarum & beneficiorum paßionis Christi: hac ratione Missa posset uocari sacrificium, iuxta scripturam Roman. 15. Philip. 2. & 1. Petri 2. Sed hoc non est sacrificium illud, de quo Pontificij dimicant. Talia enim apud ipsos peragūtur uel de secreto murmure, uel boatu inarticulato, uel lingua peregrina.

2. In administratione cœnæ Dominicæ celebrantur, dicuntur & decantantur laudes Dei. Et sacrificium laudis, testimonium habet Scripturæ, Heb. 13. Psal. 50. Sed nec hoc esse sacrificium de quo

Pontificij in Missa sua pugnant, manifestè explicat, tertius Tridentinus canon.

3. Propter publicas preces, & communes gratiarum actiones, posset Missæ, iuxta Scripturæ sententiam, tribui appellatio sacrificij. Sed Tridentinum concilium, Canone 3. hoc non uult.

4. Quia in celebratione cœnæ Dominicæ, semper usitata fuit contributio eleemosynarum pro pauperibus, posset & inde, iuxta Scripturam, toti actioni tribui appellatio sacrificij. Sed neque hoc est sacrificiū illud, de quo controuersia est in missa Pontificia.

5. In synaxi totus homo se consecrat Deo, & hoc agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo. Est ibi, in uero cœnæ Dominicæ usu, exercitiū pœnitentiæ & fidei: accēditur ibi dilectio Dei & proximi. Si quis hac ratione Missam appellaret sacrificium, & res ipsas rectè explicaret, nihil à Scriptura, sicut ostensum est, alieni faceret. Sed neque hoc est Pontificiorum illud, de quo in Missa dimicant sacrificium.

6. Benedictio seu consecratio Eucharistiæ, quia est actus ministerij Euangelici, hactenus & addita hac declaratione, posset admittere & ferre appellationem sacrificij: sicut Rom. 15. totum ministeriū Euangelij, Paulus uocat sacrificium. Sed Pontificij distinguunt consecrationem ab oblatione. ea enim quæ consecrata sunt, dicunt, offerri.

7. Dispen-

7. Dispensatio & participatio, seu communio Eucharistiæ, quia fit in commemorationem unici sacrificij Christi: & quia ibi dispensatur & sumitur uictima, quæ pro peccatis nostris semel in cruce oblata est: posset hac ratione, & addita hac explicatione, uocari sacrificium, licet Scriptura ita non appellet. Sed Pontificij expreßè distinguunt sacrificium suum, à dispensatione & participatione Eucharistiæ. Et Gropperus in Concilio malè acceptus fuit, eo quòd assereret, communionem esse de substantia sacrificij Missæ.

QVID ILLVD SIT IN MISSA, quod Pontificij propriè intelligunt sacrificium.

His ita remotis & sepositis, manifestũ iam euadet, quid illud sit in actione Missæ, de quo propriè & principaliter Pontificij dimicant, quòd sit sacrificium Missæ. Illud uerò omnium clarißimè explicat & declarat Ecctus, in primo lib. de Missa, cap. 10. Dicitur igitur ipsam celebrationem, dispensationem, & sumptionem Eucharistiæ, posse dici sacrificiũ: quia sit imago quædam repræsentatiua paßionis Christi, quæ fuit uera immolatio, sicut Augustinus inquit: Solent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sed quia inde sequeretur, Missam non esse uerè & propriè sacrificium, sicut homo pictus, non est

uerus homo: item non alia ratione Missa esset sacrificium, quàm figuræ ueteris Testamenti: ideo Eccius dicit, Missam alio peculiari modo esse sacrificium: quia scilicet Ecclesia, non modò Eucharistia, in memoriam paßionis utatur: sed quia tota actione gestuum, uerborum, rituum & uestium, in Missa repræsentet oblationem paßionis Christi: & hac repræsentatione ipsum Christum denuò offerat, in odorem suauitatis Deo Patri.

Et hanc sententiam Eccius declarat hac similitudine. Si alicuius regis triumphus esset insculptus monetæ, pictus in pariete aut in statua, placeret quidem regi (& ita est celebratio Eucharistiæ.) At si ageretur coram eo totius historiæ procursus, & ita repræsentaretur ei per singulas partes, ac si realem ipsum exhiberent triumphũ: quantum putas complacentiæ rex esset habiturus in illa repræsentatione, plus quàm in altera picta aut sculpta. Et talem uiuidam & solennem repræsentationem paßionis Christi, dicit esse coram Deo sacrificium Missæ, in actione gestuum, uerborum, rituum, uestium, &c. Missa enim, iuxta Innocentium & Durandum in 4. consistit, in personis, operibus, uerbis, & rebus. Personæ, sunt celebrantes, ministrantes, & circumstantes. Opera, sunt gestus, actus & motus. Verba, sunt orationes, modulationes & lectiones. Res, sunt ornamenta, instrumenta & elementa. Sacrificiũ igitur

igitur Missæ, de quo Pontificij dimicant, in eo consistit, quòd sacrificulus certis ornamentis & instrumentis, super panem & uinum Eucharistiæ, uarijs utitur gestibus, motibus et actibus: ut sæpius geniculari, inclinari, strictis manibus modò distendere, modò reducere brachia, subinde se conuertere, nunc esse clamosum, nũc magno silentio quædam demurmurare, suspicere in altum, esse pronum, consistere non uno loco, nunc in dextram, nunc in læuam partem altaris commigrare, micare digitis, inhalare in panem & calicem, ea tollere in sublime, postea reponere, panem frangere, & in calicem immittere, pectus ferire pugno, suspirare, clausis oculis repræsentare somnum, rursus expergisci, patellam deauratam auersum extenso brachio demonstrare populo, admouere eam fronti atque pectori, deosculari nunc altare, nunc imagunculam metallo inclusam, &c. Ita Sleidanus totum drama sacrificij Missæ eleganti hypotyposi descripsit. His uerò actibus, motibus, gestibus & ritibus, additis conceptis uerbis, de sacrificio, oblatione seu hostia, fingunt se corpus & sanguinem Christi, imò Christum ipsum filium Dei, denuò sacrificare & offerre Deo patri, per talem histrionicam siue comicam siue tragicam repræsentationem paßionis Christi.

Quale

QVALE SACRIFICIVM PONTIficij Missam intelligant.

Porrò monstrato eo quod in officio Missæ pro illo sacrificio habetur, de quo Pontificij tanquam pro aris & focis suis dimicant: uidendum iam est, pro quali sacrificio illud uenditent. ita enim integrum statum huius controuersiæ habebimus. Memorabile autē est, & dignum obseruatione, quomodo nostro tempore quidam ex Pontificijs, sacrificium illud nouis coloribus cœperint pingere. Vt Gropperus in institutione, & in antididagmate Coloniensi, clamitat Papistis fieri insignem iniuriam à nostris, quasi doceant, Missam esse propitiatorium sacrificium pro peccatis. Agnoscit enim & fatetur, clarissima uerbi Dei luce conuictus, unicum tantum esse uerum propitiatorium sacrificium pro peccatis: quod scilicet ipse filius Dei, traditione sui corporis, & effusione sui sanguinis, in ara crucis, semel in odorem suauitatis patri obtulit: Missæ uerò sacrificium, esse repræsentatiuum, commemoratiuum, & applicatorium sacrificiū. Hoc artificium imitati sunt Vicelius, Sidonius, & architecti formulæ interreligionis. Ita autem illud explicant: Quia in Missa totius Euangelij summā, præcipuè uerò de passione Christi, uerbis, signis, ritibus, gestibus, ornamentis, uasis, uestibus, &c. proponatur, et sensibus quasi ingeratur: ideo Missam esse uisibilem repræsentationē sacrificij Christi,

sti, per quam fidelibus memoria passionis Christi renouetur: ut excitentur ad fidem, deuotionẽ, gratiarum actionem, timorem Dei, *dilectionem, &c.* Ita *enim* Vicelius *Missam definit, quòd sit sacrificium rememoratiuum, item laudis & gratiarum actionis*. Et *in examine* Ordinandorum *inquit: Missa est recordatio passionis Christi, in publico Christianorum conuentu, ubi à multis agũtur gratiæ ob precium redemptionis. Illud uerò sacrificium*, Gropperus *dicit ita offerri* Deo, *& sisti in conspectum patris, quando fides de nostris meritis diffidens, precium redemptionis nostræ, corpus scilicet Christi pro nobis traditum, & sanguinem eius pro nobis effusum, apprehendit, &* Deo *proponit: hoc est, inter iram ipsius, & peccata nostra interponit, ad consequendam remissionem peccatorum, quam Christus in cruce promeruit & impetrauit.*

Applicatorium sacrificium Missæ, *ita declarat* Gropperus, *quòd in* Missa *totius propemodum* Euangelij, *præcipuè de passione Christi, summa ita proponatur, ut quisq; propria fide sibi applicet, & particeps fiat remissionis peccatorum, in cruento Christi sacrificio promeritæ.* Et *quia in* Missa *etiam orationis sacrificium offeratur, ut* Deus *omnes homines participes faciat redemptionis Christi: rectè etiam absentibus, & non communicantibus* Missam *applicari.* σοφὰ νὴ Δία φάρμακα. Sen

serunt

ſerunt enim, quàm craſſæ abominationes hæreant in ſacrificio Pontificiæ miſſæ: quia tamen illas taxare & damnare palàm non audent, nouis coloribus Miſſam palliatam in theatrum produxerũt, qualem nec docti, nec uulgus in regno Pontificio hactenus agnouerant. Et multa quidem de coloribus iſtis dici poſſent: ſed ideo tantum hæc recitaui, ut eo commodius ad conſtitutionem ſtatus perueniremus. Iſti enim Pontificiæ miſſæ incruſtatores, de quibus iam diximus, obliquè & per indirectum ſignificare uoluerunt, non pauca in Pontificia doctrina de Miſſa deſiderari, quæ ex uerbo Dei reformanda eſſent: & uiam aliquam monſtrarunt. Quid uerò Tridentina ſynodus, quæ in ſexta hac Seßione præfatur, de propulſandis erroribus atq; hæreſibus? Num conſilium illud arripit, ut uel ſaltem de craßis abominationibus ſacrificij Miſſæ, aliquid præcidatur? Nihil certè minus. Sed articuli qui de ſacrificio Miſſæ, Theologis examinandi propoſiti ſunt, ita conſcripti fuerunt, ut quaſi ex profeßò illis qualibuſcunq; mitigationibus oppoſiti uideantur. Primus enim articulus fuit: An Miſſa ſit ſola commemoratio ſacrificij in cruce peracti, non autem uerum ſacrificium. 13. articulus: An Miſſa ſit tantum ſacrificium laudis & gratiarum actionis, non etiam ſacrificium propitiatorium, tam pro uiuis quàm pro defunctis. Et ipſa Synodus poſtea decernit cap. 2. ſacrificiũ Miſſæ

eſſe

esse uerè propitiatoriũ. Et 3. Canon inquit: Si quis dixerit, Missæ sacrificiũ tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificij in cruce peracti: non autem propitiatoriũ, pro peccatis & uiuorum & defunctorum offerendum, anathema sit. Manifestum est ex ijs quæ paulo antè diximus, quæ & quorum sententiæ in illo capitulo & canone damnentur. Gropperus in Coloniẽsi antididagmate dixerat, Missam fortè appellari posse propitiatorium sacrificium, nõ quòd uerè sit tale, sed quòd sit imago unici propitiatorij sacrificij, semel in cruce oblati: sicut ueteris Testamenti quædã sacrificia appellabantur propitiatoria, propterea quòd unicũ uerum propitiatorium sacrificiũ Christi futurũ figurabãt. Sed huic mitigationi Tridentinũ capitulũ opponit decretũ, sacrificiũ Missæ esse uerè propitiatoriũ. Adeò scilicet tenera & delicata est missa Pontificia, ut ferre non poßit, si quis uel leuiter attingat, uel mollißimè mitiget, etiam craßißimas abominationes.

Porrò non nudam tantũ appellationẽ propitiatorij sacrificij, Missæ attribuit synodus, sed addit prolixam explicationẽ: illam scilicet Missæ actionem, quæ panẽ & uinũ Eucharistiæ, certis illis uerbis, ritibus et gestibus tractat, sicut suprà diximus, esse tale propitiatoriũ sacrificium, quod offeratur pro peccatis, pœnis, satisfactionib. & alijs neceßitatib. nõ tantũ fideliũ uiuorũ, sed et pro defunctis,

item,

item, per illud propitiatorium Missæ sacrificium fieri, ut si in pœnitentia cum uera fide ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno: item oblatione sacrificij Missæ, placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Primum capitulũ dicit, sacrificio Missæ repræsentari cruentũ sacrificium Christi, semel in cruce peractum. intelligit autem talem repræsentationẽ, sicut Eccius describit. Et mox dicit primum capitulum, salutarẽ uirtutem sacrificij crucis, applicari per propitiatorium sacrificium Missæ, in remißionẽ eorum peccatorum quæ à nobis quotidie committuntur. Et secundum capitulum dicit, fructus cruentæ oblationis Christi, uberrimè percipi, per propitiatorium Missæ sacrificium. Non igitur propositum fuit Tridentinæ synodo, quicquam uel minimum, in receptis Missæ abominationibus uel mitigare, uel ad normam uerbi Dei reformare. Sed damnatis illorum sententijs, qui in ipso Pontificiorum sinu, aliquid in persuasione de sacrificio Missæ, sibi displicere mollißimè significarunt, simpliciter repetunt, confirmant & stabiliunt, quæcunq; unquã à Pontificijs de sacrificio Missæ scripta & tradita fuerunt. Vt igitur Tridentina decreta de Missa, plenius intelligantur, & status controuersiæ clarißimè constituatur: traditiones quasdam Pontificiorum,

ciorum, de Missæ sacrificio annotabimus. Aliàs enim clamitant, multa in hac disputatione sibi tribui, quæ ipso non agnoscant.

Canon igitur dicit: Offerimus tibi hoc sacrificium pro redemptione animarum, pro spe salutis & incolumitatis. Hanc oblationem placatus accipias, diesq; nostros in pace tua disponas: atq; ab æterna nos damnatione eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Et tandem Canon ita concluditur: Hoc sacrificium quod obtuli, sit tibi acceptabile: mihiq; & omnibus pro quibus illud obtuli, sit te miserante propitiabile.

Cricio Polono illa secreta maximè probatur: Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem, & præsta, ut in conspectu tuo placens ascendat, & meam ac omnium fidelium salutem operetur æternam, per eundem Christum dominum nostrum. Innocentius de officio Missæ, explicans illa uerba Canonis. Pro redemptione animæ, pro spe salutis & incolumitatis: dicit sacrificiũ Missæ offerri, 1. Pro bonis corporalibus, ut pro Incolumitate. 2. Pro bonis spiritualibus, ut pro redemptione animæ, quã interpretatur remissionem peccatorum. 3. Pro æternis bonis, ut pro salute.

Item oblationem Missæ, quæ in Canone uocatur adscripta, rata et acceptabilis, Innocentius ita interpretatur: Adscripta, per quam nos Deus inter electos ascribat: rata, per quam ratum sit no-

stræ salutis promissum: acceptabilis, per quã nos Deus sibi reddat acceptos. Semper autẽ in animũ reuocandus est status controuersiæ: Non commu*nioni hæc tribui, sed sacrificio* Missæ: *sicut illud ex* Eccio *suprà descripsimus.*

Idem Innocentius, *disputans de trina ablutione sacerdotis in missa, dicit sacrificium* Missæ *offerri ad purgationem & mundationẽ peccati originalis, criminalis & uenialis: itẽ cogitationis, locutionis & actionis: uel peccati ignorantiæ, negligẽtiæ & contumaciæ* Et explicans particulam: Ite, *missa est, inquit:* Sacrificium *illud uocatur* Missa, *quasi hostia trãsmissa à nobis patri, ut intercedat pro nobis ad ipsum.* Hæc *enim sola sufficiens & idonea mißio seu legatio est, ad soluẽdũ inter* Do*minum & homines inimicitias & offensas.*

Thomas *in opusculo de uenerabili* Sacramẽto *altaris:* Secũda, *inquit, causa institutionis, est sacrificiũ altaris, contra quandã quotidianã delictorũ nostrorum rapinã: ut sicut corpus* Domini *semel oblatum est in cruce, pro debito originali: sic offeratur iugiter, pro nostris quotidianis delictis in altari: & habeat in hoc* Ecclesia *munus ad placendum sibi* Deum, *super omnia legis sacrificia, præciosum & acceptum.*

Gabriel Biel *dicit, sacrificium* Missæ *à sacrificio* Christi *in cruce, tantùm differre modo oblationis incruento.* Idem *uerò esse substantia et simi*lium

lium effectuum operatiuum, seu eũdem esse finem sacrificij Christi in cruce & in altari, placationẽ scilicet offensæ patris, & impetrationem salutis æternæ. Et addit: Quicquid Saluator noster meruit, se offerens in cruce, pro omnibus generaliter, tam in remotione mali, quàm in collatione boni, uiatoribus, purgandis & beatis: hoc sacrificio Missæ applicatur particulariter singulis. Tradit etiam, sacrificulum per Missam posse applicare uirtutem paßionis Christi, quibus uelit, generalißimè Ecclesiæ catholicæ, specialißimè sacrificulo, specialiter fundatori, & cuius nomine Missa peragitur. Et in Epitome sua dicit, sacerdotem in Missa coram Christo supremo iudice, tanquam mediatorem causam nostram inter sponsum & sponsam, hoc est, inter Christum & Ecclesiam agere: & impetrare Ecclesiæ, oratione & sacrificio suo, multa dona corporalia, spiritualia & æterna.

Eccius de Mißa libro 1. cap. 10. In Missa offerimus Deo patri eucharistiam, non tantum sicut donum Dominicæ paßionis memoriale, sed etiam sicut munus Deo acceptißimum: quo & Deum ualeamus placare super offensis, & gratiam eius cum spiritualibus bonis reportare. Item: Ex Missæ sacrificio, fideles Ecclesiæ fiunt participes multiplicium fructuum Dominicæ paßionis. Nam sicut gratiæ & merita Saluatoris applican-

tur fidelibus per applicationem Sacramentorum: ita merita & fructus oblationis Dominicæ, *applicantur fidelibus, per huiuſmodi actionē repræſentationis in ſacrificio* Miſſæ. Item: Per *ſacrificium* Miſſæ, *effectus paßionis* Chriſti *ad fideles influunt, perueniūt, & in eos deſcendūt.* Et in fine 5. *libri dicit*: Per *ſacrificiū* Miſſæ, *& uiuis & mortuis in uarijs neceßitatibus ſubuenitur.*

Doctor quidam Sorbonicus, *recens edidit prolixum cōmentum de* Miſſa. *ubi in principio ſtatū diſputationis ita format: in* Miſſa *ſacrificandum eſſe* Deo, *non tantùm actu interiori, ſed & exteriori: nec tantùm ſacrificio* Euchariſtico, *ſed & propitiatorio.* Et ponit *definitionem: Sacrificium propitiatorium, ſeu expiatorium, eſt oblatio* Deo *facta, pro peccatorū expiatione, &* Dei *gratia, ſeu remißione peccatorum conſequenda.*

Lindanus *libro* 4. Panopliæ, *capite* 46. *ait,* Miſſam *eſſe proprij nominis ſacrificiū, non modò euchariſticum aut commemoratiuū, ſed etiam propitiatorium: & hoc tam pro mortuorum quàm pro uiuorū delendis peccatis, imò pro qualibet adeò* Chriſtiani *populi neceßitate.* Et *capite* 50. *dicit,* Miſſam *eſſe ſacrificium propitiatorium, tam pro mortuis quàm pro uiuis, uerámque pro peccatis hoſtiam: pro impetrandis deniq; cuiuſque generis à* Deo *beneficijs, tam corporalibus quàm ſpiritualibus.*

Et cap.

Et capite 51. inquit, sacrificium Missæ esse applicationem effusi in cruce sanguinis: & illam applicationem per sacrificiũ Missæ, facere nos participes redemptionis Christi.

Cap. 52. Ecclesia per quotidianum sacrificium Missæ, haurit ex fonte Dominicæ paßionis, Christi merita, & ipsam tandẽ propitiationẽ, Et cap. 5. hoc ita explicat: Si scilicet quis propria fide expetat, desideret & procuret pro se celebrari sacrificium Missæ.

Hic igitur est uerus status controuersiæ de sacrificio Missæ, quem non meis, sed ipsorũ pontificiorum uerbis exposui: ne quis existimet talia ad prægrauandos aduersarios, à nobis fingi, & inuidiosis uerbis exaggerari.

Iam uerò statu disputationis cõstituto et explicato, multo facilior erit ratio examinis; qualia sint, quantũ ualeãt, & quid efficiant argumẽta illa quæ ad extruendũ, confirmandũ & stabiliendũ sacrificium Missæ, à Põtificijs produci solent. Et cũ illa argumenta, multa & uaria sint; operæpreciũ obseruare, quomodo Tridentinum conciliũ habito quasi inter militares copias delectu, plerisq; reiectis, pauca quædam, quæ fortißima et firmißima iudicata fuerunt, retinuerit; ut res Missaria uerè ad Triarios iam redijsse uideri poßit. Quia uerò non parum utilitatis habet illa collatio, priusquã ad Tridentina argumenta accedamus paucis an-

notabo quam infirma inepta & peregrina sint pleraq; argumēta, quibus hactenus Pontificij scriptores, tanquam ualidißimis fundamentis & columnis, structuram sacrificij missæ Pontificiæ impositam commiserunt. Id quod ipsum concilium Tridentinum, suo delectu non dißimulat. Sed breuitatis gratia, argumenta illa non prolixè explicabimus, sed ordine recensebimus tantùm.

ARGVMENTA SCRIPTORVM Pontificiorum, pro Missa.

1. Schatzgeyer, hoc est, Thesaurauidus, fatalē nomine exprimens ingenium patronorum Pontificiæ missæ, hoc argumento usus fuit. Isaias 53. de Christo dicitur: Oblatus est, quia ipse uoluit. Hoc non potest intelligi de Iudæis crucifigentibus Christum. Illi enim habuerunt non offerendi, sed perdendi intentionem. Nec intelligi potest de ipso Christo, offerente se in ara crucis: dicitur enim ab Isaia, Oblatus est: scilicet non per seipsum, sed per alios. Ergò de sacrificio Missæ, ubi Christus per sacerdotem offeratur patri, intelligenda est illa sententia, quæ simul affirmat Christum uel letalem oblationem. inquit enim: Oblatus est, quia uoluit, Sed hoc argumentum ipsi etiam Eccio improbatur. Nam Hebr. nono, de oblatione Christi in cruce, etiā paßiuè dicitur: Semel oblatus est. Et Isaias in sua lingua sententiam illam,

Oblatus

Oblatus eſt, quia uoluit: planè non habet: ſed inquit, Mulctatus et afflictus eſt. Et forſan fato quodam locus ille Iſaiæ, ad ſacrificium Miſſæ accõmodatus fuit: ut oſtẽderetur, quòd Pontificia miſſa ſit mulctatio & afflictio Chriſti, quantum quidem in ſacrificulis.

2. Inter principia huius controuerſiæ, non poſtremum fuit & hoc argumentũ, Hebr. 10. Voluntariè peccantibus non relinquitur amplius hoſtia pro peccato. Ergo pro quotidianis delictis amplius, hoc eſt, poſt ſacrificium crucis, reliqua eſt hoſtia pro peccato. Illa uerò nulla alia eſſe poteſt, quàm ſacrificium miſſæ. Sed & hoc argumentum tale eſt, quod ab ipſo Eccio repudiatur.

3. Monachus Auguſtanus ſacrificium Miſſæ probat ex 7. Danielis: Angeli in nubibus cœli, filium hominis obtulerunt in conſpectum antiqui dierum. Ergo quando Chriſtus in Miſſa à ſacerdote ſacrificatur, tunc ſimul etiam in nubibus cœli, ab ipſis angelis ſacrificatur. Et ideo canon dicit: Iube hæc perferri per manum ſancti angeli, in conſpectum maieſtatis tuæ. Sed quia manifeſta eſt deprauatio ſententiæ Danielis, ne ipſis quidem Pontificijs argumentum hoc probatur. Daniel enim ibi loquitur, quomodo pater filio mediatori omnia dederit in manum. Ioannis tertio, dederit nomen ſuper omne nomen, Phil. ſecundo, poteſtatem Iudicium facere, Ioan. 5. Regnum

Dauid,Luc.1.&c. Verbum uerò quo Daniel ibi utitur,aliquando ſanè de ſacrificijs uſurpatur:ſed plerunq; ſignificat appropinquare,deferre, adducere.Et ſacrificandi ſignificatio, prorſus non conuenit illi loco Danielis.

4. Eccius inter cætera etiam hoc argumento utitur. Pſal. 71. Hieronym, ita reddidit:Erit memorabile triticum in terra,in capite montium eleuabitur. Et Rabi Solomon explicat illum uerſum Pſalmi, de genere placentarum in diebus Meßiæ. Ergo Dauid uaticinatur ibi de ſacrificio Miſſæ Pontificiæ,ubi ſuper raſos ſacrificulorum uertices,panis azymus eleuetur. Riſum quæſo teneatis amici,quòd tam arduis fundamentis Pontificia miſſa niti oſtendatur.

5. Hebr. 13. dicit Apoſtolus, nos in nouo Teſtamento habere altare, quod uocat θυσιαστήριον, à ſacrificijs, quaſi dicas, ſacrificatiorium.Ergo oportet in nouo Teſtamēto eſſe aliquod externum & ceremoniale ſacrificium.Et nullum aliud inueniri poteſt, quàm ſacrificium Miſſæ. Huic argumento Eccius ualdè multum tribuit. Sed eadem ratione conſequentiæ, idem ſacrificiū etiam in cœlo inſtituendum eſſet. Nam & ibi Apocalypſis in multis locis narrat eſſe θυσιαστήριον, capite 6. 8. 9. 11. 14. 16. &c. Ipſe uerò textus Heb.13.diſertè poſtea explicat,quæ ſacrificia intelligat : ſcilicet laudis,gratiarum actionis,& bene-

nefi-

neficentiæ. Et *altare interpretatur, quod per* Chri*stum tales hostias* Deo *placẽtes offeramus.* Q*uale igitur artificium est, contra manifestã ipsius textus declarationem, peregrinam & falsam sententiam, uerbis* Apo*stoli affingere.*

6. Danielis *capite* 8. & 11. *dicitur de* Anti*christo, quod aufert iuge sacrificium.* I*llud uerò non potest intelligi de orationibus, & alijs spiritualibus sacrificijs, quæ per externam uim pijs auferri non possunt: imò ardentiores fiunt orationes in persecutione.* Ergo *de* Mi*ssæ sacrificio intelligendum est, quod in nouo* Te*stamento* An*tichristus inueniet.* Et *qui abrogant sacrificium* M*issæ, illos* Daniel *pronunciat esse ministros* An*tichristi.*

V*alde sanè ampla, liberalis & larga est hæc cõsequentia.* C*ertum est,* Danielem *ibi propriè loqui de impia & scelerata tyrannide* Antiochi. Et Chri*soft. oratione secũda aduersus* Iudæos, *refert uaticinium illud ad tempore* Antiochi: *& huius rei testem citat* Iosephum. A*ntiochus uerò non tantum illud iuge sacrificium abstulit, quod describitur* Exod. 29. & Numer. 28. *sed totum cultum* L*euiticum in* E*thnicas superstitiones commutauit: sicut* M*achabæorum historia ostendit.* I*llud uerò totum* Daniel *per synedochen iugis sacrificij complectitur.* Q*uando igitur locus ille* Danie*lis, de* Anti*christo explicatur, illud fit per allego-*

riam. Et notum est, ex allegorijs nõ esse facienda dogmata, quæ non habent certa, firma & perspicua testimonia in alijs Scripturæ locis. Nihil aliud igitur ex illo loco Danielis confici potest, quàm in nouo Testamento futurum sacrificium, quòd oblaturus sit Antichristus. Et Scripturam aliquot genera sacrificiorum noui Testamenti expreßè enumerare, suprà ostensum est. Quæ uerò audacia est, præteritis illis noui Testamenti sacrificijs, quæ Scriptura disertè exprimit, locum Danielis, qui in genere de sacrificio loquitur, de Missa exponere: quã Scriptura nec ponit, nec exprimit, quando sacrificia noui Testamenti enumerat. Multo uerò certior explicatio, quæ sacrificia, & quomodo ablaturus sit Antichristus, ex ipsa Scriptura noui Testamenti sumi potest. secunda Thessalonicens. secundo, 1. Timoth. quarto, 1. Ioannis secundo, & in Apocalypsi. Per falsam enim doctrinam, per peregrinos, electitios & impios cultus obscurabit, deprauabit, & auferet puritatem ministerij uerbi, Sacramentorũ, & cultus diuini. Hæc uerò propriè per Antichristum Romanæ sedis impleta sunt, sicut à multis perspicuè ostensum est. Nobis hoc loco sufficit monstrasse, locum illum Danielis, nihil quicquam patrocinari sacrificio Pontificiæ Missæ. Nam primò propriè loquitur de Antiocho, per allegoriam uerò transfertur ad Antichristũ. 2. In genere loquitur de sa-

de sacrificio: rectè igitur intelligitur de sacrificijs, quæ expreßè in nouo Testamento nominantur.

3. Et ne quid relinquatur dubij, ipsa Scriptura noui Testamenti explicat, quæ sacrificia, & quomodo Antichristus in Ecclesia sit ablaturus. Et propter hanc causam concilium Tridentinum, patrocinio illius loci apud Danielē, noluit uti. Nec quod Daniel 12. ablatio iugis sacrificij cum posita abominatione desolationis coniungitur, quicquā pro Missæ sacrificio facit. Intelligitur enim de abrogatione cultus Leuitici.

7. Eccius ostentaturus cognitionē Hebrææ linguæ, philosophatur de cognatiōe uocabuli Missa, & מִנְחָה. Et ubicunq; in ueteri testamēto nominatur Mincha, fingit stabiliri sacrificiū missæ Pōtificiæ. Et ubi Leuit. 21. et Num. 28. dicitur de sacrificio panis Dei: Eccius לחמי interpretatur carnē Dei. Et ex Rabinis testimonia multa allegat, de sacrificio panis et uini, tempore Meßiæ. Sed hæc nō tantum ridentur ab Hebraice peritis, sed & ipsi Pontificij argumentis illis uti uerentur.

8. In Tridentino concilio, in disputationibus Theologorū, quarū aliquas scripto notatas uidi, crebro à multis repetitum fuit hoc argumentum. Christus in institutione cœnæ, uerba quæ extra controuersiam de sacrificio loquuntur, ponit non in futuro tempore, Tradetur, Effundetur: sed in præsenti. Pro uobis traditur & effunditur.

Ergo

Ergo Christus non tantum in cruce, uerumetiam in cœna Dominica sacrificauit corpus & sanguinem suum. Arrisit primò hoc argumentum multis. Ita enim non ex peregrinis Scripturæ sententijs, sed ex ipsa institutione cœnæ, tanquam ex propria sede, uideretur probari posse sacrificium Missæ. hoc enim quod Christus in cœna illa fecit, postmodum faciendum mandauit. Sed cum argumentum hoc aliquanto diligentius examinaretur, deprensum tandem est illud non tantum non posse, Pontificiam missam, gladio spiritus quassatam & deiectam, uel subleuare, uel stabilire, sed ne per se quidem consistere posse: idq; propter multas rationes. Primò, quia si illa essent substantialia uerba sacrificij Missæ, magnum scelus impingeretur ipsi Canoni, qui in prima parte institutionis, prorsus omittit illa uerba: Quod pro uobis traditur. In altera uerò parte, Canon habet non præsens, sed futurum tempus, Effundetur. Neruus igitur huius argumenti, cui quidam multum tribuerunt, non tantum incisus, sed prorsus excisus est, per ipsum canonem Missæ. Secundò, Quomodo sacrificium Missæ potest incruentum dici, si in eius oblatione in prima cœna, in præsenti facta sit effusio sanguinis? Tertiò, Vbi & quando corpus Christi pro nobis ad redemptionem sit traditum, & sanguis ipsius in remißionem peccatorum effusus,
Christianæ

Chriſtianæ fidei non eſt ignotum. Scriptura enim in ualde multis ſententijs declarat in paßione & morte Chriſti hoc eſſe factum. Quartò, Nec *præſentis temporis uſurpatio, hoc quod iſti uolunt efficit. Viſitata enim & nota eſt enallage temporum in Scriptura, non tantum præſentis, ſed & præteriti pro futuro, propter certitudinem: Puer natus eſt nobis: Agnus occiſus eſt, ab origine mundi:* Ecce *agnus* Dei, *qui tollit peccata mundi:* Ego pono *animam meam pro ouibus meis.* Et *in cœna Chriſtus per præſens tempus locutus eſt. errat enim tunc in ipſo actu paßionis, quæ conſummata poſtea eſt in cruce.* Ita *die palmorum, inquit* Ioannis *capite duodecimo:* Veni *in hanc horam: nunc iudicium eſt mundi.* Poſt *cœnam dicit,* Ioannis *capite decimoquarto:* Venit *princeps mundi. Sicut mandatum dedit mihi pater, ita facio.* Ioannis *capite decimo ſeptimo:* Iam *non ſum in mundo: nunc ad te uenio.* Sanctifico *me pro eis.*

9. *Monachus Auguſtanus inquit:* Chriſtus *in cœna ſumens panem in manus, eleuatis oculis in cœlum ad patrem, gratias egit.* Ergo *ſacrificauit ibi corpus & ſanguinem ſuum patri.* Ratio *conſequentiæ eſt, quia* תְּרוּמָה *in lege uocabatur oblatio, quæ inter offerendum in altum eleuabatur. Sed nullibi legitur,* Chriſtum *acceptum panem & calicem, in altum eleuaſſe:* Imò *de ſubla-*

tis in

tis in cœlum oculis, nec Euangelistæ, nec Paulus quicquā meminerunt, sed Canonis hæc additio est. Et ut maximè hoc concedatur, non statim ideo sacrificiū inde excudetur. Nam & Christus quinq; illos panes, & duos pisces benedicēs, aspexit in cœlum. Idem fecit in resuscitatione Lazari, & cū sanaret mutum & surdum. Quin igitur & inde fabricemus sacrificia, si tantum ualet sublatio oculorum in cœlum.

ARGVMENTA TRIDENtinæ synodi, pro Missa.

Talia pro defensione sacrificij Pōtificiæ Missæ, à multis seriò & magno conatu disputata, à Pōtificia ecclesia singulari applausu excepta; nostris opposita, & rudioribus tanquam indubitata & immota fundamēta proposita hactenus fuerūt. Sed Tridentinum conciliū uel inuitum agnoscens qualia sint, ne uerbo quidem eorum mentionē facit. Illis igitur tanquam inter lixas & calones reiectis, propugnationē Missæ ad triarios reducunt, selectis & in aciem productis, certis quibusdā argumentis, quæ sine dubio indicarunt esse ualidissima & firmissima. Illa igitur argumenta quæ Tridentinum concilium ad probandum, confirmandum & stabiliendum sacrificium Missæ producit, primò euoluemus: sæpè enim iuxta artificium rhetorum, uno atque altero uerbo integrum argumentum cōplectuntur. deinde euoluta examinabimus,

mius, quid efficiant, & quantum ualeat. Cōpendiaria autem, simplex & certißima erit ratio explicationis, si omnia argumenta ad statū controuersiæ referātur & applicētur. Hoc.n. est, quod singula argumenta, certò firmiter & perspicuè probare & efficere debēt. 1. Corpus & sanguinē Christi in cœna Dominica, tractandū esse histrionica illa repræsentatione, uerbis, ritibus, gestibus, actib. sicut Missa Pōtificia facit. 2. Talē repræsentationem esse sacrificiū à Christo institutū, & Deo patri acceptißimū. 3. Esse sacrificiū propitiatoriū, ad expienda & delēda peccata, ad consequendam remißionū peccatorū ad impetrāda omnis generis à Deo beneficia: & tandē pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & alijs neceßitatib. uiuorū & mortuorū. 4. Per illud sacrificiū applicari merita passionis Christi, si quis curet pro se celebrari Missam: imò præsentibus, absentibus, uiuis & mortuis quibuscūq; sacrificulus illud uoluerit applicatiōe sua cōmunicare. Hæc debet in singulis argumentis conclusio esse, ex bona, certa, firma & manifesta ratione consequentiæ. Quòd si omnibus & singulis illis argumētis hoc non conficiatur, iudiciū facilè erit, quid de Tridentina Pōtificæ missæ meditatione sentiēdum & statuendum sit, ordine igitur argumenta recensebimus.

1. Sacerdotium requirit sacrificium, Christi uerò sacerdotium morte ipsius nō erat extinguendum:

dum: est enim perpetuum. Psalm. 110. *Ergo non tantum semel in cruce se debuit offerre, sed instituere sacrificiũ* Missæ, *ubi sæpius & quotidie, pro uiuis & pro mortuis offertur* Deo patri, *ut hoc modo sit sacerdos in æternum.*

Respondeo. *Si absque Scripturæ luce, ex consequentijs iuxta nostram rationem iudicandum esset, aliquid ualeret & efficeret hoc argumentum. Sed Scriptura huius argumenti, perspicuam explicationem quasi ex professò tradit in epistola ad Hebræos: quæ scilicet sit hostia sacerdotij Christi, quomodo, quando, quoties, & à quo oblata sit.* Et *quidem per petuitatem sacerdotij Christi, data opera & disertè describit: idq; negatiuè & affirmatiuè.* Disertè *enim dicit, Christum non ideo esse sacerdotem in æternum, ut sæpius seipsum offerat: semel enim & unica oblatione, ut* Pontifex *ingressus est in sancta.* Heb. 9. *item cap.* 7. Talis *decebat ut nobis esset* Pontifex, *qui non haberet necessitatẽ, quotidie pro peccatis populi offerre: hoc enim fecit semel se offerendo.* Et *quidẽ fundamentum ibi ponitur, oblationẽ Christi repeti nõ posse, nisi negetur id quod semel factũ est, fuisse perfectum & consummatũ: quia repetitio sacrificij sit signũ imbecillitatis & sacerdotis, & sacerdotij sacrificij. Sed quomodo sacerdotium Christi potest perpetuũ esse, si semel tantũ, unica oblatiõe, ut* Põ*tifex, sacerdotij sui sacrificiũ pfecit et cõsumauit.*

Hoc uerò epistola ad Hebræos dilucidè explicat, monstratis multis rationibus. ut ca. 7. Eo quòd in æternum maneat, sempiternum habet sacerdotium: quia filius est in æternum perfectus. Sed quæ sunt sacerdotalia munera quæ exercet, post consummatam unicam crucis oblationem? num uerò ut sæpius & quotidie offerat pro peccatis populi? Nequaquam, inquit: sed quia saluare in perpetuum potest accedentes per ipsum ad Deum, semper uiuens ad hoc ut interpellet pro nobis. Et cap. 9. Christus Pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. item: Introiuit in ipsum cœlum, ut appareat nunc uultui Dei pro nobis, nō ut sæpius offerat seipsum. cap. 10. Pontifex Leuiticus easdem hostias: sæpius & indesinenter offert. sed Christus, una pro peccatis oblata hostia, in sempiternum sedet ad dexteram Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici scabellum pedum eius. Vnica enim oblatione consummauit in sempiternum eos qui sanctificantur. Habentes igitur sacerdotem magnum super domum Dei, accedamus cum uero corde, in plenitudine fidei, aspersi corda, &c.

Hæc manifesta sunt, ut nō opus sit pleniori uel explicatione uel refutatione huius primi argumēti. Neq; enim quia Christi sacerdotium sempiternum est, inde efficitur, Christum ideo sæpius &

quotidie sacrificandum esse patri, pro uiuis & mortuis. Spiritus sanctus enim, propter rationes longe alias, tradit sacerdotium Christi perpetuum esse: quia scilicet, 1. sacerdos in æternum uiuat. 2. quia uirtus unicæ oblationis ipsius in sempiternum daret, & efficax sit. 3. quia semper uiuat, ad hoc ut apparens uultui Dei pro nobis, intercedat pro nobis. 4. quia per ipsum, ut sacerdotem magnum, habeamus accessum ad patrem. 5. quia in perpetuum saluare potest, et saluat, qui per ipsum ad Deum accedunt. Ex ipsa igitur Scriptura perspicuè ostenditur, nullam prorsus esse rationem consequentiæ in primo hoc Tridentino argumento: imò si referatur ad statum controuersiæ, de sacrificio propitiatorio, manifestum erit, conclusionem argumenti, ut scilicet Christus in Missa quotidie offeratur, pro peccatis uiuorum & mortuorum, ex diametro pugnare cum expressa, & sæpius repetita uerbi Dei sententia, ad Heb. 7. et 10 Et hæc forsan causa est, quòd argumentum illud, in primo capitulo, non integrum in sua forma proponitur, sed breuiter tantum attingitur, & cumulatis alijs rationibus, sophistico artificio inuoluitur.

2. Hominum natura exigit uisibile sacrificium. Ergo Christus instituit histrionicam illam in repræsentationem passionis suæ in Missa. Hoc argumentum alij Pontificij scriptores, clarius hoc modo formant & proponunt: omnibus scilicet genti

bus

bus à natura hoc dictari, ut in religionibus suis uisibili aliquo sacrificio utantur, ad impetrandam & promerendam Dei gratiam, pro donis huius uitæ, & pro salute æterna. Christum igitur à lege naturæ admonitum, instituisse Missæ sacrificium.

Sed facillima est huius argumenti refutatio. In causis enim religionis & fidei, non est iudicandum aut aliquid statuendum, ex eo quod natura peccato excæcata & deprauata dictat. hic enim fons, & hæc origo est omnium superstitionum, & totius idololatrici cultus. Sed lucerna pedibus meis, est uerbum tuum. Psal. 119. Et canon seu regula fidei est, non dictamen corruptæ naturæ, sed sonus Apostolorum. Psalmorum decimonono. & quidem ratio captiuanda est, in obsequium uerbi. secunda Corinthiorum decimo. Quod si Tridentinum capitulum dixerit, se hoc tantum uelle, imbecillitatem naturæ nostræ non posse aliter ad Deum subleuari, nisi uisibile aliquod sacrificium habeat: respondeo simplicißimè: Quid utile & necessarium sit ad subleuandam & restaurandam infirmam & corruptam nostram naturam, non aliunde quam ex Medici nostri præscripto & ordinatione iudicandum.

3. Certum est, Christum in ultima cœna instituisse memoriam cruenti sui sacrificij, quæ in finem usq; seculi permaneret. Item, non est dubium Christum cœnam suã instituisse, ut uirtus paßionis

ſuæ in remißionem peccatorum fidelibus applica retur. Iam Pontificij dicunt, *ſacrificium Miſſæ ſuæ eſſe repræſentatiuum & applicatoriũ.* Ergo Chriſtus in ultima cœna inſtituit ſacrificium, Pontificiæ miſſæ.

Reſpondeo: *Referatur hoc argumentũ ad ſtatum controuerſiæ, an ſcilicet Chriſtus in ultima cœna inſtituerit, memoriam ſuæ paßionis debere in* Eccleſia *fieri, per hiſtrionicam illam repræſentationem rituum, geſtuũ, & actionũ in miſſa* Pontificia: *item, an* Chriſtus *ordinauerit & promiſerit, ſi quis procuret pro ſe fieri talem* Pontificiã *repræſentationem, quòd tunc & per hoc opus ipſi applicetur uirtus paßionis* Chriſti, *ad remißionem peccatorum.* Nihil *certè horum, in inſtitutione cœnæ* Dominicæ *oſtendi aut deprehendi poteſt: imò* Chriſtus *in cœna ſua non tantum in genere inſtituit memoriam & applicationem paßionis ſuæ, ita ut humanis conſtitutionibus commiſerit, quomodo & qua ratione fieri debeat illa commemoratio: ſed expreßit & præſcripſit, ut memoria paßionis ſuæ in cœna* Dominica *celebretur gratiarumactione, diſpenſatione, mãducatione & potatione corporis & ſanguinis, item annunciatione mortis ſuæ.* Ita *etiam modum applicationis in cœna definiuit & præſcripſit, quòd ſcilicet ipſe* Chriſtus *in cœna ſua, per miniſterium, uerbo & diſpenſatione corporis ſui & ſanguinis ſui, ſub pane &*

uino

uino credentibus uelit applicare uirtutem paßionis suæ: utq; fideles in usu cœnæ, sumptione corporis & sanguinis Christi, uera fide sibi applicent merita & beneficia paßionis. Quia igitur institutio cœnæ Dominicæ, nihil habet de repræsentatione & applicatione Pontificiæ missæ, eo modo sicut in constitutione status huius disputationis dictum est: definit autem, & præscribit alium certum modum & commemorationis, & applicationis: tertium igitur Tridentinũ argumentum, nihil prorsus efficit ad stabiliendum sacrificium Pontificiæ missæ. Imò quia institutio illa Christi, forma testamenti tradita est: & scelus est, uel hominis testamento aliquid superordinare: manifestum igitur est, conclusionem tertij huius argumenti, in ipsam testamentariam filij Dei institutionem impingere: eo quòd fingat & instituat aliam commemorationem & applicationem quàm quæ in uerbis institutionis à Christo tradita & præscripta est.

4. *Quartum argumentum tale est, in quo cardo totius Pontificiæ missæ ita uertitur, ut nisi hoc argumento probetur & stabiliatur, actum & conclamatum sit: An scilicet Christus in ultima cœna, corpus & sanguinem suum, non tantum discipulis dederit, uerum etiam sub speciebus panis & uini, Deo patri obtulerit. Agnoscunt enim, si Christus in cœna nõ obtulit corpus & sanguinem suũ Deo patri, missæ Pontificiæ sacrificium non poße*

ut ueritas figuram impleret, sub speciebus panis et uini, corpus & sanguinem suum. Illud uerò non alibi, quàm in cœna fieri potuit.

Ardua, & de re magna quæstio est. Illa enim quæ in nouo Testamento *legimus* Christum *in cœna sua fecisse, prorsus nihil ad sacrificij rationẽ, uel specie aliqua alludunt.* Accepit siquidem panẽ, *gratias egit, fregit dedit discipulis, iußit accipere, manducare, dixit:* Hoc est corpus meum. *item:* Accepit calicem, dedit illis. iußit ut biberent, dixit: Hic est sanguis meus. Et *hoc mandauit fieri in sui commemorationem.* Nibil *ibi uel legimus uel audimus, quod* Christus *in ultima cœna corpus & sanguinem suum sacrificauerit* Deo patri, *pro uiuis & mortuis. Valde fortem igitur oportet esse demonstrationem, quæ persuadeat,* Christum *in cœna sua hoc fecisse, cuius nullum uestigium in descriptione cœnæ* Dominicæ *in nouo* Testamento *apparet. Sed inquis,* Nonne *omni demonstratione certius est,* Christum *esse sacerdotem secundũ ordinem* Melchisedech. Est *omnino:* Scriptura *enim hoc affirmat,* Psal. 110. Heb. 9 & 10. Sed cõtrouersia *est, nõ de hac propositione, sed de illis quæ attexuntur.* 1. *An* Melchisedech *sacrificauerit* Deo patri *panẽ & uinũ in illa historia, quæ* Gen. 14. *describitur.* 2. An *sacerdotiũ* Christi, *secundũ ordinem* Melchisedech, *in eo consistat, quòd in cœna corpus & sanguinem suum, sub speciebus panis et*

uini sacrificarit patri. Vetus quidem translatio habet: Melchisedech obtulit panem & uinum, erat enim sacerdos altißimi. sed Moses ita non scripsit. Vtitur enim non uerbo sacrificatorio, sed inquit הוֹצִיא quod simpliciter significat depromere, producere. Ita educitur gladius, Ezech. 21. educuntur uenti, Ps. 135. producuntur pediculi, Exod. 8. educitur aqua de petra, Num. 20. coquitur farina quam ex Aegypto exportarant, &c. Accedit, quòd nec Chaldæus paraphrastes, nec Græci interpretes sententiam illam reddiderunt per uerbum sacrificandi, sed per simplex uerbum educere, seu proferre. Iosephus interpretatur, Melchisedechũ ad refectionem exercitus Abrahæ protulisse panem & uinum. Chrysostomus explicat istũ locum de prolato, non de oblato pane & uino. Veteres etiam Latini patres, in textu illius loci non legunt, Obtulit: sed, Protulit panem & uinum: sicut ex Cypriano constat. Neq; hoc habet Moses. Erat enim sacerdos, ideo obtulit panem & uinũ: sed bis repetit copulam, Et erat sacerdos, & benedixit. Græci etiam interpretes non habẽt particulam γὰρ: sed δὲ. Erat uerò sacerdos, & benedixit. ut sententia ita distribuatur: Quia rex erat, ideo protulit panem et uinum quia sacerdos erat, ideo benedixit. Iam consider cur Tridentinum argumentum. Volunt probare, quod Scriptura noui Testamenti non habet, Christum scilicet in cœna

se ob-

ſe obtuliße Deo patri. Quomodo uerò illud probant? Quia Melchiſedech, aiunt, obtulit Deo panem & uinum. Atqui hoc Scriptura non dicit, ſicut oſtenſum eſt. Qualis igitur in re tam ardua et ſeria, argumentatio eſt? Sed excipiunt: Licet uerba Moſis hoc non exprimant, fieri tamen potuit, quòd ſacrificarit panem & uinum. Veteres enim plerunq;, non niſi facta re diuina, ad ſolennes epulas accedebant. Vicelius dicit: Quia Moſes nõ exprimit, cui Melchiſedech protulerit panẽ & uinum: poteſt igitur intelligi, quòd non Abrahæ ad refectionem, ſed Deo ad rem diuinam faciendam protulerit. Nos uerò non diſputamus, quomodo uel hic uel ille locum Moſis interpretari, uel quid de ſententia ſuſpicari aut fingere ſiue uelit ſiue poßit: ſed quæſtio eſt, qd Moſes ſcribat, quid Scriptura dicat. Illud enim uniuerſaliter ualet, cùm in tota Scriptura, tũ uerò præcipuè in hiſtoria Melchiſedechi, quatenus eſt typus Chriſti. Quis enim tacente Moſe, nõ colligeret, Melchiſedechũ, quia non Deus, nec angelus, ſed homo fuit, habuiſſe patrẽ, matrem, principium dierum, & finem uitæ? Atqui in hiſtoria Melchiſedech, quatenus eſt typus ſacerdotij Chriſti, ea tantum quæ expreßè in Scriptura ponuntur, conſectanda eſſe, Scriptura oſtendit: ita ut in typo ſacerdotij Chriſti, affirmet Melchiſedechũ fuiſſe ſine patre, matre, principio dierũ, et fine uitæ, ꝓptereaq; Moſes illa expreßè

non ponat: qui ideo hæc omisit, ut ipsa omißio seruiret typo sacerdotij Christi, iuxta ordinem Melchisedech. Hæc contra omnes cauillationes sunt firmißima. Deinde etiamsi concederetur, Melchisedechū obtulisse panem & uinum: scimus tamē, ex figuris nō esse fabricanda dogmata, sine certa & manifesta Scripturæ explicatione. Psalmus igitur 110. affirmat, Christū esse sacerdotē, secundū ordinē Melchisedech. Quomodo uerò, & qua in re cōueniant sacerdotiū Christi et Melchisedech, nō explicat. Illud uerò epistola ad Hebræos expresßò sumit declarandum, prolixa & iusta explicatione. Sed cū multas partes collationis sacerdotij Melchisedech & Christi recitet et explicet, nullā prorsus mentionē facit oblationis panis & uini, aut q; illam Christus impleuerit in cœna, offerendo corpus & sanguinē suū patri. Nec ualet quod Osius dicit, Apostolū illā partē collationis omisisse, propterea quòd mysteria Sacramentorū rudibus & nondum initiatis quibus epistolā illā scripserit, noluerit pandere. Nam ca. 6. dicit: Inter mittentes sermonē inchoationis, ad perfectionē feramur. Postremò typus sacerdotij Melchisedech, consistit in ijs quæ non communia habet cum sacerdotio Aaronico, sed in quib. discernuntur Melchisedech & Aaron. Sed sacrificiū panis et uini, quotidianum fuit in sacerdotio Aaronico: Exo. 29. Num. 28. Quomodo igitur consisteret, Christi sacerdotium

dotium esse, non secundum ordinẽ Aaron, sed Melchisedech: si sacrificiũ panis & uini, præcipuum, atq; adeò totum esset in sacerdotio Christi?

Certò igitur, firmiter & euidenter demonstratum est, figuram Melchisedech, quatenus illa in Scriptura ponitur & explicatur, nequaquàm efficere uel probare, quòd Christus in cœna corpus et sanguinem suum Deo patri obtulerit. Quòd uerò Patres alicubi tali allegoria utuntur, scimus Patres suis siue allegorijs, siue interpretationibus, siue Scripturæ testimonijs nec debere nec posse articulos fidei condere. Nec tale sacrificium Patres intelligunt, quomodocunq; de oblatione panis & uini loquantur, quale Pontificij in sua Missa habent: sicut in constitutione status descriptum est. Sed de patribus postea dicemus. Nunc satis est ostendisse, nec ex ueteri nec ex nouo Testamento probari posse, quòd Christus in cœna se obtulerit patri. Et si ipse non fecit, nemo illud facere debebit. quod enim ipse in cœna fecit, Apostolis postmodum faciendum mandauit.

5. Christus dixit: Hoc facite. Ergo præcepit, ut sacerdotes in Eucharistia offerrent corpus & sanguinem Christi. Rationem consequentiæ Tridentini hanc esse tradunt: quia scilicet Christus ipse, in prima Dominica cœna corpus & sanguinem suum patri obtulerit, sicut Melchisedech. Sed iam ostendimus, falsò hoc affirmari. Nõ itaq; sequitur

inde conclusio illa, quam Pontificij fingunt.

Sed excipiunt, uerbũ עָשָׂה *sæpe usurpari pro sacrificare. ut* Exod. 29. *facere agnum iuuencum.* Iud. 6. *facere hœdum.* Ps. 66. *facere boues cũ hircis.* Num. 16. *facere holocaustum.* Respondeo: *Sicut apud* Latinos *uerbum facere, ex adiunctis uarios sortitur modos significandi: ita* Hebræis *non absolutè significat sacrificare, sed ubi textus manifestè loquitur de sacrificio.* Considerentur *itaq; uerba cœnæ,* Hoc *facite.* Contendunt *autem,* τοῦτο *referri non ad totum complexum, sed ad antecedens uocabulum, corpus & calicem: ut sensus sit,* Facite *corpus & calicem: hoc est, sacrificate.* Sed *etiamsi hoc concederetur, prius certò demonstrandum esset, in prima illa cœna fuisse actionem sacrificij.* Iam *uerò* Paulus *certissimus est interpres, relatiuum* τοῦτο, *in mandato* Christi, Hoc *facite, referri ad totam actionem præcedentem: hoc scilicet, quod in prima hac cœna factum est, uos in posterum facite.* Mandatum *igitur* Christi, Hoc *facite, nihil aliud efficit, quàm ministros* Ecclesiæ, *in administratione cœnæ* Dominicæ *hoc debere facere, quod constat & certum est,* Christum *in institutione cœnæ fecisse.* Non *autem legitur ibi, sacrificasse aut obtulisse patri corpus & sanguinem suum.* Ergo *nec sacerdotes hoc facere debẽt, si nolunt* παραπρεσβείας *à* Christo *iudice accusari.* Vide *autem ingenium* Thaidis Babylonicæ.

Qua

Quæ Christum in cœna sua fecisse certò constat, illa Pontificij uel negligunt uel prohibent: ut publicam annunciationem mortis Dominicæ, & dispensationem utriusq; speciei. Quæ uerò Christus in cœna sua fecisse non legitur, de illis solis Pontificij faciendis dimicant. Atqui testamentaria est institutio. Et in testamento, non sine scelere aliquid uel mutatur uel superordinatur.

6. Christus Apostolos constituit noui Testamēti sacerdotes: ergo præcepit ipsis ut offerrent corpus & sanguinem ipsius. Hoc argumentum multis rationibus amplificatur à Pontificijs scriptoribus: quia scilicet Scriptura uaticinatur, abrogationi Leuitici sacerdotij successurum sacerdotiū noui Testamenti, ita ut uetus sacerdotium figura fuerit noui. Isa. 66. Ieremiæ 33. Malach. 3. Sed definitio sacerdotis, ita traditur Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Ergo sacrificulorum officium est, in Missa offerre Deo patri corpus & sanguinem Christi, pro peccatis uiuorum & mortuorum: quia soli presbyteri, sunt noui Testamenti sacerdotes. Hoc argumentum multa complectitur mēbra, quæ ordine paucis explicanda sunt. ita enim clarißimè apparebit, quàm crassus paralogismus sit in hoc argumento. Nam ut primò dicamus de sententia. Heb. 5. certum est, textum ibi

non

non loqui in genere, quod sit officium ministrorũ uerbi et Sacramentorũ in nouo Testamẽto, sed de sacerdotio ueteris Testamẽti: expreßè uerò et solum de summo Pontifice loquitur, qui figura fuit Christi. illã uerò figurã postea tradit impletã esse in sacerdotio & sacrificio Christi: non ita, ut in nouo Testamento per plures sacerdotes sibi succedentes, unica & eadẽ illa hostia pro peccatis, sæpius & quotidie repeteretur & offerretur. hoc enim expreßis uerbis Apostolus negat, Heb. 7. 9. et 10. Sed figura illa, in unica oblatione Christi semel in cruce facta, impleta est, Heb. 9. et 10. et quidẽ ita, ut in nouo Testamẽto, inuẽta æterna redẽptione, & acquisita cõsummata remißione peccatorũ, per unicã oblationẽ, semel in cruce factã, nõ sit amplius oblatio pro peccato. Si uerò præter unicã illã, semel in cruce factã, alia uel eadẽ repetita oblatio pro peccato, in nouo Testamẽto ponatur, sequetur, sacrificiũ Christi in cruce nõ fuisse cõsummatũ, nec promeruisse remißionẽ peccatorũ, & æternã redemptionẽ. hæc enim sunt uerba, & hæc est sentẽtia epistolæ ad Hebræos. Falsißimè igitur ad stabiliendũ sacrificiũ Põtificiæ missæ pro peccatis uiuorũ & mortuorũ, detorquetur sentẽtia illa Heb. 5. Porrò leuiticũ sacerdotiũ fuisse figurã sacerdotij noui Testamẽti, nullus dubitat. Sed quod sit illud sacerdotiũ noui Testamẽti, quod abrogato ueteri successerit, non possumus rectius & certius, quàm

us,quã ex ipsa noui Testamẽti explicatione statue re. Primò igitur epistola ad Hebræos,à 5.cap.usq; ad 10. prolixè explicat, q; Leuiticum sacerdotiũ præfigurarit sacerdotium Christi: quodq; figura illa impleta sit,unica oblatione Christi,semel pro peccato in cruce facta:atq; ita per impletionem antiquitatũ & abrogatum sit Leuiticũ illud sacerdotiũ. Præterea uerò Scriptura noui Testamenti, mentionẽ facit etiã regalis & sancti sacerdotij: 1. Pet.2,& Apoca.1.5.& 20. Christus fecit nos reges et sacerdotes. in solis enim illis quatuor locis,præter unicũ Christi sacerdotiũ, mentio fit sacerdotij regalis in nouo Testamẽto. Illi uerò loci nõ de solis presbyteris,sed in genere de omnibus fidelibus loquuntur: quibus certè Pontificij, mißificationes suas nullo modo cõmunes facient. Et hostias quæ in illo noui Testamẽti sacerdotio offerũtur Scriptura disertè describit, q; sint spirituales: & quales sint,expreßè & nominatim enumerat: sicut in principio huius disputationis, testimonia illa Scripturæ annotauimus, Ro.12.& 15. Phil.2.et 4. Heb. 5.& 12. 1. Pet. 2. Nulla aũt ibi mentio fit sacrificij Missæ. Vides igitur, quàm ἀσυλλόγιστον, imò q̃ sophisticũ sit, in cõclusione sacerdotiũ restringere ad solos sacrificos: cũ in præmißis Scriptura loquatur uel de unico Christi sacerdotio,uel de spirituali sacerdotio noui Testamẽti q; cõmune est omnibus fidelib. Cumq; Scriptura hostias sacerdotij

noui

noui Testamenti, expreßè & nominatim enumeret: conclusio huius argumenti, omißis illis, affingit propitiatorium sacrificium Pontificiæ missæ, de quo Scriptura nullam mentionem facit in descriptione sacerdotij noui Testamenti: imò quod epistola ad Hebræos ostendit pugnare cum unica oblatione Christi, pro peccatis semel facta.

Sed excipiunt: Num igitur nullũ uel constituitis uel seruatis discrimen, inter ministros Ecclesiæ, & inter reliquos fideles? Omnino constituimus & seruamus discrimen, quod ad ministerium attinet. Sed inde non sequitur, ea quæ de sacerdotibus noui Testamenti Scriptura tradit, ad solos Ecclesiæ ministros pertinere. Nam quod memorabile est, cum Scriptura noui Testamenti uarias appellationes tribuat ministerio, in nullo tamen noui Testamenti loco, ministri uerbi & Sacramentorum sacerdotes appellantur. Omnino tamen uerũ est, ratione ministerij quædam ad ministros Ecclesiæ pertinere, quæ reliquis fidelibus peragenda non sunt mandata. Sed quæstio est, quæ & qualia illa sint: nec sufficit si dicatur: in ueteri Testamento, actus sacrificij fecit discrimen inter sacerdotes & laicos: ergo idem etiam in nouo Testamento esse debet. Primò enim, nota est doctrina de abrogato leuitico sacerdotio ueteris Testamenti. Secundò, appellatio sacerdotum in nullo loco noui Testamẽti tribuitur ministris uerbi et Sacramẽtorum.

Tertiò

Tertiò, ſicut in ueteri Teſtamento ſacerdotes non propria autoritate ſibi finxerunt, quæ ad miniſterium ſuum pertinere uellent, ſed habuerunt uerbum præſcriptum & mandatum Dei, quod in actionibus miniſterij ſui ſecuti ſunt. Vt ergo de appellatione ſacerdotũ, an miniſtris noui Teſtamenti tribui poßit, non contendamus: hoc certè fundamentum firmum & immotum eſt, de officijs miniſtrorum noui Teſtamenti, iudicandum & ſtatuendum eſſe ex uerbo, præſcripto & mandato, quod in Scriptura noui Teſtamenti, de miniſterio traditum eſt. Loci autem illi extant Mathæi 10. 26. & 28. Marci 16. Act. 1. & 6. 1. Cor. 4. & 12. itẽ 14. 2. Cor. 5. Eph. 4. Acto. 20. 1. Tim. 3. Tit. 1. Sed in illis locis nec oratio, nec dictio, nec ſyllaba, nec litera ulla extat, miniſtros noui Teſtamenti debere hiſtrionica repræſentatione in Miſſa, offerre Deo patri corpus & ſanguinem Chriſti, in ſacrificium propitiatorium, pro peccatis uiuorũ & mortuorum. imò illud pugnat cum ſententia uerbi Dei, in epiſtola ad Hebræos. Maniſteſtum igitur eſt, quid efficiat, & quantum ualeat ſextum Tridentini capituli argumentum: Chriſtus Apoſtolos conſtituit noui Teſtamenti ſacerdotes: ergo ipſis, & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus mandauit, ut offerrent in Miſſa, &c.

7. Agnus Paſchalis fuit figura Chriſti. Sed Paſcha in ueteri Teſtamento non tantum manducaba-

tur, sed simul etiam immolabatur. Ergo Eucharistia non tantum dispensanda & sumenda, sed & in Missa immolanda est, in sacrificium propitiatorium pro peccatis uiuorum & mortuorũ. Animaduertit lector, Pontificios in controuersia de re magna & ardua, non certis & perspicuis Scripturæ testimonijs, sed umbris & figuris agere: cũ maximè in hac disputatione locum habere deberet, quod Augustinus inquit contra epistolam Petiliani, cap. 16. Non ea colligant & commemorent, quæ obscurè, ambiguè uel figuratè dicta sunt, quæ quisq; sicut uoluerit, interpretetur secundum sensum suũ talia enim rectè intelligi exponiq; nõ possunt, nisi prius ea quæ apertißimè posita sunt, firma fide teneantur. Sed aliquid proferte, quod non egeat interprete: nec unde conuincamini, quod de alia re dictum sit, & uos aliud ad uestrum sensum detorquere conemini. Et cap. 19. inquit: Hæc mystica sunt, operta sunt, figurata sunt: aliquid manifestum quod interprete non egeat, flagitamus. Item: quid si ambiguè posita, & pro nobis & pro uobis possunt interpretari: nihil utique adiuuant causam uestram, sed planè talia malam causam uel moras faciendò sustentant. Ita Augustinus. Et ex figura agni Paschalis multa possent extrui, ne ipsi quidem Pontificiæ missæ tollerabilia. Sicut enim agnus Paschalis non simpliciter oblatus, sed mactatus est: ita oportet Missam esse sacrificium
ualde

ualde cruentum. uerbum enim שָׁחַט *significat mactare cum effusione sanguinis.* Nec à *sacerdotibus, sed à multitudine immolabatur agnus* Paschalis: *idq; non in sacrificium propitiatorium pro peccato, sed in memoriam liberationis* Aegyptiacæ. *Hæc certè non patientur* Pontificij *ita ad suam* Missam *accommodari.* Possemus *igitur totum illud argumentum de umbra & figura, hoc modo declinare: sed de re ipsa respondebimus.* Non *negamus, mactationem agni* Paschalis *fuisse figuram, immolationis* Christi. Paulus *enim inquit:* Pascha *nostrum immolatus est* Christus. *Quæstio uerò est, ubi & quādo figura illa mactationis agni* Paschalis, *à* Christo *impleta sit.* Pontificij *dicūt, nō in cruce, sed in cœna hoc factū esse.* Sed Scriptura *noui* Testamēti *contrariū affirmat.* Nam Baptista, Io. 1. *uocat* Christū, *agnū* Dei *tollentē peccata mūdi.* Petrus *uerò disertè affirmat,* Christum *tulisse peccata nostra in corpore suo, super lignū,* 1. Pet. 2. Apocal. 5. Dignus *est agnus qui occisus est, & redemit nos* Deo *in sanguine suo, &c.* 1. Petri 1. Redempti *estis non corruptibilibus, sed precioso sanguine, quasi agni immaculati.* Et *quod testimonium omnium clarissimum est,* Ioannis 19. *expreßè scriptum est, figuram immolati agni* Paschalis, *in* Christo *in cruce impletam esse,* Os *non cōminuetis ex eo.* Et *ita canit* Ecclesia: Cū Pascha *nostrum immolatus est* Christus *ipse enim uerus*

est agnus, qui abstulit peccata mundi, qui mortem nostram moriendo destruxit, &c. Vtrunq; igitur in Christo impletum esse, & immolationem et manducationem agni Paschalis, certum est. Quomodo uerò, quando & ubi, non ex nostris allegorijs, sed ex declaratione Scripturæ noui Testamenti discendum est: quæ affirmat, Christum Pascha nostrum immolatum esse in cruce semel: dari uerò ad manducandum in cœna, quotiescunq; iuxta institutionem hoc fecerimus, quod in prima cœna Christus fecit. Paulus 1. Cor. 5. manducationē quidem azymorum, per allegoriam transfert ad nouam uitam: immolationem uerò non alibi, quàm in mactatione Christi impletam esse dicit.

8. Malachias uaticinatur cap. 1. In omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus. Illud sacrificium non potest intelligi de Leuiticis. de illorum enim abrogatione ibi dicit: Non suscipiā munus de manu uestra. Nec de sacrificio crucis quod Hierosolymis factum est, intelligi potest: dicit enim, In omni loco sacrificatur. Nec de interioribus & spiritualibus sacrificijs fidelium intelligi potest: illa enim etiam tempore ueteris Testamenti fuerunt. Propheta uerò ibi uaticinatur de planè nouo sacrificio, quod antea non fuerit. Item de iusticijs fidelium dicit Isaias, quòd per se coram Deo sint tanquam pannus menstruatæ. Hanc uerò oblationem

tionem uocat mundam. Reliquum igitur est, ut de sacrificio missæ Pontificiæ intelligatur. ibi enim hostia, Christus scilicet, per se mũda est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest. Respondeo, in memoriam reuocetur, quis sit status controuersiæ: An scilicet Malachias affirmet, sacrificulum in Missa, debere certis illis mimicis gestibus, ritibus & actibus, sicut apud Pontificios fit, repræsentare pane et uino, Deo patri passionem filij sui: & illam actionem repræsentationis, esse sacrificium Deo gratum, & quidem propitiatorium, ad expianda & delenda peccata uiuorum & mortuorum: & quæ præterea Pontificiæ missæ tribui, suprà ostendimus. Horum certè nihil Malachias, uel unico uerbo meminit. Quantum igitur ad probandum & stabiliendum missæ Pontificiæ sacrificium, hoc Malachiæ uaticinium conferat, ex sola collatione status controuersiæ ad sententiam prophetæ, manifestum est.

Sed inquiunt: Tamen uaticinatur de oblatione quæ inter gentes in omni loco, hoc est tempore noui Testamenti sacrificetur & offeratur. Lego hoc quidem in uerbis prophetæ: sed generaliter, sine declaratione, quodnam futurum sit illud sacrificium. In Scriptura uerò noui Testamenti, lego explicationem, quæ sint sacrificia fidelium in nouo Testamẽto, spiritualia scilicet, sicut suprà loca Scripturæ notata sunt. Nec uerum est quod Pontificij

 dicunt,

dicunt, Prophetam uaticinari de nouo sacrificio, cuius nullus prorsus usus fuerit apud fideles, tempore ueteris Testamenti. Non enim loquitur de nouo, sed de mundo sacrificio: & antithesin facit; non inter spiritualia ueterum sacrificia, & inter mundam illam oblationem inter gentes: sed nominat Leuitica sacrificia, quæ in uno saltem loco Iudæi offerebantur, & stomachatur quòd illa praue offerebantur: illis uerò opponit mundam oblationem inter gentes. Et non obscurè declarat, quid per illam intelligi uelit. inquit enim: Nomen meum magnum est in gentibus. Quia igitur publica celebratio nominis diuini, quæ hactenus angustijs Palestinæ circumscripta fuerat, propaganda erat inter gentes; ut in omni loco nomen Domini magnificaretur prædicando, credēdo, inuocando, gratias agendo, celebrando, &c. hanc magnificationem nominis Dei, uocat oblationem & sacrificiū: sicut Prophetis usitatū est, cultum noui Testamenti describere phrasibus ceremoniarum ueteris Testamenti: ut, ascendere in montem Domini, imponere uitulos super altare, &c. Ita cap. 3. idem Propheta dicit: Erunt offerentes sacrificia in iusticia. Psalmus uerò 3. dicit, sperare in Domino, esse sacrificium iusticiæ.

Habemus igitur ipsius prophetæ interpretationem. cui accedit, quòd nouum Testamentum inter spiritualia sua sacrificia, numerat 1. Petri 2. an-

nunciare

nunciare uirtutes eius, qui nos de tenebris uocauit in lucem. Roman. 15. *sacrificare* Euangelium. Phil. 2. *sacrificium fidei.* Heb. 12. *uituli labiorum sunt, confiteri nomini* Domini: *item, sacrificium inuocationis, gratiarum actionis, &c.*

Et collatio ostendit, Scripturã usurpatione eorundẽ uerborũ monstrare, quæ sit uera sententia loci Malachiæ. Prophetam enim ibi loqui de uocatione gentium, certũ est. De illa uerò etiam Paulus loquitur, Ro. 15. & Phil. 2. Malachias uocat sacrificium & oblationẽ. Et ijsdẽ planè uerbis Paulus Ro. 15. describit uocationẽ gentiũ. Phil. 2. uocat sacrificiũ fidei. Dauid Psal. 142. ubi eleuationẽ manuũ uocat sacrificium, planè illo uocabulo utitur, quod extat in sentẽtia Malachiæ & 1. Tim. 2. Paulus dicit, Eleuari mundas manus. Quæ igitur sit munda oblatio in Malachia, Scriptura non obscurè indicat. Et quando talem interpretationem ex ipsa Scriptura desumptam habemus, errare nõ possumus. De Põtificio uerò sacrificio Missæ pro uiuis et mortuis, nihil habet Scriptura uel ueteris uel noui Testamenti, imò cũ ea ex diametro pugnat: sicut ostẽdit epistola ad Hebræos. Quæ igitur dementia est, à simplici sententia, quæ habet certa & manifesta Scripturæ testimonia, discedere: et comminisci peregrinam explicationẽ de sacrificio Missæ, quæ nullis Scripturæ testimonijs nititur, imò quæ cum Scriptura, aduersa fronte pugnat?

Quòd uerò Malachias uocat oblationem mundã, cũ tamẽ iustitiæ piorũ in hac uita sint sicut pãnus menstruatæ: non efficit, quo minus rectè de spiritualibus Ecclesiæ sacrificijs locus ille intelligatur. Petrus enim dicit: Offerẽtes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Inde fideles in oratione dicuntur eleuare puras manus, 1. Tim. 2. Mundis enim omnia munda sunt. Tit. 1.

Et ueteres etiam Ecclesiæ scriptores, de spiritualibus noui Testamenti sacrificijs, sententiam illam Malachiæ intelligunt et interpretãtur. ut Tertullianus in libro contra Iudæos: Malachias ita uaticinatur, indubitatè ideo, quòd in omni terra exire habebat prædicatio Apostolorum. Nam quòd non terrenis sacrificijs, sed spiritualibus Deo litandum sit, legimus: Cor contribulatũ, hostia est Dei. Et de spiritualibus addit, dicens: In omni loco sacrificia munda offerentur nomini meo. Hæc ibi. Et contra Marionem lib. 3. Intelligit per hoc uaticinium, gloriæ relationem, benedictionem, laudem & hymnum. Lib. 4. Intelligit simplicem orationem de conscientia pura.

Chrysostomus Oratione 2. aduersus Iudæos exponit de cultu spirituali. Ita & Hieronymus in commentarijs, exponit de orationibus, & de cultu spirituali.

Eusebius de demonstratione Euangelica lib. 1. cap. 6. dicit, Malachiam nihil aliud significare,

quàm

quàm quòd non definitè uel Hierosolymis, uel alio loco, sed in omni regione gentes orationis incensum & sacrificium, quod mundum dictum est, non per cruores, sed per pias actiones summo Deo essent oblaturæ.

Iustinus in Triphone, interpretatur quidem locum illum Malachiæ, de pane & poculo Eucharistiæ: non quòd sentiat, corpus & sanguinem Christi in cœna offerri Deo pro uiuis & pro mortuis; sed ipse se explicat his uerbis. Præcepit panem facere Eucharistiam, in memoriam paßionis, ut gratias agamus: & quòd mundum cum omnibus, hominis causa condidit: & quòd nos à peccatis liberauit, & potestates deleuit per paßionē. Propter spiritualia igitur sacrificia, locū illum Malachiæ accommodat ad actionem cœnæ Dominicæ.

Irenæus etiam libro 4. sententiam illam Malachiæ, de celebratione Eucharistiæ interpretatur: non uerò ita, quòd ibi histrionica repræsentatione corpus & sanguis Christi, patri offeratur pro uiuis & mortuis: sed ideo & inde (sicut ipse se explicat) quòd tunc in celebratione Eucharistiæ moris erat, Deo qui alimenta nobis præstat, primitias munerum suorum seu creaturæ suæ offerre: non quasi indigēti, sed gratias agentes donationi eius, sicut Solomon inquit: Qui miseretur pauperis, fœneratur Domino, item: Esuriui, & dedistis mihi manducare. Hæc sunt Irenæi uerba: ex quibus pla-

num fit, ipsum intelligere contributionem eleemosynarum pro pauperibus, quæ fiebat in actione Eucharistiæ. Et illam uocat sacrificium ideo (sicut ipse inquit) quia per munus erga regem honos & affectio ostenditur: item, quia in omni simplicitate & innocentia in sententia pura, & fide sine hypocrisi, & spe firma, in dilectione feruenti, cum gratiarum actione, primitias creaturarum eius offerre debemus, in illum usum, sicut Scriptura inquit: Qui miseretur pauperis. item: Esuriui, & dedistis, &c.

Irenæus igitur non de Pontificio sacrificio, sed de spiritualibus sacrificijs, quæ cùm aliàs semper, tum uerò præcipuè in administratione & usu Eucharistiæ fieri debent, interpretatur locum Malachiæ. Et in fine 33. capitis subiungit: Altare est in cœlis: illuc preces nostræ & oblationes nostræ diriguntur.

Ita Augustinus contra aduersarium legis libro primo, cap. 20. uaticinium illud Malachiæ, interpretatur de sacrificio secundum ordinem Melchisedech, & mentionem facit Eucharistiæ. Non autem de mimica repræsentatione Pontificiorum loquitur, sed inquit: Immolat Deo in corpore Christi, hostiam laudis Psal. 50. Et addit: Incensum de quo Malachias loquitur, Iohannes Apoc. 5. interpretatur esse orationes sanctorum.

Hæc loca, Iustini, Irenæi & Augustini, ideo ob-

seruentur, ut artificium Pontificiorum intelligatur. Quia enim ueteres illi, locum Malachiæ ad actionem Eucharistiæ accommodant, licet clarißimè se explicent, quomodo hoc intelligi uelint: Pontificij tamen illis omnibus dißimulatis, ubi mentionē Eucharistiæ audierint, mox ueteribus affingunt Missam suam. Nec Scripturæ igitur, nec ueterum interpretationes permittunt, locum Malachiæ, de histrionico Pontificiæ missæ sacrificio intelligere.

9. *Paulus prima Corinth. 10. confert mensam Domini, & mensam dæmoniorum: et per mensam utrobiq; altare intelligit. Sicut ergo Ethnici habuerunt altaria, in quibus primùm sacrificabant, & postea de sacrificatis comedebāt: ita & in Missa altare esse debet, ubi corpus & sanguis Christi primùm sacrificentur, & postea participentur.*

Principiò consideret lector, qualia suffragia & patrocinia habeat missa Pontificia. Ex umbris & figuris ueteris Testamenti anxiè, quæcunque possunt conquirunt, & huc detorquēt. Cum uerò illis nō satis fidant, & Ethnicorum sacrificijs quæ dæmonijs offeruntur, deploratæ Missæ suæ subsidium accersere non uerentur: non dißimili ratione, sicut ille apud Virgilium inquit:

- Vos mihi manes
Esto boni, quoniam superis auersa uoluntas.

Quod autem ad illam Pauli collationē attinet, si res

si res ipsa de qua Paulus loquitur, quomodo se habeat, consideretur: manifestum erit, quàm falsò ille locus Pauli, ad stabiliendum Pontificiæ missæ sacrificium detorqueatur. Mos erat apud Iudæos, post peractum in altari sacrificium, de partibus seu reliquijs sacrificij instruere mensas, seu solemnes epulas: sicut exempla testantur, 1. Reg. 1. et 16. Ita etiam gentes, post peracta in aris sua sacrificia, instruebāt mensas seu solennes epulas, ad quas amicos inuitabant; sicut 8. Aeneid. Euander post sacrificium Herculis, Aeneam inuitat ad epulas. Iam apud Corinthios disputabatur, nō hæc quæstio, An Christianis liceret apud aras gentilium interesse ipsorum sacrificijs, & simul sacrificare dæmonijs. hoc enim ut manifestā idololatriā, non licere manifestū est: sed hæc erat quæstio: Cū Ethnici post peracta in tēplis & aris sacrificia, postea domi mensas seu epulas de idolothytis instruerēt, & ad illas mensas, amicos & uicinos, etiā qui iam Christiani facti fuerant, inuitarent: quæstio inquā erat, an Christiani bona consciētia, illis mensis seu epulis interesse possent: hoc est, quæstio erat non de aris ubi sacrificabatur, sed de mensis ubi sacrificata comedebātur. Et hinc patet Tridentina fallacia, per mensam intelligendum esse altare sacrificatoriū: cum nec Iudæi, nec gentes in aris, sed in mensis, ea quæ sacrificata erant, comederint.

Ad illam igitur propositam quæstionem, Paulus

lus primò cap. 8. ita respondet: Quia & idolum & idolothytum nihil sit, ideo extra casum scandali, si quis libertatem Christianam rectè intelligat, sine læsione propriæ conscientiæ comedi atq; etiã emi posse idolothyta: habendam tamen esse rationem infirmiorum. Deinde cap. 10. addit hanc commonefactionem: Quamuis liberum sit, non tamen conuenire, ut simul quis & mensæ Domini & mẽsæ dæmoniorum particeps sit. Et rationem addit: Quia, inquit, qui in Israel hostias sacrificatas comedunt, illa manducatione participes redduntur altaris, hoc est sacrificij, quod in altari oblatũ est. Et gentes quia quæ immolant, dæmonijs immolant: ergo participatio mensæ idolothytorum, ostendit conuiuas cupere participes fieri sacrificij idololatrici: imò gratiæ & auxilij dæmoniorum, propter quæ sacrificium illud dæmonijs oblatum est. Christiani uerò in mensa Domini, eius sacrificij quod à Christo in cruce oblatum est, participes redduntur. Ergo non decet, ut simul etiam mensæ dæmoniorum participes sint.

Hæc est simplex, uera, & genuina sententia Paulinæ collationis, inter mensam Domini et mensam Israelitarum, item dæmoniorum. Et hæc collatio pulcherrimè illustrat doctrinam de cœna Domini. Sicut enim Israelitæ, sacrificij in altari oblati participes reddebantur, conmunione non alterius cibi, sed partium seu reliquiarum de illo ipso

quod

quod in sacrificio oblatum erat: ita filius Dei, sacrificij sui in cruce peracti participes nos facit, non communione frustuli panis, sed dispensatione & manducatione illius corporis, quod pro nobis in cruce traditum est. Et sicut Moses Exodi 24. populo applicaturus & obsignaturus uetus Testamentum, hoc facit aspersione non alterius, sed ipsius sanguinis, qui pro confirmatione fœderis sacrificatus erat: ita Christus illum ipsum sanguinem in cœna bibendum nobis tradit, cuius effusione nouum Testamentum confirmatum est. Hæc collatio & confirmat doctrinam de uera & substantiali præsentia corporis & sanguinis Domini in cœna, & suauissimam consolationem ex eius usu ostendit.

His ita declaratis, facilè iam erit uidere, an ex illa Paulina collatione confirmetur & stabiliatur sacrificiũ Pontificiæ missæ. Hactenus enim conuenit collatio. sicut Iudæi & gentes ea quæ sacrificata erant, in mensa illis de quibus iam loquimur, comedebant: ita etiam oportet ea quæ in mensa Domini sumimus, sacrificata esse. Sed ubi, & quãdo? Num necesse erat, ut in ipsis mensis illorum conuiuirum fieret sacrificium? Minimè. ita enim Paulus non dixisset, Christianos posse interesse mensis seu cõuiuijs illis Ethnicarum. Nec necesse erat, si post unum atq; alterum sacrificij diem, mensa illa instrueretur, ut rursus in mensa repeteretur actio sacrificij:

trificij: sed sufficiebat, id quod in illo conuiuio sumebatur, antea fuisse in altari sacrificatũ. Ita cum Christus unica oblatione semel, corpus & sanguinem suum in cruce patri pro peccatis nostris obtulerit: non necesse est, ut illa in mensa Domini iterum sacrificentur, quotiescunque ea sumpturi sumus: sed sufficit illa nos sumere quæ antea oblata sunt, in cruce scilicet. Vtq; liberum sit, sacrificia Leuitica & Ethnica repetere: certè sacrificium Christi repeti nec posse nec debere, Scriptura expreßè sæpius contestatur. Heb. 9. & 10. Illa igitur Pauli collatio, inter mensam Domini, mensam Iudaicam, & mensam dæmoniorum, nihil prorsus patrocinatur sacrificio Pontificiæ missæ.

10. Veteris Testamenti figuras oportet in nouo cõpleri. Ergo sacrificium Missæ, per uarias sacrificiorum ueteris Testamenti similitudines præfiguratum, oportet in nouo Testamento seruari.

Respondeo. Antecedens concedimus: sed quod inde infertur, dicimus simpliciter falsum esse, & probari nõ posse. Neq; enim quia uerum est, nouũ Testamẽtum habere impletionẽ figurarũ ueteris Testamenti: ideo nostris uel allegorijs uel consequentijs liberũ relictum est, quomodo & quibus in rebus figuras illas impletas esse quisq; fingere uelit: sed impletionem illam, quomodo sit facta, & in quibus reb. sita sit Scriptura noui Testamẽti tradit et explicat: nec præter illam explicationẽ, alia

quæ

quæ ex Scriptura demonstrari nõ possunt, fingenda sunt. Tradit autem Scriptura noui Testamenti figuras sacrificiorum ueteris Testamenti, impletas esse dupliciter: 1. in unico propitiatorio sacrificio Christi, in cruce. 2. in spiritualibus sacrificijs fidelium, quæ nominatim in nouo Testamento enumerantur & explicantur. Atq; hoc modo Augustinus etiam de Ciui. libro 10. cap. 5. & 6. tradit & explicat significationem & impletionem sacrificiorum ueteris Testamenti. Nulla autem in Scriptura noui Testamenti mentio fit theatricæ repræsentationis, & propitiatorij sacrificij Pontificiæ Missæ. Falsum igitur est, propter impletionem figurarum ueteris Testamenti, instituendum & seruandum esse Pontificium sacrificium histrionicæ Missæ.

11. Corpus & sanguinem Christi esse propitiatorium sacrificium pro peccatis, non est dubium. Sed in cœna Dominica adest Christus cũ suo corpore & sanguine. Ergo Missa est sacrificium uerè propitiatorium, eiusdem uirtutis cum sacrificio cracis: eadem enim utrobiq; est hostia.

Respondeo. Multiplex est fallacia in hoc argumento: quæ si detecta fuerit, facilis erit explicatio. Vt enim corpus & sanguis Christi sint propitiatorium sacrificium, non sufficit existere & adesse substantiam illam. nam adfuit in utero matris in præsepi, in fascijs, &c. Num uerò ideo sacrificium

propi-

propitiatoriū pro peccatis fuit, quod Maria abijt per montana, quòd primogenitū suum fascijs inuoluit, & in præsepe reclinauit, sedet ad dextram patris, habitat in credentibus? Num ideo seßio & inhabitatio est propitiatorium illud, de quo Scriptura loquitur, sacrificiū pro peccatis? Ouis certè in stabulo & in pascuis, erat ouis: non tamen statim erat sacrificium. Ad sacrificium enim requiritur, non tantùm ut substantia sacrificij existat & adsit, sed requiritur actio aliqua certa, qua substātia illa offeratur. Num uerò quæuis & qualiscunq; actio facit sacrificium? Minimè gentium. neq; enim si ouis tondeatur, ideo illa actione sacrificatur. Sed ad uerum, & Deo gratum sacrificiū requitur: 1. ipsa substantia sacrificij. 2. certa offerendi actio, non ab hominibus excogitata, sed ab ipso Deo præscripta. 3. requiritur ut illa actio fiat à persona ad hoc à Deo constituta & ordinata, 4. ut fiat ea intentione & ad illum finem, sicut à Deo in uerbo præscriptum est. Distinctio enim Leuiticorum sacrificorum, quæ à causa finali sumitur, ut alia sacrificia sint pro peccato, uel hoc uel illo, alia sint pacifica: pēdet simpliciter ex præscripto uerbi Dei.

His fundamētis, quæ simplicia, plana & firma sunt, ad propositum argumentum adhibitis, facilis erit explicatio. Corpus enim & sanguis Christi, sunt sacrificium propitiatorium pro peccatis: non

hac simpliciter ratione, quia existunt: sed quia filius Dei, ut uerus Pontifiex, ipse ad hoc à patre constitutus, se obtulit Deo patri, ita faciens, sicut mandatum acceperat à patre, Ioan. 14. tradẽdo scilicet corpus, & effundendo sanguinẽ. Et Deus uirtutem, dignitatem & efficaciam illius oblationis, ipse in uerbo declarauit. Si hoc modo ponatur prima propositio argumenti, manifestũ erit, quomodo attexatur altera propositio. In cœna enim Dominica adest quidẽ iuxta Christi uerbũ, corpus et sanguis ipsius: sed desiderãtur ibi, q̃ ad rationẽ ueri sacrificij requiri iã diximus. Actio.n. cœnæ Dominicæ, sicut à Christo instituta et mãdata est, nõ est actio sacrificij, sed Sacramẽti. Adest ibi Christus, non ut sacrificetur, sed ut dispensetur & sumatur.

Sed excipiunt Pontificij, se actione suæ repræsentationis habere intentionem offerẽdi Deo, corpus & sanguinem Christi: idq; in eum finem, ut sit sacrificium propitiatorium pro uiuis & mortuis. Ego uerò non ignoro, Pontificios hoc facere. Sed quæstio in hoc argumento est: 1. An Deus instituerit, præscripserit & mandarit talem repræsentationẽ, per tales ritus, gestus & actus, sicut fit in Pontificia missa. 2. An uoluntatem suam declararit, quod talem repræsentationem uelit acceptare pro sacrificio gratißimo. 3. An extet promißio diuina, quòd talis actio repræsentationis, sit propitiatoriũ sacrificiũ pro peccatis. Quia uerò ex uer

bo Dei

bo Dei hæc demōſtrari nō poſſunt: nō itaq; cōficitur hoc argumēto, Miſsam eſſe tale ſacrificiū, & eiuſdē uirtutis cū ſacrificio crucis, etiāſi concedatur adeſſe ibi corpus et ſanguinē Chriſti. Ambroſ. n. rectè pronūciat, eos qui Euchariſtiā aliter tractāt & celebrāt, quàm à Domino traditū eſt, ſubiectos eſſe ſentētiæ Pauli de iudicio Dei. imò quia Chriſtus in ſacrificio Miſſæ, per plures ſacerdotes, tanquam oblatio pro peccato ſæpius offertur, contra ſententiam uerbi Dei in epiſt. ad Heb. Horrenda igitur abominatio eſt.

12. Eccleſia catholica ſemper ita intellexit & docuit: ergo à tēpore Apoſtolorū ſemper in Eccleſia fuit talis ritus, et talis doctrina de ſacrificio Miſſæ, ſicut nūc eſt in eccleſia Pōtificia. Huius argumēti mētio fit in medio primi Tridētini capituli: ſed ordinis gratia ita diſtribui, ut explicatis prius ijs quæ ex Scriptura adducuntur, poſtremum locum haberent teſtimonia Patrum. Notum aūt eſt, bonas mentes plurimū moueri conſenſu et teſtimonijs antiquitatis, eius præſertim, quæ fuit purioribus, optimis & florentiſsimis Eccleſiæ temporibus. Ideo in hac diſputatione, Pontificij potiſsimam præſidiorum ſuorum partē collocant in cumulandis multis Patrum ſententijs, ut fucum faciant ſimplicioribus: quaſi & ritus et doctrina de ſacrificio Miſſæ, pro uiuis & mortuis, ſicut nunc uſurpatur et traditur à Pōtificijs, ſit uetuſtiſsimæ

traditionis, omniũ scriptorum totius antiquitatis, & catholicæ obseruationis in Ecclesia omniũ temporum, inde usq; ab Apostolorum temporibus.

Sed & illæ nebulæ non difficulter discutiuntur, si tota disputatio de ueterum testimonijs, referatur ad statum controuersiæ. Quando igitur multæ & uariæ ueterum sententiæ cumulantur, semper obseruandum est, an hoc quod in controuersia positum est, certò, perspicuè & firmiter inde probetur: ueteres scilicet omnes, consentientibus suffragijs hæc dogmata tanquã catholica semper tradidisse, & ex uerbo Dei defendisse: 1. Esse à Christo institutum, ab Apostolis traditum, & in primitiua Ecclesia obseruatum, ut corpus & sanguis Christi in cœna, huiusmodi uerbis, ritibus, gestibus, actibus & ornamentis, theatrica repræsentatione Deo patri sistatur & offeratur, sicut nũc fit in missa Pontificia. 2. Quòd illa sacerdotis actio & repræsentatio corporis et sanguinis Christi sit sacrificium propitiatorium, ad expianda & delenda peccata, ad placandam offensam Dei, ad impetrandam gratiam Dei, remißionem peccatorum, & quæuis à Deo beneficia. 3. Sacrificulũ per illam repræsentationẽ, spectatoribus non communicantibus, sed tantum curãtibus, uel pro se uel pro alijs fieri talem repræsentationis actionẽ, imò absentibus, mortuis, & quibuscũq; uelit, applicare omnia merita & fructus paßionis Dominicæ.

4. Per

4. Per illam actionem repræsentationis, accedendum esse ad Deum, si uelimus inuenire gratiam et auxilium. Et quæ præterea missæ Pontificiæ tribui, supra ostendimus. Hæc sunt quæ patroni Pontificiæ missæ, in uero & catholico cõsensu purioris antiqtatis, ex scriptis nõ supposititijs, perspicuè demõstrare debebãt. Quòd enim progressu temporis, quidam ueterũ ad singulares opiniones declinare cœperunt, non facit catholicũ consensum totius antiquitatis. Sed illa hoc modo ex antiquitate probari non posse, certæ & manifestæ rationes ostendunt. Primò extant descriptiones rituum ueteris Ecclesiæ, in celebratione cœnæ Dominicæ, apud Iustinum apologia 2, apud Dionysium in Ecclesiasticæ hierarchia. apud Augustinum epistola 59. & apud Chrysostomum homilia 18. in 2. ad Corinth. sed nihil ibi deprehenditur de histrionica repræsentatione rituum, gestuum, actuum uerborum, &c. Pontificiæ missæ.

Secundò, ipsi Pontificij scriptores testantur, illam panopliam uerborum rituum, gestuum, actuum, ornamentorum, uestium, qui nerui sunt, atq; adeò ipsa substantia Pontificiæ missæ, non fuisse tempore Apostolorum. dicũt enim, Apostolos ad sola uerba Domini, addita solummodo Dominica oratione consecrasse. Gregorius in Registro lib. 7. ca. 65. Platina in uita Sixti 1. Rupertus de diuinis officijs libro 2. cap 21. Valafridus, Strabo de

rebus Ecclesiasticis cap.22. Durandus lib.4.cap.1. & alij. Et quidem discertè annotant, quibus temporibus post Christum et Apostolos, & à quibus autoribus singulæ partes theatricæ istius repræsentationis inuētæ & institutæ sint: ita ut post annos fermè sexcentos post Christum natum, uix absolutum sit totum illud drama repræsentationis, quale nunc usitatum est in Pontificia Ecclesia.

Quia igitur illud, quod iuxta Eccij descriptionē propriè Missa est, in uetustißima Ecclesia nondū fuit in rerū natura: postea enim primū institutū fuisse, ipsi Pontificij scriptores testātur: ergo nec opiniones illæ, quæ Missæ nunc affingūtur, potuerunt esse in primitiua Ecclesia.

Tertiò, uetustißimi scriptores sacrificium expiatorium, propitiatorium & satisfactorium pro peccatis, iuxta scripturam, tribuunt unicæ & soli oblationi Christi, in cruce factæ: fidelium uerò sacrificia in nouo Testamento, omnes uno ore affirmant esse spiritualia. Et quidē Lactantius expressè dicit, in epitome diuinarū institutionū, illa quæ aut digitis fiunt, aut extra hominem fiunt, nō esse uera sacrificia. Ignota etiā est ueteribus illa disputatio: Quòd abrogationi Leuiticorū sacrificiorū, præter sacrificiū Christi in cruce, aliud succeßisset ceremoniale sacrificium, in nouo Testamento.

Quartò. Ea quæ Pontificij nūc sacrificio Missæ suæ arrogant, ea ueteres tribuunt dispēsationi & sum-

& sumptioni corporis et sanguinis Domini in cœna. Sed aduersarij nostri sunt suaues, & quidē artificiosi rhetores. Cum de re ipsa eo modo, sicut de statu cōtrouersiæ suprà dictū est, deberent testimonia ex uetustißimis scriptorib. proferre: quia uident illud cum cōmodo Missæ suæ fieri nō posse, uocabula quædam ex ueterū scriptis arripiunt, & quādo illa in aliquot antiquorū sententijs ostēderint, existimant satis probatā & munitam esse Pontificiam missam, testimonijs & consensu antiquitatis. Duo autem talia sunt uocabula, Missa scilicet, & Sacrificium. Et ubicunq; illa uocabula apud ueteres reperiūtur, statim additur annotatio: Hoc est testimonium pro Missa. Et imperitiores quando audiunt talia allegata: Missa fuit in usu, tempore Ignatij, & reliquorum uetustißimorum; Tota antiquitas sensit et docuit, Missam esse sacrificium: nihil aliud cogitant uel intelligūt, quàm talem Missam, & tale sacrificium, sicut apud Pontificios nunc usurpatur.

De duobus igitur illis uocabulis, in quibus consistit tota congeries sententiarum, quas pro Missa sua Pontificij ex ueteribus corradūt, pauca quædā dicēda sunt. Illis.n. duobus uocabulis rectè explicatis, discussæ erūt nebulæ quas imperitiorib. offundunt, strepitu testimoniorum ex ueteribus. Faciemus aūt illud quàm breuißimè: ab alijs enim copiosè illa sunt demonstrata & explicata.

DE VOCABVLO MISSAE.

Primi igitur patroni missæ Pontificiæ, cum ex uerbo Dei impugnari cœpisset, ut Eccius, & post ipsum alij, solliciti inquisiuerũt uocabulum Missæ: & ubicunq; in Græcorum scriptorũ interpretibus illud inuenerunt, statim exclamarunt; Adeò antiqua est Pontificia missa, quod tempore Ignatij, Dionysij, & reliquorum uetustißimorum patrum, celebratæ fuerint Missæ. Ignatius enim ad Smirnenses dicit: Celebrare missam. Et Missam appellat Dionysius capite 3. Eccles. Hierarchiæ. In historia Tripartita sæpißimè repetitur, ueteres Ecclesiæ patres, Missas celebrasse. li. 3. cap. 11. Missas fecisse libro 4. cap. 13. Missarum celebrasse solennia. lib. 7. cap. 31. lib. 9. cap. 9. Populus congregabatur ad Missas. His testimonijs seriò triumphãt. Sed certißimum est, uocabulum Missæ apud nullum ex Græcis autoribus extare: sed interpretum illa sunt uerba, ut interpres Dionysij, ἱερουργίαν reddidit nunc Missam, nunc salutis hostiæ oblationem: cum uocabulum significet sacræ actionis administrationem. Quod Ignatius scripsit, δοχὴν ἐπιτελεῖν, conuiuium scilicet Dominicũ celebrare: Hoc interpres reddidit, Missas celebrare. Ita ubi Sozomenus habet ἐκκλησιάζειν, & Socrates συνάγειν: quæ uerba publicas congregationes, & solennes Ecclesiæ conuentus significant: Epiphanius Scholasticus reddidit, Missas facere, Mis-

sas cele-

ſas celebrare. Et hæc cum ita ſe habeant, tamen ſi dîs placet, præcipua hæc probatio fuit antiquitatis Pontificiæ miſſæ: cum ne uocabulum quidem Miſſæ, ueteri Græcæ Eccleſiæ notum fuerit. Non enim quid interpres reddiderit, ſed quid autores ſcripſerint, quæſtio eſt. Apud Latinos ſcriptores, non tamen uetuſtiſsimos, extat quidem uocabulum Miſſæ: ut apud Ambroſium lib. 5. epiſt. 33. & apud Leonem in epiſtola ad Dioſcurum Alexandrinum. Sed Miſſas illi appellabant, idem quod Hilarius in Pſal. 65. uocat officia diuinorum Sacramentorum, quando ſcilicet in Eccleſiaſticis conuentibus, uel Sacramenta adminiſtrabãtur, diſpenſabantur & participabantur: ſicut ex epiſtola Leonis manifeſtũ eſt: uel quando ad orationes cõueniebatur. Ita apud Caßianum libro ſecundo de modo Pſalmorum cap. 13 poſt Miſſam nocturnam non eſſe dormiendum. cap. 15. Poſt orationũ Miſſam unuſquiſq; ad cellulam ſuã redeat. lib. 2. cap. 8. Poſt uigiliæ Miſſam, ſomnus uſq; ad lucis aduentum indulgetur. Caßãder ex regula Benedicti, & ex Honorio oſtendit, orationes quæ uulgò collectæ dicuntur, appellari ſolitas Miſſas.

Ex Miſſæ igitur uocabulo, ſiue apud interpretes Græcorum ſcriptorum, ſiue apud Latinos ſcriptores legatur, nihil planè uel patrocinij, uel ſubſidij accedit Pontificiæ repræſentationi. Animaduertunt & ſentiunt hoc, qui nũc eruditiores

esse uolunt in regno Pontificio. Ideo satius esse iudicāt, hoc argumēto de uocabulo Missæ prorsus supersedere, quod tamen principio huius controuersiæ, pro firmissima columna habebatur. Adeò scilicet certa & immota sunt fundamenta missæ Pontificiæ.

QVO SENSV VETERES LITVRgiam appellarint sacrificium.

Alterum uerò genus testimoniorū ex uocabulo sacrificij multo speciosius est. Negari enim non potest, ueteres quando loquuntur de celebratione cœnæ Dominicæ, usurpare uocabula sacrificij immolationis, oblationis, hostiæ, uictimæ: itē uti uerbis offerre, sacrificare, immolare. Nonne igitur totius antiquitatis uniuersalis consensus est, Missam esse sacrificium? Ego uerò simplicissimè respōdeo, si de uocabulis, siue de appellationibus tantum certamen esset, elabi nulla ratione possemus, quin concedere cogeremur, ueteres celebrationi cœnæ Dominicæ frequenter attribuisse appellationes sacrificij. Sed quia de re ipsa controuersia est: respondeo, non esse consequens, si ueteres cœnam Dominicam appellarunt sacrificium, quòd ideo docuerint et senserint, esse tale sacrificiū, sicut Pōtificios fingere, suprà in cōstitutione status ostendimus. Vocabulum enim sacrificij latè patet, & iuxta Scripturæ & ueterum consuetudinem uarijs

rijs rebus exercitijs & actionibus tribuitur: sicut suprà exemplis & Scripturæ & antiquitatis, plæ num fecimus.

Simplex igitur & compendiaria ratio explicandi ueterum testimonia, quæ de sacrificio Missæ ab aduersarijs allegantur, hæc est: ut ob oculos ponatur status huius controuersiæ quale scilicet sacrificium Pontificij intelligant, quando de Missa disputant, sicut suprà ipsorum uerbis explicatum est: & ex antithesi ostendatur, quòd ueteres, quando celebrationem cœnæ Dominicæ appellant sacrificium, non intelligant illud de quo Pontificij dimicant: sed quòd appellationē illam tribuant alijs multis & uarijs ueræ pietatis exercitijs, quæ in actione cœnæ Dominicæ concurrunt, & apud ueteres usitata fuerunt. Ita enim manifestum euadet, insignem esse fallaciā, quòd ubicunq; apud ueteres, celebrationi cœnæ Dominicæ tribuitur appellatio sacrificij, quòd Pontificij statim commentum de suæ Missæ sacrificio affingunt. Ordine igitur & breuißimè, genera sacrificiorum quæ ueteres in actione cœnæ Dominicæ, appellatione sacrificij notare & intelligi uoluerunt, annotabimus.

Primò, in ueteri Ecclesia usitatum fuit, quando celebrāda erat cœna Dominica, q̄ pro sustentatiōe ministrorū et pauperū, panis, uinū, et alia munera in mēsa Domini, siue in altari offerebantur;

& ex

& ex illis oblatis muneribus panis & uini, sumebantur partes, quæ consecrabantur in Euchristiã. Hæc consuetudo uidetur sumpta fuisse ex 1. Cor. 11. Huius consuetudinis meminit Pontius Paulinus de gazophylacio: Irenæus lib. 4. Iustinus Apologia 2. & in Decretis de Consecrat. distinct. 1. capite: Omnis Christianus, Et 12. quæst. 2. ca. Vulturanæ, & sequentibus. Quia uerò in Scriptura, contributio eleemosynarũ uocatur sacrificiũ, Philip. 4. & Hebr. 13. inde ueteres, hoc exercitiũ pietatis in cœna Dominica, uocarũt sacrificiũ & oblationes. Cyprianus sermone de eleemosyna: Locuples matrona, in Dominicum sine sacrificio uenis, et partem de sacrificio quod pauper obtult, sumis. Irenæus libro quarto, capite 32. Offerimus Deo primitias creaturarum eius, cum gratiarum actione. Atq; illud dicit fieri iuxta Scripturæ dicta: Qui miseretur pauperis, fœneratur Domino. Esuriui, & dedistis mihi, &c. Et ex illis primitijs creaturæ Dei, ostendit sumptum fuisse quod consecrabatur in corpus & sanguinẽ Christi. Atq; inter cæteras rationes, etiam inde totam actionem uocat oblationem. Augustinus epistola centesima uigesimasecunda dicit, mulieres offerre sacrificia ad altare Domini, ut per sacerdotem Deo offerrentur. Nomina enim eorum qui aliquid obtulerunt ad aram, recitabantur, & oratione Deo cõmendabantur: sicut Canon Gregorij

testatur. Et multæ secretæ idem testantur, ut quæ dicitur Dominica 5.6.7. post Pentecoste.

2. Publicæ illæ communes & solennes preces pro omnibus, quarum forma 1. Tim. 2. præscribitur, usitatè apud ueteres fiebant in actione cœnæ Dominicæ: sicut testatur Augustinus epistola 59. ad Paulinum. Et quia fidelium orationes, in scriptura uocantur sacrificia. Psal. 141. Heb. 5. Apoc. 5. & 8. hinc Irenæus de oblatione noui Testamēti, in actione Eucharistiæ loquens, inter cætera inquit libro quarto, cap. 33. Vult nos quoq; sine intermißione offerre munus ad altare. Est ergo altare in cœlis. illuc enim preces & oblationes nostræ diriguntur. Chrisostomus homilia 18. in 2. ad Corinth. Quia & in precibus uiderit quis populum simul offerre, cum pro energumenis, tum pro pœnitentibus: cōmunes enim preces fiunt, & omnes unam dicunt orationem. Tertul. Ad Scapulam: Sacrificamus Deo pro salute Imperatoris: sed sicut ipse mandauit, præceptura. Et in Apologetico cap. 30. Ego offero Domino sacrificiū pingue, quod mihi mandauit, orationem scilicet.

3. Cœna Dominica à uetustißimis, Ignatio, Iustino, Irenæo, &c. uocatur Eucharistia. Ideo sicut Chrysostomus explicat homilia 16. in Matth. quia in eius celebratione proponitur cōsideratio de multis et uarijs beneficijs Dei, principaliter uerò de præcipuo opere dilectionis Dei erga nos,

quòd

quòd filium miserit, qui traditione corporis & effusione sanguinis sui, perditos nos redemit; ut ita inuitemur ad gratiarum actionem. Sacrificiũ uerò laudis et gratiarũ actionis, in Scriptura crebrò celebratur: Psal. 50. 69. Syrach. 35. Heb 13. Et patres etiam hymnos, laudes, & gratiarum actiones uocant sacrificia: ut August. epistola 120. Eusebius de demonst. lib 1. cap. 10. Tertullianus contra Marcionem lib. 4. Et Græcus canon expreßè mentionem facit hymni, glorificationis, &c.

4. Quia cõmemorationem Christi, Paulus interpretatur de annuncianda in cœna morte Domini: apud ueteres igitur in celebratione cœnæ Dominicæ, semper seruata fuit publica prædicatio, & solennis annunciatio paßionis, mortis resurrectionis et ascensionis Christi. Et Cyrillus in epistola synodica ad Nestorium: annunciantes secũdum carnem mortem, resurrectionẽ & ascensionẽ unigeniti filij Dei, celebramus incruentum sacrificiũ seu ἀναίμακτον λατρείαν. Nam Paulus Rom. 15. totum ministerium Euangelij, uocat sacrificium.

5. Multa ueræ pietatis exercitia concurrunt in celebratione & usu cœnæ Dominicæ, quæ 1. Pet. 2. uocãtur spirituales hostiæ: ut pœnitentia, fides, spes, patiẽtia, dilectio, bonum propositum, &c. Et fides, quæ principaliter obiectum suum habet in usu cœnæ Dominicæ, uocatur sacrificium, Philip. 2. Ita Irenæus libro 4. capite. 32. disputans de oblatione

latione noui Testamenti in celebratione Eucharistiæ, enumerat sententiam puram, fidem sine hypocrisi, spem firmam, dilectionem feruentem, misericordiam, obediētiam & iustitiam, bonas operationes cum gratiarum actione.

6. Ecclesia, & singuli fideles, in uero usu Eucharistiæ, totos se corpore & anima uouent, consecrant, & dedicant Domino, & propter Dominum proximo. Item orationibus Ecclesia offertur, hoc est, commendatur Deo. Paulus uerò Romanorum duodecimo dicit, corpora nostra exhiberi Deo hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, cultum scilicet rationalem. Inde Augustinus de Ciuitate libro decimo, capite sexto: Hoc est sacrificium Christianorum, multi unum corpus sumus in Christo: quod etiam Sacramento altaris, fidelibus noto, frequentat Ecclesia: ubi ei demonstratur, quòd in ea oblatione quam offert, ipsa offeratur. Et epistola 59. Vouentur omnia quæ offeruntur Deo, maximè sancti altaris oblatio: quo sacramento prædicatur nostrum illud uotum maximum, quo nos uouimus, in Christo esse mansuros, utiq; in compage corporis Christi: cuius rei Sacramentum est, quòd unus panis, & unum corpus multi sumus. Item: Cum populo benedicitur, & fiunt interpellationes, tūc antistites uelut aduocati, susceptos suos misericordißimæ offerunt potestati.

Vides.

Vides quàm uarijs actionibus, & pietatis exercitijs quæ apud ueteres in celebratione cœnæ Dominicæ usitata fuerũt, attributa sit applicatio sacrificij seu oblationis: Et inde tota actio nomen apud ueteres accepit. Hæc uerò cum Pontificijs nõ sint ignota, iudicet lector, quale sit artificium, quòd omnes ueterum sentẽtias de sacrificio, promiscuè detorquent ad theatricum sacrificium Pontificiæ missæ: cum ueteres de longè alijs rebus, actionibus & exercitijs loquantur, quando celebrationẽ cœnæ Dominicæ uocant sacrificium. Sed excipiunt: Non illa tantum pietatis exercitia, quæ ueteris Ecclesiæ more, in actione cœnæ Dominicæ usurpata fuerunt, à patribus uocari sacrificia: sed ipsam actionem cœnæ Dominicæ, & quidem ipsum corpus & sanguinem Christi in cœna, à ueteribus uocari sacrificium oblationem, hostiam, uictimam, &c. Ego uerò non nego hoc: cõstat.n. ueteres appellationem sacrificij, oblationis, uictimæ, hostiæ, etc. trãstulisse ad ipsam actionẽ cœnæ Dominicæ, Imò ad ipsum corpus et sanguinẽ Christi in cœna.

Sed hoc nego, ueteres appellatione sacrificij, intellexisse theatricam illã repræsentationem, qua Pontificij Missæ suæ sacrificiũ definiunt: & quòd histrionica illa actio sacerdotis, certis gestibus & actibus tractans corpus & sanguinẽ Christi sit sacrificiũ propitiatoriũ, ad expianda & delẽda peccata, ad placandã offensam Dei, & ad impetrãda

quæuis

quæuis à Deo beneficia. Extant enim ueterum declarationes, quomodo intelligi uoluerint, quòd & actionem cœnæ Dominicæ, & ipsum corpus Christi in cœna, uocant sacrificium & uictimam. Et sicut antea ostendimus, quomodo patres alijs pietatis exercitijs, quæ circa celebrationem cœnæ Dominicæ concurrunt, tribuerint appellationem sacrificiorum: ita etiam distinctè annotabimus, quo sensu ueteres uocabula sacrificiorum tribuerint ipsi actioni cœnæ Dominicæ, & corpori Christi in cœna. Et hæc simul referantur ad statũ controuersiæ: An scilicet Patres tale sacrificium intellexerint, sicut à Pontificijs in Missa fingitur, iuxta declarationẽ, suprà ipsorũ uerbis expositã.

Primò igitur ipsam administrationem seu celebrationem cœnæ Dominicæ, ut sanctificationẽ, consecrationem, & dispensationem, Patres uocãt sacrificium, Dionysius uocat ἱερουργίαν, quia est sacra actio, aut sacræ actionis administratio: & dicit, sacerdotem tunc ἱερουργεῖν, quando id facit quod Christus in prima cœna fecit. Et ne qua sit dubitatio, quid per hierurgiam intelligat, Pontifex orans ut idoneus reddatur ad hanc ἱερουργίαν, per partes enumerat quid complectatur: 1. ad imitationem Christi, diuini illa dona conficere, sanctificare, aut consecrare. 2. sanctificata sanctè distribuere. 3. ut communicaturi sanctè participẽt illis mysterijs. Et statim explicans, quomodo pon

tifex sanctißimã ἱερουργίαν, perficiat, inqt: Panem indiuisũ diuidit, & unũ poculũ omnib. distribuit. Dionysij igitur ἱερουργία, nõ est Põtificiorũ histrionica repræsentatio, sed nihil aliud est quàm præparatio, sanctificatio, cõsecratio, dispẽsatio & distributio Eucharistiæ: quã uocat θεομίμητον ἱερουργίαν, administrationẽ sacræ actionis, q̃ fiat ad imitationẽ eius qđ Christus Deus fecit. Illã uerò ἱερουργίαν, hoc est, sacrã actionẽ pertinẽtẽ ad ministeriũ Euãgelij, Latini uocãt sacrificiũ: & ἱερουργεῖν, reddũt sacrificare seu offerre. Nã & Paulus Ro. 15. actiões quæ ad ministeriũ Euãgelij pertinẽt cuius non postrema pars est administratio Sacramẽtorũ, describit p uocabula sacrificij & oblationis. Ita Augustinus ad Paulinũ epistola 5.9. uocat sancti altaris oblationẽ, quæ Deo offeratur: quando scilicet id quod in mensa Domini est, benedicitur, sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur & præparatur. Hæc enim sunt eius uerba.

Cyprianus lib. 7. epist. 3. ubi in principio totius epistolæ argumentum ponit, de calice Dominico sanctificando, & plebi ministrãdo, subinde ingeminat uocabula sacrificij & oblationis: & quòd Christus sumpsit calicẽ, nõ sola aqua, sed uino & aqua mixtũ, illum benedixit, distribuit discipulis. hoc Cyprianus ita effert: Christus obtulit Deo patri, nõ aquã solã, sed uinũ aqua mixtũ in calice. quod Transubstantiatores, de sua oblatione admittere

mittere nõ possunt. Nec rectè intellectũ offendit quod dicit, Deo patri offerri. Nã & Acto.13. de ministerio Euangelij, quod Chrysostomus interpretatur de prædicatione: Lucas dicit, cũ ministrarẽt Domino. Et alibi patres clarißimè se explicant, cũ dicũt, Christũ in cœna immolari populis. Augustinus epistola 23. immolari nobis. Augustinus in Ps. 79. immolari fidelib. Hieronymus ad Damasum. Ita Paulus 2. Cor. 2. de prædicatione Euãgelij dicit: Christi bonus odor sumus Deo, ad uitã illis qui saluantur. Cyrillus in epistola ad Nestoriũ uocat incruentũ sacrificiũ seu λατρείαν, quãdo id quod cõfectũ est, nominamus corpus & sanguinẽ Christi: quãdo accedimus ad mysticas benedictiones, et sanctificamur, participes effecti corporis & sanguinis omniũ redemptoris Christi. Secũdò. Actio cœnæ Dominicæ, ueterib. uocatur sacrificiũ, oblatio, immolatio, &c. quia cœna Dominica celebratur et usurpatur, in memoriã seu cõmemorationẽ unici sacrificij Christi, in cruce semel peracti. Ita Augustinus in libro sentẽtiarũ Prosperi. Cũ frãgitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiusq; sanguinis de latere effusio designatur. De fide ad Petrum cap. 18. Et contra Faustum lib. 20. cap. 18. hæc tria inter se confert, sacrificia leuitica, sacrificium Christi in cruce, & immolationem corporis eius in cœna

& inter hæc talem ostendit differentiam: in cruce redditum fuisse in ueritate, sacrificium corporis & sanguinis Christi: in ueterum sacrificijs, fuisse figuras & similitudines, promittentes futurum Christi sacrificium: in cœna Domini, per Sacramentum memoriæ, celebrari memoriam seu commemorationem & gratiarum actionem perfecti & consummati sacrificij Christi in cruce. Et ad Bonifacium episto.23. item epist.120. ad Honoratum, tractat exempla, quòd illud quod alicuius memoriale est, propter similitudinẽ sæpe eius rei cuius memoriale est, nomen accipiat. ut appropinquante Paschate, dicimus: Cras aut perendie est passio Christi: cum semel tantum, ante multos annos sit passus. & die Dominica dicimus: Hodie Christus resurrexit. propter similitudinem enim dies ille id esse dicitur, quod tamen non est. Et postea subiungit: Nónne Christus semel oblatus est, & tamen in Sacramento quotidie populis immolatur? Nec mentitur qui dicit, Christum immolari. Si enim Sacramenta non haberent similitudinem earum rerum quarum sunt Sacramenta, nullo modo essent Sacramenta: sed ex similitudine, sæpe nomina earum accipiunt. eâdem etiam similitudine, sicut dies Paschæ uocatur resurrectio Domini, eo quòd sit memoria resurrectionis Domini. Ambrosius in epistolam ad Hebræos declarat, quale sacrificium sit cœna Domini: Quod nos,

nos, inqt, agimus recordatio est sacrificij. Ita Chrysostomus homilia 17. ad Hebræos, disputãs de quotidiana oblatione in cœna Dominica, tandem inquit: Quod nos facimus, sit ad commemorationẽ eius quod semel factum est, scilicet in cruce: non aliud sacrificium, sed idipsum semper facimus: magis autem recordationẽ sacrificij operamur, quia ipse dicit: Hoc facite in mei commemorationem. Ita Cyprianus dicit: Paßio Domini, est sacrificium quod offerimus. Theophilactus in 10. ad Hebræos: Quæret aliquis, num & ipsi sine sanguine immolamus. ita quidẽ: sed Christi mortis tunc reminiscimur, eundem semper offerimus: quin potius oblationis illius memoriam facimus, perinde ac esset hoc tempore immolatus. Augustinus in Psalmo 79. Ecce innouauit nos Christus, donauit nobis omnia peccata, & cõuersi sumus. Si obliuiscamur quid nobis donatum est, & à quo donatum est, obliuiscimur munus Saluatoris: cùm autem non obliuiscimur munus Saluatoris, nónne quotidie nobis Christus immolatur? Et Semel pro nobis Christus immolatus est, cum credidimus tunc fuit nobis cogitatio: modò autem reliquiæ cogitationis sunt, qua meminimus, quis ad nos uenerit, & quid nobis donauerit ex ipsis reliquijs cogitationis: hoc est, ex ipsa memoria quotidie nobis sic immolatur, quasi quotidie nos innouet, qui prima gratia sua nos innouauit. Obseruet lector quod Augustinus

dicit, Christũ immolari nobis, quando per uocem Euangelij ad fidem conuertimur, quando gratia Dei innouamur, in Baptismo *scilicet.* Nam *& de circumcisione* Origenes *in 2.ad* Rom.*dicit, sanguinem circumcisionis offerre.imò ex ipsa memoria beneficiorũ* Christi,*dicit* Augustinus, *Christũ nobis immolari: hoc est, sicut alibi dicit:* Tunc *cuiq; Christus occiditur, cum credit occisum.*

Hæ ueterum declarationes considerentur. Ex*presse dicunt, Christum semel tantum uerè, siue in ueritate oblatũ esse, in cruce scilicet: actionẽ uerò cœnæ* Dominicæ,*propter similitudinẽ uocari sacrificiũ, oblationẽ & immolationẽ: non quòd uerè ibi fiat immolatio* Christi,*sed quia instituta sit & usurpetur in memoriam seu ad cõmemorationem immolationis Christi, semel in cruce factæ.* Et *ne hæc cõmemoratio ad commentitiam* Pontifi*ciorum repræsentationem detorqueatur, ipsi ueteres se explicant: immolationem Christi designari, cũ hostia frangitur, dũ sanguis* Domini *de calice in ara fideliũ funditur.* De *consecrat.dist.2. ca.* Cum *frangitur.* Et *de* Trinitate *inquit* Augusti*nus:* Qui *Domini morte liberati sumus, huius rei memoriã edendo & potãdo, quæ oblata sunt significamus.* Item: Corpus *Christi dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptũ, & prece mystica consecratũ sumimus, in memoriã* Dominicæ *passionis.*

Longobardus *lib.4.dist,12,* Quæritur, *si quod*

gerit

gerit ſacerdos, propriè dicatur ſacrificiũ uel immolatio: & ſi Chriſtus quotidie immoletur, uel ſemel tantũ immolatus ſit. Ad hoc breuiter dici poteſt: Illud quod offertur & cõſecratur à ſacerdote, uocari ſacrificiũ & oblationẽ: quia memoria eſt, & repræſentatio ueri ſacrificij, & ſanctæ immolationis, factæ in ara crucis. Et ſemel Chriſtus mortuus eſt, in cruce: ibiq; immolatus eſt, in ſemetipſo: quotidie aũt immolatur in Sacramento: quia in Sacramento, recordatio fit illius quod factum eſt ſemel.

Obſeruabit autem lector, huic Longobardi ſententiæ, quam ex Patrum teſtimonijs probat & cõfirmat: ſacrificiũ ſcilicet crucis, eſſe uerũ ſacrificium, actionem uerò ſacerdotis, non propriè dici ſacrificium: directè oppoſitum eſſe primum canonem Tridentinum: Si quis dixerit, in Miſſa nõ offerri Deo uerũ & propriũ ſacrificiũ, anathema ſit. Vides Pontificiam miſſam non poſſe conſiſtere, niſi declarationes antiquitatis, quibus etiam Longobardi adhuc tempore Eccleſia uſa eſt, anathemate damnentur. Nam & Auguſtinus de Ciuitate Dei libro decimo, inquit: Quod hominibus uocatur ſacrificium, ſignum eſt ueri ſacrificij.

Tertiò. Patres corpus & ſanguinẽ Domini in cœna præſentia, uocant uictimã ſalutarẽ, hoſtiam puram, precium noſtrum, precium redemptionis

nostræ, precium pro peccatis totius mundi, sacrificium propitiatorium, & propitiationem: nō quòd actione sacerdotis, corpus & sanguis Christi in Missa offerantur, ut fiant precium & propitiatio pro peccatis totius mundi: sed quia uictima illa quæ in cruce semel pro redemptione nostrá, & pro peccatis totius mundi oblata est, corpus scilicet & sanguis Domini, in cœna Dominica adest, dispensatur, exhibetur & sumitur, ita ut uirtus et efficacia illius oblationis, semel in cruce factæ, applicetur & obsignetur priuatim singulis fide sumentibus. Ita Cyprianus de cœna Domini inquit: Panis iste supersubstantialis, & calix benedictionis, solenni benedictione sacratus, ad totius hominis uitam proficit, simul medicamentum & holocaustum, ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens. Mox uerò addit explicationē de communione, poculū quod Christus nobis porrexit, tantæ uirtutis esse. Et suauißima extat sententia apud Augustinum lib. 9. ca. 13. de Monica matre sua: Tantummodo memoriam sui, ad altare tuum fieri desiderauit: unde sciebat dispensari uictimam sanctam, qua deletum est chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, et nihil inueniens in illo, in quo uincimus. Ad cuius precij nostri Sacramentum, ligauit ancillam animam suam uinculo fidei. Nemo à prote-

ctione

ctione tua dirumpat eam. Non *ſe interponat nec ui, nec inſidijs, nec leo, nec draco, &c.* Illa enim *quæ in cœna Chriſtus exhibet, fides accepta interponit inter peccata noſtra & iram* Dei, *tanquam ſatisfactionem & propitiationem.* Ita Bernhardus *inquit, ſermone 22. in* Cantica: Cum *defecit uirtus mea, non conturbor, non diffido: ſciam quid faciam, calicem* Domini *accipiam?* Et *ſermone 1. de* Epiphania: Totum *quod dare poſſum, miſerum corpus iſtud eſt.* Id *ſi minus eſt, addo & corpus ipſius.* Nam *illud de meo eſt, & meum eſt: paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt mihi.* De *te* Domine *ſuppleo, quod minus habeo in me.* O *dulciſſima reconciliatio, ac ſatisfactio ſuauiſſima.* Emiſſenus *de* Conſecrat. 2. *cap.* Quia *corpus:* Cõ*ſecrauit nobis Sacramentum corporis & ſanguinis, ut coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in precium: ut quia quotidiana et in defeſſa currebat pro omnium ſalute redemptio, perpetua eſſet redemptionis oblatio: & perennis uictima illa uiueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia, uera, unica & perfecta hoſtia.* Cum *igitur reuerendum altare, cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis, ſacrum* Dei *tui corpus & ſanguinem fide reſpice, cordis manu accipe, & totũ* Chriſtum *interioris hominis aſſume, &c.* Quod *uerò* Emiſſenus *oblationem uocat perpetuam, hũc habet ſenſum, ſicut* Cyprianus *de* Baptiſmo Chri-

sti inquit: Oblatio Christi in cruce facta, non minus hodie in cõspectu Dei efficax est, quàm eo die quo de saucio latere sanguis & aqua exiuit. semper enim reseruatæ in corpore plagæ, salutis humanæ exigunt precium, & obedientiæ donatiuũ requirunt. Hæ ueterum sententiæ de sacrificio corporis & sanguis Domini in cœna, ut sunt analogæ fidei, ita nihil patrocinantur histrionico Põtificiorũ sacrificio. Sed tamẽ simul in ueterum lectione, etiã hoc obseruandũ est, quomodo phrases illæ de sacrificãdo & immolãdo corpore & sanguine Domini in cœna, progressu tẽporis, uerum usum cœnæ Dominicæ paulatim cœperint obscurare, & peregrinas opiniones de merito actionis sacerdotis inuehere. Anniuersaria die in memoriã fideliũ defunctorũ, munera seu eleemosinæ ad altare offerebantur, ut esset confeßio, qua fide obdormijssent. Postea uerò inde factæ sunt propitiationes pro peccatis, etiam mortuorũ. Horũ uestigia in quibusdã ueteribus reperiuntur: quod liberè fatemur. Neq; enim ueterũ qualescunq; sententiæ, sed Scriptura canonica, regula est & norma fidei & iudicij in hac controuersia.

Et hæc consideratio de næuis quorundã ueterum, ostendit quare malimus cœnã Dominicã, Sacramentũ potius quàm sacrificiũ appellari. Primò enim Scriptura, quæ omniũ rectißimas & cõmodißimas appellationes potest rebus ipsis tribuere,

re, nullibi cœnã Dominicã uocat sacrificiũ.2.Ipsa appellatio sacrificij,nõ parũ obscurat uerã doctrinã & usum cœnæ Dominicæ. Sacrificiũ enim est actio,qua nos Deo aliquid reddimus et offerimus. Cœnã Dominicã uerò Christus instituit, ut in illa (quod propriũ est Sacramentorũ)nobiscũ ageret, præbens, exhibẽs,applicãs & obsignans pignore corporis & sanguinis sui,merita paßionis suæ:& uult,ut ea quæ ibi nobis offert & donat, fide accipiamus.Appellatio uerò sacrificij ab illis nos deducit ad ea quæ nos in actione cœnæ Dominicæ Deo offerimus & reddimus.Rectius igitur & cõmodius uocatur Sacramentum,quàm sacrificium. 3.Quid incommodi catachreses appellationum sacrificij,si ad cœnam Dominicam accommodentur,afferant,theatricum Pontificiæ missæ sacrificium,quod ex phrasibus illis non dextrè intellectis extructum est,satis ostendit.

Et hæc sunt argumenta illa,quæ Tridentinum concilium pro retinendo, confirmando & stabiliendo sacrificio Pontificiæ missæ, in aciem producit:quæ simplici explicatiõe nõ difficulter refutantur,si tantũ instituatur collatio, inter argumenta illa & inter statũ cõtrouersiæ:quem ideo in principio pluribus exposuimus.Illa enim accõmodatio manifestè ostendit,nihil ueri, firmi & solidi, siue subsidij siue patrocinij,ex omnibus illis argumentis Pontificiæ missæ accedere.

ARGV-

ARGUMENTA, OSTENDENTIA ABOMINATIONEM MISSÆ PONTIFICIÆ.

Nec uerò hoc tantum in sacrificio missæ Pontificiæ desideramus, quòd scilicet destituatur ueris, firmis & solidis Scripturæ fundamentis: sed hoc est quod præcipuè querimur, quod sit abominatio, pugnans cum doctrina de uerbo, Sacramentis & fide: imò quòd contumeliosa in unicũ Christi sacrificium, & in perpetuum ipsius sacerdotium: sicut hæc prolixè à nostris, iustis & integris scriptis sunt demonstrata. Ego, ne ab instituti examinis ratione longius digrediar, præcipua tantum argumenta contra Pontificiam missam, in pauca generalia capita conferam, & breuiter annotabo.

1. Instituere cultum extra uerbum, & sine uerbo Dei, & quidem talem cui tribuatur propitiatio pro peccatis, placatio offensæ Dei, & impetratio gratiæ, & aliorum beneficiorum à Deo: uanum est, Deo placere non potest: imò idololatria est. Frustra enim colunt me, doctrinis & mandatis hominum. item: Sine fide impoßibile est aliquid placere Deo. Fides autem est ex auditu, & auditus per uerbum Dei reuelatum. Imò Prophetæ pronunciant, idololatriam esse omnia sacrificia, non tantum gentium, uerumetiam Iudæorum, quæ extra uerbum, & sine mandato Dei instituebantur in lucis, in excelsis, &c.

Sed

Sed theatrica repræsentatio per uerba, ornamenta, ritus, gestus, actus, & c. sicut in Pontificia missa fit, nullum habet uerbi testimonium. Christus enim in institutione cœnæ Dominicæ, ne ulla quidē syllaba eius meminit. Fabulantur sane quidam, Pontificiam missificationem Iacobum habere autorem. Sed ipsi Pontificij scriptores fatentur, Apostolis illa fuisse ignota: ut quos scribunt, solummodo Dominica oratione ad uerba cœnæ usos in celebratione cœnæ Dominicæ: sicut paulo antè loca autorum notauimus. Et quidem ipsi Pontificij scriptores annotant, qui Romani Pontifices, & quo tempore, singulos actus & scenas Missifici dramatis inuenerint & instituerint, unde postea tota illa repræsentatio composita est. Quia ergo Pontificia missa, sine uerbo Dei, sine traditione & exemplo Apostolorum, humanum inuentum est: cultus igitur uanus est, qui Deo placere non potest: imò abominatio & idololatria est, humano commento tribuere propitiationem pro peccatis, & c.

2. Sacramenta extra usum à Christo institutum, in aliam actionem toto genere diuersam trāsferre, ingens est piaculum. Ambrosius enim tractans doctrinam de cœna Domini, inter indignos reponit illos, qui aliter hoc mysterium celebrant, quàm à Domino institutum est. Christus autem Sacramenti, & non sacrificij actionem, in uerbis institutio-

institutionis præscripsit & mãdauit: quod manife stißimũ est. Et ipsi Pontificij tradũt, diuersas esse actiones Sacramenti & sacrificij. Contumelia igitur cœnæ Dominicæ, est missa Pontificia.

3. Administrationẽ & usum cœnæ Dominicæ, Christus moriturus testamẽti forma instituit. Magnũ aũt scelus est, uel hominis testamẽto, quãdo ratũ & confirmatum est, aliquid superordinare. Manifestũ igitur est, quid sit Pontificia missa, quæ testamento filij Dei aliquid superordinat, quod in illo nõ continetur, nõ instituitur, nõ præscribitur.

4. Missa Pontificia, sicut eam in principio descripsimus, multis modis cum unico propitiatorio sacrificio Christi in cruce pugnat, & in illud cõtumeliosa est. Vnicum enim solũ est sacrificiũ propitiatoriũ, expiatoriũ & satisfactoriũ pro peccatis: oblatio scilicet Christi, semel in cruce facta. Heb. 7. 9. & 10. Semel se obtulit pro peccatis, ad tollenda multorum peccata, æterna redemptione inuenta. Vnica enim oblatione consummauit in æternũ eos qui sanctificantur. Ergo fingere aliud propitiatoriũ sacrificiũ ꝑ peccatis, abominãda cõtumelia est in sacrificium Christi. Nec releuat Pontificios, quòd dicunt se non aliam, sed eandem hostiam, quæ in cruce oblata est, iteratò sæpius, & quidem quotidie pro peccatis offerre. Nam epistola ad Hebræos disertè et expreßè hoc agit, et sæpius repetit, Christum se ita semel pro peccatis obtulisse,

lisse, ut non necesse habeat quotidie pro peccatis offerre, nec ut sæpius semetipsum offerat: sicut Leuiticus pontifex, per singulos annos intrabat in sancta. Pighius dicit, *Christum quidem seipsum nõ offerre sæpius: sed hoc non obstare, quo minus per sacerdotes sæpius offeratur.* Sed Heb. 9. *non tãtũ dicitur, Christũ semetipsum semel tamũ et nõ sæpius obtulisse: sed ibidem etiam scriptũ est: Christus semel oblatus est, ad multorum exhaurienda peccata.* Item Heb. 10. *in genere dicitur: ubi est peccatorũ remißio, ibi non amplius oblatio pro peccato.* Imò Apostolus *affirmat, esse testimoniũ infirmitatis, imbecillitatis & imperfectionis, quando eadẽ hostia sæpius & per plures sacerdotes pro peccatis offertur.* Et *hanc ponit antithesin, inter sacerdotiũ leuiticũ & Christi.* Ibi *fuerũt plures sacerdotes, & iteratæ repetitiones eiusdẽ sacrificij: quod signũ fuit, illis sacrificijs nõ auferri peccata. Christus uerò, unicus et sempitern9 est noui Testamẽti sacerdos, q unica pro peccatis hostia oblata, æternã redemptionẽ, & cõsummatã remißionem peccatorum inuenit. Qualis igitur abominatio sit Põtificia missa, & q̃ cõtumeliosa in sacrificiũ Christi, Scriptura clarißimè, sæpius repetita eadẽ sententia monstrat. Sed inquiunt:* Licet Christus *unica oblatione consummatè meruit redemptionem, & remißionẽ peccatorũ: tamẽ ut p illã saluemur, [illegible] ut applicetur & accipiatur.* Concedo

hoc:

hoc: sed Scriptura non dicit, applicationem unicæ oblationis Christi, fieri per nouam & iteratam oblationem pro peccatis: sed alia ostēdit media, ab ipso filio Dei esse instituta: ut scilicet uerbo et Sacramentis applicetur, & fide accipiatur. Pleriq; conantur claritatē testimoniorum epistolæ ad Hebræos eludere hac distinctione, q̃ unica cruēta oblatione semel Christus se obtulerit: & hoc modo ipsum nō posse uel debere sæpius offerri: incruēta uerò oblatione, sæpius & quotidie per sacrificulos pro peccatis eße offerendū. Sed epistola ad Hebræos, sine omni distinctione et exceptiōe, generaliter loqtur: Semel ꝓ peccatis oblatus est. Nō necesse habet quotidie ꝓ peccatis offerre. Vbi est peccatorū remißio, ibi non est amplius oblatio pro peccato. Et textus Heb. 9. manifestè tria hæc ponit, de oblatione pro peccatis. 1. Sine sanguinis effusione, nō fit remißio. 2. Si sæpius offeratur Christus, oporteret ipsum sæpius pati. 3. Oportet mortē intercedere, ut per oblationē pro peccatis, promißionē æternæ hæreditatis accipiant qui uocati sunt. Scriptura igitur nō admittit, Christū sæpius pro peccatis offerendū esse, siue fiat cruenta, siue incruēta oblatione. Patres uerò quādo nominānt incruentā oblationē, intelligūt spiritualia sacrificia. Fiat autē accōmodatio harū sententiarum ad sacrificium Pontificiæ missæ. Oblatio Christi pro peccato, non fit sine effusione sanguinis: sed oportet

morte

morte intercedente ipsum pati, quando fit hostia pro peccato. Hebr. 9. Ergo Pontificij, qui fingunt in Missa Christum iteratò offerri pro peccatis, iteratò ipsum crucifigunt & occidunt, quantum quidem in ipsis est. Christus enim amplius non moritur, mors amplius ipsi dominari non potest. Sed sunt, qui rursus sibi ipsis cruci figunt filium Dei, ostentui ipsum habentes. Heb. 6. Talis igitur, & tā horrēda est abominatio sacrificij Pōtificiæ missæ.

5. Missa Pontificia pugnat cum perpetuo sacerdotio Christi. Nemo enim potest Christum pro peccatis offerre, nisi ipse Christus semetipsum. Heb. 5. Nemo sumit sibi honorem, &c. Heb. 9. Per Spiritum sanctum semetipsum obtulit Deo. Et quidem oblationem pro peccato, in nouo Testamēto, affirmat Apostolus pertinere ad unicum sacerdotium Christi: non ita ut per plures sacerdotes sibi succedētes sæpius offeratur, sed quia semel semetipsum obtulit Deo. Pugnat uerò & alia ratione Pontificia missa, cum perpetuo sacerdotio Christi. Christus enim est Pontifex & Saluator noster, nō tantum merito, uerumetiam efficacia. Et Heb. 7. perpetuum ipsius sacerdotium ita describitur: Saluare in perpetuum potest, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper uiuens, ut interpellet pro nobis. Heb. 9. Introiuit in ipsum cœlum, ut appareat nūc uultui Dei pro nobis. item: Mediator noui Testamenti est, ut morte intercedente promißionem hæ

 reditatis

*reditatis accipiāt qui uocati sunt.*Heb. 10.*Eos qui sanctificātur, Christus consummat in sempiternū, unica sua oblatione item:*Habentes *sacerdotē magnum super domū* Dei, *habemus fiduciā ad introitum in sancta:accedamus ergo cū uero corde, etc.* Heb. 4. Habētes *Pontificem qui penetrauit cœlos, adeamus cum fiducia thronum gratiæ, ut misericordiam cōsequamur, & gratiam in auxiliū, &c.* Colligantur *hæc in unam summam, quæ* Scriptura *testatur pertinere ad perpetuum sacerdotium* Christi: *& ex opposito consideretur, quòd omnia hæc* Pontificia *missa, sacerdotio Christi detrahat, & ad se transferat.* Vt *enim Christus appareat uultui* Dei *pro nobis, ut per ipsum ad* Deum *accedentes saluemur, ut sanctificemur, ut promißionē hæreditatis accipiamus, ut habeamus accessum ad* Deum, *ut misericordiam consequamur, & gratiā inueniamus:* Pontificij *dicunt sacrificulum, ut mediatorem inter* Deum *& nos se interponere, cum theatrica sua repræsentatione, & per illam Christum sisti uultui patris: ut ita per hanc sacrificuli actionem accedentes ad* Deum, *inueniamus gratiam, & consequamur misericordiam.*

Scriptura uerò docet, hæc quærēda esse in perpetuo sacerdotio Christi, ad dexteram patris, per illa media, uerbi scilicet, Sacramentorum *& fidei, quæ ad hoc ab ipso filio instituta sunt.* Manifestum *igitur est, quòd* Pontificia *missa Christum ex sempiterno*

piterno suo sacerdotio proturbet, & in eius locũ surroget leuißimos sacrificulos: ut per ipsorũ repræsentationem, ea cõfidamus nos impetraturos, quæ solius sacerdotij Christi sunt.

6. *Pontificia missa obscurat & euertit media illa, quæ ipsis filius* Dei *instituit & ordinauit: ut per illa applicaretur & acciperetur meritum, uirtus, & efficacia mortis & paßionis suæ, ad remißionem peccatorum, & salutem æternã.* Sicut *enim certum & sufficiens meritum salutis, à* Deo *ordinatum est, sacrificium scilicet Christi: ita quia oportet eius meriti applicationem fieri, filius* Dei *in hunc usum instituit & ordinauit certa media, uerbi scilicet, &* Sacramentorum: Et *illa ita ordinauit, quòd per ea in ministerio ipse, ut perpetuus sacerdos, uult efficax esse, proponere, offerre, distribuere, donare, applicare & obsignare merita sua ad uitam, & salutem æternam.* Et *illa uult fide à nobis accipi: quam et ipsam efficacià sua in nobis operatur & confirmat, per uerbum &* Sacramenta: *ut ita laus & gloria nostræ reconciliationis & salutis, in solidũ tribuatur unico* Põ*tifici nostro* Christo. Sed *illã gloriã* Põ*tificia missa Christo detrahit, et ad actionẽ sacrificuli transfert, quem fingunt merita paßionis Christi posse applicare, quibuscũq; uelit.* Ita *cũ Christus merita sua, in uerbo &* Sacramẽto *nobis oblata et exhibita, uelit à nobis fide, utpote gratuita dona accipi,*

Pontificia missa ex Sacramento facit sacrificium: hoc est, ex actione Dei facit nostrum opus, ex gratuita acceptatione facit opus meritorium & impetratorium. Sacrificium enim, iuxta Augustinum lib. 1. contra aduersarium legis, & de Ciui. lib. 10. est opus quod Deo nuncupamus, reddimus & dedicamus, hoc fine, ut sancta societate ipsi inhæreamus. Sacramentũ uerò est sacrosanctum signum, per quod Deus gratuita sua beneficia, gratis nobis offert, exhibet, applicat & obsignat. Insignis igitur est peruersio cœnæ Dominicæ, ex Sacramẽto facere sacrificium, eo modo sicut Pontificij de Missæ suæ sacrificio loquuntur: quòd scilicet repræsentatoria illa sacrificuli actio, impetret nobis applicationem beneficiorum Christi: & qui curet pro se celebrari Missam, illum hoc opere impetrare gratiam, & quæ præterea Missæ tribuuntur. Paulus Rom. 3. inquit: Pater filium nobis proposuit (scilicet in uerbo & Sacramentis) propitiatorium per fidem in sanguine eius. Heb. 9. Ipse Christus sistit se uultui Dei pro nobis. Hæc omnia, Pontificia missa ad opus sacrificuli transfert.

Accedit & hæc peruersio, quòd cum Christus usum cœnæ suæ instituerit, pro singulis sumẽtibus qui accipiunt, manducant & bibunt, missa Pontificia usum & fructũ præsentis celebrationis cœnæ Dominicæ, trãsfert ad spectatores qui nõ cõmunicant: imò ad absentes, atq; adeò ad ipsos mortuos.

Breuiter

Breuiter capita tantum argumentorũ, ab alijs latius explicata annoto: ex quibus iudicari potest, quàm horrenda sit abominatio & idolomonia missæ Pontificiæ.

DE MISSIS IN HONOREM *sanctorum.*

Caput 3.

Et quamuis in honorẽ & memoriam sanctorum, nõnullas interdum Missas Ecclesia celebrare cõsueuerit: non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronauit: unde nec sacerdos dicere solet, Offero tibi sacrificium Petre uel Paule: sed Deo de illorum uictorijs gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorũ memoriam facimus in terris.

Canon 5.

Si quis dixerit, imposturam esse, Missas celebrare in honorem sancto-

rum, & pro illorũ intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit.

EXAMEN.

Nec difficile, nec obscurũ est huius Capituli & huius Canonis examẽ. decimus enim articulus, qui de sacrificio Missæ Theologis in Tridentino cõcilio examinandus propositus fuit, sic habet: An abusus sit, certas Missas certis sanctis, attribuere? Et 3. caput dicit, ideo Missas in honorem sanctorũ celebrari, ut ita patrocinia eorũ imploremus. Quod Canõ Missæ interpretatur, ut Deus meritis et precibus sanctorum concedat, ut in omnibus, diuinæ protectionis auxilio muniamur. Quæstio igitur est: An sacrosancta cœna Dominica ideo sit instituta, ut eius celebratione, administratione & usurpatione, implorentur & comparẽtur patrocinia sanctorũ, ita ut in omnibus, in quibus indigemus diuinæ protectionis auxilio, Deus illud concedat propter merita & preces sanctorũ. Hæc certè impia prophanatio cœnæ Dominicæ, aduersa fronte repugnat institutioni eius: idq; nõ tã apertè, quàm palpabiliter. Christus enim dicit: Hoc facite, nõ in sanctorũ: sed, in mei cõmemorationẽ. Et quidem in usu cœnæ Dominicæ ideo præbet nobis corpus & sanguinem suum, ut adituri thronum gratiæ, misericordiam

ricordiam cõsequamur, & gratiã inueniamus in auxilio opportuno, apprehendamus, & Deo fide proponamus merita unicæ oblationis Christi, & intercessionem ipsius, quòd uultui Dei apparet pro nobis, semper uiuẽs ad hoc ut interpellet pro nobis, ut in perpetuum saluet, qui per ipsum accedunt ad Deum. Heb. 4. 7. & 9.

His meritis & hac intercessione nitamur, propter hæc merita & hãc intercessionẽ, petamus & cõfidamus in omnibus diuinæ protectionis auxilio muniri. Vtq; de exauditione & impetratione certi simus, ipse filius Dei in usu cœnæ se nobis coniungit, cõmunicatione corporis & sanguinis sui. Hæc certè ex doctrina uerbi Dei, de usu cœnæ Dominicæ, sunt manifestißima, et plenißima dulcis & necessariæ cõsolationis. Pontificij uerò non tantũ extra Missam, inuocationem sanctorum usurpant & defendunt: sed & ipsam sacrosanctam cœnam Domini, huic impietati seruire cogũt: ut scilicet ipsa actione cœnæ Dominicæ hoc quæratur, ut sancti sua merita & preces interponãt inter nostram dignitatem & inter Deum, ita ut ipsorum meritis & precibus concedatur, quo in omnibus diuinæ protectionis muniamur auxilio. Et Mißis illis de sanctis, quas Votiuas nominãt, adscribũt singulares effectus, et multo maiores prærogatiuas, quàm alijs simplicib. Mißis. Hoc certè nõ tantũ est, Christo adiũgere alios mediatores, per quorum merita

ptum est Apocal. 17. Thaidem Babylonicam circumdatam (in Missa scilicet) purpura & coccino, auro & margaritis, debere in fronte gestare titulum, quòd sit mater fornicationum & abominationũ terræ: ideo sine dißimulatione, perfricta fronte palàm profitetur, ideo celebrari Missas de sanctis, ut ipsa actione cœnæ Dominicæ, patrocinia sanctorum implorentur. Et Canon 5. dicit, Missas celebrari in honorem sanctorum, pro illorum intercesßione apud Deum obtinenda: eo scilicet modo, sicut Canon Missæ & Collectæ de sanctis testantur.

Et ad defensionem impiæ huius prophanationis, ex doctrina Scripturæ de cœna Dominica, ne in speciem quidem aliquid proferri potest. Tantum ueterum quorundam exemplis, impietatem illam excusare & defendere conantur. Sed insignẽ & luculentam iniuriam faciunt ueræ & puriori antiquitati: quod paucis monstrabimus.

Hoc cõstat ex historia antiquitatis, cum in magnis illis primitiuæ Ecclesiæ persecutionibus, pro confeßione Christianæ fidei, multi quotidie martyres fierent, quòd Ecclesia annuas illorum martyrũ memorias, solenniter celebrauit: & quidem in ipsis locis, ubi martyrum corpora sepulta erãt, publicos celebrabant Ecclesiæ conuentus, tractabatur ibi uerbũ Dei, celebrabatur ibi administratio cœnæ, sicut Paulus 1 Cor. 15. dicit, super mortuos cele-

bratam fuisse administrationem Baptismi. Et quidem in ipsa synaxi, ante consecrationem panis & uini, suo loco & ordine nomina et certamina martyrum publicè recitabantur. Progressu temporis, etiam martyrũ corpora, sub ipsis mensis seu aris, in quibus celebrabatur cœna Dominica, reposita fuerunt, maximè Ambrosij & Augustini ætate: ut testatur Ambrosius libro decimo, epistola 85. De his ex historia antiquitatis constat. Mox uerò Pontificij affingunt: Ergo antiquitas Missas celebrauit de sanctis, ut ipsa actione cœnæ Dominicæ, implorarent patrocinia sanctorum, ut propter ipsorum merita & preces, consequerentur misericordiam, & inuenirent gratiam ad auxilium. Sed ipsi ueteres non tantum expreßè se declarant, quomodo, quare, quo fine, qua opinione, & intentione hoc facerent: uerumetiam cum à multis illa quæ in memorijs martyrum fiebant, sinistrè acciperentur, disertè negarunt illa ipsa, quæ nunc Pontificij Mißis de sanctis tribuunt. Extat apud Eusebium libro quarto, capite 15. epistola ecclesiæ Smirnensis, ubi narratur, in illo loco ubi ossa Polycarpi humata erant, pios solitos συνάγεσθαι, hoc est, publicos Ecclesiæ conuentus celebrare, maximè in die paßionis eius. Audi uerò, quomodo hoc quod tunc usitatum erat in Ecclesia, aduersarij interpretati sint. Narrat enim epistola Smirnensis, & Iudæos suggeßisse

præfecto,

præfecto, ne corpus Polycarpi traderet humandum Christianis. fore enim, ut relicto crucifixo, martyrem illum colere inciperent. Quomodo uerò Christiani Christum crucifixum colunt? Certè ita, sicut epistola ad Hebræos perpetuum Christi sacerdotium describit: quòd scilicet pro peccatis nostris crucifixus, iam in dextera patris, meritò unicæ oblationis suæ, & intercessione sua apparens uultui Dei pro nobis, interpellet pro nobis apud Deum: ut per ipsum accedentes ad Deum, consequamur misericordiam, inueniamus gratiam ad auxilium, & saluemur. ad Hebræos septimo & nono. Talem uerò honorem & cultum, hac intentione & in hunc finem arbitrabantur Iudæi Christianos exhibere martyribus, quando super monumenta ipsorum synaxes celebrabant. Sed Christiani respondent: Ignorant miseri, nos non posse unquam Christum, qui pro totius mundi salute mortem sustinuit relinquere neque alium quenquam colere. Qua uerò intentione, & in quem finem, synaxes celebrarunt super monumenta martyrum? Respondet epistola Smirnensis: Ad memoriam eorum qui prius pro Christo certarunt, καὶ εἰς τῶν μελλόντων ἄσκησιν καὶ ἑτοιμασίαν. quod Ruffinus non incommodè reddidit: Vt sequentium animi, ad præcessorum uiam insignibus exemplis suscitentur.

Sed

Sed in orationibus Ecclesiæ, etiam martyrum mentio facta fuit. Audi uerò, quomodo & illud Smirnẽsis ecclesia explicet: Martyres, inquit, propter insuperabilem erga regem & præceptorem suum beneuolentiam diligimus, tanquam discipulos Domini, & imitatores: & optamus, nos illorum consortes fieri. Græcè ualde significãter hoc dicitur: ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι. Ita enim Paulus dicit, Philippenses esse consortes suos in gratia. Ruffinus relatiuum ὧν, interpretatur de fide, caritate, & perseuerãtia martyrum. Orauit igitur Ecclesia, ut in uita æterna cõsors & socia aliquando fieret martyrum: utq; in hac uita, illarum uirtutum quas in martyribus celebrabat, consors redderetur, acceptis ex munificentia Dei similibus uirtutibus. Hoc testimonium ueteris Ecclesiæ, de memorijs & ueneratione martyrum, circa annum Domini 160. diligẽter obseruetur. Vtrunq; enim ostendit, & explicationem ueræ sententiæ, & refutationem eorum quæ falsò ipsis tribuebãtur de cultu martyrium. Apud Dionysium, ex tabulis recitantur nomina eorum qui in Christo obdormierunt. Sed Dionysius rationẽ reddit, illud fieri non uel ob implorandum ipsorũ patrocinium, uel ob purgatorium: sed ut præsentes ad ipsorum imitationem uocentur: utq; prædicẽtur iam uerè uiuere, ut qui ex mortẽ in uitã uerè diuinã iam translati sint: & ita significetur, mor-

tuos

tuos in Christo, adscriptos esse in memoria Dei.

Iulianos Christianis apud Cyrillum lib. 6. obijcit: Colitis homines miseros, usos lege dura quadã, & aspera. Cyrillus respondet: Martyres neque deos esse dicimus, neq; adorare consueuimus: sed laudamus eos summis honoribus, quòd pro ueritate certarint, & fidei sinceritatem seruarint. Et postea dicit simile esse, sicut apud Græcorum uetustißimos, ij qui in Marathone ceciderant, anniuersarijs laudibus coronabantur, cum apud eorum sepulchra conueniretur. Hoc lector obseruet, unde consuetudo de anniuersaria martyrum memoria, quæ nullũ expressum in specie, Scripturæ uel testimoniũ uel exemplũ habet, originem traxerit.

Faustus Manichæus Augustino obijcit lib. 20. cap. 21. Idola uertistis in martyres, quos uotis similibus colitis: defunctorum umbras uino placatis, & dapibus. Atqui uota gentilium ad idola, qualia fuerint, non ignotum est. Augustinus enim opiniones illas ita describit, de Ciuit. Dei libro 8. cap. 20. dæmones medios inter deos & homines agere: & illa medietate hominibus apud deos necessarios esse. cap. 23. Atque ideo donis inuitari, honoribus mulceri, religione coli, cap. 17. ut preces hominũ ad deos perferãt, & inde ad homines concessa & impetrata quæ poscunt referant & apportẽt, cap. 18. Quibus igitur persuaderi nõ potuit, esse Deos: ipsis persuasum fuit, esse inter deos & homines internun-

internuncios, ac beneficiorum impetratores, atque ideo non omnino indignos honore diuino. Hæc ideo ex Augustino ascripsi, ut proposita disputatio eo rectius intelligi, utq; eo facilius commentum illud Apulei, ad P. ntificiorum figmenta de patrocinijs sanctorum conferri poßit. Num igitur Augustinus in memorijs martyrum, illa quæ Faustus obijcit, agnosc it: quòd scilicet similibus uotis à Christianis colantur martyres, sicut idola à gentibus? Nihil uerò minus. Nam capite uigesimoseptimo, libro octauo, de Ciuitate dicit: Nos martyribus non constituimus templa, sacerdotia, sacra, & sacrificia. Atqui hoc in Papatu & factum est, & adhuc defenditur. Sed quare, qua intentione, & quo fine ueteres, apud memorias martyrum celebrarunt actionem cœnæ Dominicæ? Respondet Augustinus: Vt ea celebritate, & Deo uero de ipsorum uictorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Num uerò ad hæc consequenda, sancti inuocabantur? Nequaquam inquit Augustinus: sed inuocato in auxilium eodem Deo uero, qui ipsos & homines & martyres fecit, & sanctis angelis cœlesti honore sociauit. Sed tamen nomina martyrum in synaxi recitabantur: ergo fuit tunc inuocatio? Respondet Augustinus libro uigesimosecundo, cap. 10. Martyres ad sacrifi ium

cœnæ,

cœnæ, sicut homines Dei, qui mundum in eius confeßione uicerunt, suo loco & ordine nominantur: non tamen à sacerdote qui sacrificat, inuocantur. Contra Faustũ lib. 20. cap. 21. Offertur Deo apud memorias martyrum, ut ex ipsorum locorũ admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam caritatem; & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Hactenus Augustinus antiquitatis sententiam, Scripturæ consentaneam rectè recitat. Non tamen nego, progressu temporis, Augustini præsertim ætate, peregrinas & uitiosas opiniones cœpisse memorijs martyrum affingi. Quia enim ad memorias martyrum; quædam miracula edebantur, quæ sine dubio Deus ipse edebat, non alio cõsilio, quàm quartum Regum 13. ut scilicet testaretur, doctrinam illam in cuius confeßione martyres uitam profudissent, ueram & diuinam esse: utq; miraculis illis, homines ad amplectendam & cõfitendam doctrinam illam inuitarentur & confirmarentur. Homines hæc non cõsiderantes, cœperunt de singularibus martyrum pro suis cultoribus intercesionibus, de meritis & operationibus martyrũ disputare. Vt de Ciui. lib. 8. cap. 27. Quidã epulas ad monumenta martyrum deferebant, & credebant eos ibi sanctificari per merita martyrum. Sed hoc Augustinus dicit à melioribus Christianis non fieri, & in infirmioribus tolerari.

Cœptum

Cœptum uerò etiam fuit Augustini tempore disputari, de orationibus, meritis, operationibus & adiumentis martyrum mortuorum, propter miracula quæ fiebant ad memorias martyrum. Sed illa relicta tunc fuerunt in medio, tanquam opinio nec uetus, nec certa. Vt lib. 22. de Ciuit. cap. 10. inquit: Faciunt hæc martyres, uel potius Deus, uel orantibus uel cooperantibus illis, ut fides confirmetur, qua eos non deos esse nostros, sed unum Deum habere nobiscū credamus. Et cap. 19. Siue Deus ipse per seipsum hæc operetur, siue per suos ministros, siue quædam faciat etiam per martyrum spiritus, siue omnia ista per angelos operetur, ut quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantum & impetrantibus, non etiam operantibus fiant: siue alia fiant istis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus possunt, &c. Idem de cura pro mortuis, cap. 16. An martyres ipsi præsentes sint, quando ad memorias ipsorum miracula fiunt: an uerò Deus per ministeria angelorum opituletur, & martyres generaliter orantes audiat: res hæc altior est, quàm ut à me poßit attingi: & abstrusior, quàm ut à me ualeat perscrutari. Ita Origenes in 2. ad Rom. An sancti qui cum Christo sunt, aliquid pro nobis agant & laborent, ad similitudinem angelorum qui salutis nostræ ministeria procurant: habeatur hoc quoq; inter occulta Dei, nec chartulæ committenda mysteria. Ita primum

mum siue asseuerationibus disputare cœperunt illæ opiniones.

Hieronymus uerò in contentione aduersus uigilantium, audacius aliquid de hac quæstione, sed sine Scripturæ & antiquitatis ueris testimonijs asseuerauit. Basilius & Nazianzenus declamatorijs suis apostrophis, non exiguam fecerunt inclinationem. Augustinus etiam opinionibus illis, licet eas in dubio relinqueret, aliquid tamē cœpit tribuere. ut de Ciuit. libro 22. cap. 9. dicit, martyres talia à Domino impetrare posse, & pro patientia etiam habere potentiam. Item contra Faustum, lib. 20. capite 21. Populus Christianus memorias martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum cōsocietur, atq; orationibus adiuuetur. Quod de imitatione dicit, illud ex sententia ueterum dicit. Alterum de consociatione meritorum, nō est illud quod Pontificij tradunt, sanctorū merita applicari alijs: sed merita Patres uocant ipsa bona opera, & uirtutes sanctorum, quibus Deus reddit præmia. Vt igitur in similibus uirtutibus, et in uirtutum coronis, socij sanctorum efficiamur, ad hoc dicit prodesse celebrationem certaminum, & uictoriarum martyrum: sed inuocato in auxilium, & adiuuante uero Deo, qui ipsos fecit martyres. hæc enim sunt Augustini uerba. Et qualem consociationem intelligat, inde colligi potest,

quod 8. de Ciuitate dicit, Deum martyres angelis cœlesti honore sociasse. Et hoc loco dicit, nos martyrum meritis, hoc est uirtutibus consociandos esse. Et hæc phrasis de consociatione, planè reddit illam sententiam, quæ extat in Epistola ecclesiæ Smirnensis: ut scilicet optemus nos fieri συγκοινώνους, martyrum consortes & socios.

Postremum uerò apud Augustinum de adiumento orationum, ortum est ex illa opinione, quam Augustinus in dubio reliquit, sicut iam dictum est.

Postremis uerò temporibus, fabricatus est inde articulus fidei, de patrocinijs, meritis, intercessionibus, auxilijs, adiumentis & beneficijs sanctorum. de quo si quis uel parum ambigat saltem, statim anathemati subijcitur: sicut 5. Canon ostendit. Et quidem (quod horrendum est) ipsa actio cœnæ Dominicæ eò detorquetur. Sed ex Scriptura ostendi non potest, cœnam Dominicam in hunc usum à Christo esse institutam, imò prophanatio est, pugnans cum institutione cœnæ, sicut supra demonstratum est. Quod ad antiquitatis exempla & testimonia attinet, ostendimus quæ fuerit sententia uetustißimæ & purioris antiquitatis: & quomodo postea progressu temporis irrepserint aliæ opiniones: quæ in medio tamen, seu potius in dubio relictæ fuerunt, donec tandem sub regno Pontificio stabilitæ, in eam

propha-

prophanationem cœnæ Dominicæ & cultus diuini exierũt, quæ omnium piorũ querelis iam deploratur. Cumq; æquum esset, ut ad ipsos primos fontes, iuxta Cypriani consilium hæc reducerentur, & inde canalis in nostra tempora deduceretur, sicut Augustinus inquit: Tridẽtini patres, simpliciter præcisa omnĩ spe emendationis. Missas de sanctis, cum annexis ipsis neruis superstitionum, sub anathematis interminatione stabiliunt. Sed de inuocatione sanctorum, peculiaris postea locus erit. Nunc de memorijs martyrum, qua illas ratione uetus Ecclesia celebrarit, quædam annotanda fuerunt. ad illa enim exempla non obscurè alludit 3. hoc capitulum, cum tamen Pontificia memoria sanctorum, nihil commune habeat cum ueterum memorijs. Illi enim publica prædicatione proponebant & celebrabant certamina & uictorias martyrum, ad imitationem: Pontificij uerò tacito murmure somniant uerius quàm celebrant memoriam sanctorum: & tamen huic dormiturienti speculationi, tribuunt ea quæ suprà diximus. Hæc uerò prorsus ignota sunt antiquitati.

DE CANONE MISSAE.
Cap. IIII.

Et cum sancta sanctè administrari conueniat, sitq́ hoc omniũ sanctissimum sacrificium: Ecclesia catholica ut dignè reuerẽterq́ offerretur ac perciperetur, sacrum Canonẽ multis antè seculis instituit, ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod nõ maximè sanctitatem & pietatem quandam redoleat, mentesq́ offerentium in Deum erigat. Is enim constat cum ex ipsis Domini uerbis, tum & Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quoq́ Pontificum pijs institutionibus.

Canon 6.

Si quis dixerit, Canonem Missæ errores continere, ideoq́ abrogãdum, anathema sit.

EXAMEN.

Neruus, imò substantia, & quasi anima Pontificij

ficij sacrificij, est Canon Missæ: ideo de eo retinendo multa magis laborant, quàm de ipso sacræ Scripturæ Canone, quem intermixtis alijs non Canonicis libris, uitiare non uerentur. Vt autem maior esset apud omnes Canonis istius autoritas, sparsa fuit per Põtificios persuasio, esse traditionẽ Christi & Apostolorum: licet ex Scriptura hoc ostendi non poßit. Ita respondet Innocentius de celebratione Missarum, cap. Cum Marthæ. Eccius ex Isiodoro citat ordinem Missæ, sicut nunc in Ecclesia Pontificia celebratur, primùm à sancto Petro ita esse constitutum. Decretum de cõsecratio: dist. 1. fingit Iacobum fratrem Domini, edidisse celebrationem illam Missæ, sicut nunc usitata est apud Pontificios. Et hæc persuasio quodam inter Scholasticos scriptores ita dementauit, ut uerba institutionis contenderent potius ita esse legenda, sicut in Canone Missæ posita sunt, quàm sicut apud Euãgelistas & Paulum descripta extant.

Tempore Bessarionis, acris fuit disputatio: Ad consecrationem Eucharistiæ, æquè necessaria esse uerba Canonis, ac uerba institutionis. Cumq; in Canone illo multa sint, in quorum cõmoda interpretatione, multi scriptores nequicquam laborarint: Cricius Polonus dicit, omnes expositiones Canonis esse ineptas: non enim quærendam esse interpretationem Canonis: sed quia sit mysterium, à Christo & Apostolis traditũ, ideò non intelligen

dum sed adorandum esse. Sed primò ex Scriptura doceri, nulla uel ratione uel specie potest, Canonicam illam precem quæ Pontificijs usitata est, uel à Christo usurpatam, uel ab Apostolis traditam. Deinde ipsi scriptores pontificij, sicut suprà ostēdimus, apertè tradūt, sine Canone illo, ad solā tantūmodo Dominicā orationem, Apostolos per uerba institutionis, consecrasse oblationis hostiam.

Et extant multa Scriptorum testimonia, quòd Canon ille à Romanis Pōtificibus frustulatim, seu per partes compositus, & intra sexcentos à Christo nato annos, uix, absolutus sit. Quartum igitur hoc Tridentinum capitulum non audet simpliciter asserere, Canonem Missæ à Christo et Apostolis compositum: sed ait, Ecclesiam catholicam Canonem illum instituisse. Ne tamē existimetur prorsus humana esse traditio, mox addunt, Canonem constare ex ipsis Domini uerbis, ex Apostolorum traditionibus, & ex Pontificum institutionibus. Secernantur itaq; illa, quæ in Canone sunt Christi & Apostolorū: ut agnosci posit, quæ sint Pontificum institutiones.

Verba autem institutionis cœnæ, sunt Christi. Et iuxta Gregorium, Apostolica traditio est, orationem Dominicam in celebratione cœnæ recitare. Exceptis igitur uerbis institutionis cœnæ, & oratione Dominica, Canon Missæ totus quantus est, humanum inuentum, & humana cōpositio est: siue

(siue ut Tridentini loquuntur) Canon Missæ Romanorum Pontificum institutio est.

Sed addunt, Canonem illum multis antè seculis ab Ecclesia institutum esse. illa autem tam multa secula non numerant. Constat enim, sicut postea ostendemus, compositionem illam Canonis, quæ nunc apud Pontificios usitata est, quingentis annis & amplius post Christum, nondum extitisse in Ecclesia.

De autore etiam, seu consarcinatore potius, non satis constat. Quidam compositionem illam Canonis, Damaso tribuunt, circa annum Domini 370. alij Leoni, circa annum Domini. 450. plerique Gelasio, circa annum 490. ut à Romanensi sede aliquid mutuetur autoritatis. Sed Gregorius libro 7. epist. 63. loquēs de compositore Canonis, sine dubio non omisisset, si is Romanus aliquis pontifex fuisset. sed inquit: Precem illam Scholasticus composuit. Scholastici uerò huius, nec Eusebius, nec Hieronymus, nec Sophronius meminerunt: imò ne Gimodius quidem, qui circa annum Domini quingentesimo catalogum scriptorū Ecclesiasticorum pertexuit.

Gregorij igitur ætate, circa annū Domini 590. uel paulo antè, uixit cōsarcinator ille Canonis. Nā Gregorij tēpore, appellatio Scholastici, multis fuit propriū nomē, sicut Grāmatici loquūtur. Ita iudex quidā in Campania, lib. 2. epist 54. Et defensor

Ecclesiæ, libro 9. epist. 14. habent nomen Scholastici. Et tamen ne illa quidem Scholastici compositio, in Pontificia ecclesia prorsus seruatur. Gregorium enim postea particulas quasdam quæ nunc in Canone leguntur, addidisse, ex historijs notum est.

Innocentius igitur disputans de autore Canonis, nunc Gelasio, nunc Scholastico: tãdem inquit, nec ab uno autore, nec uno tempore, sed particulatim à multis autoribus & uarijs temporibus compositum esse Canonem. Ita centonũ instar, à multis autoribus, & uarijs temporibus consutum est infelix illud corpus Pontificij Canonis. Alexãder primus circa annum Domini 110. addidit in Canone: Qui pridie quàm pateretur. Siritius circa annum Domini 380. ordinauit in Canone: Cõmunicantes, & memoriam uenerantes. Leo primus circa annum Domini 450. instituit illam partem Canonũ: Hanc igitur oblationem. Gregorius Magnus circa annum 590. addidit: Dies nostros in pace, &c. item: quam oblationem, &c.

Fumi igitur & nugæ sunt, quòd de antiquitate instituti & compositi Canonis, Tridentini patres fabulantur. Sed opponunt: Non hoc potißimũ quæri, à quo autore & quo tempore Canonica illa precatio in unum corpus, & in formam illam quæ nunc uulgata et usitata est, compacta sit: cum ostendi poßit, eam sumptam & collectam esse ex

Iustino,

Iustino, Dionysio, Basilio, Chrysostomo, Augustino, & Ambrosio: apud quos & sententiæ, & uerba Canonis legãtur. Sed & hæc gloriatio uana & falsa est. Et utile est, scire antiquitatis historiam de precibus, quæ usitatæ fuerũt in liturgijs, siue in celebratione cœnæ Dominicæ. Inde enim multa iudicari possunt ex collatione, & de Pontificio Canone, & qua libertate, ratio talium precum ad analogiam fidei, in nostris Ecclesijs rectè instituta sit. Iustinus igitur Apologia 2. dicit, post lectionem & interpretationem Scripturæ, omnes cõsurgere ad orationem: & finitis illis precibus, afferri præposito panem & uinum, ut actionem cœnæ Dominicæ inchoet. Et in illa actione meminit laudis, glorificationis precũ & gratiarũ actiõis; quib. perfectis, populus ἐπευφημεῖ, dicẽs, Amen. Post cõmunionẽ, inquit, cõmonefacimus nos inuicẽ de dilectione, & coniunctione fraterna: & cõtribuimus eleemosynas, quib. egentib. subueniatur. Et super illis quæ ita offeruntur, benedicimus patrẽ factorem omnium, per filium & Spiritum sanctum.

Apud Irenæum lib. 4. illæ oblationes pro pauperibus, cum gratiarũ actione super illa dona, præcedunt actionẽ cœnæ Dominicæ. ex illis enim muneribus, de primitijs frugum sumitur, quod per uerba Christi accipit uocationem, ut sit corpus et sanguis Christi.

Apud Dionysium fiunt precationes & lectiones sa-

nes sacrorum librorum: & egredi iubentur catechumeni, energumeni, & pœnitẽtes. Postea proponitur panis & calix: & perficitur ἱερὰ εὐχὴ, *sacra precatio: postquam sequitur cõmunio, quæ desinit in gratiarum actionem.*

Augustinus epist. 59. ad Paulinum, explicãs illud Pauli 1. Tim. 2. de precationibus, orationibus, interpellationibus, & gratiarum actionibus, dicit, in celebratione Sacramẽtorum fieri precationes, antequam illud quod est in mensa Domini, incipiat benedici: deinde fieri orationes cum illud benedicitur, sanctificatur, & ad distribuendum cõminuitur & præparatur: Interpellationes uerò fieri, cum ante communionem populo benedicitur: & post communionem, dicit omnia concludi gratiarum actione. Chrysostomus homilia 18. in 2. ad Corinth. Primùm fiunt communes preces à sacerdote & à populo. 2. post exclusos illos qui nõ possunt interesse mysterijs, alia facienda est oratio, 3. pax cõmunicandis dicitur. 4. concluditur gratiarum actione.

In ueterũ igitur liturgijs, 1. factæ fuerunt preces, priusquam illud quod in mensa Domini est, inciperet benedici. 2. In ipsa benedictione, sanctificatione, & præparatione panis & calicis Dominici, habuerunt preces quasdã. 3. et post sanctificationem, ante cõmunionem data fuit benedictio seu pax populo communicaturo. 4. post commu-

nionem

nionem tota actio conclusa fuit gratiarũ actione.

Sed iam quæstio est, quod fuerit argumentũ, & quæ materia illarũ precũ. hæc.n. obseruatio propriè pertinet ad hanc controuersiã. Illud uerò ex ueterum scriptis non obscurè colligi potest.

Argumentum enim precationum, quæ post ininterpretationum Scripturæ, ante benedictionem Eucharistiæ fiebant, Chrysostomus luculenter explicat, 1. Timot. 2. ubi dicit, in obsequio quotidiano oblationis Sacramentorũ, fieri ab Ecclesia obsecrationes et gratiarũ actiones: nõ ꝑ fidelib. solũ, sed etiã infidelib. pro regibus, & omnibus qui in sublimitate positi sunt, ut illarũ præsidio defensi, trãquillã uitã agamus in pietate et castitate, ipsosque facit ad agnitionẽ ueritatis uenire. Itẽ: Referimus Deo gratias, pro felicibus omniũ successibus, q. solẽ suũ oriri faciat, et pluat super iustos & iniustos. Item: Præcipuè egimus gratias pro his qui nobis iungũtur, et pro beneficijs Dei quæ nobis et illis cõtigerũt, & quotidie cõtingũt, siue clàm siue manifestè proueniãt, siue læta sint siue tristia. Idem homilia 26. in Matth. Altari sacerdos assistens, iubet nos Deo offerre gratias, pro uniuerso terrarũ orbe, pro absentibus atq; præsentibus, pro ijs qui ante nos fuerunt, & qui postea futuri sint.

Homilia 18. in 2. ad Corinth. In precib. uiderit quis populũ simul cũ sacerdote offerre, pro energumenis & pro pœnitentibus. Et idem confirmat

Tertul-

Tertullianus in Apologetico: Oramus pro Imperatoribus, pro ministris eorum, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis, &c. Ita Ambrosius de Cōsecrat. 2. ca. Panis est, per reliqua omnia quæ in superioribus ante consecrationem dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Et Augustini sententia, cap. Vtrū, dicit: Reliqua omnia quæ ante consecrationē sacerdos dicit, nihil aliud quàm laudes & gratiarū actiones sunt, aut certè obsecrationes & petitiones fidelium.

Hoc igitur fuit argumentum, & hæc materia precationum, ante sanctificationem Eucharistiæ. Et huc pertinent etiam illæ preces, quibus super munera à fidelib. oblata benedicebatur pater, per filium & Spiritum sanctum, sicut Iustinus, inquit: & orabatur, ut Deus uellet munera illa populi sui accepta habere, sanctificare, & benedicere: sicut multæ secretæ quæ ita uocantur, hoc testantur.

Quod uerò argumentum fuerit sacræ precis, sicut Dionysius illam uocat, in ipsa benedictione & præparatione Eucharistiæ, Iustinus ita notat: Præpositus accipiens panem & uinum, laudē & gloriam patri in nomine filij & Spiritus sancti tribuit: & diu gratias agit, quòd Christus dignos nos iudicarit et fecerit, quibus institueret hæc mysteria. hoc enim uolunt Iustini uerba: ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ᾽ αὐτοῦ.

Dionysius

Dionysius argumentum sacræ precis, in ipsa sanctificatione Sacramēti ita describit: Sacerdos stās ad altare, celebrat diuinas operatiōes Iesu, pro salute generis humani, quas beneplacito patris in Spiritu sancto, iuxta Scripturas perfecit. Deinde procedit ad symbolicam administrationē: ubi prius per apologiam excusans se, quòd ausit sacram illarum administrationem aggredi, exclamat: Tu dixisti, Hoc facite in mei commemorationem. Postea petit ut idoneus fiat ad sacrā hanc administrationem, qua Christum Deum imitari debet, perficiendam. hoc enim uocat ἱερουργίαν θεομίμητον. utq; sanctè poßit distribuere: & ut illi qui participaturi sunt, ut sanctos decet, participent. Ibi uerò Patres, multa de usu & fructu cōmunionis cœnæ Dominicæ concionati sunt, quòd ibi dispensetur sumētibus uictima, quæ est satisfactio pro peccatis nostris, & precium redemptionis. Cyrillus dicit, fieri annunciationem incarnationis, mortis, resurrectionis, & ascensionis Christi: cuius pulcherrima extat formula in Liturgia Basilij. Et qualis ibi gratiarum actio de mysterio redemptionis celebrata fuerit, ostendit Chrysostomus homilia 16. in Matthæum. In hac uerò sacra prece, præcipua fuit recitatio uerborum institutionis, sicut testatur Ambrosius de Sacramentis lib. 4. Et hanc orationem dicit Augustinus ad Paulinum, omnem fermè Ecclesiam concludere oratione Dominica.

Porrò.

Porrò in illa sacra prece oblatum etiam Deo fuit, sicut Augustinus inquit, uotum nostrum, quo nos uouemus in Christo esse mansuros, utique in compage corporis Christi. multi enim unum corpus sumus in Christo: Atq; hoc modo tunc ad significandam cõmunionem sanctorum, recitabantur nomina patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, martyrum, sanctorum, et eorum qui piè in Christo obdormierant, sicut in præcedenti capitulo explicauimus.

Ad hanc precem pertinet etiam benedictio & pax data communicaturis: ut scilicet apti sint sacris mysterijs Christi, & digne cõmunicare possint. Augustinus dicit: Antistites tunc uelut aduocati, susceptos suos misericordissimæ offerunt potestati.

Hoc fuisse argumentum, & hanc materiã sacræ precis, cum illud quod in mẽsa Domini est benedicitur, sanctificatur, & ad distribuendũ præparatur & cõminuitur, ex descriptionib. quæ apud ueteres extant, certum est. Illas uerò preces fuisse populo cum sacerdote communes, testatur Chrysostomus homilia 18. in 2. ad Corinth. His uerò peractis, inquit Augustinus, & participato tanto Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit. Ejus uerò argumentum fuit, sicut Thomas notauit, quòd populus exultauit pro sumptione mysterij, & sacerdos per orationem gratias Deo obtulit.

obtulit. Et hoc inde sumptum est, quia & Christus hymnū cecinit, post datā discipulis cōmunionem: sicut annotat Chrysost. homil. 83. in. Matth.

Hactenus mōstrauimus, quis ordo fuerit, quod argumentum, & quæ materia sacrarum precum, apud ueteres in liturgijs. Quæ obseruatio postea proderit ad examen Pontificij canonis. Nō autem conceptis uerbis præscripta fuit una quædam certa forma harum precum, ad quam sub peccati mortalis periculo omnes Ecclesiæ alligatæ essent: sed liberum fuit, uti quacunque forma, modò analoga esset fidei. Ita tempore Augustini, in concilio Aphricano, capite 70. & in Mileuitano, capite duodecimo, de precibus seu orationib. Missæ statuitur, ut priùs cum prudentioribus conferantur: nec aliæ dicantur, quàm quæ à prudentioribus tractatæ, uel in synodo comprobatæ sint, ne fortè aliquid contra fidem sit compositum. Ita Græci aliam formam huiusmodi precum habuerunt in ecclesia Dionysij, aliam in Basilij, aliam in Chrysostomi ecclesia. Apud Latinos aliam formam habuit Ambrosius, aliam Isidorus, aliam Gregorius. Et tamen cum Augustinus Gregorio proponeret quæstionem, quòd alia consuetudo Missarum in Romana ecclesia, alia in Gallicanis ecclesijs teneretur: Gregorius non uult ad illam suam formam precum, omnes Ecclesias alligatas esse: sed respondet:

In qua-

In quacunque Ecclesia inueneris quod plus poßit Deo placere, sollicitè eligas. Fit itaq; *præter & contra antiquitatis sententiam, quòd ad recitationem* Pontificij *canonis, tanquam necessariã,* Ecclesias *ita uolunt cogere, quasi sine illo* Canone *non poßit fieri consecratio, & cõmunio* Eucharistiæ. *Et in iuste damnantur nostræ* Ecclesiæ, *quòd in celebratione cœnæ* Dominicæ, *liberè sicut ueteres fecerunt, utuntur formulis precationũ, quæ & sunt analogæ fidei, & pro ratione nostrorum temporum, ad ædificationem* Ecclesiæ *faciunt: in quibus tamen substantialia, quæ in ueterum precationibus usitata fuerunt, comprehenduntur.*

Vt *autem ad* Pontificium Canonem *redeamus, falsum est quòd dicunt, eius uerba & sententiam extare in* Iustino, Dionysio, & Augustino *ad* Paulinum. *Sed inquiunt:* In Basilij & Chrysostomi Missa, *pleraq; quæ in* Latino Canone *sunt, inueniuntur. Ego uerò ut non negarim,* Basilium & Chrysostomum *suis* Ecclesijs *composuisse formam aliquam talium precum: ita affirmo probari non posse,* Missas *illas quæ* Basilij & Chrysostomi *titulo circumferuntur, ab illis autoribus eo modo sicut nunc habentur, conscriptas esse. magna enim, & ualde dissentiens est exemplarium uarietas.* Vt *in* Basilij Missa, *uetus translatio cum* Græco *exemplari, & noua uersione, non cõuenit: & liturgia qua* Syri, *titulo* Basilij *utuntur, nec cum ueteri,*

ueteri, nec cum noua translatione conuenit. Ita in Chrysostomi Missa, magna diuersitas est exemplarium, Leonis Tusci, Erasmi & Pelargi, qui affirmat suum exemplar nec cum Tusci, nec cum Erasmi exemplari per omnia conuenisse: & addit, se Romæ in Rota uidisse aliud exẽplar, quod adhuc ab omnibus uariet. Non igitur genuina, sincera et certa sunt omnia, quæ titulo Basilij & Chrysostomi, in liturgijs ipsorum nunc legimus, sed multa in illis sunt uariata, transformata & assuta: quod uel inde colligitur, quòd ibi in commemoratione sanctorum, etiam Basilij & Chrysostomi nomen legitur, quod sine dubio ab ipsis autoribus ita non est scriptũ. Ex ijs igitur quæ dubia et incerta sunt, res tanta de qua in hac controuersia agitur, definiri nec potest, nec debet. Ambrosius 1. Tim. 2. uocat regulam Ecclesiasticam, qua inquit sacerdotes nostri utuntur, ut pro omnibus supplicent. Quale uerò illud sit, iam ex Augustino & Chrysostomo ostendimus. In libro de Sacramentis 4. cap. 5 et 6. extãt quædam uerba, quæ in Latino canone nunc legimus. Sed nec de illis libris certò constat, quòd sint Ambrosij. & alia ratione ibi ponuntur uerba, quàm Pontificius canon ea accommodat ad suum propitiatoriũ sacrificium sicut mox ostendemus.

Hæc ideo cõmemoraui, ut ostenderem uanam esse gloriationẽ de antiquitate, autoritate & certitudine Pontificij canonis. Non enim sequitur: Ve

teribus usitatæ fuerunt singulares quædam preces in liturgijs: ergo illa ipsa planè forma precū fuit, quæ nunc extat in Pontificio canone. uel: Quædam uerba Canonis reperiuntur apud ueteres: ergo totus Pontificius canon ita sicut nunc extat, ue iustißimos patres autores habet. Et quid opus est pluribus? Ipsi Pontificij scriptores annotant, quæ sententiæ Canonis non ex quibus patribus sumptæ, sed à quibus Romanis pontificibus inuentæ & institutæ sint. Tridentinum etiam capitulum dicit, Canonem exceptis uerbis institutionis & oratione Dominica, constare ex Pontificum institutionibus. Et iudico ho ideo positum esse in Tridentino decreto, ut ostenderent se non probare disputationes, qui contendunt Canonem Missæ nō à Romanis pontificibus, sed ex Patrum scriptum et collectum esse.

Sed largiamur sanè hoc, particulas quasdam Pontificij canonis, habere cognationē cum Canone uel Basilij, uel Chrysostomi, uel Ambrosij, uel Augustini. non enim statim inde cōficietur, totum systema Pontificij canonis, propterea pium & salutare esse. Nam & alia multa assuta sunt, & quæ cum ueterum precibus cognationem habent, in aliū planè sensum & usum transformata sunt, sicut mox ostendemus: ut ita infelix cōpositio Pontificij canonis, cōsuta sit ex integro corrupto, & ex multis corruptis. Quando igitur audieris Pontificium

aliquem

aliquē uociferantem: Quid ni pius & salutaris sit totus noster Canon, cū eius sententiæ quædā, totidē fermè uerbis, in Patribus quibusdā legātur. Oppono elegantißimā similitudinē Irenæi, qua libro 1. cap. 1. aduersus illos utitur, qui Scripturæ quasdā sententias excerpebāt, & cōmentis suis, ne sine teste esse uiderentur, accōmodabant. Idem enim dicit esse, ac si quis imaginē regis, ex gemmis preciosis à sapiēte artifice fabricatā soluat, & materiā aliter cōponat, ut fiat inde imago canis uel uulpis: et postea gloriaretur, esse pulchram imaginem regis, quia illa ipsa materia sit. Vel qui ex uarijs Homeri uersibus, centones consuunt, si illi gloriari uellent, esse diuinum Homeri poema.

Quia uerò Tridentinum capitulum decernit, Canonem Missæ ab omni prorsus errore ita esse purum, ut anathema denuncient, si quis dixerit ipsum errores continere: non sanè prolixam instituemus tractationem, sed breuiter & ordine per capita tantùm recitabimus, & tanquam in tabella spectandum proponemus, quos errores & quæ uitia Pontificius canon contineat: monstrata antithesi, quomodo ea quæ in precationibus ueterum piè usurpata fuerunt, impiè nunc in Canone transformentur, ad iteratum sacrificiū Christi pro peccatis.

1. Olim super munera fidelium, quæ ad aram pro pauperibus offerebātur, sicut suprà ostensum

est, dicebatur talis oratio: Supplices petimus, ut accepta habeas, & benedicas hæc dona, hæc munera, hæc sacrificia. Iam uerò collapsa & abolita illa consuetudine, accommodantur hæc uerba ad histrionicum Pontificiæ missæ sacrificium, cuius descriptio ex Eccio suprà posita est. Et illud etiam ante consecrationem Canon dicit, se offerre Deo pro Ecclesia: et per illud spōdet fore, ut Deus Ecclesiam suam regat, pacificet, custodiat. Hæc omnia uerò tribuuntur repræsentationi nudi et simplicis panis, quia longè ante consecrationem hæc dicuntur. Tam multa monstra abominationum, ipsum principium Canonis, sicut nunc à Pontificijs usurpatur, complectitur.

2. *Quod in Canone sequitur: Offerimus tibi hoc sacrificium laudis, pro redemptione animarum, pro spe salutis: manifestum est ex ipsis uerbis, quòd de spirituali sacrificio laudis, glorificationis, et gratiarū actionis, olim hæc uerba dicta fuerint. Nam sicut antea ex Dionysio & Chrysostomo ostendimus, celebrabatur in Liturgia gratiarum actio, pro beneficio redemptionis à Christo nobis præstito, unde habemus spem salutis. Et talis celebratio iuxta Scripturam rectè uocari potest sacrificium laudis, pro redemptione animarum, facta scilicet per Christum in cruce. Pontificij uerò hoc sacrificio laudis, per linguam peregrinam, & per silentiariū murmur sepulto, uerba illa ad histrio*

nicam

nicam ſacrificuli repræſentationem accommodãt: quam dicunt fieri pro redemptione animarũ, non quæ in cruce facta ſit, ſed quæ per repræſentationem illam ſit impetranda & conſequenda. Et ob*ſeruet lector, quàm ſceleratè uerba peruertantur. Sacrificium laudis pro redemptione animarum, acquiſita ſcilicet & inuenta per crucẽ Chriſti, detorquetur ad repræſentationem ſacrificuli, pro impetranda & promerenda redemptione animarũ.*

3. *Pſalmus* 116. *dicit: Quia pro beneficijs non poſſumus* Deo *gratias referre, beneficia ipſius, gratiarum actione eſſe celebranda: & hæc eſſe uera uota, quæ* Deo *reddẽda ſint corã omni populo.*

Hæc igitur ſententia de reddendis uotis, olim non malè accommodata fuit ad publicam & ſolennem, quæ in liturgijs uſitata erat, celebrationem beneficiorũ redemptionis Chriſti. Sed *ſublata publica illa celebratione, Canon redditionem uotorũ, ad Miſſas uotiuas refert: quando ſcilicet aliquis, per nundinationem data certa pecunia, curat pro ſe & ſuis celebrari talem theatricam repræſentationem, tunc impleri illud Pſalmi: Vota mea reddam* Domino, *in conſpectu populi.*

4. *Quomodo apud ueteres publica prædicatione celebrata ſit memoria martyrum, de certaminibus & uictorijs ipſorum, in quem finem & uſum, in præcedenti capitulo oſtendimus. Pontificij uerò per ſilentium in Canone, non celebrant,*

sed uenerantur memoria: & huic silentiariæ memoriæ & nominationi, tribuunt ea quæ in Canone sequuntur.

5. Nominationi sanctorum, in uetustißima Ecclesia nulla coniuncta fuit inuocatio: sicut ex Dionysio, & ex epistola ecclesiæ Smirnensis manifestum est. Postea circa Augustini tempora, disputari cœpit opinio, nos martyrum orationibus adiuuari. Sed illæ priuatæ cogitationes, tunc nondum insertæ fuerunt publicis liturgiæ precibus. Augustinus enim disertè dicit de illis precibus, de Ciuit. libro uigesimosecundo, capite decimo. Ad quod sacrificium, ut homines Dei, suo quidem dem loco & ordine nominantur martyres: non tamen à sacerdote qui sacrificat, inuocantur. Pontificius uerò canon, in ipsa actione cœnæ Dominicæ, quærens Dei gratiam, opponit Deo & merita & preces sanctorum: & quidem ita, ut spem faciat, Deum meritis & precibus sanctorum hoc concedere, ut in omnibus diuinæ protectionis muniamur auxilio. Et honoris (quod dicitur) gratia, additur, per Christum, &c. quasi uerò credentes per Christum non poßint apud Deum auxilium inuenire, nisi hoc Deus concedat meritis & precibus sanctorum. Hoc certè directè pugnat cum sententia Scripturæ, Hebr. 4. 7. & 10. ubi per Christum docemur accedere ad Deum, & ad thronum gratiæ, ut consequamur misericordiam,

&

& inueniamus gratiam ad auxilium. Augustinus etiam dicit: Sancti Dei nominantur quidem ad altare, sed à sacerdote non inuocantur. Pugnat igitur in hac parte Pontificius canon, & cum Scriptura & cum antiquitatis sententia. Quamuis enim oratio illa Canonis non dirigatur ad sanctos, sed ad Deum: est tamē ipsißima inuocatio sanctorum. Nam orare patrem in nomine Christi, proposito scilicet ipsius merito & intercesßione, est inuocare Christum: ergo est inuocatio sanctorum, quando oro ut Deus sanctorum meritis & precibus concedat, ut in omnibus protectionis ipsius muniamur auxilio. Quàm horrenda uerò abominatio sit in ipsa celebratione cœnæ Dominicæ, Deo proponere merita & preces sanctorum, ut propterea inueniamus gratiam ad auxilium, in examine 3. Capituli diximus.

Et obseruet lector, ex quàm dißimilibus centonibus consarcinatus sit Pontificius canon, & quomodo progressu temporis, impiæ opiniones ueterū precibus assutæ sint. In altera enim cōmemoratiōe sanctorū, in Canone uerba sunt pulcherrima: Nobis quoq; peccatoribus, famulis tuis, de multitudine miserationū tuarum sperantibus, partē aliquā & societatem dare digneris cum sanctis tuis, intra quorū nos consortiū, non æstimator meriti, sed ueniæ quæsumus largitor admitte, per Christum Dominum nostrum. Hæc absque dubio fuit

formula ueteris commemorationis sanctorum: & pulchrè congruit ad ea quæ Smirnensis epistola de memoria martyrum recitat. Sed postea assutum fuit contrarium commentum: Quorum meritis et precibus concedas, &c. Et illud recens assumentum, positum fuit in priori parte Canonis. Vetus uerò commemoratio sanctorum, post principia reiecta est in posteriorem partem. Hæc consideratio multa monet & illustrat.

6. Vetus Ecclesia obtulit Deo in celebratione Eucharistiæ, preces pro impetrandis per Christum beneficijs temporalibus & æternis. Ad hoc sacrificium precum, commodè potuerunt referri hæc uerba: Hanc oblationem placatus accipias, diesq; nostros in tua pace disponas, atq; ab æterna damnatione nos iubeas eripi. Pontificius uerò canon, hæc transfert ad mimicam sacrificuli repræsentationem panis nondum consecrati: & orat, ut Deus illam ita accipiat, ut propter illam dies nostros in pace disponat, & à damnatione nos eripiat.

7. Quam oblationem benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemq; facere digneris. De hac particula Canonis, præcipuè triumphant Pontificij: extat enim in libro Ambrosij 4. cap. 5. de Sacramentis. Et de Consecrat. distinct. 2. cap. Vtrum tribuitur Augustino. Sed instituatur collatio, quem sensum uerba illa habeant apud Patres, & quorsum ea torqueant sacrificuli Pontificij.

ficij. Augustinus dicit, sacerdotem petere, ut uerbo creatoris, & uirtute, Spiritus sancti, ex pane & uino fiat corpus & sanguis Christi.

Et manifestè interpretatur de sumptione, cum inquit: Quia in Baptismo similitudinem mortis Christi accepimus, similitudinem quoq; carnis & sanguinis eius sumamus. Corpus igitur Christi crucifixum, & sanguinem effusum, quando in Sacramento sumuntur, uocat hostiam benedictam, per quam benedicimur: ascriptam, per quam in cœlo ascribimur: ratam, per quam de uisceribus Christi esse censeamur; acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles Deo simus. In hanc sententiam ueteres non malè orarunt: quia panis & uinum hæc præstare non possunt, ut fiat nobis corpus & sanguis Christi. illa enim hostia sumpta, est nobis benedicta, rata, acceptabilis. Et hoc ipse contexus Canonis uidetur uelle. addit enim interpretationē: Vt nobis fiat corpus & sanguis Christi. Et uocabulum oblationis, non pro actione ibi accipitur, sed pro pane & uino, quæ à populo oblata erant. Ita enim præparatoria oratio quæ Ambrosij titulum habet, inquit: Spiritus sanctus hanc nostram oblationem efficiat corpus & sanguinem Christi. Pontificij uerò sacrificuli, hæc omnia ad gesticulatoriam suam repræsentationem accommodant; & illam interpretantur esse oblationē ascriptam, per quam in cœlos ascri

 banur:

bamur: acceptabilem, per quam Deo accepti simus: ratam, per quam rata sit nostri cum Deo reconciliatio. Hæc quantum distent à ueterum sententia, & qualia sint, manifestum est.

8. De uerbis institutionis cœnæ, quomodo illa in Canone mutentur, antea dictũ est, ubi de consecratione egimus. Quod uerò post uerba institutionis sequitur: Vnde memores paßionis, resurrectionis, &c. hoc sine dubio sumptum est ex ueteribus. Sed uide degenerationem. Cyrillus dicit, fuisse annunciationẽ: Dionysius utitur uerbo, ὑμνεῖν. Sed Pontificius canon lege cauet, ut ita murmuretur, ne quis exaudiat.

9. Antiquitus de oblatis à populo donis & datis, sumebatur quod sanctificabatur uerbo Christi, ut fieret Eucharistia corporis & sanguinis Domini: & hæc sumptio & sanctificatio uocabatur oblatio. Nunc cum mos ille nõ seruetur, uerba transferuntur ad repræsentationem sacrificuli.

10. Post consecrationem super corpus & sanguinem Christi, orat sacrificulus, ut Deus pater accepta illa habere dignetur, sicut Abelis brutum pecus, & Melchisedech cibarium panem & uinum. Indigna profectò, & horrenda est comparatio. Torquent se igitur expositores Canonis, ut absurditatem illam aliquo modo mitigent & amoliantur. Sed centones sunt in Canone transpositi. In Liturgia enim Basilij, quando munera populi

collecta

collecta sunt, & composita à presbyteris, tunc Pontifex orat, ut Dominus hoc incruentum sacrificium, acceptum habeat, sicut suscepit munera Abel, sacrificium Noe, holocaustum Abrahæ, &c. Secreta etiam quæ Dominica septima post Pentecosten legitur, ita orat: Super munera populi, pari benedictione sicut munera Abel, sanctifica. Hæc particula iam in centonibus Canonis, post consecrationẽ posita, oratur super ipsum corpus & sanguinẽ Christi. Et tamẽ nihil uel erroris uel absurditatis Canon cõtinere decernitur.

11. Post consecrationem super corpus & sanguinem Christi, sacrificulus orat: Iube hæc perferri per manus sancti angeli, in sublime altare tuum, in conspectu maiestatis tuæ. Apostolus ad Hebræos nono dicit, Christum introiuisse in ipsum cœlum, ut appareat nunc uultui Dei pro nobis. Et sacrificulus (quod horrendum est) orat, ut per manus angeli primùm eò deferatur. Sed quem sensum illa antiquitùs habuerint, ex Irenæo colligi potest: qui de oblatione munerũ quibus miseremur pauperum, & de precibus inquit libro 4. capite 14. Est ergo altare in cœlis: illuc preces nostræ, & oblationes nostræ diriguntur. Et ministerium angelorum in orationibus describitur, Apocal. 5. & Tobiæ 12. Hæc uerò particula in centonibus Canonis, non suo loco posita, peperit absurdam & impiam hanc sententiam.

De

De Consecrat. 2. cap. Vtrum, Augustini sententia ostendit, hæc uerba ante consecrationem solita fuisse dici: quæ ipse interpretatur, de sanctificatione panis, ut fiat corpus Christi.

12. De memoria defunctorum in Christo, extãt alicubi quædam ueterum exempla. Sed Dionysius dicit, illam memoriam propter imitationem celebratam fuisse: utq; esset testimonium, quòd mortui apud Deum uiuant. Postea ex illa memoria, factæ sunt preces & orationes, quibus animæ defunctorum Deo commendabantur. Pontificius uerò canon fingit, opus illud repræsentationis Missificæ, esse sacrificium propitiatorium pro peccatis, pœnis & satisfactionibus, quod defunctis in purgatorio applicetur ad liberationem. Ita sensim degenerarunt ueterum instituta, donec tandem usus cœnæ Dominicæ, qui pro uiuis institutus est ut manducent, bibant, & mortem Domini annuncient, ad mortuos translatus est, per modum sacrificij. Sed de purgatoria, & quæ huc pertinent, peculiaris postea locus erit.

13. Olim super munera fidelium, inter cæteras precationes etiam hæc dicta fuit: Per quem Christum, hæc omnia nobis semper bona creas, sanctificas, benedicis, & præstas nobis: per ipsum est tibi Deo patri, in unitate Spiritus sancti, omnis honor & gloria. Hæc rectè conueniunt ad illud Iustini, super eleemosynas fidelium, Deum benedici in nomine

mine filij & Spiritus sancti: & quod Paulus dicit, creaturas per uerbum Dei, & orationem sanctificari. Postea rapsodia Canonis post consecrationẽ, uerba illa ad corpus Christi transtulit, quasi illud in cœna Dominica semper de nouo creetur.

14. Tempore Gregorij, circa annum Domini sexcentesimum, alia & noua adhuc inuocatio sanctorum, Canoni assuta fuit: ut scilicet intercedentibus sanctis, Deus propitius det pacem in diebus nostris: utq; à peccato simus liberi, et ab omni perturbatione securi. Et hæc inuocatio sanctorum, ita posita est in Canone, ut postquã dictum est in oratione Dominica, Libera nos à malo: & priusquã cantetur, Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem: inseratur inuocatio sanctorum. ut & liberatio à malis, & donatio pacis, sanctorũ intercessioni accepta feratur: ne scilicet soli Christo hæc tribuantur, sicut oratio Dominica, & inuocatio agni Dei sonant: sed ut per Christum quidem, non tamen nisi intercedentibus sanctis, hæc nobis donari persuadeamur.

15. Intinctio Eucharistiæ pronunciata est à Iulio pontifice, non esse cõsentanea institutioni Christi, traditioni Apostolorum, & Ecclesiasticæ consuetudini. De Consecrat. 2. cap. Cum omne. Et tamen in Canone, sacerdos non tantum partem hostiæ consecratæ in calicem mittit, sed addit: Hanc commixtionem fieri sumentibus, salutem mentis

&

& corporis ad uitam æternã. Adeò Canoni Missæ nec cum Scriptura, nec cũ Patribus, nec cum ipsis ueteribus Romanis pontificibus conuenit.

16. Conclusio Canonis, id quod nullæ ueterum preces faciũt, proponit Deo repræsentationẽ illã sacerdotis, pro sacrificio propitiatorio. Et fingit sacerdos, se illud applicare quibus uelit. inquit enim: Hoc sacrificiũ quod obtuli, sit mihi & omnibus pro quibus illud obtuli, propitiabile. Quantũ uerò abominationũ, commentũ illud de propitiatorio sacrificio contineat, suprà explicatum est.

17. Cum in priuatis Missis, contra morem ueteris Ecclesiæ solus sacrificulus sumat, manducet & bibat: tamẽ per ludibrium in Canone subinde ingeminat illas uoces: Quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus. Fiat nobis omnibus sumẽtibus salus. Habete uinculum pacis, ut apti sitis sacrosanctis mysterijs Christi. item: Quæ ore sumpsimus. Cumq; unam tantum speciem communicantibus dispenset, tamen orat: Quotquot ex hac altaris participatione corpus & sanguinem Christi sumpserimus, &c. Nolui hæc copiosa oratione amplificare & exaggerare, sed tantum capita errorum breui annotatione signare, & considerandа proponere uolui: idq; ex illa antithesi, quomodo quæ in ueterum precationibus non malè usurpata fuerunt, impiè nunc ad Pontificium sacrificium Missæ accommodentur & detorqueantur.

Illam

illam enim iudico simplicißimam rationem esse, declarandi Canonem Missæ.

DE CEREMONIIS Missæ.

Caput 5.

Cumq; natura hominum ea sit, ut non facile queat sine ipsis adminiculis exterioribus, ad rerum diuinarum meditationem sustolli: propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam ut scilicet quædam submissa uoce, alia uerò elatiore, in Missa pronunciarentur instituit: ceremonias itē adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, uestes, aliaq; id genus multa, ex Apostolica disciplina et traditione: quo & maiestas tāti sacrificij commēdaretur, & mentes fideliū per hæc uisibilia religionis et pietatis signa, ad rerū altißimarū quæ in hoc sacrificio latent,

latent, contemplatione excitarentur.

Canon 7.

Si quis dixerit, ceremonias, uestes, & externa signa, quibus in Missarũ celebratione Ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse magis quàm officia pietatis, anathema sit.

EXAMEN.

Ceremoniæ Missæ, non omnes unius sunt generis. Quædam enim habent mandatum diuinum, & exempla Scripturæ, ut fiant in celebratione cœnæ Dominicæ, quæ quasi substantialia sunt, ut in publico conuentu accipere panem & calicem, benedicere, distribuere, manducare, bibere, mortem Domini annunciare. Quædam uerò non habent quidem expressum mandatum Dei, ut necessariò ita fiant, in celebratione cœnæ Dominicæ: sunt tamen sua natura res bonæ & piæ, si rectè ad ædificationem usurpentur: ut Psalmi, lectiones Scripturæ, piæ preces, & gratiarũ actiones, confeßio symboli, &c. Quædam per se sunt superstitiosa & impia: ut sacrificium Missæ pro uiuis & mortuis, inuocatio sanctorum, satisfactio pro animabus in purgatorio, priuata Missa, consecratio salis, benedictio aquæ, &c. Quædam uerò ceremoniæ sunt adiapho-

adiaphoræ: ut uestitus, uasa, ornamenta, uerba, ritus, quæq; uerbo Dei non repugnant. Et quæ primi sunt generis, necessariò obseruanda sunt: pertinent enim ad substantiam cœnæ Dominicæ. Ex ijs uerò quæ secundi & quarti generis sunt, in ecclesijs nostris pleraq; quæ ad ædificationẽ fidelis populi faciunt, salua Christiana libertate seruantur.

Tertium uerò genus superstitiosum & impium, meritò, rectè & necessariò abrogatum & explosum est. Sed examinemus quintum hoc capitulum. Primùm autem hæc consideratio se offert, quòd sine distinctiõe de ceremonijs Missæ loquuntur, & ex una fidelia omnes dealbãt. Hæc enim sophistice ipsis usitata est, quòd ea quæ per se pia et bona sunt in Missa, exaggerare solent, dißimulatis interea alijs: ut quia quædam pia et bona sunt, existimentur reliqua omnia unius & eiusdẽ esse generis. Aut si quis reprehendat manifestè superstitiosa et impia in Missa, statim clamitant, omnia salubria pietatis exercitia, & quæcũq; decoro & ordini seruiunt, labefactari & tolli. Omnino igitur in hac disputatione, adhibenda est distinctio illa quam in principio exposui.

2. Dicunt, omnes illas ceremonias quas in celebratione Missarum adhibent, esse ex traditione & disciplina Apostolica. quod manifestè falsum est. Quomodo enim Christus celebrarit cœnam Dominicam, Euangelistæ describũt: Apostolicam

uerò synaxin Paulus describit 1. Corinth. 11. Nec satis est quòd dicunt, ueri simile esse, ab Apostolis ceremonias traditas & institutas esse, quia Paulus dicat: Cætera cum uenero, disponam: ostendendum enim esset certis documētis, quæ illa sint, quæ D. Paulus tunc uoluerit disponere, & postea disposuerit: quodq; uoluerit illa esse catholicæ & necessariæ obseruationis. Sed non opus est huiusmodi coniecturis. Ipsi enim Pontificij scriptores prolixè testantur, Apostolos nudè & simpliciter celebrasse cœnam Dominicam, recitata solummodo ad uerba cœnæ, oratione Dominica, & addita commemoratione mortis Christi. Atq; ideo ad Apostolicam missam, propter nudam simplicitatem, accōmodant illud Prudentij:

Agresti turbida uultu,
Nuda humeros, intōsa comas, exerta lacertos.

Annotant autē ijdem Pontificij scriptores, quo tempore, & à quib. Pontificibus singulæ ceremoniæ Missæ, institutæ sint, falsum igitur est, totā panopliam, & integrū apparatū Pontificiæ missæ, esse traditionis & disciplinæ Apostolicæ.

3. Quo consilio, in quem finē & usum, Patres tales aliquas ceremonias adiecerint celebrationi Sacramentorum, suprà in loco de Sacramentis, in genere in explicatione 13. Canonis annotauimus. In celebratione uerò cœnæ Domincæ, tales seruarunt ceremonias, quæ annunciatonem mortis Domini,

mini, quæ publica prædicatione uerbi fiebat, adiuuarent & illustrarent: quæq; unà cum uerbo, de doctrina & usu Sacramenti, *utiliter aliquid monerent & excitarent homines, ut attentius ad doctrinam uerbi, & ad ea quæ de substantia sunt cœnæ* Dominicæ, *animaduerterent.* Et *tales ritus liberæ fuerũt obseruationis. non enim ubiq; fuerũt ijdem & similes, nec alij alios ad suorum rituum obseruationem cogebant.* Tali *uerò libertate, bonos & utiles ritus, nõ inuiti probamus et seruamus.* Sed Pontificij *ueterum ceremonias, admixtis multis ociosis, ineptis & superstitiosis ritibus cumularunt, ita ut doctrina & uerus usus cœnæ* Dominicæ *multitudine talium rituum paulatim obscurari & obrui cœperit, donec tandem in aliud planè genus, sacrificij scilicet, transformata est actio cœnæ* Dominicæ. Nec *ad illustrationẽ doctrinæ,* Põtificij *utũtur suis illis ceremõijs: sed uerba corã plebe uel peregrina lingua, uel ita secretè pronũciant, ut nemo exaudire poßit.* Interea *uerò foris, externis signis gesticulantur: & illis humanis ritibus, sepulto usu uerbi, tribuunt hanc uirtutem & efficaciã, quòd spectatores excitent & subleuent ad contemplationẽ, meditationẽ, & fidẽ rerum diuinarum.* Atqui *uerbum &* Sacramenta *diuinitùs instituta, sunt organon illud, per quod* Spiritus *uult efficax esse, mentes illuminare, fidem & pietatem in illis excitare, fouere, confirmare,*

augere et conseruare. Ingẽs *igitur discrimẽ est, & inter ceremonias & inter usum earum, qualis fuit in ueteri* Ecclesia, & *qualis nunc est in* Missa Pontificia.

4. *Obseruationem illarum ceremoniarum ita faciunt necessariã, ut pronũciẽt mortaliter peccare eũ qui aliquid in illis neglexerit: et uix credunt rectè celebrari cœnam* Dominicam, *si non adhibeatur totus ille ceremoniarũ apparatus.* Et *quod diligenter considerandum est quæ in celebratione cœnæ* Doimincæ *sunt iuris & mandati diuini: ut scilicet ea quæ consecrata sunt alijs dispensentur, & quidem sub utraq; specie ut mors* Domini *publicè annuncietur, lingua, quæ ab idiotis intelligi poßit,* 1. Cor. 14. *ea liberè negligunt, mutant, & sepeliunt.* Pro *humanis uerò ritibus retinẽdis, ferro & flamma pugnant.* Ita *relinquentes mandatum* Dei, *tenẽt traditiones hominum: imò irritum faciunt mandatum* Dei, *ut hominum traditiones seruent.* Marci 7.

5. *Ceremonijs illis & ritibus per se absolutis, tribuunt peculiaria merita.* Et *pleræq; ceremoniæ in* Pontificia *missa eò referuntur, ut homines abducant à uero usu cœnæ* Dominicæ: *utq; stabiliãt superstitiosas et impias opiniones, de opere operato sacrificij* Missæ, *pro uiuis & mortuis.* Propter *hanc uerò causam, & propter hunc abusum, de* Papisticis *missæ ceremonijs, non malè dictum est,*

esse

esse magis irritabula impietatis, quàm officia pietatis. Plura uerò ad hanc disputationem pertinentia, annotauimus in 13 Canone de Sacramentis in genere. Et de submissa uoce, dicemus in 8. capite.

DE PRIVATIS MISSIS. Cap. VI.

Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali adfectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos huius sanctissimi sacrificij fructus uberior proueniret. nec tamen si id non semper fiat, propterea missas illas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, ut priuatas & illicitas damnat: sed probat, atq; adeò cõmendat. Siquidē illæ quoq; Missæ, uerè cõmunes censeri debent: partim quod in eis populus spiritualiter communicet, partim uerò quodã publico Ecclesiæ

ministro, non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.

Canon. 8.

Si quis dixerit, Missas in quibus solus sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoq́ abrogandas, anathema sit.

EXAMEN.

Vtile est, originem priuatæ Missæ, qualis iam apud Pontificios est, ubi solus sacerdos celebrans communicat, nosse, & rectè considerare. hæc enim obseruatio totam hanc disputationem illustrabit. Principio igitur feruente populi deuotione, quæ persecutionum procellis magis inflammabatur, quotidie cœtus Ecclesiasticus conueniebat ad celebrationem & communionem cœnæ Dominicæ: sicut hoc exemplis ostendimus in examine 13. Canonis, de Eucharistia. Postea refrigescēte populi ardore, generalis populi conuentus propter secularium occupationes, non potuit nisi Dominicis festis, & solennioribus diebus celebrari. Ibi uerò clerici & religiosi, quotidie tamen frequentabant sacra officia: Non quod Missas

ſas celebrarent ſine communicantibus, ſed ipſi clerici inter ſe retinebant quotidianam communionem. Ita enim ex Vualafrido citat Caſſander: *Cum maximè clericis omnes dies in ferias deputentur, uidetur ratione pleniſsimum, ut per ſingulos dies ſacris occupemur officijs, & panem ac ſanguinem Dominicum, ſine quibus uiuere non poſſumus, iugiter ambiamus.* Tunc igitur cœpit diſtinctio Miſſarum publicarum & priuatarum: quas Gregorius uocat peculiares, Odo Cameracenſis ſolitarias. Quando enim in generali & ſolenni fidelis populi conuentu, communio cœnæ Dominicæ celebrabatur: quod fiebat Dominicis feſtis, & ſolennioribus diebus, in publico Eccleſiæ loco: appellabatur publica & ſolennis Miſſa. Quando uerò priuatis diebus (ita enim Caſſander citat ex libro Exordij Ciſtercienſis cœnobij) ſoli clerici & religioſi ad communionem congregabantur, appellabatur non publica, ſed priuata Miſſa.

Ita Gregorius ad Caſtorium epiſcopum Ariminenſem inquit: Miſſas publicas in cœnobijs fieri, omnino prohibemus: ne in Dei ſeruorũ receſsibus, & eorũ receptaculis, ulla popularis præbeatur occaſio cõuẽtus. Odo Cameracẽſis in Canonẽ: Cum primitùs Miſſæ ſiue cœtu populi nõ fierent, poſtea mos inoleuit Eccleſiæ, ſolitarias, maximè in cœnobijs, fieri Miſſas. Ita quãdo uel pro ægrotis,

uel pro peregrinis, uel alijs extra publicam & solennē populi congregationem cōmunio cœnæ Dominicæ celebrabatur, uel quando illud fiebat in loco priuato, appellabātur Missæ priuatæ. Ita de Cōsecratione dist. 1. cap. Et hoc attendendum, Gregorius dicit: Omnes qui in urbe, uel in circuitu sunt, siue sacerdotes, siue populos in unum ad publicam Missarum celebrationem conueniant. Peculiares uerò Missæ non per altaria, nec in publico, nec tempore publici conuentus fiant, ne populus à publicis solennibus abstrahatur. Ita Nazianzenus in paruo oratorio sacra celebrabat. Tripart. 9. cap. 8. Et uictor de persecutione Vandalica, lib. 3. narrat, pios propter Arrianorum sæuitiam, in priuatis domibus & cōuentus habuisse, et sacramentis legitimè fuisse usos. De Consecrat. 1. cap. Clericos, permittitur sacerdotibus, ut in oratorijs quæ intra priuatas domos sunt, celebrare poßint. Hæ uerò priuatæ Missæ, non fuerunt sine communicantibus. Nam Gregorius homilia 37. in Euangel. inquit: Tunc ille compulsus, in Episcopi oratorio Missas fecit, & manu sua corpus Dominicum, pacemq; omnibus dedit.

Cum uerò & illa de qua iam dixi, quotidiana clericorum & religiosorum communio non amplius frequentaretur; sacerdotes tamen quotidie, pro more ueteri aras instruebant. Ibi tunc alicubi, quando non aderant cōmunicantes, preces, lectiones, &

nes, & cæteri ritus ad synaxin pertinētes, excepta consecratione & communicatione celebrabātur: sicut Socrates libro 5. capite 22. de Alexandrina Ecclesia scribit. Et hæc Missa dicebatur sicca. Alicubi uerò sacerdotes celebrantes, quando neminem alium habebant, soli cōmunicare cœperunt: ne populi oblationibus, si tantùm siccam Missam celebrarent, fraudarentur. Vt autem populum ad oblationes quæ quæstui ipsis erant, inuitarent, cœperunt modum præparationis, & periculum indignæ manducationis, ultra ueritatem exaggerare, & econtrà paulatim multa comminisci de utilitate & efficacia, quæ ex priuato illo opere & actione sacerdotis, ad illos etiam qui non communicarent, modò oblationes afferrent, rediret: donec tandem ex illa sacerdotis actione sine communicantibus, fabricatum est sacrificium propitiatorium pro peccatis applicatorium omnium meritorum Christi, & impetratorium omnium quæ à Deo postulamus. His uerò opinionibus, instillatis in hominum animis, cumulatæ sunt sine modo nundinationes & emptiones talium priuatarum Missarum. Nam iudicata fuit uia esse ualde compendiaria, sine magna præparatione, & sine periculo indignæ manducationis, ex opere operato priuatæ Missæ sacerdotis, posse consequi illa omnia: imò multo plura & præstantiora, quàm quæ ipsa communio cœnæ Dominicæ

pollicetur. Hæc uera est origo priuatæ Pontificiæ missæ: quam Tridentina synodus nõ damnat, sed probat, atque adeò commendat. nec iniũria. Vna enim, & potißima quæstura regij Pontificij, est cauponatio & nundinatio priuatarum Missarũ. Res ipsa autem non est obscura: an scilicet uera & legitima sit celebratio cœnæ Dominicæ, sine communicantibus, ubi ille qui celebrat, nemini Sacramentum dispensat, sed solus tantum illud sumit: reliqui uerò tantum sunt spectatores. Christus enim cum Sacramentum hoc institueret, non solus ipse, discipulis tantum uel spectantibus, uel auscultantibus, illud sumpsit: nec ex illo opere, discipulis si non communicarent, sed tantum cum deuotione astarent, spectarent & auscultarent, promisit impetrationem gratiæ Dei. imò ne legitur quidem ipse Sacramentum hoc sumpsisse: sed dispensasse, dedisse discipulis, & iußisse ut illud manducarent & biberent in sui commemorationem. Hoc uerò quod ipse in prima cœna fecit, mãdauit in futurum fieri, donec ueniat ad iudicium. Contra omnes igitur cauillationes, certißimum et manifestißimum est, Christum celebrationem cœnæ suæ non ita instituisse, ut ille qui benedicit, solus sumat, reliquis tantum spectãtibus: & quòd ex illa unius actione, fructus Eucharistiæ propter spectaculum redundet ad alios qui communicant. Sed institutio Christi, quando hoc quod in prima

cœna

cœna factum est, ritè & legitimè facere uolumus, requirit ut in celebratione cœnæ Dominicæ, *sit qui gratias agat & dispenset, adsint etiam quibus detur, qui accipiant, manducent & cibant.* Hoc *enim in prima cœna factũ est: & ut in futurum fieret, mandatum est.* Ita *quando* Apostolorum *synaxis, per fractionem panis describitur, satis ostenditur fuisse dispensationẽ & distributionem.* Omnium *uerò clarißim è* Paulus *describit, qualis fuerit celebratio cœnæ* Dominicæ, *in* Apostolica Ecclesia. Non *tantùm enim repetit uerba instititutionis, sed prima ad* Corinthios *decimo dicit, corpus* Christi *in cœna* Dominica, *cum omnibus illis quæ traditione sui corporis promeruit & acquisiuit, communicari: non spectando, quomodo unus sumat: sed panis, inquit, quem frangimus, hoc est, dispensamus & manducandum distribuimus, est communicatio corporis* Christi. Item *dicit, fideles participes esse mensæ* Domini, *non spectando, sed manducando: unum, inquit, corpus multi sumus: non quia spectamus unum manducantem, sed quia omnes ex uno illo pane qui frangitur, hoc est, dispensatur & distribuitur, participamus.* Imò *prima ad* Corinthios *undecimo, opponit inter se* Dominicam *cœnam, & priuatã cœnam: & quidem ita ut confirmet, ubi priuata cœna agitur, ibi nõ posse* Dominicã *cœnã celebrari.* Et *priuatam cœnam definit, ubi quis priuatim*

quod

quod cœnæ Dominicæ est manducat, & præoccupat non simul participantib, alijs: & dicit nõ dissimile esse, ac si instrueretur talis cœna, ubi unus saturetur, alter uerò cogeretur esurire. Coniunctim autem loquitur & de sumptione cœnæ Dominicæ, & de conuiuijs, quæ more tunc usitato subsequebantur. Hic certè locus, tanquam fulmen prosternit priuatas Pontificiorum Missas, in quibus solus sacerdos celebrans, sacramentaliter communicat.

Et clarissima est Chrysostomi sententia, in illum Pauli locum: Quod Dominicum est priuatum fecerant. Cœna enim Domini debet esse communis. Nam quæ Domini sunt, non huius sunt serui, non alterius, sed omnibus communia. Quod enim Dominicũ est, idem & cõmune est. Nam si Domini, est non debes tanquam proprium tibi assumere, sed tanquam res Domini, communiter omnibus proponere: siquidem hoc est Dominicum. Nunc autem non finis esse commune, sed tibi comedis.

Vetus etiam Ecclesia, Christi institutionẽ, Apostolorum traditionẽ, et Apostolicæ ecclesiæ exemplum secuta, semper in celebratione cœnæ Dominicæ, seruauit dispensationem & distributionem Sacramẽti: id quod testãtur omnes descriptiones liturgiarum, quæ apud Patres extant. In ueteri & puriori antiquitate, prorsus ignota fuit talis

priuata

priuata Missa, ubi sacerdos id quod consecrauit, nemini communicat, sed solus sumit. Commentum uerò, quòd celebratio cœnæ Dominicæ prosit illis qui non communicant, sed tantum intersunt, audiunt, & cum deuotione spectant quod solus sacerdos agit: non tantùm ignotum est antiquitati, sed seriò & grauiter reprehēsum & damnatum fuit priscis Ecclesiæ temporibus. Chrysostomus homilia tertia, in primū caput ad Ephesios: Frustra, inquit, habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit qui simul participet. Communicabat sine dubio Chrysostomus cum sacerdotibus & diaconis suis, sicut forma liturgiæ ipsius ostendit. Cum autem ex populo nemo esset qui simul participet, non dicit: prodest uobis quod ego facio, modò cum deuotione intersitis actioni, auscultetis, & spectetis: sed inquit: Frustra habetur quotidiana oblatio. Et illud mox clarius explicat: quisquis mysteriorum consors non est, impudens & improbus astat. item: Si quis ad conuiuium uocatus, manus quidem lauerit, & accubuerit, & tamen nihil ciborum gustauerit, nónne infert contumeliam conuiuatori, à quo fuerat uocatus? an nō satius fuerit, eum qui talis est, prorsus non comparuisse? Audis non uerba, sed fulmina, contra Pontificiam persuasionem de spectaculo priuatarum Missarum. In 2. ad Corinthios homilia 18. dicit, in celebratione Eucharistiæ, non

esse

esse sicut in ueteri testamento, ubi solus sacerdos quædam comedebat.

Et persuasio priuatarum Missarum, qualis est apud Pontificios, Ecclesiasticis canonibus seueriter repressa fuit priscis Ecclesiæ temporibus.

Inter Canones qui Apostolici uocantur, decimus ita habet: Omnes fideles qui conueniunt in solennibus sacris ad Ecclesiam, Scripturas audiant. Qui uerò non permanserint in oratione, usque dum Missa peragitur, nec sanctam communionem percipiunt, uelut ἀταξίας Ecclesiæ mouentes, conuenit communione priuari. Et ille Canon, in Antiocheno concilio capite secundo repetitur & confirmatur. De Consecrat. distinct. secunda cap. Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerunt Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet ecclesia.

Imò cum iam irrepsissent priuatæ Missæ, multi tamen persuasionem illam reprehenderunt. Humbertus contra Nicetam monachum, dicit esse imperfectã Missam, in qua non simul fit consecratio, fractio, seu distributio & communicatio.

Vualafridus de rebus Ecclesiasticis capite 22. Quamuis cum soli sacerdotes Missas celebrant, intelligi poßit, illos eiusdem actionis cooperatores esse, pro quibus tunc ipsa celebrantur officia, & quorum personam in quibusdam responsionibus

nibus ſacerdos exequitur: tamen fatēdum eſt illam eſſe legitimam Miſſam. cui interſunt ſacerdos, reſpondentes, offerentes atque communicantes: ſicut ipſa compoſitio precum, euidenti ratione demonſtrat.

Regino citat ex concilio Nannetenſi, ridiculoſum eſſe, muris aut parietibus inſuſurrare, quæ ad populum pertinent. Et uerè ludibria ſunt, quòd in priuatis Miſsis, ubi nemini diſpenſatur Euchariſtia, ſacrificulus tamen in Canone ingeminat: Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, fiat nobis omnibus ſumentibus ſalus. Sacramenta quæ ſumpſimus, &c.

Impudentius uerò ludibrium eſt, quòd in priuatis Miſsis, ubi nulla fit diſtributio, hoſtia tamen frangitur: hoc eſt, ſicut Auguſtinus inquit, ad diſtribuendam comminuitur. Et loco diſtributionis, à Chriſto inſtitutæ & mandatæ, prodigioſa finguntur de fractis particulis in priuata Miſſa: quæ legi poſſunt apud Durandum in Rationali, libro quarto, capite 51. Tres partes factæ de Chriſti corpore ſignant: Prima, ſuam carnē, ſanctosq́;: ſecunda, ſepultos: tertia, uiuentes, &c. uel prima pars ſignficat ſanctos in cœlo: ſecunda, Eccleſiam militantem in terra: tertia, defunctos in purgatorio. item: una pars offertur pro illis qui non ſanctè uiuunt in terra, ſed in peccatis uoluuntur: ſecūda, pro ſanctis in cœlo: tertia, pro

anima-

animabus in purgatorio. Hi ſcilicet ſunt fructus priuatæ Miſſæ: *& ex huiuſmodi fructibus figmentorum cognoſcitur qualis arbor ſit priuata* Miſſa.

Hæc *uerò cum ita ſe habeant, cumq; manifeſtũ ſit, priuatã* Pontificiam *miſſam pugnare cũ teſtamentaria inſtitutione filij* Dei, *cum* Apoſtolorum *ſcriptis traditionibus, cum exemplo* Apoſtolicæ *eccleſiæ, cum teſtimonijs ueteris eccleſiæ, & cum canonibus* Eccleſiaſticis: *quid quæſo* Tridentinum *concilium de priuatis* Mißis *ſtatuit?* Audi *uerò.* Optaret, *aiũt, ſynodus, ut in ſingulis* Mißis *fideles adſtantes, Sacramentali etiam perceptione communicarent. Quare uerò hoc optãt? Sine dubio, quia uel inuiti agnoſcere & fateri coguntur, non eſſe conſentaneum uel Scripturæ, uel antiquitati, quòd in priuata Miſſa ſolus ſacerdos communicat. Sed ſi ſeriò hoc optant, deberent hominibus eximere falſam perſuaſionẽ, de uirtute & efficacia ſpectaculi priuatæ* Miſſæ: *& ex ueris fundamentis, deberent homines hortari ad crebriorem communionem: quòd ſcilicet fructum cœnæ* Dominicæ, *hac ſola ratione, & non alia quàm quæ à Chriſto inſtituta & præſcripta eſt, conſequi poßint: utq; ad regulam inſtitutionis* Chriſti, *et ad formam primitiuæ eccleſiæ commodius rediretur, abrogandæ eſſent priuatæ* Miſſæ: *ut ſcilicet nulla Miſſa celebraretur, ſi non adeſſent, quibus diſpenſaretur Sacramentum.*

Sed me-

Sed meminerunt patres, se cōgregatos esse, ut prospiciant ne quid detrimenti capiat respublica Pontificia, præsertim quod ad quæsturam, & ad officium publicanorum pertinet. Ideo uotum, quod ipsa rei euidētia ipsis expreßit, mox interuertūt: se scilicet, hoc non obstante, probare, atq; adeò hominibus commendare illas Missas, in quibus solus sacerdos Sacramentaliter communicat. Ne igitur optādum quidem esset, ut in singulis Mißis essent qui simul communicarent. Audiamus uerò rationes: Nō sunt, inquiunt, priuatæ Missæ, sed communes, etiam ubi solus sacerdos tantum communicat. Atqui ipsi per multas annorum centurias, eas ita nominarunt. Apud Gregorium in registro, crebra est appellatio priuatæ Missæ. Glossa de Consecra. dist. 1. ca. & hoc attendendum, nominat eas priuatas: & omnino uulgata est illa appellatio. Gratias uerò agimus Concilio, quòd concedit & fatetur, Missam non debere esse priuatam, sed communē. Nec de appellatione, sed de reipsa certamen est: Qualis scilicet communio sit, cœna Dominica. Illa uerò ita describitur 1. Cor. 10. Quia omnes ex uno pane participamus. Quando igitur unus ad se hoc rapit, & nemini communicat: certè non communis, sed priuata est Missa, iuxta Chrysostomi sententiam. Nec uerò sentimus, nūquam celebrandam esse cœnam Dominicam, nisi totus Ecclesiæ cœtus in unum collectus fuerit: Aut omnes fideles

necessariò semper in singulis Missis, singulos teneri ad communicandum. Christus enim duodecim tantum adhibuit ad primam cœnam, & inquit: Quotiescunq; biberitis. Sed hoc est quod agimus: nunquam celebrandam esse cœnam Dominicam, nisi adsint quibus dispensetur Sacramentum.

Duo autem argumenta habent, quibus mundo persuadere conantur, quod priuatum est, commune esse. Primum est, de spirituali communione: ut q; eo rectius intelligatur, conferemus illud in iustam formam. Celebratio cœnæ Dominicæ, requirit communicationem corporis & sanguinis Domini: & quando ea fit, tunc satis fit institutioni Christi. Sed qui audit & spectat Missam, si doctrinam de passione & resurrectione Christi meditetur, & fide apprehendat, spiritualiter communicat corpori & sanguini Christi. Iohannis sexto. Ergo in priuata Missa satisfit institutioni Christi, etiamsi nullus ex populo, sed tantum solus sacerdos Sacramentaliter communicet. Quid si igitur etiam sacerdos celebrans, spiritualiter tantum communicet: certè eadem consequentia, egregiè scilicet satisfieret institutioni Christi, etiamsi nec ipse sumat, nec alijs dispenset quæ consecrata sunt. Hoc uerò artificium ut illo modo satisfieret institutioni cœnæ Dominicæ, ignotum fuit antiquitati. neque enim opus fuisset, Canones

tiones illos quos suprà nominauimus, de Sacramentali communione, tanta seueritate condere, si uerum esset quod argumentum hoc conatur efficere. Meritò igitur in exilium eiectus eßet Chrysostomus, qui tam duriter reprehendit eos qui adstant, & non simul participant: cum iuxta Pontificios, spirituali communione potuerint institutioni Christi satisfacere.

Sed de reipsa dicemus. Certum est, extra celebrationem & usum cœnæ Dominicæ, fidem apprehendentem in uerbo Christum pro nobis crucifixum, spiritualiter communicare, seu manducare carnem Christi, & bibere ipsius sanguinem. Iohannis sexto. Et quando haberi nō potest usus cœnæ Dominicæ, iuxta institutionem Christi, sufficit ad salutem spiritualis communicatio, iuxta uulgatum Augustini dictum: Crede & manducasti. Nec nego, eum qui adstat, & non paratus est ad communionem, ex auditu et consideratione uerborum institutionis cœnæ, & totius actionis, & posse & debere deduci in meditationem mysterij redemptionis & iustificationis. Constat etiam hoc, in ipso usu cœnæ Dominicæ, accedere debere spiritualem communicationem. sine illa enim Sacramentalis communicatio iudicium sibi manducat. Sed quæstio est, qualem communicationem Christus in cœna

instituerit, præscripserit & mandarit. ea enim factus fieri institutioni, notum est. Inquit autem: Accipite, manducate, bibite: & Hoc facite in mei commemorationem. hoc est: Christi mandatum est, in cœna Dominica debere fieri simul & Sacramentalem & spiritualem communicationem. Paulus dicit, in cœna fieri communicationem corporis Christi. Quomodo uerò? Quando, inquit, ex uno pane participamus. In celebratione igitur cœnæ Dominicæ, non satisfit institutioni, sola spirituali communione, sine sumptione Sacramenti. Et peruersio est testamenti Christi, loco Sacramentalis sumptionis, proponere spectaculum: & spectaculo illud tribuere, quod filius Dei, sua institutione tribuit Sacramentali manducatio ni & bibitioni.

Alterum argumentum est: Sacerdos est publicus Ecclesiæ minister, & liturgia est publicum ministerium. Ergo non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus celebrat cœnam Dominicā. Quomodo uerò? Num ut solus ea utatur, & hoc proficiat Ecclesiæ ad remißionem peccatorum? Certè prædicatio Euangelij, etiam est publicum ministerium: & concionator, est publicus Ecclesiæ minister, prædicans Euangelium, non pro se tantum, sed pro tota Ecclesia. Num uerò ita, ut ipse solus audiat & credat, & Ecclesiæ hoc proficiat ad uitam æternam, etiamsi ipsa nec audiat, nec credat?

dat? Certè, iustus ex sua fide uiuet. & qui non crediderit, condemnabitur. Sicut igitur publicus Ecclesiæ minister, doctrinam Euangelij toti Ecclesiæ proponit, ut eam audiat & accipiat: ita etiam cœnam Dominicam, pro tota Ecclesia celebrat, non ut solus ea utatur, sed ut per eius ministerium reliqui accipiant, manducent & bibant, iuxta Christi institutionem. Actionem Baptismi, publicus Ecclesiæ minister celebrat, nõ pro se, sed pro Ecclesia. Num uerò, ut ipse se baptizet: & hoc opus illis qui non baptizantur, proficiat ad salutem? Nihil certè minus. Manifestum igitur est, quale sit hoc argumentũ. Sed bene intelligo, quid sacrosancta synodus uelit: sacrificulũ s. sua priuata actione facere sacrificiũ propitiatorium applicatoriũ & impetratoriũ, pro uiuis & mortuis: sicut suprà hæc explicata sunt. Et hæc est illa Helena, de qua Tridentina synodus dimicat: ut scilicet iuxta Gabrielem, sacrificulus sit os Ecclesiæ: & quod ille sumit, id proficiat Ecclesiæ non sumenti, ad remißionem peccatorum, & uitam æternam.

Hæc uerò est emendatio illa abusuum, quam multi sibi promiserunt futuram in Concilio.

DE AQVA MISCENDA in calice.

Caput 7.

Monet deinde sancta synodus, præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam uino in calice offerendo miscerent: tum quòd Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam, quia è latere eius aqua simul cum sanguine exierit, quòd Sacramentum hac mixtione recolitur: & cum aquæ in Apocalypsi beati Iohánnis, populi dicãtur, ipsius populi fidelis cum capite Christo, unio repræsentatur.

Canon 9.

Si quis dixerit, aquam non miscendã uino, in calice offerẽdo, quòd sit cõtra Christi institutionẽ, anathema sit.

EXAMEN.

Vide quæso præposteram istorum hominũ religionem. Ecclesia, aiunt, præcepit sacerdotibus, aquã uino in calice offerendo miscendã esse. Huic præcepto

præcepto tantũ tribuunt, ut eos qui illud nõ strictè seruant, nõ uereãtur anathematè dãnare. Vsum uerò calicis Dominici, totũ et in uniuersum adimũt, interdicunt & prohibent laicis: cum tamen de calice extẽt Christi uerba præceptiua: Bibite ex hoc omnes: hoc facite, quotiescunq; biberitis. Iam uerò de mixtione calicis, ideo dicunt se pugnare, ut unio fidelis populi, cum capite Christo repræsentetur. Noua hæc religio est, quòd de unione populi cum Christo solliciti sunt. Sed quomodo? Christus usum integri Sacramenti ideo instituit, ut hæc accepta et hausta, efficiãt ut nos in Christo, & Christus in nobis sit. De calice Paulus dicit, 1. Cor. 12. Omnes in unum spiritum potati sumus. Et Christus inquit: Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine, qui pro multis effunditur, in remissionem peccatorũ. Quare igitur usum integri Sacramenti non concedunt populo? Quare calicem noui Testamẽti, cuius mediator Christus est, fideli populo denegãt? Quare prohibẽt, ne in unũ spiritũ potemur? si de unione fidelis populi cũ Christo solliciti sunt. Sed nõ ignorandũ est mysteriũ huius capituli. Aqua mixta uino in calice, repræsentat unionẽ populi cũ Christo. Quando igitur hũc mixtũ calicẽ sacrificulus Deo patri, in ꝓpitiatoriũ sacrificiũ offert, populus simul cũ Christo patri sistitur. Ita sactio sacrificuli populo fideli multo utilior est, q̃ ipsa cõmunio Dominici calicis. Primò

enim ſacerdos mixtione aquæ cum uino in calice offerendo, populum unit cum Chriſto: ſecundò utrumq;, & Chriſtum & populum, in calice ſiſtit Deo patri. Hoc *reuera eſt myſterium illud, propter quod Pontificij de mixto calice pugnant.*

Quod autem ad rem ipſam attinet, diſputatio facilè & paucis poteſt expediri: neq; enim fidei aliquem articulũ attingit. In *regionibus* Orientali*bus, ubi fortia uina ſunt, uſitatum fuit, quòd homines temperantes & ſobrij non merum biberunt, ſed uinum aqua temperatum, adeò ut infundere ſeu proponere uinum, uocetur miſcere uinum.* Prouerb. 9. מָסַךְ *quod uocabulum inter merum & uinum temperatum, diſcrimen facit,* Iſa. 5. & & Prouerb. 23.

Græcis *etiã infundere uinum, uerbo miſcẽdi deſcribitur,* κιρνὰς αἴθοπα οἶνον. Vnde Latinis etiã *pincerna,* ἀπὸ τοῦ κιρνεῖν τὸ πίνειν dicitur. *Veriſimile igitur eſt, Chriſtum uinum non merum, ſed temperatum bibiſſe.* Et *quia in primitiua* Ec*cleſia, poſt communionem conuiuia quæ* ἀγάπας *appellabant magna ſobrietate de pane & uino quæ ad menſam* Domini *oblata fuerant, celebrabantur: non merum, ſed mixtum ſeu temperatum uinum obtulerunt.* Et *ne gentes calumniarentur,* Chriſtianos *cœnam* Dominicam *celebrare, crapulæ aut ebrietatis gratia: ueteres ſumpſerunt uinũ mixtum, ſeu temperatum: imò quidam prætextu*

illo

illo sobrietatis, nudam & solam aquam sumpserunt, quos Cyprianus rectè reprehendit. Hæc de *consuetudine ueteris* Ecclesiæ, *ex* Patrum *scriptis nota sunt, quanquam nec apud ueteres, uniuersalis fuerit ea consuetudo.* Durandus *enim lib.4. cap. 42. dicit, in Græca ecclesia uniuersaliter hoc non fieri.* Postea *uerò paulatim disputari cœpit, esse traditionem quæ à* Christo *ipso profecta sit, licet in Scriptura nō extet. Ita Cyprianus, cui ualde placet hæc allegoria: illa scilicet mixtione significari & ostendi, q. in usu cœnæ* Dominicæ, *sed fiat adunatio populi tanquam membrorum, cum Christo capite.* Emissenus *postea conatus fuit, traditionem illam ex Scriptura probare: quia scilicet ex latere* Christi *crucifixi, profluxerit aqua & sanguis.* Romani *uerò pontifices fecerunt inde legē prorsus necessariam: ut Canon Alexandri de Consecrat. dist. 1. sancit,* Deberi *non uinum solum, sed cum aqua mixtum offerri.* Iulius *ca. cum omne, dicit, iuxta præcepta Canonum hoc fieri debere, ita ut si uinum solum sit in calice, etiamsi consecretur, non possit esse calix* Domini. *& si secus fiat, uocat errorem peruersorum.* Addit *etiam, quando in calice aqua uino miscetur, tunc populum Christo adunari, & credentium plebem ei in quem credit, copulari & iungi: item, si solum uinum offeratur seu consecretur, sanguinem Christi esse sine nobis.* Varias *etiam disputationes, mixtura illa*

 peperit:

peperit: an scilicet aqua illa simul cum uino, mutetur in sanguinem Christi: an uerò uinum in sanguinem, aqua in phlegma mutetur. Quidam disputarunt, aquam sine mutatione accidentibus uini circumfusam, in aere pendere. Illæ disputationes extant Extra, *de celebrat:* Mis*sarum, ca.* Cum Marthæ.

Hæc recitaui, ut candidus lector intelligat, quid hoc loco in controuersia positū sit. Si enim Pontificij *mixtionem illam, ut consuetudinem adiaphoram, quæ uerbo* Dei *nec mandata nec prohibita sit, sed rationem habeat uero non dißimilem, seruarent & proponerent: nulla, ut de re indifferenti, esset controuersia.* Falsò *enim* IX. Canon *nostros insimulat, quasi omnes illos damnemus, ut pugnantes contra* Christi *institutionem, qui uinum aqua temperatum in celebratione cœnæ* Dominicæ *usurpant. Ita enim damnaremus totam ferme antiquitatem.* Mixti *enim calicis, antiquißimi scriptores,* Iustinus & Irenæus *meminerunt.*

Sed quia Pontificij *urgent,* 1. *esse de necessitate præcepti, ut in ipsa actione cœnæ* Dominicæ, *mixtio illa fiat.* 2. Non *posse calicem* Domini *esse, si uinum solum sumatur, & uerbis* Christi *benedicatur.* 3. *Quia ea quæ sunt sumptionis* Eucharistiæ, *tribuunt huic mixtioni, quòd scilicet tunc populus* Christo *adunetur, quando in*

calice

calice aqua uino miſcetur. Noſtri *igitur, ut hæ falſæ opiniones taxarentur, & animis hominum eximerentur, exemplo & facto, rectè oſtenderunt,* Chriſtianam *libertatem in illis quæ non ſunt iuris & præcepti diuini, non debere iugo ſeruitutis ſubiectam eſſe: cum præſertim tales, ſicut iam dictum eſt, opiniones huic obſeruationi affingantur.* De *uino enim, ſiue de genimine uitis quod in* Dominico *calice fuerit,* E*uangeliſtæ expreßè ſcribunt: nullam uerò aquæ mentionem faciunt.*Et *etiamſi concedatur, uerisſimile eſſe, uinum illud antea fuiſſe temperatum: nullæ tamen circumſtantiæ inſtitutionis, ſpeciem aliquam præbent, quòd in ipſa actione cœnæ* Do*minicæ,* Chriſtus *tunc cum calicem benedicendũ acciperet, aquam in ipſo calice uino miſcuerit.*In*eptum enim eſt, quod ex hoſpitis hydria quidam illud probare uoluerũt: cũ ex pelui unde* Chriſtus *pedes diſcipulorum lauit, propior fuiſſet probatio.*Vinum *igitur, ſiue genimẽ uitis, eſt de ſubſtantia* Dominici *calicis, quod ad externum elementũ attinet: an uerò debeat eſſe uel merum uel mixtũ, rubrum uel album, non eſt de neceßitate.* Et *tota hæc diſputatio, ex altera ſpecie, omnium rectißimè dijudicari poteſt.* Panem *enim eſſe de ſubſtantia cœnæ* Dominicæ *certum eſt.* An *uerò debeat eſſe triticeus, an fermẽtatus, an azymus, magna quondam contentione diſputatum fuit:*

collectis

collectis etiã ex Scriptura argumentis, de grano tritici, & de die cœnæ Dominicæ. Sed Ecclesia recte iudicauit, hæc eße libera, & non de neceßitate Sacramenti. Et eadem planè est ratio, an uinum sit merum, an uero mixtum, rubrúmne, an album. præcipuum enim argumentum non necessariò, sed probabiliter tantum concludit: temperatum scilicet, seu mixtum uinum fuisse, quo Christus in postrema cœna cum discipulis usus est. Et tamen neque inde conficitur, in ipsa actione cœnæ Dominicæ, Christum tunc quando calicem benedicturus sumebat, aquam miscuisse uino: nihil enim tale apud Euangelistas animaduertitur.

Alterum argumentum, quòd ex latere Christi sanguis & aqua profluxit, non probat, in calice Dominico necessariò debere aquam uino misceri. Quæ enim ad substantiam cœnæ Dominicæ pertinent, quæq; in eius celebratione facienda sunt, ex ijs quæ Christus in institutione, in ea nocte qua tradebatur, fecit, sumenda & ostendenda sunt. Et uetusti patres omnes, quando interpretantur & tractant historiam illam, de sanguine & aqua profluentibus ex latere crucifixi Christi, accommodant eam ad gemina Ecclesiæ Sacramenta: & per aquam, Baptismum: per sanguinem, Eucharistiam intelligunt. quæ interpretatio, non malè conuenit ad illud quod primo Iohannis quinto, scriptũ est, de Christo ueniente ad nos per aquam & sanguinem.

nem. Manifestum igitur est, necessitatem mixtionis aquæ cum uino, in Dominico calice, ex illa historia non demonstrari. Romani enim quidam Põtifices, & posteriores quidam Scriptores, ut Emissenus, cœperunt illam historiam torquere ad mixtionem aquæ cum uino, in calice Domini. Possem uerò multa absurda, Pontificiæ transubstantiationi non ferenda ostendere, quæ ex illa interpretatione sequantur. Sed contentus ero, fundamenta rerum monstrasse.

Illa uerò allegoria, quòd aquæ in Apocalypsi populos significant, oppidò quàm infirma probatio est. Certum est, Christum in usu cœnæ se coniungere membris suis: sed ut illud fiat, non opus est mixtione aquæ & uini. Facit enim hoc Christus, exhibitione corporis & sanguinis sui: ad quam exhibitionem, pane & uino, iuxta institutionem suam utitur. Nec uerò humanæ constitutioni, de mixtura calicis cum aqua, hoc tribuendum est, quòd proprium est coniunctionis corporis & sanguinis Christi. Et si allegoria illa urgeatur, quia aquæ multæ sunt populi multi, plus sumendum esse de aqua quàm de uino. Vnum enim est caput, membra uerò multa sunt: & parum aquæ, ualde parum de populo adunaret Christo: imò si allegorijs liberet ludere, mixtio aquæ cum uino, de adulteratione cœnæ Dominicæ exponi posset. Notum enim est, quid Isaias intelligat, quan

do

do inquit: uinum tuum mixtum est aqua. Simplicißimum igitur & tutißimum est, inhærere manifestis uerbis institutionis cœnæ: & ea quæ necessaria & substantialia sunt in Sacramentis, distinguere ab alijs uel accidentibus, uel circumstantijs.

DE SACRIS LINGVA PEREgrina peragendis.

Caput 8.

Etsi Missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire uisum est Patribus, ut uulgari lingua paßim celebraretur. Quãobrem retento ubique cuiusque Ecclesiæ antiquo, & à sancta Romana ecclesia, omnium Ecclesiarum matre & magistra, probato ritu, ne oues Christi esuriant, néue paruuli panem petant, & non sit qui frangat eis: mandat sancta synodus Pastoribus, & singulis curam animarum gerentibus,

rentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem, uel per se, uel per alios, ex ijs quæ in Missa legunt, aliquid exponant: atq; inter cætera, sanctißimi huius sacrificij mysterium aliquod declarent, diebus præsertim Dominicis & festis.

Canon 9.

Si quis dixerit, ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa uoce pars Canonis, & uerba consecrationis proferuntur, damnandum esse: aut lingua tantum uulgari Missam celebrari debere: aut aquam non miscendam uino in calice offerendo, quod sit contra Christi institutionem, anathema sit.

EXAMEN.

Si qua spes reformationis de Tridentino concilio esse potuisset, ipsa rei æquitas & euidentia hoc impetrare debuisset: ut qđ in Ecclesiasticis cõuentibus,

uenttibus, lingua, fideli populo, peregrina & ignota agitur, in lectionibus Scripturæ, in precationibus, gratiarum actionibus, benedictionibus, & præcipuè in administratione Sacramentorum corrigeretur. Lectiones enim ideo recitantur, ut populus erudiatur: Psalmi & hymni canuntur, ut per uerbum deuotio populi excitetur. Publicæ *preces &* Eucharistiæ, *debent sacerdoti communes esse non tantum cum clericis, sed cum omni fideli populo: sicut ostendit* Chrysostomus *homilia decimaoctaua in secundum, ad* Corinth. *ita ut sacerdote uerba præeunte, uerè respondere possint,* Amen. Et *celebrationem cœnæ,* Christus *expreßè fieri mandauit in sui commemoratio nem, ita ut mortem* Domini *simul annuncient, qui de pane* Domini *edunt, & de poculo bibunt: iuxta* Pauli *interpretationem.* Iam *uerò* Christus *ea lingua usus est, quæ tunc erat popularis, & ab omnibus intelligi poterat.* Et *quidem in* Pentecoste, *ideo* Apostolis *datum est donum linguarum, ut omnibus sub cœlo populis, doctrinam* Euangelij *proponere, &* Sacramenta *administrare possent, ea lingua quæ singulis populis nota esset, & ab omnibus intelligeretur.* Et *locus extat manifestißimus apud* Paulum, *prima* Corinthiorum *decimoquarto. ubi ex professò, & multis quæstionẽ illã in utrãq; partẽ tractat: qua scilicet lingua* Ecclesiæ *proponẽdæ sint* Scripturæ *lectiones*

lectiones & explanationes, publicæ preces, gratiarum actiones, hymni seu Psalmi, & benedictiones seu Sacramentorũ administrationes. Vbi enim Paulus εὐλογίαν nominat, et εὐχαριστίαν, ueteres rectè intelligunt administrationē cœnæ Dominicæ: illam enim ueteres Eucharistiam uocarunt. & 1. Cor. 10. Paulus inquit: Poculum benedictionis quod benedicimus. Ostendit autem Paulus, fuisse suo tempore, qui donum linguarum coram Ecclesia ostentare uoluerunt, ita ut lectiones Scripturæ, publicas preces, Psalmos, gratiarum actiones, & Sacramentorum administrationem, lingua idiotis peregrina & ignota tractarent. Et memorabile est quod Ambrosius annotauit, illos quos Paulus perstringit, fuisse præcipuè ex Hebræis: qui apud homines Græcos, & alios, in tractatibus aut oblationibus, aliquando Syra lingua, plerunq; Hebraica usi sint, ad commendationem: quia scilicet lingua sancta sit, qua primitus ipse Deus, patriarchæ & prophetæ usi sint. Et certè magnificus hic fuit prætextus, de lingua sancta. Sed Paulus simpliciter pronunciat: Quia in cõuentibus Ecclesiasticis, omnia debẽt fieri ad ædificationem Ecclesiæ: ideo utendum esse ea lingua quæ intelligi poßit, ab illis etiam qui locum idiotarum implent. populum enim non posse ædificari, nec rectè Amen dicere, nisi intelligat quid dicatur. Et illam sententiã multis argumentis probat: diuersum uerò sentientes

& facientes taxat, reprehendit: utq; inutilia illa quæ Ecclesiam non ædificant, sed in aerem fundun tur, emendentur flagitat. Et hoc modo confirmat, omnia in Ecclesia fieri ordine, cum decoro, & ad ædificationẽ. Nihil igitur est quod Pontificij prætendunt, ex usu Latinæ linguæ, apud eos quibus ignota illa est, conciliari & addi sacris ornatum, decorum & maiestatem. Illud enim de lingua sancta, plausibiliori specie Apostolorum tempore dici potuit. Sed Paulus affirmat, ideo in sacris conuentibus utendum esse lingua idiotis nota: ut omnia in Ecclesia fiant cum decoro, ordine, & ad ædificationem. Et in conclusione Paulus de illa sua disputatione, duo ponit: 1. Ita in omnibus Ecclesijs sanctorum doceo. 2. Si quis spiritualis est, cognoscat quæ scribo uobis, qui Domini man data sunt. Habemus igitur, quæ sit de hac quæstione Domini sententia, quæ Apostolorum doctrina, & quæ fuerit Apostolicæ ecclesiæ obseruatio. Et de diuersum sentientibus, Paulus magna uehementia addit: Si quis ignorat, ignoret.

Hanc Pauli doctrinam, tota antiquitas magno consensu diligenter obseruauit, utens in sacris ea lingua, quæ singulis in locis si non popularis erat, tamen ab Ecclesia intelligebatur. qualis ratio fuit Latinæ linguæ in Aphrica, Augustini tempore. Et si qui diuersum tentabant, serio reprehendebantur. Sicut Ambrosius in 14. caput 1. ad Corinth.

repre-

reprehendit, quòd quidam Latini homines soliti fuerint suo tempore Græcè cantare, oblectati sono uerborum, cum quæ dicerent, nec ipsi, nec alij intelligerent. Ita usus peregrinæ linguæ in sacris, iuxta Ambrosium, primùm tentatus fuit apud Græcos in Hebræa lingua: postea apud Latinos, in Græca lingua. Sed fuerunt tunc, qui illud institutum, ex uerbo Dei reprehenderunt & represserunt. Postea uerò cum nemo esset qui ex uerbo Dei resisteret, usus Latinæ linguæ in sacris, apud illos quibus lingua illa non est nota, paulatim inualuit. quod tamen non est uetustißimũ In Pontificali enim, lectoribus in ordinatione dicitur: Studete, lectiones sacras distinctè & apertè, ad intelligentiam & ædificationem fidelium proferre. Et circa annum Domini 1200. Innocentius III. in Concilio generali ita decreuit: Quoniã in plerisq; partibus permixti sunt populi diuersarũ linguarũ, habentes sub una fide uarios ritus & mores: districtè præcipimus, ut Põtifices huiusmodi ciuitatũ siue diœcesum, prouideant uiros idoneos, qui secundum diuersitatem rituum & linguarũ, diuina illis officia celebrent, & Ecclesiastica Sacramenta ministrent, instruẽdo eos uerbo pariter, et exẽplo.

Et de Cyrillo, Morauorum præsule, qui fuit circa annũ Domini 900. Aeneas Syluius in historia Bohemica, cap.13. scribit: Ferunt Cyrillũ cũ Romæ ageret, Pontifici supplicasse, ut Sclauorum lingua

eius gentis hominibus quã baptizauerat, rem diuinam faciens uti posset. De qua re dum in sacro senatu disputaretur, essentq; non pauci contradictores, auditam uocem tanquam de cœlo in hæc uerba missam: Omnis spiritus laudet Dominũ, & omnis lingua confiteatur ei. Indeq; datum Cyrillo indultum, &c. Hodie etiam idem seruant populi, qui Romani Pontificis tyrãnidi non sunt subiecti: ut Syri, Aethiopes, Armenij, Moscouitæ, &c.

Quid uerò Tridentinum conciliũ de hac quæstione decernit? Concedit, Missam continere magnam fidelis populi eruditionem: nõ tamen uisum fuisse Concilio, expedire ut uulgari lingua passim celebraretur. Atqui, iuxta Ambrosij dictum, docere & erudire nemo potest, nisi intelligatur: intelligi autem lingua non potest, nisi nota sit. Contraria igitur sunt, Missa debet seruire populi eruditioni: & tamen celebranda est lingua, populo peregrina & ignota. nisi hoc forsan uelint, Missam quidem continere eruditionem, sed eam non esse populo communicandam, sed per ignotam linguã occultandam. Sed quas rationes afferunt? Ritus, inquiũt, antiquus est. Atqui antiquior & antiquissimus est diuersus ritus, de lingua uulgari & nota, sicut ostẽdimus. Sed trecentorũ annorum præscriptio, Pontificijs (ut uideo) tota antiquitas est: ita ut ad antiquitatem non pertineat, quod à Domino mãdatum, ab Apostolis traditum, & in Ec-

clesia

clesia à mille quingentis annis obseruatum fuit. Quid uerò opponunt manifestissimis Pauli *senten tijs,1.Cor.14?* Hoc *sanè operæprecium est audire.* Romana,*inquiunt,ecclesia, omnium* Ecclesiarum *mater & magistra, ritum peregrinæ & populo ignotæ linguæ probauit.* Hoc *igitur magisterium* Romana *ecclesia sibi sumit,ut contra ea quæ* Dominus *mandauit, quæ* Apostoli *tradiderunt, quæ* Apostolicæ *& primitiuæ* Ecclesiæ *seruarunt,possit diuersum statuere,& cōtrarium approbare: ut scilicet impleat quod scriptū est 2.Thess.2.* In templo Dei,*tanquam* Deus *sedet, extollens se super omne quod dicitur* Deus.

Aliquam tamen libertatem synodus ostendit:ut scilicet aliquādo aliquid ex ijs quæ in Missa *leguntur,exponatur.* Quod *si ita intelligerent,ut lectionibus & precibus,* Latinè *primùm pro ijs qui intelligunt,recitatis,statim subiungeretur interpretatio in uulgari lingua, ut etiam populus posset* Amen *dicere:aliqua esset species reformationis, et aliqua congruentia ad illud quod 1.*Cor.14. Paulus *dicit:Si lingua quis loquitur,fiat hoc ἀνὰ μέρος, hoc est,per uicißitudinem, ut sit unus qui interpretetur: ut ita tota* Ecclesia, *quæ & ex doctis & ex idiotis constat ædificetur.* Et *hanc consuetudinem,* Iohannes Billet *dicit fuisse in quibusdam* Ecclesijs,*ut pronunciato* Latinè Euangelio,*statim in uulgari populo exponeretur.*

Hæc certè uicißitudo Latinæ & uulgaris linguæ, in nostris Ecclesijs ubi scholæ frequentiores sunt, seruatur, ut & docti & idiotæ ædificentur. Sed hæc non est Tridentina mens, ut ipsæ lectiones, conciones & orationes, uulgari lingua recitentur: sed illis simpliciter deputant Latinam linguam. Aliàs uerò non prorsus prohibent, quin aliquando aliquid quantum libuerit declaretur: quid scilicet fiat & agatur in Latinis illis lectionibus, concionibus & orationibus, exceptis tamen mysterijs Canonis. Paulus uerò dicit: Qui lingua loquitur, si non sit qui interpretetur, taceat in Ecclesia: sibijpsi uerò priuatim loquatur, & Deo. Et Ambrosius inquit: Si utiq; ad ædificandam Ecclesiam conuenitis, ea debent dici, quæ intelligant audiëtes. Nam quid prodest, ut quis linguá loquatur quam solus scit? ut qui audit, nihil proficiat: ideo tacere debet in Ecclesia, ut ij loquãtur qui prosint audientibus. Huc etiam pertinent illud, cuius mentionem faciunt in 5. capitulo, & quod in 9. Canone, anathematis fulmine defendũt, rectè fieri, quòd scilicet pars Canonis, & uerba cõsecrationis, summissa uoce proferuntur, ut illi etiam qui intelligere possent, non exaudiant. Christus certè in celebratione cœnæ suæ, mandauit fieri sui commemorationem: non per silentium, aut tacito modo: sed, sicut Paulus explicat, per annunciationem. Neq; enim Christus ita instituit Sacramẽta, ut actio quidem

dem esset uisibilis & publica, uerbum uerò, quæ est præcipua pars Sacramentorum, occultetur, & silentio sepeliatur. Et Paulus 1. Cor. 14. disertè distinguit hæc duo: in Ecclesia loqui, de ijs scilicet, quæ ad publicũ ministeriũ pertinent: & priuatim sibijpsi, & Deo loqui. Ideo tota antiquitas, exclusis illis qui nõ poterãt interesse mysterijs, uoce quæ à circũstantibus & exaudiri & intelligi poterat, preces, gratiarũ actiones, præcipuè uerò uerba cœnæ pronũciauit: ad quæ populus respõdit, Amen.

Ita Dionysius apud Eusebiũ lib. 7. cap. 9. scribit de quodã ab hæreticis baptizato, cum & gratiarum actionẽ in Ecclesia audijsset, & ad illam unà cum alijs Amen acciuisset, τὸν εὐχαριστίας ἐπακούσαντα, συνεπιφθεγξαμενόντε τὸ ἀμήν.

Bessarion de Sacramẽto Eucharistiæ dicit, sacerdotẽ in Oriẽtali ecclesia alta uoce uerba illa pronũciare. Hoc est corpus meũ, Hic est sanguis meus.

Augustinus ad Orosium quæst. 49. Qualem clamorem faciat uniuersa Ecclesia, dum potatur sanguine Christi, & dicit Amen; tu ipse si potes cõsidera. Et breuiter, omnes descriptiones liturgiarum, quæ extant apud ueteres, idem testantur. In Liturgia quidem, quæ Chrysostomi titulũ præfert, aliquoties occurrit: Sacerdos erat μυστικῶς, secretò: & concludit ἐκφώνως, alta seu sublata uoce. Sed mystica illa recitatio precum non facta fuit sub silentio, ut nemo exaudire posset:

sed quia opponitur τῷ ἐκφόνως, significat quòd quædam preces, non tam alta & sublata uoce decantatæ fuerint. Nam homilia 18. in 2. ad Corinthios dicit, & preces & gratiarum actiones in celebratione Eucharistiæ, *populo cũ sacerdote communes fuisse.* Expreßè *igitur & apertè, ita ut audiri & intelligi possent, etiam quæ non alta uoce cantabantur, pronunciata fuerunt tempore Chrysostomi.* Non *enim sibi &* Deo, *sed* Ecclesiæ, *iuxta* Pauli *dictum, in precibus illis sacerdos loquitur.* Extat *hac de re constitutio* Iustiniani, *quæ in* No*uellis est 123. in hæc uerba:* Iubemus *ut omnes,* E*piscopi pariter & presbyteri,* μὴ κατὰ τὸ σεσιωπημένον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης, *hoc est: non sub silentio, uel tacito modo, sed clara uoce, quæ à populo exaudiri possit, sacram oblationẽ & preces in sancto* Baptis*mate adhibitas celebrent: quo maiore exinde deuotione, in depromendis* Domini Dei *laudibus, audientium animi efferantur.* Ita *enim* Apostolus *docet* 1. Cor. 14. &c. *His igitur de causis conuenit, ut inter cæteras preces, & ea quæ in sancta oblatione dicuntur, clara uoce* Deo *proferantur: scituris sacerdotibus, quòd si quid horum neglexerint, & in horrendo iudicio magni* Dei, *de his rationẽ reddent.* Neq; *nos hæc cognoscemus, conquiescemus, relinquemusq; inulta.* Hæc Iustinianus.

Tridẽtini *uerò patres cap. 5. contra totius antiquitatis*

stiquitatis sententiam decernunt, mentes fidelium, ad rerum diuinarum meditationem & cõtemplationẽ excitari & sustolli, si tacita uoce uerba consecrationis proferãtur; cum Paulus fidem pronunciet esse, non ex silentio, sed ex auditu uerbi Dei. Et operæprecium est obseruare, quòd ipsi Pontificij scriptores fatentur, non uetus esse illud secretæ institutum: cuius rationem hanc fuisse recitant. Dicunt, olim publicè & alta uoce precem Canonicam recitatam. Sed cum uerba illa per usum etiã à laicis scirẽtur, pastores quosdam in agro super panem & uinum illa recitasse, & repentè carnẽ & sanguinem ante se inuenisse: atq; ita diuinitùs percussos, interijsse. Inde uerò sub anathemate præceptum est, decæterò sub silentio dicendum Canonem, Ita Honoratus & Billet: quasi uerò magica esset illorum uerborum ratio. Innocentius causam hanc aßignat: Ne sacrosancta uerba uilescerent, si omnibus etiam laicis nota essent. Hoc certè periculum Spiritus sanctus non præuidit, cum Paulus commemorationem Christi interpretaretur annunciationem. Sed & hoc Pontificiorũ institutũ, Deus electis in bonũ uertit: ne scilicet aures ipsorũ, abominatione Canonis contaminarentur.

Quia uerò Iustinianus damnat eos qui uerba consecrationis, & preces Eucharistiæ tacita uoce, quæ à populo non exaudiatur, proferunt: Tridentina igitur synodus illam Iustiniani cõstitutionem

anathemate iugulat, in 9. Canone: Si quis dixerit, ritum quo submissa uoce pars Canonis, & uerba consecrationis proferuntur, damnandum esse, anathema sit. Ita scilicet compendio se expediunt, ubi uident sibi & Scripturæ & antiquitatis sententiam obstare.

DE POENITENTIA, EX Sessione 4. sub Iulio Tertio.

Caput I.

De necessitate & institutione Sacramenti pœnitentiæ.

Si ea in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, ut iusticiam in Baptismo, ipsius beneficio & gratia susceptam, constanter tuerentur: non fuisset opus, aliud ab ipso Baptismo Sacramentum, ad peccatorum remissionem esse institutum. Quoniam autem Deus diues in misericordia, cognouit figmentum nostrum: illis etiam uitæ remedium contulit, qui sese postea in

peccati

peccati seruitutem, & dæmonis potestatem tradidissent: Sacramentum uidelicet pœnitentiæ, quo lapsis post Baptismum, beneficium mortis Christi applicatur. Fuit quidē pœnitētia uniuersis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quouis tempore ad gratiā & iusticiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petiuissent: ut peruersitate abiecta et eliminata, tantam Dei offensionē cum peccati odio, & pio animi dolore detestarētur. Unde propheta ait: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit uobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: Nisi pœnitētiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et princeps Apostolorum Petrus, peccatoribus Baptismo

initian-

initiandis pœnitētiam commendans, dicebat: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; uestrûm. Porrò nec ante aduentū Christi pœnitentia erat Sacramentum, nec est post aduentum illius cuiquam ante Baptismum. Dominus autem Sacramentū tunc præcipuè instituit, cum à mortuis excitatus, insufflauit discipulos suos, dicens: Accipite Spiritum sanctum, quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo tam insigni facto, & uerbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinendi peccata, reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis & eorum legitimis successoribus fuisse cōmunicatam, uniuersorum Patrum consensus semper intellexit: & Nouatianos, remittendi potestatē olim pertinaciter

tinaciter negantes, magna ratione Ecclesia catholica, tanquam hæreticos explosit atque condemnauit. Quare uerißimum hunc illorum uerborum Domini sensum, sancta hæc synodus probans & recipiens, damnat eorum cõmenticias interpretationes, qui uerba illa ad potestatem prædicandi uerbum Dei, & Christi Euangelium annunciandi, contra huiusmodi Sacramenti institutionem falsò detorquent.

Canon 1.

Si quis dixerit, in catholica Ecclesia pœnitentiam, non esse uerè & propriè Sacramentum, pro fidelibus, quoties post Baptismũ in peccata labũtur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutũ, anathema sit.

Canon 3.

Si quis dixerit, uerba illa Domini Salua-

Saluatoris: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinenda in Sacramento pœnitentiæ, sicut Ecclesia catholica ab initio semper intellexit: detorserit autem contra institutionem huius Sacramenti, ad autoritatem prædicandi Euangelium anathema sit.

EXAMEN.

Doctrina de pœnitẽtia, præbet illustre testimonium bonitatis & misericordiæ Dei, erga miserã & corruptam hãc nostram naturam. Quia enim propter naturæ corruptionem, in hac uita, in multis sæpe labimur omnes: imò septies in die cadit etiam iustus. Propter diaboli enim insidias, & mundi scandala, etiam qui renati fuerant, aliquando ex carnis infirmitate lapsibus præoccupantur: sæpe etiã ex malitia carnis, in atrocia scelera se præcipitant. Deus igitur usqueadeò ostendit se nolle mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat, ut etiam lapsis post Baptismum, si conuertantur,

uoluerit

uoluerit reditum patêre in gratiam. Et quidem ipse instituit, ordinauit & præscripsit certum modum & rationem, quomodo post lapsus conuersio ita fieri, & pœnitētia ita agi debeat, ut certi simus, ex diuina promißione nos rursus reconciliari Deo, & consequi remißionem peccatorum: imò ipse spiritu suo per uerbum inchoat, efficit & operatur in nobis ea quæ ad pœnitentiam seu conuersionem pertinent. Omnino igitur in Ecclesia, necessaria est explicatio ueræ & sanæ doctrinæ, ex uerbo Dei, de salutari pœnitentia. Illa uerò à nostris, Dei beneficio, ex fontibus Propheticis & Apostolicis, à confusionibus & corruptelis Scholasticæ doctrinæ, feliciter repurgata, & iustis tractationibus explicata est. Et quia instituti nostri non est. iusta methodo & integra tractatione, totum locum de pœnitentia repetere & retexere: cum quidem uideam, præter opinionem scriptionem hanc excrescere: ea tantum annotabimus, quæ ratio examinis Tridentinorum decretorum, requirere uidebitur.

In primò igitur capitulo ostendendum est, quid propriè illud sit, quod hoc loco in cõtrouersia positũ est, quãdo disputatur, an pœnitētia sit uerè & propriè Sacramentum. Et quia Pontificij uerum statum huius cõtrouersiæ, solent turbare mixtionē & cõfusione aliarũ quæstionũ, quæ ab Anabaptistis et alijs phanaticis disputãtur: principiò igitur quæstio-

quæstiones illas, monstrata Ecclesiarum nostrarũ sententia, remouebimus & seiungemus: ut eo commodius ad illud quod propriè in controuersia positum est, perueniamus.

Primò *igitur nostri expreßè docent, baptizatos in hac uita, si admittant actiones cõtra conscientiam, non retinere, sed excutere fidem &* Spiritum *sanctum, amittere gratiam iustificationis, & uitam æternam: ac reos fieri iræ* Dei*, & æternæ damnationis, nisi rursus conuertantur, & agant pœnitẽtiam.* Et *quæ illa peccata sint, ex* Scriptura *declarãt: ut* Rom. 8. 1. Cor. 6. Gal. 1. & 5. Ephes. 5. Coloss. 3. *et ex alijs locis.* Duodecimus *itaq; articulus* Augustanæ *confeßionis, damnat illos, qui uel fingunt, quibusdam tantam perfectionem in hac uita contingere, ut peccare nõ poßint: uel qui blasphemant, semel iustificatos non posse amittere* Spĩritũ *sanctũ, in quantiscunq; celeribus se uolutent.*

Secundò. Nequaquam *sumus* Nouatiani*, qui semel iustificatis, si post* Baptismum *lapsi essent, omnem spem ueniæ & reconciliationis cum* Deo*, uel prorsus negabant, uel in dubium reuocabant, etiamsi rursus conuerterentur, & pœnitentiã agerent.* Summa *enim gratitudine celebramus immensum illud beneficium misericordiæ* Dei*, quòd promisit, lapsos post* Baptismum*, se rursus in gratiam uelle recipere, quocunq; tempore, & quotiescunque conuertuntur.*

Tertiò.

Tertiò. Est & hoc extra controuersiam apud nos, neminem posse Deo recõciliari, & remißionem peccatorum consequi, nisi agat pœnitentiam. Nam cor impœnitens, cumulat sibi iram Dei, Roman. 2. & Lucæ. 13. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes peribitis.

Quartò. Nec quisq; sibi fingere debet peculiarem modum agendæ pœnitentiæ, ut Deo reconcilietur: sed illa est unica & uera ratio salutaris pœnitentiæ, quæ in uerbo Dei traditur & præscribitur.

Quintò. Hoc etiam apud nos extra dubitationem est, Deum in Scriptura instituisse & ordinasse certa media, per quæ lapsis post Baptismum si conuertantur, beneficium mortis Christi uult applicare & obsignare, ad reconciliationem & remißionem peccatorum. Damnantur itaq; Enthusiastæ & Epicurei, qui fingunt Deũ ἀμέσως, sine usu ministerij, sine pœnitentia & fide, donare lapsis reconciliationem & remißionem peccatorũ. Et illud ordinariũ medium seu organon, per quod Deus in hac uita nobiscum agit, in ijs quæ ad salutem nostram pertinent, nostri docent esse ministerium uerbi & Sacramentorum. Ministerio enim legis peccata arguũtur, & consciẽtiæ timore iræ & iudicij diuini terrentur. Deinde sic territis & contritis, Deus gratiam & remißionem peccatorum, per ministerium Euangelij offert & propo-

nit: ac uult, ut apud Deum, per & propter Christum, fide in uerbo & Sacramentis, reconciliationem quæramus, apprehendamus & accipiamus.

Meritò itaque improbatur Acesij Nouatiani dictum, qui in Tripart. lib. 2. cap. 13. ad Constantinum Imperatorem inquit: Inuitandos quidem lapsos ad pœnitentiam: spem uerò remissionis, non à sacerdotibus, sed à Deo solummodo expectandam, qui solus potestatem habeat remittēdi peccata. Prudenter enim, & piè respondit Cōstantinus: Scalam igitur admoue Acesi, & in cœlos ascende, quia ministerij usum tollis. Ambrosius Nouatianorum opinionem ita describit: Pœnitētibus post lapsum, non simpliciter sanè præcidendā esse omnē spē ueniæ: sed sacerdotes nec posse nec debere illis, ministerio Euangelij remissionē peccatorū annunciare, uel absolutionē impertiri: ne Dei, sicut simulabant, partes, audaci temeritate sibi usurparēt. Illos igitur qui extra & præter ministeriū uerbi & Sacramentorū, uel quærunt, uel quærendā docent reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum, seriò improbat Augustana confessio.

Hæc principio recitanda fuerunt, ut status controuersiæ quæ de pœnitentia est, inter pontificios & inter Augustanam confessionem, clarè & distinctè, remotis & sepositis alijs quæstionibus, cōstitui & monstrari posset: ne quis uel existimet uel cauilletur, nos phanaticas illos opiniones, quas

iam

iam ostēdi à nostris dānari, fouere & tueri, quando cum Pontificij disputamus, an pœnitētia sit uerè & propriè Sacramentum. Nam in eo quidem controuersia posita est, quòd Pontificij asseuerāt, pœnitentiam qua lapsi Deo reconciliantur, esse peculiare Sacramētum, quo lapsis post Baptismum, beneficium mortis Christi applicatur. Sed addenda est declaratio, quis sit sensus, & quæ sit causa huius certaminis. Apologia igitur Augustanæ confeßionis, ne uideatur præter neceßitatem, de uerbis potius quàm de rebus ipsis contendere, aliquoties diserte declarat: Cum uoce & ministerio absolutionis, id quod proprium est Sacramentorum, singulis credentibus applicetur generalis promißio Euangelij, de reconciliatione cum Deo, & remißione peccatorum, propter meritum Christi: se non pugnare, quo minus hac ratione, hoc respectu, propter hanc causam & in hunc sensum, pœnitentia appelletur Sacramentum.

Et licet ex diuina institutione, non habeat tale externum & materiale elementum, quale est in Baptismo & in Eucharistia, quod ad integrā definitionem, & genuinam proprietatem Sacramenti requiritur: tamen quia appellatio Sacramenti est ἄγραφος, & ualdè latè patet, si res ipsæ saluæ essent, de uocabulis facilè posse consensionem constitui, inter illos qui non amant λογομαχίας.

Sed hac declaratione, Pōtificij in hac disputatione non patiuntur sibi satisfieri. Aliud igitur est, propter quod tam pertinaciter dimicant, pœnitentiam esse uerè & propriè Sacramentum. Et hæc obseruatio monstrabit uerum statum huius cōtrouersiæ: & simul etiam ostendet, non esse contentionem de uocabulis, sed certamen de re longè grauissima, quando Pontificij disputant, pœnitentiam esse uerè & propriè Sacramentum. Quia enim Sacramentum, iuxta ipsorū definitionem, est inuisibilis gratiæ uisibilis forma, ita ut eius & similitudinem gerat, & causa existat: quærunt igitur, quodnam sit materiale elementum in pœnitentia, quod accedente uerbo absolutionis, fiat Sacramentum, non tantum significans sed caussans (sicut ipsi loquuntur) gratiam pœnitentiæ, hoc est, reconciliationem cum Deo & remißionem peccatorum. Respondet autem compendium Theologiæ, materiam seu elementū, hoc loco large accipiendū esse, pro omni re, siue sit substantia externa, siue actio humana. Atq; ita in pœnitentiæ Sacramento, dicit elementum esse, exteriores actiones seu operationes hominis pœnitentis: cordis scilicet contritionem, oris confeßionem, & operis satisfactionem. Et si uerbum absolutionis, à sacerdote prolatum, ad illud elementum, hoc est, ad operationes humanas accedat, tunc fieri inde Sacramentum, quod sit causa efficiens & conferens gratiā, hoc est, reconciliationem

ciliationem cum Deo, & remißionem peccatorum. Peccatorem igitur post Baptismum lapsum, quãdo quærit & ambit reconciliationẽ cum Deo, & remißionem peccatorum Pontificij per Sacramentum suũ pœnitentiæ, deducunt ad humana seu propria opera: ut illa, accedente uerbo absolutionis, fiant & sint Sacramentum, hoc est, causa efficiens & conferens gratiam reconciliationis cum Deo, & remißionis peccatorum. Ideo in compendio Theologiæ, talis traditur differẽtia: Baptismus & Eucharistia, consistunt in paßione eius qui sanctificatur, & non in actione, nisi per accidens: hoc est, sunt Dei actiones, offerentis & exhibentis beneficia Mediatoris. Et nos tantum ea ad nos recipimus, quæ Deus sua actione in illis Sacramẽtis exhibet. Pœnitentiæ uerò Sacramentum, consistit essentialiter in actu eius qui sanctificatur. Atque ideo ipse actus noster, est materia Sacramenti. In alijs, ut Baptismo et Eucharistia, quæ sine actu nostro operantur, requiritur exterior materia. Hæc ibi.

Vt autem manifestius euadat, de re necessaria, & longè grauißima certamen esse, quando disputatur, an pœnitentia tale sit Sacramentum, sicut Pontificij contendũt: opponamus recitatæ iam Põtificiorum sententiæ, de Sacramento pœnitentiæ, anthitesin: quam uiam & rationem reconciliationis cum Deo, Scriptura, & doctrina & exem-

plis peccatori post lapsum monstret & proponat. Scriptura igitur duo genera doctrinæ proponit, legem scilicet, & Euangelium. Et lex quidem arguēs peccata, & proponēs grauissimas cōminationes Dei, est malleus ille Ieremiæ 23. per quē Deus conterit petras: hoc est, spiritum contribulat, cor conterit & humiliat, ut uera & seria agnitione multitudinis & magnitudinis peccati, & iræ Dei aduersus peccatum, animus incipiat peccatum odisse & detestari, iram & iudicium Dei timere, ita ut nollet in æternum sub illis perire, sed gemitu suspirat & luctatur, ut ab illis liberetur. Ibi lex habet quidem, & proponit promissiones uitæ: sed sub conditione perfectæ impletionis: sed Scriptura addit declarationem: Quia lex spiritualis est, & de eius impletione, hæc est Dei sententia: Qui non in omnibus permanserit, maledictus esto, ideo coram Deo, ex operibus legis, nulla caro iustificatur. Roman. tertio. Sed qui ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt Galat. 3. Ita per legem agnitio peccati, Romanorum 3. & lex iram operatur, Romanor. 4. Scriptura igitur omnia concludit sub peccatum, Gal. 3. Euangelium uerò docet, id quod legi propter carnem nostram impossibile erat, Deum præstitisse, misso filio, Roman. 8. Monstrat igitur Christum agnum Dei, factum pro nobis sub lege, ut obedientia & passione sua pro nobis, iudicio Dei in lege patefacto

satisfa-

ſatisfaceret. Et illum mediatorem pater in Euangelio proponit propitiationum, fide in ſanguine ipſius, per remiſsionem peccatorum. Roman. 3. Hæc enim eſt uoluntas patris, ut omnis qui credit in filium, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Ioan. ſexto. Atque ita Euangelium, contritis & territis conſcientijs annunciat, offert & proponit gratiam Dei, reconciliationem, & remiſsionem peccatorum, gratis, propter meritum Chriſti: & uult, ut illud beneficium Mediatoris, fide quiſque apprehendat, & ſibi applicet. Miniſterium uerò priuatæ abſolutionis, generalem illam Euangelij promiſsionem, ad ſingulos petentes applicat: Vt fides eo firmius ſtatuere poſsit, ſibi certò à Deo donari & applicari beneficia paſsionis Chriſti. Et in uſu cœnæ Dominicæ, nouum Teſtamentum, quod ſcilicet Deus propitius uult eſſe peccatis noſtris, & iniquitatum noſtrarum obliuiſci ſingulis fide ſumentibus, Chriſtus exhibet, applicat & obſignat precioſo pignore corporis & ſanguinis ſui. Et tunc rectè dicitur: Confide filij, remittuntur tibi peccata tua. Omnes enim Prophetæ teſtimonium perhibent, per Chriſtum remiſsionem peccatorum accipere, omnes qui credunt in nomen eius. Et hæc eſt illa ratio reconciliationis cum Deo: cui obſcurandæ, labefactandæ & euertendæ, oppoſita eſt Pontificiorum diſputatio de Sacramento pœnitentiæ, eo

modo ſicut dictum eſt: ut ſcilicet peccatorē, poſt lapſum quærentem reconciliationem cum Deo, & remiſsionem, abducant à fide obedientiæ, paſsionis, & ſatisfactionis Chriſti, ad fiduciam actionis, propriæ contritionis, confeſsionis, & ſatisfactionis: ut ſi ad illa noſtra opera accedat uerbum abſolutionis, tunc habeamus cauſam efficientem & conferentem reconciliationem, & remiſsionē peccatorum. Et hic eſt uerus ſtatus cōtrouerſiæ, quando diſputatur, an pœnitentia tale ſit Sacramentū, ſicut Pontificij uolunt.

Operæprecium autē eſt obſeruare, quomodo & unde probent & confirment ſuam illam pœnitentiam eſſe tale Sacramentum. Et primò ante aduentum Chriſti in carnem, hoc eſt, tempore ueteris Teſtamenti, fuit pœnitentia, per quā lapſi poſt circumciſionem, Deo rurſus reconciliati fuerunt. Sed illam pœnitentiam, Tridentinum capitulum negat fuiſſe Sacramentum; tale ſcilicet, ſicut ipſi de ſua pœnitentia loquuntur. Atqui ualde hoc mirabile eſt. In pœnitentia enim ueteris Teſtamenti, fuerunt illuſtria externa ſigna contritionis, leguntur exempla publicæ confeſsionis peccatorum, Sorori Moſis, & Dauidi, poſt reconciliationem impoſitæ fuerunt à Deo caſtigationes.

Et ex illis exemplis, Pontificij ſuam ſatisfactionem probare conantur. Poteſtas etiam remittendi peccata, fuit in ueteri Teſtamento: eius enim

illuſtre

illustre exemplum, extat in historia Dauidis. Et hæc est tota definitio Sacramenti pœnitentiæ: contritio scilicet, confeßio, satisfactio & absolutio. Et tamen negant, pœnitentiã tempore ueteris Testamenti fuisse Sacramentum: ideo forsan, quia ibi confessio, etiam quæ coram Ecclesia fiebat, non sacerdoti in aurem, sed Deo facta fuit. Et castigationes post reconciliationem, non à sacerdote, sed ab ipso Deo impositæ fuerunt. Nathan etiam Dauidem absoluit, non sua iudiciaria aliqua potestate sed ministerio, ita quòd Deus per Prophetæ ministerium, remitteret Dauidi peccata. Et sicut Petrus inquit Acto. 10. Prophetæ docuerunt, remisionem peccatorum in conuersione accipi, nec propter nec per pœnitentium opera, sed propter promissum benedictum semen, per fidem in ipsum. Quia igitur Patriarcharum & Prophetarum pœnitentia, in multis cum Pontificia non conuenit: ideo meritò negant, pœnitentiam tempore ueteris Testamenti, fuisse tale Sacramentum, sicut ipsi de sua pœnitentia disputant.

Nos uerò illam aduersariorum confessionem libenter accipimus quod scilicet per annos quater mille à condito mundo, pœnitentia non fuerit tale Sacramentum, sicut Pontificij disputant: & quod toto tempore ueteris Testamenti, non fuerit talis ratio, & talis modus reconciliationis cũ Deo post lapsum, qualem Pontificij in Sacramento suæ pœ-

nitentiæ præscribunt. Apostoli uerò, et Petrus Actorum decimo: & Paulus Actorum 26. affirmat se de pœnitentia in Deum, & de accipienda remißione peccatorum non aliter docuisse quàm Prophetas. Hæc obseruatio postea habebit usum. Quando enim Pontificij ad Sacramentum suæ pœnitentiæ comprobandum, afferunt testimonia & exempla ex ueteri Testamento: rectè possumus respondere, nihil inde probari, quia Tridentinum capitulum pronunciat, pœnitentiam in ueteri Testamento non fuisse Sacramentum.

Secundò. Baptista prædicauit pœnitentiam in remißionem peccatorum. Summa etiam prædicationis Christi, ita describitur: Pœnitentiam agite, & credite Euangelio: appropinquauit enim regnum cœlorum. Sed Tridentinum capitulum pronunciat, ante resurrectionem Christi, pœnitentiam non fuisse Sacramentum: nec pœnitentiam ante Baptismum esse Sacramentum. Docuit autem & Baptista & Christus, de contritione. Baptistæ auditores confeßi sunt peccata sua, Matthæi 3. ubi etiam de faciendis fructibus dignis pœnitentia, grauiter concionatur. Christus etiam priuatam absolutionem impertijt Matthæi ca. 9. & Lucæ cap. 7.

Quare igitur iuxta definitionem, pœnitentia illa Pontificijs non est Sacramentum? Respondeo: Quia

Quia contritio fuit interior, & confeßio non habuit enumerationem singulorum delictorũ. Christus etiam absolutionem impertijt, non præmisso processu iudiciali, & imposita mulcta: sed gratis, ijs qui peccata agnoscebant, iram Dei timebant, & fide propter ipsum petebant & quærebant reconciliationem. Et summa, quia in illa pœnitentia, gratis, sine operibus, fide propter Christum remittebantur peccata: quia etiam tam Baptista quàm Christus, fidem in filium Mediatorẽ, partem conuersionis, necessariam ad consequendam remißionem prædicarunt. Propter has causas, talis pœnitentia Pontificijs non est Sacramentum. id quod diligẽter expẽdatur. Concedit itaq;, & fatetur Tridentinum concilium, sacramentum suæ pœnitentiæ non habere fundamentum, testimonium uel exemplum, sicut non in ueteri Testamento, ita nec in concionibus Baptistæ & Christi, ante resurrectionem.

Tertiò. Vnicum monstrant in Scriptura fundamentum. Tridentinũ enim capitulum dicit, Sacramẽtũ pœnitẽtiæ, sicut illud Põtificij describũt, à Christo institutum post resurrectionem, cum insufflans in discipulos, diceret: Accipite Spiritum sanctum: quorũ remiseritis peccata, &c Expẽdendum igitur est, an illa Christi sententia, hoc quod Pontificij uolunt efficiat: ad remißionẽ scilicet peccatorum, necessariam esse contritionẽ, oris confeßionem,

feßionem, & operis satisfactionem: ita ut externæ illæ operationes pœnitentium, sint materia: ad quas, si uerbum absolutionis accedat, fiat inde Sacramentum, quod sit causa efficiens & conferens reconciliationem & remißionẽ peccatorum. hic enim est status controuersiæ. Nouatianos *igitur, qui extra ministerium* Euangelij, *docebant quærendam & expectandam esse recõciliationem & remißionem peccatorum, iure damnatos esse fatemur.* Et *ministris* Ecclesiæ, *datam esse à* Christo *potestatem, remittendi & retinendi peccata, si dextrè intelligatur, nemo nostrũ negat.* Nam Matth. 10. Marci 3. & 6. & Lucæ 10. *Christus eligens & emittens* Apostolos *ad prædicandum, dat ipsis* ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, *potestatem & uirtutem.* Et Paulus 2. Corinth. 10. & 13. *dicit, sibi à* Domino *datam potestatem, non ad destructionem, sed ad ædificationem.*

Illa uerò potestas remittendi peccata, nõ ita intelligenda est data sacerdotibus, quasi Deus *ea se abdicarit, & eam prorsus transtulerit in sacerdotes, ita ut in absolutione non* Deus *ipse, sed sacerdos remittat peccata.* Paulus *enim diserte distinguit, inter potestatem et efficaciã reconciliationis quæ* Dei *propria est, & inter ministerium quod* Apostolis *datum est: ita quod* Deus *est qui mundum sibi reconciliat,* 2.Cor.5. *& peccata remittit,* Isa 43. *non autem sine medio, sed in ministerio,*

& per

& per ministerium uerbi & Sacramẽtorum. Mi*nistri uerò dicũtur soluere & remittere peccata, propter claues: hoc est, quia habent ministerium, per quod* Deus *mundum sibi reconciliat, & peccata remittit.*Ita 2.Corint.1.Paulus *dicit, se qui potestatem habeat, non tamẽ dominari fidei, sed esse tantum ministrum & œconomum mysteriorum* Christi. 1. Cor. 4. *ita ut qui plantat, & qui rigat, non sit aliquid, sed qui incrementum dat,* Deus. 1. Cor.3.Et *tamen ministerij usum utilem & necessarium ostendit:*Dei, *enim inquit, sumus* συνεργοί, *hoc est, administri, quorum opera* Deus *utitur in eo, ubi tamen omnis efficacia ipsius est.* Ministri, *inquit, sumus, per quos credidistis. Item, ego per* Euangelium *uos genui Christo.* 1. ad Corinth. 4. Omnium *uerò clarißimè distinctionem hanc* Paulus *tradit,* 2. Corinth. 5. Deus *est, qui reconciliat nos sibi per Christum, non imputans nobis peccata.* Apostolis *uerò dedit* διακονίαν, *ministeriũ reconciliationis.* Quomodo *uerò hoc?* Posuit, *inquit, in nobis uerbum reconciliationis.* Nos *igitur pro Christo legatione fungimur, tanquã* Deo *exhortante per nos, obsecramus pro* Christo:Reconciliamini Deo. Ita *hæc distinctio* Deo *seruat & tribuit illam gloriam, quæ ipsius propria est: ministerio etiam asserit eam, quam secũdum uerbum* Dei *habet, dignitatem & autoritatem.* Sicut *enim* Christus *est, qui per ministeriũ baptizat, corpus*

etiam

etiam & sanguinem suum exhibet: ita Christus est,qui per ministeriũ absoluit,& peccata remittit. Et huc pertinet Augustini sententia, De consecrat. distinct.4. *Aliud est baptizare per ministerium,aliud baptizare per potestatem.* item: *Per hanc potestatem,quam Christus solus tenuit sibi, & in neminem ministrorum transfudit,quãquam per ministros baptizare dignatus sit,per hanc inquam potestatẽ,stat unitas Ecclesiæ.Si enim à Domino transferretur ad ministros,tot Baptismi essent,quot ministri.*Hæc Augustin.Per Christũ igitur,& propter Christũ,apud Deũ quærimus,et à Deo accipimus remissionẽ peccatorũ: sed in ministerio,& per ministerum.Hæc necessaria distinctio,quare in Tridentino capitulo prætereatur, mox ostendemus.prius enim pertexemus reliqua: quomodo scilicet ministerium Euangelij,remittat peccata: seu potius, quomodo Deus per ministerium remittat peccata. In eo enim caput controuersiæ consistit. Non aliunde autem, sed ex ipso contextu,sumenda est declaratio. Christus enim declaraturus remissionem & retentionem peccatorum,hæc uerba præmittit:Sicut misit me pater, & ego mitto uos.Et hoc dicens, insufflauit, &c. Quomodo uerò Christus missus fuerit, ut esset minister circumcisionis, ipse explicat. Lucæ 4. ex Propheta Isa. capite 61: Misit me euangelizare pauperibus, sanare contritos corde, prædicare capti-

re captiuis remissionem, & clausis apertionem, consolari lugentes, prædicare annum placationis, & diem ultionis Deo *nostro*. Clarior *autem, & adhuc certior est hæc declaratio, quòd* Lucas *describens eandem historiam pro eo quod* Ioannes *habet, Quorum remiseritis, &c.*

Lucas *narrat,* Christum *locutũ de prædicanda pœnitentia, & remissione peccatorum, in nomine suo.* Remissio *igitur & retentio peccatorũ, per ministerium,* Ioan. 20. *fit annunciatione uerbi,* Lucæ 24. Et *alterum declaratur per alterum.* Non *enim historicè tantum recitanda est doctrina legis de peccato, & doctrina* Euangelij *de remissione peccatorum propter* Christum*: sed facienda est accommodatio seu applicatio, & legis &* Euangelij, *ad auditores: ut scilicet ex lege, monstratis peccatis & ira* Dei *aduersus peccatum, denuncietur peccatoribus in iudicium damnationis, nisi cum* Deo *reconcilientur.* Ex Euangelio *uerò formetur.* Paulina *illa exhortatio:* Reconciliemini Deo. & *quod* Ezechiel *habet:* Quare *moriemini domus* Israel. Et *ostendatur, uoluntatem* Dei *esse, ut beneficia passionis* Christi, *quæ uoce* Euangelij *proponuntur & offeruntur, quisq; fide accipiat, & sibi applicet.* Et *qui ita credunt eos* Euangeliũ *pronũciat* Deo *recõciliari & accipere remissionẽ peccatorũ.* Vt *uerò hæc annunciatio sit efficax ad remissionẽ peccatorũ, ideo* Christus *mini-*

sterio

sterio per insufflationẽ, Ioan. 20. addit Spiritũ sanctum. Euangelium enim est potentia Dei, ad salutem credenti, Rom. 1. hoc est: arma ministerij, per efficaciam spiritus, sunt ualida & potentia. 2. Cor. 10. Qui uerò non credunt, hoc est, qui applicationem reconciliationis, quæ fide fit propter Christum, apprehensa uoce Euangelij, uel Epicurea securitate, uel Pharisaica persuasione contemnunt: illis denunciatur ira Dei, & æterna dãnatio. Atq; hoc modo publica & generali annunciatione pœnitentiæ, & remißionis peccatorum, ministeriũ, imò Deus ipse per ministerium & in ministerio soluit & ligat, remittit & retinet peccata.

Porrò sicut doctrina arguens peccata, & denuncians iram Dei impœnitentibus, non tantum in genere proponenda est, sed sicut exigit cura pastoralis, Ezech. 34. singulis priuatim, ubi neceßitas flagitarit, retinẽda & ligãda sunt peccata, denũciatione iudicij Dei, ex uerbo: ita etiã promißio Euangelij, non tantũ efficax est, quãdo in genere annũciatur, & quãdo in generali prædicatione fide apprehẽditur: sed pastoris est, si quã ouẽ cognouerit ægrotã seu confractã, ut illã alliget et sanet, applicato priuatim ministerio uerbi & Sacramentorum. Priuata igitur absolutio contritis, & fide petentibus consolationem, remittit peccata, non aliter quàm quòd priuatim seu singulis, uoce Euangelij, annunciat remißionem peccatorum: id quod

id quod ipse Christus suo exemplo ostendit, Matt. 9. Lu. 7. Illa uerò annunciatio, siue peculiaris, singularis, specialis, siue priuata nominetur, efficax est ad remißionem peccatorum quia est ministerium spiritus, per quod Deus fidem confirmat, & peccata remittit. Idem enim Euangelium, & eiusdem efficaciæ est, siue in genere multis, siue priuatim, uel uni uel paucis annuncietur. Et propter fidei infirmitatem, ad pleniorem & firmiorem cõsolationem, Deus uult promißionem gratiæ nõ tantum in genere proponi, sed priuatim etiam ad singulos petentes applicari: non Sacramentis tantũ, uerumetiam annunciationem Euãgelij, sicut Christus ostendit Matt. 9. Lu. 7. Vt fides mea eo firmius statuere poßit, promißionem Euangelij generalẽ, priuatim ad me etiam pertinere: Deum me etiam in illa comprehendere, & mihi in specie donare & applicare beneficia pãßionis Christi. Ita sententia Christi, Ioh. 20. de remittendis peccatis, siue intelligatur de publica seu generali annunciatione Euangelij, siue de priuata absolutione, nihil aliud habet quàm, ministerium remittere & retinere peccata, uoce seu annunciatione uerbi Dei.

Errant autẽ illi, qui simpliciter tollunt & damnant usum priuatæ absolutionis. Errant uerò & illi qui contendunt, generali annunciatione Euangelij, nulli credentium remitti peccata, sed remißionem tantum in priuata absolutione fieri.

Posita igitur uera declaratione sententiæ Christi, Ioh. 20. uideamus iam, quàm feliciter Pontificij inde Sacramentum suæ pœnitentiæ extruunt.

Principiò autem hoc consideretur, quod Tridentinum capitulum dicit, sententiam illam Christi, non esse intelligendam de potestate seu autoritate annunciandi Euangelium Christi. Et quidem si eos taxarent, qui uel historicè tantum, sine accommodatione & applicatione (sicut dictū est) Euangelium prædicant, uel qui prorsus ex Ecclesia tollunt usum priuatæ absolutionis: rectè dicerent. Sed ipsi intelligunt in dicto Christi, talem potestatem remittendi peccata, quæ non consistat in annunciatione Euangelij Christi, siue fiat in genere, siue priuatim. Andradius enim in concilio Tridentino scribens, dicit ualde distincta & diuersa esse in ministerio Apostolorum, annunciare Euangelium, & remittere peccata. Sed iam ex uerbis Christi ostendimus, potestatem remittendi peccata, quam Christus discipulis dedit, consistere in ipso ministerio annunciandi Euangelium.

Forsan igitur talem potestatem remittendi peccata fingunt, sicut Simon magus Acto. 8. petit sibi uendi hanc potestatem, ut cuicunq; manus imponat, ei statim detur Spiritus sanctus. Nam & Pontificij docent, potestatem illam remittendi peccata, non in annunciatione uocis Euangelij sed in charactere sacerdotali fundatam esse. Qualem

uerò

uerò potestatem Tridentinum concilium intelligat, Colonienses Iesuitæ ita explicant: Christum illa sententia, Ioh.20. sacerdotes constituisse Christianorum iudices, ut caussis explicatis & discussis, uel remittant peccata, uel retineant. atq; ideo idem requiri in Sacramento pœnitentiæ, quod forum politicum requirit in reo: ut scilicet primò externis signis ostendat, se duci peccatorum pœnitudine: secundò, ut peccata illa quæ uult remitti, per enumerationem confiteatur: tertiò, ut iniunctam sibi à sacerdote, tanquàm à iud ce mulctam, æquo animo sustineat. Quòd si ad has operationes peccatoris & sacerdotis, accedat uerbum absolutionis: tunc confici inde Sacramentum, quo lapsi Deo reconciliamur, & remißionem accipiunt. Et in hoc sacerdotum iudicium, Iesuitæ dicunt Christum compromisisse, Iohannis uigesimo. ubi dixit: Quorum remiseritis peccata. Idem dicit secundum Tridentinum capitulum: Sacramentum pœnitentiæ in eo consistere, ut lapsi pœnitentes, ad sacerdotum tribunal sistantur, & per ipsorum sententiam, ab admißis peccatis liberentur. Ita illi.

Sed Christus certè horum nihil dicit in sententia illa, Ioan.20. de tali enim iudiciario processu, nulla syllaba ibi extat. Extat aũt in illa historia, Lu.24. expressa declaratio de prædicãda remißione peccatorũ. Nulla fit Io.20. mẽtio enumeratiõis

peccatorum, nec iniungendæ mulctæ: imò iubentur Apostoli prædicare, non per solutionem peccatorum, quæ per nostra opera fiat, sed remißionē peccatorū, ꝑpter Christi satisfactionē. Nō igitur ex illa Christi sententia, Ioh. 20. deducitur & sumitur Sacramentū Pontificiæ pœnitētiæ: sed contra simplicitatem uerborum, & contra manifestam Christi interpretationem, peregrinum commentū in illam Christi sententiam ingeritur & intruditur. quod uel inde intelligi potest. Generalis enim est sententia illa, Ioh. 20. de ministerio Apostolorum: quæ complectitur, etiā pœnitentiam, & remißionem ante Baptismum. sicut Lucæ 24. in eadem historia, Christus de prædicanda inter omnes gentes non baptizatas pœnitentia: & expreßè de remißione peccatorum loquitur.

Sed iuxta Concilium, ante Baptismum, pœnitentia non est Sacramentum, nec requirit processum iudiciarium. Qua igitur certitudine, ex sententia Ioh. 20. Sacramentum Pontificiæ pœnitentiæ probari poterit? Quòd si potestas remittendi peccata, necessariò faceret Sacramentum pœnitētiæ: sequeretur etiam, quod Pontificij negant, in ueteri Testamento pœnitentiam fuisse Sacramentum. fuit enim ibi potestas remittendi peccata, qua usus est Nathan, in absolutione Dauidis. Sacramentum igitur pœnitentiæ, sicut à Pontificijs traditur, non habet fundamentum certum, firmum & solidum,

in sententia Christi, Ioh. 20. Quartò. Nec ex Apostolorum doctrina & exemplis, Sacramentum Pontificiæ pœnitentiæ probari potest. Paulus enim, Acto. 26. recitans summam doctrinæ suæ de pœnitētia, affirmat se nihil docuisse extra ea quæ prophetæ loquuti sunt. Petrus etiam Acto. 10. affirmat se illam rationem consequendæ remißionis peccatorum tradere, quæ à prophetis testimoniū habet. Sed Tridentinum capitulum negat, pœnitentiam ueteris Testamenti, fuisse Sacramentū. Et in tota Scriptura, Apostoli nusquam leguntur exegisse enumerationem peccatorum, ad remißionem necessariam: nec leguntur imposuisse mulctā, quibus peccata remittebant: sed reconciliatos hortabantur, ut post acceptam remißionem, facerent fructus dignos pœnitentia. Vanum etiam & falsum est, Apostolos aliam docuisse pœnitentiam, quod ad substantialia attinet, qua impij ante Baptismum ad Deum conuertuntur: & aliam diuersam, qua lapsi post Baptismum, cum Deo in gratiam redeant. Non enim aliam legem, non aliud Euangelium, non alium Christum, nec aliam fidem, lapsis post Baptismum proposuerunt. Sed contritio quam Apostoli docent, siue ante Baptismum, siue in lapsis post Baptismum, est agnitio, odium & detestatio peccati, timor iræ & iudicij Dei, terrores conscientiæ, cum desiderio effugiendi iram Dei. Reconciliationem cum Deo, & remißionem

peccatorum, docuerunt Apostoli *non in nostris operibus, sed in obedientia, satisfactione & merito* Christi *mediatoris, fide quærendam & apprehendendam esse, siue ante* Baptismum, *siue in peccatis post* Baptismum.

Et *in his quæ substantialia sunt pœnitentiæ,* Apostoli *nullam faciunt differentiam, siue ante* Baptismum, *siue in peccatis post* Baptismum, *agenda sit pœnitentia sed quando tradunt doctrinam de pœnitentia: in genere loquuntur de pœnitentia.* Extant *uerò in scriptis* Apostolorum *exempla conuersionis eorum qui post* Baptismũ *lapsi fuerant: ut* Galatarũ. *illos uerò* Paulus *non ad aliam nouam & diuersam rationem reconciliationis cum* Deo, *deducit: sed uehementissimè, contra persuasionẽ de iustificatione operũ concionatur, cõcludens omnia sub peccato: & propter solius* Christi *meritũ, fide apprehensum, docet ipsos corã* Deo *iustificari. quæ pœnitẽtia seu cõuersio, in substãtialibus eadẽ est cũ illa, qua primũ ab idolis ad* Deũ *cõuersi fuerãt.* In *incestuoso* Corinthiaco *quem* Paulus *excommunicârat, est exemplum publicæ pœnitentiæ, in qua requiruntur publica externa signa tristiciæ & pœnitẽtiæ.* Sed *illas operationes,* Paulus *nõ docet caussã esse remissionis peccatorum, sed utitur uerbo* χαρίζεσθαι 2.Cor. 2.Et *perpetua est* Pauli *sententia:* Si *ex operibus, iam non ex gratia: sed exinanita*

est

est fides, & abolita promißio. Quintò. *Dicũt quidem Tridentini, uniuersorum Patrum consensum, & Ecclesiam catholicam ab initio, intellexisse tale Sacramentum pœnitentiæ, quale ipsi docent. Sed toti antiquitati ignota est illa disputatio: Sicut in Baptismo & Eucharistia, est externum elementum, quod accedente uerbo fit Sacramentum: ita etiam in pœnitentia, requiri externã materiam siue elementum, unde accedente uerbo absolutionis, fiat Sacramentum pœnitentiæ. Ignotum est et hoc ueteribus, actiones esse elementum seu materiam. Illud uerò utile est in antiquitatis historia obseruare, unde, & ex qua origine, facta paulatim inclinatione, tandem deuentum sit ad Pontificias disputationes, & opiniones de Sacramento pœnitentiæ. Extra omnem autem dubitationem, prima origo fuit ex spectaculis publicæ pœnitentiæ, quam magna seueritate uetus Ecclesia, in manifestis & atrocibus criminibus seruabat. In illa enim requirebantur externa signa contritionis, requirebatur exomologesis, seu confeßio criminum: & priusquam rursus reciperentur in cõmunionem Ecclesiæ, imponebantur certæ quædam externæ castigationes, cùm exempli caussa propter alios, tũ uerò explorationis gratia, an seria esset pœnitentia. Duæ uerò commonefactiones additæ leguntur à ueterib. 1. illos ritus nõ esse uniuersaliter necessarios, omnib. qui post Baptismũ,*

agnoscentes peccata & lapsus suos, per pœnitentiam cuperent cum Deo reconciliari, gratiam & remißionem peccatorum obtinere. Fuit enim distinctio inter publicam pœnitentiam, & inter priuatam. 2. Monuerunt & hoc ueteres, externos illos pœnitentiæ ritus non mereri remißionem peccatorum, sed tantum esse externa signa & testimonia: sicut multæ sententiæ ueterum, de pœnitentia dist. 1. hoc testantur. Paulatim uerò à quibusdam assui cœperunt superstitiosæ opiniones, ritus illos promereri & impetrare ueniam. Cœperunt etiam ex Patribus quidam, ut Origenes & alij, populum hortari, ut etiam alia peccata, etiam quæ non essent notoria crimina, seu excommunicationi subiecta, sacerdoti per confeßionem aperire, consilij & medicinæ gratia, quomodo scilicet curanda essent peccata. Quidam etiam pro occultis peccatis, patiebantur publicas sibi irrogari Ecclesiasticas castigationes, seu mulctas, quas satisfactiones uocabant. Inde uerò cœpit regula & doctrina generalis fieri: Ad pœnitentiam, qua lapsi in qualiacunq; peccata, post Baptismum Deo reconcilientur, pertinere præter cordis contritionem, & fidem amplectentem Christum, etiam oris confeßionem, sacerdoti faciendam, & operis satisfactionem. Dißimiles uerò extiterunt disputationes, quibusdam asserentibus, confeßionem & satisfactionem pertinere, non ad impetrationē ueniæ,

niæ, ſed ad oſtenſionem pœnitentiæ: alijs contrà diſputantibus, ad impetrandam remiſsionem peccatorum, hæc facere. Diſsimiles illas ueterum ſententias, Gratianus collegit in Decreto de pœnitẽtia. Poſtea tempore Gratiani, circa annum Domini 1150. fortiter diſputatum fuit de neceſsitate confeſsionis & ſatisfactionis. Sed tamen Gratianus diſt. 1. de pœniten. c. Quamuis plenitudo, expoſitis diuerſis ſententijs, ita concludit: Cui autem harum potius adhærendum ſit, lectoris iudicio reſeruatur. Vtraq; enim fautores habet ſapientes et religioſos uiros. Et gloſſa de Pœnitentia diſt. 5. recitat, uaria quæſita fuiſſe argumenta, quibus probaretur, confeſsionem Sacramentalem eſſe iuris diuini: ut cum Deus ad Adamum dicit, Adam ubi es? item ad Cain: Vbi eſt Abel, frater tuus? uel Ioſue 7, ubi Achan confitetur delictum ſuum: uel Iacobi 5. Cõfitemini alterutrũ. Sed quia gloſſa infirmitatem illorum argumentorum agnoſcit, tandẽ, concludit: Melius dicitur, confeſsionem inſtitutam fuiſſe à quadam uniuerſalis Eccleſiæ traditione, potius quàm ex noui uel ueteris Teſtamenti autoritate. Et addit: Apud Græcos confeſsio non eſt neceſſaria, quia non emanauit ad illos traditio talis.

Bonauentura etiam dicit, per interiorem pœnitentiam, quæ conſiſtat in agnitione culpæ & obligationis ad pœnam, deinde in cognitione miſericordiæ diuinæ, remitti culpam: illam uerò pœnitentiam,

tentiam, quæ consistit in cõfeßione & satisfactione, eßę institutionem Ecclesiæ. Tandem uerò ex dißimilibus & incertis illis disputationibus & opinionibus, fabricatus est articulus fidei: confeßionem scilicet, & satisfactionem, tanquàm de iure diuino, ad consequendam remißionem peccatorum necessariam esse. Quod dogma, Tridentinum concilium sola anathematis interminatione cõfirmat. Tale igitur nunc est Sacramentum pœnitentiæ, de quo Põtificij dimicant. Vnde uerò, et ex quàm dißimilibus & incertis disputationibus, ante Gratiani tempora inchoatum, & post Gratiani tempora conflatum sit, utile est considerare. Ita enim rectißimè refutatur, quod gloriantur de uniuersorum Patrum consensu.

DE DISCRIMINE SACRAMENTI pœnitentiæ & Baptismi.

Caput 2.

Cæterùm hoc Sacramentum, multis rationibus à Baptismo differre dinoscitur. Nam præterquam quòd materia et forma, quibus Sacramenti essentia perficitur, longißimè dißident: constat certè, Baptismi ministrum, iu-

dicem

dicem esse non oportere: cum Ecclesia in neminem iudiciũ exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi ianuã fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit Apostolus, de his qui foris sunt, iudicare? Secus est de domesticis, quos Christus Dominus, lauacro Baptismi, sui corporis membra semel effecit. Nã hos, si se postea crimine aliquo contaminauerint, nõ iam repetito Baptismo ablui, cũ id in Ecclesia catholica, nulla ratiõe liceat; sed ante hoc tribunal, tanquam reos sisti uoluit, ut per sacerdotũ sententiã nõ semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitẽtes confugerint, posset liberari. Alius est præterea Baptismi, & alius pœnitentiæ fructus. Per Baptismum enim Christum induentes, noua prorsus in illo efficimur creatura, plenam & inte-

gram

gram peccatorum omnium remißionem consequentes: ad quam tamen nouitatem & integritatem, per Sacramentum pœnitentiæ, sine nostris magnis fletibus & laboribus, diuina id exigente iusticia, peruenire nequaquam possumus. ut meritò pœnitẽtia, laboriosus quidam Baptismus à sanctis Patribus dictus fuerit. Est autem hoc Sacramentum pœnitentiæ, lapsis post Baptismum ad salutem necessarium: ut nondum regeneratis, ipse Baptismus.

Canon 2.

Si quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum, Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit: quasi hæc duo Sacramenta, distincta non sint, atq; ideo pœnitentiã nõ rectè secundã post naufragiũ tabulã appellari, anathema sit.

EXA-

EXAMEN.

Si hoc tantum dicere uoluissent Tridentini patres, pœnitentiam aliquid aliud esse, quàm Baptismum, & eos qui post Baptismum lapsi sunt, si conuertamur, nõ repetito Baptismo abluendos, sed per pœnitentiã Deo reconciliandos esse: non sanè opus fuisset tam prolixo capitulo, nec tã operoso anathemate. Sed longè aliud est, quod ipsis prolixum hoc capitulum expreßit. Sentiunt enim, ac docent, per peccata quæ post Baptismum committuntur, ipsam uirtutem, efficaciam ac gratiam fœderis illius quod in Baptismo Deus nobiscum init, prorsus amitti & irritum fieri, ita ut in uera pœnitentia, fides ad gratiam Baptismi reuerti nullo modo, & nullo unquam tempore poßit: sed iam circumspicienda sit alia tabula, nostræ scilicet operationis, in contritione, confeßione & satisfactione, cuius uirtute, ex peccatorum undis enatemus, & ad portum salutis uehamur. Quia igitur hoc modo, efficacia & usus Baptismi, tantum ad unicum illud momentum quando baptizamur, restringitur: & alia ratio recõciliationis cum Deo, & remißionis peccatorum proponitur, diuersa ab ea quæ fidei, in gratuita promißione Euangelij, propter meritum Christi offertur, & in Baptismo obsignatur: nostri falsam hanc opinionem reprehenderunt, & ex uerbo Dei ostenderunt, nos per Baptismum, in participationem promißionis

Euangelij,

Euangelij, & in cōmunionem meritorum Christi, fœdere perpetuo ita assumi, ut in eo uel perseueremus, uel si per peccata inde exciderimus, ut per pœnitentiam, fide ad fœdus illud, in Baptismo *nobis obsignatum redeamus: ut ita pœnitentia, non sit noua ratio promerēdæ remissionis peccatorū, per nostra opera, sed tantum sit reditus ad gratuitam promissionem remissionis peccatorum, propter satisfactionem Christi mediatoris, quæ in* Baptismo *nobis donata & obsignata est, ita ut ad eā reditum habeamus, post quemcunq; lapsum, non septies, sed septuagiesseptics.* Promissio *enim* Baptismi, *saluos nos facit per* Iesum *Christum: ut ipsius gratia iustificati, hæredes simus uitæ æternæ.* Tit. 3. *facit stipulationē bonæ conscientiæ erga* Deum, *per resurrectionē Christi.* 1. Pet. 3. *Iam uerò in uera pœnitentia, post quemcunq; lapsum, fides hoc quærit, ut conscientia* Deo *reconcilietur, per mortem & resurrectionem Christi: ut ipsius gratia iustificati, hæredes simus uitæ æternæ.* Ita *pœnitentia nihil aliud est, quàm reditus ad promissionem gratiæ* Baptismi: *non ut iterum baptizemur, sed ut ad illam gratiam ex qua per peccata excideramus, per fidē in pœnitētia redeamus.*

Hæc uerò est sententia illa, quā hoc loco Tridentini *damnare uoluerunt.* Et *obseruetur quæ sit antithesis, de qua* Pontificij *dimicāt.* In Baptismo *donatur gratuita reconciliatio, & remissio peccatorum,*

catorum, sine nostris operibus, propter meritum & satisfactionem Christi, ijs qui pœnitentiam agunt, & credunt Euangelio. Qui uerò post Baptismum lapsi sunt, ijs (sicut Osius inquit) non tam facilis, tam liberalis & gratuita uia patet ad remissionem peccatorum: sed, sicut Tridentinum capitulum inquit, per Sacramentum pœnitentiæ, ad reconciliationem cum Deo, sine magnis nostris fletibus & laboribus, diuina id exigente iusticia, peruenire nequaquam possumus. Et quidem grauius peccatum est, post Baptismum Spiritum sanctum contristare, & templum eius prophanare: posteriora enim redduntur peiora prioribus. 2. Pet. 2. Maiorem itaque dolorem habet contritio, & grauior lucta est conscientiæ. quærentis reconciliationem in lapsibus post Baptismum: Sed aliud est quod Tridentinum capitulum quærit: in Baptismo scilicet, remissionem peccatorum gratis sine nostris operibus, propter meritum Christi donari, & fide accipi: in lapsibus uerò post Baptismum, pœnitentiam impetrare ueniam, non fide gratis, & sine operibus, sed per & propter opera pœnitentiæ. Atque ideo absolutionem in pœnitentia, non esse administrationē et exhibitionem gratuiti beneficij reconciliationis, propter meritum Christi, sicut in Baptismo: sed esse iudicium, in quo facta collatione peccatorum, & laboris pœnitētiæ, imposita etiā insuper certa mulcta

ad recompensationem, hoc respectu pœnitenti, promittatur reconciliatio cum Deo. Hæc est summa sententiæ secundi huius Capituli. Et idem est quod alibi dicunt, duplicem esse iustificationem: quarum prior fit gratis fide, sine operibus, propter Christum: altera non gratis, sed per & propter opera fiat. Sed hæc & explicata & refutata sunt in prima parte examinis, in loco de Iustificatione: & in secunda parte, in 6. & 9. Canone, de Baptismo. De tribunali uerò iudicij pœnitētialis, tunc commodius dicemus, ubi ad cōfeßionem uentum fuerit. Sufficit igitur hoc loco ostendisse, quid Tridentinum concilium uelit, quòd de differentia Sacramenti pœnitentiæ & Baptismi, tam operosè disputat. Pertinet autem hoc ad pleniorē declarationem, qualis sit pœnitentia illa, ex qua Pontificij Sacramentum faciunt: quæ scilicet quærat & impetret reconciliationem & remißionem peccatorum, non fide gratis, sine meritis nostrorum operum, propter Christi merita, sicut in Baptismo fit, sed per & propter labores & opera nostræ pœnitentiæ. Qui uerò sint illi labores, & quæ opera, mox sequens capitulum explicat.

DE

DE PARTIBVS ET FRVctu Sacramenti pœnitentiæ.

Caput 3.

Docet præterea sancta Synodus, Sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius uis sita est, in illis ministri uerbis positam esse: Ego te absoluo, &c. Quibus quidem de Ecclesiæ sanctæ more, preces quædam laudabiliter adiunguntur: ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ. Sunt autē quasi materia huius Sacramenti, ipsius pœnitentis actus: nempe contritio, confessio, & satisfactio: qui, quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectā peccatorū remißionem, ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ

dicuntur. Sanè uerò res & effectus huius Sacramēti, quantum ad eius uim & efficaciam pertinet, recōciliatio est cum Deo: quā interdum in uiris pijs, & cū deuotione hoc Sacramentū percipiētibus, cōscientiæ pax ac serenitas, cū uehemēti spiritus consolatione consequi solet. Hæc de partibus & effectu huius Sacramēti, sancta Synodus tradens, simul eorū sententias damnat, qui pœnitentiæ partes, incussos conscientiæ terrores, & fidem esse cōtendunt.

Canon 4.

Si quis negauerit, ad integram & perfectā peccatorū remißionē, requiri tres actus in pœnitente, quasi materiā Sacramēti pœnitētiæ: uidelicet contritionē, confeßionē, & satisfactionē, quæ tres pœnitētiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantū esse pœnitentiæ partes,

tes, terrores scilicet incussos cõscientiæ, agnito peccato, et fidem conceptam ex Euangelio, uel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, anathema sit.

EXAMEN.

Duo in hoc capitulo tractãtur, quæ examinãda sunt. Primùm, quæ sit materia, & quæ forma in pœnitentia: unde fiat Sacramentũ, cuius effectus, uis & efficacia, sit reconciliatio cum Deo, & perfecta peccatorũ remißio. Secundò, quæ sint partes pœnitentiæ, quæ in pœnitente, ad plenã perfectãq; peccatorũ remißionẽ requirũtur. De re aũt grauißima agitur: quomodo scilicet, et unde in uera pœnitentia, illi qui lapsi sunt, cũ Deo rursus reconcilientur, & remißionem peccatorum accipiant: unde pœnitẽtia uim & efficaciam illã habeat, remißionis scilicet peccatorum: quid illud sit, quo cõscientia in pœnitẽtia niti debeat, ut non dubitet se rursus à Deo in gratiã recipi. Quia igitur Lõgobardus primũ, ex pœnitentia Sacramentũ fecerat: cœperunt postea Scholastici quærere, quæ sit materia, & quæ forma, unde pœnitẽtia rationem Sacramẽti habere, et definitionẽ tueri posset. Vt enim aliquid sit Sacramentũ, requiritur, ut habeat ex diuina institutione, elementũ externũ, tanquam

ſignum, & uerbum diuina ordinatione elemento annexum, cum promiſsione de ui & efficacia. Irenæus uocat rem terrenã & cœleſtem: Auguſtinus uocat elementum, ſeu uiſibilem ſpeciem, uerbum uel uiſibilem gratiam. Prorſus autem, ſicut antea etiam dixi, antiquitati ignota eſt hæc diſputatio, an in pœnitentia ſit materia & forma Sacramentalis. Auguſtinus de fide ad Petrum, Baptiſmum appellat Sacramentum fidei & pœnitentiæ. Impoſitionem etiam manuum, qua publicè pœnitẽtes Eccleſiæ reconciliabantur, alicubi inter Sacramenta numerat. Ipſam uerò pœnitentiã, qua homini peccata remittuntur, in uera antiquitate Sacramentũ appellatam fuiſſe, oſtendi non poteſt. Ideo etiam ut in re noua, cum nullæ apud Patres ſentẽtiæ extarent, de hac quæſtione uariè diſputatum fuit à Scholaſticis, quæ in pœnitentia eſſet talis materia, quæ accedente uerbo, pœnitentiam faceret Sacramentum. Quidam ut proprietatem materiæ retinerent, ipſa peccata finxerunt eſſe materiam huius Sacramenti. Alij dixerunt, ipſum peccatorem confitentem eſſe materiam. Poſtea facta metamorphoſi, elementum ſeu materiam, ex prædicamento ſubſtantiæ tranſtulerunt in prædicamentũ actionis, diſputantes, actus pœnitentiæ poſſe materiam Sacramenti eſſe. Et ad ſpeciem ſeu formam uiſibilem, quam Auguſtinus in Sacramentis requiri dicit, finxerũt ſufficere, modò ſit aliquid ſenſibile,

ſiue

siue uisu siue auditu, forsan etiã siue gustu siue odoratu percipiatur. Nec tamen consentiunt, quæ actio in pœnitentia sit materia Sacramenti pœnitentiæ: an actio sacerdotis, proferentis certis ritibus absolutionem: an uerò actiones pœnitentis, & quænam. Quidam contritionem, confeßionem & satisfactionem, ponunt partes materiales Sacramenti pœnitentiæ. Sed quia contritio non est uisibilis, & satisfactio in opere sequitur susceptionem ipsius Sacramenti: ideo solam confeßionẽ quidam ponunt pro materia. Formam uerò Sacramẽti pœnitentiæ, quidam ponunt uerba absolutionis. Sed quia non est in uerbo Dei, *determinata forma uerborum absolutionis, ut in* Baptismo & Eucharistiã: *ideo alij, ne certitudo efficaciæ Sacramenti fluctuet, si forma esset incerta, dixerunt ipsos actus sacerdotis absoluentis esse pro forma, & sufficere si actus ille exprimatur, etiamsi non fiat per limitata & determinata uerba: sicut iudex politicus, in sententia siue absolutoria siue damnatoria, non est alligatus ad certam formam uerborum. Ita actus in pœnitẽte, est materia: in sacerdote uerò, est forma. Quid uerò est, unde non Sacramentum fabricari poterit, si hoc modo de materia & forma ludere libeat? In oratione, adhibẽtur sæpe externi gestus: prædicatio* Euangelij, *est actio quædam: quin igitur & inde fiant Sacramenta.*

Sed de re ipsa dicamus. Magnum & arduum

quiddam est, aliquid proponere & habere pro Sacramēto. Sunt enim Sacramēta, quasi diuina quædā uascula, in quæ merita Christi, gratia Dei, remissio peccatorū, etc. diuina ordinatione, quasi deposita sunt: ut per hæc quasi organa, Deus beneficia illa distribuat credentibus, applicet & obsignet. Ideo necesse est, ut materia Sacramentorū, ab ipso Deo, in uerbo sit instituta, ordinata et præscripta. Requiritur certū uerbū, ab ipso Deo traditū: quo ad materiā illam seu elementū accedēte, fiat Sacramentum, quod habeat promissionē diuinā, de spirituali gratia et efficacia. In disputatione aūt de pœnitentia, de re magna agitur: de reconciliatione scilicet cum Deo, & remissione peccatorum. Illa gratia, uis & efficacia, tribuitur humanis operibus, seu actibus, in pœnitētia. Sed ubi in uerbo Dei traditum & institutum est, actus illos pœnitentis, esse materiam, ex qua, accedente uerbo fiat Sacramentum, cuius effectus sit reconciliatio & remissio peccatorū? ubi præscriptum est certum uerbum? ubi tradita extat promissio, si materia illa & forma cōiungantur, adesse uim & efficaciam remissionis peccatorum? Et profectò audax impietas, & impia audacia est, fingere Sacramentum, cuius nec materia, nec forma, nec promissio in uerbo Dei extet. Consideretur autem mysterium iniquitatis, quod sub commenticia illa materia Sacramenti pœnitentiæ occultatur, & absconditum est.

est. Antiquißimum est sathanæ artificium, homines quando quærunt reconciliationem cum Deo, et remißionem peccatorum, deducere ad propria opera, ut illa opponant iudicio Dei, ad consequendam remißionem peccatorum. Illa uerò Pharisaica persuasio, Paulino fulmine grauißimè repressa, & ex Ecclesia Dei proturbata est. Varijs uerò modis, ille qui mille artifex est, postea tentauit, fiduciã operum, ad iusticiã coram Deo, Ecclesiæ obtrudere. Et aliquando hoc ipsi succeßit, sæpe uerò gladio spiritus repressus fuit. Tandem uerò, ulciscente Deo ueritatis contemptum, & immundi, ingratitudinem, 2. Thessalon. 2. humana opera in pœnitentia, non tantum ut merita, sed quod maius est, ut Sacramentum, proposita fuerunt, ad consequendam conciliationem cum Deo, & remißionem peccatorum. Sacramenta autem, sunt diuinæ actiones. Ergo quando ex humanis operibus contritionis, confeßionis & satisfactionis, Sacramentum fabricatur, iam humanis operibus diuinitas quædam arrogatur: ut scilicet solium ipsorũ, iuxta astra Dei exaltetur, sicut de rege Babylonico Isaias inquit. Thomas enim disputat in 4. dist. 16. art. 1. ideo in Sacramẽto pœnitentiæ, loco materiæ esse actum humanum, quia per quandam recompensationem, tollat offensam culpæ præcedentis.

Animaduertit hoc Gropperus. ideo institutione Coloniensi, quærit talem mitigationẽ: pœniten-

tiam uocari Sacramentum, ratione absolutionis, quia illa applicet promissionem generalem, ad singulos petentes: & materiam uocari posse, externam illam actionem sacerdotis, qua impertit absolutionē: quia sit signū externum, quomodo Deus interius animam à peccati nexibus absoluat. Sed de externis ritibus & gestibus in absolutione, nullum in uerbo Dei extat mandatum, nullum institutum, nulla promissio. Nec statim diuinum Sacramentum est, quicquid spirituale aliquid significare potest. Quod ad ipsum autem absolutionem attinet, notæ sunt declarationes Augustanæ cōfessionis & Apologiæ.

Tridentinum uerò concilium, ne hanc quidem mitigationem, nec illam quæ in Augustana formula interreligionis proposita fuit, admittit & recipit; sed simpliciter decernit, ex humanis pœnitentium operibus, & ex uerbo absolutionis, conflari Sacramentum pœnitentiæ: cuius effectus, uis & efficacia, sit reconciliatio cum Deo, & remissio peccatorum. Addit autem, ex Dei institutione hoc fieri. Sed falsum est, de enumeratione singulorum peccatorum, & de Pontificia satisfactione, ullum in uerbo Dei extare mandatum. Antiquitati etiā prorsus ignotum est, illas pœnitentium actiones, esse materiam Sacramentalem. Et tempore Scholasticorum doctorum, imò tempore Gabrielis Bielis, ante centum adhuc annos, dubium & incertū

fuit,

fuit, quæ esset uera materia Sacramenti pœnitentiæ. Quæ igitur potest certitudo esse de effectu Sacramenti, cũ materia & forma sit incerta, & promißio sit nulla? Atq; ideo forsan Tridentinum capitulum dicit, actus pœnitẽtium esse materiam Sacramenti pœnitentiæ, uel quasi. Erit igitur etiã Sacramentum, uel quasi: erit etiam eius effectus, remißio peccatorũ, uel quasi. Et hæc ipsa causa est, quare de Sacramento pœnitentiæ dimicent, ut reconciliationem & remißionem peccatorum, dubiam & incertam reddant. Non quidem dubium est, priuatam absolutionem efficacem esse: quia est uox Euangelij, quod est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Atq; ideo probatur mihi Gersonis sententia, absolutionem non in optatiuo modo, forma imprecationis impertiendam, sed ita ut qui absoluitur, audiat & intelligat, Deum per illud ministerium annunciationis Euãgelij, sibi priuatim applicare meritum ac beneficia Christi, ad remißionem peccatorum. Sed & ipsa absolutio, in Pontificio hoc Sacramento peruertitur: nõ enim permittitur Euãgelica esse, sed redditur merè legalis. Nõ enim gratis, fide, sine nostris operibus, propter Christi meritum impertitur: sed sub conditione actuum, cõtritionis, confeßionis, & satisfactionis: quæ Tridentinum concilium, tanquam materiam Sacramẽti, ad perfectam peccatorum remißionẽ, in pœnitẽte requirit. Quia uerò nemo certus esse

potest, an actiones illas in debito gradu habeat: semper cõscientia dubia & incerta manet, de recõciliatione. Imò si ex operib⁹ est iustificatio, hoc est, remißio peccatorũ: eximanita est fides, & abolita promißio. Ro. 4. Et qui ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Gal. 3. Verè igitur carnificina conscientiarũ est, Sacramentũ Pontificiæ pœnitentiæ.

Altera quæstio tertij huius Capituli, est de partibus pœnitentiæ. Vtq; planior sit disquisitio, Tridentinum capitulum inquit, partes pœnitentiæ intelligi, quæ in pœnitente ad plenam, perfectamque remißionem peccatorum consequendam requiruntur. Iterum de re magna, complectente salutem omnium nostrûm, disputatio est. Certum enim est, Deum uelle lapsos recipere: sed si pœnitentiam agant. Ardua igitur quæstio est, quomodo pœnitentia ita agi poßit, ut certi simus, nos consequi reconciliationem & remißionem peccatorum. Si enim pœnitentia non rectè agitur, peccator licet quærat, non tamẽ assequitur remißionem peccatorum. Hîc uerò Scriptura, & testimonijs et exemplis uiam nobis monstrat, propositis duobus generibus doctrinæ, legis scilicet, & Euangelij. Et lex quidem arguit peccata, & proponit comminationes Dei: atq; ita agnito peccato, incutit cõscientiæ terrores, ut incipiat iram Dei timere, atque ita peccatum detestari. Atq; hic est primus gradus pœnitentiæ: non quidẽ promerens remißionẽ peccatorum,

torũ, sed quia hic ordo à Deo est institutus, ut iuxta Bernhardi dictum, oleum misericordiæ, nõ infundat, nisi in uas contritum, & contribulatum. Lex uerò est pedagogus ad Christum Quia enim uera pœnitẽtia, habet desiderium effugiendi iram Dei, & damnationem: lex uerò pronunciat, ex operibus nullam carnem coram Deo iustificari: eo ipso igitur peccatorem territum, & quærentẽ reconciliationem cum Deo, lex à se ablegat. Ibi uerò Euangelium monstrat nobis, obedientiã & satisfactionẽ Christi mediatoris, pro nobis præstitam: & propter hoc meritũ Christi, offert nobis gratiã & remißionẽ peccatorũ. A nobis uerò hoc requirit, ut illud beneficium Christi, fide accipiamus, & nobis applicemus: & pronunciat, eos qui credunt in Christum, remißionem accipere per nomen eius. Recõciliatos uerò, qui beneficium remißionis acceperũt, hortatur ut postea faciant fructus dignos pœnitentia. Ita iuxta Scripturam, ut in pœnitentia cõsequamur reconciliationẽ, requiritur in pœnitente contritio, & fides apprehendens meritum Christi: fructus uerò post reconciliationem sequuntur. Hæc ratio agendæ pœnitentiæ, plana & certa est, in Scriptura enim tradita est, et habet promißionem remißionis peccatorum.

Sed Tridẽtinum concilium, sine dißimulatione ostendẽs, qualem hactenus promiserit emendationẽ, sonora uoce profitetur: se dãnare illorũ senten-

tiam,

tiam, qui pœnitentiæ partes, incussos conscientiæ terrores, & fidem esse cõtendunt. Et terrores quidem à Deo, uoce legis cõscientiæ incussos, ideo nolunt esse partem pœnitentiæ: quia contruionem uolunt esse dolorem uoluntariè pro peccatis, tanquam uindictam assumptum, qui hoc opere, promereatur misericordiam Dei: sicut proximum capitulum explicabit. Fidem uerò operæprecium est obseruare, quare & quo sensu ex pœnitẽtia, quærente remissionem peccatorum, excludãt & proscribant: cum tamen Scholastici doceant, fidẽ esse radicem & fundamentum, unde oriatur pœnitentia. Et in 4. capitulo, Tridentinum concilium dicit, contritionem debere cum fiducia diuinæ misericordiæ coniunctam esse. Num igitur in eo tantũ controuersia consistit, quòd Pontificij dicunt, fidẽ esse fundamentum pœnitentiæ: nostri uerò docẽt, esse partem? Certè si utrinq; consensio esset, fidem in pœnitentia esse necessariam, ad consequendam remissionem peccatorum: non esset ideo turbanda Ecclesia, si alius fidem fundamentum, alius partẽ pœnitentiæ appellaret: cum quidem maius sit, aliquid esse fundamentum, quàm partem. Animũ uerò quæso bone lector aduerte. Tertium Capitulum simpliciter nominat fidem, quam à partibus pœnitentiæ excludit. Quartus uerò Canon explicat & declarat, qualem fidem Pontificij in sua pœnitentia nolunt ferre: quæ scilicet ex uoce Euangelij seu absolu-

absolutionis concipitur, & qua pœnitens credit, sibi per & propter Christum remitti, & remissa esse peccata. Quando igitur dicunt, fidem fundamentum esse pœnitentiæ, intelligunt talem persuasionem: si actiones illas pœnitentiæ, à Pontificijs præscriptas, quis susceperit & præstiterit, quòd illis actionibus impetret ueniam peccatorũ, & reconcilietur Deo. *Hac enim persuasione dicunt suscipiendas esse actiones pœnitẽtiæ. et hoc est quòd dicunt, fidem esse fundamentum pœnitẽtiæ. Quando igitur* 4. *Canon anathemate damnat eos qui dicunt, fidem conceptam ex* Euangelio *uel absolutione, qua credit quis sibi per* Christũ *remissa esse peccata necessariam partem esse pœnitentiæ, ad consequendam remißionem peccatorũ: quid aliud facit, quàm quòd totum* Euangelium *ex pœnitentia tollit, & ipsam uocem* Euangelij *propriam, sicut à prophetis,* Christo & *Apostolis tradita est, damnat?* De *prophetarum enim doctrina inquit* Petrus, Acto. 10. *Christo omnes prophetæ testimonium perhibent, quòd remißionem peccatorũ per nomen eius accipiant, quotquot credunt in ipsum. Summã doctrinæ ministerij Christi, Marcus cap.* 1. *ita explicat:* Pœnitentiam *agite, & credite* Euangelio. *Et post resurrectionẽ, iubet Apostolos prædicare pœnitentiam, et remißionem peccatorum, in suo nomine.* Luc. 24. *Post ascensionem* Paulo *legationem* Euangelicam *ita iniungit, ut conuer-*

tantur

tantur à tenebris ad lucem, & accipiant remißionem peccatorũ per fidem, quæ est in me. Actorum 26. Ipse etiam Paulus, Acto. 20. cum sciret captiuitatẽ sibi imminere, summam prædicationis suæ inter Iudæos & Gentes, in hæc capita colligit, testificans pœnitentiam in Deum, & fidem in Christum. Reconciliatis uerò proponit doctrinam, ut digna pœnitentiæ opera faciant. Actorum 26. Audis ubique fidem: & illam fidem, quæ per nomen Christi remißionem peccatorum accipit, coniungi pœnitentiæ. Et ne plura testimonia coaceruemus, quid reliquum erit Euangelio, si tollas inde Christum, fidem in Christum, & remißionẽ peccatorum, quæ fide per Christum accipitur? Et tamen Tridentinum concilium non ueretur anathemate damnare, si quis dixerit, partem pœnitentiæ esse fidem, ex Euangelio conceptam, qua quis credit sibi per Christum peccata remissa. Hoc quidem antè cogitare potui, Tridentinum concilium in doctrina de pœnitentia, non rectè aut explicatè traditurum fidem, quærentem & accipientem in uoce Euangelij, per & propter Christum, remißionem peccatorum. Nunquam uerò persuaderi mihi passus fuissem, fore ut in tanta uerbi Dei luce, publico anathemate damnarent, si quis dixerit, partem salutaris pœnitentiæ esse fidem, conceptam ex Euangelio, qua quis credit sibi per Christum remissa peccata. Sed his notis

&

& indicijs. Dei iudicio, coram toto mundo reuelatur, qualis Ecclesia sit cœtus Pontificius. Ad perpetuam igitur rei memoriã, notum sit ueræ Ecclesiæ Dei, cõcilium Tridentinum promittere pœnitentiæ reconciliationem cum Deo, et remißionem peccatorum, sine fide: quæ quidem ex Euangelio concepta sit, & qua quis credat, per Christum sibi peccata remissa. ita enim sonora uoce decernit 4. Canon. Audiamus uerò, quas ipsi partes pœnitentiæ aßignent, quæ ad remißionem peccatorum, sine fide illa, necessariæ & sufficientes sint. Contritionem numerant, confeßionem, & satisfactionem. Et quia illas pœnitẽtiæ partes, etiam materiam Sacramẽti faciunt, quam oportet externam & uisibilem, seu sensibilem esse: non igitur de contritione interiori, nec de confeßione quæ Deo fit, nec de proposito interiori emendationis, partes illæ intelligi debent: sed de externis actibus contritionis, de externa confeßione, quæ per enumerationem omnium delictorum proprio sacerdoti fit, & de externis operibus satisfactionis, miũctæ à Confeßionaria. Atqui externa signa contritionis, Scriptura nullibi docet, ad remißionem peccatorũ esse necessaria. Enumeratio specialis omnium delictorũ, sacerdoti faciẽda, in uerbo Dei nec mandatum, nec exemplũ habet. Satisfactionis uerò opera, ipsi Pontificij definiunt esse indebita, hoc est, uerbo Dei non mandata. Habent

igitur

igitur partes pœnitentiæ, sine Scriptura: & quidē tales, quas hypocritæ etiam simulare & præstare possunt. Et tamen illis tribuunt remißionem peccatorum, cum interea fidem ex Euāgelio conceptā, qua quis credit sibi per Christum peccata remissa, sub anathemate in pœnitentia damnent. Iudas uerò fide illa destitutus, cum partes Pontificiæ pœnitentiæ haberet, contritionem scilicet, cōfeßionem & satisfactionem, laqueo tamen se suspendit. Tanta scilicet in illis partibus pœnitentiæ, est consolatio, exclusa fide in Christum.

Trina uerò illa enumeratio partium pœnitentiæ, ex publicæ pœnitentiæ ritibus sumpta, postea ritibus illis partim abrogatis, partim mutatis, indoctè ad generalem pœnitentiæ doctrinā accommodata est.

Acceßit, quòd ueteres in multis sententijs loquuntur de pœnitentia: non quatenus quærit & accipit remißionem peccatorum, sed quatenus est uitæ mutatio & emēdatio. Et tunc Augustinus & Chrysostomus solent ita loqui: Sicut tres sunt peccatorum differentiæ, & tribus modis Deum offendimus, corde scilicet, ore, & opere: ita uerā emendationem, per cōtrarium instituendam esse, in animo, in uerbo, & opere. Hæc non attendentes monachi, fecerūt inde tres partes pœnitentiæ, quibus acquiratur remißio peccatorum: & quidem exclusa fide, quæ ex Euangelio concepta credat, per Christum

Christum peccata remitti. Et ubi Chrysostomus ponit operis humilitatẽ, Augustinus operis sanctificationem, substituerunt postea operis satisfactionẽ. Et tamen anathema sit oportet, nisi quis omnia illa, undecunque orta, tanquam oracula Spiritus sancti adoret.

DE CONTRITIONE. Cap. IIII.

Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quouis tempore, ad impetrandam ueniam peccatorum, hic contritionis motus necessarius: & in homine post baptismum lapso, ita demum præparat ad remißionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ, & uoto præstandi reliqua coniunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta Synodus,

dus, hanc contritionem non ſolum ceſſationem à peccato, & uitæ nouæ propoſitum & inchoationem, ſed ueteris etiam odiũ cõtinere, iuxta illud: Proijcite à uobis omnes iniquitates ueſtras, in quibus præuaricati eſtis: & facite uobis cor nouum, & ſpiritum nouum. Et certè, qui illos ſanctorum clamores conſiderauerit: tibi ſolum peccaui, & malum coram te feci. Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum. Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ: & alios huiuſmodi generis: facilè intelliget, eos ex uehementi quodam anteactæ uitæ odio, & ingẽti peccatorum deteſtatione manaſſe. Docet præterea, etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemq́ Deo reconciliare, priuſquam

priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur: ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti uoto quod in illa includitur, non esse ascribendam. Illam uerò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam uel ex turpitudinis peccati consideratione, uel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si uoluntatem peccandi excludat cum spe ueniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam, uerumetiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis: quo pœnitens adiutus, uiam sibi ad iusticiam parat. & quamuis sine Sacramento pœnitentiæ, per se ad iustificationem perducere peccatorẽ nequeat:

tamen eum ad Dei gratiam: in Sacramento pœnitentiæ impetrãdam dispo nit. Hoc enim timore utiliter concußi Niniuitæ, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus, pœnitentiam egerunt: & misericordiam à Domino impetrauerunt. Quamobrem falsò quidam calumniãtur Catholicos scriptores, quasi tradiderint, Sacramentum pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit. sed & falsò docent, contritionem esse exortam & coactam, non liberam & uoluntariam.

Canon 5.

Si quis dixerit, eam contritionem quæ paratur per discußionẽ, collectionem & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos, in amaritudi-

ritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum grauitatē, multitudinem, fœditatem, amißionem æternæ beatitudinis, et æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris uitæ: non esse uerum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem: demū illam esse dolorem coactum, & non liberum ac uoluntarium, anathema sit.

EXAMEN.

Omnino in ijs qui ueram & seriam agunt pœnitentiam, necessaria est contritio. Neq; enim uera pœnitētia esse potest, in ijs qui persuasione sanctitatis, somniant se esse sine peccato: uel qui peccata contemnunt, extenuant, excusant, palliant & defendunt; item qui comminationes diuinas uel contemnunt, uel irrident, iram Dei non curāt, iudicio & indignatione eius non mouentur: atq; ideo in peccatis contra conscientiam perseuerant & pergunt, peccatis delectantur, quærunt & arripiunt occasiones peccatorum, atq; ea quæ sine ti

more Dei, *ex proposito cumulant: in ijs inquam, nulla uera potest esse pœnitentia: nec seriò aut rectè quæret remißionem peccatorum, qui iram & iudicium* Dei *aduersus peccata uel non intelligit, uel non considerat, uel non curat.* Nequaquam *igitur docemus pœnitentiam sine contritione.* Pertinet *autem ad contritionem,* 1. *ut mens peccatoris, ex iudicio legis intelligat, agnoscat, & seriò consideret multiplicem immunidicem, magnitudinem & abominationem peccati coram* Deo. 2. Ex *doctrina de ira, indignatione & iudicio* Dei *aduersus peccata, conscientia intelligens quàm seriò & horribiliter* Deus *peccatis irascatur, & ea punire uelit, agnoscit se propter peccata irretitam teneri nexib. iræ & iudicij* Dei, *ad æternam condemnationem.* 3. Inde *oritur in conscientia timor, terror & pauor iræ & iudicij* Dei, *aduersus peccata.* 4. Hinc *sequitur dolor conscientiæ, grauiter dolentis se peccasse, et peccatis offendisse* Deum: *incipit igitur peccatum odisse, & detestari, atque eius propositum abijcere.* 5. Hæc *uerò agnitio, hic pauor & dolor, excitat & urget consciẽtiam, ut cogitet & quærat, an & quomodo effugere poßit iram* Dei, *& iudicium damnationis, sicut* Baptista *inquit:* Quis *submonstrauit uobis fugere à uentura ira?* 6. Ad *hos terrores necesse est accedere consolationem, fidem scilicet, quæ statuat nobis remitti peccata*

propter

propter filium Dei:*& tātæ misericordiæ agnitione, rursus erigat nos, ne oppreßi desperatione, ruamus in æternum exitium.* Nisi *enim hæc fides accedat, contritio est fuga* Dei, *et fremitus aduersus* Deum, *quibus tādem ruitur in æternum exitium.* Et *hic gradus discrimen facit inter contritionem* Petri *&* Iudæ.

Est *autem uera contritio, non opus liberi arbitrij, seu uirium humanarum: sed* Spiritus *sanctus per uerbum prædicatum, auditum & cogitatum, illam in nobis excitat, inchoat, operatur et efficit.* Atque *ideo pœnitentiam acturi, proponant sibi legem* Dei, *monstrantem agnitionem peccatorum, iram* Dei, *pœnas præsentes & futuras, spirituales & corporales, temporales & æternas: publicas & priuatas, & exempla pœnarū: & qui post* Baptismum *lapsi sunt, immēsa beneficia* Dei *considerent, ut agnoscant, quàm fœda & horrenda ingratitudine,* Deum *offenderint. Sunt autem multiplicia testimonia bonitatis* Dei *erga nos, in creatione & sustentatione mundi, in nutritione & defensione corporis & animæ, in gubernatione politica, œconomica & priuata: præcipuè uerò in spiritualibus beneficijs, consideretur patefactio uerbi, donatio* Euangelij, *mißio filij, donatio* Spiritus *sancti, depulsio* Diaboli, *promißio uitæ æternæ, &c.*

Inter *hæc tanta* Dei *beneficia,* Spiritū *sanctum*

lapsibus contristare, & Deum offendere, horrendum profectò scelus est. Per uerbum igitur Dei prædicatum, auditum & cogitatum, Spiritus sanctus efficax est, excitans, inchoans & efficiens ueram contritionem: quæ in serijs pœnitentiæ exercitijs crescere quidem debet, nunquã tamen in hac uita sufficiẽs & perfecta esse potest. Delicta enim quis intelligit. Psalm. 19. Quis nouit potestatem iræ Dei? quis metuit furorem eius? Psalm 90. Ad dolorem igitur contritionis, pertinet etiam hoc dolere, quòd non possumus de peccatis satis dolere. Remißio uerò peccatorũ, nõ pẽdet ex magnitudine, sufficientia & meritò cõtritionis, sed ex obedientia & satisfactione Christi fide apprehensa.

Necesseria igitur est cõtritio: non autem meritum est, impetrans remißionem peccatorum. Illa enim propter solum Christum datur, & fide accipitur, Acto. 10. Contritio uerò nihil aliud est, quàm quòd agnoscimus, sentimus & fatemur, nos propter peccata irretitos teneri nexibus iudicij diuini, ad æternam damnationem. Et nisi ex illis pauoribus & doloribus, animus agnitione & fiducia misericordiæ, propter Christum mediatorem eluctetur, ruit in desperationem, & in æternũ exitium. Vsqueadeò contritio non est meritũ remißionis peccatorum. Quare igitur necessaria est. Respõdeo. Sicut illi qui morbũ nec agnoscunt, nec sentiunt, medicinam nec curant, nec quærunt, nec applicant;

applicant: ita gratiam & misericordiam Dei, quæ in Christo proponitur, nemo satis curat, nemo serio et recte quærit et amplectitur, nisi qui agnitione, sensu & pauore peccatorũ, & iræ Dei aduersus peccata, contritus & perterrefactus est. Lex enim pedagogus est, urgens & impellens ad quærẽdam gratiã Dei, in Christo. Et ordo diuinus est, quod uult quidẽ euãgelizare, sed pauperibus: uult sanare, sed cõtritos, uult prædicare dimißionẽ, sed captiuis: uult educere & liberare, sed uinctos, hoc est sub peccatis cõclusos: uult consolari, sed contristatos & lugentes: uult respicere, sed ad cõtritum spiritu: beneplacitũ est Domino, sed super timẽtes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius: uult reficere, sed laborantes & oneratos: uult coronare misericordia & miserationibus, sed caput humiliatum, non turgidum: uult infundere oleum misericordiæ, sed uulneratis: &c.

Hanc de contritione sententiam, quæ à nostris ex Scripturæ fundamẽtis extructa, & iustis tractatibus explicata est, ideo breuiter hoc loco repetere uolui; ne quis existimet, nos contritionem prorsus uel negare, uel ex pœnitentia tollere: utq; antithesis seu collatio clarius ostendat, quæ sint potissima capita controuersiæ de contritione, in hoc Tridentino capitulo: quæ ordine nunc, & breuiter examinabimus.

Et primò, quòd ad descriptionẽ cõtritionis atti

net, nemo pugnat, quin contritio continere doceatur, non tantum cessationem à peccato, & nouæ uitæ propositum & inchoationem, sed ueteris etiam odium, & peccatorum detestationem. Nec de definitione certamen esset, nisi insidiæ laterent sub uocabulis. Contritio, inquiunt, animi dolor, ac detestatio est de peccato cõmisso, cum proposito non peccandi de cætero. Hæc uerba ego simpliciter & candidè acciperem in eam sententiam, sicut iam de contritione dixi: sed insidiæ, ut monui, latent in uocabulis. Scholastici enim docent, contritionem, ut habeat uigorem & ualorem ad deletionem & remißionem peccati, debere esse talem detestationem peccati, quæ ad punitionem commißi peccati, uoluntariè suscipiatur aut assumatur. Voluntariam enim pœnam remittere & delere peccatum, sicut in humanis pœna uoluntariè assumpta, magis placat offensum. Ita Gabriel. Thomas uerò dicit: Sicut peccatum per consensum uoluntatis consummatur, ita per dissensum deletur & remittitur. Et addit, Baptismum in uirtute meriti Christi, habere uirtutem ad delenda peccata. In contritione uerò, ad remißionem peccatorum, cum Christi merito requiri etiam nostrum actum displicentiæ peccati, qui sit meritorius; quia cadat sub libero arbitrio. Et sicut offensa committitur in Deum uel externis membris, uel concupiscentia, uel uo-

luntate:

luntate: ita contritionem inferre dolorem corpori, parti sensitiuæ, & uoluntati, ad reconciliandam offensam quæ in Deum commissa est, membris, concupiscentia & uoluntate. Hæc Thomas.

Et ex hac consideratione intellgi potest, quæ sit causa, quòd tertium Tridentinum capitulum nolit, contritionem esse terrores, à Deo conscientiæ, uoce legis incussos. ita enim contritio non posset esse meritoria reconciliationis, & remissionis peccatorum. Scholastici uerò, ut contritionem meritoriam faciant, ita eam definiunt, quod sit dolor assumptus, & uoluntariè assumptus, & quidem pro peccatis assumptus. Et quia ad illas Scholasticorum disputationes, Tridentinum concilium sua definitione respexit, breuem hanc commonefactionem addere uolui.

Secundò. In hoc capitulo principaliter obseruandum est, quid & quantum contritioni tribuant. Hic motus, inquiunt, præparat ad remißionem peccatorum; si cum fiducia misericordiæ diuinæ coniunctus sit. Possent hæc uerba commodè intelligi, contritionē scilicet ita præparare ad remißionem peccatorum, quia agnitione & sensu iræ Dei aduersus peccatum, hominem excitet & impellat, ut de suis operibus & meritis desperans, in Euangelio, fide gratis propter meritum Christi, quærat & accipiat

remißionem

remißionem peccatorum: sed hoc Tridentina congregatio nullo modo uult. Et ne uideamur uerbis ipsorum peregrinum sensum affingere, audiamus quomodo hoc ipsum capitulum, præparationem illam per contritionem ad remißionem peccatorum, interpretetur & declaret. Motus inquiunt, contritionis necessarius est, ad impetrandã ueniam peccatorum. Et postea dicunt, contritionem caritate perfectam, hominem Deo reconciliare, etiam ante absolutionem, modò adsit uotum confeßionis & satisfactionis. Impetrationem igitur ueniæ, & reconciliationem cum Deo, manifestè tribuunt actui seu operi contritionis nostræ: & quidem ante absolutionem, quæ est uox Euangelij, gratis propter meritum Christi annuncians, & impertiens fidei reconciliationẽ cum Deo, & remißionem peccatorum. Quid uerò aliud hoc est, quàm reconciliationem cum Deo, & remißionem peccatorum, adimere Euangelio & fidei: imò gratuitæ misericordiæ Dei, & meritò Christi: & transferre illam in merita nostrorum operum. Sed inquis: Tamen Tridentinum capitulum, contritioni coniungit fiduciam diuinæ misericordiæ, & uotum absolutionis: & Scholastici addunt meritum Christi. Verba sanè audio: sed uideo, quomodo illa Pontificij intelligant: Pœnitentiam scilicet debere de diuina misericordia concipere talem fiduciam, si uoluntariè ex di-
lectione

lectione Dei, assumat dolorē pro peccatis, et habeat propositū, se uelle sacerdoti enumerare omnia peccata, & obedienter exequi satisfactiones, quas sacerdos iniuncturus sit, fore ut his motibus & actibus, impetret ueniam peccatorum, & reconcilietur Deo. Et illa pœnitentium opera, dicunt ex merito Christi habere talem uirtutem, remissionis scilicet peccatorum.

Talis fides est Pontificiæ pœnitentiæ, in nostra scilicet opera, non in Christum: talem misericordiā Dei uolunt, nō quæ sit gratuita, & gratis propter Christi meritum peccata remittat, sed quæ operibus nostris tribuat mercedem, reconciliationem scilicet cum Deo, & remissionem peccatorū. Hæc quia simpliciter euertunt doctrinam Euangelij, miris tergiuersationibus inuoluta, & uarijs pigmētis fucata hactenus sunt, à multis nostri temporis Pontificijs scriptoribus. Sed Tridentinum concilium, sine tergiuersatione & dissimulatione, manifestè quid uelit & sentiat, declarat. Simpliciter enim repetit & confirmat, quæ à Scholasticis doctoribus de contritione tradita sunt: quòd scilicet uirtute contritionis, iuxta distributionē Thomæ, remittatur & deleatur culpa, auferatur pœna & conferatur gloria. Vtq; ea quæ in hoc capitulo de contritione decernuntur, rectius examinari & planius intelligi possint: paucis notabo dogma Scholasticorum, quod Concilium hoc decreto repetere

petere & confirmare uoluit. Scotus igitur dicit, peccatorem ex suis naturalibus cum communi seu generali influentia Dei, *posse considerare peccatum à se commissum, ut contra legem* Dei, *ut offensam* Dei *ut iræ inductiuũ, et æterni supplicij: et uoluntatem sub his rationibus, posse detestari peccatum.* Et *hunc motum uocant attritionem, quæ sit insufficiẽs et remota dispositio ad remissionem peccatorum. Si uerò peccator consideret summam & infinitam* Dei *dignitatem, bonitatem, & misericordiam & quod dictante ratione, super omnia bona finita & creata diligendus sit: posse uoluntatem huic dictamini rationis se conformare, & ex naturalibus elicere actum dilectionis* Dei *super omnia: atq; ita posse peccatum detestari, quatenus est offensiuum summi boni, sic à se super omnia dilecti.* Et *hanc dispositionem ex naturalibus, esse sufficientem immediatam & ultimatam, ad infusionem & susceptionem gratiæ, quæ sit charitas* Dei. D*eum enim nemini sufficiẽter disposito, subtrahere suam gratiã.* Et *quando hoc modo, charitate diligente* Deũ *super omnia, contritio perfecta fuerit: quia charitas sit gratia illa, qua peccata remittuntur: ita & hac ratione, contritionem delere peccata, impetrare ueniam peccatorum & reconciliationem cum* Deo *quia uel ex charitate diligente* Deum *super omnia, oriatur uel charitas motui illi contritionis coexistat*

stat, consistat, & cõcomitetur. Et hoc est dogma illud Scholasticorum, ad quod stabiliendum, factum est hoc decretum: quod ex hac collatione Scholastici dogmatis, rectius intelligetur: ut scilicet doceamur, in pœnitentia, propter nostram dilectionem, non fide propter meritum Christi, impetrare ueniam peccatorum, & reconciliationẽ cum Deo. Impietas autem huius dogmatis, & per se, & ex ijs quæ in prima parte Examinis annotata sunt, adeò manifesta est, ut ad refutationem satis sit monstrasse, quale mysterium iniquitatis, in hoc capitulo contineatur.

Tertiò, est & hoc obseruandum, quòd quartũ hoc capitulũ dicit, contritionem tunc impetrare delictorũ ueniã, & reconciliationẽ cũ Deo, si charitate perfecta fuerit. Sholastici uocãt sufficientẽ contritionẽ. Et Scotus dicit, ad hanc sufficientiam & perfectionẽ, requiri certã intensionẽ detestationis peccati, quæ per certũ tempus, à Deo determinatum, cõtinuetur: in cuius temporis termino, & non antè, deleatur peccatum. Alij disputant, ad sufficientiam & perfectionem contritionis, requiri tantum, ut formata sit charitate: sicut in præcedentibus dictum est. Sed illa charitas debet diligere Deum super omnia: ad quã perfectionem, nullus sanctorũ in hac uita peruenire potest. Et de ipsa contritione, Scriptura testatur: Delicta quis intelligit? item: Quis nouit potentiam iræ

tuæ?

tuæ? Impoßibilis igitur est sufficientia & perfectio contritionis. Et *eius persuasio uel facit Pharisæos, uel desperabundos. Conscientia enim, quia nunquã potest certa esse de sufficiẽtia et perfectione contritionis, semper dubia & incerta manebit de remißione peccatorũ, & reconciliatione cum Deo.* Et *hoc ipsum propositum est* Tridentinæ *synodi, ut dogma dubitationis de remißione peccatorum, cõfirmet & stabiliat.* Eius *uerò refutatio, in prima parte huius examinis explicata est.*

Quartò. Lutheri *propositionem, à* Leone X. *damnatam, repetito anathemate damnant: attritionem scilicet facere hominem hypocritam, & magis peccatorem: nec esse dolorem uolũtarium, sed coactum.* Facilis *uerò, & breuis est explicatio.* Lutherus *nequaquam sensit, uerbũ* Dei *quod arguit peccata, & monstrat grauitatem, multitudinẽ & fœditatem peccatorum, non pertinere uel requiri ad pœnitentiam: nec docuit, prædicationem, auditum, cogitationem & meditationem illius uerbi, non esse utilem ad pœnitentiam.* Est *enim (sicut suprà dixi) organon, per quod Spiritus sanctus, cor lapideum aufert, & dat cor carneum.* Neq; *unquã* Lutherus *dixit, agnitionem & detestationem peccatorum, quam Spiritus sanctus per auditum & meditationẽ uerbi illius operatur in homine, non esse uerum contricionis dolorem.* Sed *Scholastisticas disputationes de attritione, iure & meritò,*

ex uer-

ex uerbo Dei taxauit. Docent enim liberum arbitrium naturalibus suis uiribus, ex solo dictamine legis naturæ, sine operatione Spiritus sancti, posse inchoare, concipere & assumere uerum dolorem & detestationem pecatorum, hoc est attritionem, & illam esse dispositionē ad gratiam: quā dispositionem uocant facere quod in se est, quod sit meritum congrui. Hoc est dogma illud de attritione, quod Lutherus impugnauit: quia pœnitentiam, quam Scriptura affirmat Dei donum esse, Act. 5. & 11. 2. Timoth. 2. tribuit naturalibus corruptæ naturæ uiribus: cum Christus affirmet, malam arborem non posse bonos fructus facere. Quia uerò experientia testatur, animalem hominē sæpe metu pœnarum, dolorem aliquem & detestationem peccatorum suscipere & assumere: respōdet Lutherus, idem quod Augustinus disputat, de Spiritu & litera: Quando liberum arbitrium, sine Spiritu sancto, metu pœnæ, seu spe commodi, aliquid uel facit uel omittit, esse tantum externam hypocrisin: interius uerò, ipsum peccatum magis augeri. Et ad Bonifacium lib. 3. cap. 4. Qui carnali metu pœnæ, aliquid facit, proculdubio inuitus facit, ac per hoc in animo non facit: mauult enim omnino nō facere, si permittatur impunè, atq; per hoc in ipsa uoluntate intus reus est ubi ipse qui præcipit, inspicit Deus.

De attritione igitur, sicut Scholastici eam tra-

dunt, Lutherus recte dixit, quod sit coactum quiddam, quod non præparet ad gratiam, sed faciat hominē hypocritam, & magis peccatorem: peccator enim addens ad peccata, Pharisaicā persuasionem de naturalibus suis uiribus, operibus & meritis, magis redditur peccator. Vide autem artificium Tridentinū. Scholasticā illam opinionem de attritione, palàm Pelagianizantē, defendere nō audent. ut tamen Bullæ Leonis, specie aliqua patrocinentur: dicunt, contritionem quæ ex agnitione peccati, & ex gehennæ metu, ex impulsu Spiritus sancti concipitur, & donum Dei est, si coniunctam habeat spem ueniæ, & excludat propositum peccandi, uiam & gradum esse ad conuersionem. Sed ita pugnant sine aduersario. quis enim hoc negat. nisi quod contritionem illam caussam facere uidentur impetrationis gratiæ.

Scio autem, magnas & longas disputationes apud Scholasticos extare, de contritione & attritione: hoc est, quando dolor in pœnitentia oriatur ex metu gehennæ, & quando ex dilectione Dei oriatur. Et utrunq; sane fieri in ijs qui post Baptismum lapsi sunt, non est dubium. Nam & expauescunt metu iræ & iudicij Dei: et dolēt, se tam benignum patrem offendisse, mediatori tam optimè de nobis merito, adeò ingratos fuisse: & spiritum sanctum, pignus hæreditatis nostræ contristasse. Sed illæ Pontificiæ disputationes periculosæ sunt,

& uerè

& uerè laquei conscientiarum: quod contritiò expauescens consideratione iræ & iudicij Dei, si non oriatur ex dilectione Dei, etiamsi accedat fides, petẽs & statuens remitti nobis peccata propter Christum, tamẽ sit non salutaris sed Iudæ pœnitentia. In magnis enim, serijs & ueris terroribus qui in Psalmis & apud prophetas describuntur, resonãt querelæ de grauitate & de multitudine peccatorum de ira & furore Dei. Et tamen accedente fide in Christum, quæ erigat conscientiam uera & salutaris est pœnitentia. Vtilius igitur est, questiones illas præcidere: & contritionem definire ex uerbo Dei, arguente peccata, & reuelante iram Dei super peccata, per quod uerbum spiritus sanctus excitat contritionem in pœnitentibus: utq; fides apprehendens consolationem, uoce Euangelij in Christo propositam, discrimen faciat inter timorem seruilem & filialem, inter dolorem Iudæ, & inter salutarem tristiciam Petri.

Hæc sunc præcipua capita controuersiæ, de cõtritione, quæ quidem in hoc quarto Tridentino capitulo tractantur: quæ notare magis quàm explicare uolui. fundamenta enim in præcedentibus monstrata sunt.

DE CONFESSIONE.

Cap. V.

Ex institutione Sacramenti pœnitentiæ iam explicata, uniuersa Ecclesia semper intellexit, institutã etiã esse à Domino integram peccatorũ confessionem: & omnibus post Baptismũ lapsis, iure diuino necessariam existere. Quia Dominus noster Iesus Christus, è terris ascensurus ad cœlos, sacerdotes sui ipsius uicarios reliquit, tãquã præsides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint: quo, pro potestate clauiũ, remißionis aut retẽtionis peccatorũ sententiã pronũtiet. Constat .n. sacerdotes iudicium hoc incognita causa, exercere nõ potuisse: neq; æqtatem quidẽ illos in pœnis iniungẽdis seruare potuisse, si in genere dũtaxat, & non

non potius in specie ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur oportere à pœnitētib. omnia peccata mortalia, quorū post diligentē sui discussionē, conscientiā habent, in cōfessione recēseri: etiam si occultissima illa sint, & tantum aduersus duo ultima Decalogi præcepta cōmissa: quæ nonnunquam animū grauius sauciāt: & periculosiora sunt his quæ in manifesto admittuntur. Nā uenialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequētius labimur, quanquā recte & utiliter, citraq; omnē præsumptionē, in cōfessione dicantur, quod piorum hominū usus demōstrat: taceri tamen citra culpā, multisq; alijs remedijs expiari possunt. Verū cū uniuersa mortalia peccata, etiā cogitationes, homines iræ filios, & Dei inimicos red-

reddant: necessum est, omnium etiam ueniam, cum aperta & uerecunda confessione à Deo quærere. Itaq; dum omnia quæ memoriæ occurrunt peccata, Christi fideles confiteri audent, proculdubio omnia diuinæ misericordiæ ignoscenda exponunt. Qui uerò secus faciunt & scienter aliqua retinent, nihil diuinæ bonitati per sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erupescat ægrotus, uulnus medico detegere quod ignorat, medicina non curat. Colligitur præterea etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant: quod sine illis peccata ipsa, neq; à pœnitentib. integrè exponatur, nec iudicib. innotescant: & fieri nequeat, ut de grauitate criminū rectè censere possint & pœnā quā oportet, pro illis

pœni-

pœnitētibus imponere. Unde alienum à ratione est, docere circūstantias has, ab hominib. ociosis excogitatas fuisse: aut unā tantùm circumstantiā confitendā esse, nempe peccasse in fratrem. Sed & impiū est, confessionē quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilē dicere, aut carnificinā illam cōscientiarū appellare. Constat enim, nihil aliud in Ecclesia à pœnitentib. exigi, quàm ut postquā quisq; diligētius se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes & latebras explorauerit, ea peccata confiteamur, quibus se Dominum et Deum suum mortaliter offendisse meminerit. Reliqua aūt peccata, quæ diligēter cogitāti nō occurrūt, in uniuersum eadē cōfessione inclusa esse intelliguntur, pro quib. fideliter cū Propheta dicimus: Ab occultis meis mūda me Do-

mine. Ipſa uerò huiuſmodi cõfeſsionis difficultas, ac peccata detegendi uerecundia, grauis quidẽ uideri poſſet, niſi tot, tantisq; cõmodis & cõſolationibus releuaretur, quæ omnib. dignè ad hoc Sacramentũ accedentibus, per abſolutionem certiſsimè conferuntur. Cæterùm quo ad modũ confitendi ſecretò apud ſolum ſacerdotem, & ſi Chriſtus non uetuerit, quin aliquis in uindictã ſuorum ſcelerũ, & ſui humiliationẽ, cum ob aliorum exemplũ, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationẽ, delicta ſua publicè confiteri poſsit: non eſt tamen hoc diuino præcepto mandatũ, nec ſatis conſultè humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præſertim ſecreta, publica eſſent confeſsione aperienda. Unde cum à ſanctiſsimis et antiquiſſimis Patribus, magno unanimiq; conſenſu

ſenſu

ſenſu ſecreta confeſsio Sacramentalis, qua ab initio Eccleſia ſancta uſa eſt, & modò etiam utitur, fuerit ſemper cōmēdata: manifeſtè refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à diuino mandato alienū, & inuentū humanū eſſe, atq; à patribus in concilio Lateranenſi cōgregatis, initiū habuiſſe, docere nō uerentur. Nec.n. per Lateranēſe conciliū Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles cōfiterētur, quod iure diuino neceſſarium eſſe intellexerat: ſed ut præceptū confeſsionis, ſaltē ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perueniſſent, impleretur. Unde iā in uniuerſa Eccleſia, cū ingēti animarum fructu fideliū, obſeruatur mos ille ſalutaris confitendi, ſacro illo, & maximè acceptabili tempore Quadrageſimæ. quem morē hæc ſan-

 cta Sy-

cta Synodus maximè ꝓbat & amplectitur, tanquã piè et meritò retinẽdũ

Canon 6.

Si quis negauerit, cõfeßionẽ Sacramentalẽ uel institutã, uel ad salutem necessariã esse iure diuino: aut dixerit, modũ secretè cõfitẽdi soli sacerdoti, quẽ Ecclesia catholica ab initio semper obseruauit & obseruat, alienũ esse ab institutione & mãdato Christi, & inuentũ esse humanum, anathema sit.

Canon 7.

Si quis dixerit, in Sacramẽto pœnitentiæ, ad remißionẽ peccatorum necessarium nõ esse iure diuino, cõfiteri omnia & singula peccata mortalia, quorũ memoria, cum debita & diligẽti præmeditatiõe habeatur, etiã occulta, et quæ sunt cõtra duo ultima Decalogi præcepta, & circũstãtias quæ pec-

cati

cati speciem mutāt: sed eam cōfeßionē tātum esse utilē ad erudiendū & consolandum pœnitentē, & olim obseruatam fuisse tātū ad satisfactionē Canonicam imponēdā: aut dixerit, eos qui omnia peccata cōfiteri studēt, nihil relinquere uelle diuinæ misericordiæ ignoscendum: aut demum nō licere cōfiteri peccata uenialia, anathema sit.

Canon 8.

Si quis dixerit, cōfeßionē omnium peccatorum, qualem Ecclesia seruat, esse impoßibilē, & traditionem humanam, à pijs abolendā: aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusq; sexus Christi fideles, iuxta magni concilij Lateranensis cōstitutionem, semel in anno: & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non cōfiteantur tempore Quadragesimæ, anathema sit.

EXAMEN.

EXAMEN.

Longa est disputatio de confeßione, quæ magna cõtentione agitatur, cumulatis multis Scripturæ sententijs, & coaceruatis uarijs antiquitatis testimonijs & exemplis. Id *quod eo artificio fit, ut imperitiorum mentes turbentur, & existiment illam, & prorsus talem confeßionem, & quidem tali opinione, sicut* Pontificijs *nunc in usu est. semper fuisse in ueteri* Ecclesia, *tanquam iure diuino mandatam & necessariam.* Simplicißima *igitur & commodisſima ratio explicationis erit, si per distributionem ostendatur, quàm uaria sint genera, & quàm multæ rationes confeßionis, cuius & in* Scriptura, *& in ueterum scriptis mentio fit: deinde ad singula hæc genera, instituatur antithesis, quæ & qualis sit confeßio, de qua* Pontificij *dimicant: quæ scilicet, ut ad remißionem peccatorum necessarium exigit, ut omnia & singula delicta, quæ à* Deo *nobis remitti uolumus, in specie & sigillatim, secundum omnes circumstantias sacerdoti patefaciamus & enumeremus, ita ut quicquid sacerdoti non enumeretur, illud non remittatur à* Deo.

Hoc *modo enim perspicuè ostendi poterit,* Pontificiam *confeßionem nec* Scripturæ, *nec antiquitatis uera & consentientia habere testimonia.* Loquimur *autem hoc loco, non de confeßione laudis: in qua significatione, aliquoties uo-*

cabulum

cabulum confeßionis, in Scriptura uſurpatur: ſed de confeßione fraudis. ſicut Auguſtinus uocabuli æquiuocationem eleganter diſtinguit, de uerbis Euangelij homilia 8. hoc eſt, de agnitione & confeßione peccati loquimur.

Primò igitur eſt confeßio quædam, quæ ſoli Deo fit: qua peccata noſtra agnoſcentes, coram Deo cor noſtrum effundimus, confitentes & deplorantes, cum uero cordis dolore, quàm multiplicetur Deum offenderimus: nóſque reos fatemur iræ & damnationis æternæ, petimúſque miſericordiam. Hæc confeßio pertinet ad ueram contritionem, ne uel fingamus nos eſſe ſine peccato, uel ne peccata contemnamus, extenuemus, excuſemus, palliemus, ſeu defendamus: ſed ingenue coram Deo agnoſcamus, & fateamur tum culpam, tum reatum. Hæc confeßio coniuncta eſt cum ſpe & fiducia ueniæ, ſicut Chryſoſtomus inquit ad Theodo. lapſum: Quid proderunt lachrymæ & confeßio, ſi nulla adſit abolitionis fiducia? Coniuncta etiam eſt cum propoſito emendationis, ſicut Hilarius inquit in Pſalmo centeſimo trigeſimoquinto. Quid aliud eſt confeßio erroris, quàm confeßio deſinendi ab errore? De huius confeßionis neceßitate & utilitate, populus diligenter erat commonefaciendus: ut iuxta cautionem debiti noſtri, hoc eſt, iuxta doctrinam Decalogi, inquiramus

in totam

in totam naturam & uitam nostram, excutientes & examinantes eam iuxta singula præcepta: ut aliquo modo agnoscamus. (semper enim manet illud Psalmi: *delicta quis intelligit?) multitudinem, grauitatem & fœditatem peccati, & quàm multipliciter rei simus coram* Deo. Hac e*nim ratione, uera generatur contritio, fides excitatur & acuitur, ut seriò quærat, cum gratitudine accipiat, & in filiali timore* Domini *retineat misericordiam* Dei, *& remißionem peccatorum.*

Frangitur etiam ita superbia humani ingenij, ne Pharisaicam *persuasionem induat iusticiæ, sanctitatis & innocentiæ.* Cautiores *etiam in posterum reddit nos illa confeßio, ut maiori diligentia mores gubernemus, & lapsus caueamus*

Hæc populo ex uerbo Dei *erant proponenda, & diligenter inculcanda.* Sed Pontificij *de sua tantum confeßione dimicant: ad quam etiam ea quæ de hac confeßione, siue in* Scriptura *siue in ueterum scriptis dicta sunt, detorquent: & quæ propria sunt huius confeßionis, ea transferunt & tribuunt auriculari suæ enumerationi.* Lo*quuntur autem de hac confeßione, dicta* Scriptu*ræ.* Psalm. *trigesimus secundus:* Quoniam *tacui, inueterauerunt ossa mea.* Delictum *meum cognitum tibi feci.* Dixi, *confitebor aduersus me iniustitiam meam* Domino: *& tu remisisti impietatem peccati mei.* Prima *epistola* Ioannis *cap.* 1.

Si con-

confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est, ut remittat. Si dixerimus, quòd non peccauimus, uerbum eius non est in nobis. Prouerb. 28. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.*

Hæc confeßio uel interius in corde, uel publica uoce, Deo peccata confitetur. ut Leuit. 16. Daniel. 9. Item uel in genere peccatorem reum sistit Deo, ut publicanus inquit: Deus, propitius esto mihi peccatori. uel inquirit in totam uitam, atq; adeò in totam hanc corruptam naturam. ut Psal. 19. 25. 51. &c. De hac confeßione Patres etiam loquuntur. ut Origenes lib. 3. περὶ ἀρχῶν, cap. 1. Si quis nõ prius animæ suæ uitia cognouerit, ac proprij oris cõfeßione prodiderit purgari ijs, absoluiq; non poterit. Hoc dictũ Põtificij ad suã cõfessionem detorquẽt. Sed in præcedentib. prolixè se explicat Origenes, et sunt hæc eius uerba: Quid à Deo cõsequantur ignorãt, nisi prius ad beneficia consequenda, per desideriũ uenerint: quod ita demũ fiet, si quis antè semetipsum cognoscat, et sentiat quid sibi desit: et quod sibi deest, à quo quærere uel debeat uel poßit, intelligat, qui.n. non intellexerit prius ægritudinẽ suã, medicum quærere nescit, uel sanatus nõ aget gratias. Ne igitur ignoret sibi per gratiam cõcessum, agnoscẽda et cõfitẽda sunt peccata. Idem in Psal. 37. Hom. 1. dicit: Conuenit

post pec-

post peccatum, confiteri peccatum. Id uerò declarat exẽplo publicani, Lucæ 18. & Dauidis. *Quæ, inquit, deliqui, quæ concupiui, quæ cõmisi, omnia ante te profero, & in orationibus meis ante conspectum tuum pono: & gemitus meus non est abs te absconditus.*

Chrysostomus in Psal. quinquagesimũ. *Quanti sunt peccatores, securè degentes, qui nolunt intelligere quòd iniquè agunt, nec agnoscere uolunt superuenturam sibi calamitatem: insuper fiducialiter, quæ mala sunt agunt, & sic nec ingemiscunt, nec lachrymam proferunt, nec confitentur. quos saluari est impoßibile: quòd nec agnoscant facinora sua, nec Dei iudicium præ oculis habeant.*

Et Homilia 3. in Matth. *Confeßio peccatorũ, testimonium est conscientiæ, timentis Deum. qui enim timet iudicium Dei, peccata sua non erubescit confiteri: qui autem erubescit, non timet. Illic enim turpitudo confeßionis aspicitur, ubi futuri iudicij pœna non creditur. Nunquid nescimus, quia confeßio peccatorum, habet pudorem: & quòd hoc ipsum erubescere, pœna grauis est? Sed ideo magis iubet Deus confiteri peccata, ut uerecundiam patiamur pro pœna.*

Idem in Genes. homil. 4. *Quando in præsenti uita, per confeßionẽ peccata abluere, et remißionẽ à Domino assequi poterimus: tũc abibimus hinc, à*

peccatis

peccatis puri, & magnam fiduciam habebimus. Et homilia 20. Qui hæc fecit, si uoluerit ad confeßionem facinorum festinare, & medico ostendere ulcus, qui curet, & non exprobret: atq; ab illo remedia accipere, & soli ei loqui, nullo alio conscio, & omnia dicere cum diligentia: facilè sua peccata emundabit. Confeßio enim peccatorū, abolitio est delictorum. De hoc loco Lindanus exultat, quòd ad uerbum tradat secretam Pontificiorum confesſionem. Sed quàm ueteratoriè agat, Lector consideret. In illa ipsa enim homilia dicit: Si Lamech non refugit, mulieribus suis peccatū confiteri: quali erimus nos uenia digni, si ei qui omnia nostra nouit delicta, confiteri non uolumus peccata? Et subinde ingeminat, medicum illum, esse Dominum nostrum.

Tales igitur ueterum sententias, Pontificij ad suam enumerationem detorquent. Sed ipse Chrysostomus se clarißimè explicat, in epistolam ad Hebr. ca. 12. homilia 31. inquit: Non dico tibi, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses: sed obedire te uolo prophetæ dicenti: Reuela Domino uiā tuam. Ante Deū ergo cōfitere peccata tua. In Ps. 59. Peccata tua dicito, ut deleas illa. Si confunderis alicui dicere, quia peccasti: dicitò ea quotidie in anima tua. non dico, ut confitearis conseruo tuo, ut exprobret: dicito Deo, qui curat ea. Nec enim si non dixeris, ignorat ea Deus.

Dicito in hac uita, ut in illa requiem habeas.

Idem sermone de pœnitentia & confeßione: *Nunc autem neq; necessarium est, præsentibus testibus confiteri: solus te Deus confitentem uideat.* De incomprehensibili Dei natura homilia 5. *Rogo & oro, ut crebrius Deo immortali confiteamini, & enumeratis uestris delictis, ueniam petatis: Non te in theatrum conseruorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo. Repete coram Deo conscientiam tuam, te explica: ostende medio præstantißimo uulnera tua, & pete ab eo medicamentum.*

De Lazaro, concione quarta. *Caue homini dixeris peccata, ne tibi opprobret. Neque enim conseruo confiteris, ut in publicum proferat: sed ei qui Dominus est.* De hac interiori confeßione, Deo facienda, multa alia egregia sunt ueterum dicta. Sed has Chrysostomi sententias ideo hoc loco adscripsi: inde enim colligi potest, quomodo & ex quibus ueterum sententijs, non rectè intellectis, posteritas fabricarit Pontificiam enumerationem & neceßitatem eius. Dicunt ueteres, peccata confeßione reuelanda, in specie expendenda, curiosius discutienda, explicanda, detegenda, enumeranda, &c. dicunt, peccata solui per confeßionem, impoßibile esse saluari citra confeßionem. Sed Chrysostomus addit interpretationem, hæc intelligenda esse non de exter-

na

na confeßione homini facienda, sed de interiori quæ Deo *fit.*

Secundò, est confeßio fraterna quæ proximò fit: quando scilicet is qui offendit proximum, pœnitentia ductus fatetur se peccasse, & petit sibi ignosci. Luc. 17. *Si septies in die peccauerit in te, et conuersus fuerit ad te, dicens,* Pœnitet *me: dimitte illi.* De *hac confeßione* Augustinus, *tractatu in* Iohannem 56. *quod etiam* Beda *allegat in* Paulum *ad* Coloss. *interpretatur illud* Iacobi 5. *Confitemini inuicem delicta uestra, & orate pro inuicem. Ad hanc confeßionem, seriò exhortandi sunt homines.* Christus *enim dicit,* Matth. 5. *illum non posse munus ad altare offerre, qui non prius reconciliatus fuerit fratri suo.* Et *alteri parti* Christus *etiam grauiter concionatur,* Matthæi *sexto. Si non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata.*

Et *illam fraternam recõciliationem,* Deus *promittit se in cœlo ratam habiturum.* Matth. 18 In *quem locum* Theophilactus *inquit: Si tu offensus, habes eum qui te iniuria affecit, post trinam admonitionem sicut publicanum, erit ille & in cœlo talis: si autem solueris eum, hoc est, cõfitenti & deprecanti ignoueris erit ei & in cœlo condonatũ.* Non *solum enim quæ sacerdotes soluunt, sunt soluta: sed quæcunq; & nos iniuria affecti, uel ligamus uel soluimus, & ipsa erũt ligata uel soluta.*

Sub hac confeßione comprehenditur et hoc, quando fraterna correptione, ad agnitionem & confeßionem alicuius peccati, etiamsi in nos non sit commissum, frater cõmouetur & adducitur. Ita enim lucratus es fratrem tuum, inquit Christus. Et propter mutuam interpellationem, Iacobus *dicit utilem esse hanc confeßionem:* Orate pro inuicem, ut *saluemini.*

Tertiò, *est in Scriptura confeßio quædam peccatorum generalis, qua peccator non tantum interius coram* Deo, *sed & coram ministris uerbi & Sacramentorum, non quidem in specie omnia & singula peccata, secundum omnes circumstantias enumerat: sed uel in genere, siue uoce, siue reipsa profitetur, se agnoscere peccata, & iram* Dei *aduersus peccata: uel certa aliqua delicta, grauantia conscientiam, confitetur, & petit impertiri sibi remißionem.* Talis *confeßio in ueteri* Testamen*to erat, quando aliquis ad sacerdotem adducebat hostiam offerendam pro peccato, pro delicto, pro ignorantia, pro contumacia, &c. nec exigebatur, ut peccatum illud in specie & sigillatim cum omnibus circumstantijs sacerdoti exponeretur.* Talis *confeßio erat* Dauidis, *coram propheta* Nathan, *qua confitetur peccatum adulterij & homicidij, sine enumeratione circumstantiarum.* 2. Regum 12. Et *addit generalem confeßionem* : Ecce *in iniquitatibus conceptus sum, &c.* Omnes *iniquitates*

meas

meas dele.Psalm. 51. Vbi obseruetur, quòd Dauid quidem confeßionem illam coram propheta facit,iuxta titulum Psalmi:sed tamen ad Deum confeßionem dirigit. Et illi generali confeßioni, quæ non est integra singulorum peccatorum, secundum omnes circumstantias enumeratio, Nathan impertit absolutionem: Dominus *abstulit peccatum tuum.*Et *ratio talis generalis confeßionis, pulchrè describitur in historia* Nehemiæ. Nam *ca.8.* E*sdras cum* Leuitis,*prælegunt populo in uolumine legis,et interpretantur.*Inde *populus agnoscens peccata quibus* Deum *offenderat,incipit dolere & flere, capite nono.separant à se semen alienigenum, & confitentur coram* Leuitis *& tota* Ecclesia, *peccata sua,& patrum suorum.*Et Le*uitæ, repetita populi confeßione, implorant* Dei *misericordiam: quod fit loco absolutionis.& obligant se ad emendationem, inito & quasi conscripto publicè fœdere: id quod pertinet ad fructus pœnitentiæ.* Hoc *exemplum ideo adscripsi, quia monstrat totum proceßum (ut sic loquar) confeßionis.*I*a peccatrix,* Luc.7. *externis signis & gestibus,in genere sine specifica enumeratione,profitetur se multorum peccatorum ream esse præcipuè uerò eius quod notorium erat; & petit absolutionem.*

Et *Christus huic generali confeßioni impertit absolutionē:*Remittuntur *tibi peccata tua. fides*

tua te saluam fecit: uade in pace. Eodem modo filius hominis potestatem remittendi peccata in terra exercet. Matth. 9. Intelligens enim, paralyticum consideratione peccatorum territum, & uidens fidem eius, inquit: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Ibi est uerbum remittendi, quod extat Ioh. 20. describitur ibi expreßè potestas remittendi peccata. Et tamen ad absolutionem, non requiritur integra singulorum peccatorum enumeratio. Non aliter autem Christus Apostolos misit, quàm ipse missus fuerat, Ioh. 20. Non igitur debent ministri, ab ijs qui absolutionem petunt, exigere quod Christus non exegit. Ita Matt. 3. qui à Iohanne baptizantur, confitentur peccata sua. eo ipso enim quòd Baptismum pœnitentiæ suscipiunt, profitentur se esse peccatores. Et ex historia Baptistæ colligi potest processus, quo usus fuit Iohannes: prædicauit pœnitentiam, ita sicut scriptū est Isa. 40. arguens ualles, montes & colles, quòd sint praua & aspera. Omnis caro, fœnum: & omnis gloria eius, quasi flos agri. fœnum exiccatur, flos cadit, spiritu Domini sufflante in eo. Quando uerò accedebant turbæ, Pharisæi & Sadducæi, ut baptizarentur, concionabatur ipsis de ira Dei, & de effugienda ira Dei. Matth. 3. Lucæ tertio. dicebat ipsis, ut crederent in uenturum, hoc est, in Christum. Actorum. 19. Illi uerò ad hanc doctrinam confitebantur peccata sua: hoc est, in genere fateban-

fatebantur, & significabant, se agnoscere peccata, timere iram Dei, & dolere quòd Deum offendissent: petebantq; Baptisma, in remißionem peccatorum. Et Iohannes quidem grauiter ipsos monet, ne simulatam, sed ueram & seriam agant pœnitentiam: idq; dignis fructibus ostendant. Non tamen exigit specificam enumerationem singulorum delictorum: sed iudicat sufficere, quòd ea exponunt, quibus præcipuè conscientiam grauatam sentiunt, petentes instructionem. Ita publicani & milites dicunt: Quid faciemus. Actorum decimonono. Confitentur, & annunciant acta sua. Sed Lucas dicit, fecisse hoc illos qui iam crediderant: sicut Paulus post conuersionem, fatetur peccatum persecutionis: & sicut Augustinus, suas confeßiones edidit. Et non fit ibi, uel exigitur specifica enumeratio singulorum delictorum: sed agnoscunt & fatentur, actiones suas ad normam uerbi Dei non congruere: præcipuè uerò magicos libros exurunt, ita ipso facto promittentes emendationem. Ita Zachæus, Luc. 19. fatetur se multos fraudasse, & pollicetur emendationem. Christus uerò non exigit in specie & sigillatim enumerationem per singulas circumstantias: sed contentus est generali confeßione, cum Zachæus inquit: Si quem fraudaui. Et ad hanc confeßionem, Christus absolutionē pronūciat: Hodie salus facta est huic domui, quoniā & ipse est filius Abraham.

Venit enim filius hominis, quærere & saluare quod perierat. Filius etiam perditus, Lu. 15. generali confeßione peccati, & promißione emendationis, recipitur.

Hæc ideo annotaui, ut ostenderem, morem confeßionis quæ in nostris Ecclesiis seruatur, consentaneum esse Scripturæ: quos generali confeßione contenta, non exigit specificam enumerationem. Ea tamen quæ conscientiam præcipuè grauant, exponere consulit, instructionis & consolationis gratia. De hac confeßione loquitur Basilius in quæstionibus compendio explicatis, 288. cum inquit: Necessarium uidetur, ijs quibus dispensatio mysteriorum Dei commissa est, confitenda esse peccata. addit enim: Sic & hi qui antiquitùs pœnitebant, inueniuntur apud sanctos confeßi esse peccata sua. scriptum est enim in Euangelio: quia Baptistæ confitebantur populi peccata sua. & in Actibus confitebantur ipsis Apostolis, à quib. postea baptizabantur. Has uerò & similes sententias, quàm rectè & dextrè Pontificij ad integram suam enumerationem detorqueant, hæc obseruatio planè ostendit.

Quartò, ueteri Ecclesiæ in multo & frequenti usu fuit publica confeßio, quam ἐξομολόγησιν uocarunt. Illis enim qui deprehensi essent in publicis criminibus, quæ excommunicatione (sicut Augustinus loquitur) plectenda erant, publicè erat confitendum: hoc est, rei manifestorum, crimi-

num,

num, coram Ecclesia, quasi in publico iudicio accusabantur. ibi crimen erat apud pastorem & Ecclesiam agnoscendum: & externis signis ostendẽdum erat, ipsos uerè dolere, quòd Deum offendissent, & Ecclesiã polluissent: ibi usitata erat quaedam recitatio criminum. Tales enim non recipiebantur, nisi coram ministris & Ecclesia professi essent, se delicta agnoscere, de ijs dolere, petere ueniam, & promittere emendationem. Et illis interposito iudicio Ecclesiae, imponebatur publica satisfactio: ut innotesceret omnibus, eos uerè & seriò pœnitere: sicut inquit Hieronymus in 16. Matth. Erat autem haec publica confeßio, uel uoluntaria: ut cum criminosi seipsos sponte apud Ecclesiae praesides prodebant, deferebant & publicabant: utq; illud facerent, Patres diligenter exhortationibus instabant. Si uerò peccatum totam Ecclesiam offendisset, & tamen rei nollent illud publicè agnoscere & confiteri, Ecclesia illos compellebat ad publicã exomologesin, 1. publica correptione: 2. quando correptus recusabat, crimen agnoscere & fateri, excommunicabatur, & non recipiebatur, nisi prius publica confeßione crimẽ agnouisset. 3. quando priuatam fraternam correptionem, frater recusabat audire, tunc per denunciationem deferebantur crimina ad Ecclesiam: quae reos uel publica correptione, uel excommunicatione compellebat ad exomologesin. Et haec seueritas in publicis criminibus ideo adhibebatur:

nus exomologesin uocat actum pœnitentiæ: quando scilicet pœnitentia non sola conscientia profertur, sed actu aliquo administratur. Et omnes fermè illos actus, quos publica pœnitentia complectitur, Tertullianus tribuit exomologesi: & manifestè dicit, illam exomologesin fieri non tantum presbyteris, uerumetiam omnibus fratribus. Atq; ideo talem exomologesin, publicam scilicet, unam tantum concedit.

Ita apud Eusebium lib. 6. cap. 25. cùm Philippus Gordiani filius, uellet in Ecclesia populo precibus communicare, ab Episcopo loci non est permissus, ἢ ἐξομολογήσασθαι, hoc est, nisi confiteretur. Non autem flagitauit ab ipso Episcopus, ut secretò in aurem omnia occulta peccata sibi recēseret: sed iubet, ut inter publicè pœnitentes se sistat, quos uocat ἐξεταζομένους: quod uocabulum forense est, quando scilicet caussa criminis, instituta inquisitione in iudicio agitatur. Atque idea etiam dicit, διὰ πολλὰς κατ' αὐτὸν αἰτίας, propter multas aduersus ipsum accusationes: erant enim publica crimina.

Ita libro quinto capite uigesimooctauo. Natalis lapsus in hæresin, cilicio se induit, cinere conspergit, ad pedes Episcopi se prosternit, uestigijs clericorū et laicorū prouolutus, multis lachrymis errorem suum deflet. Talis publica confeßio, non pro quibusuis peccatis, sed pro illis quæ

uel

uel publica erant, uel excommunicationē merebā tur, sicut Augustinus inquit, imponebatur & suscipiebatur. Et si quando de alijs etiā peccatis fiebat, publica tamen professione, & uoce, & gestibus seu signis fiebat, non tantum coram sacerdotibus, sed & coram laicis, & omnibus fratribus: sicut Tertullianus & Eusebius de confessione illa scribunt. Ex illa publica confessione, postea fieri cœpit secreta, de illis peccatis quæ ad publicam pœnitentiam pertinebant. Tandem uerò secreta illa confessio, ad quæuis occulta peccata, in interiori pœnitentia detorta est. Id quomodo sensim & paulatim factum fuerit, ostendemus, utilis enim erit hæc obseruatio.

Disciplina igitur illa publicæ confessionis & pœnitentiæ, eousq; processit; ut si quis in animo propositum habuisset patrandi publici criminis etiamsi non subsecutum fuisset ipsum facinus, multi tamen uoluntariè sacerdotibus primùm hoc indicabant, & postea publicæ cōfessioni ac pœnitentiæ se subijciebant. Ita Cyprianus serm. 5. de lapsis: Qui & fide maiore, & timore meliore sunt, quāuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam, paruis licet & modicis uulneribus exquirunt. Au

dis,

dis, non fuisse uel præceptum necessarium, uel consuetudinem uniuersalem. dicit enim, fuisse exempla quorundã, qui fide maiore, & timore meliore erant. Non igitur omnes hoc fecerunt: nec damnati fuerunt illi, qui soli Deo talia confeßi sunt. Sed tamen talia exempla cœperunt alijs commendari, & ad imitationem proponi. Obseruet autem lector, Cyprianum ibi non loqui de omnibus, singulis & quibusuis peccatis cogitationum & uoluntatis, sacerdoti confitendis: sed disertè explicat, illa se intelligere, quæ de publicis criminibus perpetrandis, uoluntate concepta fuerant: ut de proposito abnegationis, in persecutione. Pertinent igitur & hæ sententiæ ad publicam pœnitentiam, & ad publica crimina: nec sunt generalia dogmata de quibusuis occultis peccatis, sacerdoti confitendis, quorum renati se reos esse agnoscunt coram Deo.

Quintò, quando admissa erant enormia crimina, ita tamen, ut non essent publicè Ecclesiæ nota & manifesta, rei non poterant compelli ad publicam confeßionem & pœnitentiam: tanta tamen erat seueritas disciplinæ, ut multi se ipsos publicarent publica confeßione. Maledicæ uerò linguæ, arripiebant inde occasionem obtrectandi pœnitentibus: sicut inquit Origenes homilia secunda in Psalmũ trigesimumseptimũ. Qui lapsus est, pcedit in medium, & exomologesin facit. Multi uerò audientes

dientes uel exprobrant, uel irrident, uel malè loquuntur. Vt igitur talis publica confeßio fieret ad ædificationem, consuluerunt Patres, prius hoc sacerdoti, ut erudito medico, exponendum esse: & eius consilium exquirendum, an publica confeßione sit Ecclesiæ manifestandum. Ita Origenes in Psalm. 37. Circumspice cui debeas confiteri peccatum tuum, proba prius medicum Si intellexerit et præuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaßis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipse facilè sanari: periti illius medici cõsilio hoc procurandum est. Hoc modo peccata, pertinentia ad publicam pœnitentiam, quando non erant manifestaria, primùm sacerdoti priuatim indicabantur, postea sequebatur publica confeßio & pœnitentia. Quòd enim Origenes in illo loco, non in genere de omnibus & singulis peccatis sacerdoti confitendis loquatur, inde manifestum. In prima enim homilia loquitur de delictis, concupiscentijs, & commißis quæ ante Deum proferuntur, & in conspectu ipsius per gemitum exponuntur. Deinde in secunda homilia loquitur in principio, de lapsibus qui olim ad publicam confeßionem pertinuerunt. Quia uerò inde sequebantur obtrectationes, suadet Origenes, ut tales lapsus primùm sacerdoti exponantur, ut de eius consilio uel suscipiatur publica confeßio, uel

omit-

omittatur. Sextò, cùm ardor ille remißior factus esset, & non inuenirentur qui uel sponte per se ipsos, delicta sua enormia quidem, non tamen manifestaria & notoria, coram Ecclesia, publicâ confeßione manifestare, uel consilio sacerdotis eâ in publico Ecclesiæ conuentu exponi uellēt: imò in notorijs etiam criminibus, propter confusionem publicæ confeßionis, multi omnem potius pœnitentiam spernabant: remissa igitur tandem, & prorsus fermè abrogata fuit seueritas publicæ confeßionis, & commutari cœpit in priuatam, ita ut talia crimina priuatim & secretò confiterentur sacerdoti: qui licet crimen illud in specie Ecclesiæ non proderet, iniungebat tamen delinquenti publicam pœnitentiam: ut ipso facto, in genere coram Ecclesia confiteretur & declararet, se graue aliquid commisisse. Testatur hoc Leo, epistola sexagesimanona. Et Zozomenus in Tripartita historia, libro nono capitè trigesimoquinto. Ita Augustinus inquit, de symbolo ad catechumenos libro primo capite sexto. Illi quos uidetis agere pœnitentiam, scelera sua commiserunt, aut adulteria, aut alia immania facta. Et utile est obseruare, quando, quomodo, & qua de caussa facta sit mutatio illa publicæ confeßionis, in priuatam seu secretam. Extat autem descriptio in epistola Leonis 78. ubi constituit, submouendā esse cōsuetudinē, qua de singulo

rum

rum peccatorum genere, libellis scripta confeßio, publicè recitabatur: cum sufficiat reatus conscientiarum solis sacerdotibus indicare, confeßione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei uideatur esse laudabilis, quæ propter Dei *timorem, apud homines erubescere non ueretur: tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, ut ea qui pœnitentiam possunt, non timeant publicare, remouenda erat improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arcerentur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta sua reserare, quibus possunt legum constitutionibus percelli. Sufficit ergo illa confeßio, quæ primum* Deo *offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit: quod tum demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.* Hanc Leonis *sententiam ideo adscripsi: quia manifestè ostendit, ea quæ de confeßione hominibus facienda, apud ueteres leguntur, non esse necessaria præcepta, nec iuris diuini, sed disciplinam esse externam, quæ pro ratione ædificationis* Ecclesiæ *mutari poßit. Illam enim consuetudinem, quòd crimina enormia quidem, sed uel proposito tantum, uel facto non toti* Ecclesiæ *notorió commissa, publica confeßione* Ecclesiæ *manifestabantur: quam* Tertullianus, Cyprianus, *&* Origenes *laudant,*

laudant, & imitandam proponunt: Leo pronunciat esse improbabilem, & remouendam. Illis ipsis enim ferè uerbis utitur, quibus genus illud confessionis Cyprianus & Tertullianus commendant: ob fidem scilicet maiorem, & timorem meliorem, non fugiendam esse publicationem sui.

Est & illud obseruandum in Leonis sententia, quòd non loquitur de generali omnium occultorum delictorum enumeratione, quādo inquit: reatus conscientiarum, sacerdotibus secreta confeßione indicari. sed ostendit, se loqui de huiusmodi criminibus, quæ si publicarentur, possent legum constitutionibus percelli: hoc est, quæ olim publicæ confeßioni & pœnitentiæ subiecta fuerunt.

Septimò, in Græca ecclesia, longè ante Leonē, facta fuerat mutatio illa publicæ confeßionis, in secretā. In historia enim Tripartita lib. 9. cap. 35. dicit Zozomenus, ab initio Ecclesiæ uisum fuisse sacerdotibus, ut peccata tanquam in theatro, sub testimonio cœtus Ecclesiastici panderentur, quod de publica confeßione dictū est. Socrates uerò addit: Cùm post persecutionem sub Decio factam, Nouatiani ab Ecclesia, propterea quòd pœnitentes, in persecutione lapsos recipiebat, disceßionem fecissent: quod factum est circa annū Domini 260. Episcopos antiquo canoni Ecclesiastico, de publica scilicet confeßione & pœnitentia adiecisse hāc additionem (uocat enim προσθήκην Canonis) ut

presbyter bonæ conuersationis, prudens & ἐχέμυθος, hoc est, seruans secreti, sicut Zozomenus inquit, ad hoc ordinaretur: ut lapsi ad illum accederent, ipsi confiterētur peccata. Ille uerò secundum uniuscuiusq; culpā, mulctā indicebat. Et Zozomenus illud de iniuncta mulcta, expreßè dicit idem fuisse, quod tūc Rom. ecclesia, in publica & solēni pœnitentia seruabat. Ita enim fermè morem illum recitat, sicut describitur distinct. 50. in cap. Quadragesimæ. Fuit igitur noua hæc προσθήκη, ad antiquum de publica confeßione canonem, ut lapsus suos peccatores, non amplius tanquam in theatro coram toto Ecclesiæ cœtu publicarent, sed secreta & priuata confeßione, presbytero pœnitentiario indicarent. Et quia erat ἐχέμυθος, confeßionem non prodebat in publicum, nisi forsan in certis casibus: ut de stupro diaconi. Sed tamen iniungebat mulctam, seu satisfactionem publicam.

Obseruet autē lector, id quod Origenis tempore seruatum fuit, ut scilicet lapsus priuatim sacerdotibus indicati, postea in cōuentu totius Ecclesiæ exponerentur: mox post annos 30. in Græca ecclesia mutatū esse, ut confeßio scilicet esset & seruaretur secreta, satisfactio uerò iniungeretur publica.

Occidentalis uerò, seu Latina ecclesia, seueritatē publicæ confeßionis, per ducētos fermè annos diutius retinuit, usq; ad Leonē scilicet, circa annū Domini 450. sicut in præcedētibus diximus. Indicat

cet aũt Socrates, solitos fuisse quosdã, apud pœnitẽtiariũ illum presbyterũ confiteri nõ tantũ publica & notoria crimina, sed & alia delicta post Baptismũ perpetrata. Zozomenus inquit: τὰ βεβιωμένα cõfitebantur. Nõ tamẽ fuisse mandatũ, obligãs omnes ad enumerationẽ omniũ & singulorũ delictorũ, inde colligitur. Vnus enim tantũ presbyter, ad has cõfeßiones audiendas cõstitutus fuit, in amplißima Constantinopolitana ecclesia, in qua 60. presbyteri, tẽpore Iustiniani fuerũt. Et Socrates dicit, nobilem quandã mulierem, presbytero illi confessam peccata κατὰ μέρος, hoc est, ex parte. Et ad hanc confeßionẽ nec integrã, nec specialẽ, presbyterum eam absoluisse, iniũcta hac satisfactione, ut unà cum cõfeßione, ostenderet ieiunio et orationibus opus dignũ pœnitentia: illam uerò progressam cœpisse & aliũ suum lapsum accusare, diaconum scilicet Ecclesiæ, secum concubuisse. Nõ igitur omnibus neceßitas confeßionis illius imposita fuit: aliàs enim non suffecisset unus presbyter: nec integra omnium & singulorum peccatorũ enumeratio, tanquam iure diuino ad remißionẽ necessaria exacta fuit, sicut confeßio mulieris κατὰ μέρος facta ostendit. Sed præcipuè instituta fuerat, pro publicis & notorijs lapsib. usurpari uerò cœpit etiã ad confeßionẽ aliorũ peccatorũ, sicut iã diximus. Nostra uerò quæstio est, an confeßio illa, siue publica siue priuata, tanquã iure diuino ad remißionẽ

peccatorum necessaria, tunc in Ecclesia habita fuerit. Et publicam quidem confeßionem, non iudicatam fuisse iure diuino ad remißionē peccatorum necessariam, mutatio & abrogatio eius ostendit. Iam uerò illam etiam constitutionem, priuatim & secretò audiendi lapsorum confeßiones, historia hæc dicit, in Constantinopolitana ecclesia à Nectario abrogatam & sublatam esse, propter facinus illud diaconi, in confeßione publicatū, in magnum Ecclesiæ scandalum. Sed quomodo abrogatio illa per Nectarium facta est? Gropperus dicit, non ipsam secretam confeßionem abrogatam, sed illum tantum morem sublatū, quo secreto confeßis, publica imponebatur pœnitentia peragenda. Sed historia simpliciter dicit, desijsse tunc morem illum, quòd scilicet certus quidam presbyter ad hoc ordinatus erat, ut audiret confeßiones pœnitentium.

Lindanus fingit, Nectarium hoc tantum abrogasse, quòd unus certus presbyter ad audiēdas confeßiones constitutus erat: mansisse autem omnino necessariam, priuatam seu secretam confeßionem, sed liberū permissum esse, cui quis uellet ex presbyteris confiteri. Sed historia manifestè ostendit, figmentum hoc esse. Zozomenus enim dicit, post Nectarij illam abrogationem, quemque iudicio propriæ conscientiæ relictum. Num uerò ita, ut confiteretur cui uellet? Hoc certè non dicit: sed inquit, permissum fuisse quēq; μετέχειν τῶν μυστηρίων,

ὡς αὐ

ὡς ἂν ἑαυτῷ συνειδείη καὶ θαῤῥεῖν δύναιτο. hoc eſt: poſt illam abrogationem, ad cõmunionem myſteriorum quiſq; admiſſus eſt, prout ſibi conſcius erat, & iudicare poterat, ſe bona conſcientia, non ad iudicium communicare poſſe myſterijs. Antea igitur ad communionem non admittebantur, niſi prius confeßi fuiſſent peccata. Sed per Nectarij abrogationem, quiſq; permiſſus eſt, τῷ ἰδίῳ συνειδότι. quod manifeſtè opponitur iudicio, quod fiebat in confeßione. Et multo manifeſtius argumentum eſt, ipſam ſecretam confeßionem per Nectarium abrogatam: quòd Socrates conqueritur, abrogatione illius diſciplinæ, ſublatã mutuam illam correptionem de qua Paulus inquit: Nolite communicare operibus illorum infructuoſis: ſed magis arguite. Et quod Zozomenus clarius dicit, per illam Nectarij abrogationem, cœpiſſe antiquam grauitatem & ſeueritatem, in morẽ arbitrarium & negligentiorẽ degeneraſſe. Et addit, prius, hoc eſt, ante illam abrogationem, minora & pauciora peccata fuiſſe, præ uerecundia & pudore confitendi propria peccata: & propter ſeueritatem illorum qui ad hanc rem, ut iudices ordinati erant. Quid igitur Nectarius abrogarit, uel ex hac querela manifeſtum eſt. Sed inquis, abrogationem illam nec Socrates nec Zozomenus laudãt. Reſpondeo: Diſciplinam illam & utilitatem eius commendant, quæ nec nobis improbatur. Sed tamẽ neuter

illorum affirmat, confeßionem iure diuino, ad remißionem peccatorum necessariam esse: nec asseuerant, eius abrogationem iuri diuino contrariam esse. Sed Zozomenus commēdans antiquam illam disciplinam, inquit: ὡς οἶμαι, ut arbitror. Et Socrates dicit: Quid consilium illius abrogationis Ecclesiæ contulerit, Deus uiderit.

Nobis uerò illud ueteris Ecclesiæ iudiciū sufficit, confeßionem, utut utilitas disciplinæ eius laudetur & cōmendetur, nō esse iuris diuini, nec ad remißionē peccatorū necessariā. Aliàs enim propter nullas turbas abrogari uel potuisset, uel debuisset.

Colligamus igitur in summam, quæ ex hac Nectarij historia conficiuntur. Omnino uerum est quod Zozomenus inquit, Deum mandasse peccatoribus ueniam νέμειν: sed illis qui pœnitentiam agunt, peccata agnoscunt & confitentur. Qui uerò recusant peccata cōfiteri, illos maius onus quasi auctæ peccati usuræ, sibi acquirere. Sed quæstio est, cui necessariò confitenda sint peccata. Et primùm quidem in usu fuit publica confeßio. Sed eam non esse necessariam, eius abrogatione ostensum est. Deinde usurpata aliquandiu fuit confeßio, quæ priuatim seu secretò sacerdoti fiebat. Sed nec illam iure diuino ad remißionem esse necessariam, licet disciplina sit utilis, Ecclesia Nectarij tempore, eius abrogatione ostendit. Sola igitur illa peccatorum confeßio quæ Deo fit, iu-

re di-

re diuino ad remißionem peccatorum necessaria est: sicut Chrysostomus, Nectarij successor, multis & sæpißimè hoc ostendit. Sed contra hæc omnia Pighius obijcit, quod in una Constantinopolitana ecclesia, ab uno Nectario, paucorum consilio, ut furori tumultuantis populi succurretur, factum est, non statim pertinere ad iudicium & consensum catholicæ Ecclesiæ. Sed tamen abrogationem illam nemo, etiam ex illis qui eam non satis probabant, uel ausus fuit uel potuit, ut Scripturæ seu uerbo Dei repugnantem, reprehendere aut damnare. Imò Zozomenus expreßè dicit: Nectarius primus abrogauit presbyterum, super pœnitentes ordinatum. ἐπηκολούθησαν δὲ σχεδὸν εἰ πάντων ἐπίσκοποι. hoc est: exemplum illius abrogationis, secuti sunt omnes fermè episcopi. Socrates dicit, in alijs hæresibus, mansisse Canonem illum de audiendis confeßionibus: in Ecclesia uerò τῶν ὁμοουσίων, antiquatum fuisse.

Et ex Chrysostomo, qui proximè post abrogationem illam, Constantinopolitanæ ecclesiæ administrationem suscepit, manifestè colligitur, quòd Ecclesia illius temporis senserit, confeßionem peccatorum quæ sacerdoti fit, non esse iure diuino, ad remißionem peccatorum necessariam.

Et ex hac Nectarij historia intelligi potest, qua occasione, qua de causa, & in quem sensum,

Chrysostomus sententias illas quas suprà annotauimus (quòd scilicet nō necessarium sit homini, confiteri peccata, sed sufficiat Deo ea confiteri) sæpissimè repetiuerit. In recēti enim memoria, tunc adhuc erat Nectarij abrogatio.

Lindanus cōtendit, Chrysostomum tantum hoc disputare, quòd publica peccatorum confeßio non sit necessaria, quia dicit: Non in theatrum te duco: non dico, ut prodas te in publicum. Nō necesse est præsentibus testibus cōfiteri, &c. Sed idem etiam dicit: Non dico ut confitearis conseruo tuo. Solus Deus te cōfitentem audiat. item: Soli Domino, nullo alio conscio, confitearis. Nec publicam igitur, nec priuatam confeßionem, Chrysostomus uult iure diuino, ad salutem necessariam esse.

Octauò, ut ad ordinem historicæ obseruationis redeamus. Hactenus ostendimus, in ueteri Ecclesia morem fuisse publicæ confeßionis, in grauioribus seu manifestis criminibus. Quæ cōsuetudo postea, ut improbabilis iudicata, remota fuit, & mutata in secretam confeßionem: quæ publicā tamen mulctam, seu satisfactionem iniungebat. Sed & priuata illa, in Græca ecclesia sub Nectario abrogata fuit. Latina uerò ecclesia, secretam illam confeßionem retinuit: sed sicut antea publica confeßio, in secretam erat mutata. Ita postea etiam antiquata fuit seueritas iniungendæ publicæ pœnitētiæ, pro grauioribus criminibus, secretò confeßis: atq; ita

etiam

etiam mulcta seu satisfactio publica, in priuatam seu secretam commutari cœpit. Inde uerò posterioribus temporibus, auricularis Pontificiorum confeßio generata est: quæ omnium & singulorum delictorum enumerationem, ad salutem necessariam exigit.

Nonò. Et illa quidē quæ hactenus ex Patribus, annotauimus, ad ea potißimùm crimina spectant, propter quæ excommunicari aliquis merebatur, sicut Augustinus inquit: siue illa essent palàm, siue clàm, siue tantum uoluntatis proposito commissa. Non dißimulandum tamen est, extare præterea apud ueteres, multas sententias, quibus exhortantur populum, ut alia etiam peccata sacerdoti per confeßionem exponant. Ita Cyprianus lib. 5. epistola 14. & 16. dicit, in minoribus etiam peccatis, quæ quidē nō in Deum cōmittantur, ueniendum esse ad exomologesin. Sed cōsiderandum est, qua ratione, quo sensu, & in quem finem, priuatā illam confeßionem commendarint. Nullo modo enim senserunt, iure diuino ad remißionem peccatorum necessarium esse, omnia peccata, in specie & sigillatim, sacerdoti iuxta omnes circumstantias enumerare, ita ut ea quæ sacerdoti in specie non exponuntur, remitti non poßint, etiamsi uerè pœnitens, Deo ea confiteatur. Alias uerò habuerunt rationes, propter quas & seruarunt & commendarunt priuatam confeßionem: quia scilicet

utilis sit disciplina, primò ad rudiorum informationem, de uera agnitione, de gradibus, de grauitate peccatorum, item de uera & salutari ratione agendæ pœnitentiæ. 2. Ad medicinam: quomodo scilicet quælibet peccata curanda & mortificanda sint, ut in posterum caueantur & utentur, quæ uitæ emendatio, quibus peccatis opponenda sit. 3. Consilij gratia: ut in casibus dubijs, pastoris consilio ouiculæ ex uerbo Dei instruantur. 4. Propter consolationem, quando scilicet peccatum aliquod præcipuè conscientiã grauabat & perturbabat, ut ex generali prædicatione cõscientia non posset consolationem concipere, tunc consulebant pastori hoc esse exponendũ, propter priuatam absolutionẽ. 5. Quia absolutio non est impertienda, nisi qui pœnitentiã agit, impœnitens uerò ligandus est: ideo sacerdotem ex aliqua pœnitẽtis professiõe oportet intelligere, an ille qui absolutionẽ petit, sit absoluẽdus, an uerò ligãdus. Ad illã uerò discretionẽ non opus esse integra seu speciali enumeratione omniũ delictorũ, postea ostendemus. Ita Chrysostomus, qui præ cæteris acriter cõtendit, non necessariũ esse ad remissionẽ peccatorũ, sacerdoti peccata exponere & manifestare: tamen lib. 2. de Sacerdotio inquit: Multa arte opus est, ut qui laborant Christiani, ultrò sibi persuadeant, sacerdotũ curationibus se submittere oportere: imò, ut curationis & medicinæ nomine,

gratiam

gratiã illis habeant. Et hoc est quod Zozomenus dicit, post Nectariũ, confessionem sacerdotalem factam fuisse ἀδιάφορον. Ita Origenes in Psal. 37. dicit: Proba prius medicũ, cui debeas lãguoris causas exponere: ut si quid ille dixerit, si quid consilij dederit, facias & sequaris. Idẽ in 2. cap. Leuitici dicit, sacerdoti indicari peccatũ, & quæri medicinã, secundũ eum qui ait: Pronũciabo aduersus me iniusticiam meam Domino, & tu remisisti. Ita homilia 1. in Psal. 37. Deus sicut corpori medicamenta præparauit, ita & animæ, in his sermonibus quos per diuinas Scripturas seminauit, ut quæramus medicinam. Archiatros Christus est: medici, sunt ministri uerbi, quibus curandorũ uulnerũ disciplina cõmissa est. Et huc refert publicas Episcoporũ correptiones. Ibidem: Si in corpore macula uel uulnus oriatur, sollicitus es, & perquiris, quid curæ debeas adhibere, quomodo corpori sanitas antiqua restituatur. In eandẽ sententiã Cyprianus sermone 5. de lapsis dicit, peccatores per confessionem animi sui pondus sacerdotibus exponere, salutarem medelam, paruis scilicet & modicis uulneribus, exquirere. Basilius in quæstionibus cõpendio explicatis, 288. Quia modus cõuersionis debet esse οἰκεῖος τοῦ ἁμαρτάνοντος, accõmodatus ad rationẽ peccati: et debet fructus ostendere, dignos pœnitẽtia: ad hoc aptus est modus cõfessionis, quæ sit illis quibus dispensatio mysteriorũ Dei cõmissa est.

est. Et cap. 98. dicit, confeßionem peccatorũ hanc habere rationem, quam uulnus habet aliquod corporis, uel paßio quæ medico monstranda est, qui testimonium habet curæ & medelæ. Ita Hieronymus in 16. caput Matthæi: Sicut in ueteri Testamento, sacerdotes noticiam habebant leprosi & nõ leprosi, ut possent discernere, qui mundus, quiue immundus esset: ita in nouo Testamento, sacerdotem nõ debere temerè sibi arrogare clauem potestatis, absq; claue scientiæ et discretionis: sed pro uarietate peccatorum, debere nosse qui ligandus sit, quiue soluendus. In Ecclesiasten cap. 10. Si quem serpens diabolus occultè momorderit, & nullo conscio eum peccati ueneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiã, nec uulnus suum fratri & magistro uoluerit confiteri: magister qui habet linguam ad curandum, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus uulnus suum medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat.

Idem uult aliud Hieronymi dictum: Vulnus nõ intellectum, tardius sanatur.

Augustinus elegãter hoc describit, epistola III. ad Iulianũ Comitem: Si transgredimur in aliquo peccato post Baptismum, ordinauit nobis pœnitentiam propter fragilitatem nostram. Ideo debemus confeßiones nostras ueraciter confiteri, & fructus dignos facere: id est, præterita ne iteremus,

secundum

secundum iußionem Deum timẽtis sacerdotis: qui sacerdos, ut sapiens medicus, primùm sciat curare peccata sua, & postea aliena uulnera detergere: & sanare, non publicare. Nos sequamur, perquiramus, & cum talibus consilium salutis nostræ ineamus. Ita Ambrosius in historia Tripartita libro 9. cap. 30. *Ambrosius ad Theodosium pœnitentem inquit: Quibus pharmacis curasti uulnera illa? Respondet Imperator: Tuum opus est, & ostẽdere et miscere pharmaca: meũ uerò, suscipere.*

Hanc tamen disciplinam non fecerunt simpliciter iure diuino necessariam, ad remißionem peccatorum.

Apud Caßianum *enim de fine pœnitentiæ, Pynufius abbas dicit: Si uerecundia retrahente, reuelare peccata coram hominibus erubescis: illi quem latêre non possunt, confiteri ea iugi supplicatione non desinas, ac dicere: Tibi soli peccaui, &c. qui absq; ulla uerecũdiæ publicatione curare, & sine improperio peccata donare consueuit.*

Origenes *etiam homilia* 2. *in* Leuit. *ubi dicit, medicinæ gratia sacerdoti peccata indicanda, enumerat præterea alios modos, quibus ad remißionem perueniatur.*

Ad hæc nouem capita, omnes ueterum sententiæ commodè referri possunt. Longè *aliud uerò est, de quo præcipuè* Pontificia *confeßio dimicat: confeßionem scilicet quæ sacerdoti fit, iure diuino*

ad remißionem peccatorum esse necessariam: & quidem ita, ut nullum peccatum dimittatur, quod per confeßionem sacerdoti non fuerit expositum: itẽ, ad remißionẽ peccatorũ necessariã, esse omniũ & singularũ peccatorũ, secundum omnes circum stãtias enumerationẽ, quæ sacerdoti fiat: in specie, & sigillatim: & si unum reticeatur, etiamsi Deo quis illud cõfiteatur, tamẽ non ualere absolutionẽ.

Et hæc sunt, quæ nec ex Scriptura, nec ex ueteribus liquidò ostendi & probari possunt. Licet enim inueniantur alicubi apud ueteres sentẽtiæ duriores, inclinantes ad neceßitatẽ confeßionis: possunt tamen opponi aliæ dißimiles ueterum sententiæ, sicut Gratianus in utranq; partem sententias collegit. Et quæ fuerit ueteris Ecclesiæ de confeßione sententia, Nectarij historia, & conciones Chrysostomi liquidò ostendunt.

Et hæc cum ita se habeant, intelligit lector, quale sit Pontificiorum artificium: quòd ubicunq; in ueterum scriptis, uocabulum confeßionis inueniunt, statim exclamant, auricularẽ suam confeßionẽ, totius antiquitatis testimonio probari & stabiliri. Hanc uerò simplicẽ distributionẽ, de uarijs generib. cõfeßonis ueteris Ecclesiæ, ideo institui, ut ueterũ sentẽtiæ rectius et cõmodius intelligi et explicari poßint: utq; ostẽdatur, cõfeßionẽ de qua ueteres loquuntur, nõ patrocinari auriculari illi, pro qua Pontificij dimicãt. Quæ uerò ex supposititijs qui-

quibusdã scriptis, quæ Augustino tribuuntur allegãt, nihil nos mouẽt: ut de uera, & falsa pœnitẽtia, itẽ de uisitatione infirmorũ: ubi dicitur, nõ sufficere, si soli Deo cõfiteamur peccata, sed sacerdotẽ faciendũ esse penitùs participẽ conscientiarũ nostrarũ, illi aperienda penetraliũ nostrorũ abditißima latibula, & conscientiarũ penitiora reuelãda repagula, &c. Talia enim à posterioribus, sub ueterum nominibus conficta sunt: ut prætextu antiquitatis, rudioribus facilius imponere possent. Prodest etiam ad hec distributio illa, ut bonis uiris ostendi poßit, nostras Ecclesias, ea quæ in ueterũ scriptis de cõfeßione, uera, utilia, et Scripturæ cõsentanea extãt, non reijcere uel damnare, quãdo Põtificias superstitiones taxamus. Publicæ enim pœnitentiæ exẽpla quædã apud nos seruantur. Et quidẽ optamus, posse in hoc genere plura quædã ex ueteris Ecclesiæ disciplina, in usum reuocari, quæ in Põtificia ecclesia uel prorsus collapsa, uel in superstitiones et ludibria cõuersa sunt. Priuatæ cõfeßionis usus apud nos seruatur, ut generali ꝓfeßione peccati, et significatione pœnitentiæ, petatur absolutio. Cũq; nõ sine iudicio, usurpãda sit clauis uel soluẽs uel ligãs, in priuato illo colloquio pastores explorãt auditorũ iudicia, an rectè intelligant doctrinã de peccatis exteriorib. & interiorib⁹, de gradibus peccatorũ, de stipẽdio peccati, de fide in Christũ. deducũtur ad cõsiderationẽ peccatorũ: explorãtur, an serio

an serio doleant de peccatis, an iram Dei timeant, & cupiãt illam effugere, an habeant propositum emendationis: Interrogãtur etiam, si in certis quibusdam peccatis hærere existimãtur. Traditur ibi doctrina, & exhortatio de emẽdatione: quæritur uel consilium uel consolatio, in grauaminibus conscientiæ. Et tali confeßioni, impertitur absolutio. Hæc certè sunt substantialia cõfeßionis, de qua ueteres loquuntur. quæ cum à nobis, sine conscientiarum laqueis, Christiana libertate ad ædificationem retineantur & usurpẽtur: iniustè accusamur, quasi totam antiquitatem conuellamus, conculcemus & damnemus.

His ita explicatis, facilius iam & breuius expediri poterit examen Tridentini decreti, de Confeßione. Principiò autem ex ipsis uerbis Decreti ostendemus, qualem cõfeßionem intelligant, de qua dimicant. Et hæc obseruatio utilis est, ad uerã controuersiæ explicationem. Conati autem hactenus fuerunt multi Pontificij scriptores, in Germania præsertim, acerbitatem legis Pontificiæ de confeßione, uarijs pharmacis mitigare. Sed Concilium sine misericordia, durißimas conditiones Pontificiæ confeßionis renouat, confirmat & stabilit.

Vocatur autem hæc confeßio, secreta, arcana, clancularia, priuata & auricularis: quam Concilium ita describit, ut peccator post Baptismum lapsus, omnia & singula peccata mortalia, etiamsi occul-

occultißima ſint, non in genere duntaxat, ſed in ſpecie ac ſigillatim, ſacerdoti integra, aperta & uerecunda confeßione, explicatis ſingulorum circumſtantijs quæ ſpeciem peccati mutare poſſunt, declaret, recenſeat, exponat, explicet, & detegat, excußis & exploratis omnibus conſcientiæ ſinibus & latebris. Hæc omnia ſunt uerba Tridentini decreti. Et talem confeßionem uolunt ſub pœna anathematis credi, à Chriſto eſſe inſtitutam.

Declarant etiam in VII. Canone, ſe non uelle confeßionem, quæ ad erudiendum & conſolandũ pœnitentem utilis ſit, ſed enumerationem, quæ iure diuino neceſſaria ſit ad remißionem peccatorum: ita ut qui non omnia hoc modo confeſſus fuerit, illi diuinam bonitatem, per miniſterium ſeu abſolutionem, nihil remittere. Abſolutionis enim cõmoda, conſolationes, efficaciam & certitudinem, ex integra & ſpecifica illa enumeratione ſuſpendunt: ſicut in ſpeculo exemplorum, multas fabellas recitant, de ijs qui Deo peccata ſua reuelarãt, ſacerdoti uerò in genere confeßi fuerunt peccata, multis etiam in ſpecie enumeratis: ſed quia unicum aliquod reticuerant, de quo tamen uerè pœnitentiam agebant, nullam ipſis remißionem per abſolutionem collatam fuiſſe.

Hæc uerò eſt uetus illa carnificina conſcientiarum, quam gladio ſpiritus, Eccleſiæ noſtræ ex-

 cuſſerunt,

cusserunt, propter multas grauissimas caussas: 1. quia imponitur conscientijs, cum nec Christi, nec Apostolorum uel præceptum, uel exemplum habeat. 2. nullam in uerbo Dei habet promissionem. 3. Euangelium transformat in legem: statuit enim, remissionem pendere ex enumeratione. 4. gratuitæ condonationi substituit meritum enumerationis & satisfactionis. Cõfessionem enim meritoriam esse, ad culpæ remissionem, pœnæ diminutionem, paradisi apertionem, & salutis fiduciam, Scholastici expressè tradunt. 5. conscientiam adducit in dubitationem & desperationem, scrupulosa illa enumeratione. uidens enim se non posse omnia delicta colligere, nunquam acquiescit. dubitatio uerò extinguit fidem. 6. exigit rem impossibilem. constat enim, plurima peccata, nos nec intelligere, nec meminisse, iuxta illud: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. Dicunt quidem, illa tantum enumeranda esse, quorũ post diligentem discussionem, memoriam & conscientiam habemus. Sed si semel admissum fuerit, remissionem pendere ex enumeratione, cõscientia semper dubia erit de occultis: & semper hæsitabit, an iustam adhibuerit diligentiam discussionis. Licet igitur disciplinam priuatæ explorationis retineamus, nolumus tamen conscientijs laqueos inijci, quasi iure diuino necessaria sit enumeratio coram

sacerdote

ſacerdote, omnium & ſingulorum delictorum, quæ à Deo *nobis remitti uolumus: ut quæ ſacerdoti non enumerentur, à* Deo *non remittantur.*

Operæprecium uerò eſt cõſiderare, quibus argumentis talem confeßionem, ſicut eam deſcribũt, probent & confirment. Duo autem præcipua uideo argumenta eſſe, quibus Tridentinum capitulum confeßionem illam ſuperſtruit.

Primum eſt ab antiquitate, & à teſtimonio uniuerſæ Eccleſiæ. Dicunt enim, uniuerſam Eccleſiam ſemper intellexiſſe, talem, ſicut eam deſcribunt, confeßionem à Chriſto inſtitutam, & iure diuino ad remißionem peccatorum neceſſariam eſſe. Sed profectò nimis impudens hoc eſt mendacium. In Scriptura enim nullum extat mandatum, nullum teſtimonium, nullum exemplum de tali integra & ſpecifica enumeratione. Nec ueteribus talis enumeratio nota eſt: imò & Nectarij exemplum, & Chryſoſtomi conciones oſtendunt, ne illam quidem confeßionem, quæ in ueteri Eccleſia uſitata fuit, neceſſariam aut iuris diuini iudicatam fuiſſe, ſicut oſtendimus. Et quidam Gratiani adhuc tempore, cum acriter quidem diſputaretur de confeßionis neceſſitate, nondum tamen fuit articulus fidei. prolixam enim recitationem diuerſarum ſententiarum, quarum quædam affirmant confeßionem eſſe neceſſariam, quædam negant, ita concludit:

Quibus autoribus, uel quibus rationum firmamẽtis, utraq; sententia nitatur, in medium exposuimus: cui autem harum potius adhærendum sit, Lectoris *iudicio reseruatur. utraq; enim harum astipulatores habet sapientes & religiosos uiros.* Non *itaq; uerum est quod* Tridentinum *capitulũ affirmat, uniuersam* Ecclesiam *semper intellexisse, confeßionem illam iure diuino necessariam esse, ad remißionem peccatorum. Ante annos quadringentos,* Gratiani *tempore, pij & religiosi uiri habiti fuerunt, qui censuerunt confeßionem nõ esse necessariam.* Nunc *uerò anathema est, qui dixerit, ad remißionem peccatorum necessariam nõ esse iure diuino,* Pontificiam *confeßionẽ.* Et *tamẽ non uerentur, de uniuersæ antiquitatis testimonio gloriari.* Similis *impudentiæ est quòd dicunt, uniuersam* Ecclesiam *semper intellexisse, talem confeßionem à* Christo *institutam esse, ita ut ideo iure diuino ad remißionem peccatorum necessaria sit.* Præterquam *enim quod ex* Scriptura *illud ostendi non potest,* Glossa *de pœnit. dist. 5. cùm recitasset, multos uarijs modis & argumentis conatos fuisse, ut ostenderent confeßionem illam habere fundamentum in* Scriptura, *tandem concludit.* Sed *melius dicitur, eam institutam fuisse à quadam uniuersalis* Ecclesiæ *traditione, potius quàm ex noui uel ueteris* Testamenti *autoritate.* Et *traditio* Ecclesiæ *obligatoria est, sicut præceptũ.* Ergo *necessaria*

cessaria est confeßio in mortalibus, apud nos: apud Græcos, non quia non emanauit ad illos traditio talis. Hæc Glossa.

Notæ sunt etiam Scholasticorum disputationes. Bonauentura sentit, confeßionem à Christo insinuatam, ab Apostolis institutam, à Iacobo promulgatam. Sed Sacramenta non possunt institui, nisi à solo Christo. Ideo Scotus dicit: Maximè conueniens esset, si præceptum cõfeßionis posset euidenter haberi ex Euangelio. Et si aliquid in Euangelio ad hoc ualeret, uideretur esse illud, Iohannis uigesimo. Sed animaduertit hoc non satis firmum esse, ideo sumit dictum Iacobi: Confitemini alterutrum, &c.

Sed inquit: Nec per hoc uidetur mihi, quòd Iacobus præceptum hoc uel dederit, uel à Christo præceptum promulgarit. Videns igitur, hanc disputationem destitui ueris & firmis Scripturæ testimonijs, tandem concludit, præceptum cõfeßionis à Christo promulgatum esse Apostolis, Ecclesiæ uerò per Apostolos, absq; omni Scriptura. Sed Hieronymus dicit: Quod de Scriptura canonica autoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.

Panormitanus etiam disputat, Pontificiam confeßionem nõ esse iuris diuini, sed humani. Falsum igitur est quod Tridentinum decretum affirmat, uniuersam Ecclesiam semper intellexisse, confes-

sionem sicut Pontificijs usitata est, à Christo instituta, & iure diuino necessariam esse. Nam liberæ fuerunt opiniones de hac disputatione, etiam Panormitani tempore. Nunc uerò factus est inde articulus fidei, ita ut anathema sit, si quis dixerit, confeßionem illam non esse institutam iure diuino.

Alterum argumentum pro stabilienda sua confeßione, ex ipsa Scriptura deducunt. Et obseruetur, quàm uarijs modis tentatæ fuerint probationes Pontificiæ confeßionis, ex Scriptura. Quidam ex ipso paradiso usq; petierunt probationes, ut cum Deus inquit: Adam, ubi es? uel cum ad Cain dicit: Vbi est Abel frater tuus?

Ex nouo Testamento proferunt, quod Matt. 3. scriptum est: Veniebant, & confitebantur peccata sua. Matt. 16. Tibi dabo claues, &c. Matth. 8. Vade, ostende te sacerdoti. 1. Ioh. 1. Si confiteamur peccata nostra, &c. Iacobi: Confitemini alterutrum peccata. Sed Tridentinum concilium agnoscit, iniuriam fieri illis, Scripturæ dictis, si ad Pontificiam confeßionem intorqueâtur. Ideo sumit tantũ sententiam Christi, Ioh. 20. Scotus enim monuit, si aliquid in Euangelio ad hanc probationem ualeret, esset illa Christi sententia.

Suprà autem in primo capitulo, de explicatione & uera sententia illius dicti Ioh. 20. quædam annotauimus: ideo nunc tantum examinabimus,

quomodo

quomodo hoc capitulum quintum ex illis uerbis, demonstret, auricularem confeßionem ibi esse institutam, ut iure diuino ad remißionem peccatorum necessaria sit. Christus, inquiunt, his uerbis sacerdotes iudices constituit, ut pro potestate clauium, pronuncient sententiam uel remißionis, uel retencionis peccatorum.

Sed nullum iudicium rectè exerceri potest, in cognita caußa. Ideo omnia peccata sacerdoti, ut iudici, in confeßione quando petitur absolutio, sigillatim enumeranda, exponenda & detegenda sunt. Dupliciter autem actus ille iudicialis, in absolutione à Pontificijs intelligitur. Primò, sicut in politico iudicio: audita caussa, fit examen & exploratio, quid & quantum uoluntariæ pœnæ reus afferat: & deliberatur, quanta præterea mulcta imponenda sit, ut ita facta recompensatione delicti, reus absoluatur. Ita quidam uolunt, sacerdotem in confeßione, audita explicatione omnium peccatorum, & singularum circumstantiarum, debere explorare, qualis & quanta adsit in pœnitente contritio: debere præterea deliberare, qualis pœna pro grauitate delictorum, pœnitenti iniungenda & imponenda sit: ut facta recompensatione peccatorum contritionis & satisfactionis, peccator iustè & meritò, tanquàm in iudicio absoluatur. Ad hanc sententiã nõ obscurè allu dit Tridentinum capitulũ. bis enim repetit, ꝑpter

in iungendas pœnas pro peccatis, necessariam esse illam enumerationem. Sed hæc sententia manifestè, & quasi exprofessò pugnat cū sententia Christi. Non enim iussit annunciare persolutionem peccati: ut scilicet tunc, & hoc respectu, pronuncient sententiam remissionis, si uiderint in pœnitente recompensationem pro peccatis: sed iussit prædicari remissionem peccatorum, in suo nomine, Lu. 24. hoc est, non ex nostris operibus, sed gratis, propter meritum & satisfactionem Christi, ijs qui credunt in ipsum. Rom. 3. & 5. Acto. 10. Alij uerò argumentum illud subtilius & speciosius ita formant. Potestas remissionis & retentionis peccatorum, non rectè potest administrari sine cognitione & iudicio, an remittenda, an uerò retinenda sint alicui peccata. Illud uerò non potest fieri sine enumeratione peccatorum. Ergo absolutionis processus instituendus est, ad formam iudicij forensis. Sed rectè respondetur, discrimen esse inter iudicium, & functionem ministerij Euangelici. In iudicio enim, iuxta caussæ cognitionem pronunciatur, prout uel bona uel mala est, uel prout reus affert compensationem pro delicto. Ministerium uerò Euangelij, mandatum habet annūciandi & impertiendi alienum beneficium, Christi scilicet, ad remissionem peccatorum, illis qui laborant & onerati sunt, & petunt refocillari. Et qui petit absolutionem, duo sibi proponit. Primò, ipsum Deū,

utpote à quo petit & quærit remißionem peccatorum: atque ideo coram ipso, totum cor suum effundit. deinde proponit sibi ministrum, cuius uoce seu ministerio, tanquam legati, nuncij seu interpretis, Deus *utitur, ad impertiendam & obsignandam absolutionem.* Quando igitur Deo *delictum meum cognitum feci, non necessaria est scrupulosa enumeratio coram ministro, qui tantum dispensator est alieni beneficij.*

Sed inquis: Omnino *tamen ministro necessaria est clauis discretionis, quæ sine cognitione & iudicio esse non potest: ne scilicet ei peccata remittat cui retinenda sunt, aut ei retineat cui soluenda sunt. non enim pro arbitrio, sed certo mandato ministris commissa est administratio clauium.* Respondeo. Hoc concedimus: *sed quæstio est, quomodo iudicium illud in ministerio instituendum & exercendum sit.* In *generali prædicatione enim pœnitentiæ & remißionis peccatorum, multis qui pœnitentiam agunt, & fide promißionem accipiunt, uirtute* Dei *peccata remittuntur, etiamsi de illorum siue peccatis siue pœnitentia, siue fide, ministro nihil constet. Sed de impertienda priuata absolutione, alia ratio est. Si enim aliquem absoluerem, de quo planè ignorarem, an ex uerbo* Dei *esset prius institutus, de peccato pœnitentia, fide in* Christum, *gratia* Dei, *& remißione peccato-*

rum: non rectè administrarem potestatem remittendi peccata. Item si ignorarem, an quis uel pœniteret, uel crederet: uel si scirem, esse quem impœnitentem & incredulum, & tamen ipsi pronunciarem sententiam remißionis: non rectè facerem. Tale igitur iudicium, & talis cognitio requiritur, ut minister intelligat, eum qui absolutionem petit, doctrinam intelligere peccata agnoscere, pœnitentiam agere, & in Christum credere. Iam quæritur, an ad hanc cognitionem opus sit specifica illa enumeratione omnium peccatorum, & circumstantiarum eius. Certißima autem est quæstionis huius explicatio & solutio, ex Baptistæ, Christi & Apostolorum exemplo. Nam & in Baptismo, priuatim singulis, qui baptizantur, remittuntur peccata: & requiritur iudicium & cognitio in ministris, quos ex adultis ad Baptismum admittere & recipere debeant: qui scilicet pœnitentiam agunt, & credunt Euangelio. Iam uerò Baptista, Christus & Apostoli, non flagitarunt integram enumerationem singulorum peccatorum, sed contenti fuerunt generali profeßione pœnitentiæ & fidei. Et quidem Christus, quando priuatam absolutionem, Matthæi nono, & Lucæ septimo impertit, non requirit enumerationem in specie & sigillatim, omnium peccatorum. Apostoli etiam, quando potestate remittendi peccata, quam à Christo acceperant, utuntur,

non

non leguntur exegisse talem enumerationem. Ergo *ad iudicium illud, & ad illam cognitionem quæ in absolutione requiritur, non necessaria est enumeratio illa, quam* Pontificij *flagitant.* Extra *omnem enim controuersiam, ita rectissimè administratur potestas clauium, si fiat iuxta exemplum* Baptistæ Christi *&* Apostolorum. Illos *enim in ministerio remisisse peccata, certum est: & tamen non flagitarunt integram enumerationem omnium peccatorum, sed contenti fuerunt generali professione & significatione pœnitentiæ & fidei.*

Sed inquiunt: Generali *confeßione peccator potest ministrum fallere.* Respondeo *: Idem fieri potest, & sæpe factum fuit in petitione* Baptismi: *imò ut maximè flagitetur integra enumeratio, manet tamen id quod* Augustinus *inquit libro decimo,* Confeß. *capite quinquagesimotertio.* Vnde *sciunt cum à meipso, de meipso audiunt, an uerum dicam: quandoquidem nemo scit hominum, quid agatur in homine, nisi spiritus hominis, qui est in homine.* Monendi *igitur sunt illi qui absolutionem petunt, non cum homine, sed cum ipso* Deo *sibi negocium esse, in cuius respectu illa aguntur.* Et Deus *qui corda scrutatur, & cogitationes intelligit, non irridetur.* Ministri *uerò tantùm legatione funguntur, et sunt dispēsatores alieni beneficij: quibus nō mādatū est, ut corda scrutētur, sed ut ijs*

qui

qui significant se pœnitentiam agere,& Euangelio credere,annuncient remißionem peccatorum. Ita Leo ad Theodorum Foroiuliensem episcopum scribit: decumbentibus in agone, impertiendam esse absolutionem,etiamsi non uerbis, sed signis tantum petant absolutionem, aut si amici testentur,ipsos antea hoc petijsse. Quantum igitur iudicij & cognitionis ministro in absolutione opus est, ad illud non est necessaria Pontificia illa enumeratio. Quomodo uerò utiliter,in priuato illo confeßionis colloquio, explorari & examinari poßint illi qui absolutionem petunt, suprà dictum est. Atque ita præcipuum argumentum, quod aliquam speciem habet pro enumeratione, simpliciter & clarè explicatum & solutum est.

Et quidem Chrysostomus expreßè disputat,ad remißionem peccatorum non esse opus tali forma iudicij,sicut Pontificij contendunt.ut de confeßione & pœnitentia inquit:Non necessariũ est, præsentibus testibus confiteri.cogitatione fiat delictorum exquisitio.absque teste sit hoc iudicium. solus te Deus confitentem audiat: qui non exprobrat,sed saluet peccata propter confeßionem.

Homilia 9.de pœnitentia:Medicinæ locus hic est,non iudicij:non pœnas, sed remißionem peccatorum tribuens,&c.

Est præterea hoc in præsenti Capitulo obseruandum,

uandum, quòd tantum mortalia peccata confitenda eßе docent: eo quòd ad remißionem uenialium, non opus ſit abſolutione, ſed alijs remedijs poſſint expiari. Vbi obſeruabit lector, Pontificios qui enumerationem omnium peccatorum flagitant, maximam partem eorum quæ coram Deo uerè ſunt peccata, à confeßione & abſolutione excludere. Primò enim interiorem immundiciem, & malum habitans in carne, niſi conſenſu & opere impleantur, non uolunt comprehendi in confeßione: quia malam concupiſcentiam quæ in renatis reliqua eſt, docent non habere rationem peccati. Deinde, multa delicta actualia adeò iudicant eſſe leuia, ut ad eorum remißionem, non opus ſit abſolutione.

Nihil uerò aliud eſt abſolutio, quàm uox Euangelij, annunciantis remißionem peccatorũ, propter meritum Chriſti. Docet igitur Concilium, uenialia peccata, non abſolutione, hoc eſt, non propter Chriſtum remitti, ſed alijs remedijs poſſe expiari: tunſione ſcilicet pectoris, & aſperſione aquæ benedictæ, ſicut Thomas docet.

Quod uerò dicunt, publicam confeßionem nõ eſſe iuris & præcepti diuini, ſuprà etiam oſtendimus. Sed quòd addunt, confeßionem quæ ſecretò apud ſolum ſacerdotem fit, eſſe antiquiorem, non poteſt conſiſtere, ſiue Scripturæ, ſiue antiquitatis exempla conſiderentur. imò ſuprà oſtendimus, ex

publica

publica confeßione ortam fuiße priuatam seu secretam. Nec filia matre prior, seu antiquior esse potest.

Quod ad decretum Lateranense, circa annum Domini 1200. editum attinet, certum est, ante illud tempus non extitisse præceptum in Ecclesia, de enumerandis sacerdoti omnibus delictis, quorum quis remißionem à Deo quæreret. Nam & Gratiani tempore, hoc est, annis quinquaginta ante Lateranense decretum, nihil adhuc statutum fuit de necessitate confeßionis: sed fuerunt tunc multi pij & religiosi uiri, qui iudicarunt non necessariam esse talem confeßionem, sicut Gratianus fatetur distinct. 1. de pœnitentia, cap. quamuis.

Et utile est obseruare, quomodo sensim facta sit progreßio, ad Pontificiam confeßionem stabiliendam. Apud Patres extant exhortationes ad confeßionem, disciplinæ illius gratia, de qua in præcedentibus dictum est. Gratiani & Lombardi tempore, cœptum fuit disputari, an necessaria sit confeßio. Et Gratianus quidem lectori liberum permittit iudicium, utram sententiam amplecti uelit: Longobardus uerò, disputatione sua magis inclinat ad necessitatem. Et tamen tunc nondum disputatum fuit de specifica enumeratione singulorum delictorum, cum omnibus circumstantijs, ad remißionem necessaria. Annis uerò quinquaginta

ginta pòst, Innocentius decreto mandauit, omnia peccata ſacerdoti eſſe confitenda, ſub pœna excommunicationis. Secuti uerò Scholaſtici & Summiſtæ, duriores adhuc ſuper addiderunt conditiones. Innocentij decretum dicit, ſacerdotem debere inquirere circumſtantias peccati: hæc inquiſitio poſtea confitentium conſcientijs impoſita eſt. Et quod Lateranenſe decretum dicit, omnia peccata fideliter eſſe confitenda: huic poſtea additum eſt, non in genere ſed in ſpecie, ſigillatim, ſecundum omnes circumſtantias, nudè, integrè & diſertè, omnia peccata eſſe ſacerdoti enumeranda. Additum etiam eſt, ſi quid in hac enumeratione omittatur, non tantum illa peccata, quæ in ſpecie & ſigillatim ſacerdoti non enumerantur, non remitti, ſed ne illorum quidem quæ enumerata ſunt, remiſſionem accipi, niſi integra ſit confeſſio, ſecũdum omnes circumſtantias. Atque inde tandem complicati ſunt laquei confeſſionales, qui extant in Summiſtis.

De tempore, quando per confeſſionem petenda ſit abſolutio, noſtri docent, non præſcribendũ eſſe certum tempus, quia non omnes pariter eodẽ tempore idonei ſunt: nec ordine poſſunt audiri & inſtitui confitentes, ſi eodem tempore omnes accurrant. Sed ita tradenda eſt doctrina ex uerbo Dei, de dignitate et utilitate abſolutionis et cœnæ

Dominicæ

Dominicæ, ut homines ad crebriorem usum inuitentur: non autem mandatis cogendi sunt, ut quando non sunt idonei, Sacramentis utantur.

Apud ueteres disciplina confeßionis & absolutionis publicè pœnitentium, tempore Quadragesimæ potißimum usurpata fuit. dist. 50. in cap. Quadragesimæ. Et Chrysostomus in Genesin sæpe hortatur, ieiunij tempore peccata Deo confitenda. Et quia frequentiores tempore ieiunij ad communionem accedebant, præmissa fuit etiam ante communionem confeßio illa apud sacerdotem, de qua ueteres loquuntur: ut inquit Origenes in Ps. 37. & Augustinus epistola 111. Inde uerò postea facta est Lex, de confeßione in Quadragesima, sub pœna excommunicationis sacerdoti facienda. Et Tridentinum concilium decernit, morem illum ideo esse retinendum, quia tempus illud maximè sit acceptabile: hoc est, quia ratione temporis plus ualeat, & magis accepta sit coram Deo, confeßio & absolutio: contra expressam doctrinam Pauli, Rom. 14. Colos. 2. Galat. 4.

DE

DE ABSOLVTIONE.

Caput. VI.

Circa ministrum autem huius Sacrameti, declarat sancta Synodus, falsas esse, & à ueritate Euangelij penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosuis homines, præter Episcopos & sacerdotes, clauium ministerium perniciosè extedunt, putantes uerba illa Domini: Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt alligata & in cœlo: & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. &: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: ad omnes Christi fideles indifferenter & promiscuè, contra institutionem huius Sacramenti, ita fuisse dicta, ut quiuis potestatem habeat remittendi peccata: publica quidem per correptionem, si correptus acquieuerit:

secreta uerò per spontaneam confessionem, cuicunque factam.

Docet quoque etiam sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per uirtutẽ Spiritus sancti in ordinatione collatã, tanquam Christi ministros, functionem remittẽdi peccata exercere: eosq́ prauè sentire, qui in malis sacerdotib. hãc potestatẽ nõ esse cõtendũt. Quamuis aũt absolutio sacerdotis, alieni beneficij sit dispẽsatio: tamen non est solũ nudũ ministeriũ, uel annũciandi Euãgelium, uel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso uelut à iudice sententia pronunciatur. Atq; ideo non debet pœnitens, adeò sibi de sua ipsius fide blandiri, ut etiam si multa illi adsit cõtritio, aũt sacerdoti animus seriò agẽdi, & uerè absoluẽdi desit, putet tamẽ se propter

pter suã solam fidem, ferè et corã Deo esse absolutũ. Nec.n. fides sine pœnitentia, remißionẽ illam peccatorũ præstaret: nec is esset, nisi salutis suæ negligentißimus, qui sacerdotem, loco se absoluentem cognosceret, & non aliũ seriò agentem, sedulò requireret.

Canon 9.

Si quis dixerit, absolutionẽ Sacramentalẽ sacerdotis, non esse actũ iudicialem, sed nudum ministerium pronunciandi & declarandi, remissa esse peccata cõfitenti, modò tãtum credat esse absolutum: aut sacerdos non seriò, sed ioco absoluat: aut dixerit, non requiri confeßionem pœnitẽtis, ut sacerdos eũ absoluere poßit, anathema sit.

Canon 10.

Si quis dixerit, sacerdotes q in peccato mortali sunt, potestatẽ ligandi et sol

uendi non habere: aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus & singulis Christi fidelibus esse dictum: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis supet terram, erũt soluta & in cælo. & : quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retẽta sunt. quorum uerborum uirtute, quilibet absoluere poßit peccata: publica quidẽ per correptionem duntaxat, si correptus acquieuerit: secreta uerò, per spontaneã confeßionem, anathema sit.

EXAMEN.

Duas partes habet hoc Capitulum. Prior disputat de ministro absolutionis, ad quẽ pertineat ordinarium ministerium clauium: altera uerò pars tractat quid sit absolutio. Quod ad priorem partem attinet, res paucis potest expediri. In Examine enim 10. Canonis, de Sacramentis in genere, ea quæ huc pertinẽt, explicata sunt. Licet enim

claues

claues traditæ ſint ipſi Eccleſiæ, ſicut ueteres rectè tradunt: nullo modo tamen ſentimus, quẽuis Christianum promiſcuè, ſine legitima uocatione, debere, uel poſſe uſurpare aut exercere miniſteriũ uerbi & Sacramentorum. Sicut uerò in caſu neceßitatis, ueteres dicunt, quemuis Chriſtianũ laicũ poſſe Sacramentum Baptiſmi adminiſtrare: idem etiam de abſolutione dixit Lutherus, in caſu neceßitatis, ubi non adeſt ſacerdos: & nihil aliud dixit, quàm quod ex ueterum ſententia, de caſu neceßitatis dicunt, Longobardus libro 4. diſt. 17. & Gratianus de pœnitentia diſt. 5.

Antea etiam Theophylacti ſententiam annotauimus, quòd ea quæ in correptione & reconciliatione fraterna ſoluuntur uel ligantur, ſint ſoluta & ligata in ipſo cœlo. Nec dubium eſt per uocem Euangelij annunciatam, Deum efficacem eſſe, à quocunque annuncietur. Quare igitur Tridentinum capitulum, tam multis de hac quæſtione tumultuatur? Reſpondeo: Quia integritatem, ueritatem & efficaciam Sacramentorum, nõ ſimpliciter & in ſolidum in uerbis Chriſti conſtituunt, ſed ex parte etiam in charactere, quem fingunt in ordinatione ſacerdotibus imprimi. Ita ergo etiam conſolationem abſolutionis, non tam ex uerbo Euangelij, quàm ex perſona abſoluẽtis pendere uolunt. Et hoc lector intelligat, quando legit primam partem huius Capituli. Qui uerò

usum priuatæ absolutionis, quæ uoce Euangelij per ministrũ uerbi annũciatur, ex Ecclesia prorsus tollunt, cum ijs nostræ Ecclesiæ nihil commune habẽt. Quæ igitur cõtra illos dicuntur, ad nos nõ pertinent. Verbi etiam & Sacramentorum efficaciam non pendere ex dignitate aut sanctitate ministrorum, modo uerbo & Sacramentis sua constet & maneat puritas, in. XII. *Canone, de Sacramentis in genere explicatum est.*

Accedemus igitur ad alteram huius capituli partem in qua disputatur de re longè grauissima: quid scilicet sit absolutio, quæ sit eius efficacia: quæ inde consolatio, & quomodo accipiatur: in quo consistat, & quo quasi fundamento nitatur efficacia & consolatio absolutionis. De *his grauissimis quæstionibus, traditæ sunt à nostris ex uerbo* Dei, *dilucidæ explicationes: cum prius res necessariæ, Scholasticorum disputationibus obtrutæ, sepultæ & deprauatæ essent: absolutionẽ scilicet nihil esse aliud quam ipsam uocẽ* Euãgelij, *annunciãtem remissionem peccatorum gratis propter* Christum, *in genere omnibus qui pœnitentiam agunt, & credunt* Euangelio. *quæ uox* Euangelij, *propter firmiorem & certiorẽ consolationẽ per priuatam absolutionem applicatur singulis, eam petentibus: & fide accipienda est, ut singuli uoci* Euangelij *in absolutione credant, & certò statuant, sibi gratis propter* Christum, *à* Deo *per ministerium.*

ministerium donari, applicari & obsignari remißionem peccatorum, et hac fide uere se Deo *reconciliari. Ita pauidæ & perterrefactæ conscientiæ, ex absolutione consolationẽ accipiunt, ut non dubitent, ad se priuatim quoq; pertinere, sibi priuatim à* Deo *donari & applicari beneficia mediatoris, quæ in genere omnibus credentibus in* Euangelio *promittuntur. Euangelium enim est potentia* Dei, *ad salutem omni credenti: siue in genere multis, siue priuatim paucis aut uni annuncietur. fidem igitur usu absolutionis confirmari, non est dubium. Et licet necesse sit, in illis qui petunt absolutionem, adesse contritionem, & bonum propositum: efficacia tamẽ, & consolatio absolutionis, non nititur nostra uel cõtritione uel obedientia: offert enim, & annũciat remißionem peccatorum, non ex operibus, nec secũdum opera nostra, sed gratis propter Christum. Nec fides in absolutione eò deducenda est, ut pro quãtitate & qualitate contritionis suæ, de remißione peccatorum statuat: sed ut apprehendat uocem promißionis, quæ gratis propter Christũ offert & exhibet remißionẽ peccatorũ. Si enim ex operib. hæreditas, euacuata est fides, et abolita promißio: Ideo uerò ex fide, ut secundum gratiam, ut sit firma promißio, Roman. 4. Nec sollicita debet esse conscientia, de ministri intentione: sed si uox Euangelij annunciatur, fides eam apprehendens, statuat se*

coram Deo absolutum, quicquid sit de sacerdotis animo.

Hæc ideo recitaui, ut clarius intelligi poßit, quæ sit illa sententia, quam in altera parte Tridentinũ capitulum damnat. Absolutionem enim non uolũt esse ministerium annunciandi Euangelij: quo scilicet priuatim, uoce Euangelij, peccata pronuncientur & declarētur gratis propter Christum remitti, ei qui uoci Euangelij in absolutione credit. Sed fidem quærentem in absolutione remißionem peccatorum, uolunt niti nostra contritione & pœnitentia, ita ut sententia absolutionis pronuncietur, non ex uoce Euangelij gratis propter Christum, sed tanquam à iudice: scilicet pro ratione contritionis, & satisfactionis nostræ. Et hoc est illud quod dicere uolunt. Sed more suo calumnias miscent, quasi nos doceamus, propter solam fidē peccatorem coram Deo absolui, etiam si nulla adsit contritio, etiam si peccator sit sine pœnitentia, etiamsi tota actio ludo & ioco suscipiatur: cum non ignorent, quid Augustana confeßio de pœnitētia, de cōtritione, de fide et absolutione doceat.

Quia uerò 9. Canon damnat illos, qui dicunt absolutionem esse nudum ministerium, declarandi remissa esse peccata; iudico addendam esse aliquam declarationem. Inter Sacramentarios enim quidam disputant, per absolutionem non remitti peccata: cum homines non poßint peccata remit-

tere, id quod solius Dei est. Ideo disputant, in absolutione credentes nihil accipere, sed tantũ esse externam declarationẽ, quid iam antè habeant. Sed Deus qui solus peccata remittit, nõ facit hoc sine medio, sed per ministerium uerbi & Sacramentorum. Priuata uerò absolutio annunciat uocem Euangelij, per quam non dubium est, Deum efficacem esse, & peccata remittere illis qui uocẽ Euãgelij in absolutione fide apprehendunt. In absolutione igitur Deus ipse per ministerium Euangelij remittit peccata, singulis credentibus: atq; hoc modo absolutio ministri, testimoniũ est diuinæ absolutionis, unde conscientia testimoniũ habet, sibi uerè à Deo remissa esse peccata.

Annotandum uerò & hoc est, quid sibi uelit, quòd sine pleniori explicatione nudam ponunt antithesin; absolutionem scilicet non esse ministerium annũciandi priuatim uocem Euangelij, illis qui petunt absolutionem: sed esse actum iudicialem, quo uelut à iudice sententia pronuncietur. Sine dubio autem hac generalitate, uoluerunt complecti Scholasticorum disputationes de absolutione. Vt igitur plenius hæc antithesis intelligatur, paucis notabo sententiariorum apophthegmata, quæ Tridẽtinum capitulũ in sinu actus iudicialis cõprehẽdere uoluit. Scholastici igitur qui ante Scotum fuerunt, sentiunt, per ipsam cõtritionem, propter dilectionem ex qua oriatur, deleri & remitti pec-

catum. Atq; ideo dicunt potestatem clauium, seu absolutionem, non extendere se ad remißionẽ culpæ, aut reatus pœnæ æternæ, nec ut causam principalem, nec ut causam sine qua non, nec ut causam instrumentalem. Ne tamen nullus sit absolutionis usus, dicunt, sacerdotem cognitis rei delictis, et per cõfeßionem exanimata eius contritione, cum uoto satisfactionis: instituta deinde collatione peccati & contritionis, cum iniuncta satisfactione, suo iudicio per absolutionem ostendere, decernere, & pronunciare, peccatorem esse solutũ: propter suam scilicet contritionem, & susceptam satisfactionem. Atq; ideo quidam dicunt, remißionem illam in absolutione, fieri non coram Deo, sed in facie Ecclesiæ.

Thomas, & post illum alij disputant: quando contritio sufficiens est, tunc remitti peccatum per contritionem, ante absolutionem: quando uerò est attritio, quæ est dispositio insufficiens, tũc per absolutionem infundi gratiã, hoc est charitatem, per quam attritio formetur, ut fiat contritio, quæ uirtute charitatis delere poßit peccatum. Quidam sentiunt, pœnam æternam, uirtute absolutionis mutari in temporalem. Alij disputant, quia post remissam culpam, quod per contritionẽ fieri sentiunt, remanet obligatio ad pœnam temporalem quæ ob rigorem diuinæ iusticiæ, uiribus nostris sit improportionabilis, & nostræ cognitioni

ignota

ignota, pro qua tamen satisfaciendum sit Deo: datam igitur esse sacerdoti potestatem, arbitrandi pœnam illam, & partem eius uirtute clauium in absolutionem remitti, reliquam partem per satisfactiones expiari: ut ita ligare, sit satisfactionem imponere: & soluere uerò, sit de pœna temporali aliquid remittere. Et hic est actus ille iudicialis in absolutione, quem Tridentinum capitulum intelligit. Hæc igitur obseruatio clarißimè ostendit, quid quærant & agant Pontificij, quando contendunt, absolutionem suam, non esse ministerium annunciandi uocem Euangelij pœnitentibus, sed sed esse actum iudicialem. Et ne lector illa generalitate, quam Tridētinum capitulum de industria sectatur, turbetur: uolui hanc declarationem ipsis Scholasticorum uerbis, huic capitulo addere: ut uideant, quibus oculis uidendi Deus dedit, quomodo ipsum absolutionis beneficium, à Pontificijs fermentetur, adulteretur & deprauetur.

DE CA-

DE CASVVM RESERVATIONE. Cap. VII.

Quoniam igitur natura & ratio iudicij illud exposcit, ut sententia in subditos dūtaxat feratur: persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, uerissimum esse, synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariā aut subdelegatam nō habet iurisdictionem. Magnopere uerò ad Christiani populi disciplinam pertinere, sanctissimis patribus nostris uisum est, ut atrociora quædam & grauiora crimina, nō à quibusuis, sed à summis duntaxat sacerdotib. absoluerentur. Unde meritò Pontifices maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia uniuersa tradita, causas aliquas criminum grauiores suo

res suo

res suo potuerunt peculiari iudicio reseruare. Neque dubitandum est, quando omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem episcopis omnibus in sua cuique diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem liceat, pro illis in subditos tradita, supra reliquos inferiores sacerdotes autoritate, præsertim quo ad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reseruationem, consonum est diuinæ autoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo uim habere. ueruntamen piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reseruatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes, quoslibet pœnitentes, à quibusuis peccatis & censuris absoluere possint.

poßint. extra quem articulum sacerdotes, cum nihil poßint in casibus reseruatis ad unum, pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant.

Canon 11.

Si quis dixerit, Episcopos non habere ius reseruandi sibi casus, nisi quoad externam politiam: atq; ideo casuum reseruationem non prohibere, quo minus sacerdos à reseruatis uerè absoluat, anathema sit.

EXAMEN.

Quam impotens dominandi consciētijs libido sit, in Romanis *pontificibus, uel hoc solum* Capitu*lum ostendere potest.* Ordinis *& disciplinæ gratia, olim constitutum fuit, ut quisque à suo pastore absolutionem peteret & acciperet: propterea quòd pastori notior sit uita auditorum suorum, quàm alteri.* Vultum *enim sui pecoris pastor debet nosse.* Ne *igitur scelerati, ab alijs ministris quibus uita ipsorum nota non est, sine uera pœnitentia*

tentia absolutionem suffurarentur, non in utilis, etiam ordinis gratia, fuit constitutio de proprio pastore. Accedit, *quod nemo in aliqua* Ecclesia *ministerium uerbi & Sacramentorum exercere debet nisi legitimè ad eam uocatus sit.* Sed Pontifices Romani *ulterius progressi sunt, et finxerũt, ad hoc ut absolutio ualeat, & sit efficax, non suffi cere uerbum absolutionis, nec potestatem ordinis: hoc est, ut minister legitimam habeat uocationem: sed præterea requiri potestatem iurisdictionis, super aliquam plebẽ uel personam.* Et *illam ita describũt, quod in* Papa, *ut summo hierarcha & principe* Ecclesiæ, *plenè resideat tota potestas iurisdictionis, à quo ad inferiores præsidentes, uel mediatè uel immediatè, omnis* Ecclesiastica *iuris dictio, iuxta summi illius principis arbitriũ, sine tamen suæ potestatis detrimento deriuetur.* Atq; *ideo qui à* Papa *nõ habet potestatem iurisdi ctionis in aliquẽ, eum nec soluere nec ligare posse.* Ita Gabriel libro 4. *distinct.* 17. *quæst.* 1. Et *hoc est quod præsens capitulum decernit, nullius momenti esse absolutionẽ, quã sacerdos in eum profert in quem ordinariam aut sub delegatam non habet iurisdictionem. hoc est: licet absolutio habeat uerbum* Dei, *& fiat à ministro legitimè uocato: hoc tamen non obstante, nullius momenti esse absolutionem, nisi sacerdos habeat potestatẽ iurisdictionis super illum quem absoluit à*

Papa

Papa in se deriuatam. Quid uerò est, si hoc non est in templo Dei sedere, & extollere se super omne quod dicitur Deus? 2. Thessal. 2. Ambrosij præclarum dictum est: Verbum Dei dimittit peccata: sacerdos minister est, exhibens quidem officium suum, nullius uerò potestatis iura exercens. Romanus uerò Papa inquit: Etiamsi absolutio aliqua habeat uerum Dei uerbum, & minister absoluens sit à filio Dei, sedente ad dextram patris, per legitimam uocationem missus: nullius tamen momenti absolutio illa esse debet, si non ex plenitudine potestatis, residentis in scrinio pectoris Papalis, deriuata sit. Et hanc manifestam Antichristi notam, Tridentinum concilium confirmare non ueretur.

Eadem ratio etiam est de casibus reseruatis. in ueteri enim Ecclesia, enormia crimina quibus censura excommunicationis annexa est, referebantur ad Episcopos, ut de ipsorum consilio, certa ratio publicæ pœnitentiæ reis ad ipsorum emendationem, & Ecclesiæ ædificationem imponeretur. Innocentij constitutio, cap. omnis utriusque. dicit: Si Confeßionarius opus habuerit, ut in enormi aliquo crimine se maiores & doctores cõsulat, ut illud absq; ulla expreßione personæ cautè requirat. Inde postea facti sunt casus reseruati, in quibus uerbum Dei, peccatorem pœnitentiam agentem, per nullum ministrum, quantumuis

quantumuis legitimè uocatum, absoluere poßit: nisi id faciat uel Episcopus, uel Romanus pōtifex: idq; non disciplinæ uel ordinis gratia, sed ideo, quòd plenitudo potestatis remittendi peccata, resideat in Papa: iuxta cuius arbitrium, illa deriuetur in inferiores ministros. Quasi uerbum Dei non poßit remittere peccata, nisi ubi, in quantum, & in quibus casibus ipsi aßistat potestas ex scrinio pectoris Pontificij deriuata. Verbi igitur Dei uis & potentia, pro differentia eorum à quibus administratur, uariabitur, ita ut per quosdam tantum parua peccata remittere poßit, per Papam uerò poßit quæuis & maxima. Cyprianus uerò inquit, & citatur 24. quæst. 1. Hoc utiq; erant cæteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari cōsortio præditi, & honoris & potestatis. item: Episcopatus unus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Et Christus ex æquo omnibus Apostolis dixit: Quorum remiseritis peccata, &c. Ipsum etiam Tridentinū capitulum fatetur, in articulo mortis, quemuis sacerdotē in casibus reseruatis, posse absoluere. Falsum igitur est, reseruationes illas non tantum in politia Ecclesiastica, sed & coram Deo, talem uim habere, ut in illis nullus sacerdos, per uerbum Dei, uerè absoluere poßit, nisi solus Papa. Sed ad stabiliendum Antichristi tyrannidem, illa conficta sunt.

DE SATISFACTIONIS NEcessitate & fructu.

Caput 8.

Demũ quod ad satisfactionẽ (quæ ex omnibus pœnitentiæ partibus, quẽadmodum à patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita una maximè nostra ætate, summo pietatis prætextu impugnatur, ab his qui speciem pietatis habent, uirtutẽ autem eius abnegarunt) sancta Synodus declarat, falsum omnino esse, & à uerbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin uniuersa etiam pœna condonetur. Perspicua enim & illustria in sacris literis exempla reperiũtur, quibus præter diuinam traditionem, hic error quàm manifestißimè reuincitur. Sanè & diuinæ iusticiæ ratio exigere uidetur, ut aliter ab eo in gra-

tiam

tiam recipiantur, qui ante Baptiſmũ per ignorantiam deliquerint: aliter uerò, qui ſemel à peccati & dæmonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono, ſcientes templum Dei uiolare, & Spiritum ſanctum contriſtare nõ formidauerint. Et diuinam clementiam decet, ne ita nobis abſq; ulla ſatisfactione peccata dimittantur, ut occaſione accepta, peccata leuiora putantes, uelut iniurij, et cõtumelioſi Spiritui ſancto, in grauiora labamur, theſaurizantes nobis irã in die iræ. Proculdubio enim magnopere à peccato reuocant, & quaſi freno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioresq; & uigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt: medentur quoq; peccatorũ reliquijs, et uitioſos habitus, malè uiuendo comparatos contrarijs

uirtutum actionibus tollunt. Neque uerò securior ulla uia in Ecclesia Dei, unquam existimata fuit ad amouendum imminentē à Domino pœnam, quàm ut hæc pœnitentiæ opera homines, cū uero animi dolore frequentēt. Accedit ad hæc, quòd dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Iesu qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur: certissimamq́ inde arram habētes, quòd si compatimur, & conglorificabimur. Neque uerò ita nostra est satisfactio hæc, quā pro peccatis nostris exoluimus, ut non sit per Christum Iesum. Nam quod ex nobis, tanquam ex nobis, nihil possumus: eo cooperante qui nos confortat, omnia possumus. Ita non habet homo unde glorietur, sed omnis gloriatio nostra in

Christo est: in quo uiuimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ: qui ex illo uim habent, ab illo offeruntur patri, & per illum acceptātur à patre. Debent ergo sacerdotes Domini, quantū spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares & conuenientes satisfactiones iniūgere: ne si fortè peccatis cōniueant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leuissima quadā opera pro grauissimis delictis iniūgendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio quam imponunt, non sit tantum ad nouæ uitæ custodiā, & infirmitatis medicamentū, sed etiam ad præteritorum peccatorum uindictam & castigationem. Nam claues

sacerdotum non ad soluendum duntaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui patres & credunt, & docent. Nec propterea existimarunt, sacramentum pœnitentiæ esse forum iræ uel pœnarum: sicut nemo unquã catholicus sensit, ex huiusmodi nostris satisfactionibus, uim meriti & satisfactionis Domini nostri Iesu Christi uel obscurari, uel aliqua ex parte imminui. quod dum nouatores intelligere nolunt, ita aptissimam pœnitentiam, nouam uitam esse docent, ut omnem satisfactionis uim & usum tollant.

DE OPERIBVS SATISfactionis.

Caput 10.

Docet præterea, tantam esse diuinæ munificentiæ largitatem, ut non solùm pœnis, sponte à nobis pro uindicando

dicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio, pro mensura delicti impositis: sed etiam (quod maximum amoris argumentum est) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patiẽter toleratis, apud Deum patrem, per Christum Iesum satisfacere ualeamus.

Canon 12.

Si quis dixerit, totam pœnã simul cũ culpa remitti semper à Deo: satisfactionemq; pœnitentiũ non esse aliã, quàm fidem qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse, anathema sit.

Canon 13.

Si quis dixerit, pro peccatis quo ad pœnam temporalem, minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, uel à sacerdote iniunctis: seàneq; sponte susce-

ptis, ut ieiunijs, orationibus, eleemosynis, uel alijs etiã pietatis operibus: atque ideo optimam pœnitentiam esse tantum nouam uitam, anathema sit.

Canon 14.

Si quis dixerit, satisfactiones quibus pœnitentes per Christũ Iesum peccata redimunt, nõ esse cultus Dei: sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & uerum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes, anathema sit.

Canon 15.

Si quis dixerit, claues Ecclesiæ esse datas tantum ad soluendum, non etiam ad ligãdum: & propterea sacerdotes, dum imponunt pœnas confitentibus, agere contra finem clauium, & contra institutionem Christi: & fictionem esse, quòd uirtute clauium sub-

lata pœna æterna, pœna temporalis plerunque exoluenda remaneat, anathema sit.

EXAMEN.

Copiosa sanè & ampla est doctrina, quæ ad hunc locum pertinet: sed dabo operam, ut in pauca ea contraham. idq;, ut eo facilius fieri poßit, prius ueram sententiam in aliquot capita distributam, breuiter explicabo.

Primò igitur certißimũ est, Deum peccata remittere, non ex aliqua leuitate, quasi sublata lege, non curet iam amplius peccata, nec irascatur illis. Ipse enim proprijs digitis legem cõscripsit, ipse sua uoce promulgauit comminationes de ira sua, aduersus peccata, de reatu & supplicijs peccatorum. Et illa legis sententia, usq; adeò firma & immota est, ut facilius sit cœlum & terram ruere, quàm unum legis uel minimũ apicem cadere, quin impleatur uel obediẽtia, uel pœna. Matth. 5. Deus igitur peccata in legem suam commissa, non remittit sine intercedente satisfactione, qua legi suæ & obedientia & pœna, plenißimè & perfectißimè ita satisfiat, ut per eam & ira eius propitietur, & supplicium peccatis debitum tollatur. Talem uerò satisfactionem propitiatoriam & reconciliatoriã pro peccatis, meritoriã remißionis peccatorum, & abolitoriam mortis æternæ, nullus homo pec-

cator pro se, nec ulla creatura præstare potuit. Ne igitur totũ genus humanum in æternum periret, factum est mirabile illud diuini consilij decretum, de incarnatione filij Dei: ut is mediator noster, in assumpta sine peccato nostra natura, pro nobis legi subderetur, peccatũ, reatum peccati, irã Dei, & supplicia peccatorum totius mundi, in se deriuata portaret, & pro illis perfectißima sua obedientia, & sanctißima paßione, Deo patri satisfaceret: atque ita impetraret redemptionem, propitiationem, reconciliationem, remißionem peccatorum liberationem ab ira Dei, à condemnatione, & morte æterna.

Hanc uerò redemptionẽ per Christum, gratia Dei proponit pœnitentiã agentibus, ut sit nostrũ propitiatoriũ, per applicationẽ seu apprehensionem fidei, ad remißionẽ peccatorũ. Rom. 3. Et hæc sola, nulla uerò alia est satisfactio pro peccatis propitiatoria, reconciliatoria, meritoria remißionis peccatorũ, et abolitoria mortis æternæ 1. Io. 2. ipse est propitiatio pro peccatis, nõ nostris tantũ, sed totius mundi. 1. Tim. 2. Vnus est mediator Dei et hominũ, qui dedit semetipsum ἀντίλυτρον pro omnibus. Gal. 3. factus est sub lege, ut eos qui sub lege erant, à maledicto legis redimeret. Heb. 7. 9. & 10. Vna pro peccatis uictima, semel oblata, æternã redemptionem inuenit, & consummauit in æternum eos qui sanctificantur. prima Corinth. 15. per

Christum

Christum dedit nobis uictoriam, contra mortem & infernum. ad Romanos *quinto, per unius obedientiam, iusti constituuntur multi.* A*ctorum 4. Non est in alio salus, nec aliud nomen datum est hominibus, in quo oporteat ipsos saluari, &c.* H*æc in pœnitentia, proponenda sunt hominibus, ne uel* Epicurea *lenitate, de reconciliatione cum* Deo*, & remißione peccatorum, ludant: uel* Pha*risaica persuasione, proprias suas satisfactiones iræ* Dei*, ad propitiationem & expiationem peccatorum, opponant.* In *reconciliatione igitur peccatoris cum* Deo*, omnino necessariũ est,* Deo *offerre, et iræ eius opponere satisfactionẽ pro peccatis: sed illa nõ cõsistit in nostris uel actionibus uel paßionibus, uel ex toto, uel ex parte: sed in solidũ est unica satisfactio obedientiæ & paßionis filij* Dei *mediatoris, pro nobis præstita.* Illã *fides apprehendit, & ponit inter iram* Dei*, & inter peccata nostra, sicut* Anshelmus *inquit: petẽs, credens & statuens, propter illam satisfactionẽ peccata sibi remitti,* Deum *reconciliari, se in gratiam recipi, & ab æterna damnatione liberari.* Ad *hãc satisfactionem pœnitentiũ animi, quærentes reconciliationẽ cum* Deo*, deducendi erant.* Sed *regnantibus monachis, in actu pœnitentiario, cum multa de satisfactione disputarentur, planè sepulta erat unica hæc* Christi *pro peccatis satisfactio, opponẽda iræ* Dei*, ad propitiationem & reconciliationem.*

Tridentinum uerò Capitulum, cum titulum posuisset de satisfactionis necessitate & fructu, non prorsus potuit in hac uerbi Dei luce, Christi satisfactionem silentio præterire. facit igitur eius mentionem: sed ita tamen, ut ei adiungat nostras satisfactiones, quas ipsi pro peccatis exoluamus, ut & nos pro peccatis patiamur, sicut Christus pro peccatis passus est. Et 12. Canon, disputans de remissione peccatorum, anathemate damnat illos, qui dicunt non esse aliam pœnitentium satisfactionem pro peccatis, quàm fidem, qua apprehendũt Christum pro ipsis satis fecisse. De rebus igitur magnis & necessarijs agitur, in hac de satisfactione controuersia: quam scilicet satisfactionem, fides pœnitentium, ad Deum afferre, & iræ ipsius opponere debeat, ne damnentur, sed à peccatis absoluti, & à damnatione liberati, Deo reconcilientur, & acceptentur ad uitam æternam.

Secundò. In ueteri Ecclesia, usitata fuit satisfactio canonica seu disciplinaris. Eos enim qui uel fidem in persecutione abnegarant, uel in manifesta & atrocia crimina prolapsi fuerant, uetus Ecclesia non leuiter recepit ad primam significationem pœnitentiæ: sed prius certis Ecclesiasticis mulctis castigatos explorabat. Stabant in certo loco, separato à communione seu cœtu fidelium, cum certis externis signis reatus: cibo, potu, uestitu, gestibus, gemitu, lamẽtis, & supplicationibus fatentes reatum.

tum, & publicè petentes absolutionem: sicut ritus illi publicæ pœnitentiæ describuntur apud Tertullianum de pœnitentia, apud Eusebium libro quinto, cap. 28. libro 6. cap. 25. apud Zozomenum in Tripartita, libro 9. cap. 35. apud Nicephorum libro sexto, capite secundo, & distinct. 50. in cap. Quadragesimæ. Illas publicas pœnitentium castigationes, Zozomenus uocat ἐπιτίμια καὶ τιμωρίας, mulctas & pœnas: Latini suo quodam modo, uocarunt satisfactiones. Et quia uocabulum satisfactionis, propter monachorum disputationes, aliud uidetur iam auribus ingerere, quàm ueteribus significauit: utile est considerare, quibus Græcis uocibus respõdeat. Has uerò publicas castigationes, uetus Ecclesia lapsis imposuit, non hac opinione, quòd essent compensationes coram Deo pro peccatis, aut satisfactiones propitiatoriæ, & meritoriæ remißionis peccatorum, & abolitoriæ stipendij peccati: sed alios habuerunt fines, ut scilicet his ritibus pœnitentium animi explorarentur, an pœnitentiam simularent, an uerò seriò agerent. 2. Vt Ecclesiæ, scandelis criminũ offensæ, tali externa pœnitentiæ declaratione rursus satisfieret. 3. Vt huiusmodi spectaculis reliqui admoniti, & à leuitate peccandi absterriti, maior cura lapsus uitarent. 4. Vt ipsis lapsis hæc disciplina esset incitamentũ, ad uerã peccati considerationem, ad serium & nõ simulatũ de peccatis dolorem,

lorem, ad timorem iræ Dei, ad fidem seriò ambientem misericordiam Dei propter Christum, ad firmum & constans emendationis propositũ. 5. Vt hæc spectacula publicum præberent testimonium, Ecclesiam non docere libertatem seu impunitatem peccandi: ne propter lapsos uerbum Dei, malè audiret inter gentes. Roman. 2. Ita 2. Corinth. 5. Paulus dicit, Corinthiacũ ecclesiam publica increpatione incestuosi, ostendisse sollicitudinem, apologiam, indignationem, timorem, desiderium, æmulationem, uindictam. Ita Augustinus inquit in Enchiridio, cap. 65. Plerunq; dolor alterius occultus est alteri, cum sit corã illo cui dicitur: Gemitus meus à te non est absconditus. rectè igitur cõstituuntur ab his qui præsunt Ecclesiæ, tẽpora pœnitẽtiæ, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Hieronymus in 16. cap. Matth. Alia est ratio de criminum pœnitentia & satisfactione: de qua Ecclesia quando læsionem accepit & offensa est publicè suum iudiciũ interponit, indicens satisfactionem publicam & grauiorem: ut innotescat omnibus, uerè pœnitere, qui prompto animo suscipiant, quicquid Ecclesia decreuerit. Tertullianus in lib. de Pœnitentia inquit: Confeßio satisfactionis, consiliũ est. item: Satisfactio cõfeßione disponitur: inde nascitur pœnitentia, qua Deus mitigatur.

Et quia experientia ostendebat, multos sæpe frigidè & leuiter, ea quæ ad ueram de peccatis pœnitium,

tentiam pertinent, curare & agere, multos etiã simulatione pœnitẽtiæ receptos, postea turbare Ecclesiã: magna igitur seueritate usi fuerunt ueteres, in iniungendis canonicis illis satisfactionibus. Certæ enim Ecclesiæ mulctæ, certo tẽpore exoluendæ, & pro grauioribus peccatis duriores & diuturniores imponebãtur. Ita Eusebius lib. 6. cap. 34. dicit, Dionysiũ Corinthiacũ ad Aegyptios scripsisse de lapsis, τάξεις παραπτωμάτων διαγράψας. Per certos etiã gradus sensim recipiebãtur. Primùm constituebantur inter audientes, quibus eruditioni uerbi licebat interesse. Deinde expleto certo tempore, in ordinẽ pœnitentium recipiebãtur, quibus orationib. Ecclesiæ licebat interesse. Tertiò, ad cõmunionẽ admittebantur, sed sine oblatione. Postremò, per impositionem manus, quasi in integrũ restituebãtur. Sicut hæc in Canonibus Ancyranis & Nicenis describuntur. Cumulati uerò, & nimium exacerbati postea fuerunt pœnitentiales illi canones, et quod ad mulctas, et quod ad diuturnitatem temporis attinet: ita ut Episcopi, de impositis illis satisfactionibus, per indulgentiam non pauca remittere cogerẽtur. Inuentũ etiam fuit artificiũ redimendi impositas satisfactiones, per cõmutationem: ut scilicet ieiunium redimi posset eleemosyna, aut oratione. Postea pecunia redimi cœperũt indulgentiæ satisfactionum: donec tandem exoletis prorsus, & antiquatis canonicis satisfactionibus,

nibus, pecuniariæ redemptiones insulgentiarum, ad aliud genus nundinationis transferrentur.

Hæc ideo recitaui: monstrandum enim est in hac disputatione, discrimen inter satisfactiones, de quibus ueterum sententiæ loquuntur, & de quibus nunc Pontificij dimicāt. Non igitur ubicunque in ueterum scriptis uocabulum satisfactionis occurrit, statim probantur & stabiliuntur Pontificiæ satisfactiones. Differentia autem est, & in ipsa satisfactionum substantia, & in fine: sicut collatio ostendet, ubi ad Pontificias satisfactiones peruenerimus. Et utilis est obseruatio, quòd Pontificij, qui ueterum sententijs pro satisfactionibus pugnant, antiquas satisfactiones nec habent, nec habere curant, tantum præstigias obijciunt hominibus, citandis ueterum de satisfactione testimonijs. Optandum sanè esset, ex ritibus illis ueteris Ecclesiæ, aliquid posse in usum reduci, sine superstitione & falsis opinionibus, disciplinæ & exempli gratia. Sed tamen certum est, ritus illos, conscientiæ gratia, ad remißionem peccatorum coram Deo non esse necessarios: quod satis ostendit & cōprobat ipsa mutatio, & antiquatio: item, quòd in articulo mortis, pax per absolutionem & communionem Eucharistiæ, dari præcepta fuit, uel nondum impletis illis satisfactionibus: ut testatur exemplum apud Eusebium lib. 6. cap. 34.

Tertiò. A publico illo satisfactionū ritu, uocabulum

bulum, etiā ad emendationē uitæ pœnitentium, & ad fructus pœnitentiæ trāslatū est. Nam de dogmatibus Ecclesiasticis cap. 53. mentio fit secretæ satisfactionis, per uitæ correctionem, iugi & perpetuo luctu, ut cōtraria pro his quæ pœnitet agat. Ad ipsos uerò fructus pœnitentiæ, ideo translatum uidetur uocabulum satisfactionis: quia post remissionem peccatorum, remanēt in carne lubrica quædam peccati uestigia, sicut Chrysostomus inquit in 50. Psal. siue languor quidam tanquam fomes nouorum lapsuum, præsertim quādo peccatum per diuturnam consuetudinem, quasi radices egit. Illæ reliquiæ contrarijs remedijs in pœnitentia purgandæ, curandæ & ex tirpandæ sunt, ne pullulēt ex illa radice, noua peccatorum germina. Ita Augustini sententia habet de pœnitentia dist. 3. Satisfactio pœnitentiæ est, causas peccatorū excidere, nec eorum suggestionibus aditum indulgere. Et Chrysostomus in cap. 3 Math: Quomodo poterimus fructus dignos pœnitentia facere: utiq; si peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti incipe iam donare propria: iniuriam cuipiam fecisti, refer iam benedictionis uerba conuitijs &c.

Neq; enim uulnerato sufficit ad salutem, tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere uulneribus. In hanc sententiā Leo rectè dicit sermone Quadragesimali: Christiana anima cordis sui interna diligenter discutiat, uideat

ne quid ibi discordiæ hæserit, ne quid cupiditatis insederit. incontinentiam castitas pellat, mendacij tenebras lux abigat ueritatis : detumescat superbia, humilitas assumatur: omnis denique plantatio quam non plantauit pater cœlestis, radicitus auferatur. Tunc enim uirtutū semina in nobis bene nutriuntur, quando ab agro cordis nostri omne germen externum euellitur.

Augustinus in Psalm. 37. Non securus sis, cum confessus fueris peccatum, tanquam semper paratus ad confitendum, & committendum peccatum: sic pronuncia iniquitatem tuam, ut curam geras pro peccato tuo. Quid est, curam gerere pro peccato? Semper niti, semper intendere, semper studiosè & sedulò agere, ut sanes peccatum: Hæc quia uera, utilia & necessaria sunt, ex manifestis Scripturæ fundamentis extructa, nullo modo uel negamus, uel reijcimus: sed fatemur, illa pertinere ad opera seu fructus ueræ pœnitentiæ. & ad illud præceptum Pauli Rom. 6. Sicut exhibuistis membra uestra seruire immundiciæ ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra uestra, serua iusticiæ, in sanctificationem. Talia uerò opera non docentur in Scriptura suscipi, opinione meriti remißionis peccatorum, sed sequuntur reconciliationem, iuxta dictum Christi: Ecce iam sanus factus es, noli amplius peccare. Et Roman. 6. Liberati à peccato, serui facti estis iusticiæ. Nec sunt

opera

opera indebita seu supererogationis: extant enim de mortificatione mandata in Scriptura. Quomodo uerò illis etiam operibus, titulo satisfactionis, assui cœperit opinio expiationis peccatorũ, postea exponemus. Nunc uolui peculiari loco, illas ueterum sententias recitare, quia Pontificij illas insidiosè miscent suis satisfactionibus: quasi illi qui Pontificias satisfactiones impugnant, reijciant etiam ea quæ in Scriptura tradita & mandata sunt, ut conuersos quasi freno quodam à peccato reuocent & coerceant, reddant pœnitentes in futurum cautiores & uigilantiores, medeantur peccatorum reliquijs, & uitiosos habitus male uiuendo comparatos, contrarijs uirtutũ actionibus tollant. Et hoc artificiũ lector etiam in Tridẽtino decreto reperiet. Illa igitur quæ uera sunt, & Scripturæ testimoniũ habent, separandi sunt: ut eo explicatius ostendi poßit, quid in controuersia positum sit, in hac disputatione de satisfactionibus.

Quartò. His ita distinctis & explicatis, poteramus iam ad examẽ decreti de satisfactionibus progredi: sed ut planior sit ratio explicationis, paucis prius expediemus disputationẽ de pœnis tẽporarijs, quæ post remißionẽ aliquãdo quibusdã in hac uita à Deo imponũtur. Mors igitur Christi, satisfactio est, et pro culpa et pro pœna æterna: & fide ꝑpter Christũ, accipiamus simul remißionẽ culpæ & pœnæ æternæ. Oseæ 13. Ero mors tua, ô mors.

1. Cor 15. Dedit nobis uictoriam contra mortem propter Christum, Ioan. 13. Qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Sed quo ad pœnas temporales in hac uita attinet, post acceptam remißionem peccatorum subijciuntur in hac uita uel cõmunibus calamitatibus, uel peculiaribus pœnis, propter certa seu priuata quædam peccata. Vt Adam, Gen. 3. Dauid 2. Reg. 12. & 24. item Populus Israel, Exo. 32. Num. 14. Miriam, Num. 12. Testantur idem calamitates baptizatorum post Baptismum. De hoc igitur non est controuersia, an post reconciliationem, credentes in hac uita subiecti sint communibus calamitatibus. id enim & Scriptura & experientia testatur. Ostendunt etiam Scripturæ exempla, Deum aliquãdo de post reconciliationem seu remissionem, quibusdam singulares pœnas ob peccata in hac uita imponere: quanquã hoc non sit uniuersale, nec.n. semper, nec omnibus Deus singulares pœnas quibus peccata remittit, in hac uita imponit: testantur exempla paralytici, Magdalenæ, publicani, Zachæi, Petri: de quo Ambrosius inquit: Lachrymas eius lego, satisfactionem non lego. Sed hæc est quæstio, quare, propter quas causas, & in quem finem tales pœnæ, reconciliatis post remißionem culpæ, in hac uita à Deo imponantur. Et licet de uocabulis nolim pugnare, an afflictiones illæ reconciliatorum uocandæ sint pœnæ peccatorum, an uerò pa-

ternæ coreptiones & castigationes. Scriptura.n. etiã dicit, de reconciliatis: Corpus mortuum est propter peccatum, Roman. 8. & 2.Reg 12. Quia fecisti hoc, &c. omnino tamen statuendum est discrimen, inter pœnas seu afflictiones quæ infligũtur impijs, & quæ imponuntur reconciliatis. In impijs enim sunt signa offensæ Dei, & personã illam esse sub ira Dei, & sunt testimonia secuturæ æternæ pœnæ. Hanc causam & rationem non habent in reconciliatis, quasi Deus illis nondum satis sit reconciliatus, sed aliquid offensæ retinuerit, etiam post datam remißionem peccatorum. Sed illis imponuntur ad castigationem sui, & ad exemplum aliorum. Ne enim accepta reconciliationem, obliuiscantur quanta sit abominatio peccati, & quæ magnitudo iræ Dei aduersus peccatũ, atq; ita lapsus extenuent, negligãt aut defendant, gratiã uel securitate amittãt, uel noua petulantia excutiant, & tandem ad uomitum reuertantur: ideo subijciuntur post reconciliationem uel communibus calamitatibus uel peculiaribus pœnis; ut hac commonefactione subinde magis accendatur & crescat in ipsis odium & detestatio peccati, timor Dei, fides sollicitè curans ut gratiam retineat & in bonitate Dei permaneat, diligentia cauendi peccata, ut reprimantur & mortificentur prauæ inclinationes. Et in summa, ut his exercitijs conseruetur & cõfirmetur pœnitentia quæ

perpetua esse debet, fides, obediētia in cruce, spes, petitio & expectatio auxilij, liberationis seu mitigationis: utq; semper circumferamus testimonium, nobis propter peccatum pereundum esse, nisi propter filium reciperemur: item, ne arrogemus nobis laudem propriæ iusticiæ, nec efferamus nos super cæteros peccatores, sed Deo *uera & humili infirmitatis confeßione nos subijciamus.* Denique *quādo reconciliati uel communibus miserijs subijciuntur, uel propter certa peccata, insignibus calamitatibus onerantur,* Deus *uult in illis, tanquam in publico spectaculo, cōspici exempla, admonentia, & nos & alios de iudicio suo aduersus peccata, ut cogitent id, quod* Petrus *monet: Si à domo* Dei *iudicium incipit, quis finis eorum erit qui non credunt* Euangelio? 1. Pet. 4. *Ita* Numeri 12. Moses *orans pro sorore sua, cum ob peccatum lepra fuisset percussa, & agnosceret peccatū suum, audit à* Domino: *Si pater eius spuisset in faciem eius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi?*

Tales *igitur temporariæ pœnæ, quas* Deus *reconciliatis in hac uita imponit, nequaquam ita sunt interpretandæ, quasi sint uel merita remißionis peccatorum, uel compensationes pœnæ æternæ: sed alias habent longè grauißimas causas.*

Porrò *de pœnis illis temporarijs, ex* Scriptura *& hoc constat,* Deum *pro bona sua erga reconci*

liatos

liatos uoluntate, quapropter filium mediatorem, omnia ita dispensat, ut ipsis in bonum cedat Rom. 8. *nec semper, nec omnibus reconciliatis singulares pœnas pro peccatis in hac uita imponere, nec æqualiter illas omnib. imponere: impositas etiam à* Deo *sæpe mitigari, aut tolli: aliquando uerò eas manere, & in hac uita non tolli.* Et inde *reconciliati sumunt occasionum pulcherrimorũ exercitiorum, pœnitentiæ, fidei inuocationis, humilitatis, patientiæ, obedientiæ, spei, &c.* Petunt *sanè mitigationem & liberationem: sed tamen ita, ut humiliter & patienter, ex agnitione peccatorum, se subijciant flagellis* Dei, *iuxta bonã ipsius uoluntatem.* Petũt *ut sint paternæ castigatiões: agnoscũt,* Deum *in illis pœnis nõ accẽdere totã iram suam: & nobis in bonum cedere castigationes illas, quia recõciliati sumus.* Et *summa, in tẽporarijs illis pœnis petunt, ut* Deus, *uel ab illis custodiat, uel mitiget: uel liberet: uel si pœnas manere uelit, ut det patientiã, & tandem saluet.* Ita Micheas *inquit:* Iram Domini *portabo, quia peccaui.* Et Thren 3 Bonũ *est uiro, cũ portauerit iugũ ab adolescẽtia: sedebit solitarius, et tacebit: ponet in puluere os suũ, si forte sit spes.* Item: Misericordiæ Domini, *quòd non consumpti sumus.* Non accendit *totam iram suam.* In *ira misericordiæ recordabitur.* Ne *in furore tuo arguas me.* Corripe *me* Domine, *inquit* Ieremias: *ueruntamẽ in iudicio, & nõ in furore tuo, ne*

forte ad nihilum redigas me. David *inquit: Libera me de sanguinib. quia tu es* Deus *salutis meæ, &c.*

Illas etiam temporales pœnas, Scriptura tradit reconciliatis propter filium mediatorem, sæpe uel mitigari, uel prorsus tolli, quando uera humilitate peccata agnoscunt, fide Deum *inuocãt, ueterem hominem mortificant, & seriò nouam uitam meditantur. hoc est, non in debitis humanarũ traditionum operibus sed tota pœnitẽtia, quæ habet mandatum* Dei, *pœnæ illæ propter* Christum *mitigantur.* 2. Paralip. 7. *Si pluuia non fluxerit, si uenerit locusta, pestis, &c. conuersus autem populus meus deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à uijs suis pessimis: ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis ipsorum, & sanabo terram.* Ierem. 18. *Repentè loquar, ut destruam. Si uerò pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui ut facerem.* Psal. 91. *Inuoca me in die tribulationis, & eripiam.* Iohel. 2. *Cõuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio, in fletu, et in planctu. Scindite, nõ uestimenta, sed corda uestra, &c. Obseruandũ uerò est, pœnas temporarias mitigari tota pœnitentia: non quod opera eius sint uel cõpensationes, uel merita remissionis peccatorũ: sed quia castigationib. illis,* Deus *in reconciliatis aliud nihil quærit quàm ut conseruetur, magis accẽdatur, crescat & augeatur uera humilitas,*

militas, agnitio, odium, & detestatio peccati, exercitiũ fidei, mortificatio ueteris hominis, patientia, spes, &c. Quando igitur in ipsis pœnis, Deus talia pœnitentiæ exercitia in reconciliatis uidet: tunc habet id, quod castigationibus istis quærere solet. Atque ita pœnæ illæ uel mitigantur, uel tolluntur, propter filiũ mediatorẽ. Et hoc est quod Paul. docet, 1. Corint. 11. Si nosipsos iudicaremus non utiq; iudicaremur. Quãdo uerò iudicamur à Domino castigamur, ne cum mũdo damnemur. Delectatus fuit in illa sententia Paulus paranomasia uerborum forensium, κρίνειν. διακρίνειν, & κατακρίνεσθαι. Nam per uerbum κρίνεσθαι, intelligit eo loco pœnas temporarias, quia mox per παιδεύεσθαι illud interpretatur, quæ à Deo propter peccata immittuntur: quibus tanquam pædagogus flagellis admonet nos de peccato, & ira sua aduersus peccata, ut ita flectat, excitet & impellat nos ad pœnitentiam & emendationem. κατακρίνεσθαι complectitur ultimas & æternas pœnas damnatorum, in futura uita. Quando uerò inquit: Si nos ipsos iudicaremus: non utitur uerbo κρίνειν sicut Põtificij interpretantur de electitijs pœnis, quæ tanquã satisfactiones aut compensationes pro peccatis uel uoluntariè suscipiũtur, uel à confeßionario iniunguntur: sed utitur uerbo διακρίνειν, quod sæpe in forensi significatione usurpatur. ut 1. Corint. 16. & in Græcis interpre-

tibus sæpißime, Exod. 18. Leuit. 24. 3. Reg. 3. Psal. 81. *quando scilicet instituitur inquisitio causæ.* Hoc igitur Paulus *uult dicere: Si nos ipsos dijudicaremus: hoc est, si excussa securitate, perpetua pœnitentia inquiremus, in naturā & uitā nostrā, mortificantes radicē peccati, reprimentes prauas cupiditates, &c. tunc non opus esset* Deū *per flagella nos horum admonere.* Quando *uerò securi, peccatū inhabitans negligemus, & sensim ipsi indulgemus: tūc* Deus *per castigationes nos reuocat ad pœnitentiā, ne cū mundo in peccatis dānemur.*

Nec *tamen ipsa pœnitentia cum fructibus suis,* Deo *præscribere uel potest uel debet terminū aut modū, seu mitigatiōis seu liberationis, in pœnis illis castigatorijs: sed totum hoc humilis fidei obedientia resignat, & commendat paternæ* Dei *erga nos uoluntati: cum quidem certi simus, diligentibus* Deum *omnia in bonum cooperari,* Romā 8. *ita* Iohel, 2. *cum in uera pœnitentia petunt à* Deo *mitigationem & liberationem in pœnis temporarijs addunt:* Quis *scit, si conuertatur & relinquat benedictionem.* Et *primo* Reg. 12. Cum Nathan *dixisset,* Paruulus *morietur:* Dauid *ieiunās, & pernoctans in terra, deprecatur* Dominum: *sed tamen moritur infans, septem diebus percussione* Domini *afflictus,* Dauid *uerò non ob hoc irascitur* Deo, *sed surgens, deposita lugubri ueste, ingredietur domum* Domini, *licet pœna illa non*

fuisset

fuisset sublata, quia, inquit, ita oraui: Quis scit, si forte misereatur mei Dominus, ut infans uiuat?

Hæc utilißima doctrina, continens pulcherrima pietatis exercitia, Pontificijs satisfactionibus miserè & fœdè obscurata & deprauata est: sicut mox ostendemus. Volui autem hoc loco, priusquã ad examen Tridentini Decreti de satisfactionibus accederemus, ueram Scripturæ sententiam, de castigationibus temporarijs, quæ uel communibus calamitatibus, uel aliquãdo singularibus flagellis, post reconciliationẽ in hac uita credẽtibus à Deo imponuntur, explicare, ut expeditior, & minus intricata esset ratio examinis. Video enim à Põtificijs, in hac de satisfactionib. disputatiõe, quædam misceri, quæ per se, rectè intellecta uera sunt: ut de reliquijs peccatorum mortificandis, & de pœnis temporarijs: ut ita speciẽ aliquã ueritatis, cõmentis suis, circumdent: utq; nos prægrauent, quasi illa etiã quæ uera & utilia sunt, negemus & abijciamus. Iudicaui igitur prius ueram sententiam de his quæstionibus exponendã esse. Ita enim ex collatione, rectius considerari & intelligi poterit, quomodo uera & utilis doctrina, cõmentis Pontificiarum satisfactionũ obscurata et deprauata sit.

Sed explicata uera sententia, ostendẽdum est, quomodo paulatim ritibus & operibus illis satisfactionũ, quas ueteres ita uocarũt, cœperint adijci peregrinæ et superstitiosæ opiniões, quæ subinde magis

magis cumulatæ sunt. Veteres enim, ut ritus illos satisfactionum hominibus magis commendarent, sæpe cohortatoriè magis quàm uerè iuxta Chrysostomi dictum, de ritibus illis per hyperbolē locuti sunt: peccata scilicet, & pœnas peccatis debitas, purgari, compensari, tegi, iudicem placari & reconciliari operibus illis satisfactionum. Ita Origenes opera illa uocat precium, quo peccata redimũtur homilia 15. in Leuit. Cyprianus libro 1. epistola 3. dicit, satisfactionibus delicta redimi. epistola 8. Dominum placari. Libro 3 epist. 14. dicit pœnitētes operibus suis Deo satisfacere ad misericordiam. Ambrosius ad uirginem lapsam dicit, peccata satisfactione expiari. Augustinus in enchiridio, cap. 70. dicit Deum propitiandum esse per eleemosinas. Gregorius dicit: Qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam studeat licitis abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat. Et Cyprianus, in illis hyperbolicis satisfactionum cõmendationibus, eousq; progreditur, ut affirmet peccatum non dimitti, nisi absolutis et completis prius Canonicis illis satisfactionibus. Et in sermone de eleemosyna excidit ipsi hoc incõsideratè dictum: Delicta quæ ante Baptismũ contracta fuerunt, Christi sanguine & satisfactione purgari: sordes uerò postmodum contractas eleemosynis ablui. Et addit, remedia propitiando Deo, in lapsibus post Baptismum, hæc esse: operationibus

tionibus iustis Deo satisfacere, misericordiæ meritis delicta purgare, &c. Hæc profectò nimium transcendens ueritatem est oratio. Ioannes enim illis qui post Baptismum peccant, dicit: Hæc scribo uobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrē, Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nec pro nostris tantum, sed pro totius mundi.

Postea collapsis uetustis illis satisfactionum ritibus, quorum impletio ante absolutionem flagitabatur, ortum fuit aliud genus satisfactionum, operum indebitorum, seu supererogationis. Illæ uerò nouæ & secretæ satisfactiones, post perceptam demum absolutionem, implendæ iniungebantur. Et ad illa opera indebita, cœperūt Scholastici accommodare magnificas ueterum de satisfactionibus declamationes, quas nouis etiam hyperbolis auxerunt. Ita Scotus definit satisfactionem, quæ sit redditio æquiualentis, esse operationem exteriorem, laboriosam seu pœnalem, uoluntariè assumptam ad puniendum peccatum commissum à se, & ad placandam diuinam offensam: uel esse passionem, aut pœnam uoluntariè toleratā in ordine ad peccatum, uel peccati remißionem.

Thomas disputat, satisfactionem esse actum iusticiæ: quia peccator satisfactione, ipsemet uindicat offensam diuinam cōmissam, ut hoc modo restituatur sibi amicitia diuina. Et format tale

argumen-

argumentum, probaturus hominem posse Deo *pro peccato satisfacere: Quia homo potest homini satisfacere, & ei reconciliari:* Deus *uerò incomparabiliter magis est misericors, quàm aliquis homo: ergo multò magis homini possibile est, satisfacere* Deo. *Quia uerò in satisfactione requiritur æquiualentia ad peccatũ, dicit* Thomas *esse æquiualentiã, non quãtitatis, sed proportionis: et hominẽ ita posse satisfacere* Deo, *si homo faciat quicquid potest. ex sua parte, &* Deus *illud acceptet ex sua parte, tanquam si esset æquale item, satisfactionem nostram habere quandam infinitatem ex charitate, qua informetur: & ex bonitate* Dei *qua acceptetur: atque ita fieri correspondentiam nostræ satisfactionis ad peccatum, quod infinitum est.*

Idem *dicit, satisfactionem ideo debere fieri per opera afflictiua: quia scilicet sit recõpensatio diuinæ offensæ.*

Bonauentura *dicit, nullum opus peccatoris, uel paßionem esse satisfactionem æqui ualentem peccato nisi per fidem coniungatur pasßioni satisfactoriæ mediatoris.* Thomas *uerò contrà disputat, etiamsi non interuenisset meritum* Christi *tamen hominem habentem gratiam seu charitatem, posse* Deo *pro peccatis satisfacere.* Porrò *posito hoc, quod homo poßit & debeat* Deo *pro peccatis satisfacere, uariè disputatum fuit, quid*

sit in

sit in peccato, pro quo homo satisfaciat.

Thomas simpliciter dicit, satisfactionem pœnitentis esse recompensationē diuinæ offensæ. Bonauentura distinguit, in peccato duo esse, auersionem seu offensam, deinde conuersionē seu libidinē deordinatam.

Pro primo nullum hominem posse satisfacere, pro secundo posse hominem satisfacere. Gabriel dicit, reatum culpæ, & offensam Dei, remitti uel sola contritione, uel contritione simul & absolutione: opera uerò satisfactionis, ordinari ad remißionem pœnæ. Ibi uerò quidam disputant, remissa culpa, pœnam æternam uirtute clauium mutari in temporalem, in pro ea in hac uita satisfaceri possumus.

Alij sentiunt, & culpam & pœnam æternam remitti per contritionem, remanere uerò obligationem ad aliquantulam pœnam temporalem: & Deum compromisisse in rectores Ecclesiæ, ut partem eius remittant uirtute clauium, pro altera parte imponant satisfactiones: opera uerò per quæ fiat satisfactio, definiunt esse indebita, seu non mandata, quæ sunt supererogationis. Richardus enim dicit, Deum constituisse certam mensuram eorum ad quæ homo de neceßitate tenetur: Obseruantiam scilicet præceptorum, ut de reliquo, hoc est, de operibus supererogationis posset satisfacere de commißo peccato.

Hoc est

Hoc est totum cōmentum Pontificiæ doctrinæ de satisfactionibus, quod breuiter hoc loco, ipsorum uerbis recitare uolui, primùm ut ex ipsa antithesi consideretur, quàm fœdè à Scholasticis adulterata & deprauata sit doctrina illa, quam paulò antè ex Scripturæ sententia exposuimus: secūdò, ut uerba Tridentini decreti rectius intelligi possint, quid uelint, & quò respiciant. Paucis igitur iam absolui potest examen huius capituli. Quod enim dicunt de peccatorum reliquijs sanandis, de malis habitibus tollendis, ut cautiores & diligentiores reddantur pœnitētes, ne in similia uel grauiora labantur: quomodo doctrina illa rectè et utiliter iuxta uerbi Dei præscriptū, tradi & usurpari poßit, suprà explicauimus. Hoc uerò meritò reprehenditur, quòd Pōtificij doctrinam illam transferunt ad opera indebita, seu super erogationis, quæ non sunt mandata à Deo: & tales intelligunt fructus pœnitentiæ, quos non tantum ad nouæ uitæ custodiā, & ad reliquæ infirmitatis medicamentum pertinere uolunt, sed ad præteritorum peccatorum uindictam, quod quale sit, ex Scholasticis ostensum est: ut scilicet sint recompensatio diuinæ offensæ. Item, quod attinet ad pœnas temporarias, quibus credentes in hac uita, etiam post hanc uitam subiecti sunt, quæ sit uera sententia in præcedentibus explicauimus.

Hoc uerò obseruet lector, quàm timido & suspenso

suspenso gradu, Tridentinum capitulum incedat, inter illas Scholasticorum disputationes, an per nostras satisfactiones redimatur culpa peccati, an pœna æterna, an uerò tantum temporaria pœna: item, an temporalis pœna intelligenda sit ea, in quam commutata sit æterna pœna: an uerò à remissione culpæ & pœnæ æternæ, distinguant pœnam temporariam? Multi nostri temporis Pontificij scriptores, disertè dicunt, culpam & pœnam æternam solius Christi satisfactione tolli, nostras uerò satisfactiones pertinere tantum ad temporarias pœnas. Sed Tridentinum concilium singulari artificio uerba ita moderari uoluit, ne quid uideretur in Scholasticorum disputationibus reprehendere uel damnare.

Ita uerò concilium sententiam suam explicat. Eos qui ante Baptismum deliquerunt, dicit in gratiam à Deo recipi, sine proprijs satisfactionibus, propter meritum & satisfactionem Christi: qui uerò post Baptismum lapsi sunt, illis ait diuinam clementiam non dimittere peccata, absq; ulla propria ipsorum satisfactione, quam pro peccatis ipsi exoluant. Hoc lector bene notet, Tridentinum cõcilium ideo de satisfactionibus dimicare, ne lapsis post Baptismum, si conuertantur, credantur peccata dimitti, propter solius Christi meritum & satisfactionẽ: sed hoc contendunt, nostras etiã satisfactiones ad hoc necessarias esse, ut peccata post

Baptismum commissa nobis remittātur, atq; ideo debere nos pro peccatis nostris satisfactiones exoluere. Hactenus inter Pontificios multi, quia animaduerterunt quàm blasphemum sit, nostras satisfactiones referre ad remißionem peccatorum, ideo clamitarunt falsò sibi hoc tribui, quasi doceant, ad ipsam remißionem peccatorum satisfactiones nostras pertinere: cum tantum de pœnis quibusdam temporarijs illas intelligi uelint. Sed Tridentinum concilium loquitur quidem etiam de pœna temporali: apertis tamen uerbis dicit, peccata post Baptismum, pœnitentibus à Deo non dimitti, absque aliqua ipsorum satisfactione. Et mox addunt, nobis pro peccatis nostris exoluendam esse satisfactionem. Illud uerò lector ita intelligat: Scholastici dicunt, ad perfectam remißionem peccatorum, pertinere remißionem culpæ, & uniuersæ pœnæ, siue sit æterna, siue temporaria. Quando igitur culpa & pœna æterna dimissæ sunt, nondum perfecta est remißio peccatorum: restat enim adhuc pœna temporalis, & quia ad eius remißionem necessaria sint opera satisfactoria, cum quidem pœna æterna tradatur, commutaturi in temporalem. Hoc modo nostras satisfactiones dicunt pertinere ad remißionem peccatorum, & ad eam necessarias esse. Intelligunt igitur, Deum non totam offensam remittere in remißione culpæ, sed aliquid

de

de offensione retinere, quod effundat in pœna temporaria, quam post condonationem culpæ imponit: & pro remissione illius offensæ, nostris operibus satisfaciendum esse. Sed quæ sit ratio pœnarum temporalium, quæ post reconciliationem à Deo immittuntur, suprà diximus. Neque enim Deus credentibus peccata ita remittit, sicut homines solent: qui sæpe condonationem simulant, & interim tamen offensam retinent, & data occasione eam effundunt.

Illud uerò emblema dignum est peculiari obseruatione, imò perpetua memoria, quod Tridentinum capitulum de nostris satisfactionibus ita loquitur: Sicut Christus passione sua, pro peccatis nostris satisfecit: ita & nos satisfaciendo patimur pro peccatis.

Nos miseri, hactenus Paulo credidimus, solum Christum Iesum pro peccatis passum esse. Vnus, enim inquit, pro omnibus mortuus est. Vna uictima consummauit omnes qui sanctificantur. Vnus est mediator, qui animam suam dedit in redemptionem pro omnibus. Iam uerò ex Tridentino concilio discimus, sicut Christus satisfecit pro peccatis, ita & nos debere satisfaciendo pati pro peccatis. Non fideliter itaque Iohannes baptizatos instituit, cum inquit: Si peccauerimus, Christus est propitiatio nostra. 1. Ioan. 2.

debuisset enim iuxta Tridentinum capitulum dicere: Si post Baptismum peccaueritis, non solus Christus est propitiatio pro peccatis nostris: sed sicut Christus satisfecit pro peccatis, ita & uos debetis satisfaciendo pati pro peccatis uestris. Et uehementer miror, cum singulari calliditate, multa in his decretis tecta & inuoluta sint, quòd tam crassa impudentia in hoc capitulo ipsis exciderit. Sed non dubito, singulari iudicio Dei hoc factum esse, ut extaret manifestißima nota Antichristi: non solum scilicet Christum, passum esse pro peccatis nostris, non solum satisfecisse pro peccatis nostris: sed & nos satisfaciendo pati pro peccatis nostris. Eant nũc, & protestentur, se nulla ex parte suis satisfactionibus obscurare aut imminuere uim meriti & satisfactionis Christi. Operæpretium uerò est audire, quibus argumentis hoc probent: quia scilicet Paulus Rom. 8. dicit, nos paßionibus conformes effici Christo. Sed nullo modo Paulus affirmat, illam conformitatem in eo consistere, ut sicut ipse passus est pro peccatis nostris, ita & nos satisfaciendo patiamur pro peccatis. Ita Petrus inquit: Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum. sed in quo exemplum illud consistat, diserte ibi explicat. Et ne uideatur satisfactoriam paßionem pro peccatis, diuidere inter nostras & inter Christi paßiones: addit, Christum tulisse peccata nostra, ut nos liuore

eius

eius ſanati, & peccatis mortui, iuſticiæ uiueremus. Alterum Tridentini capituli argumentũ, eſt: Omnia, inquit Paulus, poſſum in eo qui confortat me: ergo poſſum etiam, ſatisfaciendo pro peccatis, pati. Num igitur Paulus poteſt mundum redimere, mortem deſtruere, uitam reducere? Si omnia poteſt, ut nullum iam amplius diſcrimen ſit inter caput et membra: nec uerum amplius ſit, quod Col. 1. ſcriptũ eſt, Christum in omnibus πρωτεύειν: quare igitur 1. Cor. 1. dicit: Num Paulus pro uobis crucifixus eſt? Vides, ut arbitror, quomodo Scripturæ ſententijs ludat Tridentinum conciliabulum. Eiuſdem generis eſt quòd dicunt: In Christo uiuimus: ergo in Christo meremur & ſatisfacimus pro peccatis: quin igitur in Christo etiam creamus, & gubernamus cœlum & terram? Ea certè quæ ad officium redemptoris, mediatoris et ſaluatoris pertinent, ſolius Chriſti ita ſunt propria, ut nemini communicẽtur. Vnus enim eſt mediator, unica uictima pro peccatis, conſummati ſumus. Non eſt aliud nomen hominibus ad ſalutem datum.

Illa uerò plus quàm magiſtralis, & uere Pontificia eſt demonſtratio: Olim in publica pœnitentia, non dabatur abſolutio, niſi completa prius ſatisfactione impoſita: nunc uerò Pontificij iniungunt ſatisfactiones, poſt acceptam abſolutionem demum conficiendas. Audi uerò, ubi in Scriptura

hoc mandatum sit. Claues, inquiunt, sacerdotum non tantum ad soluendum, sed & ad ligandum concessæ sunt. item: Apostoli iubentur non tantum remittere, sed & retinere peccata:

Scio hoc: sed uerba illa simpliciter sicut sonāt, intelligo. Christus iubet, Apostolos peccata soluere, & remittere illis qui pœnitentiam agunt, & credunt Euangelio: *qui uerò uel nolunt agere pœnitentiam, uel reconciliationem quæ in* Euangelio *offertur, nolunt quærere & accipere, illorum peccata iubet ligari & retineri, hoc est, iubet illis denunciari:* Tu *iuxta cor tuum impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ:* Rom. 2. Qui *non credit in filium, ira* Dei *manet super eum:* Iohan. 3. Qui *non crediderit, condemnabitur,* Matthæi 16. *Et hanc denunciationem Christus pronunciat ratam fore in cœlo.* Hanc *uerò Christi sententiam,* Tridentini *satisfactores ita ludificant:* Quia *potestas clauium, debet peccata & soluere & ligare, remittere & retinere: ergo in absolutione, non est propter Christum perfecta peccatorum remißio annuncianda: sed iniungendum est illis qui absoluuntur:, ut & ipsi satisfaciendo pro peccatis patiantur: ut ita in absolutione peccata simul & soluantur & ligentur, remittantur & retineantur: & quidem ligare & retinere peccata, significet ijs, qui absoluuntur, imponere satisfactiones, quibus & ipsi pro peccatis suis*

aliqua

aliqua ex parte satisfaciant, hoc est: peccata hac ratione nobis remittuntur, si & ipsi satisfaciendo pro peccatis patiamur. Iusserit igitur Christus ita annunciare remißionem peccatorum in suo nomine, ut uoluerit illis ipsis quibus peccata suo nomine remittuntur, ligari etiam & retineri peccata hoc modo, ut pro illis satisfaciendo & ipsi patiantur, sicut Christus pro peccatis passus est. Remittet igitur minister credentibus peccata propter Christum, ita ut ex illis aliquid retineat, pro quo ipsi satisfaciendo patiantur. Et tales non tam deprauationes quàm ludificationes Scripturæ in ipso Tridentino concilio, & quidem cum anathemate proponuntur.

Quod dictum est, optimam & aptißimam pœnitentiam esse nouam uitam: hanc habet sententiam. Post acceptam fide propter Christum remißionem peccatorum, non requiri præterea aliam satisfactionem, aut expiationem pro peccatis, cũ in Christo simus cõsummati: sed requiri illud quod Scriptura præscribit: Desine à malo, & fac bonũ. Expoliate ueterẽ hominẽ, mortificate cõcupiscentias & actiones eius, & induite nouũ, ut in nouitate uitæ ambuletis, mortui peccatis: uiuite iusticiæ: deponite opera tenebrarũ, et induite arma lucis, &c. Iã uerò ad talẽ nouitatẽ uitæ, pertinent ieiunium, eleemosyna, oratio, tolerantia afflictionum, & alia pietatis exercitia, uerbo Dei præscripta.

Sed Pontificij hæc non requirunt, quatenus ad nouitatem uitæ pertinent, & quatenus habent mandatum Dei, sed quatenus sunt opera indebita seu supererogationis, ut hac ratione sint satisfactiones pro peccatis. Intelligunt autem certas leges ieiuniorum, præscriptam formam eleemosynarum, numeratam precum recitationem: non sicut uerbo Dei mandantur, sed sicut uel sponte suscipiuntur, uel à sacerdote iniunguntur. Quatenus enim à Deo mandata sunt, pertinent ad nouitatem uitæ: quatenus uerò uel sponte suscipiuntur, uel à sacerdote iniunguntur, fiunt satisfactiones pro peccatis. Atq; ita non tantum amplius aliquid facere poterimus quàm lex Dei requirit, sed opera indebita: hoc est, quæ non sunt mandati diuini, sed traditionum humanarum, præstantiora, digniora, maioris efficaciæ & meriti erunt, quàm quæ diuinitùs mãdata sunt. Et hoc est quod inter se tanquàm diuersa opponunt, satisfactionem & nouitatem uitæ, cùm antea ex Hieronymo & Augustino ostenderimus, eadem esse.

De

DE EXTREMA VN-ctione.

Caput 1.

Visum est autem sanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de pœnitentia, adiungere ea quæ sequuntur de Sacramento extremæ unctionis: quod non modò pœnitentiæ, sed etiam totius Christianæ uitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummatiuum existimatum est à Patribus. Primùm itaque circa illius institutionem declarat & docet, quòd clementißimus redemptor noster, qui seruis suis quouis tempore uoluit de salutaribus remedijs, aduersus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis alijs præparauit, quibus Christiani conseruare se integros, dum uiuerent, ab

omni grauiore spiritus incomodo possint: ita extremæ unctionis Sacramēto finē uitæ tāquā firmissimo quodā præsidio muniuit. Nā etsi aduersarius noster occasiones per omnē uitā quærat & captet, ut deuorare animas nostras quoquo mō possit: nullū tamē tēpus est, quo uehementius ille oēs suæ uersutiæ neruos intēdat, ad perdendos nos penitus, et à fiducia etiā si possit, diuinæ misericordiæ deturbādos, quàm cū impēdere nobis exitum uitæ prospicit. Instituta est autem sacra hæc unctio infirmorum, tanquam uerè & propriè Sacramentum noui Testamenti, à Christo Domino nostro: apud Marcum quidem insinuatum, per Iacobum autem apostolum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in uobis,

indu-

inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent supra eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmũ, & alleuiabit eũ Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus uerbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiã, formã, propriũ ministrũ, & effectũ huius salutaris Sacramẽti. Intellexit .n. Ecclesia, materiã esse oleũ ab Episcopo benedictũ. Nã unctio aptissimè Spiritus sancti gratiã, qua inuisibiliter anima ægrotãtis inungitur, repræsentat. Formã deinde esse illa uerba, Per istã unctionẽ, &c. Res porrò, et effectus huius Sacramẽti, illis uerbis explicatur: Et oratio fidei, saluabit infirmũ: et alleuiabit eũ Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei: Res etenim, gratia est Spiritus sancti: cuius unctio

delicta,

delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, et ægroti animam alleuiat & confirmat, magnã in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando. qua infirmus subleuatus, & morbi incommoda ac labores leuius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur. Iam uerò quod attinet ad præscriptionem eorum, qui & suscipere & ministrare hoc Sacramentum debẽt, haud obscurè fuit illud etiam in uerbis prædictis traditum. Nam & ostẽditur illic, proprios huius Sacramenti ministros, esse Ecclesiæ presbyteros. quo nomine, eo loco non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi ueniunt: sed aut episcopi, aut sacerdotes ab ipsis ri-

tè

tè ordinati, per impositionem manuum presbyterij. Declaratur etiam, esse hanc unctionem infirmis adhibendam: illis uerò præsertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu uitæ cõstituti uideantur: unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur. Quòd si infirmi post susceptam hanc unctionem conualuerint, iterum huius Sacramenti subsidio iuuari poterunt, cum in aliud simile uitæ discrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi sunt, qui contra tam apertam & dilucidam apostoli Iacobi sententiam, docent hanc unctionem uel figmentũ esse humanum, uel ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiæ habentem: & qui illam iam cessasse asserunt, quasi ad gratiam curationum duntaxat in primi-

primitiua Ecclesia, referenda esset: & qui dicunt, ritum & usum quem sancta Romana ecclesia in huius Sacramenti administratione obseruat, Iacobi apostoli sententiæ repugnare, atque ideo in alium commutandum esse: & denique, qui hanc externam unctionem à fidelibus sine peccato contemni posse affirmant. Hæc enim omnia manifestissimè pugnant cum perspicuis tanti Apostoli uerbis. Nec profectò ecclesia Romana, aliarum omnium mater & magistra, aliud in hac administranda unctione, quantum ad ea quæ huius Sacramenti substantiam perficiunt, obseruat, quàm quod beatus Iacobus perscripsit. Nec uerò tanti Sacramenti contemptus, absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus sancti iniuria esse posset.

Canon

Canon 1.

Si quis dixerit, extremam unctionem nõ esse uerè & propriè Sacramentum, à Christo Domino nostro institutum, & à beato Iacobo Apostolo promulgatum: sed ritum, tantum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit,

Canon 2.

Si quis dixerit, sacrã infirmorũ unctionẽ non conferre gratiã, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos: sed iam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit.

Canon 3.

Si quis dixerit, extremæ unctionis ritum & usum, quem obseruat sancta Romana ecclesia, repugnare sententiæ beati Iacobi apostoli: ideoq; eum mutandum, posseq; à Christianis absq; peccato contemni, anathema sit.

Canon

Canon 4.

Si quis dixerit, presbytereos Ecclesiæ, quos beatus Iacobus adducendos esse ad infirmum ungendum hortatur non esse sacerdotes, ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quauis communitate: ob idq́ proprium extremæ unctionis ministrum, non esse solum sacerdotem, anathema sit.

EXAMEN.

Non dubium est, id quod decretum Tridentinum affirmat, aduersarium nostrum diabolum, qui per omnem uitam, occasionem deuorandi animas nostras, quærit & captat, illo potißimùm tēpore, cum impendere nobis exitum uitæ prospicit, omnes uersutiæ suæ neruos intendere, ad perdendos nos penitùs, & à fiducia, si poßit, diuinæ misericordiæ deturbandos. Accedunt in hac infirmitate carnis, terriculamenta & trepidationes instantis mortis ex conspectu peccatorum. Vnde oritur extrema & grauißima lucta fidei, aduersus peccata, carnis & sathanæ tentationes, cateruatim & solito grauiores tunc ingruentes, aduersus ipsam deniq; mortem. Et si tunc succumbente fide, aduersarius noster præualuerit, actum est de salute

salute nostra. Neq; enim post hanc uitam restat locus uel pœnitentiæ, uel reconciliationi. Certum igitur & hoc est, clementissimum redemptorem nostrum, qui seruis suis quouis tempore, de salutaribus remedijs aduersus omnia salutis discrimina, prospectum esse uoluit, non tantum præparasse auxilia, quibus Christiani dum uiuunt & incolumes sunt, in gratia conseruentur: sed præcipuè, ut in extremo actu uitæ, ubi discrimen maximum & periculosissimum est, firmo præsidio, & efficaci titubantis fiduciæ fulcimento muniantur & corroborentur, ut possint resistere in die malo, & omnibus perfectis stare, Ephes. 6. Deoq; gratias agere, qui dat nobis uictoriam cōtra mortem, & stimulum eius. 1. Cor. 15.

De his duobus capitibus nulla est cōtrouersia: utrumq; enim pleno ore fatemur. Sed quæstio est, quæ sint illa remedia & auxilia, seu potius antidota. Illa enim ut sint efficacia, aduersus mortem & stimulum eius, oportet esse non ab hominibus excogitata, uel præsumpta, sed ab ipso filio Dei, qui est uerus medicus noster, instituta & præparata: & quidem addita promissione, de uirtute & efficacia. In ipsius igitur medica animarum officina, sicut sacram Scripturam eleganter & uerè uocat Basilius, inquirenda sunt remedia & antidota illa, in media morte ad uitam ualitura. Falsa autem est illa distributio, quam Tridentinum

decretum uidetur quasi pro fundamento ponere: Alia scilicet salutis remedia & auxilia, Christum præparasse pro uiuentibus, alia pro morituris: quasi ea per quæ, dum in hoc seculo incolumes, uiuimus, Deus gratiam nobis confert, & in ea nos conseruat, non amplius uel ualeant uel sufficiant, quando ad terminum huius uitæ peruentũ, & iam per mortem ad aliam uitam transeundum est: sed tunc circumspicienda sint alia remedia & præsidia. Christus certè, qui est resurrectio & uita, imò mors mortis, & antidotum contra mortem sicut Irenæus inquit de uerbo Euangelij, per quod uita illa nobis offertur & communicatur: & de fide, qua in uerbo Christus uita nostra apprehenditur & accipitur, ita loquitur, ut non tantum hîc uiuimus, uis & efficacia Euangelij & fidei, ad salutem ualeat: sed disertè cõplectitur & ipsum articulum mortis, resurrectionem mortuorum, & uitam uenturi seculi.

Ioannis 5. Amen dico uobis, qui uerbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam: & in iudicium non uenit, sed transiet de morte ad uitam. item: Mortui audient uocem filij Dei: & qui audierint, uiuent. Iohannis 6. Hic est panis de cœlo descendens: ut si quis ex ipso manducauerit, non moriatur, sed uiuat in æternũ. Iohan. 8. Amẽ dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortẽ non uidebit in æternum. Iohannis 11.

nis 11. Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, uiuet: & omnis qui uiuit, & credit in me, non morietur in æternum. Audis ubiq; nō aliud uerbum, nec aliam fidem proponi morientibus quàm uiuentibus: sed illud uerbum quod fide apprehendimus, dum uiuimus, affirmat efficaciam habere & exercere in ipsa morte ad uitam: imò ideo dum uiuimus, uerbum illud fide apprehendimus, ut in hora mortis, efficacia eius, per mortem transeamus ad uitam. *Si enim tantum in hac uita in Christo spem haberemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus.* prima Corinth. 15. Ideo Paulus in epistolis suis orare solet, ut credētes in eo quod in hac uita apprehenderunt, conseruentur & confirmentur usque ad diem Christi. 1. Corinth. 1. & Phil. 1. *Confido, quòd qui incœpit in uobis cōmunicationem in Euangelio Christi, perficiet usq; ad diem Christi.* Ephes. 4. *Spiritu sancto signati estis in diem redemptionis.* Heb. 3. *participes facti estis Christi, si tamē initium fiduciæ, usq; ad finem firmum retinueritis.*

Apocalypseos 2. *Esto fidelis usque ad mortem.* item: *Tantum quod habetis tenete, donec ueniam.* 1. Corinth. 3. *Si Christi estis, omnia uestra sunt, siue uita, siue mors.* Roman. 8. *Deus iustificat, Christus mortuus & resuscitatus intercedit pro nobis: ergo nec mors nec uita separabit nos, &c.* Non igitur alia uel remedia uel præsidia salutis quærenda

renda sunt in morte, quàm quæ dum uiuimus, fidei in uerbo accipienda offeruntur. Vnicum enim uerum & sufficiens antidotum contra mortem, est Christus, uita nostra. Ille uerò in uerbo Euangelij nobis se offert & communicat, cum omnibus suis bonis: & per fidem non tantum accipitur, sed habitat in cordibus nostris. ad Ephesios 3. Est autem uerbum Euangelij, non tantum in simplici seu nuda promißione, uerumetiam in Sacramentis illis, quibus uoce & institutione diuina, annexa est promißio gratiæ. Et in terroribus mortis, maximè opus est ad corroborationem fidei, illa applicatione & obsignatione promißionis gratiæ, quæ in usu Sacramentorum, singulis fidelibus exhibetur. Ita Baptismus semel susceptus, consolationem præbet in ipsa morte. Ideo enim olim quidam super mortuos baptizabantur. prima Corinth. 15. Et prima Petri 1. Regenerauit nos in spem uiuam, in hæreditatē incorruptibilem, conseruatam nobis in cœlis: qui in uirtute Dei, per fidem custodimur ad salutem. Paulus ad Ephes. sexto, describit generalem armaturam Dei, qua aduersus omnes insidias diaboli, in quouis die malo stare poßimus: ueritatem scilicet, iusticiam, Euangelium, fidem, salutem, uerbum Dei, orationem & obsecrationem. Et 1. Theß. 5. dicit, illius armaturæ usum esse, ut siue uigilemus siue dormiamus, cum ipso uiuamus.

Phil. 1. adiungit communes Ecclesiæ preces: Per uestram orationem, & subministrationem spiritus Christi, proueniet mihi hoc ad salutem: ut sicut semper, ita & nunc magnificetur Christus in corpore meo: siue per uitam, siue per mortem. Mihi enim uiuere, Christus: & mori, lucrum.

His accedit ueteris etiam Ecclesiæ consuetudo, qui ægros de peccato & ira Dei admonitos, uerbo Euangelij consolabatur, & pro eorum salute precabatur. Proponebat etiam & adhibebat illis absolutionem, uoce Euangelij, & communicationem corporis & sanguinis Christi. his enim modis iuxta Scripturæ traditionem, promissio gratiæ remißionis peccatorum, salutis & uitæ æternæ, applicatur & obsignatur, per efficaciam filij Dei, singulis credentibus, ad fidei contra omnes tentationes sustentationem & corroborationem. Ita Dionysius Corinthiacus, apud Eusebium libro sexto, capite 34. dicit, se præcepisse, ut etiam lapsis in exitu uitæ, si peterent, ea adhiberentur remedia & præsidia, quibus bona cum spe, ex hac uita migrare possent. Nominat autem remißionem seu absolutionem, & communionem corporis & sanguinis Christi.

Canon Nicenus inquit: De his qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur, ut si fortè quis recedat ex corpore, necessario uitæ suæ non defraudetur uiatico. Illud uerò explicat

Carthaginense concilium 4. inquiens: Si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. Arausicanus canon dicit, communionem congruè nominatam fuisse uiaticum, in illis qui de seculo recedunt. Vide plures huius generis sententias, 26. quæst, 6. Ignatius epistola ad Ephesios, cœnam Dominicam dulcißimis uerbis appellat φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον. hoc est: pharmacum immortalitatis, antidotum cõtra mortem ad uitam in Deo, per Iesum Christum, medicamentum purgatoriũ, auertens & depellens mala.

Hæc remedia & subsidia in articulo mortis, habent mandatum & promißionem Dei. & non est dubium, filium Dei illis sua efficacia adesse, ut sint uirtus & potentia Dei, ad salutem omni credenti. Et quia per illa media, filius Dei mediator se totum cum omnibus suis beneficijs, fidei offert & communicat, & quidem applicationem singulis credentibus obsignat: habet igitur fides, in usu illorum satis præsidij & fulcimenti, in ipsa hora mortis: habet etiam armaturam ipsius Dei, qua poßit in die malo, in colluctatione contra spiritualia nequitiæ, & aduersus insidias diaboli resistere, & in omnibus perfectis stare. ad Ephesios sexto. Atq; ita clementißimus redemptor noster,

noster, Ecclesiæ suæ quouis tempore, maximè uerò ubi grauißimũ ingruit periculum, cicra finem uitæ, de salutaribus remedijs, aduersus omnia omnium hostium tela prospectũ esse uoluit, & finem uitæ satis firmo muniuit præsidio.

Sed aiunt: Quid si Christus, melius quàm nos expẽdens extrema animarum nostrarum in agone mortis pericula, uoluisset præter remedia illa hactenus commemorata, peculiare instituere Sacramentum: quo tanquam firmißimo præsidio, finem uitæ aduersus sathanæ impetus, tum solito grauiores, & aduersus horrorem mortis, firmiter & efficaciter muniret. Respondeo: Si filius Dei, medicus noster, iudicasset hoc utile & necessarium esse, sine dubio instituisset peculiare Sacramentum pro morituris. Quos enim diligit, eos in finem usque diligit. Iohannis decimotertio. Ac si ex uerbo Dei constaret, Christum tale Sacramentum, præscripta certa forma, dato expresso mandato, & addita peculiari promißione, generaliter omnibus fidelibus, usque ad finem seculi, in articulo mortis administrandum instituisse: omnino fidei obedientia requireret, illud fideli reuerentia, & deuota gratitudine recipere & usurpare.

Et Pontificij quidem asseuerant, extremam unctionem esse tale Sacramẽtum. Sed hæc ipsa quæstio est, de qua in hac disputatione controuertitur:

an Christus instituerit illam unctionem, ut esset tale Sacramentum.

Vt autem simplicius, manifestius & certius hæc quæstio ex uerbo Dei determinari & dijudicari possit, breuiter repetendum est, quomodo Pontificij Sacramentum extremæ suæ unctionis describant. Ita enim planior erit inquisitio, an tale Sacramentum à Christo sit institutum, & ab Apostolis Ecclesiæ traditum.

Primò igitur dicunt, materiam huius unctionis debere esse oleum: non commune seu uulgare, sed quod prius sit consecratum: non à quouis sacerdote, sed à solo Episcopo: idque certo anni die, feria scilicet quinta cœnæ Dominicæ, & certis exorcismis: ut scilicet ampullam olei infirmorum, ita exorcizet: Exorcizo te immundissime spiritus, omnisq; incursio sathanæ, & omne phantasma, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, ut recedas ab hoc oleo, ut possit effici unctio spiritualis, ad corroborandum templum Dei uiui: ut in eo possit Spiritus sanctus habitare, per nomen Dei patris omnipotentis, & filij eius, &c. Deinde benedicat ipsum oleum his uerbis: Emitte quæsumus Domine Spiritũ sanctum, paracletum de cœlis, in hanc pinguedinem oliuæ, quam de uiridi ligno producere dignatus es, ad refectionem mentis & corporis: ut tua sancta benedictione sit omni, hoc unguento cœlestis medicinæ

cinæ perunctò, tutamen mẽtis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemq; ægritudinem mentis & corporis, &c. Et nisi oleum hoc modo ab Episcopo, sit exorcizatũ & consecratum, tunc dicunt non posse materiam esse huius Sacramenti.

Secundò, illo oleo tradunt linienda & inungenda esse illa membra, quæ sunt organa quinque sensuum: ut sunt oculi, aures, nares, labia, manus, pedes & renes.

Tertiò, de forma huius Sacramenti non inter omnes conuenit. Quidam enim tradunt, formam esse hæc uerba: Per istam sanctam unctionem & suam pijßimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quicquid occulorum uitio deliquisti, in nomine Patris, &c. Et sic de cæteris sensibus. Alij utuntur hac forma uerborum: In nomine Patris, Filij & Spiritus sancti, ungo te oleo sacrato: ut per hanc unctionem accipias plenam remißionem peccatorum.

Quartò, effectum huius unctionis Tridentinum decretum dicit esse gratiam spiritus, cuius unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergat, ægroti animam alleuiet et confirmet, &c. Canon 2. dicit, illam unctionẽ conferre gratiam, & remittere peccata.

Innocentius de sacra unctione dicit, unctionem illam exteriorem, si dignè suscipiatur, uel agere,

uel augere gratiā Spiritus sancti, quæ est inuisibilis unctio. Aureolus ponit 7. fructus huius unctionis: quorum primus, sit deletio peccatorum uenialium. 2. diminutio pœnæ peccato mortali debitæ. 3. gratiæ augmentatio, quæ ui huius unctionis augetur, non tantum deuotione ministrantis & suscipientis, sed etiam ex uirtute operis operati. Aucta uerò gratia, augetur et gloria. 4. robur contra dæmonis insidias. 5. arctatio diabolicæ potestatis, quæ non est ita potens, sumpto isto Sacramento. 6. sanatio corporis, si expedit. 7. protestatio morientis, quòd permanserit in fide Ecclesiæ. Thomas addit. 8. effectum, deletionem scilicet peccati mortalis, quantum ad culpam.

Quintò, tradunt hanc unctionem illis esse adhibendam qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu uitæ cōstituti uideantur: quia nuncupetur Sacramentum exeuntium. Ita Tridentinū capitulum, hoc est, sicut alij dicunt: Nō omnibus infirmis danda est illa unctio, sed illis tantum, qui existunt in periculo & articulo mortis, de quibus probabiliter dubitatur de morte. Imò Florentinū concilium decernit, extremam illam unctionem non debere dari, nisi infirmo, de cuius morte timetur.

Hæ sunt præcipuæ Pontificiorum traditiones, de extrema sua unctione, in decreto Tridentino repetitæ, de quibus controuersia est. Iam uidendum est, an talis unctio à filio Dei instituta sit, ut

effet

esset tale Sacramentum. Scholastici disputant, quia nullus Euangelistarum dicit, Christum instituisse extremam illam unctionem: ideo probabilius esse, ab Apostolis illã esse institutã. Et quia Apostoli materiam non potuerunt sanctificare, ideo non debere simplex elementum esse, sed oleum exorcizatum & consecratum. Et Eccius quidem censet, non esse absurdum, Iacobum apostolum, autoritate Christi, & iussu Spiritus sancti, instituisse illud Sacramentum. Sed ipsi Scholastici agnoscunt & fatentur, eius esse Sacramenta instituere, qui potest Sacramentis dare efficaciã. Accedit, quòd epistola Iacobi non est tantæ autoritatis, ut poßit Ecclesiæ, sine alijs Scripturæ canonicæ testimonijs, nouum Sacramentum instituere. Notum enim est, quod Hieronymus annotauit, ueteres iudicasse, epistolam illam non esse à Iacobo apostolo scriptam, sed ab aliquo alio sub ipsius nomine editam. Eusebius etiam de illa dicit: Sciendum, ὡς νοθεύεται. ideo alij dixerunt, extremam illam unctionem à Iacobo tantum esse Ecclesiæ promulgatam, institutam uerò esse ab ipso Christo. Eorum uerò qui ita sentiunt, quidam dicũt, in Scriptura non extare, ubi, quãdo, et quomodo Christus extremã illam unctionẽ instituerit, sed esse unam ex tacitis traditionibus. Tridentinæ uerò synodo, neutra illarum opinionũ probatur. Veteres enim affirmant, unã & eandẽ esse unctionem,

nem, apud Marcum & apud Iacobum. Dicit igitur Tridentinum capitulum, unctionem infirmorum, tanquam uerè & propriè Sacracramentum noui Testamenti, à Christo Domino nostro apud Marcum esse insinuatum. Habemus igitur sedem huius disputationis in Scriptura: nec difficile iam erit statuere, an extrema illa unctio, sicut à Pontificijs describitur & usurpatur, sit à Christo, tanquam Sacramentum noui Testamenti, institutum. Ad institutionem enim Sacramenti, requiritur ut uerbo Dei, per modum mandati & promissionis, præscripta sit materia, forma, actio et efficacia Sacramenti: idq; ita, ut non sit aliquid uel personale, uel temporale, sed ut mandatum idem faciendi, & promissio efficaciæ, pertineat ad uniuersam Ecclesiam noui Testamenti omnium temporum, usq; ad consummationem seculi, donec Christus ad iudiciũ ueniat: talis enim est ratio Baptismi & cœnæ Dominicæ. Ita circumcisio habet quidem mandatum & promissionem diuinam, sed ad nos illa nõ pertinent. Apostoli habuerunt mandatum, de imponendis super ægrotos manibus, & promissionem restituendæ sanitatis. Christus lutum imposuit super oculos cæcorum. Paulus incubuit super mortuum. Sudaria eius imposita fuerunt ægrotis, &c. sed illa sunt personalia & temporalia: nec sine peculiari uerbo ad nos pertinente, sunt in exẽplum, & ad imitationem trahenda.

Locus

Locus igitur in quo fundatũ debet esse Sacramentum extremæ unctionis, extat Marci 6. & sic habet: Apostoli exeuntes *prædicabãt, ut pœnitentiam agerent: & dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.* Ad hunc *locum ordine accõmodabimus descriptionẽ* Pontificiæ *unctionis: ita enim id quod quærimus, manifestum euadet.* Nam *ualde magnũ quiddam est, aliquid pro Sacramento noui* Testamẽti *proponere et habere, præsertim in summo discrimine imminentis iam mortis, ita ut tunc à uerbo, et à reliquis Sacramẽtis discedatur, & ultimum præsidium in exitu uitæ, constituatur in extrema unctione.* Primò *igitur uidebimus, an* Apostoli *unctionem illam contulerint morituris, in hunc finem et usum, ut hoc tanquã firmißimo præsidio, finis uitæ contra peccata, diabolum & mortem munitus esset. Sed qualis fuerit illa unctio* Apostolorum, *de qua* Marcus *scribit, certò constat ex descriptionibus* Euangelistarum. Matthæus *inquit:* Dedit *ipsis potestatem sanandi omnem morbum, & infirmitatẽ.* Lucas *dicit:* Dedit *ipsis uirtutem & potestatem, languores curare.* Ipse *etiam* Marcus *capite 3. inquit:* Dedit *ipsis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia.* Et Marci 6. *nihil aliud describitur, quàm quomodo* Apostoli, *in prima legatione illud perfecerint, sanasse scilicet infirmos, adhibito externo symbolo unctionis olei.* Marcus *igitur*

igitur in illo loco prorsus non dicit, Apostolos, eos qui in agone mortis erant, unxisse, hac opinione, ut in illa unctione haberent ultimum & firmissimum præsidiū contra peccata, diabolum & mortem: multo minus præscribit, quòd talis inunctio olei, in uniuersa Ecclesia noui Testamēti, omnibus temporibus usq; ad consummationē seculi, fieri & seruari debeat: sed describit donū sanationis: quod sicut alia etiam miraculorum dona, temporale fuisse, & post propagatum per totum orbem Euangelium, desijsse manifestum est.

Secundò. Nec de illo ipso dono sanationis Marcus dicit, Christum Apostolis mandato suo præscripsisse materiam olei, in omnibus sanationibus infirmorum, necessariò adhibendam: sed hoc tantum dicit, Christum dedisse ipsis uirtutem & potestatem sanādi ægros: ipsos uerò adhibuisse externum symbolum unctionis olei. Testatur autem historia Apostolica, ipsos non eadē semper externa symbola in curationibus adhibuisse: aliquando enim solo uerbo, aliquādo impositione manuū, aliquando contactu, umbra, sudarijs, semicinctijs, ad sanandos infirmos usi legūtur. Nec arbitror, Marci sententiam esse, Apostolos in prima illa legatione, neminem sanasse, nisi quem oleo unxissent dicit enim: Multos infirmos oleo ungebant. Ac ut maximè in prima legatione, externum illud symbolum doni sanationis, fuerit generale: certè post resurre

ctionem,

ctionẽ, Christus Marci 16. non dicit: Infirmos oleo ungent, & sanabuntur: sed, Super infirmos manus imponent, & melius habebunt. Non igitur generale & necessarium symbolum sanationis fuit tempore Apostolorũ: unctio olei. Sed Marcus cap. 6. in prima emißione Apostolorum, cùm in solam Iudæam emittebantur, in qua legatione multa fuerunt temporalia & personalia, ponit narrationẽ facti, de solis duodecim Apostolis: quo scilicet externo symbolo, donum sanationis administrarint. Sed cap 16. cum iubentur ire in uniuersum mundum, & prædicare Euangelium omni creaturæ, Christus non tantum de Apostolis, sed et de ijs qui crediderint, loquitur, cum inquit: Super infirmos manus imponent, &c. Quare igitur non potius ex impositione manuum, quæ habet uerbum Christi, pertinens non tantùm ad Apostolos, sed etiam ad credentes, facimus generale Sacramentum pro infirmis? Responsio in promptu est: Quia loquitur de signis, hoc est, de donis miraculorum, quæ temporalia fuerunt. Et tamen ne tunc quidẽ, cum maximè uigebat donum miraculorum, Apostoli generaliter, semper & necessariò impositionem manuum adhibuerunt in dono sanationis. Multò magis igitur hæc responsio ualebit in unctione olei, quæ in prima & particulari legatione Apostolorũ, non tam expreßè à Christo mãdata, quàm ab Apostolis facta legitur.

Tertiò.

Tertiò. Nihil dicit Euangelista uel de mandato Christi, uel de facto Apostolorum, quòd oleum illius unctionis, debeat prius esse conceptis uerbis exorcizatum & consecratum.

Quartò. Apostoli non leguntur eos unxisse, de quibus probabiliter præsumebant, quòd mox essent morituri: sed unctione sua sanabant ægrotos, ne tunc illa infirmitate morerentur.

Quintò. De adhibita illa forma uerborũ, quam Pontificij præscribunt, nulla uel litera uel syllaba, in Euangelica historia legitur.

Sextò. Nec quicquam uel de Christi mandato, uel de Apostolorum facto legitur, quòd organa quinq; sensuum inunxerint.

Septimò. Finem & effectum illius unctionis, Marcus non dicit fuisse, ut per eam peccata delerentur, insidiæ diaboli in morituris reprimerẽtur, &c. sed ut hoc externo symbolo, donum corporalis sanationis administrarent. Manifestißimum igitur est ex sola antithesi, Christum Marci 6. nec instituisse, nec insinuasse (sicut Tridentinum capitulum loquitur) talem unctionem, ut esset tale Sacramentum, pro illis qui in exitu uitæ constituti sunt: sicut Pontificiorum descriptio & praxis habet. Et quia ipsum decretum Tridentinum, refert se ad sextum caput Marci, ostensum iam est, Pontificiam unctionem, in illo loco nec institutionem, nec mandatum, nec promißionem,

nec

nec exemplũ habere, ut poßit esse noui Testamenti Sacramentum, sicut ipsorum descriptio habet. Sed cum obscurior sit descriptio apud Marcũ (factum enim Apostolorum tantum narrat, mandatũ uerò Christi, ex quo illud fecerunt, non recitat) dicunt pleniorem eius explicationem, sumendã esse ex Iacobo: quem nõ dubium est, ut Apostolum & quidem fratrẽ Domini, optimè sciuisse, quid Christus de unctione instituerit, quid, quomodo, & in quem finem Apostoli fecerint. Audiamus igitur, an Iacobus affirmet, Christum instituisse talem unctionem, ut esset tale uniuersale Sacramentum pro morituris, sicut Pontificiorum descriptio habet. Et conati quidẽ hoc sunt Põtificij ostendere, inde quod uerbum alleuare, quo uetus interpres usus fuerat, à monachis mutatũ fuit in alleuiare: quod postea exposuerunt de terriculamentis diaboli & mortis, in extremo actu uitæ. Item, quia Iacobus dicit: Vt saluemini, sicut interpres reddidit: Ergo nõ de corporali sanatione, sed de saluatione in hora mortis, contendunt Iacobum suam unctionem intellexisse. Sed ueteres interpretes dicunt, & quidem etiam Tridentinum decretum illud concedit, Iacobum non de alia, sed de illa eadem unctione loqui, quæ Marci 6. descripta est. Illam autem pertinere ad donum sanationis, Euangelistæ manifestè ostendunt. Et Grammatica ostendit, falsam esse Põtificiorum interpretationem. Iacobus enim

utitur duobus uerbis, quæ extra controuersiam, ad corporalem sanitatem referuntur. Primum est, ἐγείρειν: quod Christus usurpat quando decumbentes, & lecto affixi ita restituuntur, ut surgere & incedere poßint. Matthæi 9. Marc. 1. & 9. Ioan. 5. Hoc uetus interpres dixit alleuare: unde postea fecerunt alleuiare. Alterum uerbum est, ἰᾶσθαι: quod de sanationibus frequentißimè usurpatur: & quidem donum sanationis quod fuit in primitiua Ecclesia, hoc ipso uocabulo describitur, 1. Cor. 12. Vnde etiam intelligi potest, quod tertium uerbum σώζεσθαι, intelligendum sit, sicut sæpius usurpatur, de corporalibus sanationibus, Matth. 9. Mar. 5. & 6. Luc. 8. Loquitur itaque Iacobus, sicut & Marcus, de dono sanationis, quod etiam 1. Corinth. 12. describitur, & quidem eodem uocabulo, quo Iacobus utitur.

Nec Iacobo ut Apostolo licuit, unctionē illam ad aliam actionem, ad alium finem, usum & effectum transferre, quàm à Christo, Mar. 6. insinuata, & ab Apostolis usurpata fuerat. Sed inquis: Iacobus ibi non præscribit aliquid Apostolis, qui donū sanationis habebāt, sed alijs Ecclesiæ presbyteris. Et quidem expreßè ibi mentionē fecit remissionis peccatorum. Respondeo: Christus loquens Marci 16. de signis seu miraculis, cōsecuturis prædicationem Euangelij, dona illa non tantū ad Apostolos refert, sed ad alios etiam credentes. Tunc

igitur

igitur quando adhuc donum sanationis in Ecclesia non tantum penes Apostolos, sed & penes alios presbyteros erat: Iacobus illis præscripsit, quomodo dono illo piè, salutariter, & ad ædificationem uti deberent tam administrantes, quàm recipientes, quamdiu mansurum esset in Ecclesia illud donum. Non igitur inde extruendũ est præceptũ uniuersale et perpetuum, de adhibenda unctione, etiã postquam donum sanationis, cuius symbolum fuit unctio, desijt: sicut inde hoc intelligi potest, 1. Cor. 14. Quidam donis linguarum & prophetiæ abutebantur Paulus igitur præscribit modum & formam, quomodo donis illis, quamdiu erãt in primitiua Ecclesia salutariter & ad ædificationem uti deberent. Atqui desierunt iam illa. Ita cum in primitiua Ecclesia, dono sanationis quod tunc extabat, multi uel abuterentur, uel nõ rectè uterentur: Iacobus præscribit modum & formam, quomodo piè, salutariter, & ad ædificationem, dono illo utendum sit: ne scilicet usurpetur tanquam chirurgicum aut medicum aliquod artificium, sed ut mentem subleuet ad considerationem peccati & miseriæ nostræ: hoc est, ad pœnitentiam, & ad agnitionem beneficiorum spiritualium filij Dei. Hic enim usus fuit omnium miraculorum. Docet igitur Iacobus, infirmum, quãdo unctione sanandus erat, commonefaciendum esse de causa morbi, ut agnosceret peccata.

De fide etiam uult doceri, ut per remißionem peccatorum, causa morbi, hoc est peccatũ tolleretur. Adiungi etiam uult cõmunes preces, utq; ipse infirmus etiam ex fide simul oret: neque enim incredulo aut maledicenti, alijs pro se orantibus peccata dimittuntur. Hoc modo significat donum sanationis, in quo externum symbolum unctionis adhibebatur, salutariter usurpari posse. Remißionem uerò peccatorum, non externo symbolo unctionis, sed disertè orationi fidei tribuit: id quod etiã Lyranus intellexit. Et mox exẽplo Eliæ ostendit, per orationes iustorũ solita miracula fieri, quale tunc etiam erat donum sanationis.

Hæc est summa sententiæ Iacobi. Et si hodie adhuc in Ecclesia extaret donũ sanationis, doctrina hæc & regula Iacobi, esset utilis, & omnino seruatu necessaria. Sed quia donum illud iam in Ecclesia cessasse, manifestum & notoriũ est, quæstio est, an externum eius symbolum, cui res ipsa, restitutio scilicet sanitatis per miraculum, non amplius subest, in ecclesiæ usu retinẽdum & usurpandum sit: & quidem ita, ut ad aliud genus actionis, ad alium finem, usum & effectum transferatur: scilicet ut per istam unctionẽ, morituri consequãtur remißionem peccatorum, custodiantur ab insidijs sathanæ, et à terroribus mortis, ut in Domino moriantur. Iacobus certè non dicit, unctionem illam uel institutam esse pro morituris, uel usurpandam esse

dam esse in articulo mortis: ut finis uitæ, peculiari aliquo præsidio munitus sit: & quas præterea causas & effectus, unctioni suæ Pontificij *tribuũt.* Sed dicit eam adhiberi, ad restituẽdam per donum sanationis, incolumitatem. Quo igitur mandato, qua promißione, unctio illa cui iam non amplius annexum est donum sanationis, trãsfertur ad aliũ finem, ad alium usum & effectum? Mandatum enim, et promißio quã unctio illa habuit, pertinet & iuxta Marcum, & iuxta Iacobum, ad donũ sanationis. Et idem est, ac si iam uellem unctionem sacerdotum ac regalem, quæ in ueteri Testamẽto mandatum & promißionem habuit, morituris applicare. Pontificiorum igitur extrema unctio, quia postquã donum sanationis cessauit, ad alium iam usum transfertur: nec mãdatum, nec promißionem diuinam, imò nec exemplum habet uel in Marco, uel in Iacobo. Nec ipsa rel materia, uel forma, uel actio Pontificiæ unctionis, uel Marci uel uel Iacobi descriptiones, autores habet. De oleo.n. per exorcismos excantato, et cõceptis uerbis consecrato, nihil habet Iacobus: nihil habet de inungendis organis sensuum exteriorum. Formã etiam illam uerborum Iacobus non præscribit, qua Pontificia unctio utitur. Iacobus unctionem adhibet, ut infirmus per donum sanationis, restituatur bonæ ualetudini. Pontificij uerò eum de quo aliqua spes uitæ est, prohibent inungere: sed cum præsu-

miuur iam esse in exitu uitæ, & mox moriturus, tunc inungitur, non ut conualescat, nisi per accidens, sed ut bene moriatur. Extrema igitur Pontificiorum unctio, non est illa de qua Marcus loquitur: nec est illa quàm Iacobus describit, siue materiam, siue formam, siue actionem, siue usum, finē & effectum spectes. Nec fidei oratio, de qua Iacobus loquitur, est in Pontificiorum unctione. Petunt enim, per istam unctionē dari plenam remissionem peccatorum, cum nulla talis extet diuina promißio. Et quia fides, non est sine promißione: ergo non potest esse oratio fidei. Adhibēt etiā inuocationem mortuorum: quæ quia mandato & promißione Dei caret, non potest esse fidei oratio. Rectè itaque dicitur extremam illam unctionem, humanum figmentum esse, nec mādatum Dei, nec promißionem gratiæ habens. Quæ enim ad donum sanationis pertinent, non sunt sine peculiari uerbo, ad alios usus transferenda. Et falsum est quod Andradius dicit, in ægrotis fidem & orationem nihil ualere, sine unctione olei. Nam illud ne tunc quidem, cum donū sanationis adhuc esset in Ecclesia, uerum fuit. Multos enim Apostoli oratione sanasse leguntur, sine unctione olei. Et Iacobus unctioni olei, etiam tunc quando ut externum doni sanationis symbolum adhibebatur, non uult tribui uel sanitatem uel remißionem peccatorum: sed fidei & orationi illa tribuit.

Et iam in promptu erit respõsio, ad argumentum illud quod aliquam speciem habet. Ceremonia unctionis infirmorum, habet uerbum Dei, *&* *promißionem gratiæ.* Marci 6. Iacobi 5. Ergo *ex loco definitionis, est uerè & propriè* Sacramẽ*tum noui* Testamenti. Respondeo: Quatenus *unctio est externum symbolum doni sanationis, eatenus habet uerbum* Dei,*& promißionem.* Non *autem habemus mandatum uerbi* Dei,*ut post cessationem doni sanationum, externum symbolum unctionis in* Ecclesia *uel ociosè retineatur & usurpetur,uel in alium finem & usum transferatur.* Nec *habemus promißionem de effectu gratiæ, si unctio illa in aliam actionem, & in alium usum transformetur: ficut ostendimus apud* Pontificios *fieri.* Non *igitur uerè & propriè est* Sacramentum *noui* Testamenti, *extrema* Pontificiorũ *unctio.* Cessante *enim re ipsa hoc est, dono sanationis, meritò etiam externũ eius symbolum cessat, unctio scilicet olei.* Interim *tamen in morbis* Christianorum,*ea quæ uerbi sunt, manent: agnitio peccatorũ, fides,oratio,& remißio peccatorum: quæ nullo* Dei *mandato,nunc postquam donum sanationis cessauit,ad unctionẽ alligata sunt: imò ne ipsum quidem donum sanationis, tunc etiã temporis, ad unctionem alligatum fuit: sicut testantur omnia exẽpla sanationum,in actis* Apostolicis,*in quorũ nullo legitur unctio olei adhibita.*

Quod uerò obijcitur ministerium Apostolorum, non fuisse uel medicinale uel corporale, sed spiritu ale: ideo unctionem illam non pertinuisse tantū ad donum sanationis, Respondeo. Ideò uerò adhi bita fuerunt externa seu corporalia miracula, ut il lis doctrina de spiritualibus beneficijs Christi con firmaretur: utq; essent ἀναγωγὴ ad agnoscenda, desideranda, quærēda & amplectenda spiritualia & æterna bona, quæ in Euangelio offerūtur. Inte rea uerò multis exhibita fuerunt externa miracu la, qui spiritualia beneficia Christi non acceperūt: sicut econtrà, multi in quorum corporibus nullum signum exhibitum fuit, gratiam Dei fide in uer bo Euangelij acceperunt. Neq; enim externa mira cula fuerunt organon illud, per quod offerūtur & applicantur spiritualia bona: sed tantum uiā præ pararunt Euangelio, quod est ministerium spiri tus, in quo fides quærit & accipit gratiam, re missionem, &c.

Adhibuerūt ergo Apostoli, in dono sanationis, externum symbolum, unctionem olei: nō quod uel ipsum oleum, uel actio unctionis, aliquam haberet uel adferret uim et efficaciam ad sanationem, erat enim miraculosa: multo minus ad remissionē pec catorum, quam Iacobus orationi fidei tribuit. Sed quia usitatum & notum tunc erat ex ueteri Testa mento, oleum habere significationē donorum su pernorum & cœlestium: adhibuerunt igitur in

dono

dono ſanationum, unctionem olei: ut ipſum externum ſymbolum homines moneret, ſanationes illas non cõferri, uel humana uel magica aliqua ratione, ſed eſſe dona cœleſtia, ex diuina uirtute & operatione. Secundò, quia oleum in Scriptura ſignificat ſpiritualia beneficia Dei: adhibuerunt igitur in dono ſanationis, unctionem olei, ut externo illo ſymbolo monerent, non debere ſanatos in corporalibus illis beneficijs ſubſiſtere, ſed mentem ſubleuare ad agnoſcenda, quærenda & accipienda ſpiritualia beneficia mediatoris Chriſti, ad quæ per corporalia illa miracula inuitabantur, & manu ducebantur. Tertio, oleum in illis regionib. fuit præſtantiſſimum, & in quotidiano uſu: nõ tantum ad cibum & ad hilaritatẽ, 4. Reg. 4. & Pſal. 103. uerumetiam ad curationes, Iſa. 1. Ezech. 16. Luc. 10. Sicut igitur Iſaias ſumpſit ficus ad curandam peſtẽ Ezechiæ: ita Apoſtoli, ne uiderẽtur magicam exercere, oleum adhibuerunt ad ſanationes, quæ tamen longè excedebant naturalẽ uim & efficaciam olei: erant enim miracula. Atq; ita poſtquam deſijt donum illud ſanationum, poſſet locus Iacobi piè & utiliter accommodari ad uſum medicamentorum in morbis Chriſtianorum: ut ſcilicet prius admonerẽtur de cauſa morbi, hoc eſt, ut peccata diſcerent agnoſcere, fide Deo reconciliari, & oratione Deo ualetudinem commendare. Deinde piè poſſent medicamentis uti, inuocato nomi-

ne Domini, adiunctis etiam precibus communibus. Hæc utiliter considerari possunt, de caussis adhibitæ unctionis olei, in miraculosis Apostolorum sanationibus.

Non igitur, quia Marcus & Iacobus dicunt, Apostolos unxisse infirmos oleo, ideo extrema Pōtificiorum unctio, ibi uel instituta uel promulgata est. Nam nec materia nec forma, nec actio Pontificiæ unctionis ex Apostolica unctione probari potest. Vsus uerò, finis & effectus, quem Pontificij extremæ suæ unctioni tribuunt, planè diuersus & alius est ab Apostolica unctione, sicut ipsa antithesis ostendit.

Accedit, quòd in uera & puriori antiquitate, de hoc Sacramento exeuntium nihil legitur. Extant apud ueteres, descriptiones uisitationis ægrotorum: extant historiæ, quomodo multi pij in Domino feliciter obdormierint: extant canones antiqui, quibus præsidijs muniendi, & quo uiatico instruendi sint exeuntes de hoc seculo ἵνα εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται, sicut inquit Dionysius Corinthiacus: ut bona cum spe feliciter hinc migrēt. Et recensentur consolatio uerbi, fides, oratio, absolutio, cōmmunio corporis & sanguinis Domini. Nulla uerò mentio fit peculiare Sacramentum unctionis esse in Ecclesia, pro ijs qui in exitu uitæ cōstituti, per mortē hinc migrare debent: & illam unctionem esse firmissimum præsidium in articulo

& discri-

& discrimine mortis, contra peccata, contra infirmitatẽ carnis contra horrorem mortis, contra insidias & potentiam diaboli, ut unctione illa muniti, per mortem transire possimus ad uitam: hoc inquam in tota historia ueræ & purioris antiquitatis, ostendi non potest. De Romanis enim Pontificibus iam non loquimur.

Sed obijciunt: Certè Hieronymus in 6. cap. Marci huic unctioni testimonium præbet. Quis uerò est ille Hieronymus? Ipsi enim sciunt, Commentaria in Marcum non esse à Stridonensi illo, sed longè post ipsius ætatem conscripta.

Ita iactitant etiam: Nonne Augustinus disertè unctionem numerat, inter necessarias consolationes decedentium à seculo? Vbi uerò hoc facit? in libro 2. inquiunt, de uisitatione infirmonum: item, de rectitudine catholicæ conuersationis. Atqui ipsi non ignorant, hos libros non esse Augustini, sed post ipsius tempora, ab alijs conscriptos, qui postea falsò Augustino inscribi cœperũt. Et uel hinc lector æstimare potest, qualis sit causa extremæ istius unctionis, ad cuius comprobationem, ex supposititijs scriptis emendicanda sunt suffragia. Et tamen illo tempore, quando libri isti scripti sunt, unctio infirmorum nondum habuit tales appendices, quæ iam sunt substantia, & quasi anima Pontificiæ unctionis.

Nõ iubẽtur inungi organa quinq; sensuũ, nõ tra-

dunturː

duntur per illam unctionē dimitti peccata, non docetur unctionem illam esse firmißimū præsidium morientiū, contra mortem & diabolū: nondum usitata tūc fuit in unctione inuocatio, angelorum, patriarcharum, Prophetarum, *Apostolorum, martyrum, uirginum, uiduarum, &c. quæ nūc præcipua pars actionis est in extrema unctione.* Sed *deducebantur tunc adhuc infirmi, ad mediatorem* Christum. Et *lib.2 cap.2. extant hæc dulcißima uerba:* Tutius *& iocundius loquor ad meum* Iesum, *quàm ad aliquem sanctorum spirituum* Dei: *plus debet mihi* Christus, *quàm alicui cœlestium spirituum.* Quod *ego sum, fieri dignatus est* Deus: *non factus est, quod est angelus.* Ad *curiam* Dei *sui,* Dei *tui, præceßit* Deus *tuus, homo tuus, tunica tua polymita indutus: illa aßiduus interpellat pro nobis.* Quem *igitur habes intercessorem, habes mediatorem: constitue tibi propitiū adiutorem.* Et *si* Deus *pro te, quis cōtra te?* Et *li.1. cap.6. describitur hæc morituri oratio:* Deus *meus, misericordia mea, refugium meum, te desidero, ad te cōfugio, ad te uenire festino: ne despicias me, sub tremēdo discrimine positum: adesto mihi propitius in his meis magnis neceßitatib. nō possum me redimere meis operationibus, sed tu redime me, et miserere mei: diffido de meis meritis, sed cōfido de miserationib. tuis: & plus confido de tuis miserationibus, quàm diffidam de malis actibus meis.* Tu *es spes mea,* Deus

meus

meus: tibi soli peccaui, mea culpa. Qui fui tibi carus ad redimendum, non sum uilis ad perdendum. Et nunc ad te uenio, qui nulli dees: cupio dissolui, & esse tecum. In manus tuas commendo spiritū meum Domine: respice in me, Domine Deus ueritatis, ut in pace dormiam, ac requiescam. Hæc adscripsi, ut lector consideret, quàm recens sit drama Pontificiorum, in extrema unctione.

Sed Theophylactum etiam proferūt, qui ex ueterib. Græcis, interpretatiões suas sumpsit. Quid uerò ille? Num dicit, in Græca Ecclesia unctionem fuisse peculiare Sacramentum exeuntium, ut constituti in exitu uitæ, si oleo ungerentur in organis quinq; sensuum, haberent firmissimum præsidium contra peccata, contra mortem & diabolum. Nihil certè horum dicit. Sed explicās 6. cap. Marci, dicit Apostolos oleo unxisse illos, quos per donū sanationis curabant. Et addit, idem etiam Iacobū in sua epistola dicere. Mox uerò subiūgit, propter quam significationem oleum adhibitum fuerit, pro externo symbolo doni sanationis: quia scilicet significet misericordiam Dei, & gratiam spiritus, per quam à labore liberamur, lucem & hilaritatem spiritualem accipimus.

Ita Oecumenius, explicans locum Iacobi 5. nihil aliud dicit, quàm hoc etiam Apostolos fecisse, quādo Dominus adhuc inter homines uersabatur, dum ungerent oleo ægrotantes & sanarent.

Non ergo fuit Sacramentũ exeũtiũ in Græca ecclesia. Sed Chrysost. lib 3. de sacerdotio, locũ Iacobi, ad illud extremæ unctionis Sacramentũ pertinere interpretatur: inquit Lindanus. Quomodo uerò? Num dicit, suo tempore in Ecclesia fuisse peculiare Sacramentum unctionis, pro morituris, illa materia, forma, & actione, ad illum finem, usum & effectum administratum, sicut Pontificiæ unctionis descriptio habet: ut discedentibus ex hac uita, sit munimentum & præsidium contra peccata, mortem & diabolum? Nihil certè horum dicit Chrysostomus: sed recensens prærogatiuas Christiani sacerdotis, enumerat prædicationem Euangelij, administrationẽ Baptismi & cœnæ Dominicæ, & potestatem remittendi peccata, per absolutionem. Addit uerò etiam, in morbis sacerdotes plus prodesse quàm naturales parentes. Et illud per distributionem explicat. 1. sæpe laborantem iam, & morti uicinam animam, saluti restituerunt. 2. τοῖς μὲν πραοτέραν τὴν κόλασιν ἐργασάμενοι: hoc est, efficientes, ut flagellum morbi mitigaretur. 3. τοὺς δὲ οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀφέντες ἐμπεσεῖν: hoc est, quosdẽ à principio præseruarunt, ne in morborum flagella, quæ sunt peccatorum pœnæ, inciderent. Ita enim reddẽdus est locus ille Chrysostomi, ubi interpres prorsus peregrinam reddidit sententiam.

Quomodo uerò sacerdotes hoc in morbis efficiunt?

ciunt? Respondet Chrysostomus: Quia non tantum quando nos regenerant, sed & postea potestatem habent remittendi peccata: quæ uerò, et qualis sit illa potestas, in præcedentibus explicat: quæ scilicet Ioannis 20. descripta est. Addit etiam sacerdotes hoc quod de morbis dicit, efficere docendo, monendo, καὶ τῷ διὰ εὐχῶν βοηθεῖν, auxilio orationum. Et post illa omnia subijcit locum Iacobi cap. 5. Non autem disertè dicit, solitam tunc adhiberi externam unctionem: sed doctrinæ, admonitionis, orationum, & absolutionis expresse meminit. Et etiamsi exertè diceret, adhibitam externam unctionem: nihil tamen locus ille patrocinaretur Pontificiorũ extremæ unctioni. Non enim de morientibus disputat, quo præsidio muniendi sint, ut in Domino obdormire possint, sed expreßè agit de præseruatione, mitigatione & liberatione à morbis corporalibus: sicut ex Græco textu manifestum est. Nec materia igitur nec forma, nec actio, nec finis, nec usus, nec effectus extremæ unctionis Pontificiorũ, ex illo loco Chrysost. probari potest. Non.n. satis est ad probationem Pōtificiæ unctionis, ostēdisse quòd ueteres mentionē faciãt unctionis, quæ in Marco & Iacobo describitur: sed hoc monstrandũ est, ueterē Ecclesiã unctionē agnouisse et usurpasse, pro peculiari Sacramēto illorũ q in exitu uitæ cõstituti erãt, tali materia, forma, actione, tali opinione, in eum

finem

finem & usum, sicut Pōtificij de sua extrema uncti one tradunt. Hoc uerò ex nullis fide dignis ueræ antiquitatis scriptis, docere possunt.

Hoc uerò ostendi potest, non diu post Aposto lorum tempora, Apostolicam infirmorum unctio nem, extra donum sanationis in alium usum trans formatam & deprauatam fuisse ab hæreticis. Ire næus enim li.1.ca.18. decit, ex Valentinianis quosdem morietes suos ad finē defunctionis inungere, mittentes capitib. eorū oleum & aquā, cum inuo cationibus: idq; ea opinione, quod illa unctione redimantur. Notabilis est historia, quòd actio Apostolicæ unctionis, extra donum sanationis, ad morientes transferri cœpit ab hæreticis ea opinione, quod morientes in fine defunctionis, per illam unctionem redimerentur. Illud uerè Irenæi tempore, inter hæreses computatum fuit. Consideret autem lector, quantum illa Irenæi descriptio absit ab extrema Pontificiorum unctione. Dionysius cap. 7. suæ hierachiæ, super mortuum iam sepeliendum, fundit oleum: id quod simpliciter ex Ethnicorum consuetudine sumptum fuit, sicut Vergilius inquit:

Corpusq; lauant frigentis, & ugunt.

Et notus est Ennij uersiculus:

Tarquini corpus bona fœmina lauit, & unxit.

Apuleius illud uocat ultimum lauacrum, De asino aureo lib.9. Hæc historica ideo obseruanda sunt, ut consideretur maturè irrepsisse in Ecclesiā

super-

superstitiones, circa unctiones morientium & mortuorum. Sed Irenæi tempore, tales unctiones inter hæreses reiectæ fuerunt. Dionysii uerò mortuorum unctionem, ex reliquijs ethnicæ, superstitionis seruatam, Ecclesia non recepit.

Vtilis est & hæc obseruatio, quomodo tandem deuentũ sit ad extremã Pontificiorũ unctionem, pro exeuntibus. Quamdiu in Ecclesia extitit donum sanationis, mãsit etiam usus unctionis, simplici oleo. Postea oleo sanctificato, quidam miraculosas ediderunt sanationes: ut de discipulis Antonij, Ruffinus in Ecclesiastica historia lib. 11. cap. 4. scribit: Cùm illis oblatus fuisset homo, iam pridem membris omnibus, & præcipuè pedibus aridus, unxerunt eum oleo, in nomine Domini: statimq; confirmatæ sunt plantæ eius. Sulpicius Seuerus cap. 21. scribit, sanctum Martinum puellam quandam, paralysis ægritudine ita correptam, ut nullo iam ad humanos usus, corporis officio fungeretur, oleo sanctificato sanitati restituisse. In Tripart. lib. 8. cap. 1. Socrates scribit, monachum Beniamin habuisse gratiam, solo tactu manus, aut oleo sanare morbos. Cum uerò ad oleum sanctificatum, nulla amplius miracula sanationis sequerẽtur: ne tamen nullus eius esset usus, Felix IIII. circa annum Domini 528. instituit, infirmos ante obitũ oleo esse inungendos. Postea progressu temporis, subinde alia atq; alia addita sunt: donec tandem

dem Sacramentum illud Pontificium, cum omni ſua paratura, inde extructum eſt: quod nunc tanquàm à Chriſto inſinuatũ, à Iacobo Apoſtolo promulgatum, tanti uenditatur, ut abſq; ingenti ſcelere, & ipſius Spiritus ſancti iniuria, contemni non poſſe affirmetur.

DE SACRAMENTO ORDINIS, ETC. Caput 1.

Sacrificium & ſacerdotiũ ita Dei ordinatione coniuncta ſunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in nouo Teſtamento, ſanctum Euchariſtiæ ſacrificium uiſibile, ex Domini inſtitutione catholica Eccleſia acceperit: fateri etiã oportet, in ea nouũ eſſe, uiſibile & externũ ſacerdotiũ, in qđ uetus trãslatũ eſt. Hoc aũt ab eodẽ Domino Saluatore noſtro inſtitutũ eſſe, atq; Apoſtolis, eorũq; ſucceſſorib. in ſacerdotio poteſtatẽ traditã cõſecrãdi, offerẽdi & miniſtrandi corpus et ſanguinẽ, nec nõ et peccata dimittẽdi et retinẽdi, ſacræ literæ oſtendunt, et catholicæ

Eccleſiæ

Ecclesiæ traditio semper docuit.

Canon I.

Si quis dixerit, nõ esse in nouo Testamẽto sacerdotiũ uisibile et externũ, uel nõ esse potestatẽ aliquã cõsecrandi & offerẽdi uerũ corpus & sanguinem Domini, & peccata remittẽdi et retinẽdi: sed officiũ tantũ, & nudũ ministerium prædicandi Euangeliũ: uel eos qui non prædicant, prorsus non eße sacerdotes, anathema sit.

EXAMEN.

Breuis & facilis est explicatio, si ostẽdatur, qua de re cõtrouersia sit. Clamitãt.n.eos q Pontificiũ sacerdotiũ nõ ꝓbant, omnẽ ordinẽ ex Ecclesia tollere, infinita cõfusione cuiuis ex plebe ministeriũ prostituere: ac (qđ Tertullianus hæreticis tribuit) ex sacerdotib. laicos facere, e sacerdotalia munera laicis iniũgere, ut nulla sit ministerij uel autoritas, uel dignitas, &c. Principiò igitur hæc calumnia remouẽda est. Et meritò improbãtur Anabaptistæ & Enthusiastæ, qui usum externi ministerij, uerbi & Sacramentorũ, uel prorsus ex Ecclesia tollũt, uel fingunt inutile & nõ neceßariũ esse: docent

enim potius sine usu externi ministerij, uerbi & Sacramentorum, nouas & peculiares reuelationes & illuminationes à Deo *petendas & expectandas esse: & hanc rationem uocationis, illuminationis & conuersionis, multo præstantiorem et augustiorem esse, quàm si uoce ministerij utamur.* Et D*eus quidem est, cuius uirtute, operatione, efficacia, instinctu & afflatu, ea quæ ad uocationem, illuminationem, conuersionem, pœnitentiam, fidem, nouitatē, & breuiter, quæ ad negocium salutis nostræ pertinēt, in hominibus inchoantur, efficiuntur, augentur & conseruantur. Sed certo suo consilio* D*eus constituit, se uelle illa dispensare, non infusis in hominum animos, nouis & peculiaribus reuelationibus, illuminationibus & tractibus, sine aliquo medio, sed per externum ministerium uerbi. Illud uerò ministerium non angelis cō mendauit, ut illorum apparitiones petendæ & expectandæ sint: sed in hominibus posuit uerbum reconciliationis, & per illos uult sonare uocem* E*uangelij, diuinitùs patefacti.*

Sunt quidem omnes Christiani sacerdotes, 1.Pet.2.Apoc.1.*eo quòd Spirituales hostias* Deo *offerant: quisq; etiam domi suæ, uerbum* Dei *docere potest, & debet.* Deut.6.1.Cor.14. Non *tamen quiuis Christianus, publicum uerbi & Sacramentorum ministerium sibi sumere & arrogare debet.* Non *enim omnes sunt Apostoli, non omnes doctores,*

ctores, 1. Cor. 12. sed qui peculiari & legitima uocatione, à Deo ad hoc ministerium segregati sunt, Acto. 13. Hieremiæ 23. Ro. 10. idq; fit uel immediatè, uel mediatè. Et quæ sit legitima ratio uocationis, quæ fit uoce Ecclesiæ, Paulus 1. Tim. 3. & Tit. 1. præscripsit. Et quidem ipse Christus, immediatè quosdam ad hoc ministerium uocauit: ut ostenderet, se probare eorum ministerium, qui uoce Ecclesiæ, iuxta regulam ab Apostolis præscriptam, eliguntur & uocantur: quod postea latius explicabitur. Addita uerò est etiam promißio, Deum uerè efficacem esse per hoc ipsum ministerium docentium Euangelium: quod ipse filius Dei, perpetua uocatione uult in Ecclesia conseruare, sicut Paulus inquit Ephes. 4. Ascendit, dedit dona hominibus: & ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam prophetas, alios Euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Ad huius igitur ministerij usum, quod Deus & instituit, & in Ecclesia conseruat, deducendi sunt homines: & docendi, per hoc ministerium exhiberi nobis æterna bona: & quidem quòd hoc modo Deus nos recipiat, ac à peccato & potestate diaboli, & æterna morte nos eripiat, ac iusticiam & uitam æternam nobis restituat. Hoc uerò ministerium, potestatem habet diuinitùs concessam: 2. Cor. 10. & 13. sed illam certis officijs &

limitibus circumscriptam: prædicare scilicet uerbum Dei, errantes docere, peccantes corripere, segnes hortari, anxios consolari, infirmos erigere, contradicentibus resistere, falsam doctrinam taxare & damnare, uitia morum arguere, Sacramenta diuinitùs instituta dispensare, peccata remittere & retinere, esse exemplar gregis, orare pro Ecclesia & priuatim & publicas preces Ecclesiæ præire, pauperum curam agere, contumaces publicè excommunicare, & uicißim resipiscẽtes recipere, & Ecclesiæ reconciliare: constituere ministros Ecclesiæ, iuxta Pauli præscriptum: instituere cũ consensu Ecclesiæ, ritus seruientes ministerio, qui non pugnent cum uerbo Dei, nec onerent conscientias, sed faciant ad ordinem, grauitatem, decorum, tranquillitatem, ædificationem, &c. Hæc enim sunt, quæ ad duo illa capita pertinent, ad potestatem scilicet ordinis, & ad potestatem iurisdictionis.

Nec uerò de uocabulis dimicamus. Paulus generali appellatiõe uocat ministros, doctores, pastores. In Scriptura noui Testamẽti, appellatio sacerdotum & sacerdotij, nusquam tribuitur ministerio noui Testamenti. Sed Ecclesiasticorum scriptorum usu inualuit, ministerium uocare sacerdotium, & ministros sacerdotes. Ita Chrysostomus ἱερωσύνην uocat, quicquid ad ministerium noui Testamenti pertinet. Augustinus de Ciuit. Dei, lib. 20. in-

20 inquit: episcopi & presbyteri, propriè iam in Ecclesia sacerdotes uocantur. Si igitur hoc tantũ uellent Pontificij, in nouo Testamento esse externum sacerdotiũ, hoc est, externum ministerium uerbi & Sacramentorũ, sicut iam explicauimus: nulla esset controuersia, nec propter appellationem sacerdotij, mouerentur turbæ, modò res quæ ueræ & necessariæ sunt, saluæ essent. Sed quid uelint & quærant, non obscurum est. Nam in primo hoc Canone expreßè dicunt, se per sacerdotium, de quo dimicant, non intelligere officium & ministerium prædicandi Euangelium: sed in primo capitulo declarant, se propter sacrificium Mißæ, de externo & uisibili suo sacerdotio pugnare: quod definiunt, principaliter esse potestatem sacrificandi Christum in Missa. Et tale sacerdotium ideo fingunt necessarium esse, ut Ecclesia habeat mediatores, qui caussam eius coram summo iudice Christo agant: & actione illa sacrificij, offensum patris placent, & impetrent Ecclesiæ propitiationem, & alia cùm spiritualia dona ad salutẽ necessaria, tum etiam corporalia ad hanc uitam pertinentia: imò liberationem animarum ex purgatorio. Sed hoc sacrificium non tantum commenticium, sed contumeliosum & blasphemum esse in Christum, suprà in loco de Missa ostendimus. Non igitur opus est, peculiarem hoc loco instituere refutationem. Quale enim sacrificium

est, tale etiam est sacerdotium. Hanc *tantum commonefactionem addam, quòd primus Canon sacerdotium ipsorum ita sacrificio deuouet, ut à ministerio uerbi liberet: id quod aliàs multo apertius profitentur: ministerium scilicet docendi, dispensationem* Baptismi, *et distributionem* Eucharistiæ *quæ per diaconos fieri potest, non esse de substantia sacerdotij* Pontificij. *Instituatur itaq; collatio.* Christus *dicit:* Ite, *docete, prædicate, baptizate:* Matt. 28. Marci 16. *Paulus dicit:* Episcopus *tenax sit fidelis sermonis, ac potens exhortari per sanã doctrinam, & contradicentes conuincere:* Tit. 1. *sit aptus ad docendum,* 1. Tim. 3. *attendat lectioni & doctrinæ, cap. 4. peccantes coram omnibus arguat, cap. 5. & c.* Apostoli *ideo alijs officijs se exonerant, ut possent instare doctrinæ & orationi.* Acto. 6. *Paulus dicit.* Non *misit me* Christus *baptizare, sed* Euangelizare, 1. Cor. 1. *Hæc uerò quæ ad ministerium uerbi, hoc est ad sacerdotium pertinere,* Christus *&* Apostoli *affirmant.* Pontificij *à substantia sui sacerdotij remouent. Dispensationẽ etiam* Baptismi, *& distributionem* Eucharistiæ, *non uolunt propriè ad suum sacerdotium pertinere.* Omnia *igitur & singula, in quibus* Scriptura *ministerium noui* Testamenti *consistere tradit,* Pontificij *à suo sacerdotio remouent & separãt.* Ex *sacrificio uerò corporis & sanguinis* Christi *in* Missa, *quod præter, imò contra* Scripturam *in*

Ecclesi-

Ecclesiam inuectum est, sicut in loco de Missa ostensum est, constituunt substantiam sui sacerdotij. Addunt etiam remissionem & retentionem peccatorum. Sed illam nolunt fieri uoce & annunciatione Euangelij, sicut Christus eam instituit, sed actu illo iudiciali, de quo in præcedenti loco dictum est. Pontificium igitur sacerdotium, non est ministerium noui Testamenti, sed uerè abominatio Antichristi: stans in loco sancto. Veteres quidem aliquando dicunt, sacerdotum esse, offerre corpus & sanguinem Christi: sed quòd illud intelligant de administratione cœnæ Dominicæ, iuxta Christi institutionem, suprà in loco de Missa ostensum est. Nam & Paulus prædicationem Euangelij, uocat sacrificium. Multi qui hactenus inter Pontificios aliquid moderationis præ se tulerunt, significarunt se optare talem sacerdotij reformationem, ut ministerium docendi, quòd iuxta Scripturæ traditionem, ad ministerium noui Testamenti pertinet, sacerdotibus rursus curandum iniungeretur. Sed Tridentinum concilium simpliciter definit sacerdotium, actione sacrificij: & Canon 1. anathema denunciat illi qui dixerit, eos qui non exercent ministerium uerbi & Sacramentorum, non esse sacerdotes. Vnicum uerò fundamentum habent, quia scilicet in ueteri Testamento, fuit sacerdotium ad offerendas uictimas: & in nouo Testamento, est impletio umbrarum ueteris.

Sed inde non conficitur Pontificioruũ sacerdotiũ. Sacrificia enim ueteris Testamẽti, impleta & consummata esse in nouo, unica uictima ueri Pontificis nostri Christi, epistola ad Hebræos prolixè docet. Sed inquiunt. Paulus tamẽ disputat, 2. Cor. 3. si ministeriũ ueteris Testamenti, fuit in gloria, multo amplior erit gloria ministerij noui Testamenti. Respondeo: Quid sit ministeriũ illud noui Testamenti, & quæ officia ad illud pertineant, non est constituendum ex κακοζηλίᾳ ceremoniarum ueteris Testamenti: sed discendum est ex descriptionibus Christi & Apostolorũ, in nouo Testamẽto.

Caput 2.

Cum aũt diuina res sit sancti sacerdotij ministerium, consentaneum fuit, quo dignius & maiori cum ueneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatißima dispositione, plures & diuersi essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent: & ita distributi, ut qui iam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad maiores ascenderent. Nam non solùm de sacerdotibus, sed & de diaconis sacræ litera

teræ apertam mentionem faciunt: & quæ maximè in illorum ordinatione attendenda ſunt, grauißimis uerbis docet: & ab ipſo Eccleſiæ initio, ſequẽtiũ ordinũ nomina atq; uniuſcuiuſq; eorũ propria miniſteria, ſubdiaconi ſ. acolythi, exorciſtæ, lectoris & oſtiarij, in uſu fuiſſe cognoſcũtur, quãuis nõ pari gradu. Nã ſubdiaconatus ad maiores ordines, à Patribus & ſacris Concilijs refertur: in quibus & de alijs inferioribus frequentißimè legimus.

Canon 2.

Si quis dixerit, præter ſacerdotium non eſſe in Eccleſia catholica alios ordines, & maiores, et minores, per quos uelut per gradus quoſdam in ſacerdotium tendatur, anathema ſit.

EXAMEN.

Hoc loco de ſeptem ſuis ordinibus, hoc eſt, de umbra potius de larua inanium titulorum, quibus res ipſæ in ipſorum Eccleſia nec ſubſunt amplius nec adſunt, dimicant Pontificij. Illud tamen

non gratis faciunt, sed propter pingues illas præbendas: quæ titulis illis, tunc cum uera adhuc ministerij officia, ipsis coniuncta erant, annexæ sunt. Illa præbendarum beneficia, ut collapsis & reiectis officijs, specie aliqua retinere possent, ex ociosis titulis fecerunt totidem Sacramenta: atq; ideo de hac sua Helena pugnant.

Res autem ita se habet. Quia ad ministerium Ecclesiæ, multa pertinent officia, quæ in magna credentis populi frequentia non possunt commodè, omnia & singula ab uno uel à paucis expediri: ut igitur ordine, decenter, & ad ædificationem omnia fierent, cœperunt multiplicato Ecclesiæ cœtu officia illa ministerij, in gradus quosdam ministrorum distribui, quos τάξεις seu τάγματα postea appellarunt: ut quisq; haberet designatam, certam quasi stationem, in qua certis ministerij officijs, Ecclesiæ inseruiret. Ita Apostoli principió curarunt ministerium uerbi & Sacramentorum, & simul etiam eleemosynarum contributionem & dispensationem. Postea uerò, crescente numero discipulorum, partem illam ministerij quæ ad eleemosynas pertinet, alijs quos diaconos nominabant, commendarunt. Et rationem qua illud faciunt, aßignant: ut scilicet ipsi, ministerio uerbi & orationi diligentius, sine auocamentis, instare possent. Actorum sexto. Et hæc prima origo graduum seu ordinum ministerij,

sterij, in Ecclesia Apostolica, ostendit quæ caussa, quæ ratio, quis finis & usus debeat esse huiusmodi seu graduum seu ordinum: ut scilicet pro ratione cœtus Ecclesiastici, singula officia quæ ad ministerium pertinent, commodius, rectius, diligentius, & ordine, cum aliqua grauitate, ad ædificationem obeantur. Et quia Apostoli, ex diaconis postea qui probati erant, assumpserunt ad ministerium docendi, ut Stephanũ & Philippum: colligitur hunc etiam, usum esse horum seu graduum seu ordinum, ut in minoribus prius præparentur & probentur, ut postea grauiora ministerij officia, tutius & cum utilitate ipsis cõmendari poßint. Et hoc est quod Paulus dicit, 1. Tim. 3. Probentur primùm, & sic ministrent. item: Qui in diaconatu bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent. Ita in Liturgia Antiochenæ ecclesiæ, Acto. 13. fuerunt prophetæ & doctores: quorum illi uel de futuris uaticinabantur, uel difficiliora Scripturæ loca interpretabantur: 1. Cor. 14. hi elementa doctrinæ Christianæ populo proponebant, Heb. 5. Paulus & Barnabas aßumunt Marcum in ministrũ, Acto. 13. non ut corporalia tantum ipsis ministeria exhiberet, sed ut partes quasdam ministerij uerbi, ipsi commendare possent: sicut expreßè dicit Paulus Acto. 15. In Corinthiaca ecclesia, fuerũt Apostoli, Prophetæ, doctores: quidam linguis loquebantur, quidam interpretabantur, quidam ha-

bebant

bebant Psalmos, quidam orationes, benedictiones, & gratiarum actiones, non in priuatis exercitijs, sed in publicis Ecclesiæ conuentibus. 1. Cor. 12. & 14. Ad Ephes. 4. recensentur hi ministerij gradus: 1. Apostoli, qui non erant ad certam aliquam Ecclesiam, nec per homines, sed immediatè à Christo uocati: & habebant mandatum ubiq; docendi, & ornati erant testimonio spiritus et miraculorum, quòd in doctrina non errarent, sed quòd diuina et cœlestis esset ipsorum doctrina, ad quam reliqui doctores omnes alligati essent. 2. Prophetæ, qui uel reuelationes habebant de futuris, uel qui linguas & Scripturas interpretabantur pro prouectioribus: hæc enim 1. Cor. 14. tribuuntur prophetis noui Testamenti. 3. Euangelistæ, qui non erant Apostoli, & tamen non erant ad unam certam aliquam Ecclesiam destinati, sed mittebantur ad diuersas Ecclesias, ut ibi Euangelium docerent, præcipuè uerò, ut prima fundamenta iacerent. Talis Euangelista fuit Philippus, Act. 21. Timotheus, 2. Tim 4. Tychicus, Syluanus, &c. Tales etiam Euangelistas post Apostolorum tempora fuiße testatur Eusebius lib. 3. ca. 37. &c. 4. Pastores, qui certo gregi Ecclesiæ præfecti erant: sicut ostēdit Petrus, 1. Pet. 5. & non tantum docebant, sed et Sacramenta administrabant, & habebant inspectionem auditorum: sicut Ezechiel cap. 34. officium pastoratus describit. 5. Doctores, quibus non

erat

erat commendata præcipua Ecclesiæ gubernatio uel inspectio, sed tantũ doctrinã simpliciter populo proponebãt: quales postea fuerũt κατηχηταί. Ita Rom.2. Paulus uocat διδάσκαλον νηπίων. Et ita in hac significatione expreßè usurpatur uerbũ διδάσκειν, Heb.5. Hos uerò gradus oẽs, Apostoli cõplectũtur appellatione Presbyterij & Episcopatus: aliquãdo etiã generali appellatione uocãt diaconos, quib. ministeriũ uerbi & Sacramẽtorũ cõmissum est. Col.1. 1. Thes.3. 2. Cor.3. et 11. Eph.3. Ipse etiã Paulus aliquãdo ministeriũ uerbi ita curauit, ut Sacramẽtorũ administrationẽ alijs cõmendaret: 1. Cor.1. Nõ misit me Christus baptizare, sed Euãgelizare. & 1. Tim. 5. meminit dupliciũ presbyterorũ: quorũ alij laborabãt in uerbo & doctrina, alij cẽsuris Ecclesiasticis præpositi erãt: cuius presbyterij etiã Tertul. meminit, in Apologetico c. 39. Hi fermè gradus sũt, in quos distributa legũtur officia ministerij Ecclesiastici, tpe Apostolorũ. Et habet illa distributio, exẽpla ueteris etiã Testamẽti. Dauid. n. 1. Par.23. & sequẽtibus, ministeriũ tẽpli, in certos gradus seu ordines distribuit. Fuerũt etiã in synagogã lectores, qui tantum textũ Scripturæ legebant. Fuerũt uerò præterea doctores, qui interpretabantur Scripturã, & accõmodabãt textum ad exhortationes. Luc.2. Acto.15. Et hæc fuit differentia inter scribas & pharisæos. Addenda uerò est propter præsentẽ disputationẽ,
hæc

hæc commonefactio. 1. Non esse uerbo Dei mandatum, qui uel quot, tales seu ordines esse debeant. 2. Nõ fuisse tẽpore Apostolorũ, in omnibus Ecclesiis, & semper, eosdẽ & totidẽ gradus seu ordines id quod ex epistolis Pauli, ad diuersas Ecclesias scriptis manifestè colligitur. 3. Non fuit tempore Apostolorum, talis distributio graduũ illorũ, quin sæpius unus & idem, omnia illa officia quæ ad ministeriũ pertinent, sustineret & exequeretur: id quod ex Apostolica historia manifestum est. Liberæ igitur fuerunt tempore Apostolorum, tales ordinationes, habita ratione ordinis, decori & ædificationis: nisi quòd tunc peculiaria quedã dona, ut linguarũ, Prophetiæ, Apostolatus, & miraculorũ, certis quibusdam personis à Deo collata fuerunt. Illi uerò gradus, de quibus hactenus diximus, nõ fuerunt aliquid præter & extra ministerium uerbi & Sacramentorum: sed ipsa & uera officia ministerij, in grad[illegible] illos distributa fuerunt, propter caussas iam expositas.

Illud Apostolorum exemplum, primitiua Ecclesia eâdẽ ratione, & simili libertate imitata est. Gradus enim officiorũ ministerij distributi fuerunt: non autem eâdem planè ratione, sicut in Corinthiaca, uel in Ephesina Ecclesia, sed pro ratione circumstantiarum cuiusq; Ecclesiæ. Vnde colligitur, quæ fuerit in distributione illorum graduum libertas.

Dionysius

Dionysius cap. 5. suæ hierarchiæ, expreßè tres tantum ordines numerat: 1. ἱεράρχου, cui tribuit summum & perfectißimum docendi officium, in declaratione omnium mysteriorum Christi, & administrationem Sacramentorũ. 2. τῶν ἱερῶν sacerdotum, qui in catechesi institutum, plenius erudiunt, & ad Pontificem ducunt, adiuuant in ijs quæ ad Sacramentorum administrationem pertinent. 3. τῶν λειτουργῶν ministrorum, quibus tribuit officium purgandi & præparandi initiandos, hoc est, catechizandi. Et cap. 3. Ministrorum, inquit, officio, sacrarum Scripturarum lectio suo ordine recitatur. Item: Ministrorum alij pro claudendis templi foribus astant, quando eijciuntur catechumeni pœnitentes energumeni: alij aliud officium habent, exuunt baptizandum. &c. Vides, numerat multa ministerij officia: nec tamen singulis peculiares ordines attribuit, sed tres tantum ordines numerat. Canones Apostolorum nominant Episcopum, presbyterum, diaconum, lectorem, & cantorem: non autem ibi mentio fit hostiarij, exorcistæ, acoluthi. Ambrosius in 4. caput ad Ephesios, describens gradus officiorum ministerij sui temporis, recenset Episcopos, presbyteros, diaconos, lectores exorcistas. In libello qui Hieronymo inscribitur, de septem gradibus Ecclesiæ, non recensentur exorcistæ & acoluthi. Non igitur catholicũ dogma est, de septem illis ordinibus.

Quidam uerò ueterum plures, ultra septem illos numerant ordines. Ignatij epistola annumerat τοὺς κοπιῶντας, quos Epiphanius uocat κοπιάζοντας. Hieronymi libellus uocat fossores, qui scilicet mortuorum funera curabant, & sepeliebant. Græcis est peculiare officium syngelorum. Ignatius ordinibus annumerat, confessores: Clemēs, catechistas Canonistæ numerant 9. ordines: psalmistas enim et Episcopos annumerant. Multiplicatio uerò Ecclesiasticorum ordinū, inde postea orta est. Cyprianus enim libro 3. epist. 22. ostendit, talem fuisse disciplinam, ut nihil quod in Ecclesia & rebus Ecclesiæ etiam si non propriè ad ministerium uerbi pertineret, agendū esset per alios exequerentur quàm per clericos. Atq; ita pedissequos, seu famulos Episcoporum & presbyterorū, oportebat esse clericos. Inde postea ex clericis sumpti sunt œconomi, defensores, uicedomini, maiores domus. Erant igitur clerici, qui peculiari et arctiori disciplina formabantur & præparabantur ad ministerium Ecclesiæ. Atq; illi primùm ad minora quædam officia adhibebantur, ut in illis studium, diligentia, fides & grauitas ipsorum probaretur, an idonei futuri essent ad maiora & grauiora ministerij officia. Et in frequentioribus Ecclesijs, cum presertim undiq; ex agris, uicis & oppidulis ad metropolitanam Ecclesiam, presertim in solennioribus festis, conueniendum esset, sicut multi ueteres

Canones

Canones hoc præcipiunt, unus uel pauci, nō potue runt omnia & singula ministerij officia obire. Distincti igitur fuerunt gradus seu ordines non ociosis titulis, sed certis officijs, ad ministerium Ecclesiæ pertinentibus. Erat episcopus tractās uerbum Dei, & curans disciplinam Ecclesiæ. Erant presbyteri, docentes & administrantes Sacramēta. Erāt diaconi, præfecti thesauris Ecclesiæ, ut inde pauperum, & præcipuè ministrorum Ecclesiæ, sustentationem curarēt. Postea diaconi etiam ad subleuandam partem aliquā ministerij episcopi & presbyterorū, adhiberi cœperūt: sicut testatur etiā Hieron. ad Rusticū: ut ad prælegendū aliquid ex Scriptura, ad docendū, exhortandū, &c. monere populum, ut intenti essent, corda haberent ad Dominū, pacē annūciare, parare ea quæ pertinēt ad administrationē Sacramētorū, distribuere populo Sacramenta, ordinādos deferre ad Episcopū, de ijs quæ ad disciplinam pertinēt, monere Episcopos, &c. Cōqueritur aūt Hieron. ad Rusticū Narbonēsem, talia multa diaconis, in Romana præsertim ecclesia imposita fuisse, præter Apostolicā disciplinā, & præter morē aliarū Ecclesiarū: ita ut primū et uerū diaconorū officiū, in diaconis fermè obliteratū fuerit. Quia. n. nouis illis officijs diaconi occupabantur, substituti fuerunt illis subdiaconi, qui oblationes fidelium, quæ pro sustentatione pauperum & ministrorum cōtribuebantur, colligebant.

Erant præterea lectores, qui ex Scriptura præsertim ex ueteri Testamento, publicè populo prælegebant. noui enim Testamenti lectio postea diaconis attributa est. Erant Psalmistæ seu cantores, qui præcinebant, quæ totus populus canere solebat. Erant ostiarij, seu ianitores, qui tempore mysteriorum, post denunciationem diaconi, templo eijciebant gentiles, catechumenos, pœnitentes, energumenos, hæreticos, & excommunicatos. ita enim Dionysius hoc officium describit. Episcopi, presbyteri, & diaconi, habebant suos famulos, ministros, comites seu assectatores, quorum opera, si necessitas exigebat, utebantur: sicut Paulus Onesimi opera usus fuit. Illos nominarunt ἀκολούθους: unde postea inscitia fecit cæroferarios. Erant præterea exorcistæ qui donum habebant eijciendi aut compescendi dæmonia.

Hæc distributio graduum, in frequentioribus Ecclesijs, ratione officiorum quæ ad ministerium pertinent, utilis fuit, ordinis gratia, ad decorum et ad ædificationem. In minoribus uerò, seu rarioribus Ecclesijs, non necessaria iudicata fuit talis graduum distributio: & in frequẽtioribus etiam, non ubique similis & eadem fuit graduum illorum distributio. Hac uerò ratione, in hunc usum, & ea libertate, pleriq; illi ueteris Ecclesiæ gradus, apud nos etiam seruantur.

Hæc recensui, ut eo commodius ostendi possit, quid

quid in hoc capitulo, de gradibus seu ordinibus Ecclesiasticis, in controuersia positum sit. Neque *enim distributionem illorum graduum, qualis fuit in* Apostolica *& in ueteri* Ecclesia, *simpliciter reijcimus aut damnamus: sed pro ratione necessitatis & ædificationis, in nostris* Ecclesijs *illa utimur, eo modo, sicut dictum est.* Hoc *uerò iustè & meritò in* Pontificijs *ordinibus reprehendimus: 1. quòd titulos sine re, & beneficia titulorum sine officijs, retineant & usurpent. Cum enim Canonici, officia ministerij uerbi &* Sacramentorum, *ex suis amplissimis templis, ad angustas & humiles parrochiarum ædiculas, ubi unus uel duo omnia ministerij officia obire cogebãtur, reiecissent, retinuerunt ipsi ociosos quidem titulos, quia si ministerij officijs: nõ tamen inanes titulos, propter pingues enim præbendas titulos ordinum retinuerunt.* Episcopi *non amplius docebant, presbyteri non administrabant populo* Sacramenta, *non contribuebantur amplius oblationes, cum* Ecclesiæ *satis dotatæ essent. Ad quid igitur opus fuit uel diaconis uel subdiaconis? disciplina eijciẽdi catechumenos, pœnitentes & energumenos, iamdudum collapsa est.* Quis *igitur usus est ostiariorũ? ut enim fores tẽpli occludantur, ut canes expellantur, ut pauimentũ purgetur, ad illud non est opus peculiari ordinis* Sacramento. *Lectores non legunt, ut populus intelligat:* Cantores *non præci-*

nunt, ut populus simul canat. Nõ igitur habẽt uel lectores uel Cantores quales in ueteri Ecclesia fuerunt: nõ habẽt donũ expellẽdi dæmonia. qualis igitur apud ipsos ordo est exorcistarũ? Ministri Episcoporũ & presbyterorũ, equites et milites sunt: et tamẽ de Sacramento ordinis acoluthorũ multa disputãt. Prorsus nullus igitur ueri ministerij Ecclesiastici gradus seu ordo in eo officio, sicut in Apostolica et ueteri Ecclesia fuit, apud Põtificios reperitur, sed uacuos tãtũ titulos habẽt. Hoc etiã in ludibriũ uerterũt, q. iuxta ueteres canones, nemo ad superiores ordines assumi debet, nisi prius in minorib. probatus fuerit. Vel. n. simul, uel exiguo interuallo, conferũt omnes minores ordines: et in illis ipsis tamẽ, nullas ueras ministerij functiões exercẽt, quib. ad uerbi et Sacramẽtorũ ministeriũ præparari possent. 2. Titulis illis adulterina supposuerũt officia, reiecto uerò et legitimo ministerio uerbi & Sacramentorũ. Ex episcopatu enim fecerunt politicã dominationẽ, ex presbyteris fecerũt sacrificulos, ex acoluthis fecerunt cæroferarios. quia. n. ueteres alicubi dicũt, fuisse ministros luminariũ, in nocturnis cõuentibus, Põtificij finxerunt acolytum Græcis significare Latinis cæroferariũ, solẽ in media luce facib. illuminantem: interpretation e prorsus falsa, inepta et barbara. Ex ostiarijs fecerunt thesaurarios. Lectores & cantores quantum à forma ueteris Ecclesiæ degenerarint, sola

collatio ostendit. Et postremò, omnes ordines, maiores & minores, tandē trāsformati sunt in lectores & cātores: quid.n.aliud quotidie agūt? idq; cōtra ipsos Canones, dist.92. In sancta Romana. Exorcistas trāsformarunt in magicos incātatores. Olim enim fuit peculiare donū, uoce humana, & potestate diuina flagellare, urere, torquere, et de corporibus exigere diabolum: uel certe compescere. Fuisse donum illud suo adhuc tempore in Ecclesia, Tertullian. testatur in Apologetico. Et Cyprian. lib.4. epist. 77. Quod hodie, inquit, etiam geritur per exorcistas. Ambrosius etiam lib.1. ca.44. Alius exorcizādis qui malo laborant spiritu, sollicitior. Augustini etiam tēpore donū illud adhuc fuisse, colligitur li.10. de Ciuit. cap. 22. Chrysost. uerò & Prosperi ætate, obsessi in templū adducebantur, & sæpè cōmunibus Ecclesiæ precibus liberabantur. Postea cum donū illud desijsset, ut tamen exorcistarum ordo retineretur aliud excogitatum fuit quod ipsis tribueretur officiū: ut scilicet catechumenos baptizādos, exorcismis & exufflationibus præpararēt ad Baptismum: sicut testatur liber de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 51. Et Nazianzenus inquit: Ne ægrè feras exorcismi culturam longiorem, neque ob illius prolixitatem defatigeris. Sed non fuit talis peculiaris exorcizandi actio, in Apostolica Ecclesia, nec exorcistarum ueteris Ecclesiæ hoc fuit officium: & nunc illud

ne apud Pontificios quidem seruatur. Ostendit autem hoc exemplum, quid faciat κακοζηλία. Cum donum eijciendi dæmonia desijsset, & tamen uellent ordinem exorcistarum retinere: aliud & nouum quod ipsis tribueretur, excogitatum est officium. Quidam uerò recitationem exorcismorũ retinuerunt, cum tamen donum eijciendi dæmonia non haberẽt. Inde tandem ad superstitiosos exorcismos, & ad magicas uerius incantationes, κακοζηλία illa transijt. Cumq; ipsi dæmones, exorcismis illis iam illudãt, nihil reliqui nũc est apud Pontificios, de exorcistarũ officio, præter nudũ titulũ: qui enim exorcismis apud ipsos utuntur, non sunt illi qui peculiariter ad hoc ordinati sunt. Quomodo igitur functionẽ exorcistarũ, qualis fuit in ueteri Ecclesia, restituere pollicentur Tridentini patres? cũ donũ illud eijciẽdi dæmonia, nec habeant, nec conferre poßint. In ueteri Ecclesia fuerũt Prophetæ seu uates, fuerunt etiã Euãgelistæ, sicut testatur Euseb. li. 3. cap. 37. Quàm ineptũ uerò esset, cũ dona illa desierint, uelle iã inde peculiares ordines in Ecclesia facere? Et idẽ est de Exorcistis etiam.

Tertium quod in Pontificiorũ doctrina de Ordinib. improbamus, illud est, quòd fingunt ex institutione & mãdato Christi, & ex Apostolorũ traditione, necessariũ esse ut tot ordines sint in singulis Ecclesijs. Antea enim diuersum ostendimus, ex Apostolica historia. Et patres, quorũ ætate fuit talis gradu-

lis graduũ ministerij Ecclesiastici distributio, expresse fatentur, illam non esse uel mandati diuini, uel traditionis Apostolicæ. Ambrosius enim in 4. cap. ad Ephes. cum ordines suæ Ecclesiæ recensuisset, subijcit: olim Episcopum omnia officia Ecclesiæ, in ministerio fideliũ impleuisse: sed post quã omnibus locis Ecclesiæ, sunt cõstitutæ, & officia ordinata, aliter compositam rem fuisse, quàm cœperat. Et mox addit: Ideo nõ per omnia conueniũt scripta Apostoli, ordinationi quæ nũc est in Ecclesia: quia hæc inter ipsa primordia sunt scripta. Et Hugo dicit. Ordines istos diuersis locis disponi, non solum uoluntaria ordinatione spiritualiũ patrum, sed ex ipso quoq; gentilitatis usu, cõuenienti ratiõe assumpta. Quàm bellũ igitur figmentũ est, Christũ ipsum per omnes illos ordines trãsijsse fuisse: ostiarium, quãdo ementes & uendentes tẽplo expulit: Lectorẽ, cũ in Isaia legeret ex libro: exorcistam, quando dæmones expulit: acolythum, quando dixit, Ego sum lux mundi: subdiaconum, quãdo discipulorum pedes lauit: diaconum, quãdo distribuit Eucharistiam: presbyterum, quãdo in ara crucis se obtulit, & Eucharistiam consecrauit.

Postremò, ideo de ordinibus illis dimicant Pontificij, ut ex singulis peculiaria faciant Sacramẽta, etiam si ociosi tantùm prætendantur tituli. Atqui augustum est Sacramenti nomen in Ecclesia: nec ita prostituendũ est, ut ad cæroferarios deijciatur,

uel ad illos qui canes ex templis nunc abigunt.

CAPVT III.

Cum Scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuũ sit, per sacram ordinationẽ (quæ uerbis & signis exterioribus perficitur) gratiã conferri: dubitare nemo debet ordinem esse uerè & propriè unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis. inquit enim Apostolus: Admoneo te, ut resuscites gratiã Dei quæ est in te, per impositionẽ manuum mearum. Nõ enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed uirtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

Canon 3.

Si quis dixerit, ordinem siue sacrã ordinationem non esse uerè et propriè Sacramentum, à Christo Domino institutum: uel esse figmentum quoddã huma-

humanum, excogitatũ à uiris rerum Ecclesiasticarum imperitis: aut esse tantùm ritum quendam eligendi ministros uerbi Dei & Sacramẽtorum, anathema sit.

Canon 4.

Si quis dixerit, per sacram ordinationem nõ dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere: Accipite Spiritum sanctum: aut per eam non imprimi characterẽ, uel eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, anathema sit.

Canon 5.

Si quis dixerit, sacram unctionem, qua Ecclesia in sancta ordinatione utitur, non tantùm nõ requiri, sed contemnendam & perniciosam esse, similiter & alias ordinis ceremonias, anathema sit.

EXAMEN.

Hoc loco quæstio illa disputatur, An ordinatio sit uerè & propriè Sacramentum noui Testamenti? Et de re ipsa prius dicendum est, ut postea de appellatione Sacramenti facilius & rectius constitui possit. Ministerium igitur uerbi & Sacramentorum, sicut supra illud descripsimus, institutum esse à filio Dei in nouo etiam Testamento, nullum est dubium. Habet etiam Ecclesia mandatum, de uocandis & constituendis ministris. Et addita est promissio, 1. Deum approbare ministerium illorum, qui uoce Ecclesiæ uocati, & ad ministerium segregati sunt. Ita Act. 20. Paulus dicit, eos qui mediatè uocati erant, à Spiritu sancto cōstitutos esse, ad pascēdam Ecclesiā Dei. Et Ephes. 4. scribitur, filium Dei dare dona non tantum Apostolos, uerùm etiam pastores & doctores qui mediatè uocantur. 2. addita est promissio, Deum daturum gratiam & dona, quibus ea quæ ad ministerium pertinent, rectè fideliter & utiliter præstare & exequi possint qui legitimè uocati sunt. Iohan. 20. Accipite Spiritum sanctum. item: Tunc aperuit illis mentem, ut intelligerent Scripturas. Matt. 28. Ecce ego sum uobiscū &c. 1. Tim. 4. Noli negligere donum quod in te est, per prophetiā, cum impositione manuum presbyterij. 2. Tim. 1. Resuscita donum quod est in te, per impositionem manuum mearum. Luc. 21. Dabo uobis os & sapientiam.

Matt.

Matt. 10. Dabitur uobis in illa hora, quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. 3. addita est & hæc promissio, Deum adesse ministerio, dare sua benedictione, plantationi & rigationi incrementum, & uere efficacem esse per ministerium: uocare, illuminare, conuertere, dare pœnitentiam, fidem, regenerationem, renouationem: & breuiter, totum negotium salutis dispensare per ministerium. Matt. 28. Ecce ego uobiscum sum. Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Matt. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, quæ solueris in terra, soluta erũt in cœlo. 2. Corint. 3. Est ministerium non literæ, sed Spiritus qui uiuificat, tollit uelamen à cordibus, conuertantur & liberãtur, ut reuelata facie gloriam Domini cõtemplantes, in imaginẽ eius trãsformemur. 2. Corinth. 5. Posuit in nobis uerbum reconciliationis: legatione igitur pro Christo fungimur, Deo exhortante per nos. 2. Cor. 13, An experimẽtum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Ephes. 4. Dedit dona hominibus, Apostolos, pastores, doctores, ad coagmentationem sanctorum, in opus ministerij, ad ædificationem corporis Christi: ut omnes occurramus in unitatem fidei & agnitionis Christi, ne fluctuemus & circumferamur omni uento doctrinæ, &c. 1. Cor. 3. Deus incrementum dedit. 1. Cor. 15. Non erit labor

bor uester inanis in Domino Rom .1. Dedit *mihi gratiam & Apostolatum, ad obedientiam fidei.Impartiar uobis aliquid gratiæ spiritualis.* Euangelium *est potentia* Dei, *ad salutem omni credenti* .1. Tim.4. *Attende doctrinæ: hoc enim faciens, teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt* .1.Cor.4. *In Christo per Euangelium ego uos genui.*

Hæ amplissimæ & dulcissimæ promißiones de ministerio, quasi in illustri loco positæ extare debent in Ecclesia, *ut dignitas ministerij ornetur contra phanaticos: utq; illi quibus ministerium comendatum est, maiori alacritate labores obeãt, & difficultates tolerent: & homines reuerenter discant ministerio uti. Sine prædicatione enim & auditu uerbi, nõ est fides, inuocatio & salus.* Rom. 10. *Nemo autem potest prædicare, ut ex auditu fides sequatur, nisi missus sit.* Roman.10. Deinde *constat & hoc, uocationem ad ministerium* Euangelij, *debere publicum testimonium, & publicam testificationem* Ecclesiæ *habere, propter illos qui currunt, & non sunt mißi.*Ierem.23. *Ideo* Apostoli *eorum uocationem, qui legitimè ad ministerium uerbi &* Sacramentorum *electi erant, publico aliquo testimonio, & publica testificatione* Ecclesiæ *declarabãt, & quasi designabãt.* Nã & Paulum *immediatè uocatũ* Spiritus *sanctus publica* Ecclesiæ *testificatione, renũciari et designari uoluit, quod esset gentium* Apostolus.*In illa uerò uocatio*

nis

nis publica approbatione, testificatione, seu renũciatione, cum esset publica actio Apostoli externũ ritũ impositionis manuũ, qui illo tempore, in illo populo usitatus erat, adhibuerunt, cũ propter publicã uocati designationẽ, tum uerò propter preces & orationes, quæ ab uniuersa Ecclesia, super personã uocatam fiebant. Ad hanc actionem ualde accommodatus fuit ritus impositionis manuum: ut persona illa Ecclesiæ publicè designaretur & renunciaretur, legitimè esse electa & uocata. Hoc enim ritu Moses Deuteronom. 34. populo designat & renunciat uocationem Iosue, successoris sui. 2. Vt hoc ritu ille qui uocatus erat, de legitima & diuina sua uocatione confirmaretur: & simul admoneretur, se destinari, addici, & quasi deuoueri ad ministerium & cultum Dei. Ita uictimis imponebantur manus. Et ita Iosue confirmatur in sua uocatione. 3. Vt esset quasi publica & solennis Ecclesiæ coram Deo protestatio, in electione & uocatione seruatam esse formam & regulam, à Spiritu sancto præscriptam.

Ideo Paulus inquit 1. Timoth. 5. Manus citò nemini imposueris, nec communices peccatis alienis. 4. Vt illo uisibili ritu significetur, Deum approbare uocationem, quæ fit uoce Ecclesiæ. sicut enim uoce Ecclesiæ Deus ministros eligit, ita etiã testificatione Ecclesiæ, uocationem approbat.

Hi dia-

Ita diaconorum uocatio, approbatur. Actor. 6. *Et inde fit, quòd* Deus *largitur gratiā per impositionem manuum,* 5. *In orationibus, quando super personam aliquam peculiariter inuocabatur nomen* Domini, *adhiberi solebat impositio manuum: qua persona illa, quasi offerretur* Deo, *& sisteretur in conspectum ipsius, additis supplicationibus, ut* Deus *gratiam & benedictionem suam, illi largiri dignaretur.* Ita Iacob *imponit manum pueris quibus benedicit,* Gen. 48. *ita presbyteri orant super ægrotos,* Iacobi 5. *ita* Christus *imponens manus, benedicit paruulis,* Marc. 10. Et *quia multum ualet deprecatio iusti, si fuerit* ἐνεργουμένη, *hoc est, actuosa seu operosa: ut igitur in ordinatione ministrorum, considerata muneris illius utilitate & difficultate, propositis etiam impedimentis sathanæ, mundi & carnis, significaretur quàm necessaria sit peculiaris gratia & benedictio diuina, atque ita oratio* Ecclesiæ *accenderetur, et iuxta* Iacobū *redderetur actuosa seu operosa: ideo exhibitus fuit externus ritus impositionis manuum.* Additum *etiam fuit ieiunium orationi:* Actorum. 13. Et *hæc seria oratio in ordinatione ministrorum, quia nititur mādato & promissione diuina, non est irrita.* Hoc *uerò est quod* Paulus *dicit:* Donum *quod est in te, per impositionem manuum.*

Si hoc modo intelligatur ordinatio, de ministerio uer-

rio uerbi & Sacramentorum, iamdudum Apologia Augustanæ confeßionis, nostrarum Ecclesiarum sententiam declarauit : nos non grauatim ordinem uocaturos Sacramentum. Et additur ibi: Neque impositionem manuum, uocare Sacramentum grauabimur. Latè enim uocabulum Sacramenti patêre, suprà ostendimus. Ita Augustinus lib. 2. contra Parmenianum dicit, ordinationē Sacramentum esse, quia consecratione quadam homini conferatur.

Addenda uerò est hæc commonefactio, ritum ordinationis, discernendum esse à ceremonia Baptismi & cœnæ Dominicæ: non enim eâdem ratione ordinatio est Sacramentum, sicut Baptismus & cœna Domini. Et discrimen manifestum est. Baptismus & cœna Domini, sunt media seu organa, per quæ Deus promißionem reconciliationis seu remißionis, applicat & obsignat singulis credentibus, qui Baptismo & cœna Dominica utuntur. Tale uerò medium seu organon, non est ritus ordinationis : neque enim omnes ordinandi sunt, qui cupiunt & petunt sibi applicari & obsignari remißionem peccatorum. Multi etiam, ut Iudas, accipiunt quidem & habent gratiam ordinationis, non autem habent gratiam reconciliationis, seu remißionis peccatorum. Est igitur discrimen inter promißiones quæ additæ sunt ordinationi, & quæ Baptismo & cœnæ Do-

minicæ additæ sunt. Deinde etiam in ipsa cæremonia, seu ritu externo discrimen est. In Baptismo enim & cœna Dominica, ipse filius Dei instituit, præscripsit & mandauit certum externum elementum, certam ceremoniam seu ritum. In ordinatione uerò, sicut eam nunc intelligimus, Christus semel adhibuit externũ symbolum, cùm die resurrectionis insufflaret in discipulos, Iohannis uigesimo. Non autem addidit mandatum, ut Ecclesia ritum illum insufflationis, in ordinatione ministrorum imitaretur. Et Marci tertio, Matthæi decimo. Lucæ 9. & 10. dedit uirtutem & potestatem Apostolis, & septuaginta discipulis, cum ministerium ipsis commendaret: sed ad illam collationem, nullo externo uel symbolo uel ritu usus legitur. Ante ascensionem, in Galilæa, Matthæi 28. Marci 16. cum dicit: Ite in orbem uniuersum, prædicate, baptizate, &c. ibi addit quidem promißionem: Ego uobiscum sum. sed nullum uisibile signum, seu ritum externum adhibet. Ita in ultima cœna, cum dicit, Hoc facite: nullum externum ritum ordinationis adhibuisse legitur. Et dignum est consideratione, quòd Apostoli cum uellent adhibere externum aliquem ritum in ordinatione, non sumpserunt symbolum insufflationis, quo tamen Christus usus fuit: ne scilicet existimaretur, Christum dedisse mandatum, de usurpando ritu illo insufflationis. Sumpserunt

pſerunt igitur alium ritum indifferentem & liberum, impoſitionis ſcilicet manuum, neque enim neceßitatem uoluerunt Eccleſijs imponere, de qua ipſi nullum habebant Chriſti mandatum. Habet igitur miniſterium uerbi et Sacramentorum, promißiones diuinas, & illis nititur oratio in ordinatione: ſed illæ promißiones non ſunt alligandæ ritui impoſitionis manuum, de quo nec mandatum Chriſti, nec talis promißio extat, ſicut de ritu Baptiſmi & cœnæ Dominicæ. Hæc commonefactio propterea addenda eſt: Pontificij enim contendunt, ordinationem uerè & propriè eſſe Sacramentum noui Teſtamenti, ſicut eſt Baptiſmus & cœna Domini.

Hanc ſententiam ideo explicare uolui, ut conſtet quid Auguſtana confeßio, de ordinatione miniſtrorum uerbi & Sacramentorum ſentiat. Tridentina uerò congregatio in 3. Canone expreßè dicit, ſe ordinationem de qua dimicat, non intelligere ritum eligendi miniſtros uerbi Dei & Sacramentorum. hoc eſt: Pontificij Sacramentum ordinis, non intelligunt de miniſterio uerbi & Sacramentorum, ita ſicut iam Scripturæ ſententiam expoſuimus: ſed intelligunt de ſacrificio pro uiuis & mortuis, per quod ſacerdotes impetrent uiuis gratiam Dei, & omnia neceſſaria dona, mortuis uerò liberationem ex purgatorio. Et hoc uolunt quando diſputant, in ordinatione

conferri gratiam, & dari Spiritum sanctum. Secundò, exterioribus signis & ritibus, de quibus nullum extat uel mandatum uel promißio Dei, ita alligant gratiam Dei, ut fingant eum cui omnes ritus Pontificiæ ordinationis adhibiti non sunt, non posse habere gratiam quæ ad ministerium necessaria est, non posse peccata remittere, non consecrare Sacramentum corporis & sanguinis Christe: eum uerò qui ipsorum ritibus ordinatus est, etiamsi nunquam exerceat, uel exercere cogitet ministerium uerbi et Sacramentorum, habere tamen propter ritus illos, perpetuò impressam ordinis gratiam, & Spiritum sanctum. Tertiò, in ipsis exterioribus ritibus ordinationis, ab exemplo Apostolorum procul recesserunt. Diximus de Apostolorum modestia, quòd noluerint symbolum insufflationis, in ordinationibus usurpare, quo tamē Christus usus fuit cum non haberent mandatum Christi: nec sine promißione diuina, uoluerunt sibi hoc sumere, quasi afflatu suo possent conferre Spiritum sanctum. Sed suffraganeus apud Pontificios, sine pudore sibi hoc arrogat. Insufflans enim in ordinatos, inquit: accipite Spiritum sanctum. Sed ubi mandatum ? ubi promißio? Et blasphemia est fingere, in fœtido suffraganei anhelitu, inclusum esse Spiritum sanctum, ut in sufflando dicere poßit: Accipe Spiritum sanctum. In concilio Aphricano 4. describuntur ritus, quomodo externa

externa traditione certorum instrumẽtorum, additis uerborum admonitionibus, soliti tunc fuerint uocatis commendari gradus ministerij Ecclesiastici. Et utilis fuit disciplina, ut de officio suo admonerentur uocati. Sed hæc ita interpretari, ut accedentibus uerbis illis ad ritus istos, fiat inde sine mandato & promißione Dei, tale Sacramentum, sicut quando in Baptismo & cœna Domini, uerbum accedit ad elementum, & fit Sacramentum: hoc profectò est prophanare & nomen, & actiones Sacramentorum noui Testamenti: quorum fundamentum, est mandatum & promißio Dei. Ioas 2. Paral. 23. ritu pulcherrimo, additis imprecationibus, ordinatur in regem. In scholis in promotionibus adhibentur externi ritus, & certa quædã uerba. Num uerò ideo hæc Sacramenta erunt?

Sed unctio est, de qua præcipuè Pontificij pugnant, quando de Sacramento ordinis disputant. id quod non dißimulat 5. Canon. Manifestißimũ uerò est, nec Christum, nec Apostolos externam unctionẽ adhibuisse in ordinatione ministrorum uerbi & Sacramentorum. Dionysius in sua hierarchia dicit quidem, episcopum uti unguento ad omnem fermè sacerdotalis officij functionem. sed in ordinatione, nullam facit mẽtionem unctionis: adhibet autem tantũ ritum impositionis manuũ: sicut manifestum est ex 5. capite. Ambrosius de dignitate sacerdotali, non unctionis, sed tantum im-

positionis manuum meminit, cap. 5. Homo imponit manus, Deus largitur gratiam: sacerdos imponit supplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextera. Augustini etiam tempore, in Aphricano cõcilio, ubi ritus ordinationis describuntur, non unctionis, sed tantum impositionis manuum, & aliorum rituum mentio fit.

Et in tota Ecclesiastica historia, itẽ in Tripartita, ubi multa exempla ordinationis describũtur, nusquam mentio fit adhibitæ unctionis in ordinationibus, sed tantum impositionis manuum.

Sed Cyprianum opponunt, qui in sermone de Chrismate, dicit: reliquis ritibus ueteris Testamẽti antiquatis, unctionis honorem mãsisse in regibus, in sacerdotibus, & in omni populo. Inde uerò lector colligat, quo candore ueterum testimonia allegent Pontificij. sciunt enim, sermonẽ illum de Chrismate, non esse Cypriani: & tamen titulo Cypriani, conantur simplices fallere, cùm ueræ antiquitatis testimonijs destituantur. quæ enim ex suppositicijs Romanorum pontificum epistolis afferuntur, mendaciorum autoribus relinquimus. Ipse uerò Cyprianus, in ueris suis scriptis, cum sæpius de ordinatione scribat, unctionem fuisse adhibitam non meminit. Imò innocentius De sacra unctione fatetur, circa annum Domini 1 2 0 0. in Græca ecclesia nondum fuisse morem unctionis, in ordinandis presbyteris, & consecrandis Episcopis. Et quidem

dem addit, fuisse antiquos quosdam, qui dixerunt Ecclesiam Iudaizare, cũ unctionis celebrat Sacramentum. De hac igitur unctione in ordinatione, quæ & Scripturæ et ueræ antiquitatis testimonijs destituitur, Tridentinus canon solam anathematis affert probationem: Si quis dixerit, sacram unctionem in ordinatione non requiri, anathema sit. Longobardus dicit, inde sumptam esse, quia in ueteri Testamẽto, in ordinationibus sacerdotum adhibita legatur unctio. Quare igitur non restituimus totum cultum Leuiticum? Scriptura certè manifestè tradit, de abrogatione ceremoniarum Leuiticarũ. Non igitur ex Leuiticis ceremonijs, aliquid in Ecclesiam noui Testamenti inuehendum est, de quo nullum extat uel Christi mandatum, uel Apostolorũ exemplum et traditio. Operæpreciũ uerò est audire, quid Pighius respondeat ad illam obiectionẽ, q̧ in Apostolicis literis non legitur unctio chrismatis, sed tantũ impositio manuũ, in ordinatione ministrorũ adhibita. Ita autem inquit: In rudi illo Christianitatis initio, nondum uidelicet ordinata constitutaq́; hierarchia, & disciplina Ecclesiastica, plurima perfunctoriè, ex quadam spiritus dispensatione peracta fuisse ab Apostolis, quæ postea præscriptam certamque formam receperunt. De hac uerò unctione, figmentum Anacleto attributum, inquit. ideo inungendus esse qui ordinantur, quia inuisibilis uirtus Spiritus sancti,

chrismati permixta sit. Et quæ præterea unctioni huic tribuant, cõsecratio, seu potius excantatio chrismatis ostendit. Rectè itaq; dicitur, unctionem illam non tantum contemnendam, sed & perniciosam esse. Nec sufficit, si solus anathematis strepitus, sine ulla probatione opponatur: sicut Tridentinus canon facit.

Caput 4.

Quoniam uerò in Sacramento ordinis, sicut & in Baptismo & confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest: meritò sancta synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt noui Testamenti sacerdotes, temporariam tantummodo potestatem habere: ac semel ritè ordinatos, iterum laicos effici posse, si uerbi Dei ministerium non exerceant. Quòd si quis omnes Christianos promiscuè noui Testamenti sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali præditos affirmet: nihil aliud facere

cere uidetur, quàm Ecclesiasticã hierarchiam (quæ est ut castrorum acies ordinata) cõfundere: perinde ac si contra beati Pauli doctrinã, omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes Euangelistæ, omnes pastores, omnes sint doctores. Proinde sacrosancta synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos (qui in Apostolorũ locum successerunt) ad hunc Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere: & positos (sicut idem Apostolus ait) à Spiritu sancto regere Ecclesiã Dei: eosq́ presbyteris superiores esse, ac Sacramentum confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atq́ alia pleraq́ peragere ipsos posse, quarũ functionum potestatẽ reliqui inferioris ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta synodus, in ordinatione

DD 5 *Epi-*

Episcoporum, sacerdotum & caeterorum ordinum, nec populi, nec cuiusuis secularis potestatis & magistratus consensum, siue uocationem, siue autoritatem ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio: quin potius decernit, eos qui tantummodo à populo aut seculari potestate ac magistratu uocati & instituti, ad hæc ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures & latrones, per ostium nō ingressos, habendos esse. Hæc sunt quæ generatim sacræ synodo uisum est Christi fideles, de Sacramento ordinis docere.

Canon 6.

Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse Hierarchiam, diuina ordinatione institutam, quæ constat ex Episco-

Episcopis, presbyteris & ministris, anathema sit.

Canon 7.

Si quis dixerit, Episcopos non esse presbyteris superiores, uel non habere potestatem confirmandi & ordinandi: uel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem: uel ordines ab ipsis collatos, sine populi uel potestatis secularis consensu aut uocatione, irritos esse: aut eos qui nec ab Ecclesiastica & canonica potestate ritè ordinati, nec missi sunt, sed aliunde ueniunt, legitimos esse uerbi & Sacramentorum ministros, anathema sit.

Canon 8.

Si quis dixerit, Episcopos qui autoritate Romani pontificis assumũtur, non esse legitimos ac ueros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit.

EXAMEN.

EXAMEN.

Quæ in prima parte huius Capituli, de charactere qui in Sacramento ordinis imprimatur, & de sacerdotio quod omnibus Christianis commune est, tractantur: de ijs nihil hoc loco annotabo. De charactere enim Sacramentorum, diximus in 9. Canone, de Sacramentis in genere. Quòd uerò non quiuis Christianus, propria temeritate, sine legitima uocatione, ministerium uerbi & Sacramentorum sibi sumere debet, licet omnes sint spirituales sacerdotes: in 10. Canone de Sacramentis in genere, & in 1. Capitulo huius Sessionis explicauimus. Restant igitur duæ quæstiones: de Episcopis scilicet, & quæ sit legitima uocatio. De illis quædam dicenda sunt.

Vt autem ea quæ de Episcopis hoc loco decernuntur, rectius intelligantur: prius quædam ex Scriptura, et ex ueris antiquitatis testimonijs, pau cis repetenda sunt. Vocabula igitur τῦ ἐπισκόπȣ καὶ τῆς ἐπισκοπῆς, in literis, Apostolicis de ministerio Ecclesiastico usurpata leguntur: Acto. 1. & 20. Phil. 1. Tit. 1. 1. Tim. 5. 1. Pet. 5. Sumpta autem sunt illa uocabula, ex usu linguæ uulgaris: & propter curam administrationis & inspectionis, ad ministerium Ecclesiæ accommodata. Suidas dicit, in Atheniensi republica uocatos fuisse episcopos & φύλακας, qui ad subditas ciuitates mittebantur, non ut mero cum imperio præsiderent, sicut

cut Lindanus interpretatur: sed ἐπισκέψασθαι τὰ παρ' ἑκάστοις, hoc est (sicut Budæus ex Liuio reddidit) ad res sociorum inspiciendas. Plutarchus in Pericle: Phidias erat omnium operum ἐπίσκοπος, hoc est, inspector. Apud Homerum Iliados ι & ω. Hector uocatur episcopus urbis. Apud Demosthenẽ in uersibus Solonis, Pallas uocatur ἐπίσκοπος Athenarum. Apud Plutarchum in Numa, nominatur Vestalium ἐπίσκοπος.

Ibidem Venus est ἐπίσκοπος super mortuos. Cicero ad Atticum lib. 7. Vult me Pompeius esse, quem tota Campania, & maritima ora habeat episcopum, ad quem delectus & negocij summa referatur. In Pandectis sunt episcopi, præfecti rebus uenalibus. Et Apostoli illa uocabula eo libentius accommodarunt ad ministerium Ecclesiasticum, quia ex Græca ueteris Testamenti uersione, nota tũc & uulgata erãt. Vocabula enim פְּקֻדָּה פָּקַד & פְּקֻדִּים quæ significant uisitationẽ, inspectionem, munus, curam, administrationem cõmissam, officium demandatum. Græci reddiderunt ἐπισκοπεῖν, ἐπισκοπὴν, & ἐπισκόπους. Num. 31. Episcopi exercitus. Iud. 9. Abimelech habet episcopum Zebul. 4. Reg. 11. episcopi qui sunt super exercitum. Ibidem custodiæ positæ super domum Domini, ita à Græcis exponuntur: Constituit Episcopos super domum Domini 2. Paral. 34. inspectores operantium uocantur Episcopi. Num. 4. Munus seu officium

cũ Eleazar in tabernaculo Domini, uocatur ἐπισκοπή. *Ita Psal.109. functio Iudæ uocatur* ἐπισκοπή. *Hæc exempla quæ obseruaui, ideo recensui, ut consideretur, unde Apostoli uocabulum illud sumpserint: cuius etiam emphasis, ex illis locis colligi & intelligi potest. Hieronymus reddit superattendentem: Ambrosius, superinspectorem. Sed quæstio est, qualis gradus in ministerio Ecclesiastico sit Episcopat⁹, quæ sint officia Episcopi. Et explicatio huius quæstionis, ideo breuius potest absolui: est enim à Hieronymo exprofeßò pertractata. Ostendit aũt & probat, tempore Apostolorum eosdem fuisse Episcopos & presbyteros, seu eundem fuisse presbyterum, qui & Episcopus: quorũ aliud sit officij et dignitatis nomẽ, aliud ætatis. Paulus enim Phil.1. dicit, in una illa Ecclesia fuisse episcopos & diaconos. Acto.20. Lucas dicit, euocatos fuisse presbyteros Ephesinæ ecclesiæ. Illos uerò Paulus compellans, uocat Episcopos. Tit.1. Paulus loquitur de constituẽdis per ciuitates presbyteris. Et explicans, qualis debeat presbyter ordinari, infert: Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse. prima Petri 5. Petrus alloquens presbyteros, uocat se compresbyterum: & presbyterorum officio tribuit* τὸ ἐπισκοπεῖν. *Ipsam etiam ordinationem, communem fuisse presbyteris, Hieronymus ostẽdit ex loco Pauli, 1.Tim.4. de impositione manuum presbyteri. Et illa sententia Hieronymo non obiter,*

obiter, aut aliud agenti excidit, sed ex professo eam disputat, & in aliquot locis repetit: ut in epistolam ad Titum, in epistola ad Euagrium, item ad Oceanum. *Sequuntur hanc sententiam* Ambrosius, Beda *etiam in cap. ad* Phil. *item* Isidorus *distinct.* 21. *cap.* Cleros. Idem *uerò* Hieronymus *& hoc explicat, quæ sit causa & origo differentiæ quæ postea facta est, inter* Episcopum *et presbyteros: quo fine & usu, differentia illa ab* Ecclesia *recepta fuerit. ita autem inquit in primum caput ad* Titum: *Antequam diaboli instinctu, studia in religione fierent, & diceretur in populis:* Ego *sum* Pauli, *ego* Apollo, *ego* Cephæ: *communi presbyterorum consilio,* Ecclesiæ *gubernabantur.* Postquam *uerò unusquisque eos quos baptizauerat, suos putabat esse, non* Christi: *in toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus, superponeretur cæteris: ad quem omnis* Ecclesiæ *cura pertineret, & schismatum semina tollerentur.* Item: Apud *ueteres ijdē fuerunt presbyteri, qui & episcopi: paulatim uerò ut dissensionum plantaria euellerentur, ad unum omnis sollicitudo est delata.* Idem *in epistola ad* Euagrium, *& citatur distinct.* 93. *cap. legimus, inquit:* Quòd *aūt postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedium factum est: ne unusquisq; ad se trahēs* Ecclesiā Christi, *rumperet.* Nā *&* Alexandriæ, *à* Marco *euāgelista usq; ad* Dionysiū, *presbyteri semper unum ex se eligebāt,*

& in

& in excelsiori gradu collocabant, quem Episcopum uocabant: quomodo si exercitus sibi Imperatorem faciat, &c.

Porrò paulo antè Hieronymi ætatem, Aerius æqualitatem illam presbyterorum & episcoporum, quæ tempore Apostolorum fuerat, ita cœpit urgere, ut Ecclesiæ consuetudinem, quæ in remedium dissensionum, ordinis & concordiæ gratia, episcopum presbyteris & inspectioni totius Ecclesiæ præponebat et præficiebat, simpliciter damnaret. Cũ igitur illa Aerij opinio, uideretur ad cõfusiones et dissensiones occasionẽ dare, reiecta et improbata fuit. Ibi uerò Episcopi, erigentes superciliũ, presbyteros præ se cõtemnebant, & prærogatiuã illã iure diuino sibi deberi existimabãt. Hieronymus igitur, feruẽtibus adhuc suo tẽpore illis certaminibus, sententiã suam ex Scriptura, sicut profitetur, interponit: & ostendit, tempore Apostolorum, & apud ueteres, nullum fuisse discrimen, sed eosdem fuisse presbyteros & Episcopos, quorum communi cõsilio Ecclesiæ gubernatæ fuerint. Deinde exponit, propter quam causam, in quem finẽ & usum, unus Episcopus cæteris ministris præpositus & præfectus fuerit: ad tollenda scilicet seminaria dissensionũ et schismatũ. Et hactenus Hieronymus probat illam ordinationẽ. Superciliũ uerò Episcoporũ, his uerbis reprimit: Sicut ergo presbyteri sciũt, se ex Ecclesiæ cõsuetudine, ei qui sibi

præpo-

præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita Epiſcopi no uerint, ſe magis conſuetudine q̃ diſpoſitionis Dominicæ ueritate, presbyteris eſſe maiores, & in commune debere Eccleſiam regere. De officio uerò Epiſcoporum, Hieronymus ad Euagrium dicit, idem facere Epiſcopum quod presbyter facit. Miniſterium igitur uerbi & Sacramentorum, & cura diſciplinæ Eccleſiaſticæ, commune tunc officium fuit epiſcopi & presbyterorum. Atq; adeò epiſcopi non abhorruerunt à miniſterio presbyterorum, ut Hieronymus ad Ruſticum Narbonenſem diſt. 93. cap. Diaconi, conqueratur: Solus Epiſcopus utitur miniſterio, ſolus uindicat ſibi omnia, ſolus partes inuadit alienas. Ordinatio uerò peculiariter attributa tunc fuit epiſcopis, ſicut inquit Hieronymus: Quid enim facit, excepta ordinatione epiſcopus, quod presbyter nõ facit? Et Chryſoſtomus in priorem ad Timotheum dicit, Epiſcopũ ſola ordinatione presbytero eſſe maiorem. Poſtea plura cœperunt epiſcopis peculiaria officia attribui, ſicut Diſt. 98. Leo recitat: clericorum ordinationem, conſtitutionem altaris, benedictionem, & unctionem Eccleſiæ conſecrationem: hæreticos et pœnitentes per impoſitionem manuum, reconciliare, chriſma conficere, frontem chriſmate ſignare, formatas epiſtolas mittere, &c. Illis igitur actionibus, remiſſo paulatim miniſterio uerbi & Sacramentorum, cœperunt totos dedere Epiſcopi.

Tandem uerò, post abiectum uerbi & Sacramentorum ministerium, illa etiam officiola, ad suffraganeos reiecta sunt: & côuersi sunt Episcopatus, in dominationes. Et tales nunc sunt episcopi qui à Romano Pontifice creantur: de quibus rectè dicitur, q̃ nō sint ueri & legitimi episcopi, sed figmentum humanū: quia prorsus à se reiecerūt episcopale officiū, quod fuit tempore Apostolorū, tēpore Hieronymi, & Leonis etiam tempore: factiq; sunt principes gentiū qui dominantur. quia Christus Apostolis quidem dixit, Vos aūt non sic: successoribus uerò Apostolorū, hoc est nostris episcopis, forsan dixit: Vos autem sic. Cumq; in Concilio hæc essent reformanda, Tridentinum canon hoc tantum statuit: Si quis dixerit Episcopos qui autoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos & ueros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit. Et ita episcoporum ordo, bene scilicet reformatus est.

His explicatis, plana erunt quæ Tridentinum concilium de Episcopis statuit. Quod enim præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos numerant, uidentur definire uelle controuersiam illam, quæ de ordinibus seu gradibus Ecclesiasticis, est inter Scholasticos & Canonistas: his pro Episcopis peculiarem ordinē fabricantibus: illis, annumerantibus Episcopos presbyterorum ordini. Quod dicunt, Episcopos presbyteris superiores

esse, si de ueris loquerentur Episcopis, & ita intelligerent, sicut Hieronymus explicat, tolerari posset. Sed VI. Canon affirmat, hierarchiã quæ constat ex Episcopis, presbyteris & ministris, esse diuina ordinatione institutã: & qui secus sentiat, ei anathema dicunt. Sed iam recitauimus, quid Hieronymus ex Scriptura, de hac quæstione statuat: quem reliqui ueteres sequuntur. Illis igitur anathema dicit Tridentinum concilium.

Hoc uerò peculiare est artificium, quòd cum de Episcoporum, potestate dicendum sit, nullam prorsus mentionem faciunt ministerij uerbi & Sacramentorum: sed nominata chrismatione, & ordinatione, generali clausula addũt Episcopos pleraq; etiam alia posse peragere, equos scilicet & canes, si non etiã scorta alere, regiam dominationem exercere, & similia Episcopalia officia. Anathema etiam dicunt, si quis sentiat, potestatem ordinandi esse episcopis cũ presbyteris cõmunẽ: cũ Hieronymus ad Euagrium ex Paulo hoc probet, qui 1. Tim. 4. dicit Timotheum ordinatum, per impositionem manuum presbyterij. Tanta est Tridenti anathematum profusio.

Postrema uerò huius Capituli quæstio est: Quæ sit legitima uocatio, ministrorũ uerbi & Sacramẽtorũ. Et hac appendice, nostras ex professò Ecclesias nõ tã suggillare, quàm semel iugulare, & funditùs euertere conantur. Illorũ enim clamores hac

appendice stabilire uoluerunt, qui contendunt, in nostris Ecclesiis nullum esse uerum & legitimum uerbi & Sacramentorum ministerium, Deum per nostrum ministerium non esse efficacem: nullam esse ueram absolutionem, aut remissionem peccatorum, in nostro ministerio: non posse nostras Ecclesias habere uerum Sacramentum corporis & sanguinis Christi: sed omnes esse fures & latrones, non per uerum ostiū ingressos, qui in nostris Ecclesiis, ministerio uerbi & Sacramentorum funguntur. Atrox sanè cōminatio. Sed eius nullā aliam addunt rationem, quàm quòd nostrarum Ecclesiarum ministri, non sunt à Pontificijs episcopis uocati, missi, ordinati, rasi, & uncti.

Quia uerò ministerium uerbi & Sacramentorum, ordinarium illud medium seu organon est, per quod Deus negocium salutis dispensat: omnino necessarium est, Ecclesiæ ex Scriptura monstrare certa, uera & firma quæstionis huius fundamenta: quæ scilicet sit uera, legitima & ordinaria, atq; adeò diuina uocatio ministrorum uerbi & Sacramentorum. Paucis igitur, pro ratione instituti nostri, illa perstringemus.

Et principiò certum est, neminem esse legitimum uerbi & Sacramentorum ministrū, nec posse ministerio rectè & utiliter, ad Dei gloriam, & Ecclesiæ ædificationem fungi, nisi missus sit: hoc est, nisi legitimam habeat uocationem. Ieremiæ 23.

Rom.

Rom.10. Nec uerò uocationis huius ratio talis est, sicut quando politica & oeconomica ministeria constituuntur, uel à patrefamiliàs, uel ab illis penes quos Reipub. summa est: ut eodem modo etiã illi qui dominationem in Ecclesia sibi sumunt, suo arbitratu & autoritate, Ecclesiastica ministeria poßint constituere. Sed Deus autor, conseruator, gubernator & αὔτεργος (ut ita loquar) ministerij Ecclesiastici, ius & autoritatem uocationis & missionis, eorum quos σύνεργυς in hoc ministerio uult adsciscere, sibi refutauit, & ad se, tanquàm ad dominum meßis, uoluit pertinere. Ideo Christus inquit, Matth.9. Orate dominum meßis, ut ipse emittat operarios in messem suam. Ieremiæ 23. Currebant, & ego non mittebam eos. Ephes.4. Christus det Apostolos, Euangelistas, pastores, doctores. Acto.20. Spiritus sanctus posuit uos Episcopos, pascere Ecclesiam Dei. Acto.13. Emißi erant à Spiritu sancto. Ad legitimam igitur ministerij Ecclesiastici uocationem requiritur, ut à Deo sit uocatus & missus, qui legitimus debet esse uerbi & Sacramentorum minister: ut & minister & Ecclesia, uerè poßit statuere, sicut scriptũ est, Isa. 59. Verba mea, quæ posui in ore tuo. 2. Cor. 5. Posuit is nobis uerbum reconciliationis. Loco Christi, legatione fungimur, Deo exhortante per nos. Luc.10. Qui uos audit, me audit. Ioh.20. Sicut misit me pater, ita ego mitto uos.

Hæc necessariò consideranda sunt, in uocatione Ecclesiastica: ut certò statuere poßint & ministri, & ipsa etiam Ecclesia, Deum huic ministerio adesse, & per illud efficacem esse: sicut inquit Matt. 28. Ego uobiscum sum. Ioh. 20. Accipite Spiritum sanctum 2. Cor. 3. Idoneos nos fecit, ut simus ministri non literæ, sed spiritus. 1. Cor. 3. Ecclesia est Dei agricultura, & ædificatio: nos sumus Dei administri. Paulus plantat, Apollo rigat: Deus dat incrementum. Iohan. 20. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt: quorum retinueritis, retenta erunt. Matthæi decimosexto. Tibi dabo claues regni cœlorum: quicquid solueris in terra, solutum erit in cœlo: & quicquid alligaueris in terra, alligatum erit in cœlo. Ideo Rom. 10. Paulus inquit, illos qui non sunt à Deo mißi, non posse prædicare, ita ut ex illa prædicatione fides concipiatur, quæ inuocet nomen Domini, ut iustificemur & saluemur. Hæc ex Scriptura certa sunt. Iam uerò quando Deus ipse immediatè hominibus locutus est, & propria uoce uoluntatem suam patefecit: sicut sæpe fecit in ueteri Testamento, & postremis temporibus in nouo Testamento, per filium locutus est, Heb. 1. Tunc nullum dubium est de efficacia uerbi. Non autem uoluit Deus, semper Ecclesiæ sine medio, propria uoce, uerbum suum proponere: sed certo consilio constituit, uoce ministerij, tanquam ordinario medio seu organo uti. Et tamẽ

in illo

in illo etiam medio manet, quod prophetis familiare est: Hæc dicit Dominus: Quia posui uerba mea in ore tuo. Deo exhortante per nos. 2. Cor. 13. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Et hæc quidem in illis uera & rata esse, qui immediatè uoce diuina, non per homines, sed ab ipso Deo: ut prophetæ in ueteri Testamento, Baptista & Apostoli uocati sunt: nemo sanus dubitare potest. Sed paucos Deus tali immediato modo uocauit. Qui enim tempore Apostolorum fuerunt prophetæ, Euangelistæ, pastores, doctores, episcopi, presbyteri, diaconi: non immediatè, sed uoce Ecclesiæ ad ministerium uocati fuerunt. Num uerò in mediata uocatione, dubia, incerta aut falsa sunt illa, quæ de præsentia & efficacia Dei per ministeriũ, Scriptura tradit. Hæc certè maxima et dulcissima est promissio quòd etiam illã uocationẽ quæ uoce Ecclesiæ fit, Scriptura affirmat esse diuinã, siue à Deo, Eph. 4. Filius Dei dat pastores, doctores: qui certè non erant ut Apostoli, immediatè uocati. Et Actor. 20. presbyteros qui Ephesi, uel à Paulo uel à Timotheo erãt cõstituti, Paulus ita alloquitur. Spiritus sanctus posuit uos episcopos. Atq; ideo Paulus in subscriptione, cõiungit sibi Sosthenẽ, in 1. ad Corint. Timotheum, in 2. ad Corinth. Syluanum, 1. Thess. Ad illos ergo etiam qui mediatè uocati erant, Paulus accommodat hæc dicta: Sumus συνεργοὶ Dei: Posuit

in nobis uerbum reconciliationis: Deo exhortante per nos. Item affirmat, Deum efficacem esse, etiam per illorum ministerium, qui uoce Ecclesiæ uocati sunt: Apollo rigat, Deus dat incrementum. Et 1. Tim. 4. ad Timotheum inquit: Saluum facies te, & alios, Eph. 4. Dat pastores, doctores, in ædificationem corporis Christi: ut occurramus in unitatem fidei, & ueritatem facientes, crescamus in Christo. Hæ promißiones suauißimæ, & maximè neceßariæ sunt: quòd scilicet illorum etiam uocatio diuina sit, q uoce Ecclesiæ uocati sunt: quòd illorum ministerio Deus adsit, & per illud efficax sit. Ideo Paulus dicit, in Timotheo inesse gratiam & donum, per impositionem manuum. Nec tantũ dicit, Mearum manuum: sed addit, Etiam presbyterij. 1. Tim. 4. ne existimetur discrimen esse, siue ab Apostolis, siue à presbyteris quis ordinetur. Vt autem mediata illa uocatio, hisce priuilegijs gaudere poßit, oportet eam esse legitimam: hoc est, ut fiat eo modo, & ab illis, sicut Scriptura tradit. Et de modo quidem, hoc est, quales debeant esse qui ad ministerium uocandi sunt, præscripta est certa regula, Act. 6. Tit. 1. 1. Tim. 3. Hoc uerò loco, quæritur, quorum uoce & suffragijs electio & uocatio illa fieri debeat, ut statui poßit esse diuinam: hoc est, Deum ipsum per illa media eligere, uocare, & mittere operarios in messem suam. Et sunt huius rei exempla in Scriptura, certa & manifesta.

ſta. Acto.1, cum in locum Iudæ ſubſtituendus eſſet alius, Petrus negocium illud proponit, in medio non Apoſtolorum tantum, ſed & reliquorum diſcipulorum. ita enim tunc uocabantur credentes. quorum numerus, qui ſimul cõgregati erant, quaſi 120. erat. Et ibi Petrus ex Scriptura proponit, qualem & quomodo eligere debeant: & adiunguntur orationes. Sortes uerò mittuntur: quia non debebat eſſe ſimpliciter mediata, ſed Apoſtolica uocatio, ideo poſtea in uocationibus nõ ſunt ſortibus uſi. Acto. 6. cum eligendi et uocandi eſſent diaconi, nolunt Apoſtoli ſoli, ius uocationis ſibi arrogare: ſed conuocant Eccleſiam. Non autem prorſus ſe abdicant cura uocationis, & uulgi aut multitudinis cæcæ & confuſæ libidini eam permittunt: ſed ſunt quaſi gubernatores & moderatores electionis & uocationis: proponunt enim doctrinam & regulam, quales & quomodo eligere debeant. Et electi ſiſtuntur coram Apoſtolis, ut illorum iudicio electio probetur, an ritè facta ſit: illi uerò orantes, impoſitione manuum electionem approbant. Acto. 14. Paulus & Barnabas in ſingulis Eccleſiis quibus euangelizauerant, conſtituunt presbyteros. Non autem ſibi ſolis, ius & autoritatem electionis & uocationis ſumpſerunt: ſed Lucas utitur uocabulo χειροτονήσαντες. quod 2. Cor. 8. de electione, quæ fit uoce ſeu ſuffragijs Eccleſiæ, uſurpatur. ſumptum enim eſt à Græca con

ſuetudine, qua ſuffragia porrectis manibus ferebantur: & ſignificat, ſuffragijs aliquem creare, deſignare, aut conſenſum oſtendere. Non igitur ſine conſenſu Eccleſiæ, Paulus et Barnabas multis obtruſerunt presbyteros. Et Actorum decimoquinto. cùm eligendi eſſent, qui cum mandatis ad Antiochenam eccleſiam mitterentur, inquit Lucas: uiſum eſt Apoſtolis & presbyteris, cum uniuerſa Eccleſia, eligere Barſabam & Silam. Illud uerò in hiſtoria Apoſtolica utile eſt obſeruare, quòd aliquando ſimul & miniſtri & reliqua Eccleſia coniunctim proponebant & eligebant, quos iudicabant idoneos: ut Actorum primo. Aliquando Eccleſia proponebat & eligebat, Apoſtolorum uerò iudicio ſubijciebatur electio approbanda: Actorum ſexto. Sæpe uerò Apoſtoli, qui de his rebus melius iudicare poterant, Eccleſiis proponebant, quos iudicabant ad miniſterium idoneos eſſe: & cum accederent ſuffragia & conſenſus Eccleſiæ, rata erat uocatio. Ita Paulus ad Eccleſias mittit Timotheum, Titum, Siluanum, &c. Ita Actorum decimoquarto, proponuntur presbyteri, in quos Eccleſia per χειροτονίαν conſentit. Interdum etiam quidam operam ſuam Eccleſiæ offerebant: prima Timotheum tertio. Qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Semper tamen in legitima uocatione, tempore Apoſtolorum, ade-

rat

rat & requirebatur consensus Ecclesiæ, iudicium & approbatio presbyterij. Ita Titus in Creta præfectus fuit gubernandæ & moderandæ electioni presbyterorum, ut ritè illa fieret, utq; ordinatione approbaret & confirmaret electionem ritè factam. Vtitur enim Paulus Tit. 1. de constituendis presbyteris, eodem uerbo quod extat Actorum decimoquarto, ubi simul mentio fit & χειροτονίας, & constitutionis presbyterorum. Et Tito præcipit, ut eos qui in doctrina non sunt sani, nec docent quæ oportet, seuerè arguat, hoc est, sicut clarius inquit prima ad Timotheum quinto. Ne citò manus alicui imponas, nec communices peccatis alienis: approbando scilicet electionem aut uocationem, non ritè factam.

Hæc exempla Apostolicæ historiæ clarè ostendunt, electionem seu uocationem pertinere ad uniuersam Ecclesiam, certo quodam modo, ut suæ in electione seu uocatione, sint partes & presbyterij & populi. Et hæc Apostolica forma electionis & uocationis, retenta & usurpata est, etiam postea in Ecclesia Dist. 24. extat Canon III. concilij Carthaginēsis: Nullus ordinetur clericus, nisi probatus uel examine Episcoporum, uel populari testimonio. Dist. 62. Leo dicit: nulla ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus sunt expetiti,

nec

nec à comprouincialibus Episcopis, cum metropolitani iudicio consecrati, Dist, 67. Reliqui sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita ut ciues & alij sacerdotes assensum præbeant. Dist. 24. ex Carthaginensi concilio IIII. Episcopus sine consilio clericorum suorum, clericos non ordinet, ita ut ciuium conniuentiam & testimonium quærat. Dist. 23. ex eodem concilio, cap. Qui Episcopus: Cum in his omnibus examinatus, inuentus fuerit plenè instructus, tunc cum omni consensu clericorum & laicorum, & conuentu totius prouinciæ Episcoporum, maximeq; metropolitani uel autoritate uel præsentia, ordinetur Episcopus.

8. quæst. 1. citatur ex Hieronymo, sed est Origenis, cap. licet. Requiritur ergo in ordinando sacerdote, etiam populi præsentia: ut sciant omnes, & certi sint, quòd qui præstantior est in omni populo, ille eligitur ad sacerdotiũ, & hoc attestãte populo: ne qua postea retractatio cuiquã ne qs scrupulus resideret. Dist. 65. ca. Plebs: Presbyteros, diaconos, & uniuersam turbam, uos episcopos oportet sæpius conuocare, quatenus non prout cuilibet libuerit, sed concordantibus animis, uobis admonentibus, talem quærant personam, quam nulla cõtrarietas à constitutis poßit reuocare rescriptis. Item: Episcopos per Emilion non consecres, nisi post electionem uel consensum cleri & populi. Ca. Metropolitano: Omnium clericorum atq; ciuium

uium uoluntate discussa, optimus ordinetur. Cap. Si in Plebibus: Archidiaconus *cum clericis & populis ipsius plebis, electionẽ faciat:* Cap. Sacrorum canonũ: Carolus & Ludouicus Imperatores *statuunt, ut episcopi per electionem cleri & populi, secundum statuta* Canonũ *eligantur.* Hieronymus *ad* Rusticum *monachum:* Ita *uiue in monasterio, ut clericus esse merearis.* Cum *ad perfectam ætatẽ perueneris, & te uel populus uel* Pontifex *ciuitatis, in clerum elegerit, age quæ clerici sunt.*

Ambrosius *lib.10. epist. 82.* Meritò *uir tantus euasit, quem omnis elegit* Ecclesia: *& meritò creditum, quòd diuino esset electus iudicio, quem omnes populi postulauissent.*

Postea *cum* Imperatores *&* Reges, Christianã *religionem amplexi eßent: illorum etiam uoluntas, iudicium & autoritas, ad electionẽ & uocationem adhiberi & requiri cœpit: quia debent esse nutricij* Ecclesiæ, *& exemplo* Iosaphat, Ezech. *&* Iosiæ, *inspectio ipsis mandata est, ut ministeria* Ecclesiæ *rectè constituantur & administrentur.* Hac *de re extant multi* Canones *dist.63.* Apud Zo zomenum *lib.7. cap.7.* Imperator *in synodo dat primum* Nazianzeno *& suffragantur ei omnes* Episcopi. Et *pulcherrimũ modestiæ exemplũ in cap.* Valentinianus, *describitur: ubi synodus petit, ut* Imperator *sapiens & pius existens, eligat seu proponat aliquẽ.* Imperator *uerò respõdet:* Super

uos

uos est talis electio. Vos enim gratia diuina potiti & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Et electioni postea præbuit assensum.

Quod uerò quædam exempla ueteris Ecclesiæ, uidentur ab hac forma aliquamulũ discedere, inde factum fuit. Pulcherrima enim hæc symphonia Episcoporũ, clericorũ Christiani magistratus, & populi, in electione & uocationi ministrorũ Ecclesiæ, sæpißimè turbata fuit. Clerici uel hæretici uel schismatici, uel alijs affectibus deprauati, iure electionis sæpe abutebantur, uel illud sibi solis arrogabãt. Ibi & Magistratus & populus Christianus, coacti fuerũt se interponere. Ita cùm post mortẽ Aeluri, clerus sua autoritate Episcopũ elegisset Petrũ Mongum: Imperator Zenon adeò offensus est, ut quosdã etiã supplicio afficeret. Euagrius lib. 3. cap. 11. Cũ Antiochiæ in absentia populi, Porphyrius à paucis Episcopis ordinatus fuißet Episcopus, secutus fuit atrox tumultus. Niceph. li. 13. cap. 30. Aulici etiam illo quasi iure suo, sæpius abutebantur. Et ibi clerici se opposuerunt. cuius generis aliquot statuta extant, dist. 63. Omnium uerò modestißima est Caroli & Ludouici constitutio, quæ sic habet: Sacrorum canonum non ignari, ut Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiatur honore, assensum ordini Ecclesiastico præbemus, ut Episcopi per electionem cleri & populi, secundum statuta Canonum eligantur.

Populus

Populus etiam sæpißimè iure suo ad tumultus seditiones, & uarias confusiones abusus fuit. Ibi Episcopi & Christianus magistratus se opposuerunt: ut in electione Ambrosii. Et inde canon Laodicenus dicit: Non est permittendum turbis, electionem eorum facere qui sunt ad sacerdotiũ promouendi. Apud Zozomenum lib. 7. cap. 8. cum cõtraria essent episcoporum & plebis suffragia, Imperator Nectarium elegit. Et postea electio illa, à synodo est rata habita. Non autem ideo uel populus, uel magistratus Christianus, simpliciter ab electione & uocatione exclusi fuerunt: sed addita fuit hæc moderatio, dist. 62. Docendus est populus, non sequendus. Nos quoq; si nesciant quid liceat, quidue nõ liceat, commonere eos, non his cõsensum præbere debemus. Decretum Leonis inquit: Vota ciuium, testimonia populorum, arbitrium honoratorum, electio clericorum, in ordinationibus sacerdotum constituantur. Item: Per pacem & quietem, sacerdotes qui futuri sunt, postulentur: teneatur subscriptio clericorum, honoratorum testimonium, ordinis consensus, & plebis. Item: Cleri plebisq; consensus & desiderium requiratur. Et ca. Nosse: Cõuocato clero & populo, talis ibi eligatur, cui sacri non obuient Canones. Sacerdotum quippe est electio, & fidelis populi consensus adhibendus est: quia docendus est populus, non sequendus. In historia Tripart. plebs

plebs potuit eligere, & sua petitione aliquem offerre. Cyprianus ut episcopus, li.3. epist. & li.4. Saturam. Optatum & Celerinum proponit Ecclesiæ. Valerius Augustinum optans sibi coadiutorē & successorem, proponit illud populo. Et Augustinus ipse epistola 110. Eradium se cupere successorē, proponit populo, oratione suauißima, Quia scio, inquit, post obitus Episcoporum per ambitiosos aut contentiosos solere Ecclesias perturbari: debeo quantū ad me attinet, ne cōtingat, huic prospicere ciuitati. Et Augustini illa electio, à populo cōfirmatur: & illud insinuatur Theodosio & Valentiniano Augustis. Narrat etiā ibi Augustinus, exemplū de Seuero Mileuitano: qui putârat sufficere, ut successorem suum apud clericos designaret, & apud populū exinde non locutus erat. Inde uerò orta fuit postea perturbatio. Et Augustinus de hoc facto inquit: Minus tamen aliquid factum erat. Cyprianus formam electionis quæ suo tempore fuit, ita describit lib.1. epistola.4. Propter quod plebs obsequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore præposito separare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere: cum ipsa maximè habeat potestatem uel eligēdi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi. Quod et ipsum uidemus de diuina autorite descēdere, ut sacerdos plebe præsente, sub omniū oculis deligatur, & dignus atq; idoneus publico

iudicio

iudicio ac testimonio comprobetur. Et paulo pòst: Coram omni synagoga iubet Deus constitui sacerdotem. id est: instruit & ostendit, non nisi sub populi aßistentis conscientia, fieri oportere: ut plebe præsente, uel detegantur malorum crimina, uel bonorum merita prædicentur: & sit ordinatio iusta & legitima, quæ omnium suffragio & iudicio fuerit examinata: quod pòstea secundum diuina magisteria obseruatur in actis. ibidem: Ordinari nonnunquam uidemus indignos nō secundū Dei uoluntatem, sed humanam præsumptionem. & hæc Deo displicere, quæ non ueniant ex legitima & iusta ordinatione, Deus ipse manifestat per Oseam prophetam, dicens: Sibimet ipsi regē constituerunt, & non per me. Propter quod diligēter de traditione diuina & Apostolica obseruatione, seruandū est & tenuendū, quod apud nos quoq; et ferè per prouincias uniuersas tenetur: ut ad ordinationes ritè celebrandas, ad eā plebem cui præpositus ordinatur, Episcopi eiusdē prouinciæ, proximi quiq; conueniant: & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum uitam plenißimè nouit, & uniuscuiusque actum de eius conuersatione perspexit, &c. Idem lib. 1. epistola 3. dicit: populi suffragium, & coepiscoporum consensum, esse diuinum iudicium.

Quia uerò non commodè poterat uniuersa populi turba semper conuocari, & singulorū suffra

gia exquiri: obseruatus fuit mos ille apud Christianos, annotante Lāpridio in uita Alexandri: quòd eorum nomina, qui eligendi & uocandi propositi erant, ante ordinationē publicè proponebantur: & monebatur populus, ut si quis quid haberet contra ordinandum, id proferret & proponeret. Et breuiter, iuxta Gregorij sententiam, sēper grauis abusus iudicatus fuit, si quis inuitis & non petētibus detur. Hæc est Apostolicæ primitiuæ & ueteris Ecclesiæ sētentia, de legitima electione & uocatione ministrorum uerbi & Sacramentorū. quæ sententia locū habet in illis Ecclesijs, quæ iā uerbo Dei constitutæ sunt: ubi presbyterium est, amplectens eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: Magistratus pius, populus intelligens doctrinam & amans pietatis. Vbi uerò tempore Apostolorum sacerdotes erant idololatræ, Magistratus impius populus ambulans in tenebris: ibi primò per talem electionem, non potuit constitui ministerium: sed eò proficiscebantur uel Apostoli, uel mittebant alios, alibi ritè electos, ut primum fundamenta ponerent. Ita Acto. 13. Paulus & Barnabas mittuntur ad gentes. Et Acto. 11. usq; ad Phœnicen & Cyprum ita propagatur Euangelium. & quidem Antiochiæ gentibus ita primùm proponitur. Ita Paulus plures circa se habuit, quos huc illuc mittebat ad Ecclesias. Vbi uerò aliquātulum fundatæ erant Ecclesiæ, mox eo quem iam diximus

ximus modo ministeria in Ecclesijs cōstituebātur. Act.14. Et cū ibi Magistratus & sacerdotes manerent in idololatria, nhilominus legitima erat uocatio, quæ fiebat à sinceris doctoribus, unà cū fideli populo. Ita Iosaphat Pontificib. & sacerdotib. partim cessantib. partim lucos, excelsa etc. colētibus, populo ambulāte in tenebris, ipse ministeria cōstituit. 2. Par. 17. & 19. Hanc recitationē ideò institui, ut ostenderē, nostras Ecclesias restituisse uerā & legitimā formā electionis & uocationis, quæ usitata fuit in Apostolica, primitiua & ueteri Ecclesia: utq; ex antithesi eò clarius perspiceretur, qualis sit Pontificiæ Ecclesiæ ordinatio. Ex his. n. quæ iam diximus, planū erit examen Tridētini decreti, de legitima uocatione et mißione ministrorum uerbi & Sacramentorū. Statuit igitur 4. capitulum & 7. Canon, eos legitimos esse uerbi & Sacramentorū ministros, qui uocati, ordinati & mißi sunt à solis Pōtificijs episcopis, et ipsorū suffraganeis: nec requiri uel fidelis populi, uel pij magistratus consensum, siue uocationem siue autoritatem. Imò anathema denūciant, si quis dixerit, ad legitimā uocationē requiri, fidelis uel populi uel magistratus consensum. Atqui iam clarè ostendimus, illam ipsam legitimæ electionis seu uocationis formam, quæ Tridēti anathemate damnatur, esse Apostolicæ, primitiuæ, & ueteris Ecclesiæ. Sed meminerimus Tridentinis patribus à Roma-

 no Pon-

no Pontifice commissam esse hanc curam, non ut Apostolicæ & ueteris Ecclesiæ disciplinā restituant, sed ut præsentem statum regni Pōtificij, quoquo modo conseruent & stabiliant. Hoc igitur quod hactenus factitarūt, uolunt in posterum impunè sibi licere: ut scilicet homines qualescunq;, fauore, prece uel precio habiles redditos, sine petitione, consensu et uocatione, uel fidelis populi, uel pij magistratus, Ecclesijs præficere, & populo incognitos obtrudere possint. Suffraganei uerò, ne quidem quærere dignantur de uocatione: modò quis præbendam sibi comparârit, & suffraganeo pecuniam offerat pro ordinatione. Et non pudet bonos scilicet illos patres, ea quæ manifestissimè, et aduersa fronte pugnant cum ipsa scriptura, & cum uera antiquitate, uerbo saltem cōfirmare, & mox anathema subijcere. In nostris uerò Ecclesijs ministri uerbi & Sacramentorum, non tātum modo à populo & seculari magistratu uocantur & instituuntur, sicut Tridentinum capitulum fingit: sed accedit grauissimum iudicium, examen & comprobatio ueri presbyterij. Et hanc esse legitimam uocationē, multis iam ostēdimus. Sed quare, inquiunt, non petitis ordinationē à nostris Episcopis? Respondeo. Si ueri essent Episcopi, & profiterentur sanam doctrinam, rectè hoc sibi arrogarent. Iam uerò sunt hostes & persecutores ueræ doctrinæ. Num igitur à lupo pastor petet sibi com

mitti curam gregis? Et neminem ordinare uolunt, qui ſit ſanæ doctrinæ, niſi prius eam abijciat & abiuret. Nec eos qui legitimè, iuxta formam Apoſtolicam uocati ſunt, ad ordinationem admittunt, ne inde regno ipſorum præiudicium generetur. Nec ad miniſterium uerbi & ſacramẽtorum, ſed ad impium Miſſæ ſacrificium ſuos ordinant. Impijs etiam obligationib. ordinatos ſuos illaqueant, & blaſphemum ſuum Chriſma adhibent. Grauiſsimas igitur et iuſtiſsimas habemus cauſas, quòd ab hoſtibus ſanæ doctrinæ non petimus ordinationem. Sed inquiunt: Fures & latrones ſunt, qui non ſunt ab ordinaria Eccleſiaſtica poteſtate uocati, ordinati & miſsi. Erunt ergo fures & latrones, Apoſtoli, Euangeliſtæ, paſtores, doctores, preſbyteri, diaconi, Apoſtolicæ eccleſiæ: qui non à Pontificibus, penes quos tunc erat ordinaria Eccleſiaſtica poteſtas, ordinati ſunt. Et eadem illa quæſtio eſt, qua Pontificij olim excogitarunt miniſterium Baptiſtæ. Ioan. 1. & ipſius Chriſti, Matthæi 21. Quis tibi dedit hanc poteſtatem?

DE MATRIMONIO. SESSIO 8.
sub Pio IIII. 1563.

Matrimonij perpetuũ indissolubilemq́; nexum primus humani generis parẽs, diuini spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit: Hoc nũc os ex oßib, meis, & caro de carne mea. Quãobrẽ relinquet homo patrẽ suum et matrẽ, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Hoc autẽ uinculo, duos tantũmodo copulari et cõiũgi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa uerba, tãquã à Deo ꝓlata referens, dixit: Itaq; iã non sunt duo, sed una caro. statimq́; eiusdẽ nexus firmitatẽ, ab Adamo tãto antè ꝓnunciatam, his uerbis cõfirmauit: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Gratiam uerò quæ naturalem illũ amorem perficeret, & indissolubilẽ unitatem cõfirmaret, coniugesq́; sancti ficaret,

ficaret, ipse Christus, uenerabilium Sacramētorum institutor atq; perfector, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus Apostolus innuit, dicēs: Viri diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea. mox subiungens: Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

Cum igitur matrimonium in lege Euāgelica, ueteribus cōnubijs per Christum gratiā præstet: meritò inter nouæ legis Sacramētū annumerādū, sancti Patres nostri, concilia, & uniuersalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt. Aduersus quā impij homines huius seculi insaniētes, non solū perperā de hoc uenerabili Sacramento senserūt: sed de more suo, prætextu Euāgelij, libertatē carnis introducētes, multa ab

Ecclesiæ catholicæ sensu, et ab Apostolorũ temporibus probata cõsuetudine aliena, scripto & uerbo asseruerunt, non sine magna Christi fidelium iactura. Quorum temeritati sancta & uniuersalis synodus cupiens occurrere, insigniores præfatorum schismaticorum hæreses & errores, ne plures ad se trahat perniciosa eorũ contagio, exterminãdos duxit, hos in ipsos hæreticos, eorũq; errores decernẽs, anathematismos

Canon 1.

Si quis dixerit, matrimonium non esse uerè & propriè unũ ex septem legis Euangelicæ Sacramentis, à Christo Domino institutum: sed ab hominib. in Ecclesiam inuectum, neq; gratiam conferre, anathema sit.

EXAMEN.

Principalis huius decreti quæstio est, an matrimonium sit Sacramentũ noui Testamenti. Omniũ

autem

autem & simplicißima & rectißima est ratio explicationis, si prius de re ipsa dicatur. Postea enim de appellatione, facilis erit ratio. Mirum autē est, quòd Pontificij propter appellationē Sacramēti, quam contendūt matrimonio tribuendā esse, sicut Baptismo & cœnæ Dominicæ, uideri uolūt dignitatem status cōiugalis magis ornare quàm nos: cū extent publicæ ipsorū querelæ & criminationes, quòd nimiū magnificis encomijs matrimonium à nostris ornetur. Ipsi uerò ad coniugiū accōmodare non uerētur has sentētias: Qui in carne sunt, Deo placere nō possunt. Atq; ideo fingunt, Spiritū sanctum in ministris uerbi & Sacramentorum, ferre non posse honestum matrimonium, quia scilicet scriptum sit: Sancti estote, quoniā ego sanctus sum. item: Mundamini, qui fertis uasa Domini. Et tamen fortiter disputant, matrimonium esse unū ex septem Sacramentis. Tales scilicet matrimonium, dignitatis suæ patronos sortitum est, qui sacerdotibus suis centum potius prostibula, succeßiuè tamen, sicut Coloniensis ille inquit, quàm unicam legitimam coniugem concedunt.

Quia igitur prætendunt, se Matrimonium inter Sacramenta Ecclesiæ numerare, propter asserendam & illustrandā eius dignitatē: breuiter recitabo precipua capita, de eius dignitate & sanctitate, quæ ex uerbo Dei, Ecclesiæ nostræ et discunt & docent. Fuit igitur coniugium etiam inter gen

tes, sicut & hodie inter infideles uerum constat matrimonium: sed illi politicam tantum constitutionem esse existimant. licet lex naturæ, monstrans uagos concubitus, stupra & adulteria esse contra naturam, ostendat, quanquam ualde obscurè, esse aliquid maius quàm humanum inuentum. Ecclesia uerò ex uerbo Dei discit & intelligit, ipsum Deum esse autorem coniugij: quod in ipso Paradiso, quando natura humana ante lapsum, sine peccato & miserijs, integra & beata adhuc erat, instituit. Quam institutionem, & eius benedictionem, statim post lapsum, & postea post diluuium repetiuit, & naturæ etiam lapsæ confirmauit: Gen 4. & 9. Filius etiam Dei in nouo Testamento, primam illam institutionem nec abrogat, nec mutat, sed repetit & confirmat: nec uerbis tantum, Matt.19. sed & præsentia sua, & primo miraculo in nuptijs edito, Ioh.2. Postea Apostoli, doctrinam illam multis sententijs & concionibus illustrarunt.

2. Deus non tantum instituit matrimonium, ut homines ipsi, coniugali illa coniunctione se consocient: sed sicut Deus primus paranymphus fuit, qui Euam adduxit ad Adamum, & primos coniuges ipse copulauit, Gen.2. ita Christus affirmat, Deum adhuc hodie esse, qui coniuges legitimo matrimonio coniungit & copulat, quando iuxta uerbum ipsius conueniunt. Quod Deus, inquit, coniunxit,

iunxit, homo non separet. Et utitur uerbo, quod proprie de coniugali coniunctione dicitur. Ita Tobiæ 7. Raguel tradens Tobiæ filiam suam, inquit: Deus Abrahã, Deus Isac & Iacob, uobiscũ sit: & ipse coniungat uos, impleatq; benedictionẽ suã in uobis. Et Gen. 24. Abrahã mittens seruũ, ut Isaaco uxorem adducat, uerbis dulcissimis inquit: Dominus cœli & terræ, qui locutus est mihi, &c. ipse mittet angelũ suum ante te, & accipies inde uxorẽ filio meo. Et seruus postea orat: Domine Deus Domini mei Abraham, occurre obsecro mihi hodie, fac misericordiã et ostẽde, quã præparasti seruo tuo Isaac, etc. Hæc proponẽda sunt in Ecclesia, ut in timore Domini, eius fide & inuocatione, matrimonia cõtrahantur: quia Deus nõ tantũ autor, sed et cõciliator est matrimonij. Ita Prouer. 19. Domus & diuitiæ à parẽtibus: à Domino uerò uxor prudens datur. Et Syrach. 26. Pars bona, mulier bona: quasi pro hæreditate timentiũ Dominũ, dabitur. Donũ Dei, est mulier bona, &c. Eccl. 7. Inueni amariorem morte mulierem: qui placet Deo, effugiet illã: qui aũt peccator est, capietur ab illa. Malachias cap. 2. ex hoc fundamẽto coniuges grauissimè admonet debitæ beneuolẽtiæ: Non accipiam placabile quid de manu tua. Quã ob causam? quia Dominus testificatus est inter te et uxorẽ tuã: & hæc socia tua, & uxor fœderis tui. Significat aũt עוד testificando aliquid confirmare et stabilire.

Ideo

Ideo non queuis coniunctio, sed quæ uerbo Dei non repugnat, legitima est, & Deo probatur. Ita Leuit.18. Gen 6. Esdr.10. Nehemiæ 13. Luc.17. Marc.6. improbantur coniunctiones etiam coniugales, quæ non sunt legitimæ.

3. Ex illa diuina coniunctione, coniugium non est ut reliquæ politicæ societates: quæ sicut mutuo consensu contrahuntur, ita mutuo dissensu rursus dissoluuntur: sed est coniunctio indiuidua, & nexus indissolubilis. Quod enim Deus coniunxit, homo non separet. Et quidem Scriptura affirmat, esse coniunctionem multo arctiorum, quam sit parentum & liberorum: dicit enim: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: ut qui duo sunt, fiant una caro. Significat autem דָּבַק ad hæsionem, seu coniunctionem, quæ fit per complexum, amoris affectu ardentissimo: ut Gen.34. de Sichem amante Dinam. 3.Reg. 11. de amore Solomonis. Psalm.63. Adhæsit anima mea post te. Dicitur autem propriè uerbum illud de coniunctione cutis, carnis ossium. Iob.19. Cuti meæ & carni meæ adhæsit os meum. 29. Lingua adhæret palato. Psalm.102. Adhæret os meum cuti meæ. Atq; ex illa uerbi significatione intelligi potest, quòd Deus affirmat esse talem adhæsionem: Vt qui sunt duo fiant un acaro. Et Paulus dicit: Nemo carnem suam odio habet. Ieremiæ 13. inquit Dominus: Sicut adhæret cingulum ad lumbos uiri,

bos uiri, ita faciam adhærere ad me omnem domum Iſrael. Sed Deus non ex cingulo Adæ, ſed ex coſta formauit uxorem. ut oſtendatur coniunctio arctiſsima. Solomon Pro.16. dicit, amicum ſæpe arctius adhærere quam fratrem. Sed in coniugio arctior eſt copulatio, quàm parentum & liberorum. Relinquet enim patrem & matrem, &c. Græci reddiderunt per uerbum προσκολλᾶσθαι: quod uſurpatur, quando duo quædam glutino ita committuntur, ut quaſi unum fiant. Ita uſurpatur Iſa.41. Hinc Paulus docet, neutrum coniugum habere poteſtatem ſui corporis.1.Cor.7.item Qui uxorem diligit, ſeipſum diligit.

4. Scriptura etiam explicat cauſſas, quare Deus ſocietatem illam coniugalem inſtituerit, Angelorum enim agmina ſimul condidit: ſed certò conſilio uoluit conſeruationem & multiplicationem humani generis, fieri per propagationem generationis: ut in ea præſentiam, ſapientiam & bonitatem ipſius cōſpiceremus. Et in pia educatione liberorum uoluit eſſe prima Eccleſiæ plantaria: unde domeſticæ Eccleſiæ apud Paulum nominantur. Exercitia etiam fidei inuocationis, charitatis, patientiæ, & totius deniq; pietatis, quaſi in rudimentis exerceri uoluit, in domeſtica ſocietate ut inde latius propagaretur. Qui enim domui ſuæ non bene præeſt, quomodo is Eccleſiam Dei gubernaret? 1.Tim.3.Item: Qui domeſticorū curā non

habet

habet, infideli deterior est. Et *ipsa coniugij institutione ostendit, se esse mentem castam, & uagas libidines odisse.* Ideo *enim illis qui donum continentiæ non habent, certas leges coniugij tradidit & præscripsit.* Deinde *aliam causam instituti coniugij,* Deus *ipse dulcißimis uerbis exponit,* Genes. 2. Non est *bonum, hominem esse solum: faciamus ei adiutorium, quod sit quasi coram ipso, & circa ipsum.* Erant *quidem omnia animalia, creata ad ministerium hominis: sed non inueniebatur adiutorium, quod esset coram ipso.* Propter *mutuum igitur obsequium, & mutuam subleuationem,* Deus *instituit coniugium, ut communia essent, siue læta siue tristia.*

Ephes. *quarto:* Melius *est esse duos quàm unum: habent enim emolumentum societatis suæ.* Væ *soli: quia cum ceciderit, non habet subleuantem se.* Ecclesiast. 9. Perfruere *uita cum uxore quam diligis, cunctis diebus uanitatis tuæ. hæc enim est pars in uita, & in labore tuo, quo laboras sub sole.* Syrach. 26. Gratia *mulieris delectabit uirum suum, & ossa illius impinguabit.* Gen. 3. Desiderium *uxoris ad uirum.* Ephes. 5. Maritus *uxorem diligit & fouet, uxor uirum reueretur.*

Postremò *usum coniugij in natura lapsa,* Deus *uoluit etiam remedium esse contra incontinentiã.* 1. Cor. 7. Propter *fornicationẽ, unusquisq; uxorem suam habeat, & unaquæq; suum uirum. item:* Ne

tentet

tentet uos sathanas, propter incõtinentiã uestram. Si non continent se, nubant: melius enim est nubere quàm uri. Et hoc est, quod ueteres dicunt, matrimonium ante lapsum institutũ fuisse in officium: post lapsum, datum esse in remedium. Augustinus inquit: Quod sanis est ad officium, ægrotis est ad remedium.

5. *Certum & notum est & hoc ex Scriptura,* Deum *sua benedictione, & uarijs donis gratiæ, sicut* Paulus Rom.12.*de gratia loquitur, adesse casto & pio coniugio. Quos enim* Deus *cõiungit, illis benedicit:* Gen.1. Nec *tantùm in natura integra benedictio promissa est cõiugio, uerumetiã naturæ lapsæ repetita & cõfirmata est:*Gen.9. *Complectitur aũt illa benedictio,* 1. *fœcunditatẽ & generationẽ iuxta dictũ:Crescite et multiplicamini.* 2. *felicẽ statũ uxoris & liberorũ. Psal.* 128. *Vxor tua sicut uitis fructifera, filij sicut nouellæ oliuarũ.* Ecce *sic benedicetur homo qui timet* Dominũ: *ut uideas filios filiorum tuorũ &* Psal.127. Ecce *hæreditas* Domini, *filij. beatus uir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta.* 3. *complectitur successum in œconomia & politia. Psal.* 128. *Labores manuũ tuarũ manducabis: beatus es, & bene tibi erit.* Ecce *sic benedicetur homo, qui timet* Dominum, *ut uideas bona* Ierusalem, *omnibus diebus uitæ tuæ, pacem super* Israel, Psalm.127. Non *cõfundetur*

detur, cum loquetur inimicis suis in porta. Et hoc *est quod prima benedictio inquit,* Gen. 1. *Subijcite terram, & dominamini super omnia quæ in terris mouentur.* 4. *Huic uerò benedictioni, propter lapsum, admixta est quædam crucis difficultas & acerbitas:* Gen. 3. *sicut in remedijs, quale cõiugium post lapsum factum est, solent austera & acerba quædam misceri.* Sed *illa acerbitas, timentibus* Deum *mitigatur patientia, cõsolatione, auxilio, & liberatione diuina. Sicut præsentia* Christi *in nuptijs:* Ioan. 2. *utrumq; ostẽdit, & crucem & consolationem.* Habet *præterea coniugium ex diuina institutione & hoc priuilegium, siue hanc gratiam, quod est genus uitæ sanctum, &* Deo *placens. Cumq; concubitus extra coniugiũ, sit abominatio coram* Deo: *scortatores enim & adulteros iudicabit* Dominus: In *coniugio honorabiles sunt nuptiæ in omnibus, &* κοίτη ἀμίαντος. Heb. 13. Si *acceperis uxorem, non peccasti: si nupserit uirgo, non peccat.* 1. Cor. 7. Imò *in piorum cõiugijs uocatur sanctificatio & honor.* 1. Theß. 4. Ita 1. Tim. 2. *tribuitur mulieribus parientibus, sanctificatio & castitas.* Et Tit. 2. *uxores amantes liberorum, uocantur castæ.* 1. Pet. 2. *mulieres subiectæ uiris, uocantur sanctæ, & sperantes in* Deum. 1. Cor. 7. *cohabitatio mulieris fidelis cum uiro infideli pronunciatur sancta esse.* Et *ibi dicit, ipsam generationem quæ aliàs immunda esset in coniugio, &*

præser-

præſertim fidelium, ſanctã eſſe. 1. Tim. 3. affirmat mulierem ſaluari per generationem, ſi manſerit in fide. Eſt & hæc gratia Dei in coniugio, quòd Deus coniugum animos coniungit, ut & uelint et poßint indiuiduam illam uitæ ſocietatem colere, fidem coniugalem ſeruare, in nexu illo indiſſolubili manere: utq; complexus affectuum inter coniuges arctior & ardentior ſit, quàm inter parentes & liberos, iuxta dicta: Relinquet patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, ut ſint quaſi una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. Illam etiam gratiam Deus coniugibus, Deum timentibus, & in uia eius ambulantibus largitur, ut uir uxorem diligat, curet, foueat, & honorem ei tanquam uaſi infirmiori tribuat: Epheſ. 5. & 1. Cor. 3. utq; mulieris deſiderium ſit ad uirum: Gen. 3. reuerenter ſe uiro ſubijciat: Epheſ. 5. & ſit uiri adiutorium: Gen. 2. exhilaret cor mariti: Syrach 26. & Prouerb. 31. & breuiter, gubernatione ſpiritus Dei opus eſt pijs coniugibus, ut in uera concordia ſuum quiſq; officium faciat, mutuas infirmitates tolerent, communes difficultates ſubleuẽt, liberos piè educent, domum gubernent, operas œconomicas faciant, & crucem patienter tolerent: utq; cohabitatio ſit ſecundum ſcientiam, 1. Petri 3. & in Domino, 1. Cor. 7. Hæc pij coniuges petunt à Deo: & Deum hanc gratiam largiri petentibus, non eſt dubium.

Postremò, coniugiũ dulcißima imago est Christi & Ecclesiæ: sicut explicationẽ illam, tradit Paulus Eph. 5. Viri diligite uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Vxores subditæ sitis uiris, sicut Ecclesia Christo subiecta est. Quod enim ex latere dormientis Adæ, formatur Eua, ut sit os ex oßibus eius, caro de carne eius: hoc ueteres piè interpretantur, fuisse significationẽ & prænunciationem, fore ut filius Dei, quasi relicto patre descendens de cœlis, nostram naturam assumeret, fieret caro de carne nostra, accepta serui forma, fieret in similitudine hominum, ut ita peccatum in carne damnaret. Et rursus ex dormitione, hoc est, ex paßione & morte Christi, nascatur Ecclesia, eductis ex latere eius Sacramentis: quibus generetur, ædificetur, & Christo fide ita uniatur, ut simus membra corporis eius, & ex oßibus eius. Quod igitur Adam dixit: Hoc nunc os ex oßibus meis, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. hoc Paulus pronũciat magnum mysterium esse, in Christo & in Ecclesia. Dulcißima igitur imago redemptionis et sanctificationis, est in ipso coniugio proposita. Et quæ suauior posset pictura esse, quàm sancta & grata Deo sint mutua coniugum officia, quàm quod Paulus affirmat, uirum diligentem uxorem, aßimulari Christo diligenti, redimenti & sanctificãti Ecclesiam: & uxorẽ subijcientem

cientem se uiro, imitari & exprimere exemplum Ecclesiæ, subijcientis se Christo?

Hæc amplissima doctrina, de dignitate & sanctitate coniugij, in nostris Ecclesijs, ex uerbo Dei diligenter proponitur & inculcatur, quam ideò paucis hoc loco repetere uolui, ne quis existimet, nos uel minus honorificè de coniugio sentire, uel de eius dignitate cupere aliquid detractum, quando contendimus, non esse ita uerè & propriè Sacramētum noui Testamenti, sicut est Baptismus & cœna Domini. Si igitur disputatio in hoc tantū cardine uerteretur, matrimonio tribuendā esse appellationē Sacramenti, propter hanc causam, ut esset commonefactio de tota illa doctrina, de dignitate matrimonij, de qua hactenus diximus: utq; cōtrà omnes doctrinas dæmoniorū, appellatio Sacramēti quasi in illustri loco collocaret cōiugiū, & moneret, præclarius & augustius in Ecclesia de cōiugio sentiendū & loquendū esse, q̄ apud ethnicos, quibus doctrina uerbi Dei ignota fuit: utq; ipsos cōiugatos, officij sui admoneret, & in cruce cōsolationem monstraret. Si hoc, inquā, tantum à Pontificijs quæreretur, et ageretur in hac disputatione, facilè posset de appellatione cōueniri. Est enim Sacramenti appellatio ἄγραφος, & latè patēs: sicut suo loco ostendimus. Ideo Apologia confeßionis Vuirtenbergensis inquit: Quia coniugium est sanctū uitæ genus diuinitus institutū & cōmendatū,

libenter ei tribuimus nomen Sacramenti. Sed hoc modo multo plura numeranda erunt Sacramenta, quàm septem. Habent enim reliqua etiam pia genera uitæ, mandatum Dei, & promissionē. Aliter etiā in illis uitæ generibus pij uersantur, quàm ethnici. Quis uerò ideo contenderet, agriculturā, pecuariam, etiam numeranda esse inter Ecclesiæ Sacramenta? Nec uerò in nouo primùm Testamento institutum est matrimonium: imò Christus traditionem suam de matrimonio, disertis uerbis refert ad primam illam institutionem: Non legistis, inquit, quia qui fecit hominem ab initio, &c. Et in quæstione de polygamia, & de Iudaicis diuortijs, non noui aliquid Christus instituit: sed restituit doctrinam, ad primæuam institutionē: Ab initio, inquit, non fuit ita, sicut postea in polygamijs & temerarijs deuortijs factum est. Certum etiam est, pijs ueterum coniugijs defuisse illam matrimonij gratiam, de qua diximus Scripturam loqui. Nec dubium est, cōiugium in Ecclesia semper fuisse mysterium coniunctionis Christi & Ecclesiæ, etiam tempore ueteris Testamenti. Nam Oseæ 2. Dominus dicit: Sponsabo te mihi in sempiternum, in iusticia, iudicio, misericordia et fide. Et Solomon ex professò epithalamion scripsit, harum nuptiarum in Christo & Ecclesia. Paulus etiam Eph. 5. illud quod Adam de suo matrimonio in principio creationis, Gen. 2. dicit, pronūciat esse mysterium illud magnum

magnum in Christo & Ecclesia. Vanum igitur est, matrimonium esse peculiare Sacramentum noui Testamenti. Omnia enim quæ existimantur esse de ratione Sacramenti, conueniunt piorum coniugijs, etiam in ueteri Testamento. Nam quæ in polygamia & in diuortijs, à quibusdã factitata sunt, Christus pronunciat præter primæuam institutionem facta esse, inquit enim: Ab initio non fuit sic. Nec omnes sancti ueteris Testamenti fuerunt polygami. Et tamen in ipsa etiam ueterum polygamia, Augustinus quærit mysterium Christi & Ecclesiæ, De bono coniugali cap. 18. Quicquid igitur sit de generali usu appellationis Sacramenti, ut quicquid sacrũ aliquid significat, & habet mandatum & promißionem Dei, Sacramentum appelletur: hoc certum & manifestum est, matrimonium non esse uerè & propriè Sacramentum, ea ratione, sicut est Baptismus & cœna Domini. Et hæc distinctio omnino necessaria est in Ecclesia: ne Sacramẽta quæ diuinitùs instituta sunt, ut sint media seu organa applicatiõis & obsignationis, promißionis de remißione & uita æterna, confundantur cum alijs ritibus.

Baptismus enim & cœna Domini, adiunctam habent promißionem de applicatione & obsignatione gratuitæ reconciliationis & remißionis peccatorum, singulis qui fide Sacramentis illis utuntur. Talem certè promißionem, coniugium nõ ha-

habet. Nec opus est, ut uxorem ducat, qui cupit sibi Sacramentum applicari & obsignari gratuitam reconciliationem cum Deo. Multi etiam uxores ducunt, qui Deo non sunt reconciliati. Et breuiter, coniugium non est organon à Deo in hoc institutum, ut per illud offeratur, applicetur, & obsignetur promißio gratuitæ reconciliationis cum Deo. Hoc discrimen illustre est, & necessariò retinendum.

Ipsa etiam Sacramenti definitio, quæ requirit externum, materiale & uisibile symbolum seu elementum, non potest matrimonio conuenire. Scholastici enim uix fingẽdo excogitare possunt, quam uelint ponere materiam in Sacramento matrimonij. Richardus dicit, uerbum primò prolatum (ut, Accipio te in meam) esse materiã: & uerbum secundò prolatũ (ut, Accipio te in meum) esse formam. uel è contrà: ut scilicet uerbum uiri, aliquando sit materia, aliquando forma. Quid uerò ineptius fingi potest, quãdo de Sacramentorũ materia disputatur? Canonistæ disputãt, consensum esse materiam, uerba uerò exprimẽtia consensum, esse formam. Quidam uolunt, sicut in pœnitẽtia actus pœnitentis sunt materia, ita etiam actus utentium matrimonio, esse materiam, & consensum, esse formã. Quã ita uerò hæc mõstra sunt opinionũ, quæ inde oriũtur: quòd propter præsumptã opinionẽ (matrimoniũ esse Sacramentũ) conãtur definitionem

Sacra-

Sacramenti accōmodare ad matrimoniū? Animad uertit hoc Gropperus: ideo disputat, formā in Sacramēto matrimonij, esse uerbū illud: Quos Deus coniunxit, &c. Elementū uerò esse exteriores gestus & actus, quibus coniuges in nomine Domini copulātur: & quibus ipsi inter copulandū profitētur, se posthac in una carne futuros. Minus hæc absurda sunt, q̄ uel Scholasticorū uel Canonistarū disputationes. Sed ut sit aliquid Sacramentū, non sufficit ut adsint & adhibeantur externi aliqui gestus & actus. Talia enim externa symbola adhibentur, etiam quando reges coronantur, quando princeps feuda accipiunt, quādo in scholis gradus conferuntur: imò quando sutores aliquem in collegium suum recipiūt. Num uerò ex singulis, peculiaria Sacramenta fabricanda erunt? Requiritur igitur ad Sacramentum, ut materia elementū seu externū symbolū, sit à Deo institutū, præscriptū et mādatū: utq; usui eius addita sit promißio. Quod Gropperus de externis copulationis ritibus ostendere non poterit. Et hæc cum ita se habeant, ideo Tridentina synodus fortiter quidem usq; ad anathematis denunciationem asseuerat, matrimoniū esse uerè & propriè unū ex septem legis Euangelicæ Sacramentis: quæ uerò sit Sacramenti huius uel materia uel forma, ne uerbulo quidē meminit: quod tamen in alijs Sacramentis fecerunt. Vel igitur incerti sunt de materia & forma huius Sacramenti,

menti, uel liberum uoluerunt cuiuis relinquere, ut fingat qualem uelit, siue materiam siue formã: modò credat, matrimoniũ esse nouæ legis Sacramentum. Et hoc artificium lector bene consideret.

Sed Tridentinum capitulum dicit, Paulum numerare matrimonium inter Sacramenta Ecclesiæ: Paulus enim dicit: Sacramentum hoc magnum est in Christo & in Ecclesia, Eph. 5. Ego uerò putassem satis esse, quòd Scholastici propter linguarum ignorantiam, in illo loco Pauli hallucinati essent. Sed ut uideo, Tridentinos patres nihil pudet, quod ad conseruãdum statum regni Pontificij facit. Ideo quia uetus interpres in illo loco habet uocabulum Sacramenti, & sequitur, In Ecclesia: mox concludunt, matrimonium esse Sacramentum Ecclesiæ, seu noui Testamẽti. Atqui Paulus habet μυστήριον: quam uocem interpres sæpe reliquit, aliquãdo uerò Sacramentum reddidit. Significat autem μυστήριον uel rem ipsam spiritualem & arcanam, uel externum symbolum, significans aliquid arcani. Num uerò tot Sacramẽta numerabimus, quot rebus appellatio mysterij in Scriptura tribuitur? Decretum de redemptione, uocatur mysterium, Eph. 2. de uocatione gentium, Ephes. 3. de resurrectione mortuorum, 1. Cor. 15. de conuersione Iudæorum, Rom. 11. mysterium septem stellarum & candelabrorum, Apoc. 1. imò est mysterium iniquitatis, sedens in templo Dei: 2. Thessalon. secundo, Sacramentum

mentum meretricis Babylonicæ, Apocalypsis 18.

Paulus itaq; nihil aliud dicit, quàm coniunctionem cõiugalem, quam Adam uerbis describit, esse mysterium magnum, non in se, sed quia significationem habeat, et imaginem gerat arcanæ coniunctionis Christi & Ecclesiæ: hoc scilicet, quod Adã dicit de coniugali cõiunctione, est mysterium illud magnum. Ego uerò dico, in Christo & in Ecclesia. Duo enim dicta ibi cõferuntur, & quod Adam dixit de coniugali coniunctione, & quod Paulus dicit de arcana coniunctione Christi & Eccclesiæ.

Ita Augustinus in 2. cap. Iohannis, tracta. 9. inquit: Ne quis istam magnitudinem Sacramenti in singulis quibusq; hominibus, uxores habentibus intelligeret: Ego autem dico, inquit, in Christo & Ecclesia. Quod est hoc Sacramentum magnum? Erunt duo in carne una. Sic ergo Christus adhæsit Ecclesiæ, ut essent duo in carne una.

Si uerò coniugium propter hanc causam, quia mysterium est, numerandum est inter Sacramenta Ecclesiæ: eâdem opera in numerum Sacramentorum referẽda erunt omnia, in quibus Spiritus sanctus similitudinem aliquam & imaginem proponit & celebrat, Christi et Ecclesiæ. Quàm frequẽs in Scriptura est imago pastoris & ouiũ: & quàm dulcis est eius accommodatio ad Christum & Ecclesiam? Num igitur propterea pecuaria, sanctum quidem & innocens uitæ genus, Sacramẽtum erit

noui Testamenti, sicut Baptismus & cœna Domini? Regnum Dauidis, imago fuit spiritualis regni Christi: nec tamen propterea numeratur inter Sacramenta. Neq; enim quicquid uel mysterium uel mysticam significationem continet, statim Sacramentum est noui Testamenti, sicut Baptismus & cœna Domini. Et ueteri Ecclesiæ prorsus ignota est hæc disputatio, matrimonium esse Sacramentum noui Testamenti, sicut est Baptismus & cœna Domini. Augustinus defensurus coniugiũ aduersus Hieronymi criminationes, disputat tria esse coniugij bona: prolẽ scilicet, fidem coniugalẽ & Sacramentũ. Intelligit autẽ Sacramentũ, mysticã significationẽ coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Et propter illud Sacramẽtum, dicit in nouo Testamento polygamiam nõ esse licitam, sed legitimas nuptias esse coniunctionẽ indissolubilẽ unius uiri & unius fœminæ. Ita de fide & operibus, cap. 7. inquit: In Ecclesia, nuptiarũ non solũ uinculũ, uerumetiã Sacramentũ ita cõmendatur, ut non liceat uxori uirũ alteri tradere. Et de bono cõiugali, cap. 18. inquit: In nostrarũ nuptijs plus ualet sanctitas Sacramẽti, quàm fœcũditas uteri. Et q̃ modestè loquitur, cum inquit: Quod in Christo & Ecclesia est magnũ, in hoc singulis quibusq; uiris & uxoribus est minimũ: sed tamẽ coniunctionis inseparabilis Sacramẽtum. Hoc uerò modo et hoc sensu, Augustinus pronunciat etiam polygamiã ueterũ, fuisse Sacramentum,

tum, de bono coniugali cap. 18. Sicut Sacramentũ pluralium nuptiarũ illius temporis, significauit futurã multitudinẽ Deo subiectam in terrenis omnibus gentibus: sic Sacramentũ singulariũ nuptiarũ nostri temporis, significat unitatem omniũ nostrorum subiectã Deo futurã, in una cœlesti ciuitate. Longè aliud igitur Augustinus intelligit, quãdo loquitur de Sacramento matrimonij, quàm quando Pontificij disputant, matrimoniũ esse unum ex septem Sacramentis noui Testamenti, uerè & propriè, sicut est Baptismus & cœna Domini. Fumos igitur Pontificij uendunt, quando disputationes suas de Sacramento matrimonij, ex Augustino confirmant, eo quòd ipse matrimonio tribuerit appellationem Sacramenti. Maior uerò adhuc impudentia est. Tridentini capituli, quod fingit omnes Patres semper ita docuisse: cùm ante Augustini ætatẽ, non facilè ostendi posit, uel generalem appellationem Sacramenti tributam matrimonio.

Et inter Sholasticos Durandus disputat, matrimonium non esse uniuocè Sacramentum, sicut alia Sacramenta nouæ legis: & concludit, non esse Sacramentum strictè & propriè dictum.

Eiusdem generis est quod Tridentinum capitulum dicit, Concilia semper ita docuisse. Quæ uerò sunt illa Concilia?

Num apostolicum, num Nicenum, num Ephesinum, &c? Nullũ certè ex uetustioribus Concilijs nomi-

nominare possunt. Sed recentia producunt, Constantiense scilicet, & Florentinum. Vincentius Lirinensis tradit, illud esse catholicum, quod semper, quod ubiq;, & ab omnibus seruatum fuit. Sed Tridentinis patribus, ut uideo, catholicum est, si centum saltem annorum præscriptionem habeat. Quid uerò causæ esse putas, quod tantopere contendunt Pontificij, matrimonium numerandum esse inter Sacramenta nouæ legis? Num tam æqui sunt coniugio? num dignitati eius tantopere fauent? Nequaquam. Suis enim sanctulis coniugium prohibent: & quidem propter hanc causam, ut mundi esse poßint. De coniugio enim interpretari non uerentur, quod Paulus dixit: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Num uerò sine causa ex matrimonio Sacramentum faciunt? Imò multas habent causas: ut scilicet causæ matrimoniales Ecclesiasticis tantũ iudicibus subiectæ sint: ut prohibitiones suæ, & implementa sua, ipsis hominum conscientijs, tanquã laqueos inijcere poßint: ut dispensationes eo carius uendere poßint: ut parti innocenti, post diuortium, iure diuino permissum, ratione Sacramenti non liceat rursus aliud contrahere matrimonium: ut docere poßint, secundis nuptijs non esse dandam benedictionem, eo quòd careant Sacramento: hoc est, quòd secundæ nuptiæ sint in ueritate fornicatio quædam & prostitutio. Ita enim Decretum loquitur,

tur, 31. quaest. 1. cap. hac ratione, & quomodo.

Hae uerae causae illae sunt, quae apud Pontificios ex matrimonio Sacramentum faciunt.

Canon 2.

Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.

EXAMEN.

Quicquid sit, siue de dispensatione & permissione, siue de tolerantia Dei, in polygamia ueterum: hoc certum est, coniugium ex prima sui institutione, esse unius maris & unius foeminae coniunctionem, Christus enim non nouam aliquam legem condit, sed causas matrimoniales, quae à primaeua norma apud Iudaeos discesserant, reuocat ad primam institutionem: Ab initio, inquit, creationis non fuit sic. Et ex prima illa institutione erudite ostendit, coniugium esse duorum, unius scilicet maris & unius foeminae diuinam coniunctionem. Deus enim in principio creauit non unum masculum & plures foeminas, sed unum marem et unam foeminam. Et inter duos illos instituit coniugium. Nec dixit, Adhaerebit uxoribus suis: unica enim tunc tantum erat mulier. sed, τῇ γυναικὶ αὐτοῦ: illi

τῆ: illi ſcilicet uxori ſuæ, diuinitùs ſibi adductæ & copulatæ. Et notabile eſt, cum Geneſis ſecundo, tantum ſcriptũ ſit, Et erunt in carne una: Chriſtus addit explicationem, Et erunt duo in carnem unam. Illam uerò explicationem, ſumit ex ipſis circumſtantijs textus. Neque enim plures tunc erant quàm duo, unus ſcilicet mas et una fœmina. Quod igitur Geneſis 2. ſequitur, Erant autem duo illi, ſeu ambo illi nudi: hoc Chriſtus refert etiam ad præcedentem ſententiam, Et erunt duo in carnem unam. Et maioris emphaſis gratia, addidit articulum οἱ δύο, duo illi. Et repetit: Itaque non amplius ſunt duo, ſed una caro. Quod itaque ſequitur, Quod Deus coniũxit: τὸ ὃ refert duos illos, unum ſcilicet marem & unam fœminam. Quicquid uerò diuerſum à ueteribus factum eſt, ad hoc Chriſtus reſpondet: Ab initio non fuit ſic. Et propterea Moſes exponit, quòd Lamech ſua polygamia, primus fuerit autor diſceßionis, à norma illa primæuæ inſtitutionis coniugij. Quòd uerò de Patribus quibuſdam ueteris Teſtamenti leguntur exempla polygamiæ, tribuatur ſanè illud uel diſpẽſationi Dei, ſicut Auguſtinus diſputat De bono coniugali: propter ſemen benedictum quod ex illa gente naſci debebat: uel propter ſignificationẽ futuræ coniunctionis Iudæorum & gentium, in Eccleſia Chriſti. Vel tribuatur tolerantiæ Dei. neque enim omnibus uitijs liberi fuerũt patres: & multa in ſanctis

ſuis

suis Deus tolerat. Quicquid uerò horum sit, Christus pronunciat, exempla non debere præscribere diuinæ institutioni. Et apertè ostendit, quæ Deus in politia Iudaica, dissentientia à prima institutione ad tempus tolerauit, ea tempore noui Testamenti abrogari: ut causæ matrimoniales, iam restituantur ad primam institutionem. Ita Paulus etiam. prima Corinth. 7. dicit: Vnusquisque habeat suam uxorem, & unaquæque suum uirum. Mulier non habet potestatem sui corporis, sed uir: similiter nec uir sui corporis potestatem habet, sed mulier. Non igitur licet Christianis, plures simul habere uxores: idq; non ideo, quasi Christus in nouo Testamento, nouum & peculiare instituerit Sacramentum matrimonij: sed quia ab initio creationis, in prima coniugij institutione, Deus ita constituit. Et ad illam normam primæ institutionis, abrogatis Mosaicis permißionibus, Christus reuocat & restituit causas matrimoniales in nouo Testamento. Rectè igitur & meritò damnantur Anabaptistæ, & quicunque sunt, qui contra normam illius institutionis, in principio creationis à Deo traditæ, & postea à Christo repetitæ & confirmatæ, polygamiam in nouo Testamento uel introducere, uel defendere conantur.

Canon

Canon 3.

Si quis dixerit, eos tantùm consanguinitatis & affinitatis gradus qui in Leuitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum: nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant & dirimant, anathema sit.

EXAMEN.

Prior pars huius Canonis, loquitur de gradibus diuinitùs prohibitis. Vt enim coniugiũ sit coniunctio legitima, seu potius diuina, Deus sanxit certũ ordinem personarũ seu graduum, in quibus post multiplicatum genus humanum, prohibitam uoluit esse coniunctionem. In principio quidem, commixtio cum parẽtibus tantùm prohibita fuit, iuxta dictum: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ. Tunc enim compellente necessitate, per diuinam dispensationem, fratres copulabantur sororibus. Augustinus uerò rectè dicit, de Ciuit. libro decimoquinto, capite 16. Quanta illud compellente necessitate antiquius est, tanta postea factum est religione prohibente damnabilius: ut cum nulla necessitas esset

esset, ut fieret, nefas esset si fieret. Et prohibitionẽ *coniunctionis inter fratres & sorores, esse iuris naturæ,* Augustinus *inde probat: quòd humano genere multiplicato, etiã inter idololatras seruetur. & addit:* Etiamsi *alicubi peruersis legibus permittantur fraterna cõiugia, melior tamen cõsuetudo ipsam malit exhorrere licentiam.* Et *quidem ante* Mosen, *ex lege naturæ, alij quidam gradus, præter patrem & matrem, illiciti habiti fuerunt: ut cum* Abraham *dicit* Saram *esse sororem suam, &* Isaac Rebeccam: *etiam gentes existimant, propterea non posse coniugem esse.* Iacob *maledicit* Ruben, *propter commixtionem cum nouerca.* Iuda *non uult amplius cognoscere* Thamar, *nurũ suã.* Iudicauit *ergo, commixtionem illam illicitã esse.*

Postea *multiplicato genere humano, cum ius naturæ partim obscuraretur, partim peruerteretur,* Deus Leuitici 18. & 20. Deut. 27. *ipse sua uoce patefecit & confirmauit, quo prohibitiones essent iuris diuini & naturalis.* Et *leges illas de gradibus prohibitis,* Leuit. 18 *nõ esse tantum ceremoniales, quæ solùm ad politiam* Israeliticam, *& ad illum tantùm populum pertineant: sed esse mandata naturalia, quæ ad omnes homines, & ad omnia tempora pertineant, tanquam normæ iusticiæ in mente & uoluntate diuina immutabiles:* Deus *in ipsa promulgatione illarum legum, manifestè ostendit. primò enim pronunciat, se gentes quæ*

sunt extra politiam Israeliticam, propter incestas illas cōiunctiones punire. 2. dicit, cōmixtiones illas fuisse abominationem coram Deo, etiam in gentibus, ante promulgatam legem Mosaicam, Leuit. 18. & 20. Et apparet, apud Corinthios inter cæteras disputationes de libertate, quòd Christianis in nouo Testamento, quia liberi sint à lege, omnia liceant, fuisse etiam hanc: quòd unà cum cæteris Leuiticis legibus, abrogata sit etiam illa lex de gradibus in Leuitico prohibitis: prætextu enim illius libertatis, quidam nouercam suam duxit. Paulus uerò 1. Cor. 5. cum dicit talem commixtionem, ne inter gentes quidem nominari, ostēdit leges illas de prohibitis gradibus, non esse ceremoniales, sed esse mādata legis naturæ, quæ ad omnes homines, & ad omnia tempora pertineāt. Est enim maximum argumentum, leges illas in Leuitico esse iuris naturæ, quòd ethnici legislatores quibus ignota fuit lex diuina, eodem fermè modo numerant gradus prohibitos. Baptista etiam, cuius ministerium finem imposuit legi, confirmat illas prohibitiones. dicit enim Herodi: Non licet tibi uxorē fratris habere. Vt autē intelligeretur, Deū seriò cōmixtiones in ꝓhibitis illis gradib. prohibuisse, addidit cōminationes de uarijs pœnis: ut, Eradicabitur de populo. Quod de pœnis diuinitùs inflictis intelligitur, sicut terra euomuit habitatores suos. itē: Absq; liberis orbi erūt. 2. Iubemur à magistratu

tu publico supplicio coram populo affici: ut lapi dari, comburi, occidi. 3. Manser, hoc est, qui ex prohibitis illis cõmixtionibus nascitur, non ingrediatur in Ecclesiam, usq; in decimã generationẽ. Deut. 23. hoc est: non iungantur cum illis cõnubia, nõ ineantur pacta, non admittantur ad successiones, officia publica, &c. Ita enim cum Ammonitis & Moabitis, qui simul cum incestuosis, Deut. 23. iunguntur, agebatur: ut ex Esdra & Nehemia patet. Et inde colligitur, quid sit non ingredi in Ecclesiam. Et forsan Paulus hunc respexit, cũ 1. Cor. 7. inquit: Aliàs liberi uestri immundi essent. 4. eradicatio non tamũ externas corporales pœnas cõplectitur, uerumetiã spirituales & æternas: ut in circumcisione. Atq; ideo Paulus incestuosum excommunicat, & diabolo tradit 1. Cor. 5. Hoc modo igitur de diuinis prohibitionibus sentimus & docemus. Et quomodo personæ in Leuitico ita numerẽtur, ut inde certi gradus prohibitionũ colligi et constitui possint, alibi explicatur. Quæ igitur de hac quæstione cõtrouersia est, inter Põtificios & nostros? Respondeo: Hæc est, q in hisce diuinis & naturalib. prohibitionib. Põtificia ecclesia sumit sibi ius, autoritatẽ & potestatẽ dispensandi: hoc est, q sua autoritate & potestate, possit laxare & soluere diuinas prohibitiones. Atq; ideo Tridentinus canon, anathema denunciat, si quis dixerit, Ecclesiam non posse in nonnullis illorum graduũ

qui diuinitus prohibiti sunt, dispensare. Canonistæ disputant, in matrimonio iam contracto, posse talem aliquem casum euenire, ut propter conscientias agendum sit de dispensatione: in contrahendo uerò, nullam dispensationem ualere. Sed hanc distinctionem Tridentinus canon nõ addit. utrumq; enim pari potestate uolunt sibi licere.

Altera huius Canonis quæstio est, de humanis prohibitionibus: quæ additæ sunt diuinis, in proximis gradibus hoc consilio, ut maiore reuerentia diuinæ prohibitiones obseruentur. Hoc cõsilium, ut non inhonestum nec impium, ita non est prorsus improbandum & damnandum. Origo autem humanarum prohibitionum, uidetur hæc fuisse, quam describit Augustinus de Ciui. Dei, lib. 15. ca. 16. Experti, inquit, sumus, in connubijs consobrinarum, etiam nostris temporibus, propter gradũ propinquitatis fraterno gradui proximum, quàm raro per mores fiebat, quod fieri per leges licebat: quia id nec diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. Verumtamen factum etiam licitum, propter uicinitatem horrebat, &c. Illiciti, & quod fiebat cum consobrina, penè cum sorore fieri uidebatur. Ex illa uerò spontanea abstinentia à connubijs consobrinarum, postea propter honestas caussas secuta est prohibitio. Ita enim Augustinus inquit: Antiqui patres de sub genere amabant ducere uxores, uerumtamen quis dubitet honestius,

nestius, hoc tempore etiam consobrinarum prohibita esse coniugia: non solùm propter multiplicandas affinitates, sed etiam quia nescio quomodo inest humanæ uerecundiæ, quiddam naturale, atq; laudabile, ut cui debet caussa propinquitatis, uerecundum honorem, ab ea contineat quamuis generatricem, tamen libidinem: de qua erubescere uidemus & ipsam pudicitiam coniugalem.

Et hoc est quod Ambrosius scribit epist. 66. Theodosium consobrinarum coniugia prohibuisse. Et tamen quod memorabile est, prohibitio illa uel non fuit uniuersalis, uel mox postea correcta est. id quod ex lege Arcadij & Honorij, C. de nuptijs, colligitur: ubi consobrinarum coniugia permittuntur. sicut postea etiam Iustinianus, Instit. de nuptijs, idem concedit. Humanas igitur prohibitiones, ueteres non habuerunt tam fixas, certas & immotas, sicut eas quæ sunt iuris diuini & naturalis. Apud Ambrosium lib. 8. epist. 66. Paternus uolebat filio neptem ex filia copulare. Illud Ambrosius pronunciat non esse legitimum. Est enim gradus ille lege diuina prohibitus. In Turonensi synodo, circa annum Domini 560. recitantur & Scripturæ & Synodorum præcedentium sententiæ, de gradibus prohibitis. Et ex illa recitatione colligitur, usq; ad illa tempora, diuinis prohibitionibus ualde paucas humanas additas fuisse: ut, ne qua mulier sororis suæ maritum, post mortem ipsius

accipiat: uel, ne quis uxoris suæ sororẽ, post mortem eius ducat: item, ne superstes frater, thorum defuncti fratris ascendat. Prohibitum etiam tunc fuit, consobrinæ sobrinæq; connubium: item, ne quis relictam patrui uel auunculi ducat, &c. Planè eadem repetuntur in Parrhisiensi synodo, circa idem tempus: nisi quod additur de amita priuignæ, & de filia priuignæ.

Quales igitur per annos quingentos post natum Christum, gradus fuerint prohibitionis in politia, ex Iustiniano manifestum est. Eius enim prohibitiones extenduntur usque ad nepotem seu neptem, siue ex fratre siue ex sorore: hoc est, usq; ad tertium gradum, in linea in æquali: ita tamen, ut in secundo gradu, in linea æquali, coniugium permittatur. Summa uerò Ecclesiasticarum prohibitionum, sicut ex Turonensi concilio colligitur, progressa tunc fuit, non ulterius quàm usq; ad secundum gradum in linea æquali, & ad tertiũ gradum in linea inæquali. ita enim illud de sobrinis intelligo: uel certè non ultra tertium gradum, in linea æquali.

Romani uerò pontifices, prohibitiones illas ualde latè extenderunt: alij usq; ad quartum, alij ad quintum, alij ad sextum, pleriq; ad septimum gradum: sicut illa in Decretis recitantur, caussa 35. Toletanum 2. cap. 5. statuit, ne quis propinquã sanguinis sui, usq; quò affinitatis lineamenta generis

ris successiōe cognoscit, in matrimonio sibi deside ret copulari. Canō Quarmaciensis, causa 35. dicit, donec generatio aut recordatione cognoscitur, aut memoria retinetur. Tandem post longas intolerabiles uarietates, in Lateronensi concilio, circa annum Domini 1200. prohibitiones redactæ sunt ad 4. gradum, inclusiuè.

Hæc ideo recitaui, ut consideretur, humanas prohibitiones additas diuinis, non fuisse semper & ubiq; similes seu æquales, sed uariasse, secundum loca & tempora: & quidem prohibitiones illas, pro ratione circumstantiarum, ad ædificationem fuiße uel extensas uel restrictas, sæpe etiam abrogatas. Imperatores etiam Christiani, ut Theodosius, Honorius, Arcadius, Iustinianus, iudicarunt hanc rem ad suam etiam curam pertinere. leges enim de gradibus illis ediderunt.

Huiusmodi igitur humanas prohibitiones, additas diuinis, si fiant honesto & pio consilio, ut scilicet diuinæ prohibitiones maiori reuerentia seruentur: et si fiant in proximis gradibus post diuinas prohibitiones, ab illis ad quos cura illa pertinet, pro ratione circumstantiarum loci, temporis, personarum, sine laqueis & seruitute conscientiarum: iudico illas non esse temerè uel simpliciter improbandas & damnandas.

Habent autem Ecclesiæ in singulis nationibus, cum pio magistratu, illam libertatē seu potestatē,

quæ fuit in ueteri Ecclesia: *ut pro circumstantijs hominum, locorum & temporum, de gradibus aliquid constituant, quod uerbo Dei non aduersetur, & utile sit ad ædificationem. Hoc enim uetus Ecclesia factitauit.*

Romanus uerò pontifex, solus sibi uniuersalē illam potestatem, super omnes Ecclesias arrogat: & quidem ita, ut propter plenitudinem potestatis, uelit conscientias Pontificijs prohibitionibus non minus teneri, quàm diuinis. Sæpe etiam matrimonia quæ Deus ipse coniunxit, utpote quæ non pugnant contra diuinas prohibitiones, Pontifex propter suas prohibitiones dirimit & separat: cùm tamen fortißimum sit illud uinculum: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Graues uerò sunt rationes Pontificiæ prohibitionis, qua ipsis conscientijs laqueos inijcere conantur: quia scilicet quatuor humores sunt in corpore, qui ex 4. constant elementis. Rectè igitur exemplis libertatem ostendunt, qui Pontificiam illam Antichristi, in Ecclesiam & in piorum conscientias tyrannidem, nolunt agnoscere: cum quidem in ipsa Roma na curia, nullæ obstent prohibitiones, ne diuinæ quidem, modò regina pecunia intercedat.

Canon 4.

Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse

tuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, uel in ijs constituendis errasse, anathema sit.

Canon 6.

Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum, per solennem religionis professionem alterius coniugium non dirimi, anathema sit.

EXAMEN.

Prolixa est disputatio, de impedimentis quæ dirimunt matrimonium uel contrahendum, uel iam contractum: quam integram explicare, non est nostri instituti. Quod uerò ad examen IIII. huius Canonis attinet, fundamenta quæ certa & firma sunt, paucis possunt monstrari. Omnino necesse est, ut firmum, fixum & immotum maneat decretum filij Dei, ubi inquit: Quod Deus coniunxit, homo non separet. sed ut sit talis indissolubilis nexus, & inseparabilis coniunctio, requiritur ut sit diuina coniunctio: hoc est, ut non pugnet cum doctrina uerbi Dei, de substantia coniugij. Cohærent

enim illa duo, homo non separet, quod scilicet Deus *coniunxit.* Possunt *igitur incidere talia impedimenta, quæ aduersa fronte repugnant institutioni coniugij.* Et *in talibus impedimentis, homo non separat id quod* Deus *coniunxit.* Sed Ecclesia *ostendit, talem coniunctionem, quia pugnet cum norma matrimonij diuinitùs tradita, non esse legitimã seu diuinam coniunctionem: ut, si sit impedimentum graduum, siue consanguinitatis, siue affinitatis, quos* Deus *sua uoce seuerè prohibuit: si quis antea habeat aliam legitimam uxorem: si consensus non sit liber & expreßus: si accedat talis error personæ, sicut* Iacobo *cum* Lia *accidit: si natura prorsus non sit idonea ad matrimonium, &c.* Talia *impedimenta non sunt ab* Ecclesia, *priuata aut peculiari ipsius autoritate constituta, sed notata sunt ab ipso* Deo, *in institutione matrimonij: & non separant coniugium diuinitùs coniunctum, sed ostendunt, non esse legitimam seu diuinam coniunctionem.* De *his igitur, quia fundamentum habent in uerbo* Dei, *non est controuersia.* Præter *hæc uerò alia sunt impedimenta, ab hominibus constituta, quæ non pugnant cum uerbo* Dei *de matrimonio: ut commentum de cognatione spirituali.* Quod *enim talis cognatio dirimat matrimonium, uel contrahendum uel iam contractum, & Scripturæ & ueræ antiquitati prorsus ignotum*

tum est. aliàs enim inter Christianos, nullum posset constare matrimonium. omnes enim sumus fratres & sorores. Ignorat & hoc Scriptura, quòd uotum castitatis, dirimat matrimonium iam contractum. Et rectè quidem monentur homines, ne cum illis qui diuersæ & prauæ religionis sunt, contrahant matrimonium. Diuersitas tamen religionis, non dirimit matrimonium. prima. Corinth. septimo. Quæ igitur talia impedimenta ab hominibus constituta sunt, quæ non pugnant cum diuina coniunctione, quæ est in matrimonio iuxta eius institutionem: illa iustè & meritò taxantur. Tunc enim homo separat quod Deus coniunxit, quando humana autoritate constituuntur impedimenta dirimentia matrimonium, licet non pugnent cum uerbo Dei, de matrimonij coniunctione. Idem enim est, ac si dicerem: Licet legitima & diuina sit coniunctio, homines tamen posse constituere aliqua impedimenta, quibus separetur & dirimatur. Ex hac distinctione impedimentorum, quæ uera & manifesta est, rectè explicari possunt ea quæ prolixè de impedimentis matrimonij disputantur: quæq; in hoc Canone, omnia sine distinctione in genere approbantur & confirmantur.

Canon

Canon 5.

Si quis dixerit, propter hæreſim, aut moleſtam cohabitationem, aut affectatam abſentiam à coniuge, diſſolui poſſe matrimonij uinculum, anathema ſit.

EXAMEN.

Quæſtio de diuortijs, omnibus temporibus magna quidem contentione, non tamen eodem ſemper modo diſputata fuit. Magnum enim & arduum quiddam eſt matrimonij uinculum, per repudium ſoluere, cum uideatur obſtare decretum diuinitatis: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Viciſsim uerò ſi ſeparatis ſecūdæ nuptiæ prohibeantur: obſtrepit hoc quod Paulus dicit, 1. Cor. 7. conſtitutiones de cauſsis matrimonialibus ita moderandas eſſe, ne conſcientijs laquei injiciantur: & ne ille qui donum continentiæ non habet, obijciatur tentationibus ſathanæ, & uſtionibus. melius enim eſt nubere quàm uri. Et propter uitandas fornicationes, quiſq; habeat ſuam uxorē, Et ex harum regularum diuerſa conſideratione factum eſt, quod quidam in hanc, alij magis in alteram partem inclinarunt. Sed nos ea tantū quæ ad explicationem horum Canonum neceſſaria uidebuntur, annotabimus.

Explica-

Explicationis autem gratia, pono discrimen inter uera impedimenta, dirimentia matrimoniũ uel contrahendum uel contractum, & inter diuortium. Impedimenta enim uocantur, quando coniunctio quæ non est legitima, dirimitur: & præcipuè, quando matrimonium non est consummatũ. Diuortium uerò accidit in coniugio, quod legitimè contractum, & præcipuè quando iam consummatum est. Ita Moses Deut. 24. descripturus repudium, inquit: Si homo acceperit uxorem, & maritauerit eam. Sed Esdr. 10. separatio alienigenarum, quia contra mandatum diuinum cõiunctæ erant, fit sine libello repudij. quanquam illa differentia non ubiq; ab omnibus seruetur. Quidam enim inter caußas diuortij numerant etiam gradus prohibitos, qui tamen propriè ad impedimenta matrimonij pertinent. Prima igitur quæstio est, propter quas caußas licitum & permissum sit in nouo Testamento, legitimum diuortiũ. Non dubium autem est, Mosen propter duritiem cordis Iudæorum, plures diuortij caußas concessisse. dicit enim Deut. 24. Si non inuenerit gratiam in oculis eius, eo quòd deprehenderit in ea rem fœdam. Malach. 2. Si odio habes, dimitte. Postea uerò actio diuortij apud Iudæos, in eam licentiam & leuitatem degenerauit, ut ex quacunque caussa uxores dimitterent. Matthæus dicit, κατὰ πᾶσαν αἰτίαν: hoc est, quicquid esset, cuius pote-

rant

rant uxores insimulare, statim petebant diuortium. Quia uerò uiris cordatis & grauibus, leuitas illa repudij ex quauis caussa displicebat: preponunt igitur Christo quæstionem, an ex quauis caussa fieri poßit diuortium? Et simul comprehenditur quæstio, quæ sint ueræ caussæ legitimi diuortij. Christus uerò unam solam caussam fornicationis excipit: de reliquis uerò quibusuis caußis inquit: Qui dimissa una duxerit aliam, & qui ducit dimissam, adulterium committunt.

Non autem committi potest adulterium, nisi uel utraque, uel altera persona sit uinculo matrimonij alligata. Pronunciat ergo Christus, præter fornicationem nullam aliam esse caussam, quæ poßit facere tale diuortium, quo uinculum matrimonij soluatur, ut coniuges uerè & legitimè separari poßint. Sed in omnibus alijs caußis, excepta fornicatione, pronunciat manere decretum diuinum: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Scio fuisse qui disputarunt, non solam caussam fornicationis, in Christi sententia intelligendam esse, licet sola disertè exprimatur: sed sub illa comprehendi etiam alias caußas, quæ sint uel æquè graues, uel etiam grauiores quàm fornicatio: quia moris sit Scripturæ, exempli loco unum aliquid proponere, & disertè exprimere, sub quo

reliquas

reliqua quæ sunt eiusdem generis, comprehendantur: ut exemplum de subleuando asino inimici, complectitur omnia caritatis officia, quibus damnum aliquod ab inimicis auerti potest.

Ita exemplum de obuertenda altera maxilla, omnis generis contumelias complectitur: & exemplum securis è manubrio exilientis, complectitur omnia homicidia inuoluntaria. Sed talem explicationem, existimo sententiam Christi non admittere: propterea quia status responsionis, ex proposita quæstione dijudicandus est. Ita autem proponitur quæstio: An ex omni caussa liceat dimittere uxorem? Ad quæstionem hanc Christus respondens, non dicit, ex quauis caussa licere: nec etiam dicit, ex nulla caussa licere: sed explicaturus ex quibus caußis liceat, ex quibus non liceat, solam fornicationis caussam excipit: ex reliquis uerò quibusuis caußis, pronunciat uinculum matrimonij non solui, sed committi adulterium, si fiat commixtio cum alia persona. Hæc sententia conscientijs tutißima est: ex uerbis enim Christi, manifesta & certa est. Cui tamen illud quod dignum est obseruatione, addi potest: sicut uulgò dicitur, aliud esse ius fori, aliud ius poli: aliud esse forum politicum, aliud forum conscientiæ. Ita enim Theodosius & Valentinianus, Christiani imperatores, sub doctißimis & uigilan-

uigilantißimis episcopis, qualis fuit Ambrosius, *ediderunt constitutionem de diuortijs: in qua plures caussas diuortij concedunt, ut sæuitiam, ueneficia, insidias uitæ structas, &c.* Politicæ *enim constitutiones ita moderandæ sunt, ut non tantum boni & sanabiles ad regulam bonæ conscientiæ gubernentur, uerumetiam ut impij præfracti & contumaces, qui iustis admonitionibus regi nolunt, reprimantur & coerceantur, ne reliquorum tranquillitate turbent. Cumq́; politicis, legibus omnia quæ ad exactam iustitiæ normam non conueniunt, caueri non possint: quando igitur duo imminent incommoda, ut id quod leuius est eligatur, constituuntur metæ, quantum sine* Reipub. *perturbatione concedi poßit, & ubi gladius ciuilis repressurus sit impiorum contumaciam: Ita Deus ipse in constitutione politiæ* Israeliticæ, *proposuit quidem normam institutionis coniugij: sed quia plerique propter cordis duritiem, illa norma nolebant regi:* Moses *igitur* Politicus *legislator, ne œconomica tranquillitas prorsus turbaretur & uastaretur, politicam fecit constitutionem, de modo & metis diuortiorum. Semper tamen conscientijs insonuit uox doctrinæ: Ab initio non fuit sic.* Quod Deus *coniunxit, homo non separet.* Eodem *modo* Ambrosius, *qui conscientias de diuortijs, secundum* Christi *doctrinam*

doctrinam erudiebat, non ignorabat politicam illam imperatoris sui Theodosij constitutionẽ: sed illam hoc politico fine editam non damnauit: nec tamen docuit, in foro conscientiæ pios hoc facere posse, & debere. sicut hoc pulchrè colligitur ex illis quæ scripsit, in 16. caput Lucæ: Omnis qui dimiserit uxorem suam, & alterã duxerit, mœchatur. Audi, inquit, legem Domini: cui obsequũtur, etiã qui leges ferunt. Item: Dimittis ergo uxorẽ quasi iure, sine crimine: & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, sed prohibet diuina.

Non igitur omnem & quamuis causam diuortij, Christus approbat: nec tamen etiam nullam concedit diuortij causam: sed causam fornicationis excipit ab alijs omnibus illegitimis, illicitis & insufficientibus diuortij causis. Propter adulterium igitur, fieri potest uerum & legitimũ diuortium. Et illud diuortiũ non pugnat cum diuino decreto: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Ibi enim non homo, sed Deus ipse separat. quod enim uerbum Dei facit, hoc Deus ipse facere iudicandus est.

Aliud uerò est, loqui de casu desertiõis, quẽ Paulus ponit 1. Corint. 7. Si infidelis discedit, discedat. Quæstio. n. de diuortio, ita proponitur: Propter quas causas uir siue mulier poßit à se repudiare et abijcere, siue uxorem siue maritum legitimè coniunctum. Ad hanc quæstionem rectè respondetur

uerbis Christi, quòd propter solum adulterium. Neque enim Paulus, præter unicam illam Christi, exceptionem, fideli concedit, ut propter disparitatem religionis, infideli repudium mittat: sicut Anabaptistæ fingunt alterum coniugum statim posse repudiari, si nolit sectam illarum amplecti. Paulus enim expreßè dicit: Si infidelis consentit cohabitare, fidelis non dimittat illam. Sed si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater uel soror, in huiusmodi.

Audis Paulum distinctè loqui. 1. Non cõcedit fideli, ut propter diuersitatẽ religionis, uel petat uel faciat diuortium. inquit enim: Fidelis non dimittat infidelem. 2. Si uerò fidelis ab infideli iniustè deseratur & abijciatur, in hoc casu desertionis, si infidelis non potest adduci ut cohabitet, & fidelis non potest continere: pronũciat Paulus, fidelem non esse seruiliter alligatam desertori sed esse liberam. Seruitus enim & libertas opposita sunt. Et phrasis Pauli, δεδούλωται rectißimè intelligi potest ex illis quæ scribit Rõ. 7. Mulier lege alligata est uiro. Item: libera est à lege uiri, ne sit adultera, si alteri uiro copuletur. Atq; ita Ambrosius sententiã illã interpretatur, quod non sit peccatum ei qui propter Deum dimittitur, si alij se iunxerit, nec accusatur, si deserta alij copuletur. Infidelis uerò discedens, & in Deum & in matrimonium peccare dinoscitur. Et mox postea: Si

Esdra

Esdra dimitti fecit uxores aut uiros infideles, ut propitius fieret Deus,*nec iratus, si alias ex genere suo acciperent(non enim ita præceptum his est,ut dimißis istis alias minimè ducerent:) quanto magis si infidelis disceßerit liberũ habebit arbitrium, si uoluerit nubere legis suæ uiro.* Hæc Ambrosius. Phoetius *ita scribit:* Si *infidelis, diuortium fecerit, nõ est seruituti subiectus fidelis, quin & ipse diuortium faciat.*Interpretatur *autem uerbum* χωρίζεσθαι *non simpliciter pro discedere, sed pro separare, seu diuortium facere: sicut usurpatur in illo dicto,*Homo *non separet.*

Duos *igitur casus in* Scriptura *habemus, quibus uinculum matrimonij dissoluitur, ut coniuges separentur, non tanquam ab hominibus, sed ab ipso* Deo: 1. *propter adulterium, uir licitè, rectè, & sine peccato potest uxorem suam repudiare.*2.*Si infidelis nolit cohabitare cum fideli, sed deserat, dimittat & repudiet eam, sine culpa adulterij, tantum propter fidem: peccat quidem infidelis, & in* Deum *& in ius matrimonij: sed persona innocens deserta, non est seruituti subiecta, sed libera à lege uiri, ut nõ sit adultera, si legitimè iungatur alteri uiro.* Et *hos duos casus etiam* Chrysostomus *annotauit,*1. Cor. 7. *Infidelis, inquit, causam præbuit, & fornicatio.*

Canon 7.

Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet (iuxta Euangelicam & Apostolicã doctrinam) propter adulterium alterius coniugum, matrimonij uinculum non posse dissolui: & utrunq;, uel etiam innocẽtem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge uiuente aliud matrimonium contrahere: mœchariq; eum qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimisso adultero alij nupserit, anathema sit.

EXAMEN.

Repetitur hoc loco, et stabilitur lex illa Põtificia, quòd parti innocẽti, quæ à cõiuge uel adultero uel adultera, legitimo diuortio separata est, nulla ratione liceat, parte rea adhuc uiuẽte, aliud matrimoniũ contrahere. Et multi sanè sperarũt mitigationẽ aliquã durißimæ istius legis, eo qđ inhumana seius asperitas, nõ tantum partẽ innocentẽ, sine sua culpa, iure suo priuat, quod cõtra regulas iuris

est: uerumetiam periculosissimos laqueos consci entijs inijcit. Innocens enim post legitimum diuortium, legitimè factum, si donum continentiæ non habeat, & tamen non possit secundum matrimonium contrahere, cogetur uel in perpetua ustione, qua inuocatio turbatur & extinguitur: uel in fornicatione, quæ à regno Dei excludit, uiuere: idq; non sua, sed aliena culpa. Atq; ita diuortium à filio Dei propter causam adulterij indultum, parti innocenti nihil aliud erit, quàm laqueus, quo conijciatur in ustiones, in fornicatiões, in irā deniq;, et iudiciū Dei. Melius igitur Christus Ecclesiæ suæ consuluisset, si simpliciter nullum diuortiū, etiam propter adulterij causā concessisset. Ita enim pars innocens retinuißet facultatem utendi remedijs, diuinitus contra fornicationem concessis. Sed Tridentinum concilium non est solicitum, quomodo conscientijs consulatur. sicut enim sacrificulis, ita forsan etiam separatis, centum potius concubinas, quàm unam legitimā uxorem concedēt. Septimus igitur Canon sub anathemate prohibet, innocentem qui causam adulterio non dedit, aliud matrimonium, altero coniuge uiuente, contrahere: & pronunciat, eum qui post legitimum diuortium legitimè factum, dimissa adultera aliā duxerit, mœchari. Contendit enim, per diuortiū non posse uinculum matrimonij dissolui, etiam si propter causam adulterij legitimè fiat. Non ignoro autem, Au

gustinum, & qui illum sequuntur, quæstionē hanc horridè & duriter disputare & definire. Sed si sepositis hominum præiudicijs & præconceptis præsumptionibus, ex ipsis Christi uerbis quæstio hæc dijudicetur, res profectò plana & manifesta est. Quæstio à pharisæis proponitur Christo, de diuortio seu repudio: hoc est, de dimißione seu separatione uxoris. Iam ante omnia constituendum est, quæ sit definitio diuortij, de quo pharisæi quærunt. Illud uerò certum & manifestum est, ex loco Deut. 24. quē pharisæi allegant. Ibi.n. Moses dicit, per repudium uxorē dimitti, è domo mariti, & ita emitti, ut poßit alteri marito nubere. Et Leuit. 21. Ezech. 44. sacerdos sicut uiduā, ita etiā repudiatam uetatur ducere. Iere 3. tanquā uulgatū et notoriū allegatur, post repudiū libertatē esse trāseundi ad aliud coniugiū. Repudium igitur seu diuortiū, de quo pharisæorum quæstio loquitur, non tātum est seiunctio à cōuictu domestico seu separatio quo ad cohabitationem: sed est solutio uinculi matrimonialis, ita ut post legitimum diuortium legitimè factum, poßit contrahi aliud matrimonium: non tantum post mortem prioris coniugis, sed uiuente eo. Illud enim expresse ponitur Deut. 24. Et uerbum כָּרַת unde repudium seu diuortium Hebræis dicitur, significat abscindere seu præscindere: quod ad solutionem uinculi coniugalis aptè conuenit. Atq; adeò uinculum coniugal[illegible] non manet post

diuortium, inter priores coniuges, ut Deut 24 & Hierem. 3. pronuncietur abominatio esse, si maritus repudiatam suam, post mortem alterius uiri, ducere uoluerit. Dietenbergius obijcit: Iudæis licuisse post diuortium ducere aliam uxorẽ, non ratione diuortij, sed quia licebat plures tunc simul uxores habere. Hanc uerò rationem uanam & falsam esse, inde constat. Nam & uxor repudiata, poterat alteri nubere, Deut.24. Leuit.21. Ezech. 44. Ierem. 3. Quid igitur pharisæorum quæstio, nomine diuortij intelligat, certũ et manifestum est. Et ipsa formula libelli repudij, quæ adhuc hodie Iudæis usitata est, idem confirmat. In ea enim ponitur hæc clausula: Concedo ei licentiam & potestatem, ut pro libito suo uadat quò uoluerit: duciq; possit ab omni uiro: nec eam quisquam prohibere præsumat.

Videamus porrò quid ipse Christus in respõsione sua intelligat per diuortiũ seu repudiũ. Cõiungit autẽ Matthæi 19. Marci 10. Luc. 16. duo hæc: uxorem dimittere, & post diuortiũ aliam ducere. Eadẽ ergo est definitio diuortij, in quæstione Pharisæorum, & in responsione Christi. Hãc uerò notationem diuortij, accõmodabimus ad ipsam quæstionẽ et respõsionẽ. Quærũt.n. Pharisæi, propter quas causas tale diuortiũ licitũ sit. Hic uerò liberè fateor, si Christus tantùm hoc respondisset, quod Marcus et Lucas describũt, sensus simpliciter hic

esset: propter nullam prorsus causam, licitum esse tale diuortium: sed quaecunq; intercedat causa, nō posse uinculum matrimonij dissolui, nisi per mortem. Ita enim habēt uerba: Quicūq; dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, adulterium committit. Sed quia in Euāgelistis, uniuersalis & necessaria regula est, ueram interpretationem & sententiam, quaerendam & sumendam esse ex collatione descriptionum, quae extant apud reliquos Euangelistas: ita enim mutuas operas tradiderūt, ut quod unus breuius et obscurius posuit, illud alter suppleat, & clarius explicet. Conferēda igitur est etiam Matthaei descriptio, quae testatur non semel, sed in duobus locis, Christum diuersis temporibus, quando materiam diuortij tractauit, disertè addidisse exceptionem de casu fornicationis: Matth. 5. & 19. Non itaq; simpliciter uniuersales sunt sententiae illae Christi, in Marco & Luca: sed cum illa exceptione, quā Matthaeus apostolus, qui illis cōcionibus Christi interfuit, duob. in locis addit. Quia igitur uerissima est regula, quòd generi derogetur per speciem: sensus igitur responsionis Christi, ex collatione Euangelistarum hic erit: tantum in causa fornicationis, licitum esse tale diuortium, sicut suprà descripsimus: in reliquis uerò omnibus causis, non esse licitū, ut uir uxorem dimittat, & aliā ducat. Et quia pronunciat adulteriū cōmitti, si alia ducatur: ostēdit, in omnib. diuortijs propter quascunq;

cunq; causas fiant, manere uinculum matrimonij, excepto illo diuortio, quod fit propter causam fornicationis. Argumenta enim à cõtrario sensu, sunt omniũ & manifestißima & firmißima. Quia igitur Christus dicit: Qui dimiserit uxorẽ suam, excepta causa fornicationis, & duxerit aliã, mœchatur. Ergo à contrario sensu, qui propter causam fornicationis dimittit uxorem, & aliam ducit, nõ mœchatur. Hoc certè luce meridiana clarius est. Et hæc clarißima simplicitas, uel inde cõfirmatur, quod Augustinus diuersam suam sententiam aliter tueri non potest, nisi uerba Christi, de exceptione fornicationis, miserè, & contrà quàm simplicitas contextus patitur torqueat. Dicit enim hunc esse sensum exceptionis, quod illi grauius quidem peccent, qui sine causa fornicationis diuortiũ faciunt: sed tamen & illos adulterij reos esse, qui propter causam fornicationis uxorem dimittũt, & aliam ducunt. Sed inspiciatur tantum textus, & manifestum erit, Christum hoc non dicere. Neque enim proposita erat quæstio, utrum ex illegitimis diuortijs grauius peccatum sit: sed quæstio erat, de causis legitimis diuortij. Et Pharisæi quidem existimabant, quamuis causam sufficere. Christus uerò respondet: Excepta causa fornicationis, nullam aliam esse causam, quæ poßit matrimonij uinculum soluere. Semper autem in memoriam reuocetur definitio diuortij. Pharisæi enim in quæ-

ſtione ponunt definitum: quærunt enim de cauſis diuortij. Chriſtus uerò in reſponſione ponit ipſam definitionem diuortij: uxorē ſcilicet dimittere, & aliam ducere. Et hanc definitionē nulli cauſæ tribuit, niſi tantum cauſæ fornicationis. Particulæ etiam παρεκτὸς, & εἰ μὴ, illam Auguſtini contorſionem nō admittūt. Græci interpretes, 1. Reg. 20. reddiderunt πλὴν: puer hoc non ſciebat, niſi tantùm Dauid & Ionathas: cap. 21. Non eſt hic alius gladius, præter hunc: 3. Reg. 3. Nemo adfuit, niſi nos duæ: Actor. 26. Optarim omnes fieri tales, qualis ego ſum, exceptis his uinculis. In his ſententijs, certè ineptiſsima eſſet interpretatio de magis & minus, cum ſimpliciter ſint excluſiuæ exceptiones: ſicut & particula niſi, quæ Matth. 19. uſurpatur. cuius exempla ubiq; ſunt obuia.

Ita ergo ſententia Chriſti plana eſt. Sed duo dicta ex Paulo opponuntur: de quo non dubium eſt, quin omnium rectiſsimè Chriſti ſententiam intellexerit. Illas igitur paucis oſtendemus, non tollere exceptionem Chriſti de cauſa fornicationis. Roman. 7. dicit, mulierem lege alligatam eſſe uiro, donec uiuit: ita ut ſi uiuente uiro, alteri coniuncta fuerit, adultera pronuncietur. Hoc Pontificij ita interpretantur, quaſi Paulus uoluerit docere: ne poſt legitimum quidem diuortium, propter cauſam fornicationis legitimè factum, concedi poſſe aliud matrimonium, altero coniuge uiuente. Sed

Paulus

Paulus in illo loco non tractat exprofeſsò doctrinam de diuortijs: ſed ex institutione cõiugij, quòd ſit indiuidua coniunctio, ſimilitudinem quatenus propoſito ſuo congruit, aſſumit. Et nullum dubium eſt, matrimoniũ per ſe, iuxta institutionem, eſſe talem coniunctionem, ſicut Chriſtus inquit: Non iam ſunt duo, ſed una caro. Item: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et hoc modo iuxta inſtitutionẽ, nexus matrimonij non niſi morte diſſoluitur. Et hactenus ſimilitudo illa ſeruiebat Pauli propoſito. Alia uerò quæſtio eſt de diuortio: cuius ſimilitudinem Paulus nõ attexuit, quia ad id quod illo in loco agebat, ea non erat opus. Christus uerò Matthæi 19. ſimul & legem inſeparabilitatis cõiugij, ex inſtitutione tradit: & adiungit exceptionem de diuortio, propter cauſam fornicationis. Non igitur exiſtimãdus eſt Paulus ſuſtuliſſe ſeu abrogaſſe exceptionem illam Chriſti, quando legem inſtitutionis, de indiuidua coniugij ſocietate recitat. Et ne coniecturis opus ſit, ipſe paulus certiſsimus ſui interpres ſit. Dicit enim, ſe loqui ſcientibus legem. Atqui legem concedere ſecundas nuptias, poſt legitimum diuortium, certiſsimum eſt. Deuteronom. uigeſimoquarto. Leuitic. 21. Ieremiæ 3. Ezech. 44. Loquitur itaque in illo loco Paulus, de uinculo coniugali, quale eſt per ſe, extra caſum diuortij. Nam & ipſe 1. ad Corinth. 7. ubi ſententiam illam quæ

extat

extat Rom. 7. repetit, fidelem in casu desertionis eximit seruitute, & uindicat in libertatem à lege coniugis infidelis, dum adhuc uiuit. Altera sententia Pauli, 1. Cor. 17. uidetur fortius urgere. præfatur enim, se repetere præceptum Domini de diuortijs. Dicit autem simpliciter, sine exceptione, præceptum Domini esse, mulierem à uiro non separari: si uerò separetur, ut maneat innupta, aut uiro reconcilietur. Et uirum non dimittere uxorem. Inspiciamus igitur aliquanto propius, illam Pauli sententiam, maximè quia profitetur se repetere præceptum Domini, de diuortio. Christus autem in illo suo præcepto, duo complectitur. 1. propter quas causas non sit licitum diuortium, ita ut legitimè poßit aliud matrimonium contrahi. 2. addit exceptionem de causa fornicationis. Videamus iã, an Paulus utramq; partem præcepti Christi complectatur, an uerò de altera tãtum parte loquatur. Et non diuinationibus agemus, sed ex ipsis Pauli uerbis, hac de re statuemus. Primò autem sumemus illud, quod etiam aduersariorum confeßione certum est. Licet enim post diuortium, non permittant alterum matrimonium: hoc tamen fatentur, concessum esse, ut propter causam fornicationis, uir poßit uxorẽ dimittere, & uxor uirũ deserere. In alijs uerò casibus, extra fornicationem, Christus pronunciat ipsam dimißionem nõ licere. Nam Matt. 5. non de repetitis à uiro post dimißionem secun-

nem secundis nuptijs, sed de ipsa dimißione loquitur: Quisquis uxorem dimiserit, excepta causa fornicationis facit eam mœchari. Iam uerò Paulus 1. Cor. 7. inquit: Præcipio non ego, sed Dominus, mulierē à uiro non discedere, & uirum non dimittere uxorem. Audis Paulum loqui de illa parte præcepti Dominici, quæ in alijs casibus, extra causam fornicationis, ipsam dimißionem prohibet. Et in his casibus rectè dicit, non posse contrahi alterum matrimonium: quia nondum soluto uinculo matrimonij, est adulterium. Non autem præceptum Domini est, uirum propter causam fornicationis, nec debere nec posse uxorem dimittere. Exceptio igitur causæ fornicationis, in illa Pauli sententia non comprehenditur: quia expreßè declarat, se loqui de illis casibus, in quibus ipsa dimißio non est licita.

Quod autem addit: Si uerò discedit, &c. ostendit multa fieri de facto, quæ de iure non licent.

Secundò, ipsum uerbum reconciliationis, ostendit Paulum non loqui de causa fornicationis. Quando enim in Scriptura alter dicitur alteri reconciliari, intelligitur hoc propriè non de parte innocente, sed quòd pars offendens reconcilietur alteri. ut ad Romanos capite quinto: Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo. Matthæi capite quinto: Si frater tuus habet aliquid aduersum te, uade reconciliare fratri tuo.

Si igitur

Si igitur Paulus discesionem mulieris, de causa fornicationis uiri intelligeret: non mulieri, ut parti innocenti, sed uiro, ut parti offendenti iniungeret reconciliationem. Quia uerò dicit, Mulier reconciliet se uiro: ergo intelligit separationem, quæ propter alias causas fit, excepto casu fornicationis. Salua igitur manet exceptio Christi.

Tertio. Ipse Paulus mox fideli parti desertæ, non proponit præceptum, Maneat innupta: sed liberam eam pronunciat. Ergo Paulus ipse ostendit, priorem illam sententiam non esse intelligendam sine exceptione.

Quartò. Græci interpretes exceptionem causæ fornicationis, expreßè addunt in explicatione huius Paulinæ sententiæ. Chrysostomus dicit, uxorem à uiro non discedere sine fornicatione: & addit, Pauli sententiam esse: quia propter alias causas, excepta fornicatione, contingit fieri diuortia: melius esse ut à principio non fiāt, quod si fiāt, uel maneāt sine coniugio, uel recōcilientur.

Eandem explicationem repetit Theophilactus. Oecumenius ita inquit: Lex Domini est, ne excepta fornicatione fiat diuortium. item: uir uxorē non dimittat, nisi ratione fornicationis duntaxat. hæc enim lex Christi est.

Ambrosius etiam inquit: Si discesserit propter malam conuersationem uiri, iam innupta maneat.

Corinthiorum igitur quæstio non fuit de legiti

mo di-

mo diuortio, quod propter causam fornicationis fit: sed de illis diuortijs, quæ Græcorum leuitate, ex quibusuis causis in illis locis usitata erant. Atq; ita dijudicatio huius quæstionis, quantum ad Scripturæ sententiam attinet, plana est. Et bonæ mentes acquiescere debent, quando habent ipsius diuinæ uoluntatis simplicem & genuinam sentētiam, in Scriptura patefactam.

Apud Ecclesiasticos uerò scriptores, quæstio illa non eodem modo definita fuit. Omnino enim quantum salua conscientia fieri potest, opera danda est, ut diuortia etiam legitima caueantur, & nexus coniugalis uel indissolubiliter seruetur, uel si interruptus fuerit, redintegretur. Seriò igitur uiros monebāt & hortabātur ueteres, ut adulteras, si pœnitentiam agerent, & spem emendationis præberent, paterentur sibi reconciliari: cū præsertim nobis Christianis cogitandum sit, fœdus spiritualis coniugij inter Christum & Ecclesiā, sæpe à nobis spirituali fornicatione uiolari. Nollemus autem Deum tam duriter nobiscum agere, ut propterea sine spe reconciliationis, in æternū nos à se repudiet. Sed celebramus, sicut æquum est, illā Dei misericordiam quæ pulcherrime descripta est Ierem. 3. Eandem igitur humanitatem & misericordiam, lapsæ etiam parti nos præstare æquum est, ne incidamus in illud iudicium: Qua mensura mensi fueritis, &c. cum præsertim Christus adulteram resi-

ram resipiscentem clementer receperit, Ioan. 8. Quod caput, Augustinus narrat acerbos uiros tanto odio psecutos, ut ex suo loco illud expunxerint.

Accedit, quòd secunda matrimonia, sua habent incommoda, propter liberos ex priori coniugio susceptos. Et pars lapsa, quando sine omni spe receptionis repudiatur, difficilius ad pœnitentiã redibit, sed ex desperatione, alijs atrocioribus flagitijs se prostituet. Hieronymus citat quidem sententiam Solomonis ex cap. 18. Prouerbiorum, quæ tamẽ in Hebraico textu Solomonis nõ extat: Qui tenet adulteram, stultus est & impius. 32. quæst. 1. citatur ex Chrysost. Fatuus est, & iniustus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis est, qui celat crimen uxoris.

Non tamen pugnat aduersus pietatem, adulteram resipiscentem recipere. Ita Dauid coniugem suam Michol, quæ alteri copulata fuerat, rursus ad se recepit.

Hæc & alia argumenta, quibus persuaderi & molliri poßit uiri animus, extant apud Augustinũ. Et pijs omnibus probatur, ut non statim ad diuortia prosiliatur, sed prius tententur omnia, quæ reconciliationi & redintegrationi seruire possunt. Omnia enim mihi licent, sed non omnia expediũt & ædificant: inquit Paulus.

Veteres igitur, ut animos maritorum efficacius mouerent, docuerunt, rectius, præstantius & perfectius

fectius esse, si etiam ille qui ab adultera separatus est, uel maneat sine coniugio, uel reconciliatam uxorem rursus recipiat, Et secundas nuptias post diuortium, aliqua etiam publica reprehensione notarunt: ut eo facilius animos ad reconciliationem flecterent. Non *autem adeò fuerunt asperi, duri, horridi & immanes, ut maluerint conscientias separatarum, huiusmodi traditionibus, laqueis ustionis & fornicationis, in æternum exitium præcipitare, quàm alterum matrimonium concedere. Ita* Origenes *in* 18. *cap.* Matth. *dicit quidem talia matrimonia esse extra Scripturã, & aduersus ea quæ scripta sunt* Roman. 7. *&* Matth. 18. *addit tamen:* Scio *quosdam qui præsunt* Ecclesijs, *extra Scripturam permisisse aliquã nubere uiro priori uiuenti.* Et *contra* Scripturam *quidem fecerunt*, Rom. 7. *non tamẽ omnino sine causa hoc permiserunt. forsan enim propter huiusmodi infirmitatem incontinentium hominum, peiorum comparatione quæ mala sunt, permiserunt.* Et *illam permißionem dicit non esse iuxta exactam iusticiam, sed secundum duritiem hominum carnalium.* Comparat *autem, quod diligenter notandum est, hanc permißionẽ illi quæ extat* 1. Cor. 7. Bonum *est mulierem non tangere, sed propter fornicationẽ, &c. item:* Rursus *conueniant, ne tentet uos sathanas: hoc uerò dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Non *igitur intelligit permißionem criminis*

KK *mortalis,*

mortalis, uastantis conscientiam, et effundentis gratiam. Et si nihil aliud, talem certè permißionē seu indulgentiam, aliquando in Concilio futuram sperarunt Caietanus, Erasmus & Catharinus: sed frustra, sicut iam apparet.

Ita docti 7. Canonē Neocæsariensem, de huiusmodi secūdis nuptijs intelligūt: & meo quidē iudicio, rectè. Statuit enim, presbyterū nō debere interesse cōuiuijs secūdarū nuptiarū, ne cōuiuio illis nuptijs consentire uideatur. Et ratio additur: quia præceptū sit, secūdis nuptijs pœnitētiā imponere. Notatæ igitur fuerūt secundæ illæ post diuortium nuptiæ, publica aliqua Ecclesiastica reprehensione: non tamen prorsus uel damnatæ, uel prohibitæ, uel resciſſæ fuerunt.

Ita Hieronymus Fabiolā, quæ post legitimū diuortiū, uiuente priori marito, alteri nupserat: narrat quidē publicā egisse pœnitentiā, de qua scilicet loquitur Canon 7. Neocæsariēsis, eo quòd esset cōtra rigorē Euāgelij, qui uniuersam causationē nubendi, uiuētibus uiris, fœminis amputat. tamē addit, illam hoc nō ut peccatū mortale cōmisisse: nec tantū Papiniani leges secutā, sed fecisse hoc iuxta dicta Pauli: Melius est nubere quàm uri. itē: Volo iuniores uiduas nubere, ne cōuertantur post sathanā. Nec publica Fabiolæ pœnitētia efficit, peccatū esse simpliciter mortale & damnabile. nam & illis qui adulterā sine diuortio retinebant, duorum

atq;

atq; trium etiã annorũ pœnitẽtia tunc imponebatur. cap. 32. quæst. 1. Et *duriores omnino fuerũt ueteres fœminis, ne illis post diuortiũ, alterũ cõcederetur coniugiũ: sicut* Ambrosius 1. Cor. 7. *inquit:* Nõ *permittitur uxori ut nubat, si uirũ suum causa fornicationis dimiserit.* De *uiro aũt existimat,* Paulũ *ideo nõ addere,* Maneat ἄγαμος: Quia, *inquit, uiro licet ducere aliã, si dimiserit uxorẽ peccantẽ.* Et *reliqua quidẽ diuortia* Ambrosius & *arguit, et damnat, in 16. cap.* Lucæ. *Sed post diuortiũ ex causa fornicationis, expreßè dicit licere, ut uir aliam ducat uxorem: idq; non ex legũ ciuiliũ, sicut* Lindanus *fingit, sed ex* Pauli *sententia pronunciat.* Et *ex illo* Ambrosij *loco colligitur, publicas illas reprehensiones, quæ extant apud* Origenem & Hieronymum, *potißimùm contra fœminarum secunda matrimonia constitutas fuisse.* Viris *enim illud licuisse,* Ambrosius *apertè affirmat.*

Circa Augustini *uerò tempora, quæstio hæc horridius cœpit disputari: simpliciter scilicet adulterina esse coniugia, quæ post legitimũ etiam diuortium, propter causam fornicationis legitimè factũ, siue à uiris siue à fœminis contraherentur.* Non *tamẽ catholicum fuisse hoc dogma, inde apparet, quòd fuerunt tunc qui* Augustini *sententiæ contradixerunt: ut* Pollentius. *Sed* Augustini *autoritate effectum est, quòd in concilio* Meleuitano 17. *Canon, hac de re ita positus est:* Placuit

ut ſecundum Euangelicam & Apoſtolicam diſciplinam, neq; dimiſſus ab uxore, neq; dimiſſa à marito, alteri cõiugatur: ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quòd ſi contempſerint, ad pœnitentiam redigãtur. Sed nec ille Canon dicit de parte innocente, quæ propter cauſam fornicationis, partem peccantem dimittit: ſed loquitur de dimiſſis, hoc eſt, de parte rea. Illud uerò notabile eſt, quod addit Canon iſte, petendam eſſe legem Imperialem in illa cauſa. Ergo uſq; ad illa tempora, etiam ſub Chriſtianis Imperatoribus, non fuit lex ſeu conſtitutio, prohibens talia matrimonia. Neq; uerò poſtea etiam à Chriſtianis Imperatoribus talem legem impetrarunt, ſicut ex Codice Iuſtiniani manifeſtum eſt. In Eccleſia etiam poſt illud tempus, talia matrimonia non ſimpliciter ut damnabilia reſciſſa fuerunt. Leo enim epiſt. 85. loquitur de ſacerdote quodam, qui poſt diuortium uxoris, aliã duxerat. Illam uerò tantum à miniſterio remouet, non autem reſcindit alterum illud coniugium: nec ex communione Eccleſiæ illum eijcit.

Et licet poſt illa tempora, duriores ſemper hac de re factæ fuerunt conſtitutiones: tamen & conſtitutiones & exempla quædam, retinuerunt ueteris Eccleſiæ humanitatem. Vt cap. 32. quæſt. 7. citatur canon cuiuſdam Concilij. Quædam cum fratre uiri ſui dormiuit: decretum eſt, ut adulteri nunquã coniugio copulentur: illi uerò cuius uxor ſtuprata

prata est, licita coniugia non negētur. Item ex decreto Zachariæ: Concubuisti cum sorore uxoris tuæ: si fecisti, neutram habeas: & si illa quæ uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non uult, nubat in Domino: tu autem & adultera, sine spe coniugij permaneatis. Ex concilio Triburiensi: Si quis cum nouerca sua dormierit, neuter ad cõiugium peruenire potest: sed uir eius potest, si uult aliam accipere, si se continere non potest. Et Gregorius scribit Bonifacio: Quod proposuisti, si mulier infirmitate correpta, non ualuerit uiro debitum reddere, quid eius faciat cõiugalis? Bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ uacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui non poterit se continere, nubat magis.

Hæc ideo recitaui, ut rectius expendi possit, quale sit Tridentinum anathema in 7. hoc Canone. Præcipuè uerò ut consideretur, ex quibus causis & rationibus, ueteris Ecclesiæ humanitas, post diuortium aliquando concesserit coniugia. Si Magistratus exequeretur iudicium adulteri & adulteræ, Deuter. 22. Ezech. 16. & 23. non opus esset quæstione illa turbatrice conscientiarum. Sed quia Magistratus cessat, consulendum igitur est conscientijs, ex uerbo Dei: sicut Paulus personæ desertæ consulit ex illa regula: In pace nos uocauit Deus. item: Ne laquei conscientijs inijciantur.

Canon 8.

Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationẽ inter cõiuges, quo ad thorũ seu quo ad cohabitationẽ, ad certũ incertúmue tempus fieri posse decernit, anathema sit.

EXAMEN.

Hæc est noua illa definitio diuortij, quòd scilicet sit tantum separatio inter coniuges, quo ad thorum & quoad cohabitationem, manente interim etiam inter separatos uinculo matrimonij. Et talis quidem separatio sumpta fuit primùm ex dicto Pauli, 1. Cor. 7. Si discedit, maneat innupta, aut uiro reconcilietur. quando scilicet non aderat uera causa legitimi diuortij. Incidebant uerò quædam aliæ grauiores dissensiones. Ibi cum diuortium fieri non posset, fiebat quædam secessio, postquam per reconciliationẽ cohabitatio redintegrabatur. Ex illa secessione postea facta est definitio diuortij: cũ Paulus expreßè cõtestetur, se non loqui de uero diuortio, hoc est, de dimißione et separatione, quæ præcepto Domini conceditur. inquit enim: Coniugatis præcipio, non ego, sed Dominus, uxorẽ à uiro nõ separari, nec uirum dimittere uxorẽ. Quod igitur Paulus attexit: Si discedit, aut maneat innupta, aut uiro reconcilietur: non pertinet ad uerum

&

& legitimum diuortiū, de quo Christus loquitur. Et tamen ex illo loco, Pontificij fabricant definitionem ueri & legitimi diuortij.

Secūdò. Christus ipsam dimißionē coniugis, nisi fiat propter causam fornicationis, pronunciat esse illicitā & illegitimā. Matth. 5. Dictū est antiquis: Si quis dimiserit uxorē suam, det ei libellum repudij. Ego uerò dico uobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari. Contra hanc uerò Christi sententiā, Pontificij decernunt, præter fornicationem, multas alias esse causas, propter quas licita & legitima separatio coniugum fieri poßit.

Tertiò. Separationem seu dimißionem, quæ 1. Corin. 7. extra causam fornicationis describitur, Paulus nec suadet nec decernit, sed docet eam pugnare cū præcepto Domini, qui præcipit non discedere. Quando uerò coniuges contra illam Apostoli doctrinam & admonitionem, priuata contumacia se separant, tunc Paulus suadet reconciliationem: aut si hoc nolint, pronunciat ipsos debere sine coniugio manere. Sed 8. hic Canon dicit, ipsam Ecclesiam ob multas causas, præter fornicationem, decernere posse separationem.

Quartò. Christus Matthæi 5. dimißionem seu separationem coniugum, quæ fit præter causam fornicationis, ideo improbat, quia obijcit periculis ustionis, fornicationis & adulterij. Facit, inquit,

illam mœchari. Sed de his periculis, Pontificij non sunt solliciti. liberè enim decernunt separationem, ad certum incertum'ue tempus.

Quintò. Contendunt tale debere esse diuortiū, in quo uinculum matrimonij nihilominus saluum maneat. Atqui in Pontificia illa separatione, uinculum coniugij, multis & uarijs modis soluitur & disrumpitur.

Nam ad uinculum matrimonij, pertinent hæ sententiæ: Et adhærebit uxori suæ. Faciamus ei adiutorium, quod sit coram ipso: Mulier non habet potestatem sui corporis, sed uir: Iterum conuenite, ne tentet uos sathan, propter incōtinentiam uestram: Non sunt duo, sed una caro, Et ipsum matrimonium, definitur indiuidua uitæ consuetudine. Hæc uerò uincula cōiugij, in Pontificia separatione, quo ad thorum & cohabitationem, soluuntur et dirumpuntur. Homines igitur contra decretum diuinitatis separant, quod Deus coniunxit.

Canon 11.

Si quis dixerit, prohibitionem solennitatis nuptiarum, certis anni temporibus, superstitionem esse tyrannicam, ab ethnicorum superstitione profectam: aut benedictiones, & alias ceremonias

remonias quibus Ecclesia in illis utitur, damnauerit, anathema sit.

EXAMEN.

Olim in festo Natiuitatis, Paschatis & Pentecostes, celebrabatur frequens & solemnis totius populi communio. Ne igitur nuptiarum cõuiuijs, & reliquis pompis, turbaretur aut impediretur præparatio ad dignam communionem, bono consilio statutum fuit, ne in illis festis, & proximis diebus ante illa festa, pompæ nuptiarum celebrarentur. Postea cum collapsa esset consuetudo solennis communicationis in illis festis: hoc est, cum causa, finis & usus statuti illius desijsset: ipsum tamen statutũ retentũ fuit. Et assui cœpit noua opinio, quasi sanctitas illorum temporum non posset ferre commixtionem carnis in copula coniugali, sicut quondam in sacris Bonæ Deæ matronæ cogebantur secubare. Hæc opinio taxatur & reprehẽditur. Scriptura enim pronunciat, thorum esse immaculatũ: item, esse castitatem & sanctificationem.

Canon 12.

Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos, anathema sit.

EXAMEN.

Quia matrimonium in Ecclesia normam ha=

bet ipsum uerbum Dei, et in causis matrimonialibus multi accidunt casus conscientiarum. Ecclesia igitur nō potest prorsus & simpliciter, causas matrimoniales à se, ad politicum Magistratum reijcere: sicut fit in causis hæreditatum, successionum, & similibus. Christus enim qui causam diuidendæ hæreditatis prorsus à se reijcit, Lucæ 12. quæstionem de diuortijs non similiter reijcit: sed ex uerbo Dei ostendit, quid cum norma institutionis consentiat, quid uerò pugnet. Ita Paulus 1. Corinth. 7. de causis matrimonialibus consultus, non reijcit totum negocium ad politicum Magistratum, sed conscientias ex uerbo Dei erudit. Ita Ambrosius respondet in quæstione matrimoniali, de gradibus prohibitis, lib. 8. epist. 66. Et in uetustis etiam Concilijs, quædam de causis matrimonialibus statuta leguntur. Nunquam uerò uetus Ecclesia causas matrimoniales ita ad suum forum transtulit, ut prorsus excluderet politicum Magistratum, maximè si Christianus esset. ferre enim leges, ad Magistratus officiū pertinet. Ita nō Episcopi, sed Theodosius imperator legem tulit, de consobrinorum coniugio. Augustinus de Ciuitate Dei lib. 15. cap. 16. Ambrosius epist. 66. Ita cōcilium Mileuitanū iudicat lege imperiali sibi opus esse, ad statutum de diuortijs. Talis tunc fuit coniunctio ministerij Ecclesiastici, & Magistratus politici, in causis matrimonialibus: quas postea pontifex et Episcopi prorsus ad

ſus ad ſe rapuerunt, excluſo ſimpliciter politico etiam Chriſtiano magiſtratu.

DE CLANDESTINIS matrimonijs.

Tametſi dubitandum non eſt, clandeſtina matrimonia libero cõtrahentium conſenſu facta, rata & uera eſſe matrimonia, quãdiu Eccleſia ea irrita non fecit: & proinde iure damnandi ſunt illi, ut eos ſancta ſynodus anathemate damnat, qui ea uera ac rata eſſe negant: quiq; falſò affirmant, matrimonia à filijsfamiliâs, ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata uel irrita facere poſſe: nihilominus ſancta Dei Eccleſia, ex iuſtiſsimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atq; prohibuit, &c.

EXAMEN.

Inter ipſos Põtificios, ſi qui ſunt ſaniores, agnoſcunt & fatentur, matrimonia inſcijs et inuitis parẽtibus cõtracta, nõ eſſe legitimã aut diuinã cõiunctionẽ. Gropperus enim in inſtitutione Coloniẽſi, grauiſsi-

grauißimè inquit: Euaristi Canonē planè sanctißimum, cuperemus in Ecclesiam Concilio generali reuocari, ob clādestina illa matrimonia tollēda: quæ nūc paßim nō palàm, sed furtim inter pueros & puellas, citra parentū cōsensum, per lenones & lenas copulantur: uel inter stultos et temulētos, sola causa libidinis, non Dei respectu, sed diaboli instinctu cōiunguntur: idq; sæpenumerò præter destinatum consensum. Quis enim consensum rectè uocarit, cuius non consilium, sed uel pueritia, uel temulentia, uel insidiæ, uel libido causa sint? Quis uerò nescit, quot stupris, quot periurijs, & id genus alijs criminibus, ac innumeris malis, clandestina illa matrimonia ansam præbeant? Et postea: Scimus Ecclesiam hæc matrimonia multo ex tempore sustinuisse, nec facilè rescidisse: ne uitiatis puellis sua simplicitas fraudi, & adolescentibus impune foret, quòd puellis stuprum intulissent. Verùm cū experientia doceat, hanc Ecclesiæ indulgentiam, innumeris malis abutentium uitio, ansam præbere: quis non uidet longè satius esse, ut clandestina illa matrimonia, quæ omnino Sacramenti rationē non habent, ab Ecclesia tollantur: seu decernatur saltem, ipsa matrimonij firmitatē apud Ecclesiam non prius habitura, nisi noui consensus robur accesserit, &c. Hæc ibi.

Et profectò grauißima habet hæc sententia documenta & firmanenta, ex iure diuino, iure natu rali,

rali, iure ciuili, & ex ueteris Ecclesiæ *constitutionibus.*

Primùm enim Ecclesia sentit & fatetur, coniugium esse talem coniunctionem, cuius autor, coniunctor & conciliator sit ipse Deus. *Vt igitur coniuges statuere poßint, se ab ipso* Deo *cõiungi: utq; ipsum benedictione sua, cœpto coniugio ad futurum sperare & petere poßint: docẽdi sunt, ne contra uerbũ & mandata* Dei, *coniugia ineant. Neq; enim eius coniunctionis* Deus *cõciliator erit, quæ contra ipsius uerbum instituitur. Iam uerò patria potestas, non tantum iuris ciuilis est: sed mandatũ diuinum liberos subijcit parentum potestati, ut illis in* Domino *obediant, in omnibus. Quomodo igitur legitima & diuina potest esse coniunctio, quæ instituitur uiolatione obedientiæ & reuerentiæ, quã ex mãdato diuino liberi parẽtibus debẽt?*

Canonistæ quidam clamitãt, nos affingere hoc 4. præcepto, quòd in contrahendis matrimonijs, patria potestas ex iure diuino habeat autoritatẽ super liberos: cum causæ matrimoniales uideantur exemptæ esse à 4. præcepto, per hoc dictum: Relinquet *homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ. Sed hoc dictum loquitur nõ de sponsa, sed de uxore: hoc est, de matrimonio legitimè iam contracto. Ipsa uerò Scriptura, & præceptis & exemplis, liberorum matrimonia contrahenda includit in 4. præceptum. Parentibus enim man-*

dat, ut ipsi uel filias elocent, uel filijs uxores accipiant. Deut. 7. Iere. 29. Et Abraham, pro iure patriæ potestatis, quasi testamento cauet, quam uelit uxorem filio accipere, & qualem nolit à filio duci. Et in nouo Testamento, Paulus 1. Cor. 7. ubi disputat de uirginibus uel seruandis, uel elocandis, consilium illud præscribit parentibus. Ius igitur diuinum tribuit patriæ potestati, autoritatem super liberos, non tantum in ciuilibus contractibus, sed expreßè etiam in cōtrahendis matrimonijs. Quartum igitur præceptum, de reuerentia & obedientia liberorum erga parentes, expreßè & in specie complectitur etiam contractum matrimonij. Et quidem patriam potestatē posse matrimonia sine consensu parentum contracta, uel rata uel irrita facere, Deus expreßè in lege sua ostendit. Extat enim lex diuina, Deut. 22. Si quis uirginem stuprauerit, dabit patri tot siclos, & habebit eam uxorem: nec poterit eam dimittere, cunctis diebus uitæ suæ. Audis illum de iure debere eam uxorem habere, si pater consenserit. Sed Exod. 22. Intercesßione patriæ potestatis, illud potest uel ratum uel irritum fieri. Si enim pater uirginis, eam stupratori dare noluerit, non potest eam habere uxorem. Imò si uirgo, quæ adhuc est in patria potestate, ipsi Deo aliquid uouerit, uotum illud irritum potest reddi, contradicente patre: Num. 30. Multo magis ergo patria potestas autoritatem ha-
bebit

bebit in promißione matrimoniali, facta citra parentum consensum.

Quia igitur res ardua est, contractum matrimonij ita instituere, ut Deus ipse matrimoniũ coniungat, copulet & conciliet: quæritur, quomodo Deus illud faciat? Non autem sine medio illud facit, sicut Adamo Euam adduxit: sed per certa & legitima media. Illa autem quæ sint, in explicatione 4. præcepti ipse ostendit. Quando igitur hisce medijs spretis & conculcatis, instituitur cõtractus matrimonij: num homo pronunciabit esse legitimam & diuinam cõiunctionem? Hæc certè ratio grauißima est, ex iure diuino sumpta.

Secundò. Quòd hæc sententia sit non tantum iuris ciuilis, sed & naturalis, leges ciuiles ostendunt: ut in Digestis de ritu nuptiarum. Nuptiæ consistere non possunt, nisi consentiant omnes: hoc est, qui coeunt, quocunque in potestate sint. Et Codice de nuptijs: Obseruatis iuris præceptis, sociare coniugio tuo quam uolueris, non impedieris: ita tamen, ut contrahendis nuptijs patris tui consensus accedat. Et Institutis, de Nuptijs: Iustas nuptias inter se ciues Romani contrahunt, qui secundum præcepta legum coeunt: masculi quidem puberes, & fœminæ uiripotentes: & consensum habeant parentum, quorum in potestate sunt. Nam hoc fieri debere, & ciuilis & naturalis ratio suadet, in tantum ut iussus parentis præcedere debeat.

Tertiò.

Tertiò. Veteris Ecclesiæ constitutiones eandem sententiam, & quidem magna grauitate tuentur. Extat Euaristi constitutio, edita circa annum Domini centesimum, quæ inquit: Aliter legitimum nõ sit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminã dominationem habere uidentur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus & propinquis sponsetur, &c. Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter uerò præsumpta, non coniugia, sed adulteria, uel contubernia, uel stupra, aut fornicationes potius quàm legitima coniugia esse non dubitatur: nisi uoluntas propria suffragauerit, & uota succurrerint legitima. Addit autem Euaristus: Ita à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumq; successoribus traditum inuenimus. Et circa annum Domini 390. quæ fuerit Ecclesiæ de hac quæstione sententia, ex Ambrosio colligitur, qui de historia Rebeccæ, in libro de patriarchis inquit: Consulitur Rebecca non de sponsalibus. Illa enim iudicium expectant parentum. nõ est enim uirginalis pudoris, eligere maritum. sed de die profectionis cõsulitur. Et addit Ambrosius, hanc sententiam esse legis naturæ: Pleriq;, inquit, Euripidion illud mirãtur, ubi mulier cum ad alias nuptias petebatur, inquit: Sponsaliorum meorum pater meus curam sibi subijt: hoc enim non est meum. Ergo quod & ipsi philosophi mirati sunt, seruate uirgines: & non solùm uirgines, sed & si

qua

qua uidua uult nubere, nubat in Domino, *ita ut electionem mariti, parentibus deferat, &c.*

Et *circa annum* 436. *Carthaginẽsis* 4. *synodus ostendit usitatum fuisse, ut ad testificandum parentum consensum, sponsus & sponsa à parentibus in* Ecclesia *sacerdoti benedicendi offerentur.*

Circa annum Domini 450. *Leo pontifex statuit, ita secundum legem &* Euangelium, *publicis nuptijs in coniugium liquidè aliam sumi, si sponsa à parentibus tradatur sponso.* Idem *dicit:* Paterno *arbitrio fœminæ uiris iunctæ, carent culpa.*

In *concilio* Toletano 4. *circa annum* Domini 630. *decretum est, ne uirgines extra uoluntatem parentum, uel suam, cogantur maritos accipere.*

Et *circa annum* Domini 865. *Bulgaris recens ad fidem conuersis, ita scribit* Nicolaus *de consuetudine* Romanæ Ecclesiæ: *Apud nostrates sponsalia fœdera, quæ futurarum sunt nuptiarum promißio, consensu eorum qui hæc contrahunt, & horum quorum in potestate sunt, celebrantur.* Hæc *extant in decretis, causa* 30. & 32. *quæ iuxta seriem temporum distribui: ut eo clarius perspiciatur, recentem esse* Pontificiam *constitutionem, de ratis habendis clandestinis matrimonijs, dissentientem à sententia ueteris* Ecclesiæ.

Conuenit *etiam huc quod* 36. *quæst.* 1. & 2. *scribitur de raptoribus, qui puellam uiolenter à domo patris abducunt, ut corruptam in uxorem ha-*

LL *beant*

beant. Ibi *enim ſancitur,ex* Aurelienſi *ſynodo,etiã-ſi puella raptori conſenſerit,tamen reddendam eſ-ſe poteſtati patris.* Et Gregorius *dicit: Cum rapta patriæ poteſtati reſtituta fuerit, & raptor rapinæ ſuæ pœnitentiam egerit, cum uoluntas parentum utriuſq; in unum conuenerit, non prohibentur ad inuicem copulari.*

Et hæc præcipuè intelligenda ſunt, quando res adhuc eſt integra. Quando enim matrimonio con-ſummato, ſecuta eſt commixtio: tunc ad uitan-da maiora ſcandala,& ne iniuria fiat uitiatæ & deſertæ mulieri,ſeruari poteſt diſpẽſatio, quæ ex-tat Deut. 22.*Habeat eam in uxorẽ. Atque ita* Am-*broſius* Siſynnio *patri conſulit, ſimul tamẽ etiam culpam filij fatetur,libro 6. epiſt. 43. Imò tole-rauit hoc* Iſaac *in* Eſau.

Si uerò parentum uel negligentia uel duricies, illa ſua poteſtate abuteretur, & non uellit liberis proſpicere de coniugio, uel conaretur impedire honeſta matrimonia, aut cogere inuitos ad incom modas coniũctiones: certa iuris remedia huic abu ſui & oppoſita ſunt, & alia opponi poſſunt.

Audi uerò,qualia δόγματα Tridentina *ſyno-dus de hac quæſtione ſtatuat.* Fatetur,*Eccleſiam talia clãdeſtina matrimonia ſemper deteſtatã eſſe, atq; prohibuiſſe: & tamẽ ſimul anathemate dam nat eos,qui ea uera ac rata eſſe negant.* Poteſt'ne *igitur deteſtanda & prohibita coniunctio, facere*

uerum

uerum matrimonium? hoc est: detestanda & prohibita coniunctio, iuxta Tridentinum *concilium, est legitima & diuina coniunctio.* Atqui *Euaristus pontifex* Romanus, *ante annos* 1450. Pronunciauit, *non esse uera matrimonia: idq́; ex* Apostolorum traditione. Ipsos ergo Apostolos Tridentina synodus anathemata damnat. Addit autē Ecclesiam, hoc est Pōtificem cum suis prælatis, posse facere ut irrita sint talia matrimonia: quādiu uerò hoc non fecerit, anathemate damnandos esse, quicunq; ex uerbo Dei, ex iure naturæ, & ex ueteris Ecclesiæ constitutionibus, negāt ea esse uera & rata. Et uel hinc iudica, qualia sint Tridentina anathemata. Manifestè enim ostendunt, quare pro clandestinis matrimonijs dimicent: non quòd sint uel uerbo Dei, uel ueteris Ecclesiæ constitutionibus consentanea: sed tantùm propter retinendam & stabiliendam Pontificiorum tyrannidem. Fatentur enim se posse, si modo uellent, facere ut irrita sint talia matrimonia: sed quamdiu hoc facere nolint, omnes diuersum sentientes debere anathema esse. Et satis quidem hæc, pro imperio Pontificio.

Canon 9.

Si quis dixerit, clericos in Sacris ordinibus constitutos, uel regulares castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, cōtractumq́ ualidum esse, non obstante lege Ecclesiastica uel uoto: & oppositum nil aliud esse, quàm damnare matrimonium: posseq́ omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis (etiā si eam nouerint) habere donum, anathema sit: Cum Deus id rectè petentibus nō deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus, tentari.

Canon 10.

Si quis dixerit, statum cōiugalem anteponendum esse statui uirginitatis uel cœlibatus: & nō esse melius ac beatius, manere in uirginitate aut cœlibatu, quàm iungi matrimonio, anathema sit.

Dispu-

Disputatio de uirginitate, & cœlibatu clericorum, nō potest breuibus absolui. Restant etiam loci nonæ Sessionis, de purgatorio, de reliquijs, imaginibus & inuocatione sanctorum, de indulgentijs, de delectu ciborum, de ieiunijs, de festis. Sed quia secunda hæc pars examinis, præter opinionem excreuit, & alijs caussis quo minus nunc progrediar, impedior: illa igitur quæ restant, peculiari aliquando tractatu, si Deo uisum fuerit, & Ecclesiæ utilitas flagitare uidebitur, explicabimus.

SECVNDAE PARTIS EXAMINIS decretorum Tridentini Concilij, FINIS.